I. EFREMOV




Editura pentru
Literatură Universală

# IVAN EFREMOV
# COROANA NEAGRĂ

*Roman de aventuri*
*În româneşte de*
*I.Peltz şi M.Roth*
*EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ*
*BUCUREŞTI*
*1966*

## PROLOG

În zilele noastre, cunoaşterea ia o amploare din ce în ce mai mare. Se conturează acea legătură extrem de fină, acea interdependenţă dintre fenomene din univers şi din viaţă, fenomene aparent cu totul deosebite. Împletirea generală a unor întâmplări îndepărtate în timp şi spaţiu devine o necesitate, adică lege a naturii şi constituie, poate, revelaţia cea mai de seamă a omului contemporan.

Tot astfel şi în existenţa omului, anumite coincidenţe, neluate în seamă, anumite înlănţuiri de împrejurări care s-au conturat cu mult înainte, anumite fire subţiri care leagă întâmplări neprevăzute, se transformă într-un lanţ logic, bine sudat, care antrenează după sine vieţile omeneşti intrate pe orbita lui. Iar noi, necunoscând în profunzime legătura cauzală dintre fenomene şi neînţelegând adevăratele cauze care le generează, ne-am deprins a le da numele de soartă.

Dacă urmărim în sens invers întregul lanţ al întâmplărilor, cercetându-l verigă cu verigă, putem ajunge la un anume moment de pornire care i-a servit drept pârghie sau drept buton de declanşare. De aici înregistrăm un şir lung de evenimente care alătură inevitabil oameni cu totul străini unii de alţii, trăind în locuri cu totul diferite ale planetei noastre, obligându-i să acţioneze împreună ca duşmani sau ca prieteni, în dragoste sau ură, urmărind, însă, laolaltă unul şi acelaşi ţel.

La 5 martie 1916, s-a deschis la Petrograd expoziţia vestitului artist şi giuvaergiu, Alexei Kozmici Denisov-Uralski, colecţionar al comorilor de nestemate din Urali.

Încă de jos, de la garderobă, unde forfotea un personal de serviciu cât se poate de stilat, se simţea o adiere uşoară de

parfum franţuzesc şi defilau, plutind ca nişte lebede, cucoane gătite în mătăsuri grele şi foşnitoare. Expoziţia se bucura de succes.

Ziarele Reci şi Petrogradskie Vedomosti aprobau această manifestare de „artă patriotică”, drept care, şi „lumea bună” din capitală socotea că vizitarea expoziţiei constituie o acţiune patriotică.

Lumina acestei zile mohorâte făcea ea sălile joase să pară cam golaşe şi neprietenoase. În centrul fiecărei încăperi fuseseră aşezate câte două sau trei vitrine în care erau expuse grupuri de sculpturi miniaturale, tăiate din cele mai frumoase nestemate ale Uralului. Aceste pietre îşi radiau propria lor lumină, independent de capriciile vremii de afară şi de obscuritatea dinlăuntrul clădirilor durate de mâna omului.

În faţa uneia din vitrine, un tânăr inginer, înalt şi slab, într-un surtuc de gală, părea atât de adânc cufundat în gânduri, încât nu se întoarse decât atunci când simţi că cineva îl atinge pe umăr, şi întâlni zâmbetul prietenos al unui bărbat masiv cu barbişon, elegant îmbrăcat.

— Ivernev! Te chem o dată, Maximilian Feodorovici, te chem a doua oară, niciun răspuns. Se vede că pietrele astea te-au răpit cu totul! Mă întreb unde naiba le-o fi găsind Alexei Kozmici, că tare frumoase mai sunt!

— Au fost adunate de sute de oameni în zeci de ani, răspunse inginerul. Sunt, într-adevăr, frumoase, dar tot uitându-mă la ele, m-am gândit că…

— Aha! că nu făcea să iroseşti asemenea pietre şi asemenea măiestrie pentru confecţionarea unor caricaturi.

Tânărul tresări.

— Câtă dreptate ai, Eduard Eduardovici! Hai să mergem să le mai privim o dată.

Făcură din nou ocolul expoziţiei, zăbovind câte puţin în faţa grupelor miniaturi, cum le numea însuşi artistul. Un urs alb, lucrat din piatra lunei, de o rară frumuseţe, şedea pe o banchiză de selenit, părând că apără un stindard tricolor de lapislazuli, jasp sangvin şi marmoră, iar la marginea gheţii plescăiau parcă valuri de ametist. Doi porci cu capete de oameni, cioplţi din rodonit roz pe un mic suport de onix de un verde catifelat, îi înfăţişau pe Franz Joseph, împăratul Austro-Ungariei, şi pe

Abdul-Hamid, sultanul Turciei, trăgând după ei o căruţă în care se afla un corb de turmalină neagră cu cască nemţească şi lance ascuţită. Corbul purta faimoasele mustăţi în furculiţă ale lui Wilhelm al II-lea. Ceva mai departe, un leu britanic galben-auriu, făcut din mineralul numit ochi-de-tigru; apoi o siluetă zveltă de fată, Franţa, cioplită din amazonit şi jasp, în nuanţe surprinzător de frumoase. Mai departe, vulturul rusesc bicefal, lucrat din cristal de stâncă, împodobit cu aur şi cu două smaralde mari, ţinând locul ochilor. Apoi iarăşi Kozma Kriucikov cu faimoasa lui lance pe care se aflau înşiraţi nemţi făcuţi din serpentin, pe un suport de malahit de un verde excepţional de dens, şi un sultan gras de morion polizat, fugind de unicornul englez pe malul Mării Negre, înfăţişată sub forma unor plăci late de hematit ale cărui reflexe sângerii, străbătând suprafaţa neagră şlefuită a morionului, aminteau de sângele vărsat în Dardanele.

Măiestria artistului şlefuitor era uimitoare, dar rămâneai nu mai puţin entuziasmat de calitatea excepţională a pietrelor din care erau executate figurinele. În acelaşi timp însă îţi părea rău că o asemenea măiestrie şi un asemenea material fuseseră irosite pentru confecţionarea unor caricaturi ieftine, vrednice de un mic cotidian pe care nici nu catadicseşti să-l citeşti ca lumea.

— Cred că e destul, suspină inginerul Ivernev.

— De acord, consimţi însoţitorul lui, celebrul geolog Anert, şi arătă spre un perete pe care atârnau tablouri înfăţişând exploatările miniere din Urali. Erau nişte basoreliefuri de ipsos, încrustate cu roci naturale reprezentând mine şi peşteri în secţiune, din care nu lipseau nici figurinele încovoiate ale căutătorilor de nestemate.

În vitrine plate în formă de măsuţe dispuse de-a lungul pereţilor şi ferestrelor străluceau, neatinse, minunate ofrande ale naturii: macle de cristal, druze de ametist, cristale aciculare de turmalină, sintere de malahit şi fragmente pestriţe de piatră evreiască.

— Ia uitaţi-vă, Maximilian Feodorovici, Anert făcu un semn cu capul spre un băieţel blond în vârstă de vreo opt ani, cu căpşor bălai şi cu ochi imenşi, albaştri; stătea ca vrăjit, cu privirea pierdută spre o vitrină cu „munţi”. Iată unde se află autentica frumuseţe, cea pe care o înţelege până şi un ţânc.

Aceşti „munţi” miniaturali, cărora li se datora din străvechi timpuri fauna meşterilor din Ekaterinburg, îi reuşeau de minune lui Denisov-Uralski care nu mai prididea cu executarea lor, ca şi cu adunarea colecţiilor de pietre din Urali, pe care le aşeza în lăzi mai mari sau mai mici, cu despărţituri pătrate.

„Muntele”, această originală manieră de expunere a pietrelor, azi pe nedrept uitată, avusese la începutul secolului o marş trecere. Diferite bucăţi din frumoasele roci eruptive sunt îmbinate şi lipite în aşa fel, încât să alcătuiască o stâncă ascuţită cu câte una sau mai multe grote mici şi adinei la bază. Cristale aciculare de beril şi turmalină, sau mici trunchiuri de ghips selenit fixate ici, colo, înfăţişează stalactitele de sub bolţile peşterilor. În fund scânteiază feeric puzderia măruntelor cristale de ametist, topaz, de corindon albastru-închis sau de cristal de stâncă. Terasele „muntelui” sunt împodobite cu bucăţele de agată, malahit, azurit sau minereu de fier roşu şi amazonit, alese cu mare iscusinţă. Ici, colo, se văd încrustate oglinjoare negre de biotit, iar în pereţii „peşterilor” strălucesc, iradiind lumină, pietre străvezii, foiţe de mică albă, muscovit sau cinvaldit.

Băieţelul încremenise ca vrăjit tocmai în faţa unui astfel de „munte”, de altfel, cel mai bogat în minerale.

— Cum te cheamă? îi mângâie Ivernev căpşorul rotund.

Băieţelul îşi ridică în silă privirea spre el.

— Vanea, dar de ce mă-ntrebaţi?

— Îţi place „muntele” ăsta?

— Oho!

— Şi ce ţi-a mai plăcut?

— Uite, asta. Şi băiatul arătă cu degetul spre o geodă extrasă de cine ştie ce meşter, din cine ştie ce groapă de prin Munţii Ilmen, o bucată de cuarţ granular galben cu minusculi fluturaşi de mică peste care erau aruncate, cu o ciudată fantezie, mici cristale, strălucitoare columnare de turmalină neagră. Şi asta! Băiatul se repezi spre o altă vitrină.

Deodată, se auzi în preajma lor un foşnet de mătăsuri. Inginerul văzu o doamnă tânără, cu o coafură înaltă şi înfoiată. Avea părul blond-cenuşiu cu reflexe aurii, şi ochii, două lacuri albastre, la fel cu ai băieţelului.

— Vanea, Vanea, e timpul să mergem, e grozav de târziu! Şi îi puse sub nas brăţara ei de aur cu un ceas minuscul.

— Iertaţi-mă, domnilor, dar trebuie să-l iau acasă. E un copil tare ciudat, nu-l poţi rupe de lângă pietre. A doua oară vin aici numai pentru el.

— De ce spuneţi că-i ciudat, madame? zâmbi Ivernev. Uneori un interes deosebit ascunde aptitudini deosebite. Noi printr-însul ne-am verificat impresiile.

— Şi n-am greşit, întări Anert, înclinându-şi capul cu început de chelie; omul era vădit entuziasmat de frumuseţea doamnei.

Mama şi fiul se depărtară, iar cei doi prieteni îşi urmară agale plimbarea prin expoziţie.

— Ce ar fi să mergem să fumăm, propuse Ivernev, dar Anert îl opri cu un gest.

— Ia stai puţin, Maximilian Feodorovici, era cât p-aci să uit! Când te-ai întors din Turkestan, dacă-ţi aminteşti, mi-ai povestit că ai găsit nişte pietre pe care ştiinţa poate că nu le cunoaşte încă. Aveai de gând să i le dai lui Denisov–Uralski să le şlefuiască. A ieşit ceva din asta?

— Vrei să ştii ce a ieşit din ele? Ai să vezi numaidecât, chiar aici în expoziţie.

— Dar cum de mi-au scăpat?

— Asta înseamnă că n-a ieşit nimic deosebit.

Se apropiară de o mică vitrină, înaltă, cilindrică, în care străluceau, aşezate pe o catifea neagră, nişte bijuterii executate potrivit schiţelor aceluiaşi neobosit artist, şlefuitor de pietre.

— Iată-le! Inginerul arătă spre un pandantiv cu patru pietre nu prea mari, prins de un colan de topaze de un galben atât de viu, încât era vizibil chiar de la intrare.

La prima vedere pietrele acestea nu erau atrăgătoare. Şlefuite în faţete „oglindă” şi montate în platină, după cum era la modă, pietrele păreau cenuşii, confundându-se cu metalul mai al monturii şi al lanţului. Numai un ochi de cunoscător putea aprecia originalitatea acestor nestemate străvezii, străbătute în acelaşi timp de o puzderie de puncte abia vizibile, cu sclipiri metalice. Norişorul acestor puncte, răspândite la baza străvezie, imprima pietrei acea stranie culoare cenuşie dându-i un aspect de metal cu transparenţă de cristal şi armonizându-se de minune cu cenuşiul mai al platinei.

— Să ştii că n-ai dreptate, protestă Anert după o lungă tăcere. Doar sunt şi eu inginer de mine şi amator de pietre. Cât despre Alexei Kozmici nu pot decât să-l felicit, iar dumneata trebuie să-i rămâi foarte îndatorat. Aflǎ că a intuit perfect această nestemată. Mda… Şi ce ai de gând să faci cu ele?

— Zău, că nu ştiu. Le-aş păstra, dar mi-e teamă că asta are să mă coste prea scump. Am făcut prostia de a nu mă fi înţeles cu el în prealabil şi, ştii doar, că Alexei Kozmici e un negustor cam strâns la pungă. Mă tem că pentru lucru are să mă jupoaie, nu alta.

Anert se încruntă, nemulţumit.

— Ştii şi dumneata de ce e strâns la pungă, are nevoie de bani mulţi, dar nu pentru el, ci ca să ducă lupta de apărare a meşteşugului prelucrării pietrelor din Urali. Şi în acţiunea asta, o dată câştigi, altă dată dai faliment. Aflǎ că nu-i păcat să-i dai cât cere, că doar ai leafă bună! Am auzit de la Alexandr Pavlovici că Societatea de mineralogie are de gând să-ţi acorde pentru raportul cu privire la cercetările din Turkestan medalia Inginer Antonov. Cu siguranţă că va urma şi un premiu în bani.

— Tot ce spui e adevărat, răspunse Ivernev, numai că… Şovăi o clipă, apoi izbucni: Mă însor, Eduar Eduardovici.

— Aha, asta era! Te felicit! Îmi voi îngădui, cu dreptul celui mai vârstnic, să te întreb dacă nu cumva te pripeşti. Nu mă refer la etatea dumitale, dar… e război!

— Să ştii că mă însor tocmai din pricina războiului, războiul ăsta oribil, prea lung şi inutil. Vera mea vrea să meargă pe front ca soră de caritate. Aşa e ea. Şi în acest caz, ce-o să se întâmple: eu să plec în Siberia, iar ea pe front? Numai prin căsătorie voi reuşi s-o împiedic! Surâse inginerul, dar acest surâs păru cam forţat.

Anert întrebă pe un ton grav:

— Dacă e aşa, să te ajute dumnezeu! Dar v-aţi găsit casă?

— În Vasilievski, un apartament bun.

— Să mă chemi la nuntă, Maximilian Feodorovici. Sunt măgulit de cele ce mi-ai împărtăşit; le iau drept un semn de prietenie. Totuşi, nu sunt lămurit în privinţa pietrelor. Dacă n-ai de gând să-ţi răscumperi pandantivul, ai să i-l laşi lui Denisov-Uralski? În cazul acesta mai bine l-aş cumpăra eu! Dar pentru că veni vorba, cum ai denumit piatra asta nouă?

— Deocamdată în niciun fel! Aveam de gând să mă apuc de descrierea ei, dar ştii şi dumneata ce vremuri trăim. Şi nu numai atât; pe noi, geologii, ne îngrijorează nivelul forţelor de producţie, iar pe deasupra ceva se precipită şi în Orientul Îndepărtat, asta o ştii mai bine decât mine. Când s-o termina cu războiul, poate o da Dumnezeu să ne mai vedem şi de ştiinţă.

— Vorba ceea: N-ai ordonat să se tragă o salvă din o sută unu de motive, dintre care principalul era că n-ai avut tun! surâse maliţios Anert. Mă tem că nu tunul constituie motivul dumitale principal. Cherchez la femme[1]... Uite ce-i: în baza vechii noastre prietenii, am să-ţi cer un serviciu.

— Am înţeles. Alexei Kozmici va cere consilierului de stat Anert o asemenea sumă, încât acesta o să uite de folosul care trebuie acordat meşteşugului şlefuirii pietrelor. Aşadar, am să răscumpăr eu pietrele pentru dumneavoastră. Locuiţi tot acolo?

— Da, tot acolo, pe Troiţkaia 23. Dar, uite-l chiar pe Denisov, vorbeşti de lup!...

În sală intrase tocmai atunci Denisov-Uralski, cunoscut de toţi amatorii de nestemate. Originar dintr-o familie de munteni, fiu al unui miner care lucra la minele din Berezovsk, născut la Ekaterinburg, acest autodidact rus era „ultimul meşter şlefuitor de pietre din Rusia”, cum îl numeau ziarele. Rămas de tânăr fără tată, a izbutit totuşi să-şi întreţină familia şi să-şi câştige celebritatea cu mozaicurile lui, peisaje alcătuite din pietricele. Denisov-Uralski, cunoscut ca artist în arta şlefuirii pietrelor preţioase încă de pe la sfârşitul secolului trecut, îşi făcuse studiile, pe nimica toată, la Şcoala societăţii pentru încurajarea artelor.

Ivernev se uita spre cunoscuta siluetă care se apropia, un bărbat cu o coamă de păr rebel şi cu o barbă miţoasă care încadra obrazul prelung al artistului cu frunte înaltă de starover.

„Am impresia că simţul măsurii şi bunul-gust l-au cam părăsit pe faimosul nostru şlefuitor, gândi geologul. De ce oare? Probabil că o dată cu faima, cu averea şi cu somptuoasa lui vilă din Finlanda, s-a rupt acea nepreţuită legătură cu comorile artei populare, cea care realizează autenticul infailibil...”

Denisov-Uralski îi strigă de departe: „Bună ziua, Ivernev!” şi întorcându-se spre bărbatul înalt care îl însoţea continuă cu el convorbirea.

— Cine e domnul acela, Eduard Eduardovici, dumneavoastră cunoaşteţi toată societatea din Petersburg, ptiu! din Petrograd.

— E o persoană destul de importantă: e prinţul Witgenstein.

— Oho, arhimilionarul?

— Nu, nu-i acela! E doar vărul lui, dar e bogat şi el!

— În cazul ăsta să mai aşteptăm. Să mergem puţin jos să fumăm, iar seara am să-i telefonez lui Alexei Kozmiei acasă.

— Nu, eu trebuie să plec, am treabă la Societatea orientaliştilor şi, care e pe aici pe aproape, în Morskaia, îşi luă rămas bun Anert.

Denisov-Uralski îl conduse pe prinţ chiar la vitrina în care scânteiau pe catifeaua lor neagră ciudatele pietre cenuşii.

— Este vorba, luminăţia-voastră, de o raritate nemaivăzută, spuse el cu o pronunţie afectat populară. Nici în toată Rusia şi nici în toată lumea, cred eu, nu se mai află pietre ca acestea. Au fost găsite de inginerul acela pe care l-am salutat adineauri. Nici el nu ştie ce fel de pietre sunt şi mi le-a dat mie să fac o probă cu ele. E o mostră necunoscută în mineralogie.

Aplecat spre vitrină, prinţul cercetă îndelung pandantivul de platină şi, îndreptându-şi, în sfârşit, spinarea ostenită, îşi trecu mâna peste mustăţile cănite.

Artistul se uita scrutător la prinţ, căutând să-şi dea seama în ce măsură îi aţâţase curiozitatea, apoi, aşa într-o cioară, aruncă:

— Ieri a trecut pe aici Letunovski Nikolai Nikolaevici, ştiţi, milionarul care are vila aceea în Pokrovska. Spunea că va veni astăzi cu soţia ca să-i arate aceste pietre.

— Aş da pentru ele… Prinţul Witgenstein rămase o clipă gânditor, apoi oferi o sumă,

Expresia de răceală pe care o luase chipul lui Denisov îl făcu să înţeleagă că suma era cu mult inferioară celeia pe care conta artistul. Făcuse o gafă. Pietrele îi plăceau nespus de mult. Dacă ar fi oferit un preţ cât de cât apropiat de cel meritat, artistul i le-ar fi cedat desigur, dar acum el era cel pus în situaţia să capituleze şi, ca de obicei, capitularea urma să fie scump plătită de cel învins.

Pentru a mai câştiga timp, prinţul îşi exprimă dorinţa de a privi pietrele mai de aproape. Denisov-Uralski trimise după chei, deschise vitrina, şi pietrele expuse luminii, lângă fereastră,

prinseră a scânteia şi mai avan cu ciudatul lor joc de sclipiri metalice.

Un surâs şiret flutură sub mustaţa artistului. Prinţul se încruntă şi, eu ochii pe fereastră, rosti:

— Bine, le iau! Chiar acum! Să mi se aducă şi sipetul!

## PARTEA ÎNTÂI Rădăcinile mâniei

*CAPITOLUL 1 Anna*

Alunecând pe zăpada topită, Ghirin călca ostăşeşte, pe toată talpa, împroşcând în juru-i stropi gălbui. Au trecut două luni de când a sosit la Moscova, dar abia acum este în măsură să îndeplinească rugămintea prietenului său. Două luni de nedumerire, de nesfârşite întrebări şi demersuri pe la „instanţe”. „Cine v-a convocat? Şi de ce?”, aşa era întâmpinat şi interogat, pe un ton de vădită suspiciune, pus în ipostaza unui şmecher, care se străduieşte din răsputeri să răzbească din „provincie” în capitală. I-a trebuit mult până să priceapă că demobilizarea şi mutarea lui în capitală constituia o mişcare abilă într-un joc al cărui tâlc n-avu cum să-l înţeleagă din capul locului; nu izbuti să afle decât faptul că prin candidatura lui bara, aidoma unui pion la şah, drumul cuiva a cărui avansare în ierarhia ştiinţifică era în dezavantajul unei persoane necunoscute, dar suficient de influente pentru a îndeplini formalităţile necesare în vederea transferării lui Ghirin la Moscova.

Nu se îndoia nicio clipă că într-o zi va descoperi totul; deocamdată, însă, acel penibil şi dedublat sentiment, de a fi luat drept mincinos şi impostor, îl urmărea pas cu pas, ba mai mult, îl împiedica să-şi apere drepturile aşa cum se cuvine. „Dar să lăsăm deocamdată toate astea…” Ghirin scoase din buzunar o scrisoare cu grafia aproape ştearsă, ultima rugăminte a prietenului său, sculptorul, mort pe front cu şaisprezece ani în urmă. Amar de vreme a trecut de atunci, dar rugămintea rămăsese neîmplinită; fiind chirurg militar şi şef al unui spital, Ghirin nu izbutise până azi să-şi facă timp.

Sigur, asta e strada din spatele stadionului „Dinamo”! Ghirin mai privi o dată planul schiţat de mâna precisă a unui maestru.

Casa artiştilor plastici, mare şi cenuşie, de pe Maslovka, i se păru mohorâtă. Prin geamurile mari şi prăfuite ale atelierului de la parter zări foindu-se nişte oameni. Străbătu un gang larg,

apoi coti la dreapta scării pe un coridor unde erau îngrămădite statui, busturi, capete turnate din ipsos, precum şi bucăţi de ipsos informe, din care ieşeau sârmele ruginite ale carcaselor. Asta îi aminti în chip neplăcut de bucăţile de ghips care zăceau aruncate într-un colţ al curţii marelui spital în care lucrase. Ghirin înainta pe coridorul întunecos pe bâjbâite, servindu-se de lanterna sa de buzunar. Prima, a doua, a treia uşă… aici el De uşă însă era atârnat un lacăt trecut prin două belciuge. Fu nevoit, deci, să bată la uşa camerei de vizavi de unde răzbăteau nişte glasuri.

Un omuleţ într-un halat mânjit de sus până jos cu ipsos îi adresă un surâs întrebător.

— Nu mi-aţi putea spune cum ajung la atelierul lui Pronin? întrebă Ghirin.

Zâmbetul pieri de pe faţa omuleţului, iar vecinul său, un bărbat neras, cu ochelari, îmbrăcat cu un palton negru, ponosit, se încruntă.

— Păi ştiţi că Pronin… mormăi el cu o nuanţă de tristeţe.

— Ştiu tot, îl întrerupse Ghirin, dar trebuie să-i găsesc neapărat atelierul.

— Atelierul e ocupat de un alt sculptor… e ocupat de mine, răspunse omul cu palton.

— Şi asta de mult?

— Din cincizeci. Sunt unsprezece ani de atunci!

— Şi cu sculpturile, cu machetele sale ce-aţi făcut?

— Ce puteam face, le-am scos pe coridor. Noi am crezut că va veni după ele vreo rudă, dar rude n-are… sau, dacă are, n-au catadicsit să se intereseze.

— Dar cum e cu putinţă ca dumneavoastră, sculptor, să vorbiţi cu atâta calm despre o asemenea situaţie? Asta-i curată barbarie!

— Lăsaţi! Viaţa e plină de asemenea întâmplări. Unde să te aciuezi? Chiar eu, când m-am întors, mi-am găsit lucrările… uite colo!

Cel care vorbise arătă spre curtea în care zăceau, claie peste grămadă, bucăţi de sculpturi, închipuind un monument închinat înverşunatelor stăruinţe creatoare şi speranţelor neîmplinite.

— De altfel, urmă sculptorul, Pronin nu avea aproape nicio lucrare terminată, doar vreo zece eboşe de dimensiuni mici.

Înainte de a izbucni războiul n-a lucrat decât la o singură statuie…

— Da, da, înţeleg… şi unde se află lucrarea? Deveni atent Ghirin.

— Chiar aici!

— Cum aici?

— Păi unde să fie? Uitaţi colo, în fundul coridorului. S-a păstrat, n-a fost folosită ea lemn de foc în timpul războiului…

— Ca lemn de foc?

Cu toată stăpânirea lui de sine, Ghirin nu-şi putu ascunde indignarea.

— Da… zace uitată acolo. Cine să aibă nevoie de ea? Şi, în afară de asta, dintre noi toţi, Pronin era singurul care se încăpăţâna să sculpteze nuduri. Înainte de război îi mergea rău de tot. De altfel nici acum nudul nu e… hm… la modă în artă. Naturalism… Tendinţă burgheză…

— Vă mulţumesc, am înţeles tot. Cu voia dumneavoastră am să mă duc să văd statuia. Cu bine!

Ghirin porni pe coridor, fără a observa privirile nedumerite pe care le schimbaseră, ei între ei, cei doi sculptori, îşi ridică lanterna şi văzu chiar lângă perete, dincolo de ultima uşă, o statuie de lemn, mare cât un stat şi jumătate de om.

În mijlocul unui haos nemaivăzut de sculpturi schilodite, se înălţa senină şi triumfătoare, reliefându-se puternic prin ţesătura vie a lemnului de albul mort al ipsosului din preajmă-i. Lemnul se crăpase pe alocuri brăzdându-i cu fisuri adânci şi negre braţul şi obrazul drept. Torsul, în partea stângă, ca şi şoldul erau spintecate în lung şi, pe lângă toate acestea, întreaga lucrare era haşurată de mărunte liniuţe verticale. Ghirin îşi îndreptă lanterna spre faţa statuii. Ea e, Anna! Din adâncurile timpului dus, peste abisul de netrecut ce-o despărţea pe moartă de cel viu, se ridică într-însul, renăscut, simţământul unei pierderi ireparabile… Un strat gros şi întunecat de colb acoperea capul şi umerii statuii, ca o străveche mărturie a durerii, iar goliciunea ei, aici, în acest capăt de coridor rece şi murdar, părea atât de lipsită de apărare, încât inima doctorului se strânse întocmai ca în anii demult apuşi, când neputinţa Annei celei vii şi tinere de a se apăra fusese obiectul nemărginitei lui compasiuni.

Bateria lanternei era aproape descărcată, şi lumina abia mai pâlpâia, dar Ghirin se deprinsese acum cu întunecimea coridorului, aşa că băgă lanterna în buzunar. Obscuritatea, în care stăruia mirosul de mucegai, ascunse urâţenia celor înconjurătoare, crăpăturile şi praful de pe statuie; aceasta începu să prindă viaţă, abia conturată şi misterioasă. În jocul şovăielnic al umbrelor, obrazul sculpturii devenise obrazul acelei Anna pe care o întâlnise pentru prima oară cu mulţi ani în urmă… O clipă doar şi se văzu în camera boltită, cu arcadele înalte ale ferestrelor, cabinetul profesorului său, doctorul Mednikov, aflat într-unui din numeroasele corpuri de casă ale Academiei medico-militare din Leningrad.

În vârstă de nouăsprezece ani, student al anului întâi, urma să plece în deplasare, spre a face primele sale cercetări ştiinţifice. Profesorul, cunoscându-i posibilităţile, îi încredinţase sarcina de a recolta toate probele de apă potabilă, a cărei folosire constituia, pare-se, cauza apariţiei bolii Kaşin-Bek în trei din satele regiunii Volgăi. Această afecţiune inexplicabilă se manifesta prin îmbolnăvirea articulaţiilor picioarelor, cu precădere a genunchilor. Cartilagiul din articulaţii dispărea, iar capetele oaselor, lipsite de stratul de cartilaj, frecându-se unul de celălalt în timpul mersului, se polizau. E uşor de înţeles că în asemenea condiţii mersul omului devenea extrem de chinuitor, atât din pricina durerilor, cât şi a dificultăţilor de mişcare a genunchilor. Această boală era întâlnită numai în trei dintre satele unui raion. Interesant era faptul că în comunele învecinate cu acestea nu apăruseră nicicând simptomele bolii amintite. Sate lovite de boala Kaşin-Bek mai erau cunoscute şi în ţinuturile de dincolo de Baikal, pe râul Ur, dar acolo se înregistra în plus şi guşa, boală provocată probabil de lipsa iodului din apa cristalină, prea pură, a râurilor de munte din acest raion. Profesorul Mednikov presupunea că şi boala Kaşin-Bek ar fi condiţionată de lipsa unor substanţe chimice din apa şi solul localităţilor cu pricina. Misiunea lui Ghirin era de a aduna probe de sol de pe câmp ca şi probe de apă din fântânile şi râurile raionului. Aceste probe urma să le adune atât din satele bântuite de boală, cât şi, în mod obligatoriu, din cele învecinate, în care nu s-au semnalat asemenea cazuri.

În acest fel, prin metoda simpla a comparaţiei, s-ar descoperi care anume sunt acele substanţe, a căror lipsă constituie cauza şi, ca atare, explicaţia ciudatei boli.

Iată de ce, în toiul verii anului 1933, studentul Ghirin se pomeni navigând pe apele măreţului fluviu rusesc. Izbutise să termine cea mai mare parte a lucrării, când, într-o zi mohorâtă, fu nevoit să treacă pe malul drept al Volgăi. Traversarea marelui fluviu nu se face cu una, cu două, şi podarii aşteptau vreme îndelungată până se aduna destulă lume. Graţie uniformei sale militare Ghirin fu luat de toată lumea drept soldat. În aşteptare, avu tot timpul să mai schimbe câte o glumă cu fetele vioaie de pe bac, ba chiar să angajeze o discuţie serioasă cu podarul, trăgând în răstimp din ţigara lui cu mahorcă de Morşansk, până când vechiul pod umblător se desprinse de mal şi începu să vireze. În ziua aceea urmau să fie trecute numai două căruţe pe malul drept, aşa că platforma podului era liberă. Ghirin rămase lângă cârmă în preajma bătrânului podar, care, cu glas scăzut, dădea din când în când câte o comandă ajutoarelor sale de nădejde. Trei femei tinere, îngândurate, scuipau coji de seminţe în apa gălbuie a Volgăi, iar fetele se adunaseră grămadă la proră sporovăind cu însufleţire despre nişte flăcăi din Bogorodsk, cum că ar fi mult mai chipeşi decât flăcăii din satul lor. Numai una din fete stătea deoparte cu ochii aţintiţi în apa râului. Toată făptura ei vădea un fel de înstrăinare încordată, şi, cu toate că de prietenele ei n-o despărţea decât un stânjen, Ghirin intui că între ele se căsca o adevărată prăpastie.

Adierea călduţă, care venea din josul râului, aduse nori mai groşi, suprafaţa apei se făcu plumburie şi peste puţin se porni o burniţă măruntă şi deasă, aducând mai curând a ceaţă. Malul drept se depărta, şters de perdeaua ploii. Fetele tăcură, ba chiar şi cele trei femei tinere, voinice şi pline de importanţă încetară cu scuipatul cojilor de seminţe.

— Ei, daţi-i drumul la cântec! strigă bătrânul podar. Vâslaşii scoaseră un fel de răcnet răguşit, tuşiră ca să-şi dreagă glasul şi, după încă o încercare, tăcură de-a binelea.

— Alaltăieri a fost sărbătoarea hramului, privi ştrengăreşte la Ghirin un flăcău cu ochi albaştri şi cămaşă rusească, şi atâta am horit, că acu’ nu mai suntem în stare de nimic. Nene Mihail, se

adresă către şeful lor, o avem cu noi pe Niuşka Stolearova. Să ne cânte ea, că doar o trecem pe veresie!

— Păi eu şi aşa o iau întotdeauna pe gratis, răspunse bărbosul, şi asta în amintirea lui taică-su. Niuşa!

Fata, care stătea deoparte se întoarse la strigătul şefului. Ghirin zări privirea alunecândă a ochilor ei întunecaţi, o fluturare de gene şi câteva şuviţe cârlionţate, aurii, scăpate de sub tulpan. Obrazul fetei, cam lat, cu pometţii proeminenţi, nu putea fi numit frumos, dar avea ceva care o făcea să se deosebească de celelalte femei de pe bac. Căutătura bănuitoare, neliniştita, aproape înfricoşată, maliţiozitatea, bunătatea şi amărăciunea se învălmăşeau pe chipul ei într-o stranie succesiune. O faţă atrăgătoare, dar plină de nelinişte…

— Vrei să-ţi cânt, nene Mihail? întrebă ea.

Bărbosul aprobă din cap cu duioşie.

După felul cum fetele îşi ciuliseră urechile şi cum vâslaşii mahmuri îşi ridicaseră capetele, Ghirin înţelese că Niuşa e o bună cântăreaţă. Fata îşi întoarse privirea în josul apei, ţinându-şi mâinile pe balustrada bacului, iar piciorul desculţ şi ud pe şipca de jos. Câteva clipe de tăcere, şi un glas adânc, puternic, un adevărat mezzo-soprano, îşi luă zborul peste întinderea cenuşie şi ceţoasă a fluviului.

Neagra-i noaptea-nopticica,
Doarme cam liniştită…

Vorbele cunoscute din copilărie despre soarta vitregă a femeii răsunară cu mult sentiment şi cu o tragică forţă. Ghirin, şi el mare amator de muzică şi un destul de bun cântăreţ, la scara studenţească, asculta cu răsuflarea tăiată. Pentru întâia oară, poate, îi era dat să asculte o interpretare atât de pregnantă a Lucinuşkăi. Cântecul acesta trist se potrivea de minune cu înserarea aceea ploioasă, fără pic de soare, cu grupul de oameni care amuţiseră ca prin farmec pe podul vechiului bac cu fân pe jos, însoţit de acompaniamentul ritmic al vâslelor ce scârţâiau încetişor…

Iar glasul Niuşei răsuna, înălţându-se ca un pescăruş peste întinderea Volgăi.

Nu-s vrednică nevastă, nu-s de casă,
Bărbatului statornic prea supusă, întocmai ca un câine, credincioasă?!...

Tristeţea tragică a cântecului îl făcu pe Ghirin să-şi strângă fără să vrea pumnii.

Fata tăcu, aţintindu-şi ochii în pământ, iar vâslaşii sloboziră deodată, în cor, un „off!” din adâncul sufletului.

— Ăsta zic şi eu cântec!... spuse, surâzând visător, vâslaşul cu ochi albaştri. Haide, Niuşa, mai zi-i!

— Lasă fata să-şi mai tragă sufletul, că tare nesăţios mai eşti, interveni bătrânul podar. Să mai cânte şi alţii! Ochii lui sclipiră ştrengăreşte îndreptându-se spre Ghirin. Iaca, studentul ista, tovarăşul, e viitor doctor... (Ghirin o observă pe cântăreaţă tresărind şi înălţându-şi fruntea), oare n-o fi şi el în stare să ne arate cum se cântă în capitală?

— Nu-s din capitală, ci din Leningrad, îl corectă Ghirin, iar pân-oi fi doctor mai va.

— Tot aia e, ba chiar e şi mai bine; Leningradul e doar ăl mai prima oraş al nostru, nu se lăsă bătut podarul. Hai, studentule, dă-i drumul...

Ghirin ramase câteva clipe pe gânduri, întrebându-se ce anume ar putea să le cânte acestor întâmplători tovarăşi de drum. Apoi, răspunzând dorinţei spontane de a executa o bucată serioasă, care să se potrivească cu atmosfera acelei seri pe râu, dar să nu exprime atâta tristeţe şi deznădejde ca Lucinuşka Niuşei, Ghirin începu să cânte Serenada de Schubert.

Glasul meu duios te cheamă,
Vino, draga mea,
Vino iarăşi în poiană
Unde-am stat cândva.

Cânta cu ochii la fată şi observa cum chipul acesteia devenea mai sever, iar făptura ei mlădie şi armonioasă, încordată ea o strună, părea a se oferi întreagă sunetelor melodioase ale cântecului.

Nicicând nu mai cântase el cu atâta însufleţire; cântecul său răsuna ca un protest împotriva sorţii amărâte a ţăranului din

străvechi timpuri, care abia acum începuse să se îndrepte spre adevărata lumină…

Era stăpânit de un simţământ nelămurit de forţă interioară, graţie căruia izbuti să dea glas ultimelor cuvinte ale serenadei, ca pe o chemare triumfătoare şi plină de măreţie:

Ce-ar putea să-ţi mişte oare
Inima din piept
Te aştept cu nerăbdare,
Vino, te aştept!…

— Ei, ce-aţi rămas toţi cu gura căscată? Mişcaţi-vă, că de nu, o să-l ridicaţi cu funia! Rupse tăcerea basul nemulţumii al şefului. Vâslaşii smuciră grăbiţi vâslele şi trecură de pe firul apei într-unul din golfuleţele liniştite de sub râpele roşietice ale malului abrupt. Câteva minute încă şi parâmele fură date pe după parii înfipţi în fundul apei. Vâslaşii aduseră podeţele pentru coborâtul căruţelor de pe bac.

— Straşnic mai cânţi, studentule! îi strigă flăcăul cu ochi albaştri, de parcă l-ar fi cunoscut de când lumea. Dumneata şi cu Niuşa aţi fi o pereche potrivită! Să mai vii, că te-om trece întotdeauna fără să-ţi luăm o copeică, numai să ne cânţi!

Ghirin zâmbi către podari şi strecură o monedă de zece copeici în mâna scorţoasă a lui nea Mihail care tocmai termina cu strânsul banilor.

— Te grăbeşti, doctore? mormăi bătrânul. Ai treabă, socot, la Nikolskoe?

— Da, la Nikolskoe. Ai dumneata vreo cunoştinţă pe acolo? Întrebă Ghirin.

— Ai avea nevoie de casă? Păi la sovietul sătesc…

— Mi-ar plăcea să stau la nişte oameni cumsecade, învoindu-mă cu ei. Pentru vreo două săptămâni.

— Ia stai, Niuşa! o strigă el pe cântăreaţa care şi sărise pe mal. Nu l-ai lua pe student la tine? Aveţi doar casă încăpătoare, şi-i pustie!

Pe obrazul fetei se revărsă deodată o roşeaţă fierbinte, întunecată.

— Eu aş fi bucuroasă… poate că tovarăşul doctor i-ar da vreun sfat mamei… Numai că ştii şi matale, nene Mihail, că nu prea avem cu ce-l ospăta, gospodărie nu mai avem…

Ghirin nu-şi mai putea stăpâni dorinţa de a face mai de aproape cunoştinţă cu această fată atrăgătoare şi oarecum stranie.

— Nu-i nimic, se amestecă el, nu râvnesc la cine ştie ce bunătăţi; de lapte şi pâine ai să-mi poţi face rost, nu-i aşa? Numai dacă nu vă stingheresc…

— Ce vorbă-i asta, se bucură vădit fata… să nu vi se pară… dar atunci o să vă puteţi muta în altă parte.

— Ei, văd că v-aţi înţeles, spuse mulţumit şeful podarilor, grăbit parcă să se termine treaba asta. Iar tu, doctore, dacă nu te grăbeşti, mai stai olecuţă cu mine, la o ţigară. Te-aş mai întreba una-alta despre ştiinţa ta.

— Să fumăm dacă vrei… Dar pe dumneata, Niuşa, cum să te găsesc?

— O iei pe drumul ăsta şi mergi până ajungi aproape în capătul satului. Satul nu-i mare, o singură uliţă, partea stângă e mai lungă, aia dreaptă mai scurtă. Taman acolo, coborî într-o vâlcică, şi în dreapta, pe o moviliţă, ai să vezi o casă în cinci colţuri cu un pridvor de lemn cioplit.

— Ia uitaţi-vă, fetelor, Niuşka şi-a mai găsit un ibovnic! strigă deodată cu glas ascuţit o fată înaltă cu basma înflorată pe fond roşu-închis; au şi început să se învoiască! Bagă de seamă, Niuşka, mamă-mamă ce mai chelfăneală o să încasezi de la feciorul Urazovilor! Mi-e că o să-şi primească şi studentul partea!

Fata se răsuci în loc, de parcă ar fi plesnit-o careva cu biciul şi o luă repede în sus, alunecând în lutul gălbui, muiat de ploaie, fără să privească înapoi.

— Ce v-a apucat, fetelor, cum de nu vă e ruşine, strigă la ele Ghirin.

— De ce să ne fie, e o teleleică! Sau poate că asta şi căutai mătălică?

— Ia ştergeţi-o de aici, iepelor! le repezi brutal bătrânul podar. Nu ştiţi decât să faceţi omul de ocară… şi de ce?

— Ştim noi ce ştim, strigară fetele în cor şi o porniră râzând pe drum în sus.

Încruntându-şi sprâncenele a nemulţumire, bătrânul îşi turnă în palmă puţină mahorcă din tabachera lui Ghirin.

— Ce le-o fi venit? întrebă studentul. Mie Niuşka mi-a părut o fată foarte bună.

— Să ştii de la mine că o fată ca ea nu găseşti uşor, dar n-a avut noroc. Eu îi cunosc bine familia…

— Care i-a fost nenorocul? Am băgat şi eu de seamă că s-a întâmplat ceva cu ea.

— Aha, studentule, n-ai trecut-o cu vederea pe Niuşa noastră! Şi cu drept cuvânt, pe o fată ca ea doar un orb n-ar băga-o în seamă. După ce-i sta o bucată de vreme la ele, poate că le-ai ajuta cu vreun sfat doftoricesc de-al tău. Bine m-am gândit să te rostuiesc la ele.

— Păi…

— Ai răbdare, că ţi le-oi lămuri pe toate aşa cum s-au întâmplat. Pe taică-său, zis, tatăl Niuşkăi, de prin părţile de jos ale Volgăi, tâmplar, l-a luat în casa ei maică-sa. El a luptat în războiul cu nemţii, apoi într-ăl civil şi s-a întors nu chiar ca om al partidului, dar conştient şi, desigur, priceput în toate treburile alea noi. Satul ăsta-i vechi, bogat, chiaburii-s puternici, iar cozile de topor, şi mai şi; pe Pavel, pe tatăl Niuşkăi, bineînţeles, nu-l aveau la inimă. Nici n-au fost începute bine discuţiile despre colectivizare, că a şi izbucnit aici la noi o zaveră chiaburească…

Bătrânul podar se posomorî şi pufăi din ţigară.

— O răscoală? întrebă Ghirin.

— Nu, ia aşa, nişte focuri banditeşti. Trăgeau noaptea prin ferestre şi pândeau prin tufişuri… Şi, între altele, s-au răfuit şi cu Pavel. Seara, pe când el cu nevastă-sa şi cu Niuşka stăteau la cină, au năvălit în izbă doi indivizi, cu nagane, şi, înjurând cumplit, au tras în Pavel, de i-au zburat creierii. Nevastă-sa, mama Niuşkăi, a căzut jos fără simţire, iar Niuşka, pe atunci de o şchioapă, a sărit la ei ca o leoaică. Unul dintre bandiţi a lovit-o aşa de straşnic, că a trebuit să treacă mult până să-şi vină în fire.

— Dar împuşcătura n-a auzit-o nimeni?

— Păi casa lor, ai să vezi şi tu, e în capul satului. Şi chiar de-a auzit-o careva, i-a fost frică, fiecare tremura pentru pielea lui.

— Şi ce s-a întâmplat mai departe?

— Cu asta s-a isprăvit. De atunci mama Niuşkăi nici nu s-a mai ridicat din pat şi nici nu poate vorbi, scoate numai un fel de mugete. E paralizată de mâini şi de picioare. Iar Niuşka e ca ferecată, unde să pleci de lângă mamă-ta bună. Casa trainică, gospodăria, toate s-au dus de râpă. Ce-i în stare să facă o biată fată tinerică şi singură? Se zbate ca peştele pe uscat, lucrează cu ziua pe unde apucă, spală şi-şi îngrijeşte grădina de zarzavat, un petec acolo, să aibă de-ale gurii.

— Dar colhozul nu i-a venit în ajutor?

— Să vezi cum stau lucrurile, şi podarul îi trase o înjurătură zdravănă, la început cică pe alde Pavel i-ar fi „atins” unu la beţie… Că la noi aşa e obiceiul, care cum are temei să ocolească legea, gata: dă vina pe beţie. De-ar fi după mine, apăi i-aş pedepsi şi mai vârtos tocmai pe beţivanii ăştia… Bătrânul scuipă, scârbit, într-un cuvânt, la început, ele n-au primit niciun ajutor. Poate careva din oamenii de omenie îşi mai rupea din bucata lui de pâine… Şi-apoi Niuşka e mândră şi n-ar primi de la oricine… şi uite aşa, viaţa fetei a luat-o strâmb, şi n-are, săraca, nicio ieşire.

— Dar de ce i se zice teleleică?

— Gândeşte-te şi tu dacă ai cap. Fata nu e ca oricare alta, şi asemenea făpturi ne atrag întotdeauna pe noi, bărbaţii. Cu cât e blăniţa mai frumoasă, cu atât e şi vânătorul mai şiret! Cei mai iscusiţi în ale muierilor încep să alerge după ea. Iar tinereţea e verde, sângele fierbinte, şi, într-o noapte caldă, a ameţit-o unul de cap, şi iac-aşa a luat-o razna fata, s-a făcut ibovnica lui. De atunci toţi ăi de-i dădeau târcoale şi se aşterneau la picioarele ei s-au preschimbat în fiare şi îşi arată colţii. Iar muierile, să te păzească dumnezeu: te fac de ruşine şi te bagă în mormânt fără pic de milă! Le roade pizma pentru frumuseţea şi îndrăzneala ei, asta e. Zău, nu pricep în ruptul capului, de ce-s atât de necruţătoare, că doar îs şi ele tinere. Flăcăul, ăl de-a dus-o de nas pe Niuşka, e chipeş ca un şoim, dar eu suflet de şarpe, coadă de topor, o lepădătură cârlionţată. Nu numai că nu se însoară, dar nici de ruşine nu vrea s-o ferească. Se vorbeşte în sat că la un joc de noroc o pierduse pe Niuşka. Câştigase, zice-se, un prieten de-al lui şi că acum ea e încurcată cu ăsta, dar nu-mi vine a crede! Cât despre muieri, ce mai: scorpii, nu alta.

Şi uite aşa trăieşte biata fată ca în iad, din pricina inimii ei încrezătoare, din pricina bunătăţii şi frumuseţii ei. Ptiu!

Bătrânul îşi pierduse buna dispoziţie şi nu mai răspunse la întrebările pe care încercă să i le pună Ghirin.

După ce îşi împărţi cu podarul tutunul, care-i plăcuse acestuia atât de mult, studentul îşi aruncă geamantanul pe umăr şi o luă cu paşi mari pe drumul care se mai zvântase, urcând pieptiş pe malul cel înalt.

Ieşi din umbra râpelor pe întinderile nesfârşite ale ogoarelor. Razele slabe ale soarelui ce asfinţea răzbiseră prin stratul uniform al norilor, înviorând cu reflexe roşietice băltoacele prelungi din făgaşele drumului şi frunzişul ud, proaspăt spălat de ploaie al tufanilor mărunţi şi noduroşi. O biserică mare, albă, cu turla vopsită de curând, se lăsase cu toată greutatea pe culmea dealului, de-a lungul poalelor căruia se întindea satul. Izbele mari cu cerdace înalte sau cu verande, cele câteva acoperişuri de tablă şi hambarele de piatră erau mărturia traiului îndestulat al gospodarilor de aici, iar prăvălia mare, spoită într-un albastru-închis, cu temelia de piatră, aflată nu departe de piaţa bisericii, ieşea în văzul lumii plină de trufie, deosebindu-se de stilul obişnuit celorlalte case. Ghirin recunoscu îndată casa Annei sau Niuşei, i-o descrisese fata cu precizie. De multă vreme nezugrăvită, cenuşie ca majoritatea construcţiilor vechi de lemn, casa purta totuşi amprenta unor pricepute mâini de gospodar. Chenare la ferestre, un pridvor de lemn sculptat cu fantezie şi o uşă solidă, care nu dădea de-a dreptul în tindă, ci într-o galerie acoperită ce ducea până în fundul curţii, răposatul tată al Annei era, se vede, un constructor priceput şi cu mult gust. Totuşi, deşi de la moartea lui nu trecuseră prea mulţi ani, acoperişul se lăsase, poarta stătea într-o rână, iar gardul parcă se jeluia că a fost reparat de o mână nedibace, cu scânduri şi prăjini luate la întâmplare şi prost îmbinate. Ghirin îşi curăţă noroiul de pe cizme, bătu la uşă şi auzi un lipăit grăbit de picioare desculţe. După felul cum i se deschise uşa, cât era de mare, şi cum se lumină chipul trist al Annei, Ghirin înţelese că va fi un oaspete dorit, şi luă pe dată hotărârea de a o ajuta pe fată cum o putea mai bine.

— Abia-abia de-am avut vreme să fac puţină rânduială, spuse Anna gâfâind uşor şi deschise uşa spre o odaie destul de

încăpătoare, cu un pat de lemn cât toate zilele în colţul cel mai apropiat, cu o masă şi câteva laviţe de lemn nevopsite, curate. Pe tot peretele din dreapta erau lipite afişe din Vitrinele Rosta[2] şi placarde agitatorice de pe vremea războiului civil: ostaşi din Armata Roşie cu chipuri aspre, muncitori voinici, cu ciocane enorme, burjui pântecoşi în fracuri, cu jobene lucioase, chiaburi, popi…

— Aici la noi e linişte, spuse fata scuzându-se parcă.

— Păi tocmai asta-i foarte bine, eu am de studiat! exclamă Ghirin, aşezându-şi cu un aer convins geamantanul pe o laviţă.

— Veniţi să vă arăt rostul casei, îl îmbie încet Anna, mereu sfioasă. Ieşiră în tinda din dos unde-l aştepta pe Ghirin un vas mare de pământ, plin ochi cu apă.

— Poftiţi pe aici, Anna deschise o uşă umflată de umezeală ce dădea în bucătăria încăpătoare cu vatră rusească, mama stă aici, iar eu colo în stânga, în cămăruţa din spatele cuptorului.

Simţi imediat aerul acela greu al încăperilor în care zace un bolnav de multă vreme ţintuit la pat. Intră în bucătărie şi dădu cu ochii de o femeie care nu era încă bătrână, dar cumplit de palidă şi slabă. Stătea în pat, nemişcată, acoperită cu o pătură din petice pestriţe şi rezemată de un maldăr de perne.

Ochii ei atenţi şi inteligenţi, aceiaşi ca ai Annei, îl cercetară pe Ghirin dintru întâi cu atenţie şi severitate, apoi se încălziră.

… În spatele lui Ghirin scârţâi o uşă, iar coridorul semiobscur se lumină. Cei doi ieşiseră din atelier. Sculptorul cu palton mormăi:

— Tot aici e musafirul. E în contemplaţie! Se vede treaba că a găsit-o pe gustul lui!

— Şterge-o! i se adresă tăios Ghirin, şi se înciudă grozav, atât pentru că fusese tulburat, cât şi pentru faptul că nu putu să se stăpânească.

După ce-i aruncă răstit câteva cuvinte usturătoare cu privire la civilizaţie şi educaţie, sculptorul se făcu nevăzut. Înlănţuirea armonioasă a amintirilor fusese ruptă. Ghirin părăsi în grabă coridorul întunecos, ferm hotărât să găsească un loc vrednic de statuia Annei. Îşi închipui camera lui aproape pustie, doar cu un pat de campanie şi câteva boarfe, cu statuia aceasta uriaşă, înaltă până în tavan, şi chiar se înveseli. Până va fi primit la

institut mai avea de aşteptat multă vreme. Ghirin o luă prin curte spre stadionul „Dinamo”, îl ocoli şi ieşi în Şoseaua Leningradului. Aici, căută o bancă uscată, se aşeză şi, netulburat de nimeni, se lăsă din nou purtat de amintiri spre îndepărtatele zile ale tinereţii lui…

După ce se instală în casa Annei, se apucă de cercetări. Umplea sticluţe cu apă şi pământ, le închidea ermetic şi, împachetându-le cu grijă în lădiţe, le expedia prin poştă.

Îi rămânea destulă vreme atât pentru lungi şi singuratice plimbări de-a lungul malului înalt al Volgăi, cât şi pentru a o ajuta pe Anna în unele treburi ale gospodăriei, care cereau o mână de bărbat. Poarta strâmbă se îndreptă, treptele intrării din spatele casei se făcură albe datorită scândurilor noi puse de mâna lui, iar acoperişul bucătăriei şi al lânăriei, prin care curgea apa, putea de-acum înainte să înfrunte ploile de toamnă.

Într-o noapte, Ghirin fu trezit din somn de un zgomot ciudat. Pe jumătate adormit, se întrebă dacă nu cumva i-o fi rău bolnavei şi trase cu urechea.

Auzi scârţâind o uşă, apoi două glasuri de bărbaţi murmurând ameninţări pe înfundate, întrerupându-se unul pe celălalt… O ciorovăială mută… şi şoapta întretăiată şi mânioasă a Annei.

— Pleacă de aici… fiară ce eşti… nu vreau… te aude mama. Cruţ-o măcar pe ea…

— Ce poate să-mi facă mă-ta? N-o vezi, zace ca un buştean, numai ochii-s de ea! Bombăni unul din ei vorbind dinadins pe nas. Ia nu te mai codi…

— Ştii că mama e bolnavă şi de aia îţi faci mendrele, ticălosule! Au!

Uşa spre cămăruţa Annei se deschise, apoi se închise cu zgomot. Unul din cei doi plecă tropăind cu neobrăzare. Pe de-o parte, Ghirin se simţise cuprins de o aprigă dorinţă de a da lupta cu ticăloşii, pe de alta, se temuse să se amestece în treburile despre care nu avea habar. Gând însă cugetă asupra apăsătoarei tragedii a Annei, neamestecul lui i se păru de-a dreptul ruşinos. Stătea culcat, fără somn, regretând că, cu toată statura şi marea lui forţă fizică, reacţionase ca un băieţandru fără experienţă şi îşi dori să se transforme ca prin minune într-un bărbat aspru şi bărbos ca bătrânul podar. Atunci, cu

siguranţă că n-ar fi lăsat-o pe această fată la cheremul absurdului ei destin…

Ghirin nu adormi decât spre dimineaţă şi se deşteptă când soarele se ridicase mult deasupra lăstărişului înalt al pădurii tăiate; sihla ajungea acum până sub ferestrele casei. Anna îi aduse obişnuita gustare de dimineaţă: lapte rece, ouă, pâine. Îşi legase basmaua până peste ochii adumbriţi de gene, şi, roşie ca focul, se uita ţintă în pământ, aruncându-i pe furiş câte o privire; Ghirin pricepu că fetei îi crapă obrazul de ruşine. Nu, Anna nu aducea de fel a femeie iubită, fericită, ceea ce îl făcu să ia hotărârea de a acţiona într-un fel oarecare.

Ziua întreagă, în timp ce cutreieră, ca de obicei, ogoarele, fântânile şi izvoarele, se gândi cum s-o scoată pe Anna din această crâncenă robie. Dificultatea rezolvării acestei probleme o constituia boala mamei ei; Anna era pur şi simplu legată de mâini şi de picioare şi nu se putea despărţi sub niciun motiv de bolnavă. Le-ar fi luat pe amândouă la Leningrad, dar treaba asta depăşea posibilităţile unui student fără familie. Deci, înainte de toate, mama Annei ar fi trebuit internată într-un spital bun sau… vindecată, şi astfel, reîmprospătându-şi în minte tot ce-i era cunoscut cu privire la tratamentul ce se aplică în cazurile de paralizii psihice, Ghirin îşi aminti de o experienţă a profesorului Astvaţaturov, care făcuse vâlvă în tot Leningradul. Celebrul neurolog, şeful clinicii de boli nervoase al Academiei medico-militare, poreclit de studenţi „Infernul lui Dante” pentru că adunase pe lângă el o seamă de bolnavi cu grave afecţiuni nervoase, primise la clinică o femeie adusă de undeva din provincie, lovită de paralizie psihică în urma morţii subite a copilului ei. Un caz, deci, asemănător cu cel al mamei Annei, adică, bolnava auzea, vedea, dar nu putea nici să vorbească, nici să se mişte. Vestitul Astvaţaturov constituia ultima nădejde a femeii, deoarece toate eforturile medicilor care o îngrijiseră înainte rămăseseră fără niciun rezultat.

Astvaţaturov chibzui o săptămână încheiată asupra cazului, în care timp intenţionat nu dădu ochii cu bolnava. În cele din urmă luă o hotărâre îndrăzneaţă şi originală.

După multe zile de aşteptare încordată, femeia fu în sfârşit anunţată că va fi examinată de Astvaţaturov „în persoană”. Şi astfel, singură în rezervă, aşezată într-un fotoliu chiar în faţa

uşii, bolnava paralizată îşi ieşise din fire de emoţie. Asistenţii îi recomandaseră să aştepte privind fix spre uşă, căci dintr-o clipă în alta urma să intre Astvaţaturov „în persoană”, care, fără îndoială, o va vindeca… Trecu un sfert de oră, apoi o jumătate, iar aşteptarea ei devenea tot mai încordată, mai chinuitoare. În sfârşit, uşa se dădu în lături cu zgomot şi în cameră dădu buzna un bărbat de o statură uriaşă, părând şi mai înalt în halatul lui alb, cu tichia pe cap peste părul negru uşor încărunţit şi cârlionţat, eu un obraz „vulturesc” frumos şi expresiv, cu ochii imenşi şi aprigi. Astvaţaturov se apropie cu paşi repezi de femeie şi, cu o voce înfricoşătoare, strigă: „Scoală-te!”

Bolnava se ridică, făcu un pas şi căzu… dar paralizia fusese biruită. Astfel, profesorul din Leningrad înfăptuise o tămăduire miraculoasă, cu nimic mai prejos decât profetul biblic, exploatând în chip genial aceeaşi gigantică forţă a psihicului, acea credinţă aproape religioasă în minuni.

Cum să facă ceva asemănător cu mama Annei, e ştiut doar că paraliziile psihice pot fi vindecate printr-un puternic şoc nervos… Dar cum s-o Iacă pe o femeie care de câţiva ani de zile trăieşte într-o stare de deznădejde fără leac şi este desigur deprimată şi de tragedia fetei ei, de care nu se putea să nu-şi fi dat seama, cum s-o facă, aşadar, să creadă în el, un boboc student, chiar dacă venise dintr-un oraş atât de „învăţat” ca Leningradul? Nu, metoda lui Astvaţaturov nu era bună în cazul de faţă. Totuşi ce ar putea oare născoci el?…

Mai trecură două zile. Ghirin stătea întins în pat, cu lumina stinsă, străduindu-se să nu adoarmă, ci să vegheze trăgând cu urechea la liniştea nopţii. Deodată auzi forfotă lângă uşa dinspre curte şi sări din aşternut. Cineva se străduia cu încăpăţânare să dea la o parte zăvorul de lemn. Ghirin se repezi în tindă în clipa în care uşa se dădu în lături şi o umbră răsări în prag lângă odaia Annei.

— Stai aşa, că de nu, trag! strecură el încetişor printre dinţi.

— Uşurel, ce te-a apucat? mormăi cu sfială umbra, lungindu-şi gâtul.

— Afară, că te ucid! răcni Ghirin ridicând sonda recurbată pe care o ţinea strâns în mână.

Silueta întunecată o rupse la fugă; se auzi bufnitura unei căzături însoţită de un icnit. Anna ieşi din odaia ei cu un chibrit

aprins în mână şi dădu cu ochii de Ghirin, care, tremurând încă de surescitare, încuia cu grijă uşa. În cele două-trei secunde cât lumină flacăra chibritului, Ghirin citi în privirea ei îngrijorată şi extaziată atâta recunoştinţă, încât se simţi cu drept cuvânt un erou.

— Îţi mulţumesc, dragul meu, spuse cu glas tare Anna. Ghirin bolborosi şi el ceva.

— Trebuie să vedem ce face mama, reluă fata, invitându-l cu un gest s-o urmeze. Intrară în bucătăria luminată de o candelă micuţă, în camera bolnavei lumina ardea toată noaptea, şi întâlniră pe dată ochii mari deschişi ai paraliticei. Fără îndoială că ştia tot, pentru că, văzându-i pe cei care intraseră, expresia de ură din privirea ei se şi preschimbă în triumf. Anna îi potrivi mai bine pernele, şoptindu-i ceva la ureche. Simţind că e de prisos, Ghirin se înclină, dar plecăciunea lui, de orăşean, i se păru nelalocul ei, şi, fâstâcit, ieşi. O idee, abia-abia conturată, îi încolţise în minte la vederea ochilor femeii. Ideea aceasta nu dispărea, ci se preciza din ce în ce mai bine în timp ce, culcat în pat, privea spre stele prin ochiurile de sus ale micuţelor lui ferestre…

Mama Annei, desigur, n-avea niciun motiv să se încreadă în puterea lui de a o vindeca. Dar o altă emoţie, puternică, ar putea eventual declanşa şocul nervos, şi anume: puterea urii. Ura împotriva acelora care îi uciseseră bărbatul şi-i schilodiseră atât de groaznic viaţa, şi care acum îşi băteau joc de tinereţea şi de puritatea fetei ei… Da, în asta exista o nădejde reală şi unică; încercarea de vindecare trebuia pusă la cale cu toată grija posibilă!

Era iarăşi o zi mohorâtă. Ghirin mergea de-a lungul malului înalt al Volgăi, îndreptându-se spre un sat îndepărtat, ultimul de pe malul drept, rămas necercetat. Vântul foşnea a jale prin ovăzul pârguit, aplecând în valuri largi spicele lui răsfirate.

Nu apucase să se depărteze de sat nici cu o jumătate de verstă, când din tufişurile de pe buza râpei îi răsăriră în faţă, în mijlocul drumului, două siluete de bărbaţi. Inima porni să-i bată puternic, sosise clipa răfuielii, consecinţă a eroismului său nocturn. Cu hotărârea fermă de a nu ceda nici în ruptul capului, se apropie tacticos de cei care-l aşteptau, îşi vârî mâna în buzunarul drept şi se opri. Judecând după cârlionţii blonzi, ce

ieşeau de sub kubanka de caracul, Ghirin presupuse că acesta era flăcăul care o sedusese pe Anna, un bărbat într-adevăr frumos, dar privirea ochilor lui albaştri cam bulbucaţi era neobrăzată, respingătoare. Celălalt, mai scund şi mai îndesat, cu ochii mici şi ageri, ca de urs, nu vădea nimic deosebit în afară de îmbrăcăminte, un veston de şeviot foarte fin, pus peste o cămaşă elegantă şi pantaloni croiţi din aceeaşi ştofă cu vestonul, vârâţi în nişte cizme mai arătoase, poate, chiar decât ale şefului Academiei medico-militare.

După ce schimbară câteva fraze scurte, pe care Ghirin nu le desluşi, cei doi huligani rămaseră descumpăniţi. Nu-şi luau ochii de la mâna lui dreaptă vârâtă în buzunar, şi Ghirin pricepu că inamicii lui sunt convinşi că are la el o armă. Într-adevăr, uniforma ca şi îndeletnicirile lui de neînţeles, îl făceau pesemne misterios, deci periculos pentru oamenii eu intenţii rele. E student, dar parcă-i militar, doctor, când colo, umblă prin sate, caută fântâni şi izvoare… Păşi cu hotărâre înainte, făcând un gest de parcă ar fi vrut să-i înlăture din cale. Flăcăii se retraseră în silă spre marginea drumului, iar Ghirin trecu prin faţa lor, urmărindu-i cu coada ochiului.

— Ei, studentule, eşti ostaş al Armatei Roşii, sau ce naiba eşti?! îl apostrofă flăcăul cel chipeş.

Ghirin se opri.

— Uite ce vreau să-ţi spun, urmă flăcăul ca şi cum ar li nutrit intenţii paşnice, dar cu o nuanţă de ameninţare în glas, nu te mai amesteca în treburile noastre, cât despre fată, nu cumva să te dai la ea… Eşti un străin, în trecere, isprăveşte-ţi treaba şi, ia-ţi valea! Că de nu…

— Că de nu, ce? Ghirin îl privi drept în ochi, simţind cum clocoteşte în el acea furie a omului bun când se ciocneşte de puterea oarbă a bestialităţii omeneşti.

— O să te dichisim noi, aşa cum ne pricepem, rânji cel scund, cu straie bogate. Cred că în anul ăsta n-ai să mai ai prilejul să alergi după fetele altora!

— E ultimul nostru cuvânt, îl întrerupse cârlionţatul, că de nu-l asculţi, ai să te căieşti. Noi suntem mulţi, iar nopticelele-s întunecoase, şi naganul tău n-o să-ţi fie de mare folos.

Ghirin o luă fără grabă înainte, chibzuind asupra acestei întâlniri. Şi chiar de ar fi avut un revolver, la ce i-ar fi putut sluji?

De după orice tufă, fie că ar fi lucrat la o fântână, fie că ar fi mers pe drum, putea fi pândit, atacat prin surprindere, şi dacă ar fi scăpat cu viaţă, ar fi rămas, fără doar şi poate, „dichisit” în lege; or, asta l-ar fi pus în situaţia de a-şi lua adio de la planurile cu privire la salvarea Annei şi la înapoierea sa la studii. Acum Ghirin simţea că ajutorarea Annei devenise ţelul imperios al existenţei sale, şi niciun fel de ameninţări nu l-ar fi putut face să renunţe la el. Totuşi era o prostie să nu-şi dea seama de primejdia reală care îl ameninţa.

Tot gândindu-se la cele întâmplate. Ghirin se depărtase cam cu o verstă de sat, când deodată făcu stânga-mprejur şi porni cu hotărâre îndărăt. Nu fără greutate îl găsi pe secretarul organizaţiei de comsomol din sat, în care activau o mână de tineri. Flăcăul, morocănos şi neliniştit, foarte concentrat asupra lucrului său, repara o perniţă veche de ham.

Acesta îl ascultă, vădind un aer de dezaprobare, îşi răsuci o ţigară, trase un fum şi scuipă.

— Ţi-ai băgat nasul unde nu-ţi fierbe oala, strecură el printre dinţi, ori ţi-a căzut cu tronc Niuşka? Lasă-te de-alde astea, ţi-o spun prieteneşte. Ea singură-i vinovată. S-a încurcat chiar din douăzeci şi nouă cu un chiabur, iar acum umblă cu cei mai mari bandiţi din sat, asta-i situaţia! Aşa că n-are rost să-ţi pui pielea în saramură.

În glasul tânărului răsunase o notă de adâncă amărăciune, şi Ghirin, care, lucru curios, devenise în ultima vreme grozav de sensibil, se lămuri pe dată. Găsind intuitiv linia justă a convorbirii, se trase mai aproape de comsomolist şi, vorbind încet, începu să-i expună propriile lui păreri despre fata amăgită.

— Şi, dacă ai iubit-o, spuse fără veste Ghirin, nu trebuia să-i întorci spatele, de parcă ai fi fost un sfinţişor, ci s-o ajuţi în mod serios. Ea trebuie smulsă de aici şi nu lăsată pradă acestor bandiţi. Ei şi-au bătut joc de ea, iar tu, neghiobule, ai stat deoparte zgâindu-te, ba poate te-ai şi bucurat.

— Ia te rog, ştii, ia-o mai uşurel! se înfurie flăcăul.

— Ba de loc! Dacă ai să chibzuieşti mai bine, ai să pricepi singur… numai să te gândeşti mai repede.

— Dar ce, sunt eu împotrivă?… Numai că nu ştiu cum te-am putea ajuta. Să-ţi dăm o pază personală, dar crezi că se poate?

Suntem cu toţii doar trei inşi; pe fiecare din noi ne paşte primejdia.

— Nu despre asta ţi-am vorbit eu. Trebuie să jucăm o comedie. Ne trebuie două pistoale şi un om de nădejde ceva mai în vârstă ca noi… Şi Ghirin, întinzându-i comsomolistului vestita lui mahorcă, îi explică de ce sunt necesare toate acele ciudate pregătiri. Ascultându-l, flăcăul pricepu tâlcul vorbelor lui, şi buzele i se destinseră într-un zâmbet larg, dezvelindu-i dinţii mari şi egal rânduiţi,

— Ai cap, să ştii! îl bătu el pe umăr, nu degeaba primiţi voi acolo învăţătură, îmbrăcăminte şi mâncare. Face, zău aşa… Hai să mergem! Comsomolistul atârnă perniţa în cui. Îşi strânse cu grijă sculele şi curelele, apoi se încinse. O luară spre capul opus al satului, unde, într-o izba mică de tot, locuia un fost ostaş al Armatei Roşii, membru de partid, cu numele de Gavrilov, palid şi slab, care nu se restabilise încă după o boală grea. Spre norocul lor era acasă, ba chiar se bucură văzând un vizitator îmbrăcat în uniformă militară.

În timp ce-l ascultă pe Ghirin, Gavrilov se încruntă la început, căutând să-l contrazică, dar peste puţin timp, pe chip îi înflori un zâmbet deschis, ca şi al comsomolistului. Numai că surâsul lui nu promitea nimic bun în ce-i privea pe siluitori şi pe bandiţii ascunşi. Gavrilov îşi netezi mustaţa cam rară şi îngustându-şi ochii ageri, se întoarse către comsomolist:

— Va să zică, e străin de sat, Ivan… cum te cheamă pe dumneata după tată?

— Nu trebuie, sunt încă prea tânăr…

— Cam aşa-i. Vanea s-a dovedit mai tare ca tine… şi mai ager la minte.

— D-aia a învăţat!

— Umbli cu şiretlicuri, Fedka! Se vede după mutră că nu ştii să minţi. Dacă nu ţi s-ar fi aprins chiar ţie călcâiele după Anna, ţi-ar fi dat mai repede prin minte ce trebuie să faci. Când colo, ţi s-a pus un văl pe ochi.

— Lasă asta, nene Andrei, isprăveşte! Doar am stabilit… Aşadar, Ivan vorbeşte astă-seară cu Niuşka, iar mâine ne prezentăm la faţa locului.

— O fi aşa cum spui, şovăi deodată Gavrilov, dar daca bătrâna o mierleşte?

— Aoleu, zbieră Feodor. Atunci ne condamnă pe toţi. Vezi că la asta nu ne-am gândit!

— Nu pe toţi, numai pe mine, îi asigură pe loc Ghirin, v-o dau şi în scris. Vreţi acum?

— Lasă, vedem noi. Întâi să facem treaba. Răspundem pe urmă.

— Ei, vă mulţumesc, mă plec în faţa voastră până la pământ, oftă Ghirin uşurat. De izbutim sau nu, se va vedea, dar pentru ajutor şi prietenie, îmi scot căciula în faţa voastră.

— Ce vorbă-i asta, noi îţi mulţumim că ne-ai deschis capul. Cu toate că… bănuiesc eu că ai şi tu un interes, îl privi deodată fix Gavrilov, iar Ghirin se făcu roşu ca focul. Dar nu-i bai. Ăsta, Gavrilov arătă spre comsomolist, nu contează, pe Niuşka a pierdut-o pentru totdeauna.

— Nici că mai am nevoie de ea, se justifică flăcăul. La ce bun acum?

Ghirin o luă încet spre casă, gândindu-se la convorbirea ce urma s-o aibă cu Anna. Trebuia ca ea să-şi aducă aminte de înfăţişarea celor care-i uciseseră tatăl şi să accepte a juca un rol în mica înscenare pe care o pusese la cale. Succesiunea logică a concluziilor sale era tulburată de un sentiment nedesluşit de ciudă stârnit de ultimele cuvinte ale comsomolistului. În vorbele astea sălăşluia toată „demnitatea” latentă a bărbatului, renunţarea amară şi răutăcioasă la aceea care avusese îndrăzneala să aparţină altuia şi nu lui. Şi mai ales când respectivul s-a dovedit a fi un mare ticălos. Oare n-avea dreptate Feodor?

De îndată ce Anna înţelese ce anume intenţiona să facă Ghirin, o cuprinse o emoţie cumplită. Cu tâmplele în palme, gest clasic de fată îngândurată, îl asculta pe student cu răsuflarea tăiată şi se străduia din răsputeri să-şi amintească de chipurile ucigaşilor tatălui ei. Nu se pricepu să-i descrie amănunţit, întrucât nu le putuse desluşi chipurile la lumina slabă a unei lămpi de cinci focuri. Bandiţii dăduseră buzna în casă, cu cozoroacele trase pe ochi, îmbrăcaţi în uniforme ponosite. Împrejurarea asta constituia totuşi un element favorabil, pentru că-i dispensa de un machiaj special. De altminteri, ca să-l realizeze, n-aveau la îndemână decât câlţi, vopsea şi clei, şi niciun fel de pricepere.

Ghirin hotărî să se înfăţişeze el sub forma unuia dintre „bandiţi”, iar pe celălalt să-l întruchipeze Gavrilov, şi tot el să răcnească, deoarece bolnava cunoştea glasul chiriaşului ei.

Nu era admisibilă niciun fel de scăpare, nici măcar a celui mai neînsemnat amănunt. Înainte de a se însera, Ghirin puse zăvoare noi la uşi şi ferestre, de nu le-ai fi putut urni din loc nici cu caii. Sosirea neaşteptată a „drăguţilor” Annei ar fi putut zădărnici totul. Când terminară cu pregătirile, Ghirin se simţi groaznic de neliniştit. Nu dormi aproape toată noaptea şi nu-şi putu găsi astâmpăr nici a doua zi, până ce plecă după Gavrilov şi Feodor. Comsomolistul consimţi să-i împrumute pistolul, dar numai cu condiţia ca să fie şi el pe aproape.

Pe fostul ostaş al Armatei Roşii Ghirin îl găsi înfuriat peste măsură, iar lui Feodor îi ardeau urechile, de parcă l-ar fi făcut cineva cu ou şi cu oţet.

— Ia te uită, i se adresă Gavrilov lui Ghirin, arătând spre o jumătate de duzină de cartuşe stricate. Am încercat să scot gloanţele. Care-i tâmpitu’ ăla de a inventat drăcia asta? Să le vâre în aşa fel, încât să nu le mai poţi scoate de acolo, neam!

— Cine a inventat asta, a inventat-o bine: fii fără teamă, găsim şi pentru ţeasta duşmanului gloanţe, surâse Ghirin.

— Ţie îţi convine, bombăni, de astă dată mai potolit, Gavrilov, dar pentru mine şi pentru el, cartuşele sunt mai scumpe decât aurul.

— Ia taie tu cu pila jumătate din ţeava cartuşului, îl sfătui Ghirin.

— Păi atunci cum să trag? O să izbucnească focul din… bur!

— Dracu să-l ia! O să fie şi mai înfricoşător. Numai să-l ţii mai departe de ochi…

— Că bine zici!… Au să meargă alea de le-am stricat. Ajung două?

— Socot că ar trebui trei… Adu-ţi aminte, întâi tragi în sus când intri, apoi în Anna, pe urmă ţinteşti spre bătrână!

— Ciudată poveste! Dar nu-i nimic, cum am hotărât, aşa rămâne. Să mergem!

Când Anna se apucă să strângă masa din faţa patului maică-si, zăbovind dinadins, începuse să se întunece. Mâncau întotdeauna împreună, Anna trăgea masa lângă pat, o aşeza pe maică-sa în capul oaselor, o hrănea, apoi mânca şi ea, în timp

ce bătrâna o urmărea cu grijă, duioşie şi atenţie. Astăzi fata îşi stăpânea cu greu tremurul nervos. După ce-i dădu de mâncare bolnavei, se aşeză pe scaun şi mută lampa micuţă în celălalt capăt al mesei. Acesta era semnalul. Deodată uşa se dădu în lături, bubuind, împinsă de cizma lui Ghirin. Slobozind sudălmi abjecte, năvăliră în bucătărie doi „bandiţi” cu bluze cazone descheiate şi şepcile trase mult pe ochi, cu pistoale în mână. Anna sări în sus urlând ca din gură de şarpe, răsturnându-şi scaunul. Împuşcătura porni cutremurând izba, umplând încăperea cu duhoarea acră a prafului de puşcă fără fum. Cu gura căscată, cu ochii ieşiţi din orbite, mama Annei îşi pironise privirea asupra lui Gavrilov care răcni cât îl ţinea gura, ca apucat de o furie oarbă:

— Aha, te-am prins! Atunci n-am izbutit s-o doborâm pe căţeaua lui Pavel, dar acum i-a sunat ceasul! Steopka (către Ghirin), împuşcă-i tu odrasla, cu asta mă răfuiesc eu! Zbieră Gavrilov ţintind spre bolnavă. Aceasta însă, albă ca varul, nu se uita la el, ci o urmărea pe fie-sa care o zbughise spre fereastră. Bubui şi cea de-a doua împuşcătură, iar Anna se prăbuşi acolo, pe duşumea, ca moartă. Gavrilov şi Ghirin începură să urle ca nişte fiare. Fostul soldat tocmai ţintea în bolnavă, când se întâmplă ceea ce voise să obţină Ghirin cu orice preţ. Uitând de toate câte sunt pe lume în afară de odorul ei ucis, mama Annei scoase un strigăt nearticulat şi se smuci afară din pat.

— Co-o-pi-i-l-a-a! răsună urletul ei, întipărindu-se pentru totdeauna în mintea lui Ghirin.

Bolnava se prăbuşi pe duşumea, lovindu-se puternic la cap, dar cu un efort supranatural se prinse cu mâinile de laviţă, încercând să se ridice. Ghirin şi Gavrilov săriră s-o ajute luând-o de subţiori. Cu o ultimă sforţare, mama Annei dădu să-l scuipe pe Ghirin în obraz, dar îşi pierdu cunoştinţa. După ce o culcă în pat, Ghirin îi luă pulsul, iar Arma „reînviată” aleargă în tinda mică după apă şi se ciocni de Feodor, îngrijorat şi curios să afle cum s-au petrecut lucrurile. Comsomolistul păşi greoi în cameră şi, înainte de orice, îşi reluă în stăpânire pistolul, aruncat de Ghirin pe masă.

— Ei, cum a fost? Aţi izbutit? Sau aţi omorât-o de-a binelea? Nu-l slăbea el pe Ghirin, care dădea doar din cap străduindu-se s-o readucă pe bolnavă în simţiri. În sfârşit, apa rece, frecţiile,

amoniacul îşi făcură efectul, şi mama Annei deschise ochii; o expresie de nedumerire vecină cu nebunia îi încremeni pe chip când o văzu pe fiică-sa vie şi nevătămată, aplecată asupra ei.

— Fetiţa mea, An-nuşka… abia putu îngăima bolnava şi, cu un imens efort, îşi ridică mâinile subţiri, numai piele şi os. Anna se aruncă pe patul maică-si, plângând în hohote nestăvilite. Ghirin se dădu la o parte şi privi în jur. Gavrilov, leoarcă de năduşeală, îşi ştergea faţa ou mâneca şi îşi potrivea uniforma veche, dar îngrijită, pe care şi-o pusese dinadins cât mai şleampăt ca să semene a bandit.

— Valeu, ce spaimă am mai tras când Maria… a făcut urât, gândindu-mă că a mierlit-o de tot şi la ce o să mai fie de aci încolo! Primejdioasă treabă, frăţioare! Cum de ai izbutit să mă vâri în drăcia asta? M-ai cam tras pe sfoară matale, bombănea Gavrilov privindu-l, totuşi, aprobator, cu duioşie pe student.

— Spaima cea mare am tras-o eu, mai mult decât voi toţi, mărturisi Ghirin. Asta, pentru că eu am pus la cale toată înscenarea. Se putea foarte uşor întâmpla ca bolnava să se prăpădească. Îl am mereu în faţă pe Astvaţaturov, despre care v-am povestit. Am crezut în el mai abitir decât bolnava aceea.

— Acum lasă, văd că toate s-au terminat cu bine. Eu mă duc. Şi se apropie de pat cu un zâmbet şiret. Să fii sănătoasă, Maria! Să te vedem cât mai curând pe picioare! Spuse Gavrilov şi ieşi din casă, însoţit de Feodor, care rămăsese uluit de cele văzute.

Ghirin mai tremura încă din fiecare fibră a trupului său, iar în timp ce asculta cuvintele rostite de mama Annei, nedesluşite, cu un fel de rezonanţă prostească şi cu accent străin, în gât i se punea un nod… Era pentru întâia oară după ani şi ani de zile când mama îi putea mărturisi fiicei sale toată dragostea, grija şi neliniştea ei, tot ceea ce până acum se străduise să-i exprime doar din priviri.

Lacrimile se prelingeau nesecate pe feţele celor două femei strâns îmbrăţişate în ceasul acela de miraculoasă izbăvire. Ghirin se întoarse încet şi făcu un pas spre uşă. Anna sări în sus şi se aruncă la picioarele studentului, fâstâcit la culme.

— Ce ţi-a venit… cum se poate… ce prostie… bolborosi el şi, cu o singură mişcare puternică, o ridică. Se aciuă apoi ui camera lui de unde auzea hohotele de plâns ale celor două femei:

„îndatorată până la moarte… n-am să uit niciodată… pe vecie…”

Uriaşa încordare şi neînchipuitele temeri din ultimele douăzeci şi patru de ore îl istoviseră într-atât, încât nu putea nici măcar să se ţină pe picioare şi parcă se abrutizase. Răsucindu-şi în neştire o ţigară, se aşeză pe pat fără să se dezbrace, fără să se descalţe, încercând să stabilească tratamentul ce urma să-l aplice bolnavei de aci înainte, şi… se trezi, târziu de tot, în dimineaţa însorită a zilei următoare. După ce privi mirat în jur şi îşi întinse mădularele amorţite, Ghirin se ridică din pat, încercând un sentiment de imensă uşurare. Ceva foarte greu şi înfricoşător rămăsese în urmă, biruise. O adevărată victorie, care-ţi dăruieşte cea mai mare bucurie cu putinţă… Ce fericire este să izbăveşti o fiinţă omenească, ba nu, două, de o soartă grea, nemeritată, de urmările unei fărădelegi întâmplate demult. Acum nu mai era decât o chestiune de timp, şi nu prea îndelungat, pentru ca mama Annei, vindecată de paralizie, să redevină un om normal.

Auzi acel lipăit uşor de picioare desculţe, se vede că Anna se apropiase în repetate rânduri de uşa lui, trăgând cu urechea, temându-se să nu-l deştepte.

— Anna! făcu Ghirin, şi fata năvăli ca vântul în odaie; rămase o clipă nemişcată, orbită de lumina soarelui, apoi strigă: „Scumpul meu!” şi se aruncă de gâtul lui. Ghirin o îmbrăţişă fără să-şi dea bine seama ce face; ea îl sărută apăsat pe gură, se ruşină şi fugi.

Buimăcit de această furtunoasă manifestare de recunoştinţă, Ghirin pregetă o clipă înainte de a porni spre bucătărie, ca s-o vadă pe mama Annei. E greu pentru un tânăr de nouăsprezece ani, şi încă sfios din fire, să suporte mulţumiri prea entuziaste, vecine cu veneraţia, dar este şi mai greu când aceste cuvinte sunt rostite cu eforturi din cale afară de înduioşătoare şi jalnice de buze cărora nu le-a revenit încă vorbirea normală, după cinci ani de muţenie deznădăjduită. Şi e chiar insuportabil de greu când ai alături o fată fermecătoare, care ia drept un dar venit de sus orice privire şi orice vorbă a ta… Ghirin îndură cu chiu, cu vai inevitabilul. Mai află şi de zarva stârnită printre vecini de împuşcăturile, ţipetele şi înjurăturile din noaptea trecută. Nimeni nu pricepea nimic, iar Gavrilov şi Feodor tăceau chitic. Oricum,

întâmplările misterioase din casa Annei avură o bine făcătoare influenţă şi asupra obişnuitelor vizite nocturne, nimic nu mai tulbura liniştea convalescentei.

Ghirin plecă la Korkino, un sat îndepărtat, necercetat încă şi, când se înapoie, după patru zile, constată că mama Annei putea acum să umble puţin prin casă şi chiar să ajungă până în pridvor.

Noutatea îi zguduise pe toţi sătenii, pesemne că vreunul dintre ajutoarele lui Ghirin scăpase până la urmă o vorbă-două. Chiar şi cei răuvoitori, care înainte vreme nu-i acordau studentului nici măcar o privire, începură să-i dea bineţe. Cei doi neobrăzaţi nu-i mai aţinură calea. Se apropia şi momentul în care Ghirin trebuia să plece.

În timpul acestor ultime zile, Anna îl evită parcă dinadins pe student, până în seara în care Maria îi chemă pe amândoi la un fel de consiliu de familie. Bucătăria bine aerisită, cu ferestrele micuţe date în lături, arăta cu totul altfel… Ghirin văzu cu mirare că mama Annei, pe care o socotea o femeie bătrână, nu era de fapt bătrână de fel, ba păstrase chiar mult din frumuseţea ei de altădată, frumuseţe moştenită şi de fiică-sa. Cu fiecare zi ce trecea femeia prindea viaţă, cu fiecare zi devenea tot mai hotărâtă în privinţa viitorului lor.

— Nu mai pot rămâne nicio zi mai mult în izba asta blestemată, spuse ea. Aici unde l-au ucis pe Pavel, unde fii-mea şi cu mine ne-am chinuit fără nădejde de scăpare cinci ani de zile, nu-i de trăit! Oriunde, numai aici nu!

Anna privea ţintă la Ghirin, în aşteptare. Acesta îi reaminti de sfatul pe care i-l dăduse, acela de a pleca la oraş la facultatea muncitorească. Mama ei putea acum să-şi găsească de lucru în oraş, iar Ghirin făgădui să le caute o odăiţă ieftină la Leningrad. Casa, pe care Pavel o clădise eu atâta dragoste, era încă trainică, iar banii obţinuţi din vânzarea ei le putea asigura existenţa până-şi vor face un rost.

Anna începu să se învârtească bucuroasă prin bucătărie, iar Maria, rostind cuvintele tot tărăgănat, dar foarte desluşit, spuse:

— Bun, chiar mâine să-l chemi pe Obiedkov, că de rând te tot sâcâie să-i vindem casa. Am să mă învoiesc chiar eu cu el, şi cât mai degrabă. Numai să nu rămânem, fata mea, aici fără Ivan, ştii şi tu de ce! Trebuie să călătorim Împreună… Măcar până la

port. Până una-alta, facem un popas la Bogorodsk, cu chirie… Dacă tu şi cu ai tăi aţi fi fost din Leningrad, cred că te-aş fi rugat să ne iei la tine chiar de la început. Aşa însă, o să aşteptăm la Bogorodsk, acolo nu ne poate face nimeni niciun rău. Apoi, şi eu am să mă mai obişnuiesc puţin, crezi că e lucru uşor să te întorci, ca să zic aşa, de pe marginea gropii şi să iei viaţa de la început?!…

Chiar aşa şi hotărâră. Să aduni şi să împachetezi avutul Stoliarovilor era o treabă uşoară. În ultimele zile Anna se sculase cu noaptea în cap şi dispăruse nu se ştie unde, apărând acasă dimineaţa târziu. Ghirin nu putea alunga din minte o bănuială care-i făcea silă şi, fără să vrea, începuse să se înstrăineze de fată, până când, într-o dimineaţă, Anna îl chemă şi pe el să vină acolo unde se ducea ea. La întrebarea unde-l duce, fata se mulţumi să surâdă enigmatic, şi, strângând mâna lui Ghirin într-a ei, fierbinte şi aspră, şopti: „Ai să vezi singur!”

Ghirin se alarmă, citise în ochii strălucitori ai Annei expresia iubirii adevărate. A doua zi era ultima pe care o mai petreceau în sat. Furat de rolul său de cavaler salvator, nici nu prinsese de veste că devenise foarte tandru cu Anna, subjugat de farmecul ei. La Leningrad însă, îl aştepta Nastia, cea cu ochi de nu-mă-uita, studentă la Facultatea de biologie, o fată mândră, de o seamă cu el. La drept vorbind, aventurile acestea ale lui îl făcuseră să cam uite de ea, dar acum toate erau pe cale de a se termina şi… va trebui să-i vorbească deschis Annei. Ghirin ştia că după ce convorbirea lor va avea loc, toate se vor schimba; şi tocmai de aceea poate căuta cu orice chip să o amâne. A doua zi însă, probabil că nu va mai avea încotro!

Anna îl deşteptă pe Ghirin înainte ca cerul să prindă a se lumina. Sus, în tării, stele strălucitoare de august clipeau deosebit de vii şi de prietenoase. Era un ceas prea timpuriu chiar şi pentru cei ce munceau pe câmp. Secerişul era în toi, şi în timpul zilei satul rămânea pustiu, lăsat în seama copiilor şi a bătrânilor. Ici-colo se aprindeau lumini pe la ferestrele izbelor şi gospodinele îşi începeau trebăluiala. Tot drumul, Anna şi Ghirin nu întâlniră nici ţipenie de om şi trecură de barieră neobservaţi de nimeni; apoi o luară pe drumul Leşnovului, spre nord. Nu departe începea un crâng de pini înalţi şi zvelţi, care uitaseră de mult de topor. Ghirin se opri spre a-i pune Annei o întrebare, dar

fata, adâncită în gânduri şi grăbită, îl trase după ea de mânecă, fără a-i răspunde. Studentul îşi iuţi pasul. Drumul de câmp, acoperit cu un strat gros de colb, îi înăbuşea zgomotul cizmelor, şi Ghirin avea impresia că se furişează prin liniştea nopţii asemeni unei jivine.

Drumul de câmp coti, preschimbându-se într-o potecă. Rarele smocuri de iarbă ca şi tufele micuţe din preajma pădurii erau încărcate de rouă. Anna, cu poalele fustei prinse în brâu, trecea peste ele zorită, cu picioarele desculţe şi ude, iar în cizmele uzate ale lui Ghirin începuse să mustească apa. Îşi simţea genunchii uzi de roua bogată şi răcoroasă. O urmă pe Anna cea grăbită şi tăcută, în aşteptare a ceva deosebit. Secera îngustă a lunii suspendată deasupra pădurii ce se tot apropia, revărsa mai puţină lumină decât stelele mari şi decât geana abia vizibilă de lumină ce se ivise în dreapta, dincolo de pădure.

Un simţământ ciudat îl tulbură pe Ghirin! Se părea că părăsise lumea gândurilor şi grijilor de fiecare zi, grabnica lui revedere cu Leningradul pe care atât îl îndrăgise, Nastia, fata cu ochi albaştri, raportul ce-l va da profesorului, vindecarea neaşteptată a mamei Annei, modul în care o va ajuta pe Anna să-şi făurească o viaţă nouă... Dar deocamdată acel simţământ primar de contopire cu natura înlăturase totul. O vie senzaţie de încordare stăpânea întreaga-i făptură; păşea grăbit alături de Anna, fermecat de liniştea poienii, de boarea ei înrourată, de chemarea luminiţelor stelare, către o depărtare fără hotar, dătătoare de speranţe. Dar iată că stelele s-au stins. În locul lor îi învălui întunericul adânc al unei păduri seculare. Codrul acesta crescuse pe un val prelung de nisip. Îngrămădit aici cândva de gheţari. Pe aceste meleaguri pământul era uscat, sărac în iarbă şi lăstăriş; sub tălpi foşnea molcom muşchiul alb. Ghirin mai colindase astfel de codri de obicei pustii, cu excepţia perioadelor când oamenii vin aici să culeagă ciuperci. Acum, în timpul secerişului, puteai fi sigur că nu vei întâlni în calea ta nici măcar un suflet.

Întunericul nopţii se risipea încet-încet, iar dincolo de pădure mijeau zorile. O negură mohorâtă, cenuşie, stăruia în jur, dar printre crengi se şi zărea cerul arămiu al răsăritului.

Un nou simţământ îi umplea sufletul. Acum nu mai era jivina care absorbea toate miresmele, foşnetele şi luminiţele firii, ci

omul care păşise în templul codrului, triumfător, ca un artist, în clipa deşteptării naturii după somnul nopţii.

Ieşiră din pădure într-o poiană ce se întindea chiar pe culmea unui deal. Locul acesta deschis, unde ziua se îngâna cu noaptea, era neaşteptat la ieşirea dintre zidurile întunecate ale codrului. O pală de vânt, trecând ca un talaz înviorător deasupra poienii, netezi uşor iarba înaltă încărcată de rouă. Luminate de zorile de aramă, milioanele de picături răsfrângeau când o lumină caldă, rubinie, asemeni nenumăratelor scântei ale unui foc pe care-l înteţeşte făurarul, când luciri reci, argintii, ce străpungeau întunericul care se destrăma cu fiecare clipă. Fâşiile de smarald ale ceţii, dinaintea ivirii zorilor, se unduiau ca faldurile unui văl fermecat deasupra poienii înrourate şi, coborând uşor, se pierdeau în bezna adâncă ce domnea încă la liziera codrului secular.

Zorile prindeau putere stingând secera subţire a lunii şi ivind atâta risipă de nestemate rubinii. Înviorate, firişoarele de iarbă se legănau lin în adierea vântului. Învăluită în tăcere şi taină, poiana îşi lua acum rămas bun de la stelele care mureau una câte una. Totul încremenise, doar negura îşi urma jocu-i vrăjit, tot mai trandafirie şi mai destrămată. Ghirin îşi spuse că poate strămoşii noştri aveau dreptate când atribuiau puteri miraculoase dimineţilor înrourate. Mai toate baladele şi basmele povestesc cum în vremurile de demult oamenii se scăldau şi îşi spălau caii în rouă la răsăritul soarelui, spre a căpăta o mai mare tărie în luptă cu duşmanii. Cine ştie ce putere e tăinuită în această poiană care a sorbit atât lumina de noapte a stelelor, cât şi primele raze ale fiecărui început de zi? Sorbind aerul dătător de viaţă, tânărul simţi cum i se dilată pieptul, cum îi bate mai straşnic inima. Anna luă oftatul lui zgomotos drept un semn de nerăbdare. Mâna fetei îi prinse mâna şi buzele ei slobozită o şoaptă:

— E aici, vezi?

— Ce să văd aici?

— O poiană vrăjită. E a nu ştiu câta oară când vin aici de dimineaţă ca să mă spăl cu rouă.

— Şi cum faci asta?

— M-a învăţat o bătrână. Ei, te dezbraci de tot şi o iei la goană prin poiană, drept înainte, apoi îndărăt, apoi la stânga, apoi la

dreapta, încotro vezi cu ochii. La început ţi se strânge inima rău, de parcă s-ar opri, o simţi aici sus, în gâtlej, ştii, roua-i rece, îmbelşugată, curge de pe tine şiroaie… Dar pe urmă te încălzeşti, trupul începe să-ţi ardă ca potopit de flăcări, toată oboseala piere… Apoi te îmbraci şi te duci acasă, iar sufletul ţi-e liniştit, şi te simţi curată, ca un înger pogorât din ceruri! Locul ăsta nu-i ca oricare, e străvechi, bătrânii spun că acum o mie de ani se aflau aici nişte idoli, din care pricină poiana e aşa de rotundă. Aici iarba nu se coseşte niciodată, se spune că vitele se îmbolnăvesc dacă o mănâncă; buruienile astea au mare putere…

— Şi nu ţi-e teamă că te îmbolnăveşti? în felul ăsta poţi să răceşti zdravăn.

— Ba nu mă îmbolnăvesc, mă întăresc.

Şi fata se uită drept în ochii lui. Se lumina de ziuă, dar umbrele, adânci încă, dădeau chipului Annei ceva enigmatic, şi toată făptura ei, dreaptă ca o trestie, pe fundalul zorilor, părea maiestoasă.

— Atunci de ce nu te scalzi pur şi simplu în râu? întrebă Ghirin, căutând într-un fel oarecare să scape de neliniştea crescândă din sufletul său, la gândul că va trebui să aibă din clipă în clipă o explicaţie cu Anna… şi că o va pierde.

— Aici te lepezi de toată necurăţenia, de parcă te-ai naşte din nou, răspunse abia auzit fata, iar eu trebuie să fiu curată, curată… Tăcu, veni aproape de tot de Ghirin ţi-l privi drept în ochi, cu ochii ei larg deschişi. Nu mai ştie nici el câtă vreme au stat aşa privindu-se.

Pădurea ce se deşteptase răsuna de cântecul păsărilor; razele oblice ale soarelui se strecurau printre trunchiurile roşii ale pinilor, movilite de muşchi alb răsăreau ici-colo prin puzderia de conuri ţepoase de pin. În depărtare, sfioasă încă şi lipsită de vlagă, răsună prima cântare a secerătorilor. Anna îl cerceta atât de stăruitor, încât Ghirin se simţi stânjenit. Nu ştia şi nici nu voia să se prefacă, dar temându-se nu o jignească, încercă să-şi ascundă sentimentele sau mai degrabă lipsa acestora printr-o glumă.

— Să stăm jos, îl îndemnă ea scurt, arătând spre o moviliţă acoperită cu muşchi. Spune-mi, sunt eu pentru tine prea bătrână sau mă socoţi o stricată?

— De ce vorbeşti aşa, Anna? se indignă sincer Ghirin, eu… tu îmi placi, dar…

— Bine, să nu mai vorbim. Tu eşti un flăcău tânăr de tot, iar eu o teleleică, rosti Anna cu tărie şi amărăciune.

Ghirin nu suflă o vorbă, blestemându-se pentru nepriceperea lui de a-i explica cum că nici prin gând nu i-a trecut una ca asta. Pur şi simplu iubeşte o altă fată care-l aşteaptă.

Anna rămase multă vreme culcată pe moviliţă, cu mâinile sub cap, gânditoare, urmărind norii de pe cerul devenit acum de un albastru intens. Pierzându-şi nădejdea că va putea relua discuţia, Ghirin o rugă să-i cânte ceva. Fata se aşeză în capul oaselor şi, cu privirea îndreptată spre cer, urmărind cum se leagănă vârfurile înalte ale pinilor, începu un cântec străvechi şi plin de tristeţe:

În strălucirea zilei minunate,
Voi, mândri pini, spre soare vă-nălţaţi,
Nălţaţi-vă spre zările curate
Şi-a mele grele lanţuri sfărâmaţi!

Şi vechea jale, care-i aminti de întâlnirea lor pe podul plutitor, ca şi de Lucinuşka, răsuna din nou în glasul ei. Îngândurat, Ghirin asculta cântecul Annei pornit din adâncul sufletului.

Se trezi la realitate abia când o auzi pe Anna izbucnind în hohote disperate de plâns. Nu avu însă prilejul s-o mângâie. Fata sări în picioare, îşi potrivi fusta, şi amândoi o porniră tăcuţi spre casă pe drumul de câmp, de-a lungul lizierei pădurii. Ghirin îi urmărea cu coada ochiului mersul mândru şi nestingherit. Bluza nu i se uscase încă de tot şi îi mula strâns pieptul. Păşea dreaptă şi zveltă ca un pin tânăr, cu fruntea ridicată. Sânii ei tari, fermecători, se desenau perfect pe ţesătura subţire, gata parcă să-şi ia avânt. Ghirin se uita la fată şi se gândea cât de minunat e mersul acesta nestingherit, când tinereţea falnică nu se ruşinează de propriu-i trup înfloritor, când îşi dezvăluie frumuseţea-i deplină, fără a se sfii. Desigur că acea stranie pudicitate ni se trage de pe vremea cuceritorilor mongoli, când femeia îşi aducea dizgraţios umerii înainte, străduindu-se, jenată, să-şi ascundă sânii. Sau poate că acest exces nesănătos de pudoare fusese o necesitate în timpul jugului tătăresc, când

fetele, ieşind în lume, îşi poceau frumuseţea, ca să nu nimerească în mâinile cuceritorilor, ca ostatece… Până nu demult, cu un veac şi ceva în urmă, era socotit, în toată Rusia, drept o necuviinţă faptul că unei femei i se vedea părul de sub şalul sau basmaua care îi acoperea capul. Iată încă una din podoabele naturale ale femeii pe care cineva a declarat-o ruşinoasă. Mai dăinuiesc şi acum cuvinte ca „neâmbrobodită”, deşi noi nu le mai atribuim sensul de odinioară…

Ghirin o mai cercetă o dată pe Anna cea mândră şi gânditoare, care mergea alături de el şi deodată se simţi mândru de ea.

— Ei, militarule, ce stai, apuc-o de ţâţe pe Niuşka! se auzi strigând un glas puternic, dinspre câmpul unde muncea o namilă de flăcău.

Ghirin tresări, revenit din gândurile lui şi o întrebă pe Anna ce anume strigase flăcăul.

— Nimic, prostii, răspunse fata roşindu-se şi îşi plecă ochii, iar o dată cu ei şi umerii, preschimbându-se pe loc într-o femeie a satului de odinioară, care se ruşinează de frumuseţea ei…

… Un urlet ascuţit de sirenă răsună pe bulevard şi Ghirin se trezi la realitate. O maşină a salvării trecu în goană spre gara Belorusia; viaţa cuiva era în primejdie. Pieri şi studentul Ghirin, şi vara aceea dogoritoare de pe Volga, şi Anna cea vie şi tristă cu glas frumos. Medicul savant, omul cu o atât de mare, experienţă, se ridică încet de pe bancă şi o luă spre staţia de troleibuz. Da, memoria lui excelentă nu pierduse nimic din cele întâmplate atunci pe Volga, cu mulţi ani în urmă, Petrecându-l până la vapor, fata îl încredinţase că şi-a pus ca ţel să se instruiască, întocmai ca el. Şi Anna îşi ţinuse făgăduiala. După ce învăţă o vreme la Leningrad, se mută la Moscova şi deveni o bună cântăreaţă de muzică populară, dar fără a ajunge o celebritate.

Pasionată de pictură şi sculptură, făcuse cunoştinţă cu Pronin, prietenul lui, poate singurul sculptor de nuduri de pe atunci. Deveniră prieteni, apoi soţ şi soţie. În ultimii ani înainte de război, Ghirin, ocupat cu cercetările lui, venea rar la Moscova, aşa că pierdu urma Annei. Dar într-o zi nefastă, află de la nişte cunoscuţi comuni că Anna, care se înrolase ca voluntar, murise

în timpul luptelor de lângă Moscova… Chiar înainte de sfârşitul războiului, Ghirin primi o scrisoare de la Pronin care se afla la un spital, grav rănit. Sculptorul ştia că va muri şi-l ruga, în numele vechii lor prietenii, să încerce a găsi şi păstra ultima lui lucrare, statuia neterminată a Annei. O încuiase în atelier înainte de a pomi pe front, câteva zile după plecarea nevestei sale. Prietenul său murise, şi Ghirin se simţea dator să-i împlinească această ultimă dorinţă.

Cu toate că vara aceea, când făcuse primele lui cercetări, trecuse atât de repede, toate cele întâmplate atunci avuseseră darul să determine drumul vieţii sale, precum şi multilaterala lui activitate ulterioară ca medic savant. Tocmai de aceea îi şi sunt atât de vii amintirile fiecărei zile ale acelui an, oare, ca nişte stâlpi adânc înfipţi în pământ, au pus bazele concepţiei sale despre viaţă.

Vindecarea uimitoare a mamei Annei îl convinsese pentru totdeauna că atât la omul sănătos, cât şi la cel bolnav, psihicul joacă un rol mult mai important decât o credeau profesorii lui. Ca urmare, ajunsese la convingerea că organismul uman este o maşină biologică atât de complicată, încât anatomia şi fiziologia din trecut nu făceau altceva decât să schiţeze în linii generale contururile unui eşafodaj nemaipomenit de dificil. Chiar înainte de a se fi obţinut rezultatele de laborator ale probelor de apă şi de sol pe care la adunase, el respinsese presupusa influenţă a elementelor rare asupra apariţiei bolii Kaşin-Bek. Chiar dacă această influenţă exista într-o oarecare măsură, ea putea constitui doar o cauză indirectă a unui proces foarte încâlcit, imposibil de analizat cu metodele ştiinţifice ale acelor vremuri. Ulterior, se dovedi că Ghirin avusese dreptate, încercările profesorului Mednikov de a stabili cauzele bolii rămaseră fără rezultat.

Întâlnirea cu Anna deşteptase într-însul un deosebit interes pentru frumuseţea omului, ca şi setea de a ajunge la înţelegerea ştiinţifică a legilor frumosului. Dar şi mai important pentru el a devenit dorinţa de a pătrunde legile după care instinctele ancestrale, pe de-o parte, şi prejudecăţile sociale, pe de alta, răsfrângându-se în psihicul omului, influenţează asupra fiziologiei lui. Ca rezultat al tuturor acestor frământări, ajunse la concluzia că este imperios necesar ca psihofiziologia, această

ştiinţă majoră, să fie pusă eminamente în slujba omului, fiinţă înzestrată cu darul gândirii, a cărui medicină nu se deosebise până atunci de cea veterinară.

*CAPITOLUL 2 Firida*

Ghirin îşi duse mâna la reverul hainei unde ar fi trebuit să dea de buzunarul tunicii militare; se trezi însă la realitate şi scoase un teanc de acte din buzunarul interior. Profesorul Riabuşkin frunzări neglijent referinţele şi certificatele:

— Toate astea îmi sunt cunoscute, dar de ce Institutul Timukov a renunţat la dumneata? E drept că în timpul războiului n-ai prea progresat.

— Mi-am schimbat specialitatea şi am devenit chirurg. Cred că... Ghirin fu cât pe-aci să explice cum stăteau lucrurile în realitate, clar se stăpâni.

— Înţeleg, înţeleg, se reculese Riabuşkin, toate astea ţi-au folosit, au fost binevenite pentru lucrările dumitale experimentale, totuşi, până la disertaţia de doctor în ştiinţele medicale mai ai mult!

— Dar nici nu pretind să conduc vreo secţie. Aş fi mulţumit dacă mi s-ar da un post mic, de asistent de lucrări.

— Foarte bine! exclamă Riabuşkin uşurat. Deci, de-a dreptul în laboratorul meu. Ne ocupăm de problema durerii sub aspectul ei fiziologic, iar pentru dumneata, cu o deviere spre psihologie.

Şi directorul adjunct al institutului se apucă să-i explice fondul problemei la care lucra. Ghirin îl ascultă din ce în ce mai încruntat, şi, profitând de o mică pauză în expunerea profesorului, spuse:

— Nu, asta nu-mi convine.

Riabuşkin rămase perplex, ca un cal oprit brusc din săritură.

— Şi, mă. Rog, de ce?

— Mi se parc inadmisibil felul cum abordaţi problema. Un ser dureros, adică un mijloc de a provoca durerea şi nu de a lupta împotriva ei.

— Cum se poate să nu pricepeţi că, aflând mecanismul apariţiei şi intensificării durerii vom putea merge la sigur în lupta împotriva ei! exclamă iritat profesorul. Se vede că nu-s dialectician.

— Dialectica e un lucru complicat, ripostă liniştit Ghirin. Iată, de pildă, şi o astfel de dialectică: noi trăim într-o lume care e

departe de a fi ajuns la un nivel de organizare exemplară, în care mai există tot soiul de ticăloşi, şi serul dumneavoastră provocator de durere poate fi folosit de minune pentru torturi nemaiauzite… În ce priveşte secretul, dumneavoastră, fiind coordonator ştiinţific, ştiţi, desigur, mai bine decât oricine că secretele în ştiinţă nu sunt decât amânări, cu atât mai de scurtă durată, cu cât problema este mai vastă. Şi toate acestea, pe fundalul realizărilor anesteziologiei noastre, nu arată prea frumos.

— Ce prostii spuneţi! nu se putu stăpâni profesorul. Aşadar, sunteţi de părere că de unele lucruri nu trebuie să ne ocupăm de loc?

— Există lucruri de care nu-i admis să te ocupi până ce societatea de pe planeta noastră nu va fi mai bine organizată, întări Ghirin, şi e bine ca savanţii să aibă asta în minte. Pe mine unul mă îngrijorează, de pildă, că pe iei, pe colo. Unii se distrează prea mult cu encefalografele.

— Şi ce-i cu asta?

— Iată ce-i: o seamă de laboratoare de fiziologic din America se ocupă intens cu studierea influenţei directe a curenţilor electrici asupra unor anumite sectoare ale creierului, provocând astfel diferite senzaţii: de teamă, de fericire sau de satisfacţie deplină, euforie. Deocamdată, bineînţeles, la şobolani şi la pisici, dar punticica asta-i îngustă.

— După părerea dumitale activitatea mea ştiinţifică e primejdioasă?

— Eu aşa cred.

— Şi tocmai din pricina asta nu vrei să lucrezi în laboratorul meu?

— Înainte de toate, din această pricină.

Trecu un răstimp în care profesorul încercă să-şi adune gândurile şi să-şi biruie indignarea.

— Aşadar, ăsta-mi eşti! Să ştii însă că la noi în institut n-o să-ţi putem găsi o altă muncă! De altfel nu degeaba am fost prevenit că… Riabuşkin îşi înghiţi vorba, dându-şi seama că a făcut o gafă, dar Ghirin deveni atent.

— Vă rog să continuaţi! E vorba de caracterul meu imposibil, nu?

— Caracterul, fleac! Sunt altele mai grave!

— Aşa? Atunci, binevoiţi, vă rog, a-mi comunica despre ce e vorba, pentru că eu tot aveam de gând să mă duc la comitetul de partid. Acolo voi comunica, cu siguranţă, totul.

Riabuşkin făcu o uşoară strâmbătură şi începu să vorbească în silă, însufleţindu-se pe parcurs.

— Ai dumneata o hibă mică, ba chiar una mare, ce să ne mai ascundem după deget? pentru care pe vremuri omului i se lua diploma de doctor... Ai îngrijit un bolnav, chipurile de cancer, dar de fapt l-ai intoxicat cu anestezice. Nici măcar n-a fost cancer, iar dumneata i-ai administrat o asemenea doză, încât bolnavul a murit... De justificat, te-ai justificat în faţa comisiei, dar faima se ţine coadă după dumneata.

— Da, aveţi dreptate, se ţine coadă! Tocmai astfel de întâmplări îi transformă pe oamenii mai slabi în târâtoare cu coadă... răspunse Ghirin înfuriat, şi se ridică. Se sculă şi Riabuşkin, ocolindu-i privirea.

— Numirea dumitale se anulează, strigă profesorul în urma lui.

— Nu-i nimic, voi găsi eu o cale. Vă salut!

— Şi, plecând de la directorul adjunct al institutului, Ghirin se îndreptă spre minister.

— Nu cred că mă voi putea întoarce, doar nu ne jucăm, după ce m-au scos din muncă, demobilizându-mă în vederea unei activităţi ştiinţifice... Dacă nu mai sunt bun pentru Moscova, pot să primesc orice post, chiar şi undeva mai departe, îi spuse Ghirin şefului ele cadre.

— Cine ţi-a spus dumitale că nu mai eşti bun?

— Riabuşkin?

— Nu numai el. Oare cei de la Institutul Timukov n-au voit să scape de mine? Ca şi Riabuşkin, de altfel, după ce am refuzat să lucrez în laboratorul lui.

— Da, da. Dar niciunul, nici altul nu reprezintă ultima instanţă. O să-ţi găsim o muncă frumoasă. Il vom invita imediat pe consilierul nostru, pe profesorul Medvedev, poate îl cunoşti?

— Am auzit de el.

— Bună ziua, docentule Ghirin, îl salută profesorul cel micuţ, vioi şi uscăţiv, al cărui nume nu i se potrivea de fel.

— Ce docent pot fi eu, care n-am predat niciodată nicăieri, făcându-mi veacul doar în spital?

— Oricum, dacă eşti candidat în ştiinţele medicale… Iartă-mă, m-am obişnuit să respect eu sfinţenie tabelul gradelor în ştiinţă, pentru că, dacă nu le dai titlul care li se cuvine, oamenii se supără. Dar să lăsăm astea naibii şi să nu ne pierdem timpul. Dumneata, ca şi mine, eşti neuro log. Îţi cunosc articolele de psihofiziologie. Probabil că şi acum tot la asta visezi?

— Mai mult ca ori când. Dar…

— Au trecut vremurile alea. Nu mai suntem nici în treizeci şi şapte, nici în patruzeci şi şapte. Suntem în şaizeci şi unu.

— Bine ar fi să fie aşa! Inerţia însă e încă foarte mare. Şi, după cum mi-a trântit-o Riabuşkin, ceva se ţine de mine coadă. De unde ştie? Am povestit, desigur, despre experienţele mele tovarăşilor de muncă. Se vede treaba că unul a găsit cu cale să v-o comunice în scris. Lev Tolstoi încă reproşa intelectualităţii ruse „incurabila ei înclinaţie de a scrie denunţuri”, sunt exact cuvintele lui.

— Ei, aici chiar că exagerezi, exclamară într-un glas cei doi interlocutori, trebuie totuşi să cunoşti oamenii.

— Numai după fapte şi nu după cozi. Nu suntem crocodili; la animalele alea probabil că se bucură de stimă cel cu coada mai lungă. Permiteţi-mi să vă povestesc o scurtă istorioară. Se poate? Şi, la gestul de încuviinţare al şefului de cadre, Ghirin reluă: Ştiţi că în secolul trecut, în Egipt, nişte savanţi arheologi s-au apucat să dezgroape ruinele Tel-el-Amarnei, capitala faraonului Ekhnaton[3], un faraon cu totul deosebit, reformator al religiei şi al vieţii sociale. S-a găsit o arhivă uriaşă cu mii de papirusuri sau, mă rog, materiale pe care se seria pe atunci, în total câteva mii de documente, cărţi, note, întreaga bibliotecă a palatului faraonului. Învăţaţii s-au aruncat asupra bibliotecii ca nişte ulii; era doar o bibliotecă de prin secolul XV înaintea erei noastre, şi în plus, dintr-o epocă de reforme! Iată, în fine, şi-au zis ei, s-a găsit cheia întregii istorii, a ştiinţei şi a religiei vechiului Egipt! Descifrarea migăloasă a hieroglifelor a durat până după anii douăzeci ai secolului nostru. Şi ce credeţi? Niciun fel de date, nici despre ştiinţă, nici despre viaţă, nici chiar despre religie. Nu erau decât mii şi mii de denunţuri! Nu ştiu dacă mi-aduc bine aminte, dar cred că procentajul era aproximativ următorul: şaizeci la sută denunţuri, patruzeci la sută umile cereri în vederea acordării a ceea ce se acorda pe

atunci slugoilor stăpânirii, pământuri, vile, sau mai ştiu eu ce. Asta se petrecea acum aproape trei mii cinci sute de ani! Iar astăzi, şi încă în primul stat socialist din lume, ar trebui să se fi pierdut şi amintirea unor astfel de obiceiuri. În primul rând, trebuie să se termine cu această „coadă” a lumii vechi.

— Frumos, n-am ce zice! dădu din cap Medvedev. Dacă eşti întotdeauna aşa de arţăgos cu colegii dumitale, nu e de mirare… Ar putea scrie lucruri şi mai grozave.

— Nu e important ce scriu ei, ci că…

— Bine, am înţeles. Dar totuşi istoriseşte-ne întâmplarea aceea nefericită.

Ghirin începu fără vlagă:

— Încă înainte de război, pe când lucram la spitalul regional din Vologda… În minte îi reapărură toate amănuntele acelui insucces.

… Fusese la o consultaţie în raion şi la întoarcere înnoptase într-un sătuc. Pe la ora unu fu trezit din somn de doi copilandri. Alergaseră până la el din satul vecin, nădăjduind să găsească un ajutor de la vreun medic aflat în trecere.

— Taica s-a bolnăvit, auzi, rău de tot, de-ţi e şi milă să te uiţi la el, îi explică gâfâind o fetiţă bălaie, în timp ce fratele ei, un băiat de vreo doisprezece ani, speriat, dar plin de nădejde copilărească, privea pe sub sprâncene spre Ghirin care asculta pe jumătate adormit. Din întrebările ce le puse, reieşi că pe seară tatălui lor îi apăruse pe obraz o pată roşie, însoţită de o durere atât de violentă, încât bărbatul acesta voinic, în vârstă de patruzeci de ani, ţipa uneori „ca din gură de şarpe”. Pata devenise roşie ca jarul, de nici n-o puteai privi…

— De ce n-o puteaţi privi? îi iscodi zadarnic Ghirin, depănând în minte tot ce ştia despre gangrene şi alte simptom® de infecţie purulentă.

— Mai repede, nene doctore, că se chinuie rău, îl zorea fetiţa în timp ce Ghirin se îmbrăca şi îşi controla trusa medicală în care avea tot ce era necesar pentru a acorda primul ajutor. Şi, pe neaşteptate, Ghirin se lumină, memoria lui excelentă nu-l trădase nici de astă dată.

— Ascultă, o ţinu el în loc pe fetiţă care se repezise spre uşă, eu ştiu de ce nu poţi să te uiţi la pata aia. Numai să spui adevărat, miroase?

— Mamă, cum mai miroase, ţi se întorc maţele pe dos!

„Asta trebuie să fie, e vorba de nomă, sau gangrenă bucală, una din rarele boli cu care un medic nespecializat se întâlneşte o dată în viaţă sau chiar niciodată…”, îşi spuse Ghirin, poticnindu-se pe întuneric şi străduindu-se să nu rămână în urma acestor ţânci atât de iuţi la mers.

Noma este o afecţiune rară, gangrenoasă, întâlnită la copii şi numai în cazuri cu totul excepţionale la oamenii maturi. Apare întâi pe mucoasa cavităţii bucale şi peste puţin răzbate spre exterior sub forma unei uşoare inflamaţii de un roşu-aprins de la care se întind în diferite direcţii ramificaţii. De-a lungul lor, ţesutul viu se descompune transformându-se într-un lichid vâscos cu un miros insuportabil de greu.

Sub ochii tăi, literalmente, un sector mare din corp se poate descompune, lăsând să apară osul. Noma este uneori însoţită de dureri grozave, iar alteori, dimpotrivă, evoluează aproape fără dureri. Ghirin se strădui să-şi reîmprospăteze în minte vreun caz de vindecare a nomei, dar din păcate nu întâlnise niciunul până atunci. Numai o intervenţie chirurgicală imediată, care să înlăture întreaga regiune infectată, şi în plus o porţiune întinsă din jurul ei, putea salva victima. Bolnavul se alegea cu faţa pocită, dar rămânea în viaţă.

Şi dacă-l aşteaptă într-adevăr o nomă, ce va putea face? Pe vremea aceea el nu se ocupa încă de chirurgia propriu-zisă. Făcuse simple incizii ale unor abcese, tratase unele fracturi sau extrăsese ghimpi intraţi sub pielea pacienţilor, într-un cuvânt, practicase toată gama rănilor simple pe care le întâlneşte orice medic chemat să dea primul ajutor. Un bisturiu, un turnichet, un foarfece, o pensă, erau instrumentele pe care le avea în trusă.

În pragul unei case trainice şi curate îl întâmpină o femeie speriată de moarte.

Stăpânul casei se perpelea în pat, gemând înăbuşit. Cămaşa ca şi ştergarul aruncat peste umăr şi gât erau leoarcă de sudoare. Părul încâlcit şi jilav atârna peste fruntea-i îmbrobonată de sudoare. Ochii mici, adânciţi în orbite, cătară spre Ghirin cu atâta încredere şi bucurie, încât acesta încercă să-şi ascundă fâstâceala prin câteva cuvinte de îmbărbătare: „Ei, vedem noi acum”.

O duhoare groaznică, pe care până atunci n-avusese prilejul s-o mai întâlnească, îl izbi în nas. Se strădui să-şi biruie greaţa şi să nu respire; dar cum încă mai gâfâia după oboseala drumului, mirosul îi pătrundea stăruitor în nări. Da, era aşa cum prevăzuse el. Inflamaţia roşie cu ulceraţii şi prelungiri era situată pe obrazul stâng, jos, aproape de unghiul maxilarului inferior, iar prelungirea cea mai mare ajunsese până la marginea fosei supra claviculare, spintecând pielea ca o brazdă îngustă în fundul căreia se zărea, vag, osul. O examinare de un minut numai, era suficientă spre a te convinge că extirparea acestei nome necesită o operaţie complicată, pe care, fără doar şi poate, chirurgul de la raion ar fi făcut-o cu o mână sigură. Dar până ce bolnavul va putea fi transportat la spital, inflamaţia se va întinde mult şi atunci nici cei de la raion nu vor mai fi în stare s-o biruie; va fi nevoie de utilajul şi de personalul unei clinici regionale. Iar până la clinică... Ghirin îşi întrerupse voit raţionamentele, socotind că nu dispune de timpul necesar pentru a se pierde în presupuneri inutile. Ca să fie salvat, bolnavul trebuie transportat imediat la spital sau... sau, să frâneze extinderea inflamaţiei. A-l transporta imediat nu era cu putinţă. Deci, nu rămânea de făcut decât un singur lucru, să oprească evoluţia bolii! Dar cum? Dacă ar secţiona ţesuturile din jurul locului lezat? Dar la ce adâncime ajung ulceraţiile? Şi ce-i poate garanta că ele nu vor trece chiar dincolo de ţesuturile extirpate?

Ghirin se aşeză pe scaunul care i se oferise şi se adânci pe gânduri. Membrii familiei, împrăştiaţi prin colţurile casei, aşteptau încremeniţi şi muţi. Chiar şi gospodarul încetase să mai geamă, cu ochii pironiţi la medic.

Acesta, încordindu-şi toate puterile, se străduia să găsească soluţia justă. Duşmanul de care se ciocnise era atât de înspăimântător, încât o hotărâre greşită era inadmisibilă. Iară a se simţi prea sigur de el. Ceru să i se aducă nişte apă fierbinte şi un cearşaf curat, apoi îşi desfăcu trusa şi scoase din cutiuţa ei o siringă sterilizată. Chiar în clipa când desfacuse cutia, se simţise parcă zguduit de ceva. Dacă în loc să-i extirpe ţesuturile, le-ar injecta cu novocaină? Poate că e ceva în genul unei blocade cu novocaină ar fi tocmai ce trebuie? Chiar dacă e vorba de nomă, afecţiune virotică, procesul inflamatoriu nu poate avea loc fără

participarea sistemului nervos. Iar dacă este aşa, novocaina va alina procesul, exact atât cât îi trebuie bolnavului ca să ajungă pe masa de operaţie. Mai rău era că nu ştia cât a progresat inflamaţia în adâncime: bariera de ţesut anesteziat trebuia creată şi sub zona inflamată. Nu va fi nicio în norocire dacă va avea nevoie de o doză mare de anestetic, deoarece luase cu el o cutie întreagă…

Nesiguranţa care-l făcuse să tărăgăneze dispăruse ca prin farmec. Cu fraze scurte şi autoritare începu să dea dispoziţii. Să se înhame calul şi să fie aşteptaţi, el şi bolnavul. Cineva să iasă în şosea şi să oprească prima maşină care va licee, prin orice mijloace, rugăminţi, bani, ameninţări, totul era ca automobilul să se ivească neîntârziat, şi nu când se va fi terminat efectul anestezicului.

Începu cu toată încrederea operaţia, îmbibând porţiune cu porţiune ţesuturile cu novocaină, aşa cum învăţase de la Spasokukoţki şi Vişnevski. Peste puţin un inel alb înconjură inflamaţia cu un cerc de ţesut desensibilizat. Bolnavul încetă de a se mai zvârcoli, surâse şi ceru să bea lapte.

De aci încolo toate au decurs bine, pe şosea a fost oprită o maşină, bolnavul a fost transportat cu rapiditate; au ajuns la spital înainte de a se fi luminat de ziuă, iar chirurgul s-a pregătit să facă rezecţia, dar… bolnavul a murit de colaps, cam la o jumătate de oră după sosire. Ghirin nu putu stabili până la urmă ce anume se întâmplase, fie că omul avea intoleranţă faţă de novocaină, fie că zona anesteziată cuprinsese şi vreo ramură mare cu traiect anormal a nervului pneumogastric (nervul vag, perechea a zecea a nervilor cranieni), sau poate cantitatea de anestezic se dovedise a fi peste puterile bolnavului, deşi acesta părea un ins robust. Dar cel mai important lucru era că inflamaţia nu numai că nu progresase, ci se redusese într-atât, încât chirurgul şi medicul-şef al spitalului refuzaseră să confirme noma ca diagnostic! De aci, mari neplăceri: reieşea că Ghirin dăduse un diagnostic greşit şi-l intoxicase pe bolnav cu o cantitate prea mare de novocaină, pe deasupra, prost administrată! Ghirin reuşi să-şi apere cauza la regiune, prezentând o analiză a ţesutului inflamat şi explicând de ce luase aceste măsuri, dar asupra lui mai planau anumite îndoieli pe care le târa după el, ca pe acea faimoasă coada de crocodil.

De altfel, nici medicii care îl găseau vinovat, nici cei care îl considerau fără vină nu avuseseră niciodată în practica lor prilejul să dea de un caz de nomă. Toate discuţiile aveau un caracter teoretic.

Cei doi lucrători din minister ascultară cu atenţie relatarea lui Ghirin şi schimbară tăcuţi câte o privire. Ascunzându-şi zâmbetul, Medvedev întrebă:

— E adevărat că pe vremea când erai student ai aplicat cuiva un „tratament” cu pistolul?

— Nu, nu cu un pistol, ci cu metoda lui Astvaţaturov, ripostă aprins Ghirin, văd că şi pe asta o cunoaşteţi.

— Dar dumneata nici n-ai ascuns-o vreodată!

— Nu, desigur. Numai că asta s-a întâmplat ca mulţi, mulţi ani în urmă.

Nimeni nu răspunse la provocarea ce răsunase în tonul lui.

— Aşa, făcu după o îndelungă tăcere şeful de cadre.. Dumneata posezi, se vede, vaste cunoştinţe şi mari capacităţi; ai fi de folos oricărui institut de cercetări şi totuşi…

Cel care vorbise tăcu.

— O dată ce aţi început, continuaţi.

— Înţelegi şi singur sau vei înţelege mai târziu. Ce părere aveţi, profesore?

— Eu socot că e bine să te trimitem la acel laborator de fiziologie despre care ţi-am vorbit. Vrei să fii numit cercetător la fiziologia comparată a vederii?

— Da… deocamdată, consimţi indiferent Ghirin.

— Ce înseamnă acest deocamdată?

— Până când va fi creat un laborator special de psihofiziologie; voi dovedi utilitatea şi ca atare necesitatea organizării lui.

— Atunci e bine, încheie şeful de cadre.

„La Moscova nu mi-a mers bine de la început, se gândea Ghirin, cercetându-şi camera cu acele câteva mobile luate la întâmplare. A rămas baltă şi problema muncii la institutul de care aveam eu nevoie. Lipsa de bani mă împiedică să restaurez statuia Annei şi s-o aduc la expoziţie, artiştii au spus că o vor expune dacă iau asupra mea toate cheltuielile. Mulţumesc şi pentru atât.”

A doua zi Ghirin se duse la Institutul de geologie unde lucrau poate jumătate din geologii cărora ţara noastră le datorează

minele şi ţiţeiul, cărbunele şi diamantele, bauxitele şi cimentul. Străbătea coridoarele pline cu dulapuri citind cu emoţie pe uşi nume cunoscute lui din ziare, indignat în acelaşi timp că această clădire era atât de vetustă şi de strâmtă, o construcţie ieftină de prin treizeci. Andreev îl întâmpină la intrarea unui cabinet cu despărţituri făcute din dulapuri. Ghirin se gândi că această firidă strâmtă nu-i potrivită pentru un om care şi-a petrecut întreaga viaţă prin întinderile stepelor kazahe, prin mlaştinile nesfârşite ale taigalei siberiene sau pe înălţimile Altaiului şi ale Tian-Şanului… Geologul îi citi pesemne gândurile, deoarece spuse zâmbind:

— Nu-i ăsta necazul; după taiga e bine să stai niţel mai înghesuit. Ştii şi dumneata, că te saturi stând câte o jumătate de an în locuri fără pereţi, e greu să te concentrezi.

— Ai rămas acelaşi, îi răspunse cu condescendenţă Ghirin, fără a lua în seamă gluma prietenului. Oare dumitale nu ţi se întâmplă niciodată să ai ceea ce se cheamă un necaz?

Pe faţa geologului licări un zâmbet şi mai larg, dar fără veste se stinse şi omul izbi supărat cu pumnul în masă.

— Cum să nu mi se întâmple? Numai cretinii nu au necazuri. Există şi d-ăştia, încântaţi de toate… pe când eu! Andreev deschise larg uşile unui dulap înalt din placaj ordinar şi dădu la iveală două rânduri de sertare suprapuse, nevopsite.

În penumbra dulapului prinseră a sclipi bucăţile colţuroase ale unor roci. Chiar şi ochiul neexperimentat al lui Ghirin fu surprins de marea diversitate a pietrelor; când de un cenuşiu-închis şi sumbru, ori de un roşu sau galben-cald, când cu pete multicolore îmbinate în fel şi chip. În bucăţile de piatră scânteiau discret tot soiul de fluturaşi argintii şi negri, iar luminiţele ce le radiau nişte cristale micuţe, verzi, trandafirii sau albastre îl zădărau parcă pe Ghirin reproşându-i ignoranţa.

— Vezi ce ticsite-s, n-ai unde s-arunci un ac?! strigă Andreev şi Ghirin înţelese îndată că geologul vorbeşte într-adevăr de ceea ce îl doare mai mult decât orice. Şi aici, şi pe coridor, şi la depozitul ăla prăpădit, peste tot e la fel. Şi fiecare piatră pe care o vezi aici, şi care pentru tine nu e decât o piatră obişnuită, este o raritate. Astea, de pildă, şi Andreev trase afară dintr-o smucitură un sertar foarte greu, au fost tăiate din pereţii de stâncă ai defileului aproape inaccesibil al unui afluent al

Indighirkăi. Întâi ne-am rupt spinările purtându-le în raniţe, apoi le-am încărcat pe reni, iar pe urmă am gonit cu ele cu plutele peste râuri cu ape învolburate şi praguri fără număr. Iar astea sunt de pe creasta unei culmi… hm, al unui munte uriaş, de nu mai ştiu nici eu cum de am reuşit să coborâm cu o asemenea încărcătură de probe. Iar astea, ca să ajungem la ele a trebuit să ridicăm caii cu funiile pe repezişurile verticale ale righelelor, barierele trecătorilor din gheţari… Pe cele de acolo, din dulapul din stânga, le-am scos dintr-o coamă muntoasă de la care sunt patru sute de kilometri până la apa cea mai apropiată; şi le-am cărat străbătând nişte întinderi nisipoase înfiorătoare… Iar cele de dincolo sunt din bălţile fierbinţi ale Africii –

primele care au fost scormonite de o mână de savant, şi nu de degetele indiferente ale vreunui prospector alb, care nu caută decât să se îmbogăţească!…

Impresionat de vorbele amicului său, Ghirin cercetă rând pe rând, cu un sentiment de respect, sertarele cu pietre.

— Şi chiar nu aveţi unde le ţine? întrebă el. Cum se poate una ca asta?

— Nu avem! Cândva, în anii primelor cincinale, duceam o lipsă grozavă de geologi. Trimiteam pe atunci în expediţii boboci din anul doi, cât despre cei care-şi luaseră diploma, mai-mai că erau şefi de grupe. Desigur că recoltele erau cam disparate, iar colecţiile care se alcătuiau, de valori diferite. De atunci s-a statornicit părerea că colecţiile geologice nu trebuiesc păstrate, pentru că ocupă prea mult spaţiu; ca atare, după ce harta este documentată şi proba prezentată, la gârlă cu ele. Nici până acum n-a putut fi învinsă rutina asta. Dacă ar fi să luăm în consideraţie fie şi numai uriaşele eforturi cu care au fost culese din locuri inaccesibile aceste pietre, doar acest lucru să-l socotim, şi ele, cred eu, şi-ar justifica păstrarea. Nu poţi şti niciodată care din ele îţi va trebui la un moment dat, pentru că itinerarele şi expediţiile nu se pot repeta cu una, cu două, iar uneori trec şi cincizeci de ani până ce vreunul din confraţi reuşeşte să ajungă prin locurile umblate de tine. Oare nu s-ar putea, fir-ar să fie! Să se construiască o magazie mare de piatră, cu câteva birouri încălzite, realizându-se astfel, pentru binele ţării, o adevărată arhivă? Cu tehnica noastră actuală asta-i un fleac, ar costa o nimica toată, dar gândeşte-te numai

ce materiale de preţ ar fi astfel păstrate. Cu condiţia să se construiască însă chibzuit, cu o rezervă de spaţiu, căci altminteri peste cinci ani s-ar ajunge la aceeaşi stare de lucruri.

— E limpede ca lumina zilei! Totuşi, ceva nu înţeleg: cum de nu-şi dau seama de asta şefii voştri ăi mari. La proporţiile actuale, treaba ar costa într-adevăr o nimica toată!

— Da, da, o nimica toată. Numai că nu e abordată izolat, ci laolaltă cu o sumedenie de alte probleme, şi în cazul acesta rezultă că n-a sosit încă timpul, mormăi Andreev. Nenorocirea constă în aceea că academicienii noştri de multă vreme nu se mai deplasează personal pe teren ca să adune colecţii. Ştii doar că atunci când un lucru ţi se aduce de-a gata, totul se schimbă. Vorba ceea: pică pară mălăiaţă în gura lui nătăfleaţă.

— Ehe, văd că fiecare îşi are necazurile lui, chiar şi stâlpii ştiinţei ca dumneata.

— Asta-i viaţa, n-ai ce-i face! Geologul se linişti la fel de repede precum se şi supărase.

Ghirin rămase o vreme tăcut, apoi spuse foarte încet, ca pentru sine:

— Te invidiez pentru caracterul dumitale. Noi fiziologii numim asta un caracter bine echilibrat. O inhibiţie rapidă şi totul reintră în normal.

— Asta se datoreşte probabil obişnuinţei de a face faţă la fel de fel de ghinioane, răspunse Andreev şi, fără veste, oftă. Dacă şi dumneata ai fi călătorit cât mine în primii ani ai Puterii sovietice, în timpul primelor cincinale, când transportul constituia o problemă… Numai dumnezeu, şi poate şi dracu, ştie câte ceasuri şi zile penibile m-am perpelit prin oficii poştale, prin gări şi halte, debarcadere şi aerodroame! Câte argumente, ameninţări, rugăminţi pentru a-ţi îmbarca la timp colectivul, pentru a expedia nişte colete sau pentru a-ţi trimite oamenii acasă. Pe lângă toate astea, incidentele din taiga erau floare la ureche; ele depindeau de tine însuţi, de sănătatea, isteţimea şi tăria ta de caracter. Când ajungi însă să depinzi de cineva, şi cum adesea se întâmplă să mai fie şi un om rău, apoi să te ţii frate… Geologul făcu o strâmbătură. Dracu ştie dacă e întâmplător sau firesc, dar tocmai acolo unde este vorba de nevoi şi griji omeneşti se nimeresc parcă anume oameni cu suflet de hârtie. Dacă ar fi după mine, la spaţiile locative, la

serviciile de asigurări, unde se vine cu nevoi şi cereri, aş pune oameni acătării, de inimă, nemaivorbind de cele de transporturi, unde pentru geologi, aş înfiinţa brigăzi speciale de deservire exemplară. Ba mai mult, aş institui o inspecţie din acelea independente şi cumpănite cu drepturi necruţătoare în genul Rabkrinului[4] de odinioară!

— Văd că ai avut de pătimit, nu glumă! râse Ghirin, iar geologul izbucni indignat:

— Închipuie-ţi numai o clipă un râu mare în taiga. Maluri pustii, acoperite de un strat nu prea gros de zăpadă, cum e în Siberia răsăriteană, când gerurile timpurii se înteţesc în timpul nopţii, iar peste râu pluteşte aburul ca o ceaţă; prin apa lui alunecă cu freamăt puternic, îmbulzindu-se, sumedenie de sloiuri care, prin locurile repezi, gonesc nebuneşte. De la o zi la alta râul va îngheţa şi în acest caz întreaga expediţie, care abia a ieşit din taiga, va fi condamnată să aştepte două luni de zile drumul de sanie peste apă.

— De ce două luni? Chiar dumneata spuneai: de la O zi la alta…

— Păi pentru că locurile repezi, gâtuiturile şi pragurile îngheaţă cu mult mai târziu, aşa încât să poţi trece cu încărcătură peste ele. Nu există altă soluţie decât poate cea cu sănii trase de reni, dar în sezonul de vânătoare care bate la uşa orocenilor, oamenii cu reni, e greu să aduni o caravană destul de mare ca să transporţi tot: oameni, poveri, bagaje, colecţii, astea pe care nu avem unde le ţine. Asta era situaţia. Şi ce crezi că se întâmpla când se apropia ultimul vapor de aşezarea unde te aflai? Fiecare ştie că ăsta e ultimul, că e arhiplin şi că oamenii se zbat din răsputeri să-l ia. Siberienii din taiga sunt oameni serioşi care ştiu ce vor şi-s zdraveni pe deasupra, drept care, căpitanul postează la scara de bord vreo şase matrozi, toţi unul şi unul. Flăcăii ăştia sunt voinici şi de-a dreptul fioroşi ca nişte fiare din pricina atacurilor, la fiecare aşezare, la fiecare debarcader. În cazul ăsta, pe unde scoţi cămaşa?

— Şi exista vreo soluţie?

— Exista! O parte din băieţii mei, simpli muncitori, de obicei rămâneau în sat, fie ca să străbată taigaua în sens invers, fie ca să aştepte drumul de sanie, şi până una-alta mai lucrau pe lângă câte o casă. Băieţii ăştia, împreună cu câţiva voluntari

dintre localnici, care pentru asta îşi aveau asigurată recompensa corespunzătoare, asaltau cu neruşinare scara de bord, şi se luau la harţă cu matrozii dintr-o nimica toată. Curând se isca o bătălie pe care o susţineau cu încăpăţânare. Întregul echipaj, cu căpitanul în frunte, săreau în ajutorul ortacilor, bătaia lua proporţii, soseau întăriri din partea candidaţilor la călătorie. Căpitanul, în culmea furiei, dădea ordin să se ridice ancora şi, când vaporul se îndepărta de aşezare, ajungând în mijlocul râului, după ce răzbătuse prin zăpezile de lângă mal, se constata că toată expediţia noastră se afla la bord.

— Cum vine asta?

— Păi la ce crezi că servea bătaia? în timp ce echipajul se războia, noi ne strecuram cu o barcă până la babord, aruncam într-o clipă încărcătura noastră pe vas şi ne piteam şi noi pe undeva pe după un horn sau o grămadă de marfă de pe punte, iar barca se făcea nevăzută.

— Şi ce spunea căpitanul când dădea cu ochii de voi?

— Există sau a existat înainte vreme o lege nescrisă care se respectă pe râurile din taiga cu sfinţenie: dacă ai reuşit să te strecori pe vas, nu mai îndrăzneşte nimeni să te alunge de acolo. Este şi de înţeles! Să debarci nişte oameni undeva pe un mal în mijlocul taigalei, pe un râu gata, gata să îngheţe, ar însemna să-i expui unui pericol de moarte. Iar să te întorci e şi mai rău: n-ai voie să pierzi niciun ceas, vaporul poate rămâne toată iarna prins între gheţuri. Aşa se nasc legile, din necesităţi vitale… Geologul tăcu, apoi se uită la ceas şi întrebă: Şi cu ce treabă ai venit la mine?

— Nu cu cine ştie ce… Împrumută-mi trei sute de ruble, dar eu condiţia să ţi-i înapoiez peste vreo cinci luni de zile… Complicat, nu?

— Nu-i de loc complicat. Am nişte bani depuşi pe carnetul de economii de care o să am nevoie curând. Toţi geologii îşi fac cumpărăturile toamna, când se întorc din expediţii, e un obicei statornicit de mulţi ani, ştii cum se spune:

Din junele, primăvara n-ai la tine niciun ban, Dar din taiga vii acasă cu chimirul dolofan.

Cum să facem? Cel mai bine ar fi să vii la noi pe seară. O să bem nişte ceai bun, veritabil, tare… La Moscova oamenii nu mai

sunt ca altădată, chiar şi geologii beau apă chioară în loc de ceai.

Lui Ghirin îi plăcea foarte mult nevasta lui Andreev; Ekaterina Alexeevna era exact antipodul bărbatului ei. Geologul voinic şi vioi, dar nu prea înalt de statură şi soţia lui, o femeie impunătoare, trupeşă, ca o boieroaică de pe vremuri, alcătuiau o pereche minunată. Firea blajină, frumuseţea autentic rusească a Ekaterinei Alexeevna, mişcările ei domoale şi sigure, privirea atentă şi pătrunzătoare a ochilor ei limpezi, ca şi glasul adânc, din piept, îl făceau pe Ghirin să spună în glumă că s-ar fi îndrăgostit fără doar şi poate de soţia prietenului său, dacă n-ar fi fost atât de maiestoasă. Îi plăcea să vină din când în când în locuinţa lor ticsită cu cărţi, care îţi dădea o plăcută senzaţie de confort şi tihnă, de casă rânduită parcă în chip special pentru lucru şi odihnă. Vorba repezită, tăioasă a lui Andreev contrasta cu felul ei nepripit de a vorbi, în care stăruia acel abia perceptibil;, o” în loc de „a” (era originară din Rostov Veliki). Cu nelipsita-i ţigară între degetele-i subţiri, întotdeauna îndulcea cu umor expresiile aspre sau uşor grosolane ale geologului. Ghirin, care în general nu mânca mult, pleca de la soţii Andreev ghiftuit, abia răsuflând, şi nu-şi putea explica de fel cum de reuşea Ekaterina Alexeevna, veşnic foarte ocupată (era o pictoriţă cunoscută) să pregătească nişte mâncăruri atât de bune şi în asemenea cantităţi.

De data aceasta Andreev nu avu prilejul să-l mai „hrănească” pe Ghirin, soţia lui era plecată, iar fata, studentă, „hoinărea” pe la cine ştie ce prietene, după cum se exprima el. Totuşi ceaiul negru ca smoala fu opărit pe cinste.

— Ei, aştept să-mi povesteşti, spuse sever geologul, umplând pentru a doua oară ceştile de porţelan opalin, de care numai Andreevii aveau cunoştinţă din ce ţară şi din ce veac sunt.

— Deocamdată n-am ce povesti, răspunse Ghirin în silă.

— Cum vine asta? izbucni geologul. Când vechiul meu prieten, care a atins anumite culmi în cariera lui de medic, apare deodată la Moscova unde n-are nici casă, nici masă şi, colac peste pupăză, se şi repede să ceară bani cu împrumut… Într-o asemenea împrejurare nu e nevoie să fii prea deştept ca să-ţi dai seama că viaţa lui a luat o întorsătură serioasă. Şi e limpede ca lumina zilei că întorsătura asta e legată de reîntoarcerea lui

în sferele ştiinţei teoretice. Şi încă ceva: după ce s-a despărţit de nevastă, a început să se afunde tot mai mult în burlăcie; un om însurat nu face asemenea „trăsnăi”. Se îngrijeşte de o leafă bună, de o locuinţă confortabilă, de perspective. Ce poţi să-mi spui despre noua dumitale ocupaţie? Ai reuşit să organizezi… cum îi spune… Îţi aminteşti, ceea ce îţi doreai de mult, psihologia fiziologică?

— Cum de ai ţinut minte? Am scris despre asta acum zece ani.

— Am ţinut minte pentru că problema e interesantă şi pentru că studiul era scris cu sentimentul unui om deznădăjduit. Nu te ironizez, mi-a rămas asta în minte nu pe calea înţelegerii, ci a intuiţiei. Iar acum ai venit din nou ca să lupţi pentru asta chiar în capitală?

— De astă dată, da! Dar nu mai sunt deznădăjduit. E într-adevăr ciudat, de ce oare? N-am făcut încă nimic, mai bine zis, până acum chiar n-am avut noroc, şi totuşi sunt convins de reuşită.

— Ba eu înţeleg de ce. Ceea ee voi oamenii cu mintea pătrunzătoare aţi presimţit de mult şi anume, gigantica ascensiune a ştiinţei, încep astăzi s-o înţeleagă toţi

— Să ştii că ai dreptate! Acum e clar pentru oricine că ştiinţa va contribui la asigurarea viitorului copiilor, la crearea a tot ce este necesar pentru a hrăni, a îmbrăca şi a feri de boli întreaga masă de locuitori, care acum se ridică. E clar pentru toţi că noi trebuie să ne clădim viitorul potrivit unor legi ştiinţifice, deoarece altfel… Ghirin îşi curmă vorba cu un gest expresiv.

— Acest imn închinat ştiinţei ar fi valabil dacă n-ar exista şi reversul: bombele termonucleare, de pildă. Totuşi, şi sub acest aspect puterea ei este de asemenea limpede! Dar, în fond, voiam să spun cu totul altceva, devine tot mai evident faptul că nu există ştiinţe inutile; de curând s-a dovedit că vechea lor împărţire este definitiv perimată şi că omul cel mai perspicace nu va mai fi capabil să traseze o linie de demarcaţie între nişte cercetări importante şi altele mai puţin importante. Psihofiziologia asta, care înainte de război ţi se părea chiar şi dumitale departe de a fi aplicată, urmează să devină acum cea mai importantă ramură a biologiei şi a medicinei…

— Ai perfectă dreptate! Nici dumneata nu-ţi dai seama în ce măsură! Viaţa nouă creează necesităţi noi, maşinile noi necesită

oameni noi, care să ştie să-şi stăpânească psihicul… Dar şi psihicul acesta trebuie antrenat, întărit, dezvoltat. Pentru noi materialiştii însă este evident că psihicul se bazează pe fiziologie, se trage şi se dezvoltă din ea, drept care, în primul rând, trebuie studiată corelaţia dintre ele, dar acest psihic e mai complicat şi mai stabil decât sistemul de automatizare, adică al reflexelor. Iar noi, biologii, ne-am trezit neajutoraţi, nepregătiţi pentru studierea activităţii creierului… Am operat cu noţiuni aproape mistice, inteligenţă, voinţă, emoţii… până când fizicienii şi matematicienii ne-au demonstrat-o, adică ne-au băgat cu nasul în cibernetică. Abia atunci a devenit clar cu ce construcţie arhicomplicată avem de-a face. Probabil însă că nu s-a ajuns încă la ideea creării unui institut consacrat psihofiziologiei; totuşi câteva centre de acestea ştiinţifice ar fi necesare.

— Destul, îşi ridică în chip glumeţ Andreev braţele, înţeleg tot. Dar, pentru că veni vorba, ăsta e un articol al dumitale?

Geologul ridică de pe masă o revistă de ştiinţă popularizată.

— E al meu, confirmă Ghirin.

Andreev îi aruncă o privire de parcă îl vedea pentru prima dată:

— M-da! Câtă dreptate avea Lenin când spunea că fantezia este o însuşire de mare preţ! Eu unul ţi-aş acorda titlul de magister al fanteziei, şi geologul agită revista în aer.

— Aici nu-i cine ştie ce fantezie, dădu el din umeri. Am citit un articol despre dinozauri al unui cunoscut paleontolog al nostru în revista Priroda. Acolo se explică în mod convingător că aceste şopârle, animalele cele mai mari de pe pământ, nu erau mari pentru că aveau prea mult dezvoltată hipofiza, glandă cu secreţie internă care stimulează între altele şi creşterea. Dimpotrivă, hipofiza lor se dezvolta tocmai pentru a stimula o creştere rapidă, condiţie de adaptare la mediul înconjurător. Asta mi-a plăcut. Într-adevăr, dacă animalul face parte dintr-o specie mare, el trebuie să şi crească repede, altfel va pieri vieţuind în condiţii în care e nevoie să fii de dimensiuni mari. M-am gândit imediat la balenă. Un pui de balenă creşte în greutate „văzând cu ochii”, aproape cu o sută de kilograme în douăzeci şi patru de ore. Iar dacă e aşa, hipofiza unei balene trebuie să fie comparativ mare, şi când se vânează o balenă, ea trebuie

folosită pentru obţinerea hormonului de hipofiză cea mai importantă dintre toate glandele cu secreţie internă.

— E adevărat că pentru a se obţine un kilogram de hormoni…

— E nevoie de patru sute de mii de porci? Da, aşa este. Bineînţeles că asta se obţine concomitent cu tăierea lor la combinatul de abatoare, totuşi ar fi bine să se găsească o sursă nouă şi în acelaşi timp îmbelşugată. Eu am arătat într-un articol că hipofiza trebuie obţinută de la balene, mai ales de la cele tinere…

— Şi în felul acesta ai aruncat o punte de la demult dispăruţii dinozauri la industria medicală contemporană.

— Aşa şi trebuie să se procedeze în orice ştiinţă. Punţi de astea există peste tot, numai că uneori suntem departe de a le vedea. Dar s-a făcut târziu. Întotdeauna mi-a plăcut să stau de vorbă cu dumneata. Am pierdut şi noţiunea timpului. Aş mai bea o ceaşcă de ceai şi apoi aş lua-o din loc. Acum am şi eu capital, aşa că chiar de mâine mă apuc să-mi îndeplinesc o veche îndatorire.

*CAPITOLUL 3 Ziduri întunecate*

Ghirin intră în sala prelungă şi privi în jur. Da, chiar acolo, în fund, este statuia Annei. Curăţată de praful care s-a depus pe ea ani de zile, cu rănile-fisuri vindecate, lustruită din nou, pare minunat de luminoasă pe fondul acestor pereţi cenuşii, întunecaţi. El înţelese abia acum scopul pentru care Pronin dăduse statuii dimensiuni mai mari decât cele normale. De aici, de la o distanţă de câteva zeci de metri, statuia producea o impresie deosebită. Nu exprima o maiestate monumentală, nu, chipul Annei era executat după o cu totul altă metodă. Ghirin, care nu cunoştea tehnica sculpturii, putea din punctul lui de vedere s-o numească metoda vie. Totodată, dimensiunile statuii o făceau cu totul neobişnuită, obligându-te să-ţi concentrezi involuntar atenţia asupra-i şi să-i percepi frumuseţea…

Deodată Ghirin trase adânc aerul în piept; un gând vag prinse a i se desluşi în minte. Părea că Anna i-ar fi şoptit: „Asta de aici nu sunt eu, ci o alta, aceea pe care o slujeşti şi spre care ai năzuit toată viaţa. Dar eu te-am ajutat s-o înţelegi, şi, în statuia asta, eu sunt, ea…”

Avu, lucru rar pentru un om de vârsta lui, dar obişnuit pentru un tânăr, un fel de presimţire, a ceva nedesluşit încă, dar foarte

plăcut. Această aşteptare vine adesea spre tine în zbor, odată cu vântul de primăvară, cu mirosul de fum într-o noapte geroasă, te ademeneşte cu oglindirile lunii în apa râului cu maluri largi, foşneşte în ierburile aspre ale stepei…

În ceasul acesta de dimineaţă, la expoziţie era puţină lume. Ghirin străbătu sala, pornind de-a dreptul spre soclul înalt, în formă de cub, al statuii. Acolo, cu cotul sprijinit de un colţ al piedestalului, se afla un bărbat slab, puţin adus de spate, cu ochelari, care se uita fix la statuie, apropiindu-şi uneori atât de mult faţa de ea, încât mai-mai că-i atingea genunchii cu nasul lui ascuţit. Văzându-l pe Ghirin care se apropia, omul luă un aer de vădită mulţumire că va avea cu cine schimba o vorbă.

— Aţi văzut? Ce lucrare!! şi necunoscutul împunse energic cu degetul în curbura genunchiului statuii.

Zâmbind propriilor sale gânduri, Ghirin încuviinţă. Necunoscutul se desprinse de statuie, aruncă spre el o privire trufaşă şi pufni dispreţuitor.

— Nu vorbesc de întreaga sculptură, ci de felul cum e finisată suprafaţa. Uitaţi-vă! Şi atinse eu duioşie lemnul lustruit, de parcă ar fi fost obrazul fiinţei iubite. Puneţi puţin degetul şi veţi simţi, de văzut n-o poate vedea decât un sculptor; nu e netedă, ei are sute de minuscule proeminenţe şi gropiţe, ceea ce dumneavoastră vă dă impresia vizuală de trup viu.

— Oare nu în orice sculptură…

— Bineînţeles că nu. Acum nimeni nu mai lucrează în acest fel, e un procedeu demodat, şi necunoscutul pufni iarăşi.

— Şi din care motiv?

— Din o sută de motive. Şi, desigur, motivul principal stă în faptul că executarea unei statui în stil antic, cum procedau vechii greci, cere o îndelungată şi necruţătoare trudă, precum şi un ochi de vultur, la care se adaugă şi dificultatea de a-ţi găsi modelul. Dumneata habar n-ai, dar eu mi-am dat imediat seama, ăsta-i un model cum rar găseşti, un model care a pozat fără tricou, pentru ea artistul să-i poată vedea muşchii cei mai fini, precum şi cele mai mărunte adâncituri de sub piele, adică tocmai ceea ce îţi dă impresia de trup viu. Iar pentru a realiza o asemenea lucrare îţi trebuie un model de cea mai înaltă clasă, cu un trup şi o piele ca cel de aici.

— Oare, în general, se pozează în tricou? Niciodată nu mi-am închipuit aşa ceva…

— Judecaţi, desigur, după tablourile în care un atelier de sculptură nu este pictat decât ca un fundal, pretext pentru a înfăţişa un nud. Metoda asta a fost născocită de artişti ca să se apere de făţarnici. În realitate modelul e strâns într-un tricou, ca o balerină, sculptorului îi vine chiar mai uşor să lucreze: suprafaţa, după cum se spune, se uniformizează; de altfel şi sculptura din zilele noastre e clădită pe uniformizare, la ce mai serveşte suprafaţa? A făuri, însă, a înfăţişa, a aduna la un loc frumuseţea omenească, în aşa fel, încât să fie reală, vie, e un lucru uriaş şi extrem de dificil. E mai simplu să dai o formă generală, să sublimezi, să scoţi în evidenţă ici-colo câteva trăsături speciale, care să oglindească tema, să zicem mânia, elanul sau efortul. Sculptorii deformează intenţionat anumite proporţii, pentru ca trupul să capete expresie, dar nu şi frumuseţe. Ca să înfăţişezi însă un corn în felul acesta, trebuie să posezi un gust extraordinar, să ai pricepere, experienţă, şi în primul rând, măiestrie. Dar măiestria este practic inaccesibilă când faci numai meserie şi în asta stă principala cauză a aparentei sale desuetudini. Frumosul, în complexitatea sa, se dezvăluie oricui, indiferent de unghiul din care e privit, indiferent de starea sufletească a vizitatorului. Tocmai asta a şi realizat Pronin în sculptura sa.

Omul cu ochelari, de bună seamă un cunoscător în materie de artă, vorbea tare, ceea ce atrăsese în preajma lor câteva persoane.

— Dacă-mi îngăduiţi o întrebare, cetăţene, i se adresă cunoscătorului în ale sculpturii unul din cei care-l ascultaseră, dumneavoastră vorbeaţi despre frumos în toată complexitatea lui şi dădeaţi statuia asta drept exemplu, dacă am înţeles bine?

— Da, chiar asta am şi vrut să spun! Aţi înţeles perfect.

— Ei, aflaţi atunci şi părerea mea: cred nu numai că asemenea statui nu trebuiesc expuse, dar n-are rost nici măcar să le faci.

Cunoscătorul îl privi pe sub ochelari pe cel care vorbise, surâzând nedumerit, descumpănit. Acesta se proţăpi grav şi, sprijinindu-şi bărbia în piept, ceea ce făcu să i se încreţească pielea pe obrazul neglijent bărbierit, îşi ţintui adversarul cu privirea grea a ochilor lui adânciţi în orbite.

— Treaba dumitale! Şi cunoscătorul în ale artei ridică din umeri. Din fericire, adăugă el, nu toată lumea îţi împărtăşeşte opinia. Dimpotrivă, imensei majorităţi a privitorilor, frumuseţea unui corp omenesc le prilejuieşte o mare desfătare spirituală.

— Ştim noi ce este şi cu desfătarea asta spirituală! Nu face decât să pervertească tineretul, să-l depraveze. În ceea ce mă priveşte, figura unei fete sau a unei femei nu pierde nimic dacă părţile ruşinoase sunt acoperite cu o brasieră şi un slip.

Pe chipul cunoscătorului apăru o expresie de dezgust, de renunţare. Atunci interveni Ghirin. Cunoştea bine acest tip de oameni, cu psihicul atacat în mod latent, tipul paranoicului agresiv…

— Ceea ce ai spus aici, stimate cetăţene, e o greşeală. Este rezultatul experienţei dumitale neizbutite de viaţă. Mă prind pe ce vrei că pe dumneata te obsedează în permanenţă o lovitură pe care ai primit-o în cursul vieţii, o fisură survenită în relaţiile dumitale cu o femeie pe care ai iubit-o.

Cel atacat, cu obrajii roşii ca focul, se întoarse brusc spre Ghirin, cu buza de jos împinsă înainte:

— Dumneata o faci aici pe ghicitorul? Ai luat lecţii de la vreo ţigancă?

— Nu, n-am luat lecţii de la nicio ţigancă. Există însă o ştiinţă care se numeşte psihologie. Poţi să vii la mine la o consultaţie şi am să-ţi dau explicaţia acestor gusturi „artistice” ale dumitale, lipsite de noimă, pe care de altfel ar fi mai bine să le păstrezi pentru dumneata! Şi să ţii minte că dacă privind frumuseţea unei femei goale, vezi în primul rând „părţile ruşinoase” şi ceri ca ele să fie ascunse, înseamnă că în privinţa asta eşti încă neevoluat.

Cei care se adunaseră în faţa statuii întâmpinară aprobator cuvintele lui Ghirin.

— Insinuaţi, aşadar, că sunt un animal? şi adversarul înfuriat la culme, făcu un pas spre Ghirin, ameninţându-l că „îi va cere socoteală pentru jignire”.

Ghirin însă îl privi drept în ochi câteva clipe şi agresivitatea grosolană dispăru fulgerător de pe chipul adversarului. Ca oprit de o mână nevăzută, acesta se dădu înapoi şi dispăru în spatele unui grup de oameni care tocmai ieşiseră din sala alăturată. Gesturile lor uşor dispreţuitoare, ca şi maniera voit nepăsătoare

cu care examinau lucrările expuse, vădeau că sunt artişti de profesie.

— Nu înţeleg: de ce a fost expusă lucrarea asta a lui Pronin? întrebă cu voce tare o femeie subţire, cu obrazul îngust, trecând prin faţa statuii Annei. Nu-i nici frumoasă, nici expresivă, n-are pic de bun-gust. E realizată într-o manieră primitivă…

— Îţi împărtăşesc părerea, nu merita să fie expusă, tună glasul unui bărbat corpolent, bine îmbrăcat, care mergea în urma ei; ce a trecut, e bun trecut; vremea noastră trebuie să dăinuiască prin dezvăluirea unei frumuseţi de o altă factură.

Trăgând cu urechea la discuţie şi uitându-se prin sală, Ghirin remarcă o fată de statură mijlocie stând în faţa unui mare panou. Ţinuta ei dreaptă şi în acelaşi timp nestingherită vădea o îndelungată prietenie cu sportul, eu gimnastica sau cu dansul. Rochia simplă, de un albastru-deschis, strânsă în talie cu un cordon negru îngust, nu-i ascundea făptura care corespundea în aşa măsură cu idealul de frumuseţe al lui Ghirin, încât acesta simţi că i se taie răsuflarea. Ochii ei neobişnuit de mari şi cenuşii care păreau aproape negri, în contrast cu albul lor strălucitor, ca la copii, întâlniră deodată privirea lui Ghirin. Fata schiţă un zâmbet şi îşi scutură părul negru, tuns scurt. Ghirin îl luă drept o aprobare tacită, şi supunându-i-se, deşi nu era poate decât rodul imaginaţiei lui, se întoarse spre artişti.

— V-am ascultat părerea pe care o aveţi despre această sculptură, se adresă el către bărbatul corpolent, cu părul destul de încărunţit şi care părea a fi conducătorul grupului. Aţi putea, oare, să-mi explicaţi ce anume înţelegeţi dumneavoastră prin frumuseţe? Colega dumneavoastră întru artă, de pildă, Ghirin făcu un semn cu capul spre femeia slăbuţă, a declarat că statuia e urâtă, iar mie mi se pare foarte frumoasă; să fie, deci, aici ceva ce eu nu sunt în stare să discern?

Conducătorul grupului privi spre Ghirin cu milă şi condescendenţă.

— Trebuie să ştim să deosebim frumuseţea adevărată de cea superficială, spuse el pe un ton de povaţă. Frumuseţea superficială este ceea ce li se pare frumos oamenilor de rând, cu gustul nedezvoltat, pe când frumuseţea… Îşi curmă vorba lăsând să se înţeleagă multe.

— Şi totuşi?

— Cum să vă explic mai bine... cu tot aplombul său, pictorul se cam încurcase. Este... este atitudinea artistului faţă de viaţă. Dacă el e optimist, încrezător în fericire, aproape de sufletul poporului, de viaţă, dacă dovedeşte o profundă cunoaştere a vieţii, atunci rezultatul obţinut constituie adevărata frumuseţe...

— În operele unui artist?

— Fără îndoială

— Dar eu nu despre asta v-am întrebat, Problema este alta: există oare în natură această frumuseţe, adevărată sau superficială, cum vreţi să-i spuneţi, sau se obţine numai pe calea creaţiei ci de către artist, ceea ce este, după părerea mea, o născocire idealistă.

Atraşi de discuţie, vizitatorii se apropiară şi mai mult de grupul artiştilor.

— Da, desigur că pe lume frumosul există. Însă, pentru înţelegerea lui e nevoie de un gust dezvoltat, e nevoie de sensibilitatea unui artist. Şi datoria lui este de a scoate la iveală frumuseţea spre a o înfăţişa oamenilor.

— În sfârşit! Asta înseamnă că frumosul există şi în afară de noi, în realitatea obiectivă, cum spun filosofii. Iar dacă este aşa, ce criterii aveţi dumneavoastră pentru determinarea frumosului?

— Nu vă înţeleg, murmură pictorul care nu-l mai privea pe Ghirin cu superioritatea unui mare expert în ale artei.

— Păcat. Să încercăm atunci, servindu-ne de un exemplu. Colega dumneavoastră, care e, probabil, artistă... Ghirin privi întrebător la femeia care criticase atât de aspru statuia.

— Tovarăşa Semibratova e graficiană.

Ghirin se înclină:

— Tovarăşa Semibratova a spus că statuia-i urâtă. De ce? Explicaţi-mi, vă rog, care sunt criteriile care au determinat aprecierile dumnevoastră atât de categorice. Uitaţi-vă o clipă, şi cuprinse cu un gest al mâinii grupul de oameni care creştea mereu. Mi se pare că majoritatea celor de aici găsesc că statuia e frumoasă.

Cei de faţă dădură din cap aprobator.

Pictoriţa îşi strânse buzele subţiri:

— Mi-e greu să vorbesc cu un om care nu e familiarizat cu noţiunile noastre despre artă. Am să încerc totuşi. Într-un chip

de femeie curat şi luminos, particularităţile de sex nu trebuiesc accentuate.

— De ce? Este doar vorba de sexul ei.

— Dacă ai să mă întrerupi, n-am să mai spun nimic! În viaţa noastră nouă, femeia va semăna cu un bărbat, va fi subţire şi zveltă ca un adolescent pentru a putea fi peste tot camarada şi tovarăşa de drum a bărbatului, capabilă de a îndeplini orice fel de muncă. Iar aici, uitaţi-vă, şolduri largi, masive. Pentru a respecta proporţiile, sculptorul a fost nevoit să îngroaşe picioarele, să accentueze muşchii pulpelor şi proeminenţele musculare de deasupra genunchilor. Câtă forţă animalică inutilă zace aici. La ce serveşte asta în secolul maşinilor? Şi peste toate, nu numai forţă fizică, ci şi forţă sexuală, erotică. Asta-i cam tot ce aveam de spus.

— Hm-m! Oricum, de astă dată am sesizat felul dumneavoastră de a gândi. Ghirin se uită cu respect la pictoriţă. Rezultă că apreciaţi frumosul aşa, cum ar trebui el să fie după părerea dumneavoastră. Şi nu acceptaţi ceea ce nu concordă exact cu noţiunea de frumos pe care v-aţi făurit-o?

— Se prea poate.

— În acest caz se poate trage concluzia că frumosul porneşte din eul fiecăruia, din ideile şi concepţiile personale asupra oamenilor şi lucrurilor. Înseamnă că iar ajungem la părerea că frumosul nu există în afara artistului şi deci nu este o realitate obiectivă? Frumosul este relativ, şi problema ce şi-o pune artistul este de a-i descoperi forme noi, concepţie pe care o socot profund greşită. De unde să-l ia atunci artistul, numai din sufletul său? A descoperi legile frumosului în infinitatea de aspecte pe care o prezintă lucrurile şi oamenii, iată o formulare materialist dialectică. Se poate spune şi altfel: a căuta în realitatea obiectivă, existentă în afara noastră, ceea ce deşteaptă în om sentimentul de frumos.

— Nu încerca să mă prinzi eu cazuistica dumitale, se supără deodată Semibratova. Am dreptul să-mi aleg acel tip de frumuseţe care îmi place şi pe care l-am întâlnit într-adevăr!

— Nu sunt câtuşi de puţin cazuist. Eu nu ştiu aproape nimic, vinovaţi nu sunteţi decât dumneavoastră, artiştii: unde sunt cărţile care să ne iniţieze pe noi, oamenii de rând, care vă vom privi operele? Aşadar, dumneata, de exemplu, ai întâlnit un

anume tip de frumuseţe care îţi place, deoarece corespunde ideilor dumitale. Iar eu am întâlnit un alt tip, care îmi place mie, acesta. Ghirin arătă spre statuie. Există, oare, un criteriu obiectiv? Care dintre noi are dreptate? Ce spun în această privinţă minţile luminate din domeniul artei?

— Nu spun nimic! Ei, bineînţeles, se ţine seama de corectitudinea anatomică; există o carte străveche scrisă de un abate în care acesta a cules toate proporţiile posibile ale corpului.

— Şi le explică, sau le înşiră?

— Nu le explică.

— Atunci nu serveşte la nimic. Dar bine ai spus: „corectitudine anatomică”. Şi în ce constă ea? Cine e în stare să ne-o spună? Aruncă el pe un ton tăios, privind spre grupul de artişti care rămăseseră tăcuţi. Sau, după părerea dumneavoastră, este numai o corelaţie empirică între părţi?

— Poate ne veţi dezvălui dumneavoastră această taină, mormăi sarcastic conducătorul grupului, de vreme ce sunteţi un atât de mare cunoscător.

— Nu sunt decât medic, dar m-am gândit mult la problemele de anatomie. Dacă simplificăm definiţia frumosului, ceea ce este mult mai dificil, cum sunt de altfel toate pe lume, trebuie spus, în primul rând, că frumosul există ca o realitate obiectivă şi nu creat de imaginaţia şi simţurile omului. A sosit timpul să ne lepădăm de idealismul camuflat sau vădit din artă şi din teoriile ei. E timpul ca noţiunile de artă să fie traduse într-un limbaj accesibil tuturor, folosindu-se definiţii ştiinţifice. Vorbind în acest limbaj comun, frumosul este culmea cea mai înaltă a utilului, a concordanţei şi îmbinării armonioase a elementelor contradictorii ale oricărei creaţii, ale oricărui lucru, ale oricărui organism. Iar perceperea frumosului nu poate li altfel decât instinctivă, cu alte cuvinte, fixată în memoria subconştientă a omului, mulţumită miliardelor de generaţii anterioare, eu experienţa lor inconştientă şi a miilor de generaţii cu experienţa lor conştientă. De aceea orice linie, formă sau îmbinare armonioasă de culori este o rezolvare conformă unui scop, elaborată de natură în decurs de milioane de ani de selecţie naturală, sau descoperită de om în căutările lui de frumos, adică cea mai potrivită fiecărui lucru. Frumosul este tocmai acea lege

generală care aduce ordine în haos, este marea mediană în universalitatea raţională, atrăgătoare din orice unghi ai privi-o, ca o statuie.

Cunoscând dialectica materialistă, nu e greu de constatat că frumuseţea este linia cea mai justă în unitatea şi lupta contrariilor, acea medie între cele două aspecte ale oricărui fenomen, ale oricărui lucru, constatat încă de grecii din antichitate. Ei i-au dat numele de ariston, cel mai bun, socotindu-l sinonim cu măsura, mai exact cu simţul măsurii. Eu îmi închipui această justă măsură ca ceva extrem de fin, ea tăişul unui brici, pentru că a-l găsi, realiza şi respecta este adesea tot atât de greu ca şi mersul pe o lamă de brici, aproape invizibilă din pricina extremei sale fineţi. Dar asta e o altă problemă. Principalul lucru pe care voiam să vi-l spun, este că există o realitate obiectivă şi că noi o percepem ca pe-o frumuseţe incontestabilă. Aceasta este percepută de oricine, fără deosebire de sex, de vârstă sau profesie, grad de instrucţie sau alte asemenea împărţiri convenţionale elaborate de oameni. Dar mai există şi o altă frumuseţe şi aici intervine gustul personal al fiecăruia. Mie mi se pare că dumneavoastră, artiştii, vă sprijiniţi pe aceasta a doua frumuseţe şi căutaţi, cu sau fără ştiinţă, s-o prezentaţi drept autentică; or, frumuseţea autentică trebuie să fie în realitate ţelul artistului adevărat. Artistul care făureşte acest fel de frumuseţe devine un clasic, un geniu sau cum li s-o mai fi zicând unor astfel de oameni. Opera lui e apropiată şi accesibilă tuturor, iar el se poate numi cu drept cuvânt un culegător de frumuseţe care îndeplineşte cea mai măreaţă sarcină a omenirii, după ce această omenire e hrănită, îmbrăcată şi vindecată… sarcină care ar putea sta pe aceeaşi treaptă cu aceste probleme de primă importanţă… Dar asta e greu de explicat acum. Taina frumosului zace în străfundurile fiinţei noastre şi de aceea, pentru tălmăcirea ei, este nevoie de o bază biologică a psihologiei, psihofiziologia.

Artiştii îl ascultau, miraţi, pe acest surprinzător orator.

— Aşadar, socotiţi, rosti încet Semibratova, că această statuie…

— Este întruchiparea acelei frumuseţi din prima categorie, incontestabilă, întări Ghirin.

Pictoriţa ridică din umeri şi se întoarse spre colegii ei. Pictorul corpolent şi încărunţit făcu un pas spre Ghirin şi-i întinse mâna. Acesta se prezentă.

— Sunt bucuros să te cunosc! Mi se pare că ne-ai captivat pe toţi. Să nu te aştepţi desigur să-ţi dăm dreptate pe loc, totuşi e interesant ce spui! Ascultă, se învioră el deodată, n-ai putea dumneata să ne ţii o prelegere pe tema asta, se vede că te-ai gândit mult la aceste lucruri la care naturaliştii nu se prea gândesc ele obicei. Să-i dăm ca titlu, de pildă: „Frumosul ca utilitate biologică” P După câte am înţeles, dumneata astfel intenţionezi să-l defineşti, nu?

Ghirin nu rămase mult pe gânduri:

— De ce nu? Hotărâţi dumneavoastră timpul şi locul. În zilele cu soţ sunt liber ele dimineaţă până la ora trei, iar în cele fără soţ, numai seara.

Rămaseră înţeleşi să se întâlnească într-una din sălile Casei artiştilor plastici. Vizitatorii, care se strânseseră în jurul lor, începură să se agite, cerând permisiunea de a asista şi ei la punerea concluziilor acestei interesante discuţii. Spre norocul lor. Pictorul cel cărunt era unul din membrii consiliului Casei artiştilor şi-i invită pe toţi să audieze proiectata prelegere.

Ghirin îşi lua rămas bun de la cei care cu câteva minute înainte îi fuseseră adversari, apoi o căută din ochi pe fata în albastru. O văzu tot acolo lângă panou şi se îndreptă încet spre ea. Temându-se totuşi ca nu cumva să dispară în sala alăturată. La rândul ei tânăra păşi în întâmpinarea lui. Ghirin îi zâmbi, dar zâmbetul lui nu avu puterea să destrame acea gravitate ce se desluşea pe chipul ci.

— Ţi-am îndreptăţit oare speranţele? o întrebă el pe un ton oarecum glumeţ.

— Ele n-au nicio importanţă. Sunt însă foarte, foarte bucuroasă. Ştii dumneata câtă satisfacţie ai atunci când după îndelungate cugetări asupra unor lucruri, pe care n-ai cui să le împărtăşeşti, descoperi la un moment dat că n-ai tras concluzii greşite, că aprecierile tale sunt juste? Şi lucrurile acelea devin parcă mai vii. Mai calde, mai apropiate!

— O ştiu, o ştiu bine! exclamă Ghirin.

— Voi veni şi eu la prelegerea dumitale, adăugă ea.

— Să vii neapărat! Dar mai întâi să facem cunoştinţă. Ghirin îşi rosti numele şi privi spre fată, în aşteptare.

— Mă cheamă Sima… Serafima Iurievna Metalina. Dacă vrei să cunoşti numele meu întreg. Predau educaţia fizică şi, bineînţeles, mă ocup şi cu sportul. Asta e tot. Nicio legătură cu arta.

— Poate că aşa e mai bine… Uneori nu-i prea uşor să ai de a face cu profesioniştii. Au prea multe idei preconcepute… Dar parcă voiai să mai spui ceva?

— Aş vrea, dar probabil că te grăbeşti. De altfel, şi cu trebuie să mă duc la cursul seral…

— Atunci să mergem. Am să te conduc, dacă-mi permiţi.

La garderobă Ghirin o mai privi o dată cu vădită plăcere când fata făcu doi-trei paşi spre oglindă ca să-şi aranjeze coafura. Cât de repede a făcut-o, două mişcări cu pieptenele, o uşoară atingere a părului cu degetele şi imperfecţiunile, aproape imperceptibile, au şi fost înlăturate. O bucurie pe care n-o încercase de mult îi trecu aidoma unui fior rece pe şira spinării. Mişcările ei line, dar în acelaşi timp iuţi, ţinuta ei mândră ca şi privirea deschisă şi atentă, îi făceau impresia că fata asta venea spre el din viitor. Şi, într-adevăr, Sima nu părea stingherită, nu căuta să-şi ascundă sânii sculpturali, picioarele frumos formate şi şoldurile rotunjite. În mişcările sale degajate şi mlădioase, trupul ei puternic căpăta acea independenţă fără de care altor femei le e uneori atât de greu să trăiască. Frumuseţea fizică a tinerei fete se contopea cu fondul ei sufletesc, se dizolva în el, pierzându-şi în chip ciudat orice nuanţă provocatoare…

Sima îşi puse paltonul şi bereta, care-i dădea o înfăţişare de adolescent, şi amândoi pătrunseră în mijlocul acelei neîntrerupte forfote din preajma Podului Kuzneţki.

Din când în când puternice rafale de vânt acopereau vorbele lor, întrerupându-le conversaţia.

Ca să fie mai aproape de fată, Ghirin îi luă braţul. Sima îşi potrivi cu uşurinţă mersul după al lui, cu pasul ei sprinten şi dansant, cu ritm precis. Ghirin încercă şi el, fără să vrea. Să intre în ritmul acestui pas aproape de dans. Se strădui să-şi răsucească puţin talpa din mers, aşa cum făcea Sima, dar se încurcă şi începu să râdă. Drept răspuns la întrebarea mută a fetei, Ghirin îi mărturisi ridicola lui încercare. Sima se îmbujoră

la faţă, se încruntă şi, spre regretul lui, luă pasul obişnuit, mărunt, al femeilor care poartă pantofi cu toc înalt. Ghirin observă abia acum că pantofii ei micuţi aveau tocuri înalte, „cui”, şi că fata e ceva mai mică de statură de cum o crezuse el la început. După o tăcere, fata spuse:

— Aşa cale eu întotdeauna când port în suflet o bucurie. Dar ce găseşti caraghios în asta?

Ghirin se grăbi să o asigure că nu ca, ci el fusese caraghios. Fata ripostă:

— Dar dumitale, de pildă? Nu ţi s-a întâmplat oare niciodată să simţi cum îţi cântă tot trupul? Atunci, fără să vrei, când mergi, parcă dansezi…

— Îţi place să dansezi? ocoli el răspunsul.

— Foarte mult. Dar dumitale?

— Ce dansator mai pot fi eu, aşa stângaci, bătrân şi deşirat precum mă vezi…

Sima izbucni într-un hohot răsunător de râs, dându-şi capul pe spate. Ochiul exersat al anatomistului înregistra perfecţiunea dinţilor în jurul cărora gingia era parcă trasă eu compasul.

— De ce o negare atât de categorică? Ţi-e teamă că am să te invit să dansăm rock and roii P

— Dumneata ştii aşa ceva?

— Acel „aşa ceva” despre care scriu ziarele, intenţionat schimonosit, nu. Dar uneori te îmbie inima, mai ales daca ai un partener bun, să dansezi o drăcie complicată şi să-ţi dai drumul, să ai impresia că pluteşti purtată de vânt.

Ghirin se simţi puţin jignit de cuvintele „când ai un partener bun”, nu se putea considera un astfel de partener.

— Bine spus, să ai impresia că pluteşti purtată de vânt! Aşa şi este!

— Aha, eşti doctor şi socoţi că aşa este!

— Nu sunt doctor, ci medic. Doctor este acela care are titlul de doctor în medicină, dar, ca pe timpuri, li se spune doctori şi medicilor. Mai ales bolnavii, ca să-l linguşească pe medic, şi asta a devenit o obişnuinţă.

Sima râse din nou. „Ca iepurele cel vesel din filmul Bamby”, îşi zise Ghirin.

— La om, perioadele de linişte sau nemişcare trebuie să alterneze cu cele de mişcare energică, iar dansul are o bază

fiziologică extrem de serioasă, urmă Ghirin, este, de fapt, o necesitate şi nu un capriciu, Pe oamenii care nu se ocupă cu munca fizică îi atrag dansurile cele mai nebuneşti, iar pe cei cu muncă fizică grea, cele potolite. Răspândirea diferitelor rock and roll-uri, mambo şi tivist-uri din Europa constituie un fenomen firesc, rezultat al creşterii populaţiei de la oraşe şi a numărului de tineri care nu au o activitate efectivă. De aceea asemenea dansuri iau aproape caracterul unui fenomen social. Dar, în general, este mult mai recomandabilă pentru tineret gimnastica, mai ales cea artistică, pentru fete: ce minunat lucru!

Sima îi zâmbi radioasă:

— Eşti un om grozav, pot să spun aşa? Şi mă bucur că te-am cunoscut. Trăiam cu impresia că una ca asta-i cu neputinţă a se întâmpla, eu să cuget asupra unui lucru, iar altul să-l exprime şi încă atât de simplu şi de limpede! Şi, în genere… Sima tăcu.

— În genere, ce?… o întrebă Ghirin.

— În genere, cu dumneata totul mi se pare simplu, şi-i plăcut… Mai degrabă se întâmpla ca… Sima tăcu din nou privind drept înainte, doar cutele subţiri din colţurile buzelor ei răsfrânte trădară amintirea unor clipe amare. Ghirin îi strânse uşor încheietura subţire a mâinii.

— Înţeleg tot. Dar ce să-i faci? Trăieşti printre oameni atât de diferiţi, în majoritate prost crescuţi.

— O, da. Dumneata cu siguranţă că nici nu bănuieşti cât de mulţi oameni, vorbesc de bărbaţi, socotesc că e destul să spună cu tandreţe câteva prostii ca să cucerească o fată necunoscută, abia întâlnită pe stradă… Uneori toate astea sunt atât de agasante, mai ales vara, când umbli…

— Uşor îmbrăcată, e clar. Şi am să adaug de la mine: sunt oameni cărora frumuseţea le stârneşte un fel de răutate, şi aceştia caută cu tot dinadinsul să jignească şi să umilească o fată drăguţă, să-i arunce din spate o vorbă grosolană…

— Eşti atât de informat, de parcă singur ai fi fost în pielea noastră, a femeilor.

— Psihiatria e una din ştiinţele mele preferate. Într-o zi am să-ţi descriu ce anume dirijează acţiunile oamenilor, există o explicaţie pentru orice. Până la urmă totul e firesc.

— Am să-ţi fiu nespus de recunoscătoare! Dar uite că am ajuns. Îţi mulţumesc foarte mult. Şi, pe curând la Casa artiştilor.

— O clipă! Ghirin rupse o foaie din blocnotesul lui, îşi scrise numărul de telefon: cine ştie, poate, ai să ai nevoie de el. Nu e rău să cunoşti un medic, cu atât mai mult un chirurg…

Imenşii ochi cenuşii ai fetei îi aruncară, pieziş, o privire ironică.

— Dar dumneata de ce nu-mi ceri numărul telefonic sau adresa?

— Ca să nu simţi… nicio obligaţie faţă de mine. Dacă ai să vrei, ai să mă suni, dacă nu, nu. Eu aş putea sa nu nimeresc momentul potrivit, să fiu inoportun.

— Nu cumva eşti prea modest, teribile psihiatru? şi fata îi atinse brusc tâmpla cu palma ei caldă.

Mângâierea fusese atât de fulgerătoare, încât Ghirin se întrebă mai apoi dacă nu cumva i se păruse numai. Sima se întoarse în loc şi dispăru pe poarta grădinii şcolii, între cele două coloane dizgraţioase de beton. Ghirin rămase câteva clipe încremenit, privind în gol, fără gânduri, dar cu o senzaţie limpede, deosebit de plăcută, unică.

Fantezia lui năvalnică îi înfăţişa destinul sub forma unei surâzătoare zeiţe din mitologia greacă, făcându-i un semn de bunăvoinţă din cap, încadrată de superbul arc de triumf în care se transformase poarta standard de fier. Ghirin îşi adresă sieşi un surâs ironic şi porni mai departe. „Sunt incorigibil!” De câte ori aceeaşi soartă nu i se înfăţişase ca un labirint de coloane sumbre şi grele, învăluite în negură, ce. Se transformau treptat într-o beznă de nepătruns! Aceste coloane apăsătoare, în întunericul lipsit de cea mai mică rază de lumină, erau întotdeauna pentru Ghirin imaginea care oglindea propriile lui căutări neizbutite, asemenea unei rătăciri fără de sfârşit printre stâlpi de cremene a căror greutate îl copleşea. Dar cât de puţin îi trebuie omului cu un psihic şi un trup sănătos, ca. De îndată ce simte cea mai uşoară adiere de speranţă, când abia a atins ceva minunat, să renască într-însul forţa nestăvilită a căutării şi creaţiei, dorinţa de a înfăptui ceva frumos şi folositor, spre binele semenilor. Iată în ce constă imensa forţă a frumosului!… „Femeia frumoasă este un paloş care spintecă viaţa”, glăsuieşte un proverb japonez, iar o cimilitură din Asia Mijlocie îl secondează: „Ce-l face pe omul rău să fie cel mai rău, pe cel bun, cel mai bun, pe cel viteaz, cel mai viteaz?” Răspunsul:

„Frumuseţea!” îndepărtarea noastră de natură ne-a făcut să uităm aproape cu desăvârşire acest adevăr.

— Destul pentru azi! Ghirin deconecta encefalograful. Banda lată de hârtie milimetrică ee se târa pe masa aparatului încremeni. Peniţele care înscriau şiruri de zigzaguri, notarea grafică a biocurenţilor diferitelor sectoare ale creierului, îşi încetară oscilaţiile. Vera, laboranta, apăsă pe o pârghiile masivă şi deschise uşa grea a camerei izolate de lumină, de sunete, de oscilaţii electrice şi de influenţe magnetice; o uşă vopsită în negru şi pusă în contact cu pământul. Într-un fotoliu adânc. Şedea un student care se oferise voluntar pentru experienţă. Laboranta desprinse catarama bandei de cauciuc strânsă pe capul tânărului; banda fixa reţeaua experimentală, cu douăzeci de electrozi, care la rândul lor trimiteau prin peretele camerei până la un encefalograf enorm un mănunchi de fire electrice multicolore. Studentul îşi scărpina pielea capului iritată de electrozi, îşi netezi părul şi o zbughi vesel din fotoliu. Cerându-şi scuze, îşi dezmorţi cu voluptate mădularele amorţite.

— Ura! s-a terminat. Recunosc că m-am plictisit. A câta experienţă a fost azi, Verocika?

— A cinci sute şaptezeci şi patra, răspunse laboranta.

— Şi câte mai avem de făcut, Ivan Rodionovici?

— Probabil că vom ajunge la şapte sute, depinde de ce va spune profesorul.

— Recunoaşteţi şi dumneavoastră că vi s-a urât să tot batem apa în piuă?

— De ce vorbeşti aşa? Chiar şi datele negative pe care le obţinem au un rost.

— Aşa este, încuviinţă cu tristeţe studentul. Aş avea poftă de ceva zguduitor, de ceva foarte nou. Şi care să se producă rapid! Există în ştiinţa noastră atâtea posibilităţi, atâtea poteci neumblate. Şi dumneavoastră, văd eu, ştiţi multe lucruri de care noi, la Facultatea de biologie, nici n-am auzit. Şi trebuie să facem o muncă plicticoasă, lipsită de elan, fiindcă bătrânul nostru e complet depăşit!

— Nu v-am spus eu, oare, că în ştiinţă sunt două căi, calea marilor salturi, a ipotezelor îndrăzneţe, cu reveniri, eşecuri şi decepţii, şi cea a înaintării domoale, când adevărul ţi se dezvăluie treptat-treptat? Amândouă căile sunt bune, şi una nu

se poate lipsi de cealaltă, comparabil cu caii de tracţiune grea, care trag după ei carul enorm al datelor precise, cum e profesorul nostru. Stimează-i, Serioja, sunt cele mai solide pietre de temelie.

— De fapt, aşa-i, mormăi din nou studentul.

Într-un colţ al laboratorului sună telefonul şi laboranta

Îi întinse lui Ghirin receptorul.

— Ivan Rodionovici, dragul meu, ce bine că te-am găsit, auzi el glasul răsunător al lui Andreev. Am mare nevoie de dumneata. Ajută-mă. Ce-ar fi să vii până aici, da? Katia nu s-a întors încă, dar cu ceai te-oi ospăta… Un coleg al meu (rosti numele unui geofizician cunoscut) are nevoie să stea de vorbă cu un medic inteligent. Neoficial, ca să zic aşa, fără ceremonialul profesional, ca între oamenii de ştiinţă! Ce zici?

Ghirin n-avea chef să se mai ducă nicăieri după unsprezece ore de muncă, dar îi veni greu să-l refuze pe Andreev.

Aşadar, aşezat în obişnuitul lui fotoliu adânc, în fata unei măsuţe de fumat, lucrată în stilul Kashmirului, asculta povestea destinului tragic şi absurd al fiului acelui geofizician. Nici că se pomenise un matematician mai bun la Institutul politehnic. Când, deodată, tânărul acesta frumos şi sănătos, muzician talentat şi bun jucător de şah, se îmbolnăvise. La început se simţea vlăguit, obosea repede, iar în partea dreaptă avea dureri; peste puţin timp însă toate acestea fură urmate de o dereglare a mersului, de o proastă coordonare a mişcării mâinilor şi de violente dureri de cap. Cauzele bolii fuseseră îndelung cercetate, tânărul schimbase până acum trei spitale, şi starea lui se înrăutăţea mereu… Acum însă…

— Staţi o clipă. Cred, bănuiesc despre ce e vorba. Sifilisul ereditar a fost exclus imediat? Ca şi vreo tumoare la creier, nu-i aşa?

Profesorul de geofizică încuviinţă tăcut din cap.

— Asta înseamnă că aţi dat peste un medic inteligent. V-a pus să faceţi o analiză a urinei pentru compuşii metalici şi a descoperit că…

— Da, da, desigur, cuprul!

— Aşadar, e vorba de boala lui Wilson.

Ghirin îşi pierdu vizibil dispoziţia.

Geofizicianul se ridică în picioare, făcu câţiva paşi prin cameră şi se apropie brusc de Ghirin cu un aer hotărât. Acesta înţelese că va urina imediat întrebarea pentru al cărei răspuns fusese rugat să vină aici.

— Ce anume a pricinuit boala lui Wilson? O ereditate proastă, atâta tot?

— Da, numai şi numai ereditatea e de vină. Dar sunteţi greşit informat. Nu e vorba, de o ereditate proastă, ci de o ereditate întâmplătoare.

— Nu e acelaşi lucru?

— Diferenţa e fundamentală! Se poate vorbi de o ereditate proastă când mecanismele ereditare sunt lezate în urma unei boli. Ca rezultat, un şir de defecte, cu precădere ale sistemului nervos, cum ar fi, de pildă, psihoza maniaco-depresivă ereditară, idiotismul amaurotic şi mongolismic, sau al sângelui, ca talasemia. Sunt însă boli pricinuite de o dereglare întâmplătoare în formidabila complexitate a dezvoltării unui organism nou… Nu e vorba de vreo boală a părinţilor sau a cine ştie căror strămoşi, şi nici de o îmbinare a structurilor lor ereditare lezate, ci de o combinaţie neizbutită. Chiar şi o ereditate sănătoasă prezintă oscilaţii naturale sub raportul biochimic. Noi abia am început să sesizăm aceste diferenţe. Unii oameni nu deosebesc niciun gust aparte în preparatul numit feniltiouren, în timp ce alţii îl găsesc insuportabil de amar. Una sau două molecule nu se combină perfect în dezvoltarea lanţurilor în spirală a mecanismelor ereditare, şi din organismul nou-născutului lipseşte un detaliu infim pe care noi nu-l putem deocamdată sesiza. Lipsa acestui amănunt se manifestă uneori mult mai târziu. Copilul se dezvoltă perfect normal, când, fără veste…

— Da, chiar aşa, fără veste, izbucni geofizicianul, ce lovitură groaznică! Ce lovitură!

Emoţionat, Andreev îşi întoarse capul şi puse iute mâna pe o ţigară. Ghirin reluă pe acelaşi ton:

— Se întâmplă însă uneori, ca de la început chiar, la unii nou-născuţi să întâlnim cazuri de diabet al laptelui, e vorba tot de o dereglare a metabolismului când organismul nu asimilează zahărul din lapte, ceea ce provoacă intoxicarea copilului. În astfel de cazuri laptele mamei e mortal! Însă boala este

vindecabilă dacă e surprinsă la timp. Incurabilă este boala numită urina neagră, sau alcaptonuria: organismul nu poate prelucra unele substanţe metabolice. Sunt cazuri când ficatul copilului nu poate transforma unul dintre aminoacizi, fenilanina — într-un alt aminoacid, anume în tirozină. Fenilanina creşte în sânge peste limita normală şi copilul devine un deficient psihic; de ce? Asta nu se ştie în toate detaliile. Important este că o abatere infimă, plastic vorbind, nici cât un fir de păr de la normal, în procesul extrem de gingaş al metabolismului, are repercusiuni extrem de grave. Abia de puţină vreme am început să ne imaginăm în ce mod se desfăşoară procesele biochimice din organismul nostru şi în consecinţă şi complexitatea transmiterii acestor procese prin ereditate. Fără îndoială, că eventualităţile rare sunt pe deplin admisibile, iar ceea ce-i surprinzător, e că ele sunt atât de rare... Dar, iartă-mă, asta nu te poate uşura cu nimic!

— Ba dimpotrivă, m-a uşurat mult! Dimineaţa nu-ţi poţi închipui ce greutate ne iei de pe suflet, mie şi soţiei” inele, ideea că poartă o vină îngrozitoare faţă de băiatul nostru a adus-o la disperare. Ivan Rodionovici, te implor, explică toate acestea Nataşei, soţiei mele. Am să-i telefonez imediat să vină şi ea aici. Nu-ţi poţi închipui cât este de important ce-mi spui, şi cât o va ajuta, în starea ei de acum, când e rănită de moarte.

Ce putea Ghirin să facă? După douăzeci de minute, repetă explicaţiile, iar femeia, încă tânără, cu o faţă chinuită, îl ascultă ca pe un profet care-i transmitea adevăruri din sfere superioare.

În timp ce explica, se gândea cât de binevenite sunt lămuririle în privinţa uriaşelor realizări ale ştiinţei actuale. Fără autoironie înţelese că se transformase într-un propagator al cunoştinţelor ştiinţifice în faţa celor mai feluriţi oameni, adeseori întâlniţi pentru prima oară şi că, de fapt, cei dintâi învăţaţi au fost tocmai astfel de propagatori. Chiar şi cuvântul „profesor” înseamnă în latineşte „predicator” sau „propagator”, subliniind rolul extrem de important al popularizării activităţii oamenilor de ştiinţă. Cât de minunat ar fi dacă oamenii cu un talent oratoric deosebit ar ţine conferinţe despre cuceririle ştiinţei şi ale artei, vorbind pe larg, în cuvinte simple, despre perspectivele nebănuite ce se deschid în faţa omului zilelor noastre. Lectorii cu talent în ale ştiinţei sunt puţin numeroşi, în schimb, fiecare

din ei îndrumează spre ştiinţă mulţi viitori savanţi. Cât de folositor ar fi dacă, de pildă, slujitorii bisericii, printre care întâlneşti adesea oratori minunaţi, ar propovădui ştiinţa, în locul acelor milioane de poveţe religioase, care răsună zilnic în toate bisericile de pe glob…

Ghirin o convinse pe această mamă chinuită că e eu totul nevinovată de soarta tragică a fiului ei. Îi vorbi despre sistemele chimice complexe care sunt descoperite în activitatea vitală a organismului omenesc, explicându-i cât de puţin trebuie pentru ca organismul să primească o lovitură nimicitoare. Viaţa se desfăşoară sub semnul unei continue şi încordate lupte între procese chimice contradictorii, iar existenţa noastră depinde de o reglare chimică de mare precizie care are loc încontinuu în organism prin trei sisteme. Cel mai străvechi sistem este reglarea chimică prin intermediul unor anumite substanţe: catalizatori şi acceleratori ai proceselor chimice. Miile de aşa-numiţi fermenţi sau enzime şi hormoni, conlucrând cu alte mii, sunt legaţi într-un sistem unic şi armonios care înlesneşte transformarea hranei în energie, crearea de noi celule în corp, transformarea deşeurilor toxice în altele inofensive, uşor de eliminat. Enzimele sunt cheia bolilor, mai cu seamă ale celor ereditare. Cel de al doilea sistem este automat, sistemul nervos-simpatic, acţionând independent de conştiinţa şi voinţa noastră. Iar cel de al treilea este sistemul nervos propriu-zis, care funcţionează după principiul reglementării impulsului, proces la care ia parte conştiinţa noastră.

Acest sistem întreit de reglare ne asigură viaţa şi echilibrul, chiar şi în cele mai vitrege condiţii de trai. Şi toate acestea, în pofida faptului că organismul nostru, luat ca maşină biologică, funcţionează între limite foarte înguste şi că toată viaţa noastră este un fel de balans pe tăişul unui brici. O cantitate infimă de zahăr mai mult în sânge poate provoca pierderea cunoştinţei, şi dacă situaţia nu este remediată, survine moartea, iar dacă, dimpotrivă, lipseşte din organism, se produce pierderea cunoştinţei, colapsul şi iarăşi moartea.

Binecunoscutele şocuri termice nu şi-au aflat explicaţia decât de curând, ele fiind rezultatul scăderii (bineînţeles infime) a sării din sânge, deoarece în timpul arşiţei, organismul, o dată cu sudoarea, pierde o mare cantitate de sare. Prevenirea

insolaţiilor prin simpla administrare a unei doze de sare, înainte de a se porni la o muncă grea sau la un marş pe arşiţă, este acum aplicată pretutindeni pe scară largă.

Iii cele mai diferite împrejurări, existenţa noastră se află mereu la un pas de moarte, şi totuşi trăim, săvârşim opere gigantice, fapte extraordinare, izbutim să realizăm minuni de stoicism fizic şi uriaşe munci intelectuale, iată cât de frumos se reglementează şi se aduce la acelaşi numitor întreg ansamblul multilateral al proceselor activităţii vitale. Nu e deci de mirare, că pentru a reproduce un organism nou, pentru transmiterea ereditară nu numai a celor mai complicate structuri, ci şi a instinctelor, sunt necesare mecanisme ereditare de o colosală complexitate. În cele două celule ale părinţilor, minuscule, ce se pot vedea numai la microscop, se găsesc două molecule spirale-lanţ, care cuprind întreaga informaţie şi întregul program după care va fi creat un om. Nu e de mirare deci că infimele imprecizii, cu neputinţă de apreciat cu ajutorul tehnicii noastre actuale, care se produc în timpul unirii moleculelor, se vor manifesta neapărat şi în organism.

— Astfel stau lucrurile şi cu băiatul dumneavoastră, spuse Ghirin. Nu putem spune încă precis de ce s-a întâmplat aşa, dar ştim că bolnavul are în sânge o insuficientă concentraţie de ceruloplasmină, care conţine cuprul din moleculele de albumină. Sângele lui conţine puţin cupru, în schimb o parte considerabilă a acestui element a fost găsită în urină, deci nu e reţinută de organism, ci eliminată. Puţin sau mult, e o noţiune relativă, în realitate se exprimă în miimi de miligram. Şi iată că această cantitate mică de cupru duce încet, dar sigur, la degenerescenţa ficatului şi a creierului mic, numită degenerescenţă hepato-lenticulară… Noi nu ştim cum anume se produce acest proces, pentru că mai există unul sau mai multe stadii de transformări chimice complicate, care deocamdată constituie pentru noi un mister…

Imediat ce-şi termină „prelegerea”, mama îi puse inevitabila întrebare: dacă bolnavul poate fi salvat, dacă i s-ar administra cupru sub o formă sau alta?

— Nu, preciza Ghirin, miimile acelea de grame necesare vieţii normale organismul său le primea din hrana zilnică,

Însă n-avea capacitatea de a le asimila, adică de a le reţine. Iar noi nu cunoaştem sub ce formă anume este asimilabil cuprul, spre a asigura echilibrul organismului şi nu ştim care anume ferment sau hormon răspunde de asta.

— Dar, doctore, poate că nu e prea târziu ea să facem totuşi ceva? Poate că dumneavoastră… cei mai rugători ochi pe care-i poate avea o mamă când îi este copilul bolnav erau acum aţintiţi asupra lui Ghirin, dacă l-aţi vedea… A intrat în spital de curând.

Şi din nou medicul din Ghirin nu-i îngădui să pronunţe cuvinte dure, de refuz, să explice că această boală îndeobşte incurabilă a progresat probabil vertiginos şi că dacă el s-ar deplasa până la pacient, prezenţa lui s-ar dovedi tot atât de inutilă ca a unui lăutar sau ca a unui scamator… Ca psiholog, însă, ştia că nu trebuie înlăturată nici cea mai mică şansă pentru a uşura o durere, a ameliora starea de depresiune şi de deznădejde a unei mame, care îşi închipuie că se mai poate face ceva pentru fiul ei sortit morţii. După ce adresă o privire plină de imputare geologului amărât şi stingherit, care suferea atât pentru prietenii săi, cât şi pentru Ghirin, Ivan Rodionovici îşi luă rămas bun de la Andreev, îndreptându-se cu cei doi soţi spre staţia de taxi.

Aşa cum se întâmplă adeseori, doctorul nostru nepoftit fu primit cu răceală de către medicii spitalului, ceea ce spori şi mai mult sentimentul de stinghereală pe care Ghirin îl încerca ori de câte ori trebuia să se amestece, fără voia lui, în treburi în care, de fapt, i se părea că se procedase cât se poate de just.

Tânărul se afla într-o rezervă confortabilă de trei paturi, lângă fereastră, în stare de inconştienţă. Ghirin îl luă deoparte pe medicul de salon (care din fericire era de gardă tocmai în seara aceea) şi îşi ceru cu jumătate de glas scuze, mărturisindu-i că cedase numai la stăruinţele părinţilor, cu toate că ştia şi el ce înseamnă boala lui Wilson. Medicul de salon îi răspunse tot atât de încet că va îngădui ea bolnavul să fie examinat şi de zece medici, dacă asta ar putea uşura cât de cât suferinţele părinţilor. Ghirin îi strânse mâna cu putere şi se apropie de bolnav. Cu un gest hotărât, dădu pătura la o parte şi se aşeză pe un scaun, în timp ce părinţii, care îşi puseseră la repezeală halate albe, stăteau cu sufletul la gură lângă patul gol de alături.

Bolnavul, un băiat frumos şi bine legat, zăcea în pat, în stare de totală imobilitate. Pleoapele sale uşor umflate şi strânse dădeau feţei lui o expresie de chinuitoare sforţare. Pe fruntea înaltă ieşiseră broboane mărunte de năduşeală, buzele albe încremeniseră într-o senină de neputinţă. Ghirin observă că pielea bolnavului era curată şi sănătoasă, şi chiar uşor bronzată ele soare. Îi pipăi tălpile picioarelor şi încheieturile mâinilor care, împotriva aşteptărilor, erau fierbinţi şi uscate. Ceva din întregul aspect al tânărului îi sugeră ochiului experimentat al lui Ghirin că omul acesta nu prezenta toate simptomele acelei boli fatale. Starea tânărului îi aminti mai curând de una din fazele extreme ale isteriei cataleptice, decât de efectul comatos al unei îmbolnăviri grave, Departe încă de a fi ajuns la vreo concluzie, îi pipăi cu băgare de seamă muşchii picioarelor şi braţelor. Spre mirarea lui, muşchii erau puternici şi elastici, deşi contractaţi, departe de stadiul de sleire caracteristic bolii lui Wilson.

Pentru o clipă îl străfulgera o presupunere aproape fantastică, făcându-i ca întotdeauna să se încordeze din tot trupul şi să-şi ţină răsuflarea de bucurie. Deoarece întrezărise o posibilitate de salvare care răsturna toate la câte se gândise pe când se apropia de patul bolnavului. Se concentră atât de puternic, încât nici nu observă că medicul de salon ieşise. Un glas domol, venit dinspre patul de lângă celălalt perete, îl făcu să se trezească la realitate. Un bătrân cu bărbuţă rară, kazali pesemne, se săltă puţin sprijinindu-se pe un cot şi spuse:

— O mândreţe flăcău, ai-ai, şi se prăpădeşte. Rău îmi pare, doare inima. Toată ziua zace de parcă mort, iar noaptea când se scoală…

— Se scoală?!! Ghirin sări atât de brusc în picioare, încât mama tânărului scoase un ţipăt, iar bătrânul kazah îşi strânse buzele a obidă.

— Am spus doar, că se scoală, tu de ce speriat? Sunt aici o săptămână şi în timpul ăsta de două ori sculat. Zace parc-ar dormi, numai că răsuflă des, ea un cal care mult alergat. Apoi scoală, iar cade pe pat, iar scoală. Pe urmă horcăie şi buf, ca un buştean. Eu mă duc atunci, aşez bine pe pat să nu cadă jos…

— Le-ai spus ceva despre asta doctorilor?

— De ce să le spui? Cine întrebat? Doctor ştie şi singur ce-i de făcut. Doctorul ăl mare, ştii cât priceput este!

— Of, mulţumesc, rahmat, aksakal! Ghirin îi vorbise fără să vrea în kazahă, cunoştea puţin limba de pe când fusese în Kirghizia şi Kazahstan. Kupdjahsi!

— Ce s-a-ntâmplat? Ce spune? Credeţi că mai există o speranţă? Vorba întretăiată a mamei vădea extrema ei încordare nervoasă, care putea să degenereze într-un acces de isterie.

— Vă rog s-o duceţi acasă, porunci Ghirin în şoaptă profesorului de geofizică. Să nu-i spuneţi absolut nimic, nădejdea de o clipă care nu s-ar împlini o poate distruge definitiv. Şi Ghirin, după ce-i adresă un zâmbet bătrânului kazah, porni să-l caute pe medicul de salon. Profesorul, descumpănit şi palid, fugi după el pe coridor.

— Un singur cuvânt, există o speranţă?

— Slabă, aproape de necrezut, dar există. Dacă scăpaţi însă un singur cuvânt faţă de soţie, vă omor cu mâna mea. Şi eu pumnul lui masiv, Ghirin schiţă un gest de ameninţare.

— Bine, bine. Geofizicianul izbucni în plâns.

— Tăceţi! îi porunci el mânios, şi profesorul dispăru în rezervă.

Medicul de salon împreună eu Ghirin rămaseră multă vreme în micul hol al secţiei. Şefa de secţie se apropie de ei, iar medicul i-l prezentă pe Ghirin, expunându-i pe scurt fondul presupunerilor acestuia. Şefa se lăsă într-un fotoliu, privindu-l sceptic pe venetic, încruntându-şi sprâncenele epilate cu grijă.

— Mi-e teamă că nu voi putea fi de acord cu argumentele dumitale, spuse ea cu convingere, agitându-şi mâna pentru a alunga fumul de tutun, Sonia, deschide, te rog, fereastra, strigă ea către o soră care umbla la frigider.

— La urma urmei ce riscaţi, încercând să salvaţi un condamnat? întrebă el pierzându-şi răbdarea.

— Ceea ce riscă un medie, când tratamentul se dovedeşte greşit. Şi dacă rudele, care habar n-au de medicină, intentează un proces pentru aşa-zisa moarte datorată diagnosticului greşit?

— Toate astea Ie ştiu prea bine, surâse Ghirin cu amară ironie. În cazul de faţă însă nu vă ameninţă nicio primejdie, părinţii sunt oameni instruiţi, iar eu am să Ie explic tot. Dacă asta nu vă e de-ajuns, vom proceda altfel. Părinţii îşi vor lua chiar mâine băiatul „contra chitanţă”.

— Şi dacă moare…

— Veţi fi în afară de orice răspundere. Dar dacă se face bine? Cum rămâne atunci cu răspunderea pentru diagnostic şi tratament greşit? I Hotărâţi-vă, aşadar.
— Bine. Să încetăm de a vorbi formal. Expune fondul chestiunii.
— Aşa era bine s-o facem de la început.
Ghirin le împărtăşi neaşteptata bănuială care îi mijise în minte, în timp ce el examinase pe bolnav. Spunea că psihiatrii cunosc o mulţime de afecţiuni care apar numai datorită unor dereglări psihice. Există cazuri de scleroză a creierului, pe care nu le poţi deosebi de cele de vârstă. Numărul unor astfel de boli creşte brusc în timpul epidemiilor, al războaielor, al foametei, în timpuri de teroare, cum erau de pildă acelea din evul mediu. Asta denotă că factorul principal al unor asemenea boli este isteria, nu în sensul obişnuit care se acordă cuvântului, ci în cel medical. În cele mai dese cazuri e vorba de un conflict sufletesc din domeniul subconştientului, dar, în fond, suntem în faţa unei disocieri din ce în ce mai profunde şi mai largi între conştient şi subconştient, în urma influenţei prelungite a unor împrejurări de viaţă grele, sau a inhibării prelungite a unor sentimente violente. Fără să-şi dea seama, omul caută să evadeze din atmosfera prea apăsătoare pentru forţele lui sufleteşti, slabe sau slăbite. În acelaşi ev mediu, evadarea aceasta, fuga de realitate, se manifesta în diverse forme de invaliditate, provocată prin autosugestie. Numărul de paralitici de cele mai diferite vârste era monstruos faţă de densitatea, pe atunci mică, a populaţiei. Nefiresc de mare era şi numărul de vindecări, ceea ce sporea autoritatea religiei şi a bisericii. Isteria profundă, provocând boala (de multe ori prin autosugestie), îl face în acelaşi timp pe om foarte sensibil şi la sugestia din afară, oferind, în consecinţă, prilejul acelor tămăduiri subite, chipurile, miraculoase, la care sunt atât de receptivi adepţii religiei. Există şi manifestări ale isteriei de-a dreptul înspăimântătoare. În cazurile de spasme isterice, puternicii muşchi ai coapsei îşi fracturează cu uşurinţă propriul lor os femural, dând aşa numitele auto fracturi.
Multe asemenea afecţiuni s-au observat şi în timpul celor două războaie mondiale. Din păcate, medicii nu ştiu încă bine să

depisteze natura isterică, mai degrabă psihică, a unui şir întreg de afecţiuni. Iar pentru prevenirea lor se face şi mai puţin.

— Te gândeşti la nişte spitale speciale? întrebă cu interes şefa.

— Exact. Dar nu chiar spitale, ci un fel de cămine izolate, unde, în condiţii de disciplină severă, un om obosit, în pragul îmbolnăvirii, ar putea să se ocupe cu o muncă uşoară, de preferinţă fizică şi să stea acolo doi-trei ani, uneori chiar mai puţin, până ce îşi va fi refăcut forţele. Şi, fiindcă veni vorba, înainte vreme, mănăstirile îi atrăgeau pe mulţi tocmai pentru că le ofereau prilejul de a se odihni o vreme în urma unor puternice şocuri şi a dezechilibrului lor psihic. Nu puţini veneau acolo, dar nu se călugăreau, ci se făceau fraţi, adică îndeplineau o muncă anumită în schimbul unei chilioare şi a hranei.

Şi bogătaşii îşi găseau acolo un refugiu, dar, bineînţeles, în schimbul unei plăţi pentru întreţinere. Asta însă e altă chestie. Să revenim la bolnavul nostru. Sunt aproape sigur că e atins de o isterie gravă, cu transe de tip cataleptic…

— Bine, dar cuprul aflat în urină constituie indicaţia sigură a bolii lui Wilson. Asta, împreună cu toate celelalte simptome…

— Să încercăm să fim dialectici. Insuficienţa de enzime provoacă eliminarea cuprului, şi această eliminare provoacă leziuni ale anumitor regiuni din creier. Să inversăm situaţia. Afecţiunea (sau depresiunea psihică) a aceloraşi zone ale creierului duce la schimbarea biochimie! Organismului, la pierderea acelei anumite enzime. Şi la eliminarea cuprului. Gândiţi-vă la boala lui Grave sau la boala lui Basedow de natură psihică, oare nu are loc şi aici o tulburare serioasă a echilibrului hormonal biochimic?

— Cam aşa reiese, nu se putu stăpâni să recunoască medicul de salon, dar se potoli pe loc: când privi spre severa lui şefă.

— Şi atunci ce trebuie să facem? întrebă aceasta, de astă dată cu o voce mult mai blândă. Socot că înainte de orice, trebuie să verificăm presupunerile dumitale. Am să-l rog pe doctorul Siniţân să telefoneze imediat părinţilor lui Mişa, ca să le punem întrebări asupra perioadei premergătoare bolii. Asta din punctul de vedere al depresiunii psihice.

Medicul de salon se şi duse la telefon.

— Minunat! exclamă Ghirin, Pe urmă probabil că va trebui să începem a-i administra calmante. Acele umbrele care apără cu devotament creierul de tot felul de zguduiri: uiamidă sau dacă s-ar putea face rost de mellaril, care e mult mai puternic.
— Umbrele, ce potrivită denumire! râse şefa secţiei, biochimiştii sunt cu drept cuvânt poeţi. Îmi şi închipui o umbrela mare, care se deschide deasupra creierului descoperit al bolnavului.
— Păi. De rapt, chiar aşa se şi întâmplă. Toate aceste calmante înrudite cu atropina şi chiar cu alt calmant, curara, acţionează perfect chiar şi în epilepsie. Aşadar, mellaril sau toridazin în doze standard, noi, însă, îl vom administra în cantitate dublă.
— Şi-apoi?
— Să ne consultăm cu profesorul Rogacev în privinţa hipnozei. O şedinţă serioasă de sugestie, şi cred că toată boala lui Wilson va dispare. Asta o iau asupra mea, iar dumneavoastră, umbrela. De acord?
Şefa de secţie încuviinţă din cap, cu ochii îndreptaţi spre capătul coridorului, unde apăruse medicul ele salon.
— Aţi lămurit ceva?
— Nimic deosebit. O perioadă de timp înainte de a se îmbolnăvi, băiatul a fost foarte posomorit şi tăcut, dar n-a mărturisit nimic părinţilor şi n-a îndreptăţit nicio presupunere a maică-si: o dragoste nefericită, o tovărăşie proastă sau o boală ascunsă, refrenul obişnuit al tuturor mamelor.
— Care şi sunt, de fapt, cele mai frecvente în realitate, spuse Ghirin. Dar asta o să se lămurească mai târziu; în clipa de faţă boala lui seamănă a depresiune psihică, indiferent de cauzele care au provocat-o. De când a intrat în starea asta, n-au spus?
— Ba da, de aproape un an.
— Precizarea e pe deplin satisfăcătoare. Of, şi părinţii ăştia! Ba se amestecă prea mult în existenţa copiilor şi le strică viaţa şi psihicul, ba îi lasă în voia lor, tocmai când nu trebuie… Oare când voi fi în stare să dăm societăţii copii educaţi aşa cum se cuvine? Când vom pricepe că educaţia este totuşi lucrul cel mai important şi că în materia asta nu trebuie nesocotite niciun fel de posibilităţi?

— Ce om ciudat eşti şi dumneata, spuse şefa. Te-ai indispus, de parcă dumitale personal ţi-ar fi pricinuit cineva Uii mare rău.

— Păi chiar aşa şi este. Sunt doar o părticică a societăţii şi sufăr când ceva nu merge ca lumea. Asta mă priveşte direct: trăiesc doar în această societate. Aşadar, ne-am înţeles în toate privinţele şi pornim la acţiune. Dar deocamdată mamei, nicio vorbă!

Şefa secţiei şi doctorul de salon îl petrecură pe Ghirin până la scară; felul în care îşi luară rămas bun de la el nu semăna de loc cu cel în care fusese primit.

*CAPITOLUL 4 Regina şerpilor de casă*

Sima stătea lungită pe divan eu mâinile sub cap. Străduindu-se să intre în starea aceea de relaxare, fără gânduri, care-l ajută pe sportiv să evite tracul, adică supra încordarea nervoasă. Chiar şi unii amatori de sport, de coregrafie, de spectacole de circ sau de muzică ignorează cât de mulţi oameni talentaţi n-au izbutit să dobândească succesul meritat, numai pentru că în momentul hotărâtor sistemul lor nervos era parcă amorţit, incapabil să imprime corpului acea coordonare de-a dreptul muzicală, de care are nevoie oricine pentru a exprima anumite sentimente, rezistenţă, sau forţă.

Nu arareori se întâmpla astfel: un antrenament îndelungat a prelucrat corpul, imprimându-i o coordonare precisă a mişcărilor; muşchii sunt dezvoltaţi şi plini de forţa pe care ai înmagazinat-o, inima e acum un motor neobosit, gata să pompeze acele tone de sânge, care vor trece printr-însa în timpul competiţiei sportive sau al unei manifestări artistice. Când deodată, ceva, ca o otravă misterioasă, atacă creierul: presimţirea paralizantă a unui eşec, a unei înfrângeri, o timorare neaşteptată sau poate, o influenţă psihică, asemeni hipnozei, venită din partea unor spectatori ostili sau sceptici, din cine ştie ce motive; atunci cei slabi de înger încep să se autosugestioneze, automatismul mişcărilor lor, dobândit cu preţul unei îndelungate strădanii, trecute din conştient în subconştient, va face calea întoarsă, ajungând sub controlul conştiinţei, otrăvită de-acum de acea sugestie întâmplătoare. În cazul acesta totu-i pierdut! Coordonarea perfectă se deregleză, muşchii sunt încordaţi de conştientul înfricoşat, mişcările, altădată degajate, devin repezite, cele rapide sunt încetinite,

efortul este frânat. Şi, pentru multă vreme, dacă nu pentru totdeauna, în sufletul sportivului sau al artistului îşi face loc tracul, care pe unii îi sileşte chiar să se despartă de ocupaţia îndrăgită, în ciuda aptitudinilor pe care le au…

Iată de ce antrenamentul psihic al omului chemat să slujească arta sau sportul nu este mai puţin important decât oricare altul. Este una din cauzele pentru care şcolile de balet, de pildă, pentru a crea artişti desăvârşiţi, încep să-i instruiască pe elevi încă din anii copilăriei. Mulţi sportivi, însă, şi-au descoperit vocaţia la un moment dat, după un termen de antrenament şi instruire cu mult mai scurt; în cazul acesta, educarea lor psihică are un rol extrem de important.

Sima ştia acest lucru, dar pentru psihicul ei sănătos, cu funcţiile creierului, conştiente şi inconştiente, sudate într-un singur tot, nu se punea problema tracului. În gimnastica artistică te mai ajută şi muzica. Muzica este cea care îţi creează dispoziţia, te susţine cu ritmul, cu armonia ei, te ajută să-ţi dozezi mişcările. Altceva este să te produci la aparate, sub privirile mute a mii de ochi care cântăresc fiecare întoarcere a trupului, fiecare avântare a braţului sau îndoire a piciorului… Dar şi aici îţi vine în ajutor, înviorându-te, acel simţământ înflăcărat al încrederii în forţele tale, pe care ţi-l dă numai un antrenament susţinut…

Sima îşi ridică braţul şi privi la ceas.

Rita trebuia să vie peste o jumătate de oră ca s-o ajute să studieze o nouă compoziţie, şi ea nu se schimbase încă.

Astăzi e într-o stare sufletească deosebită. Nu izbuteşte să se concentreze şi să examineze temeinic a doua parte, lentă, a programului. Gândurile îi zboară la întâlnirea de la Expoziţia artiştilor plastici din Moscova. În faţa Simei se desenează din nou, şi pentru a câta oară?! scena: un grup de oameni la picioarele unei statui uriaşe de lemn, cu mutre sceptice, indiferente sau ironice, iar printre ei, cu capul uşor înclinat, încrezător şi totodată cu o mare siguranţă de sine, punând eu simplitate întrebări specialiştilor, stă el, acest neobişnuit medic-cunoscător “în artă, Ivan Ghirin. Numele, înfăţişarea, simplitatea şi precizia mişcărilor, limpezimea ideilor, vorba reţinută şi glasul său profund, toate acestea constituiau expresia unui caracter specific rusesc.

Sima nu suferea ironia ieftină, zeflemisirea vulgară prin care cei ignoranţi sau slabi îşi ascund neîncrederea faţă de nou, invidia faţă de frumos sau teama în faţa unui mare erudit.! se păruse că dintru-ntâi artiştii voiseră să-l ia puţin peste picior pe necunoscutul care cutezase să-şi exprime părerea în privinţa sculpturii. Plină de simpatie, îi trimisese în gând asentimentul ei, dar el nu părea nici stingherit, nici sfios şi, fără a căuta să arate cu tot dinadinsul că ar cunoaşte legile artei, exprimase lucruri atât de interesante, de-a dreptul captivante, despre esenţa frumosului.

Felul în care se cunoscuseră fusese simplu şi inevitabil, ca şi plecarea lor împreună. Tot aşa au vorbit fără ocolişuri şi cât se poate de direct despre toate câte îi priveau şi-i preocupau pe amândoi. Era prima oară în scurta ei viaţă când întâlnea un om pentru care multe probleme ale ştiinţei erau o carte deschisă şi care, mulţumită lui, deveniseră accesibile şi Simei, o fată ea oricare alta, cu o cultură nu prea vastă, căreia, nu o dată, satisfacţia de a avea un trup antrenat, suplu şi puternic, ce să ne mai ascundem? I se păruse mai de preţ decât multe cărţi serioase…

Graţie lui, lui Ghirin, Sima înlăturase parcă vălul obişnuitului.

O uşoară bătaie în uşă îi rupse firul gândurilor. În prag apăru Rita Andreeva, o fată înaltă, cu pistrui pe mutricica ei simpatică de puştan.

— O, marele şi înţeleptul meu calif! Vin la tine ca supus muzicant şi o găsesc pe înălţimea-ta mângâiată de adierile voluptoase ale Orientului. Porunci-vei, oare, vizirului tău să te aştepte? Sau poate că Harun al-Raşid e bolnav, ocrotească-l Alah!

Izbucnind în râs ca o şcolăriţă, Sima sări din pat, îi dărui prietenei o sărutare şi o portocală mare şi începu să-şi pună costumul de gimnastică, ascunsă de uşa deschisă a dulapului. Se împrieteniseră încă de pe vremea când Rita era în anul întâi al Institutului de educaţie fizică. În pofida diferenţei de vârstă, născociseră această activitate pe jumătate în joacă, pe jumătate în serios, care continua tradiţiile timuriene Cele două prietene duceau şi ele o activitate plină de „iniţiativă personală”, ca şi romanticul calif al basmelor arabe, care seara se travestea în om din popor şi colinda oraşul însoţit de marele său vizir în

căutarea nefericiţilor care aveau nevoie de un ajutor; Sima căpătase deci numele de Harun al-Raşid. Îşi făcuseră rost de un caiet gros, în care îşi notau cele mai variate întâmplări, de fapt, foarte modeste, ce posibilităţi puteau avea două fetişcane, în afară de o inimă bună şi picioare zdravene?

— Cântă-mi ceva ca să mă dezmorţesc, o rugă Sima, ieşind de după dulap.

Rita îşi şterse eu grijă degetele lipicioase pline de zeamă de portocală şi se aşeză la pian, umplând camera cu sunetele unei gavote vesele. Sima îşi începu încălzirea, privindu-se în oglinda care ocupa în întregime unul din pereţii odăii sărăcăcios mobilate, dar spaţioase.

— Până începi exerciţiile, se poate discuta cu tine? întrebă Rita. E vorba şi de o treabă serioasă referitoare la Harun al-Raşid, dar despre asta mai târziu. Până atunci însă... tu ştii că-mi place să trăncănesc, cum spunea fostul tău bărbat.

— Desigur, numai că eu n-am să-ţi răspund, ea să nu-mi pierd suflul.

— Ştiu, ştiu. Mi-am amintit aşa, deodată, cum povesteai despre mama ta adoptivă. De multă vreme, chiar din ziua în care am venit la tine pentru prima oară, m-ara mirat că o fetişcană singură cum eşti tu are o cameră aşa de mare, un pian şi pe lângă asta ditamai oglinda. Englezeasca ta, ea şi cunoştinţele în materie de artă le datorezi tot ei?

— Da, ea m-a crescut, ea m-a instruit. Şi a depus atâta trudă ca eu să devin cea mai, cea mai cultă! Numai că eu n-am fost în stare să ajung cea mai... Sima făcu o piruetă, câteva salturi şi, dându-se peste cap, se trezi pe divan. Acum, cinci minute de repaus şi începem compoziţia. Am însemnat pe note ce pasaje anume trebuie sărite. Ai mai cântat adagio-ul din Egle

Sima se concentră. Se aşeză în faţa oglinzii, cu umărul drept împins înainte şi cu braţele lăsate în jos, uşor încordate, încrucişate la încheietura mâinii.

— Vrei să începem de-a dreptul de la... cum îi zice... partea aceea mai lentă? Întrebă Rita şi, primind încuviinţarea, începu să cânte urmărind notele şi în acelaşi timp imaginea reflectată de oglindă a prietenei sale.

Compoziţia concepută de Sima nu era de loc uşoară. Succesiunea ritmică a acordurilor se reflecta în mişcările ei

foarte energice, cu opriri neaşteptate, care ar fi putut părea sacadate, dacă n-ar fi alternat cu treceri line, încetinite. Prin gimnastica ei, tindea să realizeze o compoziţie modernă, care să corespundă cu tempo-ul vieţii contemporane. Cu vertiginoasa ei succesiune de impresii. Sima îi spusese de mult Ritei că unele dansuri, mai precis, exprimarea sentimentelor prin intermediul lor, nu diferă cu nimic astăzi de vremurile trecute, când femeia avea la dispoziţie mult timp pentru alambicarea senzaţiilor şi emoţiilor ei, când ea era aceea care trăia mult mai intens decât bărbatul chinurile, şi bucuriile dragostei, când îşi permitea să se ofere pe de-a-ntregul patimii, când îi dădea mâna să fie jucăuşă, amuzantă. Sima însă dorea ca suita ei coregrafic-gimnastică să înfăţişeze femeia contemporană, care încearcă şi ea sentimente puternice şi profunde, dar care se străduieşte să-şi găsească locul în viaţă şi în lume, capabilă să facă faţă în cele mai diverse domenii de activitate, o femeie cu desăvârşire alia decât aceea care nu aşteaptă decât sosirea şi sărutul bărbatului ales. Nu era convinsă că a izbutit să redea pe deplin ceea ce a conceput, dar, oricum, realiza ceva serios şi estetic…

— Să-ţi cânt finalul? întrebă Rita fără să se oprească.

— Da. Da!

După o înlănţuire de mişcări fulgerătoare, aproape insesizabile, trupul Simei încremenea pentru o clipă într-o poziţie sculpturală plină de graţie, subliniată de câte o energică şi dificilă îndoire a braţului, o întoarcere bruscă a capului sau “de un gest iute al mâinii cu degetele răşchirate. Piciorul ridicat cu repeziciune şi menţinut într-o perfectă imobilitate, flexiunea şi îndreptarea mâinilor aduse deasupra capului păreau hazlii acum, după execuţia atât de grea a paşilor de balet din dansul ei acrobatic.

Dar şi perfecţiunea corpului Simei făcea ca dansul să semene cu o succesiune de secvenţe cinematografice luate după o sculptură vie.

Adagio-ul se termină.

— Repetă finalul! ceru Sima gâfâind.

— Mai odihneşte-te!

— Nu, nu sunt obosită.

Rita mai cântă o dată şi încă o dată, până când Sima ceru ea o pauză, apoi se răsuci pe scaunul turnant şi îşi privi ţintă prietena.

— Eşti bine! Eşti aşa de bine de-mi vine, nu ştiu cum, să te înjur! Exclamă ea.

— Ce-i asta? Spui că sunt bine şi vrei să mă înjuri? Şi asta se numeşte încurajare prietenească?

— Încetează. Nu te preface că nu pricepi! Îmi vine să te înjur pentru că totul e aşa de bine, şi corpul, şi mişcările, ai gust şi sensibilitate în execuţie. Cât s-ar mai zbate alta în locul tău ca toate astea să se lege, pe când la tine totul e gata pus la punct… O mai ţii minte pe gimnasta aceea din Austria, Karin Froner, care s-a produs la întrecerile demonstrative din aprilie?

— Sigur că da. Îmi amintesc şi programul ei liber ales, dans „modern”. Dar ce vrei să spui cu asta?

— E la fel de simpatică şi negruţă ca tine, şi aveţi exact acelaşi corp.

— Rita, scumpul meu vizir, Sima îşi trase prietena aproape şi o cuprinse de umeri, cât aş fi vrut să fiu niţel mai înaltă, aşa cum eşti tu. Şi cu un corp tot atât de uşor ca al Liusiei. Adu-ţi aminte de săriturile ei, eu ca să le fac, mai va! Dar Tamara? Iată adevărata gingăşie: e ca o statuetă japoneză.

— Nu te mai subestima! întreaga ta făptură e cât se poate de feminină, şi tocmai asta te caracterizează, în asta îţi stă farmecul. Bărbaţii ar trebui să te poarte pe braţe…

— Ei sunt bucuroşi să mă poarte, dar mă scapă cam repede, râse Sima, cum s-a întâmplat, de exemplu, cu Gheorghi, fostul meu bărbat.

— Şi ce, nu mai există alţii?

— Asta-i adevărat. Dar până la urmă toţi bărbaţii ţin morţiş ca tu să fii aşa cum vor ei. Dacă nu eşti, încearcă să te formeze după gustul lor. Iar cel mai teribil lucru se întâmplă când te dovedeşti a fi mai tare! În acest caz, ei trebuie să-şi manifeste într-un fel sau altul superioritatea, iar dacă această superioritate nu există, atunci dumnealor simt nevoia să le umilească, să te coboare la nivelul lor sau, dacă se poate, şi mai jos.

— Te cred şi eu!… Încuviinţă Rita cu gravitate. Vrei să punem de ceai? Am terminat pentru azi, nu-i aşa?

— Dacă nu eşti prea obosită, te rog să mai repetăm o dată. Până la nouă, e bine?

Şi Rita cântă adagio-ul din baletul lui Balsis încă o oră încheiată, iar Sima îşi perfecţionă programul liber ales. În sfârşit. Lugi sub duş. Lăsând-o pe Rita gânditoare în faţa pianului.

— Ce părere ai de programul meu? întrebă Sima pieptănându-şi părul des.

— Totul e bine, ţi-am spus-o, dar… Rita rămase pe gânduri, adunându-şi ideile. Eu aş mai căuta ceva. Lipseşte punctul culminant, un ultim avânt, înfocarea aceea nebunească cu care ar trebui să se încheie o compoziţie atât de originală şi impresionantă. Aş zice că, ţinând seama de temperamentul tău, e chiar cam rece… De altfel, poate că… Rita tăcu.

— Ai impresia că eu sunt cam rece?

— Uneori. E chiar ciudat: acolo unde femeia ar trebui să fie înflăcărată, tu eşti liniştită, iar alteori dai dovadă de un temperament aproape sălbatic.

— O, e interesant! Poate că ai dreptate, da, da, răspunse Sima, aşezându-se pe marginea divanului. Mi s-a părut întotdeauna că iubirea dintre doi oameni puternici şi sănătoşi trebuie să fie uşoară şi luminoasă. Nimic n-o denaturează, nimic n-o înăbuşă. Iar dacă trece, trece de asemenea fără „autosfâşiere”, fără neguri şi disperare. Cu mine chiar aşa se întâmpla, îmi trecea mai repede decât altora… dar nu pentru că aş fi sărit de la unul la altul…

— Bineînţeles, încuviinţă Rita. Eu te cunosc destul de bine ca să nu presupun ceea ce le-ar trece altora prin minte. Dacă ai multe preocupări, dacă ai o muncă permanentă care te fură, e limpede că nu eşti dintre femeile a căror unică preocupare este dragostea.

— Se poate. Totdeauna se întâmplă aşa: întâi te simţi amărâtă, tristă, ţi-e greu, dar în acelaşi timp undeva, în străfundurile tale, s-a şi strecurat un fel de uşurare: chiar dacă s-a terminat, ştii cel puţin un capăt.

— Rămâi singură, cu inima pustie.

— Da. După părerea mea, teama asta de singurătate la noi, femeile, este sentimentul predominant. Câte fete bune nu s-au grăbit să se mărite din pricina asta cu primul venit şi plătesc pentru graba lor până în ziua de azi. Singurătatea te sperie la

gândul că într-o zi vei fi bolnavă sau bătrână… Ba nu, teama asta o sorbim o dată cu laptele mamei şi îşi are originea în trecutul îndepărtat al satului, unde într-adevăr o femeie singură era sortită să îndure cea mai neagră mizerie. Acum nu mai e aşa. Femeia e capabilă să-şi câştige pâinea tot aşa de bine ca bărbatul, trăieşte înconjurată de oameni şi îşi poate oricând găsi o ocupaţie, chiar şi la bătrâneţe. Sima îşi întinse mădularele şi zbură cu gândul la evenimentele petrecute cu două zile în urmă, până ce Rita o scutură de umeri.

— Ce-i cu tine, o, nefericit calif? Nu cumva te-ai îndrăgostit de o roabă din vreo ţară îndepărtată?

— Nu, m-am împrietenit doar. E, uite, aşa de înaltă şi mult mai în vârstă decât mine.

— Asta e ceva nou, Sima! Şi tu crezi în prietenia dintre un bărbat şi o femeie?

— Cât aş dori să cred! Uneori mi se pare că noi, oamenii zilelor noastre, nu suntem încă destul de evoluaţi din acest punct de vedere. În orice caz, doi bărbaţi bine mi-au propus prietenie şi au sfârşit eu declaraţii de dragoste. Unul din ei îmi explica de zor că tânjeşte după o prietenie feminină, că acum nu mai există adevărata prietenie între bărbat şi femeie din pricină că lumea e îmbâcsită de idei mic-burgheze şi că ar fi încântat să poată găsi o adevărată prietenă, fără să intervină însă obligativitatea dragostei de care el a obosit. Dar n-a ieşit nimic.

— Poate că ar fi ieşit, dacă erai ceva mai urâtă!

— Nu ştiu. Sunt însă convinsă că în prietenie e altfel decât în dragoste. Prietenia cere neapărat reciprocitate. Şi egalitate eu orice preţ. Dar nu în sensul de a fi la fel, înţelegi?

— Desigur. Povesteşte-mi însă despre roaba ta, califule.

— Îmi plac astfel de oameni pentru că ştiu să muncească în toată accepţiunea cuvântului.

— Ca tata şi mama! exclamă Rita. Mama spune că nu se simte niciodată obosită când o interesează sau vrea cu orice preţ să dobândească ceva.

— Nu pot să sufăr oamenii care socotesc că au făcut tot pentru familie, pentru stat şi pentru ei înşişi. Adeseori nu sunt decât nişte trădători ascunşi…

— Totuşi, câţi ani are roaba aceea?

— Nu e prea tânără, sincer vorbind, e mult mai în vârsta decât mine.

— Nu ştiu, nu ştiu, clătină Rita dezaprobator din cap.

— Pari dezamăgită. Ce nu-ţi place?

— Pot să jur că te-ai ambalat, Sima. Am tot sperat că în viaţa ta va apărea un om adevărat, vrednic de tine şi că vei deveni pentru el o zeiţă care să-l înflăcăreze, să-i umple sufletul de dorinţă şi nerăbdare. Un om dârz, cu multă fantezie şi o nesecată dragoste şi admiraţie faţă de tine. Pe când ăsta-i în vârstă… Înţeleg: vaste cunoştinţe, sensibilitate, experienţă de viaţă… Şi totuşi, după mine, astea nu fac nici doi bani în comparaţie cu acea mare dragoste care se înfiripă între doi tineri!

— Tu uiţi că nici eu nu mai sunt tânără şi apoi… prin toate astea eu am trecut. Dacă ai şti cât de repede se destramă totul când nu există înţelegere, când îţi dai seama că nu ai acelaşi drum cu alesul tău… Nu ştiu cum să mă exprim mai bine. Ţin foarte mult ca amândoi să aibă în general interese şi gusturi comune, iar el să posede în plus şi vaste cunoştinţe.

— Visul meu e altul. Să fie copleşit de dragoste, să se extazieze în faţa mea şi să fie gelos, să aibă în el chiar şi o doză de ferocitate bărbătească, îţi aşa fel ca eu să mă simt şi zeiţă şi sclavă supusă în acelaşi timp!

— Aoleu, Rita, asta o să se termine prost! Timpul corsarilor şi al cavalerilor a apus. Partenerul tău de viaţă va căuta mai degrabă să-şi dea seama dacă nu cumva îl obligi să facă mai multe decât faci tu însăţi.

— Nu râde, califе, sunt cât se poate de serioasă. Dacă nu iese bine, îmi voi relua libertatea.

— Libertatea nu e posibilă decât în condiţii de mare singurătate, dar adeseori oamenii n-o înţeleg, şi nici tu de altfel. Hai mai bine să bem ceai… Vreau să ştiu ce treabă ai cu califul tău?

Rita îi povesti o întâmplare care le tulburase pe toate elevele ei de la cămin. Una dintre muncitoare, o fată tânără şi bălaie, Nadia, se îndrăgostise de un aviator proaspăt ieşit din şcoală, plin de prestanţă şi prea sigur de el. Nici Nadia, nici tânărul aviator n-aveau cameră, drept care prietenele fetei luară hotărârea să se restrângă puţin şi să le ofere tinerilor căsătoriţi

o cămăruţă chiar acolo în cămin. Asta pentru o vreme, până ce Nadia şi bărbatul ei îşi vor fi găsit un adăpost. Noaptea, prietenele Nadiei au fost martorele unei scene dezgustătoare. La un moment dat, uşa camerei tinerilor s-a deschis, izbindu-se de perete. Aviatorul, îmbrăcat în pripă, eu geamantanul în mână, s-a oprit în prag, apoi s-a întors şi, trăgând o înjurătură trivială, dădu să plece. Tânăra lui soţie, plângând în hohote, s-a agăţat de mâneca bărbatului, care, în culmea furiei, a împins-o brutal cât colo, şi Nadia a căzut în genunchi. „Târfă!”, a urlat el şi a zbughit-o afară din cămin trântind uşa de-au zăngănit geamurile.

Prietenele ei veniră în fugă, o ridicară, o aşezară în pat, o înveliră. Din scâncetele ei nearticulate reuşiră să înţeleagă că Nadia nu era o fată neprihănită, dar că se temuse s-o mărturisească iubitului ei. Credea că va izbuti poate să-i ascundă într-un fel sau altul ceea ce fusese un scurt şi nereuşit roman de dragoste în adolescenţă. Aviatorul însă se considerase jignit în cele mai frumoase sentimente, frustrat, păcălit. Niciun fel de rugăminţi nu l-au impresionat pe gelosul care, de atunci, n-a mai apărut. Nadia e într-o stare gravă de depresiune. Biata fată stă zile întregi într-un colţ, prietenele ei au luat-o iarăşi în vechea lor cameră. Dacă nu dă nimeni pe acolo, nu-şi aprinde lumina şi nu mănâncă.

— Trebuie făcut ceva ea să iasă din starea asta.

— Eu am încercat, au încercat şi fetele, dar fără niciun rezultat. Poate vii tu să stai de vorbă cu ea. Nu face decât să repete: „Viaţa mea e distrusă, eu mi-am distrus-o singură, cine să mai aibă nevoie de mine?”

— Dar fanatic mai e şi aviatorul ăsta! se indignă Sima.

— Ia încearcă s-o iei şi altfel. Aşa a fost el crescut. Pentru bărbaţi e foarte important să fie ei primii. Asta o găseşti aproape în toate romanele.

— Ai şi găsit la ce să te referi, la vechiturile alea, unde toate se petreceau după canoane religioase.

— Ce legătură are asta cu vechiturile? Ia gândeşte-te şi la unele opere de-ale noastre, sovietice, şi acolo eroii sunt foarte sensibili în privinţa asta. Ferească dumnezeu ca eroina să fi avut pe cineva înainte, că încep torturile, umilinţele. Aşadar, ce pretenţie să mai ai de la flăcăul ăsta? El visa ca totul să fie aşa

cum a fost învăţat că trebuie să fie. Iar Nadia n-a fost decât o fricoasă căreia i-a lipsit curajul să-i spuie totul din capul locului.

— În privinţa cărţilor, poate că ai dreptate, cât despre laşitate… Adică tu voiai ca ea să ia poziţia de drepţi şi să raporteze: ştii, eu nu sunt o fecioară neprihănită; dacă vrei, iubeşte-mă, dacă nu, nu? Mi se pare dezgustător…

— Dar să nu mărturiseşti nimic, iar nu e bine. E ca şi cum te-ai ascunde de acela care trebuie să devină pentru tine omul cel mai apropiat din lume, ripostă Rita.

— Da, nu e bine nici aşa. Ce e de făcut? Sima căzu pe gânduri. Aha, mi-am amintit de omul care vorbea de linia aceea din cale-afară de subţire, fină ca un tăiş de brici, care trece printre două extreme. Mărgărită, am să-i telefonez şi am să mă sfătuiesc cu el în privinţa Nadiei.

— Cui, adică? Of, Serafima, ce ţi-a venit aşa deodată să ai nevoie de sfaturi? Te-ai prostit oare?

— Tu să nu mai spui prostii dacă nu ştii despre ce e vorba. Oamenii cu cunoştinţe multilaterale, enciclopediştii, au devenit foarte rari, iar un enciclopedist înzestrat cu o bogată fantezie constituie pur şi simplu un miracol.

— Dar cine e ăsta, la urma urmei? E academician, profesor?

— N-are titluri înalte. E colaborator ştiinţific, sau medie, nu ştiu precis.

Profesorul de geofizică nu-l slăbea de loc pe Andreev în dorinţa de a cunoaşte adresa lui Ghirin. Andreev îi jura

Însă că n-a aflat-o nici el, şi că nici oficiul de adrese nu-i va fi de folos, întrucât Ghirin de-abia se mutase la Moscova.

Geofizicianul îşi descărca năduful proferând un şir de blesteme.

— Nataşa mă execută dacă mă întorc acasă fără adresă! Spune că niciodată în viaţa ei n-a încercat un atât de nestăpânit sentiment de recunoştinţă.

— Mai curând e consecinţa unei prea mari încordări şi deprimări psihice. Aş sfătui-o să se trateze eu calmante, ca să-şi potolească aceste elanuri nesăbuite.

— Îndrăzneşte numai să-i spui una ea asta Nataşei, când fiul ei a şi început să se dea jos din pat. Câteva medicamente. Două şedinţe de sugestie, şi minunea s-a săvârşit! Strigă geofizicianul.

— Frumuseţea constă tocmai în faptul că nu e vorba de nicio minune. Este pur şi simplu rezultatul unei uriaşe erudiţii, plus o minte limpede de medie. Dar ia stai, mi-a dat în gând cum îi poţi afla adresa: telefonează la institut, am ţinut întâmplător minte numărul… Dar îţi repet că e în zadar.

— O fac numai pentru Nataşa… Ba nu, mint, o fac şi pentru mine, mărturisi geofizicianul.

— Verocika, uite o bomboană pentru dumneata, una mare de tot. Dat fiind că am terminat, am putea chiar să ne sărutăm. Dar nu merită, ai un logodnic tare hain, spuse cu o strâmbătură studentul Serghei, ajutorul lui Ghirin. Acum ce facem, Ivan Rodionovici? Ne apucăm de problema dumneavoastră?

— Să ne apucăm. Am elaborat atâtea materiale pentru profesorul nostru, încât i-am asigurat lucrul pentru vreo trei luni de zile. Conform înţelegerii mele cu dânsul, pot profita acum de laborator… aş avea nevoie şi de dumneata, dacă vrei.

— Cum de nu! Vorbeaţi despre eidetică.

— Ai ghicit. De asta o să ne ocupăm. Am şi găsit câţiva oameni interesanţi pentru experienţe.

— Dar eidetica asta ce-o mai fi, Ivan Rodionovici? întrebă laboranta.

— Uneori poţi întâlni oameni cu o imaginaţie vizuală de-a dreptul extraordinară. Tablouri făurite în gând, de o limpezime şi o putere surprinzătoare, asemeni unor halucinaţii. Dacă în faţa unui astfel de om aşezi un ecran, o coală mare de hârtie albă, acesta. În timp ce povesteşte, proiectează, s-ar putea spune, pe hârtie, imaginile acelea ale lui, ca şi cum ar privi pe fereastră la nişte întâmplări reale.

— Şi acest tablou care se naşte, rămâne aşa, neschimbat, în mintea lui?

— De obicei, da. Dar se întâmplă ca prin faţa lui să treacă o succesiune de imagini, probabil conforme cu desfăşurarea poveştii ce şi-o imaginează.

— E grozav! Aş dori să posed această însuşire.

— Poate chiar că ai şi avut-o. Imaginaţia eidetică nu e un fenomen chiar atât de rar şi e întâlnit în special la copii, care mai târziu o pierd.

— Verocika, îţi garantez că tu n-ai avut-o niciodată, se amestecă în vorbă Serghei.

— Şi de ce, mă rog?

— Dacă ai fi avut-o, cu siguranţă că te-ai li amorezat de mine.

Ghirin urmărea zâmbind cum se tachinează prieteneşte tinerii lui colaboratori, continuând să se gândească la experienţele ce urmau să înceapă curând.

Fondul problemei care îl preocupa consta în aceea că în unele cazuri izolate plăsmuirile eidetice ale copiilor dau dovada unei imaginaţii mult mai bogate decât şi-ar fi putut însuşi din mediul înconjurător prin toate căile accesibile lor. Idealiştii îşi explicau foarte simplu acest surplus de informare, fie prin existenţa unei lumi necunoscute, o lume de percepţii psihice imateriale, de unde sufletul copilului ar putea, chipurile, să capete cele mai neobişnuite veşti, sau, mai adeseori, prin mijlocirea memoriei unei vieţi trecute „în cazul când s-ar accepta teoria migraţiunii sufletelor care, după moarte, trec dintr-un trup în altul. Este de la sine înţeles că ştiinţa nu poate accepta „tălmăcirile” acestea idealiste, însă, negând categoric misticismul, se impune găsirea unei explicaţii reale. O dată cu dezvoltarea ciberneticii, multe procese inexplicabile ale gândirii şi memoriei au început să capete contururi materiale. Acum Ghirin putea apela la experienţe, chiar dacă deocamdată mergea numai spre dibuirea metodei, chiar dacă nu era sigur că va atinge ţelul propus, ca acele cercetări ştiinţifice care se fac pe baza unui bagaj considerabil de date culese anterior. El avea nevoie de oameni maturi care să-şi fi păstrat eidetismul, oameni care să accepte să se supună de bunăvoie anumitor experienţe şi să fie în stare să-şi descrie senzaţiile… Po aceşti oameni îi şi găsise: o tânără studentă, un inginer, un pictor şi un electrician. Toţi patru ardeau de nerăbdare să fie folositori ştiinţei, numai că era nevoie de timp sau mai bine zis, de un laborator liber… Acum sosise momentul.

— Pe dumneavoastră vă cheamă la telefon, Ivan Rodionovici! îl strigă laboranta dintr-un colţ îndepărtat al laboratorului, întinzându-i receptorul.

Ghirin nu pricepu pe dată al cui e acest glas potolit şi acest râs sonor; nu sesiză că pe firul telefonic pornea spre dânsul un adevărat val de bucurie. Nuanţa de emoţie, care nu-i scăpă lui Ghirin, îi dezvălui că aceea care chemase nu era nici ea indiferentă la această convorbire; asta îi spori bucuria. Răspunse

că mai bine îi convine să se vadă chiar în ziua aceea, pentru că a doua zi începea experienţele, şi primi încuviinţarea.

Rămase o clipă lângă aparat, calculându-şi timpul. Aci îl găsi studentul care aduna la un loc „rebuturile” muncii precedente, notiţe, diagrame, scheme de câmp vizual, ciornele de rapoarte eu privire la experienţe.

— Mâine începem, Ivan Rodionovici?

— Negreşit. Electricianul lucrează în schimbul de seară, aşa că punem mâna pe el chiar dimineaţa. Am să-i telefonez.

— Ce trebuie să pregătesc? Numai ecranele, creioanele şi aparatajul medical obişnuit?

— Nu, Vera să pregătească şi encefalograful. Pe cel mare. Electrozii nu-i voi aşeza decât pe jumătatea posterioară a capului, unsprezece bucăţi. Medicamentele le voi aduce eu, siringa de asemenea, sunt obişnuit cu a mea.

— Oare acidul lisergic[5] nu se ia pe gură?

— Ba da. Dar cine ştie ce se poate întâmpla? Da, bine că veni vorba, pentru orice eventualitate să pregăteşti şi oxigenul. Balonul şi masca, nu pernele.

— Dar…

— Experienţa se face pe om şi cu toate că nu există niciun pericol, nimic nu trebuie scăpat din vedere, conchise grăbit Ghirin. Psihicul îţi joacă uneori nişte feste… Ei, e timpul să plec. Termină şi dumneata şi odihneşte-te ca lumea. Plimbă-te sau du-te la un film, condu-o acasă pe Verocika cu vaporaşul. E o seară caldă cum rar întâlneşti. La revedere.

Rămaşi singuri, studentul şi laboranta se priviră nedumeriţi.

— Auzi, seară caldă?! E o frigăraie de nu-ţi vine să ieşi fără palton, spuse mirat studentul.

Verocika zâmbi cu atâta înţeles, încât Serghei exclamă:

— Oare „ea” să-i fi telefonat?

— Bineînţeles. Ce prostuţ eşti încă, Serioja!

— Nu cred. Asta o spui dinadins. O maşină cibernetică, aşa cum e Ivan Rodionovici al nostru, poate fi oare scoasă de pe linie? Îmi pun capul că e vorba de un nou obiect de experienţă!

— Dacă n-ai prea mare nevoie de cap, atunci fă-o. Eu însă, în locul tău, n-aş risca nici măcar un fir de păr.

— Nu, zău! Şi cum e după… glas?

— Destul de bine, are un glas plăcut, vorbeşte politicos şi calm.

— Nu asta vreau să întreb. Cam câţi ani să aibă, dacă eşti atât e\e perspicace?

— Cum să-ţi spun… După glas pare a fi o persoană mult prea tânără. Dar să lăsăm pălăvrăgeala. Să ne strângem lucrurile şi să mergem. Îndeplineşte ordinul, condu-mă cu vaporaşul.

Ghirin se întoarse acasă târziu.

Hoinărise mult timp împreună cu Sima pe minunata alee de tei de pe Şoseaua Vorobiov. Fata îi vorbi despre cazul nefericitei Nadia. Pe Ghirin întâmplarea îl impresionă şi făgădui fetei că imediat după conferinţa care se va ţine la Casa artiştilor plastici peste două zile, o va lua la bibliotecă şi-i va arăta monstrul care pricinuise cele mai groaznice chinuri şi cele mai mari rele femeilor întregii Europe. Rădăcinile geloziei şi ale urii care distruseseră fericirea modestei Nadia veneau de acolo, şi Ghirin socotea că înţelegerea acestei legături cauzale o va înarma pe Sima, iar prin intermediul ei şi pe Nadia, cu destulă energie ca să iasă la suprafaţă din naufragiul ei sentimental.

După ce-o urcă în troleibuz, Ghirin porni spre casă pe jos, depănând amintirile din trecut care-l tulburaseră.

Toată lumea din casă dormea de mult. Ghirin îşi scoase încetişor pardesiul şi se apropie de birou. Pe perete atârna o reproducere în culori. Cu spatele spre întunericul nopţii şi puternic luminată din faţă, şedea picior peste picior, pe marginea unei mese, o fată în costum alb de Colombină.

Trunchiul era puţin dat spre spate, iar în mina ridicată ţinea un trandafir. Masca micuţă care-i ascundea partea de sus a obrazului părea indiferentă, contrastând puternic cu dinţii strălucitor de albi şi cu pomeţii fragezi, uşor ridicaţi din pricina râsului ei nepăsător. Fustiţa scurtă şi înfoiată îi descoperea până sus picioarele îndoite din genunchi şi încrucişate la glezne, pentru menţinerea echilibrului. Aveai impresia că dintr-o clipă în alta fata se va cocoţa sus pe masă dansând, sau va coborî dintr-o săritură, mistuindu-se în bezna nopţii…

Ghirin scoase reproducerea de pe perete, o întoarse în aşa lei, încât să nu-l supere luciul sticlei şi citi versurile scrise oblic, cu litere avântate, jos, în colţul din dreapta:

De vei afla c-ai fost respins de prieten

De vei aflu că arcul lui Eros n-a fost destul de-ntins...

Această amintire, insuportabil de vie, îi strânse dureros inima, dar Ghirin o respinse, gândind că memoria, mai ales când se referă la întâmplări foarte vechi, e cât se poate de perfidă. Noi ţinem minte, mai întâi de toate, ceea ce a fost bun, viu, puternic, iar perioadele lungi de viaţă, lipsite de însemnătate, se pierd în noianul zilelor obişnuite. Oricând şi oriunde, să fiţi circumspecţi faţă de amintirile oamenilor din altă generaţie. Ei n-au intenţia nici de a se păcăli pe ei, nici de a induce în eroare pe ceilalţi; din viaţă au reţinut doar mirajul senzaţiilor şi chipurilor selecţionate de memorie, ba încă înfrumuseţate de regretul trist al zilelor tinereţii lor, sănătoase şi puternice, care îşi leapădă iute oboseala, care doarme somn greu, şi crede că aşa va fi întotdeauna, că sfârşitul firesc a tot ce e viu fie că nu-i priveşte, fie că sălăşluieşte undeva într-o depărtare la care nu vor ajunge nicicând. În general e întocmai ca într-o operă literară: pe de o parte viaţa parc adevărată, reală, iar pe de alta, concentrată, marile trăiri şi impresii acoperă zilele mărunte şi triste cu meschinele lor dezamăgiri. Aidoma se petrec lucrurile şi aici: dragostea veche e înfrumuseţată datorită faptului că memoria n-a reţinut dintr-însa decât clipele de trăire intensă, vii, puternice şi care nu pot fi uitate. Tocmai de aceea Ghirin îşi aduce aminte nu de întâmplările reale din trecut, ei de esenţa lor, de ceea ce a fost atunci mai frumos şi mai drag inimii sale.

Cercetă îndelung portretul mare al unei balerine, pictat de Serebriakova, atârnat deasupra canapelei. O fată îmbrăcată într-un splendid costum, ca o zână din basmele romantice din secolul trecut, cu capul uşor aplecat şi faţa încadrată de bucle negre, eu privirea fixă, tristă şi gânditoare. Ghirin se încruntă frământându-şi mintea, apoi făcu un pas hotărât spre masă şi, cu un zâmbet abia mijit pe buze, scoase dintr-o mapă un desen pe care-l aşeză în locul Colombinei. Executat în culori vii şi pure, reprezenta o dansatoare stând pe vârful piciorului stâng, cu dreptul ridicat şi îndoit din genunchi. În braţele ei goale flutura un voal lung cărămiziu. Obrazul rotund cu ochi prelungi era aplecat spre umărul drept. Asemănarea cu Sima atât la obraz, cât şi la corp îl uimi şi-l încântă. Dansatoarea purta pantaloni violet-închis, o fustiţă largă de un albastru-tare căptuşită cu

galben, un corsaj verde strâns cu nişte aripioare străvezii în spate. Bakst. Tnihanova în rolul Peri, glăsuia subtextul,

*CAPITOLUL 5 Două trepte spre frumos*

Sala micuţă de pe Kropotkinskaia era ticsită de lume. Spre surprinderea lui Ghirin, marea majoritate a publicului o forma tineretul. Pe „maeştrii” mai vârstnici sau bătrâni ai artelor plastice din primele rânduri îi puteai recunoaşte după expresia lor plictisită sau voit dispreţuitoare. Nu o dată întâlnise Ghirin la unii această dorinţă, inexplicabilă când e vorba de oameni ai societăţii sovietice, de a-şi lua un aer de stupidă superioritate.

Cercetă cu atenţie sala cu ochiul lui de observator-naturalist căruia nu-i scapă nimic şi o văzu în rândul al şaselea pe Sima, cu bărbia ei fermă şi rotundă, mult ridicată, spre a privi peste capetele celor din faţă. În aceeaşi clipă, un sentiment fulgerător de bucurie îi năpădi inima: femeia aceasta i se păru uimitor de atrăgătoare. Ciudat! De ce simţea oare asta tocmai acum, în toiul căutărilor lui încordate, a bătăliei ce urma s-o dea împotriva rutinei şi a făţărniciei, el care avea regretul permanent al timpului irosit… Dar iat-o acolo pe ea, într-o rochie de culoarea cafelei; nu-l vede; prezenţa ei are însă pentru dânsul, într-un fel, o mai mare importanţă decât tot restul. Poate că inima omului rămâne întotdeauna accesibilă frumosului, şi, de câte ori îl întâlneşte, reîmprospătează veşnica aşteptare inconştientă a ceva nou, pentru care de fapt şi merită să trăieşti?

Ghirin îşi ascunse zâmbetul şi se apropie de catedră fără să-şi ia ochii de la fată. Chipul ei se lumină de o sinceră bucurie.

Preşedintele anunţă începerea prelegerii.

— Ceea ce am să spun aici, expunerea pe care o voi face, n-aş crede că poate fi considerată drept o prelegere, începu rar şi cu vocea limpede Ghirin. Trecând prin sală mi-au ajuns la ureche unele reflecţii cu privire la mine şi la ceea ce voi expune. Unii, cu precădere tinerii, spuneau că vor asculta cu plăcere cum vor fi strânşi cu uşa înfumuraţii şi mâzgălitorii. Alţii, mai vârstnici, afirmau cu convingere că-l vor pune cu toată plăcerea cu botul pe labe pe doctoraşul care intenţionează să-i dăscălească pe artişti. Vă pot asigura că n-am venit cu gândul de a dăscăli, sau de a strânge cu uşa pe careva şi nici de a fi pus cu botul pe labe.

Cred că nu ne aflăm nici la un miting de adversari politici, nici la tribunal şi nici pe stadion. Eu intenţionez să discut aici asupra celor mai dificile probleme ale naturii umane cu nişte oameni instruiţi şi dornici de cunoştinţe noi. S-ar putea ca ştiinţa să ne ofere, pentru întâia oară în toată istoria omenirii, posibilitatea de a rezolva aceste probleme…

Auditoriul se potoli, interesat de această introducere neobişnuită. Ghirin urmă:

— În anul 1908, pe fundul Mării Egee, în apropierea Insulei Terra, scafandrii au descoperit epava unei corăbii greceşti antice din primul veac al erei noastre, sau înainte de era noastră, data nu s-a putut stabili cu exactitate. Iii această corabie a fost găsit, printre alte obiecte, un mecanism ciudat, lucrat din bronz, o îmbinare complicată de rotiţe dinţate, oarecum asemănător cu mecanismul unei pendule cu greutăţi. Timp de o jumătate de secol savanţii n-au izbutit să dezlege taina acestui mecanism. Abia de curând s-a lămurit că era o originală maşină, creată în vederea calculării mişcării planetelor, foarte importantă pentru prezicerile astrologice în acele timpuri.

Dar nu e vorba de maşină, ci de faptul că noi n-am fost în stare să-i pricepem menirea până în momentul în care am creat noi înşine instrumente asemănătoare, bineînţeles mult perfecţionate. Tot astfel ne aflăm şi noi de mii de ani, nu în faţa unei maşini primitive, ei în faţa celei mai complexe şi superioare îmbinări de mecanisme biologice supuse aceloraşi legi fizice şi chimice, care se desăvârşesc în decursul istoriei, ea şi oricare din maşinile făurite de noi. Abia în vremurile din urmă, între anii patruzeci şi cincizeci ai secolului nostru, a avut loc un avânt nemaipomenit al ştiinţei, extinderea nelimitată a orizonturilor ei. Întreaga omenire s-a convins de uriaşa ei putere; în rău sau în bine -– asta depinde de noi.

Acest avânt al ştiinţei ne dă putinţa să purcedem la studierea celei mai complexe creaţii a naturii, făptura înzestrată cu darul gândirii, omul. L-am studiat noi şi înainte, dar am crezut: cu naivitate că un bisturiu obişnuit, un cântar şi o analiză chimică sumară pot rezolva probleme pentru înţelegerea cărora este nevoie de microscopul cuantic, analizatori electronici şi maşini de calculat. Biologia, ca şi celelalte ştiinţe despre om, a dobândit azi capacitatea de a descoperi unele particularităţi ale

organismului uman, inaccesibile înainte vreme înţelegerii noastre…

Ghirin vorbi despre drumul, de o uriaşă durată, al dezvoltării istorice a animalelor din care a rezultat până la urmă omul, a vorbit despre milioanele de legături, de o extremă fineţe, care străbat toate celulele organismului ca nişte lire întinse spre lumea exterioară care reacţionează la felurite radiaţii, luminoase, calorice, sonore, moleculare, la torente magnetice oare gonesc şi vibrează în jurul nostru. A pomenit despre mecanismele creditare care transmit nu numai întreaga informaţie necesară formării omului nou, ci şi uriaşul bagaj de cunoştinţe ale generaţiilor anterioare, reflectate prin instincte şi în activitatea subconştientă a creierului. În acesta din urmă seamănă cu fel de pilot-automat care ne conduce prin toate schimbările mediului înconjurător, fără participarea gândirii conştiente şi care ne apără cu devotament de boli, urmărind fără preget reglarea corectă a funcţiilor organismului pe care o realizează şi sistemul nervos şi sistemul mai vechi al reglării chimice, hormonii şi enzimele.

Creierul omului este o suprastructură colosală legată de natură prin miliarde de tentacule; el oglindeşte necesităţile extrem de complicate ale naturii, drept care are, putem spune, o complexitate universală.

Omul este şi el un univers, profund, misterios, inepuizabil, şi lucrul cel mai de seamă acum îl constituie nevoia de a se descoperi fără întârziere toate necesităţile pe care le are. Şi asta nu cu aminări de sute de ani şi nici făcându-se apel la fiinţe superioare din cosmos, numească-se ele astronauţi sau zei aflaţi pe alte planete.

Domeniul subconştientului la om este nebănuit de vast. Volumul memoriei instinctive înmagazinată într-însul este chiar greu de închipuit. În viaţa primitivă procesele psihice subconştiente joacă un rol primordial în vederea conservării speciei, iar animalele sunt mai automatizate, mai robotizate decât ne-o închipuiam noi înainte.

Viaţa primitivă a omului este atât, Ghirin îşi ridică palma mult de tot, iar civilizaţia, atâtica, arătă el apropiind degetul mare şi arătătorul, şi lăsând între ele o distanţă milimetrică. Creierul este natură şi univers, dar nu universul unui singur moment

curent, ci al întregii lui istorii de milioane de ani, şi experienţa creierului reflectă nu numai această vastitate de necuprins a proceselor din natură, ci şi întreaga lor evoluţie. De unde şi logica dialectică, exprimarea esenţei acestui creier, iar psihicul nostru, care reflectă lumea înconjurătoare, este de asemeni un proces în continuă mişcare ca tot ce ne înconjoară.

Baza senzaţiei de frumos a esteticii şi moralei noastre se ridică din adâncul subconştientului şi, fa când contact cu conştiinţa în procesul de gândire, se transformă în imagini şi senzaţii… Vă rog să mă iertaţi, îmi dau seama că nu explic destul de bine, dar nu ştiu cum aş putea s-o fac altfel. Cu acestea zise, s-ar putea încheia introducerea, care a ţinut cam mult. Acum îmi rămâne să vă spun că întregul nostru simţ al frumosului, plăcerea estetică şi bunul-gust nu sunt decât experienţa de viaţă acumulată în subconştient de miliarde de generaţii anterioare. Această experienţă e dirijată în vederea selecţionării a tot ce este mai perfect organizat, universal şi avantajos în lupta pentru existenţă şi pentru perpetuarea speciei. În aceasta constă esenţa frumuseţii, înainte de toate a celei omeneşti, sau animale, pentru că ea e pentru mine, ca biolog, mai uşor descifrabilă decât perfecţiunea liniei unui val, a unui zid, proporţiile unei clădiri, sau o armonie de sunete…

Ghirin tăcu. Sala fu străbătută de un murmur, şi un bărbat gras cu ţăcălie se ridică în picioare.

— După câte înţeleg, dumneavoastră reduceţi estetica noastră la nişte senzaţii subconştiente. În privinţa asta, mărturisesc, îl întreceţi şi pe Freud[6]! Oratorul se întoarse spre ascultători, vrând parcă să-i fie împărtăşită indignarea. Ghirin însă nu-l lăsă să-şi rostească a dona frază, probabil bine pregătită.

— A reduce nu este o expresie care corespunde realităţii. Să nu aruncăm vorbe în vânt. Eu cred că izvoarele principale ale senzaţiilor de frumos se găsesc în zona memoriei subconştiente şi sunt generate nu de cine ştie ce intuiţie supranaturală, ci de experienţa milenară a nenumărate generaţii. În ceea ce-l priveşte pe Freud, e o neînţelegere. Freud şi adepţii lui operează cu acelaşi material ca şi mine, cu activitatea psihică a omului. Însă drumul lui Freud, coborând în străfundurile psihicului, vrea să ne înfăţişeze motivele primitive ale acţiunilor noastre. Reducerea de către Freud a psihicului la patru-cinci emoţii

principale este o deformare primitivă a realităţii. El a respins total legătura complexă a informaţiei ereditare şi a scăpat cu totul din vedere puternica influenţă a instinctelor sociale consolidată de selecţia ce s-a produs în decursul a milioane de ani, influenţă care alături de grija pentru posteritate a creat în psihicul nostru baze solide de sacrificiu, duioşie şi altruism care paralizează străfundurile întunecate ale egoismului bestial. De ce oare au uitat, Freud şi adepţii lui, că încă în stare primitivă omul era supus selecţiei naturale în drum spre constituirea societăţii? Comunităţile erau eu atât mai viabile, cu cât membrii îşi luau mai vârtos apărarea unul altuia. Freudiştii au pierdut toată preistoria reală a omului şi au rămas ea nişte sinistraţi numai cu hornurile pe locul incendiului, cu câteva instincte elementare ce ar putea mai degrabă privi o moluscă fără creier decât adevărata psihologie a unei fiinţe cugetătoare. Menirea mea, ca biolog sovietic, este să urmăresc cum, pornind de la nişte baze primitive de senzaţii şi gândire, se formează, devine o realitate cu totul materială, tot ceea ce e măreţ, frumos şi înălţător, adică ceea ec, în fond, reprezintă omul şi-l deosebeşte de monştrii născociţi de şcoala lui Freud. Nu e limpede?

— Posibil, sări din nou artistul eu ţăcălie, eu o schimă de nemulţumire. Dar oare noţiunea de frumos, mai ales frumuseţea omului, a trupului său minunat, nu este decât simţul de discernământ supt o dată cu laptele mamei, cel al utilităţii în vederea perpetuării speciei? Părerea asta aduce a crescătorie de animale şi o găsesc chiar jignitoare pentru femei..

— Urmează acum să afirmaţi că e jignitor să fii om pentru că ai intestine şi anumite nevoi, precum şi faptul că trebuie să mănânci în fiecare zi, răspunse Ghirin calm şi, după cum i se păru Simei, cu o nuanţă de tristeţe în glas, ceea ce stârni râsul sălii. O astfel de concepţie nu este nouă. La începutul secolului nostru, printre savanţi era la modă să i se reproşeze omului imperfecţiunile lui, iar naturii care-l crease, prostia. Până şi Helmholtz[7], de pildă, studiind ochiul omenesc, exclamase: „Ce prost oculist mai e şi dumnezeu! Eu aş fi conceput ochiul mult mai bine!” Dar, vai, marele savant nu putuse declara o asemenea nerozie decât din pricină că gândea formal. Helmholtz nu cunoştea dialectica naturii nici pe departe, altfel ar fi înţeles că ochiul, răspunzând mai multor meniri, în parte

complet contradictorii, ca sensibilitatea la lumină şi ascuţimea văzului, se deosebeşte prin minunatul echilibru al acestor două extreme. Noi, care am parcurs un drum atât de lung după Helmholtz, nu avem încă aparate care să înregistreze două-trei cuante de lumină, ca ochiul. Iar imperfecţiunea lui optică este minunat compensată chiar în creier, prin experienţa văzului… Aşadar, organismul omului este construit extrem de complicat şi, în acelaşi timp, splendid, dar, dat fiind că este o creaţie a lumii materiale, e construit pe două planuri, adică dialectic. Organismul însuşi e alcătuit dintr-o multitudine de elemente contradictorii ale căror conflicte se rezolvă pe parcursul unei dezvoltări de o extrem de lungă durată. Organismul nu poate în niciun fel să depăşească limitele materialităţii şi de aceea toate simţămintele, noţiunile şi instinctele noastre reprezintă o reacţie la fenomene exclusiv materiale. La fel şi cu simţul estetic: el nu e decât oglindirea a ceva foarte real şi important, din moment ce s-a fixat în memoria ancestrală, subconştientă a generaţiilor şi a devenit unul din modurile esenţiale în care percepem lumea exterioară, nicicum altfel; altminteri ne vom cufunda din nou în cloaca idealismului. Iar dacă este aşa, înseamnă că legile de bază ale simţului estetic trebuie să se supună cercetării ştiinţifice. Înainte vreme asta nu era eu putinţă, dar acum a sosit timpul să fie!

— E nemaipomenit de greu! exclamă cineva din fundul sălii.

— Desigur că e greu! Tot ce e nou şi necunoscut e greu. Şi fără îndoială că eforturile noastre comune, ale dumneavoastră, ale făuritorilor şi culegătorilor de frumos, şi ale savanţilor, vor duce într-un viitor apropiat la o adâncă înţelegere a frumosului.

— Dar pentru ce? întrebă eu un aer nepăsător, îngustându-şi ochii o femeie înaltă, care şedea la picioarele catedrei, gata-gata parcă să-şi întindă mădularele.

— Într-adevăr, pentru ce? se auziră deodată câteva glasuri. Cât ni s-a tot repetat că amestecul gândirii omoară inspiraţia creatoare.

— Povestea lui Mozart şi Salieri, de a verifica armonia prin algebră! aruncă dispreţuitor un omuleţ cu o coamă bogată de păr cărunt.

Sima îi urmărea neliniştită pe Ghirin, speriată la gândul că această conferinţă, care o interesa atât de mult, va fi întreruptă.

Însă omul acesta puternic, cu faţa lui mare, cu ochi sfredelitori şi în acelaşi timp buni, nu păru de fel intimidat.

— De acord, o un exemplu bun! Salieri, în căutările lui, a fost un savant, dar greşeala sa, dacă acceptăm această pildă poetică drept realitate, era că a aplicat aici o altă ramură a matematicii decât ar fi trebuit. Să observăm, totuşi, în treacăt, că armonia a şi fost încredinţată matematicii şi că în curând maşinile vor scrie, simfonii, mediocre, de bună seamă, dar câte lucrări mediocre 1l-au existat oare în arta tuturor timpurilor şi popoarelor?!

Sima observă cum se îmbujorase la faţă femeia înaltă care continua să afişeze o atitudine cât se poate de nepăsătoare.

— Rămâne însă întrebarea cea mai importantă: pentru ce? Pentru ce să cunoaştem adică legile naturii, lumea înconjurătoare? Dar a pune sub semnul întrebării necesitatea unei asemenea lămuriri, aici în mijlocul unui auditoriu alcătuit din intelectuali, ni se pare pur şi simplu ridicol. Am să vă spun însă altceva, oare pe dumneavoastră, artiştii, nu vă interesează şi nu vă par importante cauzele care ne determină să socotim că un lucru este minunat, iar altul nu? Oare nu aveţi nevoie să înţelegeţi care anume este criteriul frumuseţii, al bunului-gust, pe ce se bazează plăcerea estetică? Oare n-aţi dori să cunoaşteţi toate acestea, tocmai pentru a evita lucrările mediocre şi greşelile gratuite, pentru a vă înarma mai bine înfipta întru cucerirea unor trepte noi, superioare, în artă?…

Ghirin îşi roti privirea asupra asistenţei şi aproape că tresări, auzind glasul vibrând de emoţie al Simei:

— Destul, nu vă mai pierdeţi vremea, vorbiţi-ne despre aceste legi! Cei pe care nu-i interesează, să plece sau să doarmă… Ultimele cuvinte ale fetei fură acoperite de un vuiet

Aprobator, de râsete şi de aplauze. Surâse şi Ghirin, aruncând o privire spre Sima. Aceasta se fâstâci şi se grăbi să se ascundă în spatele a doi indivizi cu o înfăţişare sinistră, de la începutul conferinţei rămăseseră tot timpul ca nişte slane de piatră.

— Bine! glasul lui Ghirin tună pe neaşteptate. Atunci, să cădem la o învoială: dumneavoastră să nu mai întrerupeţi, oricât de straniu vi s-ar părea ceea ce voi spune, iar la sfârşit, vă stau la dispoziţie, întrebaţi, îndoiţi-vă, criticaţi…

Aşadar, organismul nostru nu poate fi respins decât de ceva cu totul real, el stând pe o temelie materială. Dumneavoastră, artiştii, de pildă, apreciaţi în mod obişnuit, din ochi, să zicem, lungimea unor linii raportate una la alta, dar cum procedaţi? În tăcerea care se lăsase, Ghirin reluă: Eu am pus întrebarea nu ca să vă umilesc sau să vă reproşez neştiinţa şi nici ca să mă prevalez de înţelepciune. Puţini oameni îşi imaginează adevăratul mecanism al unui proces atât de simplu în aparenţă ca acela de a compara două linii. Urmărim cu ochii întâi o linie, apoi cealaltă. Linia mai lungă, spre a fi percepută, cere ca ochii să se rotească un timp mai prelungit. În muşchii care pun ochii în mişcare se va acumula mai mult acid lactic, toxina oboselii, iar aceasta, pe baza experienţei creierului şi a sistemului nostru nervos, ne va da senzaţia unei linii de o lungime mai mare. În acest caz precizia este surprinzătoare, deoarece diferenţa cantitativă de toxină va fi infimă, e vorba literalmente numai de câteva molecule. Dar în acelaşi timp ele constituie baza absolut materială servită de procesul chimie al activităţii muşchilor din corp.

Omul se deosebeşte de toate animalele superioare ale întregului univers prin aceea că posedă în cel mai înalt grad simţul formei, pe care ne ajută s-o comparăm şi s-o apreciem muşchii ochilor sus-amintiţi. Acest simţ este folosit de natură pentru îndeplinirea celei mai de seamă acţiuni, atracţia reciprocă a sexelor. Cândva, vertebratele, târâtoare, cele mai vechi care trăiau pe pământ şi păsările înrudite eu ele aveau ca simţ principal, văzul, a cărui ascuţime era uneori de-a dreptul surprinzătoare! Condorii văd mortăciunea care zace pe un loc plat la o depărtare de aproape o sută de kilometri. Un văz foarte dezvoltat îl au şi crocodilii şi chiar şopârlele mici, şi, în genere, toate speciile de şopârle — sauropodele, cum le numesc zoologii. Şi iată cum împestriţarea solzilor, a penelor, coloraţia în cea mai curioasă sau cele mai subtile nuanţe de culoare, alcătuiesc pentru sauropode semne de recunoaştere, de diferenţiere sau de atracţie. La păsările care au un creier mai dezvoltat decât şerpii şi crocodilii, penajul pitoresc al masculului o atrage pe femelă şi o cucereşte. Cu cât speciile sunt intelectualmente situate pe o treaptă mai ridicată, cu atât sunt mai puternice şi mijloacele pe care le întrebuinţează pentru a

obliga sexele, îndeosebi femela — să se supună legilor firii. O anumită gamă de culori hipnotizează pur şi simplu animalul înzestrat eu o deosebită sensibilitate faţă de ele.

Să mai urcăm o treaptă pe scara evoluţiei. La vertebratele superioare, mamiferele, din care facem şi noi parte, simţul principal a devenit mirosul, este un simţ conducător, cu toate că şi văzul ocupă un loc destul de important în rândul mijloacelor de percepere a lumii exterioare. Mirosul, iată mijlocul cel mai de seamă al animalelor de sexe deosebite pentru a atrage şi a fermeca. Omul, cu mirosul lui mai slab dezvoltat, a compensat această carenţă prin văzul obiectiv, binocular, percepând cu ascuţime adâncimea şi forma. Un văz asemănător îl au şi multe din animalele sălbatice printre care şi maimuţele: pentru a sări de pe o ramură pe alta, de la o înălţime enormă, trebuie să vezi foarte precis, de asemenea ca să apuci, când urmăreşti o pradă. Marea capacitate psihică a creierului omenesc a accentuat şi mai mult acuitatea văzului, simţul formei devenind şi pentru om o senzaţie preponderentă, natura a folosit-o imediat pentru aceeaşi mare acţiune, perpetuarea speciei. Posedând un deosebit simţ al formei, pe lângă cel al culorilor, sunetelor şi mirosurilor, obţinem întreaga gamă de senzaţii din care se alcătuieşte percepţia frumosului. Şi iată cum, folosind simţul formei în vederea atracţiei sexelor, natura a fost nevoită să asigure o justeţe automată în alegere, codificând în formă, culori şi sunete, perceperea a tot ce se apropie cel mai mult de perfecţiune. Încă de pe atunci, strămoşii omului, situaţi pe o treaptă mult inferioară de dezvoltare, au început să se orienteze just în alegerea celor mai buni tovarăşi de viaţă. Procesul de selecţie sexuală se petrecea nu numai cu o mai mare intensitate, dar avea şi o orientare justă, pe scurt, toate au început să meargă cum trebuie pentru ascensiunea pe scara evoluţiei istorice, a desăvârşirii tot mai mari a organismului omenesc. Iar mai târziu, când am început să cugetăm şi să înţelegem lumea din jurul nostru, această alegere instinctivă şi justă a fost astfel codificată, încât perceperea ei să ne facă plăcere, să ne bucure, transformându-se într-o impresie de frumos, în senzaţia pe care o numim desfătare estetică. Dar, de fapt, nu este decât experienţa acumulată de milioane de generaţii, o dată eu alegerea şi determinarea a ceea ce este

perfect, a ceea ce este construit corect, din punct de vedere anatomic,. Şi răspunde cel mai bine menirii sale funcţionale… Un mecanism, da! Procesul lent de dezvoltare istorică a chezăşuit în acest mecanism înfăptuirea unei inevitabile perfecţionări, a înălţării. Iată de ce frumosul prezintă atâta importanţă pentru om.

Absolut toate simţurile care ne produc senzaţia de frumos au în fond o mare însemnătate şi exercită o influenţă binefăcătoare asupra organismului nostru, fie că e vorba de o îmbinare de sunete şi de culori, fie de mirosuri. Faptul că lucrurile pe care le percepem ca frumoase, armonioase, sunt construite după legi matematice riguroase, este incontestabil. Descoperirea tainelor frumuseţii depinde de cercetările atente ale unor procese fizice care se produc în organismul nostru. Dar eu nu mă voi depărta de subiect vorbind despre ceea ce mai trebuie făcut, de acel noian de fenomene interesante şi misterioase care se cer studiate, ci mă voi limita la analizarea frumuseţii omului, la perfecţiunea fizică a corpului omenesc.

— Să fie, oare, totul atât de simplu? Să se reducă totul la utilitatea anatomică? Nu se putu abţine să nu întrerupă expunerea o femeie frumoasă, cu păr blond auriu şi sprâncene negre, care şedea aproape de catedră.

— Aveţi dreptate, răspunse Ghirin, nu e de loc simplu. Nu e vorba de osatura de bază a perceperii, pe care se clădeşte gama extrem de încurcată a psihologiei şi a gusturilor personale, care depind de astă dată de constituţia noastră individuală, de temperament şi de experienţă. Dar noi trebuie să pornim de la această bază şi, găsind în ea capătul firului, să depanăm ghemul până la sfârşit, eu prudenţă şi răbdare. Iar aci este cu neputinţă să ne lipsim de ajutorul artiştilor.

— Dar artiştii s-au ocupat de când lumea cu aflarea legilor frumuseţii, şi eu nu înţeleg despre ce anume vorbiţi, îl întrerupse iritat omul cu ţăcălie.

— Îmi pare rău, înseamnă că n-am izbutit să explic nimic, răspunse Ghirin cu o ironie abia perceptibilă. Regret că n-am spus chiar de la început că în decursul mileniilor, de când este în fiinţă arta plastică, nu s-a făcut, din punctul meu de vedere, nicio singură încercare, într-adevăr ştiinţifică, de a se explica simţul estetic. Canoane, măsurători, jonglerie cu cuvintele

„volum, corelaţie, proporţie” întâlnim într-o sumedenie de cărţi nemţeşti pseudoştiinţifice şi fals-antropologice, la toţi cei care încercau să traducă limbajul artei în noţiuni raţionaliste. Toate părţile componente ale corpului omenesc au fost raportate unele la altele şi măsurate de mii de ori de un abate învăţat încă din secolul al şaptesprezecelea. Nu poţi să nu-ţi scoţi pălăria în faţa eforturilor titanice pentru înţelegerea frumosului pe care le-au făcut oamenii din vechea Indie, din vechea şi noua Europă, din China şi Japonia! Dar nu poţi să nu întrevezi şi sterilitatea acestor încercări, tocmai pentru faptul că explicaţia au căutat-o în afara omului. Acum e cu totul limpede că senzaţiile estetice îşi au obârşia în străfundurile fiinţei noastre. Trebuie să mergem însă mai departe şi să stabilim regulile după care anumite forme, linii, culori, se reflectă în conştiinţa noastră drept „frumuseţe neasemuită”. Şi dacă vorbim despre frumuseţea omenească, aceasta nu poate fi ruptă de simţământul de patimă, deoarece ţelul ei iniţial este compasul în căutarea desăvârşirii a ce este mai favorabil pentru perpetuarea speciei! Totuşi cercetarea, chiar şi superficială, a extraordinarei complexităţi a structurii omului ne-ar duce prea departe. Să ne întoarcem, aşadar, la lucruri mai simple.

Care sunt punctele comune de plecare ale concluziei noastre: omul acesta este oare frumos? O piele strălucitoare, netedă şi întinsă, un păr des, ochi limpezi şi curaţi, buze roşii. Dar acestea sunt indiciile directe ale sănătăţii, în general, ale unui metabolism perfect, ale unei minunate vitalităţi. E frumoasă ţinuta dreaptă, cu umerii ridicaţi, privirea atentă şi capul sus, pe care o numim atitudine mândră. Sunt caracteristicile unei firi voluntare, energice, însuşirile unui corp armonios dezvoltat, în veşnică mişcare sau antrenament, alert, cum ar spune fiziologii. Nu degeaba actorii, mai ales actriţele de cinema, dansatoarele, manechinele, toţi acei pentru care e important să impresioneze prin farmecul iradiat de persoana lor, femei sau bărbaţi, sunt instruiţi special cum să meargă, să stea în picioare sau jos într-o atitudine alertă, pe care în limbaj comun am numi-o corectă. Nu degeaba militarii se deosebesc de noi, civilii, nesportivi, printr-o ţinută corectă şi agerime în mişcări. Să spun ceva mai mult. Aţi observat ce atitudini iau animalele

— Cânii, caii, pisicile, când ne par ele deosebit de frumoase? În momentele lor de maximă vioiciune, când, de pildă, animalul se înalţă cât poate pe picioarele dinainte, îşi ciuleşte urechile, îşi încordează toţi muşchii. De ee asta? Pentru că în asemenea momente ies cel mai puternic în evidenţă semnele de energie activă a corpului!

Şi astfel, arcul dur al energiei, strâns de condiţiile grele de trai, într-un corp viu omenesc este perceput de noi ca ceva minunat, care ne atrage şi prin aceasta împlineşte sarcina pusă de natură, unirea celor mai potriviţi indivizi în lupta pentru existenţă, asigurând o justă selecţie. Acesta este înţelesul biologie al simţului estetic care joacă un rol primordial atât la omul primitiv, cât şi în viaţa civilizată.

Un om cu o sănătate ideală nu simte nevoia de a-şi sufla nasul sau de a scuipa, iar mirosul lui este foarte slab, E de prisos să vă explic de ce mare importanţă era echilibrul chimic al organismului în viaţa primitivă, când omul fie că era pândit de fiare, fie că el urmărea prada.

Aceasta nu este însă decât prima treaptă, fundamentală, spre frumos. Să mergem mai departe. Ce este oare incontestabil frumos la om, în afara deosebirilor individuale de gust, de cultură sau a particularităţilor de rasă? De pildă, nişte ochi mari şi totodată depărtaţi, nu prea proeminenţi, şi nici prea adânciţi în orbite. Cu cât ochii sunt mai mari, cu atât este mai mare şi suprafaţa retinei, deci şi vederea este mai bună. Cu cât ochii sunt mai depărtaţi, cu atât este mai bună stereoscopia văzului, adâncimea planurilor. Poziţia ochilor în orbite oglindeşte starea ţesuturilor înconjurătoare şi a reglementării hormonale a organismului: probabil că poziţia lor medie în orbite este cea mai bună. Sunt frumoşi dinţii regulaţi, bine înfipţi, într-o arcadă corectă, astfel de arcadă dentară chezăşuieşte o perfectă masticaţie a alimentelor vegetale sau a cărnii crude. Sunt frumoase genele lungi, întrucât tocmai acestea apără cel mai bine ochiul. Ni se par mai gingaşe când sunt răsfrânte, e firesc, deoarece vârfurile răsfrânte nu lasă genele să se lipească sau să îngheţe. Iată cum tot ce-i frumos este în acelaşi timp şi deosebit de util.

Flerul organic cu care suntem înzestraţi este de o extremă fineţe. Noi deosebim pe loc, subconştient, şi interpretăm drept

frumuseţe, trăsăturile specifice ale sexelor şi niciodată nu ne vom înşela asupra menirii lor. Muşchii proeminenţi care reliefează puternic pielea li se potrivesc de minune bărbaţilor, dar la femei asemenea muşchi nu constituie o calitate. De ce? Pentru că o femeie dezvoltată normal, sănătoasă, are sub piele un strat de grăsime întotdeauna mai gros decât al unui bărbat. Acesta-i un fapt notoriu. Dar oare se ştie că în caz de foamete, stratul acesta constituie o rezervă de hrană pe o lună, când femeia poartă în sânul ei sau are de alăptat un copil? Observaţi unde sunt dispuse la femei aceste rezerve de hrană? În partea de jos a abdomenului şi în regiunea din jurul bazinului, prin urmare acest strat serveşte drept izolaţie termică şi în acelaşi timp constituie un mijloc de apărare împotriva şocurilor pentru copilul ce-l poartă în pântec. Totodată acest strat subcutanat creează liniile dulci ale trupului feminin, cea mai minunată creaţie a naturii.

Încă un exemplu: un gât subţire şi prelung sporeşte frumuseţea femeii, dar când acelaşi gât îl întâlneşti la un bărbat, impresia pe care o produce nu numai că nu e aceeaşi, ci, dimpotrivă, supărătoare, omul pare bolnăvicios. Gâtul unui bărbat trebuie să fie de o lungime mijlocie ca să-i sprijine bine capul în luptă şi ca să poată duce pe el greutăţi. Femeia, potrivit naturii ei, încă din antichitate este un paznic, iar un gât lung are o mai mare elasticitate, permiţând capului întoarceri rapide, deci încă o dovadă că frumosul se dovedeşte a fi în acelaşi timp şi util. În sfârşit, unul din principalele componente ale organismului uman care diferă la bărbat şi femeie: şoldurile late la bărbat sunt de-a dreptul, hidoase, alcătuind în schimb una din cele mai frumoase trăsături ale trupului feminin.

— Nu aveţi dreptate! Aşa se considera pe vremuri; astăzi o asemenea concepţie e perimată! Acum totul s-a schimbat. Nu există canoane veşnice pentru frumuseţe! Îl întrerupse fără sfială femeia cu mişcări leneşe şi vorba tărăgănată, aceea care întrebase: „Pentru ce?”

— O-o! m-am aşteptat la astfel de riposte. Într-adevăr, în istoria omenirii au existat multe perioade când adevăratele idealuri ale frumuseţii erau vremelnic înlocuite cu altele. Subliniez: eu nu mă refer decât la adevăratul ideal, la acele canoane, dacă vreţi să le numiţi aşa; la frumuseţea obiectiv

existentă în natură. De altfel, în toate epocile de înflorire culturală şi de belşug, idealul de frumuseţe a fost un corp sănătos şi robust, poate chiar prea robust din punctul nostru de vedere actual. Aşa, de pildă, sunt femeile pe care le-au generat societatea de pe vremea matriarhatului din Creta şi civilizaţiile proto indiene şi dravidiene, ca şi India vedica şi cea medievală. Este interesant că la noi în Europa, în evul mediu, pictorii care au înfăţişat pentru prima oară un trup gol pictau femei rahitice care prezentau acut semnele acestei afecţiuni: exagerat de înalte, înguste în şolduri, cu piept sărac, pântecele lăsat şi fruntea bombată. Şi nu e de mirare, de vreme ce le-au servit drept modele femei închise în cetăţi medievale, în care aproape nu vedeau soarele şi aveau o alimentaţie săracă în vitamine. Căderea părului, adeseori chelirea, mutarea tot mai spre spate a limitelor frunţii, au creat chiar o modă care a dăinuit mai mult de două secole. În năzuinţa lor de a semăna cu cea mai rahitică dintre aristocratele de la oraş, femeile îşi rădeau părul de deasupra frunţii. Toate aceste tragice figuri de Eve, sfinte Ariadne şi zeităţi ale secolului al cincisprezecelea de pe pânzele lui Van Eyck, Bourdichon, van der Goes, fraţii Limbourg, Memling, Hieronymus Bosch, Diirer, Lucas Granach, Niklaus Manuel Deutsch şi ale multor altora sunt la fel. Italienii vechi, în genul lui Giotto şi Bellini, îşi pictau frumoasele, între ghilimele, după modele asemănătoare şi chiar şi marele Sandro Botticelli a luat drept model pentru Venus o orăşeancă tipică, rahitică şi tuberculoasă. Mai târziu, italienii au luat ca modele femei din sate sau localităţi din preajma mării, cu o climă mai sănătoasă, iar rezultatele le cunoaşteţi mai bine decât mine. Este interesant de reţinut că pecetea unei sănătăţi şubrezite de condiţiile vieţii de la oraş se citeşte şi pe unele figuri din frescele romane din epoca de mai târziu, aceleaşi urme de rahitism, întrucâtva atenuate datorită climei însorite, aceleaşi senine de avitaminoză, de lipsă a muncii fizice.

Cât este de adâncă neînţelegerea frumosului, în adevăratul sens al cuvântului, reiese din cunoscuta poezie a lui Dmitri Kedrin, Frumuseţea:

Mândria. Frunţilor înalte de madone,
Create de măiestrul Leonard,
Ades am desluşit la secerat,

Când. Lanul se-nclină secerătoarei…

Hipnotizat de autoritatea marilor maeştri ai Renaşterii, poetul nostru consideră frunţile rahitice, bombate, cu părul tras mult spre spate, drept „mândrie”. Reîntâlnindu-le la. Femeile ruse din trecut, istovite de muncă şi de foame, realităţi cu totul fireşti în condiţiile grele de trai de atunci, poe tul pune semnul de egalitate între madone şi ele. Din punctul nostru de vedere, al medicilor, cu cât vor exista mai puţine asemenea „madone”, cu atât va fi mai bine.

În secolul XX se revine la acele canoane, femei vădit rahitice care alcătuiesc temele picturilor lui Munch, Rousseau, Matisse, Picasso, Van Dongen şi ale altora asemeni lor. Moda contemporaneităţii înclină spre aflarea frumuseţii într-un corp exagerat de lung, parcă anume alungit, mai ales al femeii, de la oraş, se înţelege — plăpând, slab, neînarmat pentru munca fizică şi nici pentru procreaţie normală, având puţine rezerve de forţă.

— Într-un cuvânt, dumneata ai gusturi antice! căută să-l înţepe aceeaşi femeie.

— Nu vorbesc aici despre gusturi şi nu pot să discut asupra justeţei lor. Incontestabil că apariţia a o mulţime de femei cu aspect de orăşence, molatice, care nu se îndeletnicesc niciodată cu o muncă fizică grea, e firesc să exercite o oarecare influenţă asupra gusturilor epocii noastre. Le putem, oare, considera justificate la scara timpului nostru? Eu cred că nu, deoarece omului, prin natura lui, i-a fost dat să se bucure de o sănătate perfectă, fiind înzestrat cu o inepuizabilă rezervă de forţă şi energie. În legătură cu aceasta, ne vom referi din nou la şoldurile late, fără să luăm în seamă frumuseţea lor, cu toate că vechii eleni, adresându-se unor femei, exclamau adesea: „Mândriţi-vă cu şoldurile voastre!”.

Procesul de naştere la specia umană este mai dificil decât la animale şi duce la o diferenţiere mai pronunţată între sexe. De aci, o gravă contradicţie. *

Poziţia verticală a omului în mers cere o apropiere maximă a capetelor oaselor femurale, fapt care înlesneşte fuga, echilibrul şi asigură rezistenţa în mers. Dar omul se naşte cu un cap enorm şi rotund, iar procesul naşterii cere un bazin larg cu articulaţiile şoldurilor desfăcute. Blestemul Evei, atât de iscusit

folosit de religie, „în chinuri îţi vei naşte copiii”, este o realitate: naşterea se dovedeşte a fi mai chinuitoare şi mai dureroasă la om decât la animale. În istoria evoluţiei omului această contradicţie s-a adâncit necontenit dezvoltarea creierului cerea lărgirea bazinului mamei, iar poziţia verticală, îngustarea acestuia. Această contradicţie a fost rezolvată în parte prin apariţia fontanelelor, zone neosificate ale craniului fetal. În momentul trecerii prin orificiul de jos al bazinului, oasele cutiei craniene au astfel posibilitatea de a se apropia, suprapunându-se în dreptul creştetului. Ţeasta supusă presiunii ia o formă lunguiaţă caracteristică; ulterior această formă se corectează. Dar nici asta nu era de ajuns. Omul se naşte absolut neajutorat şi are nevoie să fie hrănit un timp îndelungat cu laptele mamei, mai îndelungat decât toate celelalte animale. Comparând dezvoltarea omului cu a elefantului, animal cu care se aseamănă cel mai mult ca longevitate şi etape de creştere, s-ar putea spune că omul se naşte sub formă de avorton, şi că gestaţia normală a omului ar trebui să fie de acelaşi ordin ca al elefanţilor care îşi poartă copilul în pântece 22 de luni. Probabil că într-un astfel de răstimp, copilul ar deveni mult mai mare, iar capul lui enorm ar provoca, fără îndoială, în momentul naşterii, moartea mamei. Şi aici a venit în ajutor un fenomen biologic deosebit — reîntoarcerea la stadiul mamiferelor inferioare, marsupialele care nasc pui subdezvoltaţi. Numai că omul, în loc de pungă, are inteligenţa, abnegaţia şi duioşia maternă. Ca să nu fie vătămat creierul copilului şi pentru ca femeia să-l poată purta în pântec în condiţii optime, ea trebuie să aibă şolduri largi. Totuşi, tovarăşa de viaţă a sălbaticului, care e nevoită să alerge mult, să transporte vreme îndelungată prada vânată de bărbat, ba îşi mai poartă şi plozii după ea, devine în decursul procesului de selecţie strâmtă în şolduri şi adeseori moare la naştere sau aduce pe lume copii debili. În această privinţă, vânătorii primitivi din Australia, pigmeii, precum şi alte triburi din pădurile Americii de Sud, care trăiesc în cele mai vitrege condiţii eu putinţă de pe glob, sunt un exemplu elocvent. De îndată ce oamenii au început să ducă o viaţă mai aşezată, încă de pe vremea când trăiau în peşterile Europei de Sud, ale Africii de Nord şi ale Asiei, asistăm la un vădit proces de selecţie; sunt preferate mamele robuste, eu şolduri largi, cele din care se trag

exponenţii cei mai înzestraţi ai neamului omenesc şi care merită pe drept cuvânt numele de homo sapiens, omul înţelept. Acest fenomen s-a vădit în toate părţile globului, din Japonia până la coasta de vest a Europei, cuprinzând zona situată pe aceeaşi latitudine cu Marea Mediterană, unde belşugul de hrană animală şi vegetală ea şi născocirea suliţei şi a dardei l-au transformat pe om din hoinar în locuitorul unui adăpost stabil şi trainic.

Şi astfel, noţiunea instinctivă de frumos este rezultatul îmbinării necesităţii de perpetuare a speciei cu atracţia fi zică spre o tovarăşă de viaţă, o făptură robustă, care să nu rămână schiloadă după prima naştere şi care să procreeze urmaşi cu sorţi de izbândă în acea împărăţie întunecată şi de necuprins a fiarelor care-i înconjura pe strămoşii noştri, întocmai ca o mare. Dar orice ar spune cei ce dictează moda ca şi născocitorii a tot soiul de originalităţi, dumneavoastră, pictorii, când vi se va cere să înfăţişaţi o femeie seducătoare, care cucereşte bărbaţii, fie la modul serios, fie la modul umoristic, în genul lui Bidstrup[8] veţi desena tot o femeie cu şoldurile pline, cu sâni provocatori şi o talie de viespe. Şi, fiindcă veni vorba, trebuie precizat că o talie subţire şi mlădioasă constituie compensaţia anatomică a şoldurilor largi, spre a asigura vioiciune şi supleţe întregului corp. Să observaţi că o linie într-adevăr frumoasă a şoldurilor o au acele femei la care nu sunt evidente adânciturile de deasupra proeminenţelor trocanteriene ale oaselor iliace, adică este o linie curbă neîntreruptă. O astfel de linie se obţine numai ca rezultat al unei perfecte dezvoltări fizice a ligamentelor şi a muşchilor abductori iliaci ai coapselor. Uitaţi-vă la corpul balerinelor, al gimnastelor şi, în sfârşit, la trupul robust al fetelor de la ţară, obişnuite cu muncă variată, şi veţi vedea că şi de astă dată simţul nostru estetic se dovedeşte a fi în deplină concordanţă cu utilul.

Iată că am analizat şi a doua treaptă importantă a frumosului, rezolvarea armonioasă a unor contradicţii ce s-ar părea a fi funeste, rezolvare adusă până la acea posibilitate unică şi absolută, care, ca tăişul unui brici, sau ca vârful unei săgeţi, oscilează între două contraste. Şi astfel drumul nostru întru aflarea frumosului, cel al căutării lui oriunde şi pretutindeni, se aşterne peste conturul acestei linii subţiri, formate într-o lungă perioadă istorică şi care marchează în cel mai înalt grad biruinţa

asupra dificultăţilor nebănuit de mari şi atât de diverse pe care le are de întâmpinat fiinţa vie şi cugetătoare, omul. Daţi-mi voie, să închei cu aceasta!

Sala rămase tăcută câteva clipe, ca apoi dinspre ultimele rânduri, însoţite de un vuiet unanim de aprobare, să pornească ropote ele aplauze care antrenară întreaga asistenţă. Se auzeau strigăte: „Foarte interesant!”, „Vă mulţumim, doctore!” Ghirin mulţumi la rându-i şi, de îndată ce coborî de la catedră, se trezi împresurat de un cerc compact de tineri. Sima, care intenţionase să vină spre Ghirin, fu nevoită să se dea la o parte şi să asculte conversaţia de la distanţă.

Bărbatul cu ţăcălie îşi croia energic drum spre conferenţiar şi numai statura de uriaş a lui Ghirin îl salvă de pericolul de a fi strivit de mulţimea artiştilor surescitaţi.

— Demult, dumneata nu erai pe atunci decât un ţânc, strigă omul eu ţăcălie, la Leningrad era un profesor-biolog, Nemilov! A scris o carte. Tragedia biologică a femeii, afirmând că destinul ei de a naşte copii o apasă atât de greu, încât niciodată nu se va putea ridica la nivelul bărbatului. Oare prelegerea dumitale nu e oarecum î… Î… influenţată de Nemilov?

— Vă rog să judecaţi singur. Condiţia femeii, după mine, n-o consider de loc tragică. Ba dimpotrivă, cred chiar că noi, bărbaţii, am avea multe temeiuri s-o invidiem. Deosebirea dintre sexe constituie o realitate şi nu o putem nesocoti. Or, tocmai de aci pornesc toate neînţelegerile. Unei femei nu-i poţi cere ceea ce nu poate da, sau îi dăunează, dar în toate celelalte privinţe mă tem că nu se lasă mai prejos decât bărbatul, mai ales în vremurile noastre, când în faţa ei se deschid sute de căi, inclusiv calea spre ştiinţă. Trebuie să învăţăm tineretul nostru să privească în mod just această problemă, a deosebirii între femeie şi bărbat, deoarece, fie că am cam uitat s-o facem, fie că am fost siliţi s-o trecem pe planul al doilea din pricina greutăţilor pe care le-am avut de întâmpinat în perioada industrializării şi apoi a războiului.

— Dacă v-am înţeles bine, întrebă o ascultătoare căruntă, cu ochelari, dumneavoastră, bărbaţii, simţiţi o plăcere estetică mult mai mare în faţa unui corp de femeie decât noi, femeile, în faţa unui corp bărbătesc.

— Întocmai. Asta se datorează faptului că la bărbaţi, hormonii sexuali exercită o influenţă mult mai mare asupra psihicului, acţionează sub formă de porniri, de impulsuri care ascut la extrem perceperea a tot ce e legat de sex, deci şi de frumuseţe. Problema asta e încă prea puţin studiată, dar, în linii generale, este evident că întreaga activitate hormonală are o mare importanţă pentru structura psihologică a omului şi nu poate fi trecută cu vederea. Puternica frână sexuală, creierul, care în natură stimulează lenea firească a masculului şi rezistenţa femelei, în cazul omului este echilibrată de un sistem sexual foarte puternic, amplificat de memorie şi imaginaţie. Omul este înzestrat cu o cantitate de hormoni sexuali pe care nu o are niciun animal. Ei înăbuşă protestul firesc al intelectului, fac să devieze în altă direcţie suprastructura psihică. E ştiut că de cantitatea de hormoni sexuali depinde în foarte mare măsură tonusul energetic al organismului, cum e, de pildă, saturaţia, sângelui cu 17-cetosteroizi. Se impune ca o necesitate vitală studierea acestei chestiuni, în aşa fel, ca energia hormonilor să fie conectată la alte forme de activitate, fără a răpi însă omului marea plăcere, fericirea pe care i-o dă dragostea sexuală.

— Dar iată o chestiune care pune sub semn de întrebare toate afirmaţiile dumitale, de altfel, nu lipsite de spirit, rosti provocator pictoriţa, care tot timpul căutase să-l înţepe pe Ghirin. Cu dezinvoltura femeii obişnuite să cucerească, îşi aduse înainte piciorul frumos format; purta nişte sandale ultraelegante, foarte decupate şi cu tocul „cui”. Femeile din lumea întreagă, urmă ea, oricare ar fi moda şi gusturile, corectează înţeleapta dumitale natură, purtând pantofi cu tocuri înalte. Şi cutează, rogu-te, să susţii că astfel încălţată, femeia ar fi mai puţin avantajată decât dacă ar umbla desculţă.

— O-o, nici în ruptul capului nu m-aş încumeta să susţin una ea asta, râse Ghirin, pentru că femeia astfel încălţată e, fără îndoială, mai frumoasă. Totuşi, nu strică să înţelegem: de ce? Veţi spune că tocul înalt lungeşte, piciorul, făcând-o pe o femeie micuţă de statură să pară mai înaltă, nu? Dar şi celor înalte le stă mai bine cu tocuri. De ce este atunci atât de importantă această lungire a picioarelor? Nu e vorba însă numai de o alungire, ci de o schimbare a proporţiilor piciorului, iată care-i rostul tocului înalt. În felul ăsta gamba devine mai lungă decât

coapsa. Un asemenea raport dintre gambă şi coapsă este rezultatul adaptării la fuga rapidă, uşoară şi de durată, condiţie care asigură succesul la vânătoare. Aceeaşi proporţionalitate o găsim la străvechiul reprezentant al speciei noastre omul de Cro-Magnon[9] în; o întâlnim şi azi la membrii unor triburi din Africa. Faptul că noi ne-am însuşit tocul de dragul esteticii, dovedeşte că ne tragem din aceşti vechi alergători şi vânători, locuitori ai stâncilor, o amintire subconştientă a perfecţiunii în alergare. Mai adaug că tocurile tac piciorul să fie mai cambrat. Aici estetica se sincronizează direct şi nu indirect cu avantajul pe care îl dă scobitura din talpă la mers. Făcându-l mai uşor şi mai puţin obositor. Toţi oamenii cu picioarele cambrate ştiu câtă economie fac la pantofi faţă de cei cu talpa normală sau plată.

— Înseamnă că în comparaţie cu vremurile vechi am cam degenerat? nu se potolea să-l sâcâie pictoriţa cu picioare lungi.

— De loc, deşi oscilaţiile în proporţiile lor generale la diverse neamuri sunt considerabile. Dacă ne-am ocupa serios de noi înşine, ne-am transforma curând în oameni de Cromagnon. Nimic din ce am moştenit de la aceşti îndepărtaţi strămoşi ai noştri nu s-a pierdut încă. Dovada: de îndată ce omul trăieşte o perioadă îndelungată în condiţii aspre, dar cu hrană îmbelşugată şi climă sănătoasă, evoluează în bine; creşte înalt, cu o musculatură puternică şi picioare lungi. Aşa erau, în mijlocul populaţiei vechii Rusii, staroverii, unii cazaci şi cei ce trăiau în preajma mării. Iar procesul invers, condiţii nefavorabile de trai, o alimentaţie slabă în timpul sarcinii, în timpul alăptării copiilor, determină tot atât de repede micşorarea staturii şi a forţei fizice şi încă ceva foarte interesant de observat este scurtarea picioarelor. Acest fenomen compensează pierderea parţială a vitalităţii; dacă în aceste condiţii vitrege omul ar avea picioare lungi, ar irosi prea multă energie pentru alergare, iar organismul său s-ar uza repede şi n-ar rezista mult.

— Dar părul lung la femei? întrebă cineva în spatele lui Ghirin.

— Constituie o senzaţie estetică perimată, pe cale de dispariţie, pentru că de zeci de mii de ani omul se foloseşte de îmbrăcăminte. Părul lung se fixase în simţul nostru pentru frumos, pe vremea când oamenii, în perioada caldă, interglaciară, nu cunoşteau încă îmbrăcămintea. Putinţa de a apăra un copil mic de răcoarea nopţii, ţinându-l la sân, spre a-l

feri de vremea rea, iată rostul părului lung şi semnificaţia lui în alegerea mamei celei mai potrivite.

— Dar de ce se consideră mai frumos un nas drept? Oare dacă nu-i drept nu-i tot atât de frumos?

— Un nas drept înseamnă un drum direct pentru aerul inspirat. Pentru noi, europenii, oameni nordici, rădăcina nasului înaltă şi cerul gurii boltit sunt însuşiri caracteristice. Datorită lor, aerul trece în gâtlej urmând un arc rotunjit şi se încălzeşte mai bine. Dar toate acestea mai trebuie studiate. Oare, într-adevăr, ochii înguşti ai mongoloizilor sunt o adaptare la lumina bogată în raze ultraviolete din munţii şi pustiurile altitudinilor mari? Mai sunt destule probleme similare pe care antropologia ar fi trebuit de mult să le studieze, în loc să facă demagogie rasială. Deocamdată însă nu există o antropologie funcţională, iar noi nu putem decât deduce cauzele importante care au determinat particularităţile rasiale. Şi, fiindcă veni vorba, majoritatea caracteristicilor rasiale care răspund aceleiaşi utilităţi anatomice-funcţionale nu ne par străine şi ne provoacă în general aceleaşi asociaţii estetice. Totul se reduce la faptul că noi oamenii de tipul sapiens suntem incontestabil fraţi şi surori, înrudiţi cu adevărat. N-au trecut decât treizeci de milenii de când eram doar o mână de oameni, dar care a generat toată această nesfârşită varietate de popoare, neamuri, triburi, vorbind fiecare altă limbă şi fiecare închipuindu-şi uneori că sunt unici, că ei sunt reprezentanţii aleşi ai neamului omenesc.

— Şi totuşi e ceva ce te înspăimântă, spuse deodată frumoasa blondă cu sprâncene negre, care se uita la Ghirin ca la un vestitor de rele. Toate ideile noastre despre frumos, visurile şi operele de artă… deodată totul se reduce la, copii, cămin, o viaţă simplă…

— O viaţă simplă? Imposibil! Numai din ignoranţă ne închipuim că e simplă, şi într-una plătim pentru asta. Viaţa e foarte complicată, diversă şi interesantă! Dar nu înţeleg totuşi ce te înspăimântă? Faptul că lumea va şti în ce anume rezidă frumuseţea sprâncenelor dumitale? Sprincenele, care au menirea să dirijeze sudoarea ce se prelinge pe frunte, pentru ca ochii să nu fie inundaţi, e bine să fie dese. Dese, da, dar nu prea late, ca să nu se strângă în ele murdăria şi să se cuibărească

paraziţii. Nu? Iată şi secretul frumuseţii sprâncenelor dumitale de samur, subţiri şi dese.

La râsetele lipsite de răutate ale asistenţei, blonda îşi acoperi faţa cu mâna.

Ghirin continuă:

— Dar aceasta constituie numai o urzeală grosolană pentru înţelegerea cauzelor care determină formarea senzaţiilor estetice de un fel sau altul. Pe această urzeală, timp de milioane de ani, se va împleti broderia încântătoare a farmecului ochilor albaştri, cenuşii, verzi şi căprui, a tuturor nuanţelor imaginabile ale părului, sau ale tenului, a conturului buzelor şi a tuturor celorlalte subtilităţi, ale căror combinaţii posibile sunt tot atât de numeroase, pe cât sunt de numeroşi atomii sistemului solar. Atunci, ce vă înfricoşează?

Blonda nu răspunse, însă un tânăr lat în umeri, care nu-şi mai luase ochii de la Ghirin, îşi croi drum până la el.

— V-aş ruga să ne mai daţi un exemplu de contradicţie în constituţia omului… Ceva care s-a format în decursul istoriei?

— Mă tem să nu-i reţin prea mult pe cei prezenţi. Veniţi mai bine într-o zi la mine ca să stăm de vorbă.

Tânărul îşi maltrata nervos carnetul de însemnări.

— Dacă s-ar putea acum. Vreau să le povestesc prietenilor mei chiar astăzi…

— Bine, se dădu bătut Ghirin. Poziţia verticală a omului i-a mutat pe de-a-ntregul greutatea părţii dinainte a corpului pe coloana vertebrală, devenind astfel partea lui superioară. Vertebrele, mai ales cele lombare, când omul transporta sau ridica poveri, au fost nevoite să suporte o încărcătură verticală foarte mare. Faptul acesta a provocat apariţia uneia din cele mai frecvente îmbolnăviri ale omului: modificări ale vertebrelor lombare, însoţite de dureri, inflamaţii, aşa-numita spondiloză, ca să nu mai vorbim de durerile de şale pe care le are aproape orice om la bătrâneţe. Este interesant că de aceleaşi afecţiuni sufereau şi tigrii cu colţii în formă de sabie, machairodus, astăzi dispăruţi, singurii la care oamenii ar fi găsit înţelegere. Această năpastă a dat peste ei din pricina unei exagerate dezvoltări a colţilor maxilarului superior, colţii-sabie. Forţa cu oare şi-i înfigeau în trupul victimei şi cu care îşi sfâşiau prada exercita o presiune mult prea mare asupra coloanei vertebrale, în cazul de

faţă orizontală şi nu verticală, dar care acţiona de asemeni de-a lungul axului ei. Astfel ni se dezvăluie că printre sutele de schelete de tigri cu colţi-sabie dezgropate în smârcurile asfaltice de la Raneho la Brea din California, foarte multe prezintă urme de spondiloză.

— Dar prin ce era compensată această contradicţie la oameni?

— Prin dezvoltarea muşchilor presei abdominale, o dată cu muşchii intercostali, în scară, care dau un sprijin suplimentar trunchiului… Judecând după aspectul statuilor, muşchii aceştia erau deosebit de dezvoltaţi la atleţii din Grecia antică. Să ne amintim de pildă de Apoxiomen al lui Lisip sau mai curând de Dorifoiul lui Polielet. E bine ca omul să-şi dezvolte aceşti muşchi, sunt necesari din punct de vedere vital, în toate împrejurările.

Dar dacă ţii să împărtăşeşti cele auzite prietenilor dumitale, să-ţi mai dau un exemplu. O frecventă afecţiune a omului, care nu se datorează nici infecţiilor, nici traumatismelor, este guta, depunerea de săruri în articulaţii, ca şi formarea de pietre în rinichi şi vezica urinară. Toate acestea sunt procese deosebite, însă provocate de cauze analoge. Guta, ca şi pietrele la rinichi, sunt rezultatul depunerii de acid uric, compus azotos puţin solubil. Aproape în sângele tuturor animalelor, cu excepţia maimuţei şi a omului, există un anumit ferment, uretaza, care transformă acidul uric în uree solubilă. Cum de s-a întâmplat ea uretaza să lipsească din organismul omului? Putem presupune că acidul uric, care ţine de grupul purinelor, din care face parte şi cofeina, este un stimulent al funcţiunii nervoase. Când creierul a devenit dispozitivul conducător în viaţă, maimuţa şi omul au fost nevoiţi să-şi menţină sistemul nervos în stare de permanentă veghe, de excitaţie, ceea ce s-a obţinut prin suprimarea uretazei. Un exces de acid uric le-a dat acel stimulent indispensabil care trebuia plătit. Natura-mamă nu dă nimic copiilor săi fără a le lua ceva în schimb, această lege extrem de importantă, noi, oamenii, apăraţi de condiţiile civilizate de viaţă actuale, o înţelegem greşit.

— Destul! Un bărbat fercheş şi sigur de el îl dădu la o parte fără prea multe menajamente pe tânărul cu blocnotes. Nu se, poate să-l reţineţi atât de mult pe doctorul Ghirin. Toţi mai avem câte ceva de întrebat. Cum să înţelegem, doctore, că unele

combinaţii abstracte de linii, forme şi culori ne produc o plăcere estetică? În ce măsură se leagă asta eu peripeţiile despre care ne-aţi vorbit?

— În mei o măsură. Am vorbit numai tangenţial despre simţul frumosului fără a intenţiona să epuizez problema. De altfel, v-am prevenit că nu voi vorbi decât despre perceperea frumuseţii corpului uman.

— Iertaţi-mă, am venit puţin mai târziu şi prelegerea începuse. Aş vrea totuşi să ştiu ce părere aveţi despre operele de artă abstracte? Nu cred să negaţi faptul că şi ele exercită o oarecare influenţă estetică.

— Nicidecum. Mie unul, accentuez că nu vorbesc decât ca biolog şi psiholog, mi se pare că esenţa influenţei exercitate de operele abstracte constă în aceea că sunt nişte indicii memoriale. Adică puncte de sprijin şi îndrumare ale memoriei, cum de altfel sunt pentru noi adesea şi mirosurile.

— Aha, cam în felul următor: mergi pe stradă, adulmeci o dâră de fum şi în minte ţi se desfăşoară o întreagă scenă…

— Aţi explicat cum nu se poate mai exact esenţa indiciului memorial. Semne de acestea sunt nenumărate. O parte din ele se referă la aceeaşi memorie subconştientă a generaţiilor. De exemplu: aspectul unui foc, culoarea mierii, zgomotul unei ape curgătoare. Dar cele mai multe indicii, observaţii inconştiente sunt adunate prin experienţa vieţii individuale, fără să fi fost în prealabil analizate în copilărie.

— Daţi-mi voie să vă întreb, îl întrerupse cu glas piţigăiat încă una din pictoriţe. Înseamnă că la noi perceperea frumuseţii corpului omenesc este axată, ca să zic aşa, pe tinereţe. Am dreptate?

— Pe deplin!

— Atunci, ce să facă cei vârstnici? întrebarea răsună nelalocul ei, dar din adâncul sufletului.

— Să rămână cât mai multă vreme tineri, surâse Ghirin. În acest sens au toate posibilităţile. Tinereţea nu se reduce numai la privilegiul vârstei. Ea constă în elasticitatea ţesuturilor corpului, în fermitatea lor, şi deosebit de important este să ai pielea netedă, întinsă. Toate astea sunt dovezile unei perfecte stări fizice, ale unui organism care funcţionează minunat, care

poate rămâne surprinzător de tânăr până la vârsta bătrâneţii. Un regim de viaţă sobru şi regulat, antrenament…

— Regim şi antrenament! exclamă dispreţuitor femeia eu picioare lungi. Atunci cum rămâne cu libertatea, cu odihna? Omul e născut pentru fericire, şi dumneata îl pui la regim!

— Eu? râse sincer Ghirin. În timpul evoluţiei sale omul a fost supus la încercări aspre şi a ieşit învingător, însă latura opusă acestei biruinţe constă în faptul că organismul uman, prin însăşi natura sa, este capabil să facă faţă unor încercări şi eforturi mari. El are nevoie de ele chiar şi atunci când nu-l supunem unor eforturi, sau când viaţa de oraş nu o impune; şi dacă în acest caz nu-i vom stabili periodic un regim alimentar ponderat, vor surveni inevitabil tulburări şi boli. Cu toate că de la strămoşii dumneavoastră, care au trăit în condiţii de viaţă sănătoase şi aspre, aţi moştenit un organism perfect, dacă nu veţi avea grijă ca el să fie supus unei activităţi normale, cel al copiilor sau al nepoţilor dumneavoastră va fi fatalmente şubrezit. Iar pentru a evita aceasta, trebuie muncă, în care intră şi cea fizică, sport şi un regim alimentar corespunzător. Sacrificiile aduse sunt compensate prin frumuseţe şi. Sănătate; găsiţi că e puţin? Practic vorbind, fiecare om poate face ca trupul lui să devină frumos: astfel se pot îndrepta defectele noastre dacă nu sunt prea grave şi dacă ne îngrijim de ele din timp. Exemplul îl aveţi chiar în faţa dumneavoastră. Rămas fără părinţi în timpul războiului civil, am îndurat foame, nu glumă, fiind şi un copil destul de pirpiriu. Iar acum, după cum vedeţi… Ghirin mişcă uşor din umerii lui puternici.

Un tânăr oacheş, cu ochelari eu rama groasă, neagră, se repezise spre Ghirin, de undeva din fundul sălii.

— Vă rog, numai o clipă! Vorbeaţi despre hotarul îngust între două meniri sau procese contradictorii şi aţi folosit încă o comparaţie foarte plastică, cea cu vârful unei săgeţi care freamătă între două semne opuse. Dar asta din punct de vedere matematic înseamnă zero, iar frumuseţea luată ca perfecţiune este, matematic vorbind, tot un zero. Sau, dacă o luăm altfel: frumuseţea este în acelaşi timp şi scop, şi energie vitală. În ea este ascunsă dualitatea lui zero.

Ghirin se opri deodată în loc.

— Dar asta-i o idee foarte profundă! Zău că până acum nu mi-a venit aşa ceva în minte. Matematicienii indieni, care au descoperit zeroul cu multe sute de ani înainte de a se naşte gândirea europeană, îl socoteau drept perfecţiunea absolută, cifră cu care, după expresia lor, „dualitatea ia fiinţă”. Frumuseţea este ea şi linia lui zero între două extreme, ea linia celei mai sigure rezolvări a unei probleme dialectice, ca ceva care conţine în acelaşi timp amândouă laturile, amândouă posibilităţile, o formulare dialectică, şi cât se poate de justă. Bravo dumitale!

Ghirin îşi scoase carneţelul, îşi scrise grăbit numărul de telefon pe o foaie şi o vârî în mâna tânărului care se îmbujorase de plăcere, apoi se întoarse şi, fără a mai lua pe nimeni în seamă, se apropie de Sima; aceasta, văzând cum toţi ochii se îndreaptă de astă dată asupra ei, se fâstâci. Doctorul căută să-i surprindă privirea pe sub genele plecate.

— Dacă nu eşti ocupată, hai să facem câţiva paşi împreună. Când vorbesc în public sunt emoţionat şi consum fără niciun rost multă energie nervoasă.

— Şi mie care mi se părea că eşti ca o maşină cugetătoare, tăios şi rece, puternic şi lipsit de patimă, răspunse Sima. Sigur, să mergem, azi sunt liberă toată ziua…

Strada îi întâmpină cu vânt şi ploaie. Cu capul uşor plecat, Sima înfrunta vântul, iar cu coada ochiului privea din răstimp în răstimp spre Ghirin. Uneori îşi încreţea năsucul scurt când o gâdila câte o picătură de ploaie. Faţa ei lua atunci o expresie de nemulţumire şi viclenie. Stropii de apă străluceau ca mărgelele în părul ei des, cârlionţat.

— Şi totuşi, cele două trepte spre frumos nu te-au speriat? O doamnă frumoasă…

— Am observat. Se uita la dumneata ca la un Mefisto, sau, cel puţin, ca o drept-credincioasă la un blasfemator. Dar să ştii că şi eu m-am înspăimântat de propria mea ignoranţă. Este şi în asta ceva înfricoşător; am simţit în mine un gol.

Ghirin izbucni în râs, iar Sima se îmbujora.

— Ştiu că nu m-am exprimat cum trebuie, spuse ea încet. Dumitale ţi-e greu să-ţi închipui cât de ignoranţă te poţi simţi când înţelegi atât de puţin lumea şi viaţa. Şi ştii ce imagine mi-

ai sugerat? Sima îşi schimbă brusc felul de a vorbi potolit, aproape trist, într-unui uşor amuzat. Dar n-ai să te superi?

— Nu, n-am. Să mă supăr. Dar vreau să-ţi spun mai întâi că mi-ai interpretat greşit râsul. Sentimentul ignoranţei îl încerc şi eu adeseori, şi golurile în propria-mi cultură îmi sunt bine cunoscute. Da, da, văd că nu mă crezi, dar acesta-i adevărul. Acum spune-mi cu cine semănăm?

— Cu un urs sau cu un mistreţ încolţit de câini. Sare la el un dulău, dar în aceeaşi clipă... o întoarcere fulgerătoare, un clănţănit de colţi, şi javra zboară cât colo, apoi sare altul, şi cu acesta se întâmplă la fel.

— Îţi plac animalele în general, sau numai câinii? o întrebă el râzând.

— Îmi plac în general animalele, nu însă orice câine. Nu pot suferi câinii de pază de când ani auzit despre monstruozităţile fasciste din timpul războiului, din lagărele de concentrare. E abject să vezi câini întărâtaţi urmărind, încolţind, sfâşiind oameni. Descoperind în cărţi sau în filme asemenea scene, regret întotdeauna că omul şi-a pierdut acea însuşire primitivă, când pentru el era o nimica toată să alunge cât colo chiar şi o duzină de făpturi din astea infecte! Ce găseşti frumos la dulăii furioşi de la unele vile de lângă Moscova? O făptură care se înăbuşă de furie, lătrând de după un gard!

Ghirin asculta cu interes pledoaria energică a fetei. Pesemne că atunci când era ferm convinsă de ceva, vorbea tăios şi răspicat.

— Hai să mergem într-o zi la Grădina zoologică. Îmi place să hoinăresc pe acolo, să privesc animalele, cugetând asupra legilor biologice.

— Să mergem, neapărat! Păcat de vremea asta urâtă, că am putea-o face chiar acum. Am lua troleibuzul şi la a cincea staţie am fi la Kudrinskaia. Mi se pare că încă nu cunoşti prea bine Moscova?

— Ca să te familiarizezi cu un oraş atât de mare, ai nevoie de vreo câţiva ani, afară de cazul când te faci şofer de taxi. Nu mă pot încă dezobişnui de planul dreptunghiular al Leningradului.

Sima privea gânditoare spre depărtarea înceţoşată de ploaie a străzii Sadovaia, plină de freamăt, înţesată de camioane.

— Vrei să mergem la mine? Am să te tratez cu ceai, garantez de calitate. Mama mea adoptivă era mare specialista în ale ceaiului, şi de la ea am aflat unele taine în ce priveşte prepararea lui.

— Era? sublinie întrebător Ghirin.

— A murit în cincizeci şi şase.

— Câţi ani aveai pe atunci?

— Douăzeci şi doi. M-am născut în o mie nouă sute treizeci şi patru.

— N-aş fi crezut niciodată! Mi se părea că abia acum ai împlinit douăzeci şi doi-douăzeci şi trei de ani şi, ca profesionist, arareori mă înşel.

— Nu-i nimic de făcut, am douăzeci şi opt.

— Eşti măritată?

Cu mişcarea ei obişnuită, bruscă şi precisă, Sima îşi întoarse faţa spre Ghirin:

— Mă surprinde că ai început să cobori din ceruri pe pământ!

— Foarte bine, nici nu-s potrivit pentru împărăţia cerească. Spune-mi totuşi de ce?

— Crezi că o femeie măritată s-ar fi plimbat cu dumneata pe străzi, imediat ce te-a cunoscut? Ba să te mai şi invite la ceai?

— Ce găseşti rău în asta?

— Personal, nimic. De aceea te şi invit. Dar stau singură. Închipuie-ţi, însă, ce-ar fi dacă aş avea un soţ crescut după toate regulile de educaţie mic-burgheză, în ideea că nu este posibilă niciun fel de prietenie între un bărbat şi o femeie, convins că dacă o pereche merge pe stradă, o face în scopuri absolut precise... Chiar şi într-un faimos cântec al nostru se spune că prietenia bărbatului e dezinteresată. Dar a femeii?

— Da, da, încuviinţă Ghirin după câteva clipe de tăcere. Nu sunt un bun psiholog.

— Ba cred că eşti, păcat însă că ştiinţa dumitale se ocupă atât de puţin de morală şi etică.

— Iarăşi ai dreptate, Sima, şi nici nu-ţi dai seama în ce măsură. Ei, cum rămâne cu ceaiul făgăduit?

— Să mergem. E foarte aproape de aici. Stau pe străduţa aceea din dreapta.

Restul drumului îl străbătură în tăcere; doar din când în când li se întâlneau privirile, şi, de fiecare dată, zvâcnitura caldă a

inimii îi sporea lui Ghirin bucuria că în acest oraş enorm şi oarecum străin, trăieşte această fată extraordinară pe care avusese norocul s-o întâlnească. Extraordinară, dar prin ce anume? De fapt Sima nu părea să aibă într-însa nimic neobişnuit… Să fie, oare, de vină ochii ei atât de mari? Dar fete cu ochi mari întâlneşti adeseori, şi totuşi ai Simei sunt o raritate. Proporţiile desăvârşite ale întregii ei făpturi? Poate, dar după moda actuală nici nu are un corp extraordinar. Contrastul dintre părul negru, ochii cenuşii şi tenul foarte neted şi oacheş? Nu, nici asta… Poate că tot farmecul acestei fete îl dă tocmai suma acelor trăsături care nu-ţi sar în ochi, dar care, luate în ansamblu, alcătuiesc un chip cu mult mai minunat decât fizicul cel mai de efect… „Nimic de zis, zâmbi în sinea lui Ghirin, limpede mai judec. «O perfecţiune insesizabilă», poate că asta să fie cea mai potrivită caracterizare a Simei… Nu, nu e insesizabilă, e, dimpotrivă, atât de vădită, încât am impresia că niciun bărbat, ba chiar nicio femeie, nu trece fără s-o petreacă din ochi, cu o privire oarecum nedumerită, negăsind, în primul moment, nimic deosebit într-însa. Da, aşa e… teoreticianul frumosului s-a cam încurcat. O, am găsit! Este formularea matematică a acelui tânăr matematician, armonia bilaterală dialectică, «zero-linie». Sima şi «zero» “, asta i se păru atât de comic, încât râse cu gura până la urechi.

— Ţi-ai adus aminte de ceva? întrebă ea fără a manifesta vreun interes deosebit.

— Mă gândeam la dumneata, la puterea de atracţie în general şi la a dumitale în particular.

— Ce fel de putere de atracţie o fi aceea, dacă îţi sugerează ceva caraghios?

— Caraghios sunt eu, nu puterea de atracţie.

Sima ridică din umeri, exprimând prin acest gest şi nedumerire, şi indiferenţă, şi o uşoară ironie. Se apropiară de o vilă mică şi veche cu mezanin, cu o curte îngustă şi câţiva copaci piperniciţi. Vopseaua brun-roşcată se cojise rău, iar tencuiala căzută pe ici, pe colo dezgolea şipcile oblice, putrede, ale paiantei. Această casă mică, sortită probabil demolării într-un viitor mi prea îndepărtat, nu se afla, desigur, în graţiile serviciului de gospodărie locativă.

— Pe aici, spuse stingherită Sima, îndreptându-se spre O scară de fier exterioară, care ducea la mezaninul cu ferestrele orientate spre curte. Scoase cheia şi deschise o; uşă capitonată cu o muşama veche, neagră.

— Casa nu-i arătoasă, în schimb, practic vorbind, locuiesc într-un apartament separat. Scoate-ţi pardesiul aici. Sima aprinse lumina şi Ghirin se pomeni într-un vestibul de dimensiunea unui dulap. Locuinţa „practic vorbind, separată”, se reducea ele fapt la o singură odaie, chiar sub acoperiş. O parte a camerei avea o despărţitură transformată într-o minusculă bucătărie, care la rândul ei era prevăzută cu o altă despărţitură pentru duş. Şi totuşi, în comparaţie cu normele din Moscova, Sima avea o locuinţă spaţioasă, camera ei fiind mai mare decât a lui Ghirin.

Gazda îl invită pe oaspete să ia loc pe divan şi dispăru în bucătărie. Ghirin privi curios în jur. Nimic nu dezvăluie mai bine caracterul unui om decât locuinţa lui. Un divan lat, o măsuţă grea din lemn de stejar, vechi şi întunecat, şi un covor aspru pe jos, totul destul de uzat, dar ele o curăţenie impecabilă. Curăţenia îl impresionă plăcut, deoarece, judecând după duşumeaua putredă şi după petele din tavan, din pricina acoperişului stricat, nu era uşor să-ţi întreţii odaia într-o ordine atât de perfectă.

Oglinda mare şi bara de lemn montată într-unui din pereţii camerei îl intrigară o clipă, dar îşi aminti de gimnastica artistică. Unicul obiect de valoare era un pian deschis, cu nişte note pe suport. Mai văzu şi două mici tablouri în rame simple, o litografie după o pânză de Borisov-Musatov şi peisajul fantastic şi pitoresc al unei planete îndepărtate, de Andrei Sokolov.

Sărăcia necamuflată a încăperii, ca şi simplitatea mobilierului, îl mişcară fără să ştie nici Ghirin de ce, pe el, care, atunci când era vorba de mobilier, îl reducea la strictul necesar, ca un adevărat spartan. Se ridică şi apropiindu-se de pian, se uită la note. Elegie de Ralimaninov, o lucrare plină de melodioasă gingăşie, în care clincăneau clopoţei de argint. Ghirin îşi plimbă degetele pe clape. Jerbe de note înalte răsunară în cascade, coborând apoi şi stingându-se.

Simţind că Sima intrase, întoarse capul. Fata îl privea bucuroasă şi în acelaşi timp uimită. Ochii i se întunecaseră,

devenind parcă şi mai mari. „E ca o prinţesă coborâtă de pe planeta Marte”, se gândi el şi spuse:

— Rahmaninov îmi place cel mai mult.

— Nu sunt notele mele, ci ale Ritei, răspunse Sima. Îşi pregăteşte programul după Elegie. Se potriveşte de minune cu mişcările ei graţioase şi unduitoare.

— Rita e prietena dumitale? Cum de nu m-am gândit imediat. Rita Andreeva! O cunosc de mult, sau, mai exact, îl cunosc pe tatăl ei.

— Aşa? E cea mai bună prietenă a mea, cea mai apropiată…

— Adevărat că lumea e mică! Dar ce muzică ţi-ai ales pentru dumneata?

— Adagio-ul din baletul Egle, regina şerpilor de casă.

— Nu l-am văzut şi nici nu l-am auzit.

— E o bucată nouă a compozitorului lituanian Balsis. Dacă vrei, am să-ţi cânt muzica mea, dar mai târziu, că se răceşte ceaiul. Ia loc. Nu ştiu ce mă face să cred că dumitale îţi place ceaiul tare, e adevărat?

— Ai ghicit, cu toate că asta este o caracteristică îndeosebi a celor care au călătorit mult.

— Dar dumneata ai fost pe front. Oare asta nu-i o mare călătorie?

— Şi aici ai dreptate.

— Vorbeşti de parcă ai vrea să-ţi ascunzi mirarea. De ce n-aş putea face şi eu deducţii logice?

„Adevărat, gândi Ghirin, de ce, oare, Sima nu le-ar putea face?”

Fata turnă ceaiul în ceştile ei frumoase, împestriţate, şi se aşeză parcă pentru o clipă pe marginea divanului, aproape de scaunul lui Ghirin. Chiar aşa, parcă numai pentru o clipă: cu toată atitudinea ei firească şi calmă, lui Ghirin i se părea că în orice moment e gata să se ridice, ca un fulg, iute şi pe nesimţite. Tocmai asta îi producea acea impresie de energie latentă, de forţă şi atenţie încordată care-l surprinsese pe Ghirin din clipa în care se întâlniseră.

— Pune-le, te rog, pe raft, Fata îi întinse două cărticele învelite în hârtie. Ai să ai mai mult loc pe masă.

Lângă el, în colţ, se ridica un raft de lemn nevopsit plin de cărţi. Privind cu coada ochiului observă: „Niciun fel de opere

complete, foarte bine”. Luă cărţile ce i se părură cunoscute şi exclamă:

— Şkapskaia! Îţi place?

— Foarte mult. Şi dumitale? E ciudat…

— De ce?

— Versurile ei sunt foarte feminine şi multora li se, par, cum să-ţi spun…

— Ştiu. Că proslăvesc simţăminte primitive, aproape animalice. Şi, ca orice părere ostilă faţă de ceva, şi asta este exagerată. Noi exagerăm automat ceea ce nu ne place, dar asta n-o înţeleg mulţi. Dacă ar fi altfel, s-ar da mai puţină atenţie lucrurilor urâte care se spun despre oameni. Nu ştiu dacă ai observat că o părere proastă despre cineva cântăreşte mai mult decât una bună, chiar dacă pentru asta n-ar exista nici cel mai mic temei. În fond nu e vorba decât de acelaşi efect psihologic care ne face să ne speriem de un zgomot neaşteptat: teama şi starea de încordare a fiarei în lumea primitivă sau a proprietarului egoist în cea civilizată.

— Ce interesant, Ivan Rodionovici! Dumneata îmi explici exact ceea ce simt instinctiv sau, dacă vrei, cu intuiţia mea de femeie.

— Intuiţia feminină este tocmai acea evaluare instinctivă câştigată prin înţelepciunea ce se datorează experienţei generaţiilor trecute, cu care femeia e mai înzestrată decât bărbatul. Şi asta este explicabil pentru că ea poartă răspunderea pentru doi. Dar să ne întoarcem la Şkapskaia. Eu aş spune că ceea ce o caracterizează este redarea ştiinţific justă a legăturii dintre generaţii, oglindirea trecutului în prezent. Cum spune într-o poezie:

Ce-naltă şi lungă, şi abruptă e scara, cu trepte din beznă spre inima mea; Din ele ziditu-mi-aţi temniţă grea, Toată-s din voi, de voi nu-i scăpare!

— Este una din cele mai frumoase, se bucură Sima. Totuşi eu prefer poezia aceea plină de mândrie, îţi aminteşti? Şi pruncul ce-n sân am să-l port vreodată. Suna-va din trâmbiţi, chemând judecată!

— Conştiinţa atotputerniciei mamei pentru viitor. Ce să-i faci, va veni curând vremea când femeia îşi va da seama de valoarea ei şi atunci toate vor deveni nişte „vidme”.

— Ce tot spui! râse Sima, şi Ghirin îi admiră iarăşi dinţii, de o perfecţiune uimitoare.

— Nu glumesc. Cuvântul „vidmă” vine de la „a vedea”, „a cunoaşte”: cuvântul acesta o caracteriza şi înainte vreme pe femeia care ştia mai multe decât celelalte, fiind înzestrată pe deasupra şi cu o intuiţie pur feminină. Cunoaşterea, pătrunderea simţămintelor ascunse şi ale motivelor care au determinat unele acţiuni ale oamenilor este o calitate oare decurge dintr-un contact strâns şi multilateral cu natura. Nu este nicidecum o pornire urâtă sau lipsită de noimă a femeii, ci spirit de pătrundere. Strămoşii noştri au denaturat această noţiune datorită influenţei Apusului în perioada evului mediu ca şi a religiei creştine care a preluat ideea barbară, aş zice, de a despica universul în două: rai şi iad, aşezând femeia în partea iadului! Iar eu, vorbind la figurat, voi fi întotdeauna dispus să ridic paharul pentru „vidme”, pentru femeile pătrunzătoare, vesele, cu suflet tare, care nu sunt cu nimic mai prejos decât bărbaţii!!

Sima îşi aşeză palma caldă şi uscată peste degetele lui Ghirin.

— Cât mă bucur! Nici nu-ţi închipui cât mă bucur!… Îşi ciuli deodată urechile şi se ridică de pe divan ocolind cu îndemânare colţul mesei. Ghirin auzise şi el nişte paşi repezi, mai degrabă o fugă, în sus pe scară. Sima deschise uşa, apoi se auzi o pupătură zgomotoasă şi, luând-o înaintea stăpânei casei, cu dezinvoltura unui oaspete obişnuit, în cameră intră ca o vijelie o fată înaltă, roşcată. Văzându-l pe musafir, se opri descumpănită:

— Aoleu, cum adică, Ivan Rodionovici? Dumneata aici, la Sima? Cum se explică?

— Rita, ce-s vorbele astea? se indignă Sima. Aşa cum vorbeşti tu, s-ar părea că…

— Nu s-ar părea nimic! Eu sunt fără doar şi poate o proastă. Îl cunosc de mult pe Ivan Rodionovici, iar tata mi-a povestit atâtea despre el. Când deodată, dumneavoastră… Il privi ţintă râzând, aici, la Sima mea. Hi! Hi! Hai, nu fi supărată pe mine şi nu mai clătina din urechiuşe. Şi eu care am venit în goană ca să-mi uşurez sufletul plin de indignare în faţa califului meu. Am fost cu întreg grupul nostru să dăm ajutor la o construcţie, şi acolo m-am certat rău de tot. Mai clocotesc şi acuma!

— Întâi stai jos. Vrei ceai?

— Şi cum încă! Dar eu am căzut ca musca-n lapte. Rita înşfăca ceainicul şi fugi la bucătărie.

Ghirin se uită la ceas.

— Te grăbeşti? În întrebarea Simei vibrase o nuanţă de dezamăgire care lui Ghirin îi făcu plăcere.

— În cât timp se poate ajunge de aici la Prospectul Lenin?

— În ce loc anume? Prospectul Lenin e foarte lung,

— Iu strada a treia, a Constructorilor.

— Cred că în cel puţin patruzeci de minute.

— Atunci mai pot rămâne vreun sfert de oră. Mi-ai promis că-mi cânţi Egic, regina şerpilor de casa.

— De ce te interesează asta atât de mult?

— Pentru că aş fi curios să ştiu ce muzică ţi-ai ales pentru apropiata dumitale demonstraţie.

Sima se aşeză ascultătoare la pian şi deschise notele. Cânta destul de bine, pe cât îşi putea da seama Ghirin ca diletant în muzică. Şi această bucată inegală, cu melodia uneori ruptă, cu năvalnice izbucniri de ritm şi treceri triste, melodioase, îi plăcu foarte mult. Căutând să nu facă zgomot, Rita se căţăra pe divan şi începu să bea ceai, golind ceaşcă după ceaşcă. Nota finală înaltă, prelungă, se curmă şi Sima, rotindu-se pe scaunul turnant, se întoarse spre Ghirin. Acesta se arătă încântat de adagio.

— Şi eu care credeam că n-are să vă placă, se auzi dinspre divan vocea Ritei. E o muzică modernă. Dumneavoastră preferaţi probabil bucăţile clasice, ca majoritatea oamenilor din generaţia dumneavoastră.

Sima, care stătea în spatele lui Ghirin, clătină dojenitor din cap. Acesta izbucni în râs din toată inima, ca şi adineauri pe stradă.

— Nu cred să cunoaşteţi zicala aceea spaniolă: „Bărbaţii se prefac doar că le place vinul sec, fetele subţiri şi muzica lui Hindemith”. În realitate toţi adoră vinul dulceag, femeile durdulii şi muzica lui Ceaikovski.

— Adevărat că n-o cunoşteam! pufni în râs Rita. M-aţi pus pe gânduri.

— Iar eu, pe mine însumi. Fără glumă, îmi place foarte mult Ceaikovski şi în general îmi plac bucăţile melodioase, cantabile. Judecând după gusturile mele luate în ansamblu, mă

consideram drept un anost adept al normelor academice. Realitatea însă e alta: ori de câte ori vin în contact cu arta contemporană, cu „modernul”, după cum se obişnuieşte a se spune astăzi, cu condiţia să fie de bună calitate, mă simt atras de el, fie că e vorba de muzică, de pictură sau de sculptură. Mulţi însă interpretează cu totul altfel modernismul. În loc să i se dea un sens larg, contemporan, sub egida lui se strecoară adeseori în artă fel de fel de elucubraţii minore, atât în pictură, arhitectură, cât şi în literatură. Până şi în ştiinţă se întâmpla că unii, în loc să se adâncească în cercetări, se limitează în a lansa câte un „truc ştiinţific” pentru a atrage atenţia asupra lor, şi astfel a-şi câştiga mai repede „faima”. Asemenea fenomene au mai avut loc în decursul istoriei, numai că aceasta n-a găsit de cuviinţă să eternizeze în paginile ei acest balast. Şi peste secolul nostru au trecut câteva valuri de „pseudo modernism”, nu mai puţin deocheate decât cele de astăzi.

— Înţeleg, spuse Sima.

— O dată, la televizorul unor prieteni, am văzut un campionat mondial de patinaj artistic. S-au produs două perechi, amândouă din Canada, sportivi de cea mai înaltă clasă, care, nu ţin minte pe ce locuri s-au clasat, dar în orice caz foarte aproape de locul întâi.

— Da, da! îmi amintesc foarte bine! Strigară într-un glas cele două fete,

— Erau toţi foarte simpatici! urmă Rita. Cele doua partenere semănau una cu alta, micuţe, brune, ca nişte adevărate franţuzoaice. Iar la corp, erau cam ca Sima…

— Rita, nu-l întrerupe pe Ivan Rodionovici.

— Deci, de vreme ce v-aţi amintit de ele, explicaţiile nu-şi mai au rostul. Una dintre perechi îşi executa programul pe un fragment de muzică clasică; mişcările dansatorilor erau cizelate, trecând lin şi graţios dintr-una într-alta cu uşurinţa ce ţi-o dă virtuozitatea, curgând ca o apă, în strânsă îmbinare cu melodia. Erau admirabili! Dar după aceea, în acordurile unei melodii ritmate, s-a produs şi a doua pereche, executând cu o precizie uimitoare, cu mişcări scurte, sacadate şi repezi o admirabilă suită de exerciţii. Nu sunt un cunoscător, şi nu pot afirma care anume dintre perechi atinsese o mai mare măiestrie sportivă, mie unul mi s-a părut că amândouă patinau cu aceeaşi

virtuozitate. Dar am simţit că-mi plăcea mai mult tocmai ritmul acela sincopat.

— Asta e bine, declară Rita. Înseamnă că şi Sima o să-ţi placă. Tocmai aşa e şi ea: plină de nerv, sprintenă, toată numai ritm. De aceea şi-a şi ales acest adagio.

— M-am gândit întâi să-mi aleg unul din dansurile simfonice ale lui Rahmaninov, spuse Sima. E acolo un fragment care îmi place la nebunie. M-au stingherit, însă, pauzele prea lungi, care mă împiedicau să execut suma necesară de mişcări. Iartă-mă, Ivan Rodionovici, noi trăncănim într-una, iar dumneata trebuie să pleci.

— Aş fi vrut mult să mai stau, dar sunt aşteptat de un bolnav, şi la un bolnav nu trebuie să întârzii, asta constituie încă din vechime etica medicală.

— Dumneata practici medicina, îngrijeşti bolnavi? întrebă Sima, conducându-l spre vestibulul ei micuţ cât un dulap.

— O, nu! Şi aşa nu-mi ajunge timpul pentru cercetări. Totuşi, se întâmplă să fiu solicitat, sunt predat ca o ştafetă de la un bolnav grav la altul. Fapt este că am darul de a diagnostica. Şi acum, spune-mi când ne vedem?

— Dacă vrei, mâine. Eu n-am telefon, dar pot să te sun. Hotărăşte dumneata ora.

A doua zi Ghirin, cu sufletul stăpânit de o presimţire bună, cobora scara semiobscură care ducea la subsolul institutului. Starea asta sufletească nu avea însă nicio legătură cu seria monotonă de experienţe în curs şi nu era condiţionată nici de vreo discuţie interesantă prevăzută pentru ziua respectivă; iar „victimele”, cum obişnuia să le spună Serghei celor supuşi experienţelor, nu erau programate decât pentru săptămâna următoare. Acum două zile îi dăduse drumul Verocikăi spre a se pregăti pentru sesiunea de examene, iar astăzi, ajutat de Serghei, va face puţină ordine şi… va aştepta până spre seară când spera să primească telefonul de la Sima. N-apucase însă nici să deschidă bine uşa grea a laboratorului, când auzi zbârnâitul strident al telefonului. Glasul Simei răsuna inegal, cuprins de o emoţie abia stăpânită. Îl întrebă cât se poate de serios ee treburi importante are în zilele următoare şi, după ce primi răspunsul, spuse:

— Astăzi e joi. Ai putea fi liber vineri şi sâmbătă, vrea să mergi cu mine undeva?

— Şi la capătul lumii! glumi Ghirin, dar Sima nu-i gustă gluma.

— Ştiam. Va trebui deci să plec singură.

— Ba nu ştii nimic, ripostă energic Ghirin. Pot într-adevăr dispune de două zile, plus duminică. Unde şi când plecăm?

— La noapte, cu avionul; mă duc chiar acum să iau biletele. Îmi place să călătoresc, să zbor şi să înot noaptea când totul e misterios, neobişnuit şi plin de făgăduinţe.

— Totuşi…

— Totuşi trebuie să ne vedem; eu am să te aştept lângă monument. Am impresia că termini la cinci, adăugă Sima şi puse receptorul în furcă.

Uluit, Ghirin rămase câteva clipe locului; era nespus de bucuros că invitaţia Simei coincidea cu o oarecare stagnare a lucrărilor sale. La ora cinci se şi înfiinţase lângă monument, căutând din ochi să desluşească, printre cei ce şedeau po bănci, pardesiul negru al Simei.

— Eşti un adevărat cavaler, Ivan Rodionovici, şopti Sima în spatele lui, cu gingăşie în glas, şi asta-mi place la fel de mult ca toastul pe care l-ai rostit în gând pentru „vidme”. Mă tem însă că te mai aşteaptă o încercare.

Îi povesti lui Ghirin că, în ajun, verificând cu Rita cele patru bilete de loterie, se pomenise câştigând un covor în valoare de o sută douăzeci de ruble.

— Judecă şi dumneata, la ce-mi trebuie mie covor, râse ea, şi Ghirin îi admiră ochii strălucitori de surescitare, obrajii îmbujoraţi. Când deodată, reluă Sima şi mai înflăcărată, mi-am dat seama că, de fapt, nu e vorba de un obiect, ci de nişte bani veniţi pe neaşteptate şi pe care pot să-i cheltuiesc pentru a-mi îndeplini o veche dorinţă. Revederea cu marea, căreia i-am dus dorul în toţi aceşti şase ani ce s-au scurs de la concursurile de înot, proba de fond. Cu mijloacele actuale de zbor poţi ajunge mai repede până în Crimeea decât la Istra cu trenul. Pentru mine acesta-i un prilej de nemărginită bucurie şi nu ştiu de ce, Sima îşi coborî privirea şi apoi vorbi dintr-o răsuflare, am impresia că şi dumitale ţi-ar face plăcere o călătorie ca asta, de aceea… tare aş vrea să fii şi dumneata cu mine. Asta-i tot! Il privi ţintă, cu ochii larg deschişi, în care el citi o speranţă atât de

naivă şi de copilărească, încât refuzul pe care i-l sugerase demnitatea lui de bărbat îi muri pe buze.

— Ai să vii, ah, ce bine-mi pare, dacă ai şti ee teamă mi-a fost!

— Că am să te refuz pentru că plăteşti biletele? într-adevăr, aşa aveam de gând, mărturisi el.

— Nu, nu-i vorba de asta şi nici de faptul că această călătorie a noastră n-ar fi avut loc, ci de altceva.

— Teama de a nu-ţi fi înşelat aşteptările?

— Da! spuse în şoaptă Sima şi-i întinse radioasă amândouă mâinile.

Aşa ajunse Ghirin pentru prima dată în viaţa lui în Crimeea gătită de primăvară. Cele trei zile trecură cu viteza peliculei de film, dar fură atât de bogate în impresii, încât i se întipăriră pentru totdeauna în memorie... Şedea în avion alături de Sima, într-un fotoliu confortabil; înăuntru era o lumină difuză. Se afundă într-o profundă izolare pe care ţi-o dă zborul în înalturi, imprimând un caracter de vrajă întregii lor călătorii. Nici Sima, nici Ghirin nu-şi destăinuiră nimic unul altuia, nu-şi puseră niciun fel de întrebări, ci se bucurară din plin de pământul cald al Crimeei, de munţi şi de mare, de văzduhul primăvăratic răcoros, nebănuit de pur.

Prima zi o petrecură pe versantele Ai-Petriului, hoinărind printre pinii falnici şi tufele încărcate cu flori de un liliachiu aprins, ascultând vuietul melodios al vântului, clipocitul unor mici căderi de apă, într-un perfect acord cu această ambianţă aproape muzicală, pătrunşi de acel sentiment de evlavie pe care-l încearcă orice om poposind pe meleagurile Crimeei, Greciei sau Mediteranei, intuind parcă străvechea lui înrudire cu ţărmurile aride şi stâncoase ale mărilor calde.

Apoi Sima îl duse pe Ghirin la Sudak, unde, la doi kilometri de cetatea genoveză, pe povârnişul cu desăvârşire pustiu se întindea grădina ei „personală”, un desiş de brazi sădiţi demult de cine ştie cine.

La marginea desişului se deschidea o largă poiană, cu tufe de ienupăr rânduite ca într-o adevărată grădină, ce cobora spre un golf micuţ, cu o apă uimitor de limpede, verde-albăstruie, ca în golful Lumea Nouă. Bineînţeles că Sima nu rezistă tentaţiei şi făcu o baie, iar apoi, în timp ce se încălzea, execută în faţa lui

Ghirin o întreagă demonstraţie de gimnastică, exerciţii liber alese.

Ultima zi pe care au petrecut-o împreună în parcul Nikitin trecu cât ai clipi. După ce admirară pe săturate cedrii şi deodarii care îşi întindeau largile pologuri de crengi întunecate, copacii zişi „sacri” de ginkgo[10] şi pinii din sud cu acele lor lungi, se aşezară pe o bancă sub acoperământul unor platani uriaşi, lângă cascada produsă de apa unor mici eleştee. Apa, căreia i se dăduse drumul spre cascadă, plescăia, luând pe parcurs forma unor minuscule căderi, iar în spatele lor fâşâiau sonor, fără a-şi fi pierdut din măreţie, ierburile de pampas din anul precedent. Sima, tăcută şi gânditoare, aproape tristă, îi recita, din memorie, versuri ale Marinei Ţvetaeva.

Ghirin ştia acum că Sima era o mare admiratoare a artei clasice şi a vechilor tradiţii ruseşti, că nutrea o nemărginită dragoste pentru natura rusească, pentru priveliştile ei, aşa cum le realizaseră marii pictori ca Roricli, Vasneţov, Nesterov: mesteceni plângători, brazi semeţi străjuind taina unei păduri de basm, lacuri fermecate peste a căror încremenită întindere pluteşte o ceaţă albăstruie, şi-n apa cărora sclipeşte, argintiu, secera lunii; drumuri de stepă şi lanuri fremătânde, gorgane şi stânci singuratice de granit, sau coloanele unor monumente străvechi. Prin intermediul acestor peisaje, caro s-au schimbat pentru totdeauna, se stabileşte acea punte de legătură între generaţia trecută, cea a strămoşilor noştri, şi tainele propriului nostru suflet. Ghirin începuse să se maturizeze tocmai în acele vremuri când, din dorinţa legitimă de a elimina influenţa şovină şi religioasă din cultura sovietică în curs de formare, dintr-un exces de zel, era respinsă întreaga moştenire culturală a trecutului. El, care până atunci fusese indiferent faţă de Rusia veche, sub influenţa Simei, se trezi deodată cuprins de un sentiment cald, se iscă într-însul interesul faţă de tot ee ţinea de trecut, se simţi legat de viaţa strămoşilor săi.

Înainte vreme, lui Ghirin nu-i plăcea şi nu înţelegea poezia Ţvetaevei, clar prin Sima reuşise să pătrundă profunzimea acelui fluviu al simţămintelor ruseşti din stihurile poetesei, strâns legate de istoria şi pământul patriei.

În acompaniamentul sunetelor pure ale apei veşnic curgătoare, al foşnetelor ierbii şi al plescăitului îndepărtat al

valurilor mării, în ţesătura străvezie a vălului acelui amurg de primăvară, Sima îi recita Ulicioarele, un poem despre Marinka, o fată vrăjitoare, care locuia într-una din ulicioarele străvechiului Kiev. Voinicul Dobrânea pleacă la Kiev, şi maică-sa îi dă de grijă cu străşnicie, ca nu cumva s-o vadă pe fată, pentru că aceasta îi preschimbă pe voinici în tauri. Bineînţeles că primul lucru pe care-l face Dobrânea este s-o caute pe, Marinka. Acesteia, flăcăul îi place şi s-apucă să-l vrăjească. Întâi cu farmecele firii, apoi cu fermecătorul trup, apoi cu chipul ei de fecioară… În jurul lui vraja se aşterne, se învârtejeşte şi iată că nu mai sunt decât două suflete, al ei şi al lui, ei doi, rămaşi singuri, trăgând cu ochiul la adâncurile nemăsurate dintr-înşii. Vraja devine tot mai puternică şi în cele din urmă, o lovitură de copită, un salt, şi din poartă se văd pe zăpada proaspătă, subţire, urme de taur.

Sima îi recita poemul aplecându-se tot mai aproape de Ghirin, şi el observa cum în ochii ei întunecaţi se aprind tot mai dese luminiţe jucăuşe. Fata intra în rolul de vrăjitoare, unduindu-şi provocator trupul şi apropiindu-şi obrazul de obrazul lui Ghirin, ca şi cum ar fi încercat să privească într-adevăr în străfundurile sufletului său.

— Marea, copacii, ierburile şi noi, spuse Sima cu glas adânc şi stins, un glas care nu părea al ei.

Ghirin se lăsă pradă forţei vrăjitoreşti emanate de făptura fetei, răsuflării ei fierbinţi, privirii ei stăruitoare. Uitând de orice prudenţă, îi porunci Simei să i se supună. Cu capul plecat şi cu genele coborâte, fata căzu la pieptul lui. Ghirin o înşfacă, o îmbrăţişă strâns şi o sărută apăsat pe gură. Un fior îi străbătu, aidoma unui val, trupul care se încordă, devenind dur ca lemnul. În clipa aceea Ghirin îşi şi venise în fire şi o lăsă din braţe. Sima sări în picioare, roşie ca focul, cuprinsă de un sentiment penibil, îşi duse degetele la tâmple şi se aşeză, cu capul plecat, cât mai departe de Ghirin.

— Vai, ce prostie! rosti ea, făcând o sforţare, nici nu pricep cum de s-a întâmplat. Vai, ce urât!

— De ce? surâse Ghirin, mie mi se pare că totul a fost foarte frumos! Nici că se poate mai frumos.

— N-ai priceput nimic! exclamă ea indignată. Aşa nu merge! Ştii bine că nu m-am apropiat încă îndeajuns de dumneata. Mi-a venit, nu ştiu cum, aşa, dintr-o dată, să fac o ştrengărie şi când

colo mi s-a părut că voinţa mi-a fost anihilată şi că ţi-am devenit deodată supusă... ca o roabă, Aşa visează Rita, dar eu... eu nu pot.

— Iartă-mă, Sima, spuse Ghirin luând un aer serios şi mâhnit; îi strânse mâinile într-ale lui şi continuă: cândva ai să înţelegi că vinovatul sunt eu. Să uităm asta. Consideră că nu s-a întâmplat nimic!

Sima schiţă un zâmbet, dar tot drumul până la Simferopol fusese îngândurată, păstrând o atitudine de înstrăinare. Abia în avion îi reveni vechea încredere într-însul şi aţipi cu capul pe umărul lui Ghirin, care şedea nemişcat ca o statuie, temându-se să nu tulbure nepreţuitul simţământ de apropiere cu tovarăşa lui de drum.

Înţelese dintr-o dată în ce măsură e autentic, din punct de vedere psihologie, poemul Ulicioarele. Când te desprinzi, treaptă cu treaptă, de sentimentele primare, răsare, se înalţă conştiinţa spre o tot mai largă percepere a frumosului.

„Minunat, hotărî Ghirin, iată şi titlul prelegerii pe care vor s-o publice artiştii: Două trepte spre frumos.”

*CAPITOLUL 6 Umbrele fanaticilor*

Ghirin se întâlni cu Sima pe treptele largi ale bibliotecii Lenin şi porniră împreună spre Muzeul cărţii. Acolo nu exista acea cameră specială medievală, un „laborator al lui Faust”, cu arcade gotice, acea fereastră îngustă şi mobila grea, sinistră, care-i impresiona pe vizitatorii Bibliotecii Publice din Leningrad. Dar şi această încăpere, cu totul modernă, părea posomorită din pricina tomurilor enorme, legate în scoarţe groase de piele care păstrau încă urma monturii de fier ale acelor timpuri străvechi, când cărţile erau ferecate în lanţuri masive. Sima, dreaptă. Şi uşor încordată, călca cu băgare de seamă, de parcă s-ar fi temut de o cursă. Amândoi îl salutară eu jumătate de glas pe custodele incunabulelor, care era un cunoscut al lui Ghirin. Acesta îi conduse spre o măsuţă izolată pe care se afla o carte în stare de mare uzură, a cărei grosime depăşea o jumătate de metru, legată în scoarţe netede de piele, albită de vremuri.

— Acesta este? întrebă scurt Ghirin.

— Acesta-i Maiid. Cam a cincea ediţie de pe la sfârşitul secolului al cincisprezecelea.

— Dar câte ediţii numără blestemata asta de carte?

— Douăzeci şi nouă, ultima în 1669, prima în 1487. E un număr nemaiauzit de mare, pentru vremurile acelea de ignoranţă!

— Hm! făcu vag Ghirin posomorându-se.

Custodele îi îmbie printr-un gest să cerceteze cartea şi se retrase.

Ghirin se apropie încet de masă şi rămase nemişcat, cu ochii pironiţi asupra cărţii, de parcă ar ti uitat de tot şi de toate. Sima urmărea curioasă cum se schimba acea expresie, ce-i devenise atât de familiară, a chipului său blând. Acum luase o înfăţişare gravă, aspră, iar ochii îngustaţi şi reci, aparţineau parcă unei cumplite maşini cugetătoare. Sima se gândi că aşa arată probabil Ivan Rodionovici în ceasurile de grea cumpănă, după un insucces sau după o înfrângere, inerente oricărei adevărate activităţi creatoare.

Fără a se întoarce spre însoţitoarea lui, Ghirin dădu la o parte scoarţa tare ca o scândură a cărţii. Sima văzu literele mari ale titlului de pe prima pagină, scrise probabil de mână şi care-şi păstraseră pe de-a-ntregul claritatea. Cuvintele latine însă, scrise cu caractere gotice, îi erau cu totul necunoscute. Se uită nedumerită spre Ghirin.

O schimă de dezgust deformase buzele frumos conturate ale medicului, care citea în gând titlul misterioasei cărţi. Se trezi la realitate abia atunci când fata îi atinse uşor mâna. Ghirin o privi ţintă în ochi, şi Sima înţelese că dincolo de privirea lui absentă se ascunde munca încordată a imaginaţiei.

Monstrul din faţa lui îi stârnise mânia şi durerea, care, la rândul lor, generaseră în mintea sa o galopadă de gânduri. Vedea acum lumea înfricoşătoare a evului mediu din Europa, ca retezată de restul vastului şi minunatului univers, cufundată în bezna otrăvită de răutate, teamă şi suspiciune a negurii răspândite de religie. Oraşe medievale, strimte, unde, într-o groaznică murdărie şi promiscuitate, vieţuia, înghesuită între zidurile cetăţilor, o populaţie rahitică, oameni care părăsiseră aerul curat al câmpiilor, în schimbul acestui refugiu insalubru. Dar şi la şes, locuitorii satelor miei trăiau sub continua ameninţare a jafurilor, a birurilor împovărătoare şi a foametei, ea urmare a unor recolte proaste. Oamenii aceştia trăiau zi de zi cu frica în sân, strânşi cu cruzime în cleşte de către feudalii

războinici şi de slujitorii bisericii, care se dovedeau a fi mai războinici răzbunători, mai iscusiţi şi mai perspicace decât seniorii stăpânitori. Neîncetate ameninţări, însoţite de fel şi fel de pedepse pentru nesupunere şi liberă cugetare, se revărsau din partea puterii civile şi a celei bisericeşti asupra capetelor lor, plecate şi supuse. Groaznicele chinuri ale iadului şi o întreagă gloată de diavoli şi spirite rele, nevăzute, născocite de o imaginaţie bolnavă, ţineau într-o permanentă încătuşare psihicul popoarelor credule şi ignorante.

Pentru Ghirin, ca psiholog, era absolut limpede că îmbolnăvirile psihice în masă erau, în asemenea condiţii, inevitabile. Despotismul educaţiei dată de familie şi biserică transforma copiii în fanatici, paranoici. Hrana proastă, viaţa în acele condiţii de permanentă groază, provoca psihoza isterică, adică acea disociere a conştientului de subconştient, când omul, în momentele anihilării conştientului, poate săvârşi cele mai stupide fapte, îşi poate închipui că e oricine vrei, devine insensibil la durere, sau cade pradă halucinaţiilor. Printre bărbaţi se iveau nenumărate cazuri de paralizie isterică, aidoma celei de care suferise mama Annei. Era, de fapt, o încercare subconştientă de a scăpa de ambianţa abjectă înconjurătoare. Soarta femeilor însă era şi mai grea. Fiind în general mai înclinate spre isterie decât bărbaţii, o consecinţă firească a răspunderii lor permanente faţă de copii şi familie, ele sufereau şi mai mult de pe urma condiţiilor vitrege de existenţă. Urgia lui dumnezeu şi a bisericii, neputinţa de a ocoli păcatul în sărăcia în care se zbăteau, apăsau asupra psihicului şi aşa oprimat, tulburând echilibrul şi interacţiunea dintre cele două laturi ale gândirii, conştientă şi subconştientă.

Diferite forme de isterie grăbeau sfârşitul acestor nefericite femei. Biserica şi mulţimea întunecată la minte a credincioşilor considerau femeia drept o făptură inferioară, păcătoasă şi primejdioasă, moştenire directă a religiei cu învăţătura ci despre păcatul şi blestemul Evei. Ruguri şi torturi, aşa a întâmpinat biserica boala generată de ea însăşi, şi. Cu cât inchiziţia se dezlănţuia mai crâncen, cu atât deveneau mai frecvente şi psihozele de masă, creştea frica faţă de vrăjitoare în atmosfera tulbure de zvonuri, intrigi şi denunţuri monstruoase. În imaginaţia lui Ghirin trecură în goană ţărmurile însorite ale

Eladei, lumea ce se închina în faţa frumuseţii femeii, Asia cea întinsă şi îndepărtată, cu al ei cult pentru femeia-mamă… apoi totul fu acoperit de duhoarea rugurilor care pălălăiau în Europa. Cu cât femeia era mai deşteaptă şi mai frumoasă, cu atât avea mai mulţi sorţi de a pieri în temniţele înfiorătoare ale bisericii, deoarece frumuseţea şi deşteptăciunea atrag întotdeauna atenţia, ies din comun, pentru ca apoi să cadă jertfă urii stârnite chiar de aceste însuşiri în sufletele josnice ale denunţătorilor şi călăilor…

Ghirin îşi trecu mâna pe frunte şi privi spre Sima; chipul ei gingaş era cuprins de nelinişte.

— Ce-i cu dumneata? întrebă fata.

— Iartă-mă, Sima, rosti el îndreptându-şi spinarea. Prea mi-e mare ura faţă de această ruşine a omenirii şi nu pot cu niciun chip să mă ridic la nivelul cercetării imparţiale şi înţelepte când e vorba de vremurile trecute. Am impresia că devin şi eu. Părtaş al acestor fărădelegi şi că port şi eu o parte din răspundere. Aşadar, cartea asta care zace aici, în faţa noastră, este un monstru care a torturat un număr incomensurabil de oameni, mai cu seamă femei. Mi-e scârbă să-i ating paginile, mi se pare că şi acum din ele mai picură sânge. Este Maiul vrăjitoarelor, Malleus maleficanmi, născocită de doi preaînvăţaţi monahi ai Germaniei medievale, Sprengeri şi Institoris. Manual cu instrucţiuni pentru depistarea şi torturarea vrăjitoarelor, ca şi metode de a le stoarce mărturisiri.

— Şi aşa ceva ai ţinut dumneata să-mi arăţi? Pentru ce?

— Ca să capeţi cât mai acut, mai pătimaş, din tot sufletul, convingerea în dreptatea şi justeţea raţionamentelor dumitale, acea convingere care formează tocmai forţa omului cultivat şi pe care voi, femeile, nu o posedaţi în suficientă măsură. Cultura construită de bărbaţi, fie şi în for mele ei cele mai înalte, păcătuieşte uneori… chiar şi în vremurile noastre!

— Prin justificarea sexului tare şi condamnarea celui slab?

— În linii generale, da. Însă rădăcinile acestui fenomen zac la mari adâncimi, iar ca mărturie, există Matul.

— Oare nu se referă decât la femei? Dar vrăjitorii?

— Erau în număr incomparabil mai mic. Chiar titlu] cărţii: Malleus maleficarum o certifică. Ghirin începu să citească în latină; cuvintele sonore, rostite clar şi apăsat, cădeau ca nişte

lovituri de mai: Malleus maleficarum: consequenter heresis deconcla est non maleficorum sed maleficarum, ut a potiori fiat clenominatio („Maiul răufăcătoarelor, întrucât nu este eresul răufăcătorilor, ci al răufăcătoarelor, de aceea a şi fost numit astfel”). Ghirin întoarse câteva pagini şi urină, de astă dată traducând direct din latină: „Dacă n-ar fi existat perversitatea femeilor, lumea ar fi fost scutită de multe primejdii. Femeile îi întrec cu mult pe bărbaţi în ce priveşte superstiţiile, răzbunarea, orgoliul, minciuna, patima şi senzualitatea nesăţioasă. Femeia, dat fiind nimicnicia ei lăuntrică, este întotdeauna mai slabă în credinţă decât bărbatul. De aceea se şi leapădă cu mult mai uşor de credinţă, fapt pe care se sprijină întreaga sectă a vrăjitoarelor…” Apoi, jumătate din cuprinsul cărţii se ocupă cu enumerarea abjecţiilor sexului feminin, luate de la vechii scriitori ai creştinătăţii de genul lui Ieronim, Lactantius, Ioan Gură de Aur şi chiar de la unii romani şi greci din antichitate, cum ar fi Socrate, bolnav de isterie. Cred că e de ajuns, nu-i aşa?

— Dar mai departe ce urmează? exclamă Sima. Îmi închipui că oroarea acestei cărţi nu se reduce numai la insulte stupide la adresa femeii?

— Desigur! Toate astea nu sunt, ca să zic aşa, decât o pregătire, ea să îndârjească inimile judecătorilor-bărbati.

— Şi?

— Mai departe urmează instrucţiuni directe. Iată, şi Ghirin deschise cartea la o pagină deosebit de uzată: „Caracterul extraordinar şi misterios al acestor fapte cu totul excepţionale duce la ineficacitatea procedurii juridice obişnuite. Se consideră drept probe fie mărturisirile acuzatului, fie mărturiile complicilor.” Principiul haereticus haereiicum accusat, „ereticul îl acuză pe eretic”, trebuie luat drept bază. Experienţa arată că mărturisirile şi numele complicilor se obţin cu preţul celor mai cumplite torturi: singularitas istius casus exposuit tormenta singularia, vezi, rândul acesta scris cu chinovar, de parcă ar fi sânge închegat, ceea ce înseamnă: „cazurile speciale necesită torturi speciale”. A se renunţa la torturi, ar fi însemnat „stingerea şi înmormântarea întregii cauze”, ceea ce ar fi fost pe placul diavolului, deoarece aici „are loc o întrecere a

inchizitorilor nu cu omul, ci cu însuşi diavolul, care-i stăpâneşte pe eretici”.

Restul cărţii este consacrat descrierii torturilor, modului cum trebuie aplicate, şi tehnicii interogatoriului, deoarece obţinerea mărturisirii cu orice preţ este unicul ţel al acestor anchete. Cununi rupte din rai le erau făgăduite inchizitorilor de către biserica din Roma prin vestita bulă a papei Inocenţiu al şaptelea, ca şi prin multe alte documente anterioare. Eforturile diabolice ale acestor domini canes, adică ale „dinilor domnului”, nu duceau decât la răspândirea psihozelor isterice în rândul maselor. În timpul torturilor se adunau vrafuri de denunţuri şi calomnii pe baza cărora era masacrată populaţia şi aşa puţin numeroasă. Numai într-un singur orăşel german, Osnabriick, în secolul al şaisprezecelea, au fost arse pe rug şi torturate patru sute de vrăjitoare, numărul total al femeilor fiind de aproximativ şapte sute! Biserica, însă, nu lua de fel în seamă îmbolnăvirile psihice. Pricina credulităţii judecătorilor se datora profundei lor ignoranţe şi stupidităţi; ei credeau în cele mai absurde elucubraţii ale acelor oameni chinuiţi, înspăimântaţi şi torturaţi. Ce să mai vorbim de oamenii de rând, care zăceau într-o ignoranţă de-a dreptul monstruoasă!

— Dar cum se poate ca oamenii să nu se fi ridicat în apărarea acestor nefericite femei? întrebă Sima, din, ce în ce mai indignată.

— Nu numai că nu se ridicau, ci, mai rău, proferau blesteme şi le hăituiau pe osândite.

— Şi cum se explică asta?

— Prin aceea că puterea bisericească şi stăpânirea profitau de condiţiile proaste de trai ale mulţimii! O guvernare incompetentă, războaiele, birurile, exterminarea la care erau supuşi oamenii, aduceau după sine instabilitatea economiei şi în primul rând a agriculturii. Cele mai mâci defecţiuni în munca pământului, ca şi capriciile vremii, duceau inevitabil la înfometarea populaţiei dinainte sărăcită şi istovită. Nemulţumirea crescândă a poporului trebuia abătută cu orice preţ în altă direcţie. — de bună seamă că părinţii bisericii nu puteau să recunoască incapacitatea lui dumnezeu de a uşura soarta „fiilor” lui, aşa cum nici puterea civilă nu-şi putea recunoaşte incapacitatea de a guverna.

Totul era cât se poate de simplu: recoltă proastă, Opera vrăjitoarelor; vacile nu dau lapte, tot vrăjitoarele sunt vinovate; viţa de vie e năpădită de dăunătoare — desigur tot din pricina vrăjitoarelor, într-un cuvânt, pentru toate nenorocirile de pe pământ erau năpăstuite aceste fiinţe. Şi iată rezultatul: toate actele de anchetă, interogatoriile, sunt pline de mărturisiri ale nenorocitelor femei, Care recunosc că ele au provocat foametea, molima printre vite, bolile printre oameni. Înverşunarea poporului. Împotriva vrăjitoarelor creşte în fiecare an proporţional cu înrăutăţirea condiţiilor economice din perioada medievală. Dar bisericii nu-i ajungea atât: vrăjitoarele erau învinuite de asemenea monstruozităţi, încât ţi-e şi silă să vorbeşti despre ele.

— Totuşi?

— Erau acuzate, de pildă, că dezgropau cadavre, mai ales de prunci şi că le devorau… dar ce să mai vorbim despre ticăloşiile pe care le poate născoci o minte neştiutoare, orientată spre abject, sau imaginaţia înfierbântată a unor trântori şi a unor sadici? Îţi aminteşti de un desen al lui Goya, Nu-i nicio scăpare P E de o neobişnuită expresivitate! O femeie tânără şi chinuită, cu o tichie de măscărici în cap, pe care sunt zugrăviţi nişte draci; femeia e legată de un catâr,. Cu faţa spre coadă, nenorocita e dusă, desigur, la execuţie. Ochii larg deschişi ai „vrăjitoarei”, implorând ajutor, privesc pe deasupra unei mase de chipuri înrăite şi obtuze.

— Şi nu s-a găsit niciun om întreg la minte, luminat, care să se ridice în ajutorul lor, nu cu sabia, ci cu pana?

— Ba da! Dacă ne-am referi numai la învăţatul teolog Weyer, cunoscut adversar al inchiziţiei. El a demonstrat că toate aceste procese ale vrăjitoarelor nu sunt decât vicleniile diavolului însuşi. Iată ce scria el, îmi amintesc aproape cuvânt cu cuvânt traducerea făcută de unul dintre cei mai buni cercetători ai istoriei vrăjitoarelor, Nikolai Speranski.

„Mulţimea stă şi priveşte cum sunt transportate vrăjitoarele cu căruţa jupuitorilor de vite, spre locul execuţiei. Adeseori toate membrele le sunt schilodite de cazne, sânii sfâşiaţi atârnă ca nişte zdrenţe; una are braţele rupte, alta are gambele zdrobite ca ale tâlharilor răstigniţi. Nu se pot ţine pe picioare, nu pot face un pas, deoarece labele picioarelor le-au fost strivite de

menghină. Acum călăii le leagă de nişte stâlpi în jurul cărora sunt rânduite lemne. Femeile ba gem jalnic, ba urlă de durerea chinurilor. Una din ele îl cheamă în ajutor pe dumnezeu, cealaltă pe diavol, hulindu-l pe dumnezeu. Iar mulţimea, în rândul căreia se află şi persoane de vază, şi sărăcime, şi tineri, şi bătrâni, priveşte la toate aceste grozăvii adeseori batjocoritor, împroşcând cu ocări pe nefericitele osândite…”

Observând cât o impresionaseră pe Sima cuvintele lui, Ghirin se opri.

— Cred că e de ajuns. Am să adaug doar că nu poate fi învinuită numai biserica catolică de aceste groaznice fărădelegi. Protestanţii, calviniştii şi luteranii, le-au persecutat poate cu şi mai multă cruzime pe aceste presupuse răufăcătoare, iar din punct de vedere al inventivităţii torturilor, monstruozitatea lor n-a fost mai prejos decât a catolicilor. Cartea care se află aici în faţa dumitale nu este un început, ci un rezultat al experienţelor de veacuri din camerele de tortură, puse la cale în chiliile mănăstirilor.

— Groaznic i şopti Sima. Cât de puţin am ştiut din toate astea.

— Nu eşti dumneata vinovată, ei noi care nu ne pricepem încă să predăm istoria. În cărţile de istorie antichitatea este prezentată într-o lumină foarte frumoasă, dar lipsită în mare măsură de adevăratul marxism economic; evul mediu e acoperit cu pudoare de către învăţaţii cu mentalitate creştină, iar noi nu l-am demascat încă aşa cum se cuvine. Abia de curând a început să se acorde atenţie, în egală măsură, studiului istoriei ţărilor din Occident şi Orient; totuşi, la ora actuală, chiar cele mai neînsemnate evenimente petrecute în Europa ne sunt mai bine cunoscute decât marile transformări istorice din Orient. Trebuie studiată viaţa reală, trebuie relevate atât progresele, cât şi scăderile omenirii care făureşte această viaţă… şi în niciun caz ignorate asemenea nelegiuiri, de felul celei pomenite mai sus. Nume obscure ca Sprengeri, Institoris, Bodin, Delrio, Karpţov, nu trebuie să slujească drept sperietori când vorbim de aceste îngrozitoare cruzimi, ci să devină subiecte de cercetare ştiinţifică. A sosit timpul să fie izgoniţi din studierea istoriei evului mediu slujitorii bisericii sau credincioşii care caută să atenueze şi să camufleze această înspăimântătoare ruşine a

bisericii, şi să se tacă apel la oameni de ştiinţă cu o concepţie materialistă, competenţi în psihologie şi ştiinţe sociale.

— Este, oare, cu putinţă ca toate aceste femei bănuite să fi recunoscut calomniile infame care li se atribuiau? întrebă Sima.

— Ce puteau să facă? Judecând numai după uimitoarea uniformitate a mărturisirilor lor, se poate deduce că aici n-a fost lucru curat, Dar nu asta-i preocupa pe acei călăi fanatici. Şi, totuşi, nenumărate protocoale vorbesc despre eroismul magnific al unora dintre victime: unele, fete foarte tinere, altele femei bătrâne… Mă înclin în faţa memoriei lor, deoarece nu există pe pământ dovezi de mai mare eroism decât acest stoicism al lor. Dârzenia acestor femei îi scotea din sărite şi îi întărită şi mai straşnic pe inchizitori, Care recurgeau la cele mai bestiale metode de torturare, socotite chiar de ei înşişi inumane. Acuzatele fie că se încăpăţânau în a nu recunoaşte învinuirile, fie că, doborâte de chinurile acelea groaznice, recunoşteau, pentru ca imediat să retracteze. Într-unui din protocoale stă scrisă cifra cincizeci şi trei. De cincizeci şi trei de ori a fost torturată o nefericită femeie! Eroinele acestea mureau în camera de tortură fără ca până la urmă să-şi recunoască vina şi fără să facă mărturisiri după bunul plac al judecătorilor. Nu de frica execuţiei (deoarece torturile erau cu mult mai înfricoşătoare decât moartea, „înzecit mai groaznice”, după mărturia unuia dintre inchizitori, „părintele” iezuit Spe), ci datorită înaltei lor purităţi morale, care nu le îngăduia să năpăstuiască nişte nevinovaţi, sortindu-i aceloraşi chinuri. Aceste femei, care, scârbite la culme, respingeau cu bărbăţie mârşavele calomnii ale slujitorilor bisericii, ar putea sluji oricând drept exemplu. Iată depoziţiile scrise sau, mai degrabă, strigătele unui suflet nevinovat şi dârz, ce răsunau adesea în temniţele acelea blestemate: „Sunt nevinovată, doamne Isuse, nu mă lăsa, ajutămă să îndur chinurile… Domnilor judecători, vă implor un singur lucru, să mă condamnaţi nevinovată. O, doamne, n-am făcut aceasta, iar dacă aş fi făcut-o, aş recunoaşte-o. Condamnaţi-mă nevinovată! Voi muri astfel bucuroasă…”

Ghirin traducea într-una fără să observe cum se întuneca şi tresărea aproape la fiece cuvânt Sima.

— Mai departe scrie că aşa a şi murit nefericita. Tot astfel şi-a dat duhul şi o foarte frumoasă tânără, pe care „după ce au bătut-o straşnic, au aşezat-o pe şevalet[11] şi i-au zdrobit oasele…” La toate aceste torturi femeia n-a scos un scâncet.

— Dar cum e cu putinţă una ca asta?

— E un fenomen cunoscut în psihologie, aşa-numita analgezic isterică, sau pierderea senzaţiei de durere din pricina îmbolnăvirii de isterie gravă. Printre „vrăjitoare”, aşa cum am spus, se aflau multe bolnave de nervi, iar tulburările psihice erau de la sine înţeles o consecinţă a torturilor îndurate. Însă în majoritatea cazurilor, şi asta e cât se poate de firesc din punct de vedere fiziologic, din pricina foamei, a recluziunii, a fricii şi a torturilor, psihicul omului e şubrezit, ceea ce îl transformă într-o făptură supusă în faţa călăilor lui, gata să ia asupră-şi orice acuzaţie, să recunoască orice, numai să scape de chinuri. Şi, toţi ajungeau pe rug. Ba nu toţi, Calvin, spre deosebire de ceilalţi „câini ai domnului”, zidea femeile de vii. Cu unele excepţii, extrem de rare, niciuna din cele prinse nu scăpa: servitorii domnului nu puteau să se înşele…

— Destul! izbucni Sima.

— De acord…

— Nu-mi dau încă seama de legătura dintre nenorocirea Nadiei şi Maiul vrăjitoarelor. E vorba probabil de acea ură faţă de femeie, cultivată de către biserică…

— Păi tocmai în asta rezidă fondul chestiunii! Aproximativ de şaptesprezece secole, biserica creştină se ocupă de educarea omului din Europa. Nu este deci de mirare că rămăşiţele acestei morale s-au păstrat sub nişte forme tăinuite, uneori inconştiente, chiar şi în ţara noastră sovietică, ţară care a rupt de mult cu religia. Tocmai în privinţa femeii ne-au mai rămas multe prejudecăţi, creştine, şi ceea ce s-a întâmplat cu Nadia are o legătură directă cu astfel de rămăşiţe. Ţi-am prezentat Maiul vrăjitoarelor ca să-ţi dai seama cât de profundă a fost infamia şi decăderea, până unde au putut ajunge obscurantismul şi cruzimea bisericii creştine, de care aceasta nu va putea fi spălată în vecii vecilor; tot aşa cultura europeană a secolului nostru va purta pururea ruşinea fascismului şi a lagărelor morţii.

— Dar gelozia şi castitatea femeii?

— Creştinătatea a împrumutat pe de-antregul din religia iudaică, învăţătura despre păcatul şi vinovăţia femeii. Iar de unde au luat-o iudeii, poporul cel mai vechi de pe planetă, care a supravieţuit tuturor contemporanilor săi, în afară poate de chinezi, nu e greu de stabilit dacă ne gândim la condiţiile lor de viaţă; trăiau la marginea unui deşert, în permanenţă ameninţaţi de atacurile vecinilor. Dar acum nu despre asta e vorba. Fapt e că aceste principii morale au intrat neştirbite în religia creştină, iar apoi au fost temeinic însuşite de către biserică. Întemeietorul bisericii de la Roma, apostolul Petru, care, raportat la scara timpului nostru, a fost, fără nicio îndoială, un paranoic cu halucinaţii permanente, a întărit şi mai mult poziţia anti feminină a bisericii.

Spre sfârşitul evului mediu aceasta s-a transformat într-o instituţie importantă cu puteri nelimitate, şi, potrivit legilor dezvoltării dialectice, grăunţele greşelii semănate la întemeierea ei s-au înmulţit într-atât, încât au ajuns la o contradicţie inevitabilă cu însăşi esenţa religiei creştine persecutarea monstruoasă, de nedescris, a vrăjitoarelor şi în acelaşi timp reprimarea oricărei manifestări de liberă cugetare a dat omenirea cu secole înapoi (mai exact civilizaţia noastră europeană), şi a adus Europa la hotarul unui total faliment economic. Dacă n-ar fi început la timp jefuirea Asiei şi Africii, e puţin probabil ca Europa să fi putut rezista acestui faliment al culturii şi educaţiei sale. S-a mers până acolo, încât în Germania, Spania şi în alte ţări, femeile frumoase ajunseseră o raritate.

Spania, ţara în care inchiziţia a făcut ravagii timp de aproape trei secole, şi-a pierdut treptat, generaţie după generaţie, fiii ei cei mai talentaţi, mai viteji şi mai instruiţi, ceea ce a dus-o la pierzanie ca putere mondială, devenind o ţară de mâna a treia care a încetat să-şi mai exercite influenţa asupra economiei şi culturii europene.

Şi, fiindcă veni vorba, la noi în Rusia, pe vremea aceea, nu se întâmpla nimic din toate astea. Desigur că slujitorii bisericii mai condamnau câte o vrăjitoare sau câte un vrăjitor, s-ar părea că la noi au predominat vrăjitorii, dar ororile n-au luat proporţiile unei calamităţi sociale, mai ales dacă faci o comparaţie cu cele ce scria preotul Meifart despre Germania acelor timpuri, citez

din memorie după Speranski: „Până şi cel mai neînsemnat incident era remarcat, stârnind îndată bănuieli şi denunţuri. Un om cinstit, cu nume bun, ar fi putut trăi cu mult mai liniştit şi ferit de primejdii, printre turci sau tătari, decât printre creştinii germani.”

— Şi cum putea poporul să suporte toate astea? întrebă Sima.

— Nici eu nu înţeleg cum. Am mai spus că în acest domeniu se impun cercetări serioase. Este interesant de reţinut faptul că restabilirea condiţiilor normale de existenţă, a umanismului şi a respectului faţă de femeie, ne-a redat dragostea de frumos, determinând o mare renaştere a artei.

După cum scria vestitul cercetător Taylor: „Biserica n-a izbutit niciodată să obţină adeziunea unanimă a maselor la preceptele ei în ce priveşte raporturile dintre sexe. Totuşi, au fost perioade când a reuşit să sporească într-atât numărul de abstinenţi sexuali, încât a provocat foarte multe cazuri de îmbolnăviri psihice. N-ar fi exagerat să spunem că Europa evului mediu începuse să semene cu un balamuc.”

— Dar cum a putut ajunge biserica până aici?

— După multe secole de funcţionare, maşinăria bisericii a devenit din ce în ce mai bine organizată şi extrem de puternică. Iar la conducerea ei se afla o mână de fanatici neînchipuit de primejdioşi. De altfel, acelaşi lucru se poate spune şi despre împăraţi şi seniori; toţi, de la mic la mare, erau contaminaţi de ideile barbare ale credinţei, care, aşa cum am mai spus, rânduise femeia, dragostea, frumuseţea şi trupul ei, acolo, în sferele înspăimântătoare ale infernului.

Până acum aceste date n-au fost popularizate; dar, la drept vorbind, cum ar fi putut un om evlavios să dezvăluie această ruşine a bisericii? Cum ar fi putut ea însăşi să recunoască asemenea fărădelegi? Ar fi însemnat să-i îndepărteze de biserică pe toţi cei care erau cât de cât în stare să raţioneze.

Biserica n-a putut duce la bun sfârşit rolul pe care şi-l asumase, de educator al omenirii. Prin însuşi sistemul ei de organizare biserica este fatală dezvoltării normale a culturii. Astăzi puterea ei a scăzut extrem de mult chiar şi în Apus. Însă, atât biserica din Roma cât şi protestanţii şi luteranii în perioada medievală s-au manifestat la fel, fapt care confirmă o dată în plus că germenii nefaşti ai intoleranţei, obscurantismului şi

tiraniei, adică ai fascismului, îşi află cuibul în însăşi temelia bisericii creştine.

— Dumnezeule, cât sunt de ignorantă! clătină din cap, cu amărăciune, Sima.

— Crezi că eşti singura? Mă şi mir că în ţara noastră, primul stat ateu din lume, nu există o serioasă literatură pe tema asta. Un asemenea aspect al evului mediu ne e puţin cunoscut, atât nouă, cât şi celorlalţi. Să fie, oare, faptul acesta întâmplător? Cred că nu-i întâmplător, şi că noi îi urmăm pe oamenii bisericii din inconştienţă. Ca să-ţi dau un exemplu, până şi dumneata, care te-ai născut nu cu mult înainte de aniversarea a douăzeci de ani de Putere sovietică, faci apel la dumnezeu, înţeleg, desigur, că e pur şi simplu o exclamaţie care a intrat în uz, dar o rosteşti, totuşi. Atunci, de ce te miri că rămăşiţele moralei bisericeşti încă mai dăinuie? Citeşte-i pe literaţii noştri sovietici şi în fiecare a doua carte vei da de gelozie, de femei neprihănite, de altele cu o comportare reprobabilă, „decăzute”… Toate astea sunt scrise cu intenţii bune, în numele consolidării familiei, dar lupta pentru întemeierea familiei pe principii noi nu trebuie dusă pe baza unei etici religioase perimate! Şi femeile, aşa-zise „decăzute”, încep până la urmă să creadă că sunt nişte făpturi anormale, nişte victime iresponsabile.

— Am înţeles, am înţeles tot! exclamă Sima. Potrivit moralei bisericeşti, noi, femeile, suntem creaturi inferioare; iubirea şi pasiunile noastre sunt considerate păcătuiri; blestemul Evei se răsfrânge asupra tuturor urmaşelor ei. Dar cum nici religia cea mai intolerantă nu poate interzice satisfacerea necesităţilor vitale ale oamenilor, a fost obligată să accepte dragostea fizică, fără de care, de altfel, cum ar fi putut exista lumea? Femeia însă nu poate aparţine decât alesului ei şi de aceea trebuie să fie „curată”, adică neprihănită până la căsătorie. Dacă a mai iubit pe cineva, atunci se îngăduie a fi umilită, blestemată, torturată. Aşa-i, sau nu?

— Aşa-i! Socotind că s-a terminat definitiv cu biserica şi că niciodată ea nu va mai exercita vreo influenţă asupra oamenilor sovietici, noi ne-am lăsat pe tânjală şi n-am mai ţinut seama de viabilitatea vechilor precepte morale, nu ne-am străduit să le dezrădăcinăm cu totul. Ba ici, ba colo, aceste rămăşiţe ale

evului mediu, adânc pitulate în unele suflete, apar la suprafaţă. Aşa se explică de ce aviatorului Nadiei i s-a părut că a fost frustrat în chip josnic, că a fost jignit. Aceasta este esenţa problemei, din care mai derivă multe consecinţe.

Când sacerdoţilor unei morale obscurantiste li se dau puteri nelimitate, ca în cazul bisericii în evul mediu, rezultatul nu poate fi decât acesta. Şi Ghirin făcu un gest spre înfiorătoarea carte care zăcea pe masă. Tocmai de aceea se impune o luptă conştientă şi stăruitoare, în care ştiinţa să constituie anna principală. De aceea te afli şi dumneata aici, înainte de a sta de vorbă cu Nadia.

Ghirin tăcu, iar fata îl privi lung, cu atenţie. Obrazul îi era uşor îmbujorat. Sima făcu un pas, se ridică pe vârfuri, îi puse cu îndrăzneală braţele în jurul gâtului şi-l sărută.

— Ivan Rodionovici, îţi mulţumesc.

— Nu trebuie să-mi mulţumeşti, Sima! Şi asta-i ceva perimat.

— Păi dacă e aşa… poate mai dispui încă de un ceas, un ceas şi jumătate?

— Astăzi, da.

— Totdeauna când sunt amărâtă, îmi găsesc refugiul în Grădina zoologică. Aşa cum mă simt acum, după excursia noastră în trecut, mi-ar fi imposibil să mă întorc direct acasă. Mergem?

Ghirin era bucuros să simtă lângă el umărul voinic al fetei, să meargă în ritmul pasului ei uşor şi avântat.

O luară pe strada Vorovski, cu copaci pământii, peste oare se aşternea dantelăria mugurilor. În colţul străzii Sadovaia, Sima, care tăcuse tot timpul, se opri brusc.

— Mă bucur că eşti medic, fiziolog şi psihiatru, înseamnă că am să capăt un răspuns complet la o problemă importantă care mă preocupă. Ultima din ziua de azi. Dar asta trebuie s-o rezolvăm înainte de a intra în Grădina zoologică.

— Depinde de problemă. Nu mă lua totuşi drept un înţelept al Orientului.

— O-o… Începu fata emoţionată. Iată despre ce-i vorba. Mă întreb dacă gelozia asta a bărbatului faţă de trecutul femeii, în afară de cele menţionate de dumneata, adică pornirile primare la care se adaugă influenţa moralei religioase, mai are şi o bază

psihofiziologică, cum ai denumit-o. Ceva care izvorăşte din psihic, dar determinat de realitatea zilelor noastre?

— Din păcate, aşa el Noţiunile depăşite ale moralei nu mor, tocmai pentru că nimeresc pe un teren prielnic.

— Şi care e acest teren?

— O slăbire din ce în ce mai gravă a rezistenţei fizice şi a energiei spirituale în condiţiile vieţii de oraş, din care lipseşte munca şi călirea fizică. Din pricina asta se exercită o considerabilă suprasolicitare nervoasă. Reiese de aici că toate simţurile şi dorinţele într-un fel vătuite, înăbuşite, nu ne mai oferă acea plenitudine a trăirilor şi a impresiilor, care sunt specifice psihicului sănătos. Asta generează un sentiment de inferioritate, care la rândul său, face ca însuşi gândul la un rival să fie insuportabil şi, în consecinţă, să ne simţim, în faţa iubitei, tulburaţi de o eventuală comparaţie cu altcineva. Ah, cât de important este ca omul să se ocupe ele educaţia sa fizică!

— Şi asta mi-o spui mie! râse Sima. Iar eu ziceam, dimpotrivă, că am acordat prea multă atenţie culturii fizice în detrimentul evoluţiei mele spirituale.

— Ba nu, ripostă Ghirin cu un aer gânditor şi pe un ton convins, cu cât te cunosc mai mult, cu atât îmi dau mai bine seama că în dumneata totul e foarte armonios, echilibrat. Adică tocmai ceea ce propovăduiesc eu tuturor, spre ce năzuiesc.

Sima, încă năpădită de gânduri, neputându-se desprinde de ele, rămase tăcută până ce ajunseră pe noul teritoriu al Grădinii zoologice. Era ora cea mai potrivită. Seria întâia de elevi se afla la şcoală, iar cei din seria a doua nu apăruseră încă, aşa că lipsind principalii vizitatori, oamenii se plimbau tacticos printre plasele de sârmă. Sima era transfigurată. Îi saluta cu porecle mângâietoare pe favoriţii ei, urs-pisica cea gravă şi fălcoasă, cu ochii oblici, care şedea în colţul cuştii cu o mutră de birocrat jignit; poneii îndărătnici şi lăţoşi care îşi întindeau printre gratii boturile calde spre mâinile ei gingaşe; lupul cel sârguincios caro săpa de zor o groapă adâncă într-unui din sectoarele cuştii lui descoperite. Animalele îşi ciuleau urechile la auzul glasului fetei, de parcă ar fi înţeles-o şi nu-şi luau de la ea multă vreme ochii gravi şi adânci.

Un cârd de bobocei de raţă sălbatică, greoi şi caraghioşi, se căţărau cu încăpăţânare pe lutul muiat de apă al malului, spre

jgheabul lor cu mâncare. Sima îi îmbărbăta de zor. Iar răţuştele, legănându-se, poticnindu-se şi căzând pe o parte, alunecau îndărăt, dar nu se lăsau şi luau din nou vitejeşte malul cu asalt.

Ghirin admira această transformare a ei într-o ocrotitoare, a vieţii, toată numai grijă şi duioşie faţă de tot ce era mic, neajutorat, neştiutor. Se gândea că din totdeauna femeia a fost ocrotitoarea animalelor din jurul casei, ba chiar şi a tuturor animalelor, deoarece în inima ei de mamă este loc din belşug şi pentru alţii, nu numai pentru propriii ei copii. De aceea, străvechii locuitori ai şesurilor. Şi dealurilor Irakului, cu fauna lor bogată, închipuitul rai al legendelor biblice, credeau într-o zeiţă căreia i se supuneau toate fiarele. Ei au transmis această credinţă multor popoare. Milenii de-a rândul a dăinuit credinţa într-o putere deosebită pe care. O au femeile asupra animalelor. Obscurantiştii au denaturat-o însă, răspândind legende cu vrăjitoare de care ascultă lupii, vârcolacii, urşii turbaţi sau câte o ceată mare de guzgani. Ghirin zâmbi în sinea lui închipuindu-şi-o pe Mărgărită Nazarova cu tigrii ci, în antichitate. „în Orient ar fi fost” proclamată zeiţă, iar în Occident ar fi fost arsă pe rug. Tocmai aici e ascunsă cheia cu ajutorul căreia se clarifică deosebirea dintre cele două culturi şi nu în favoarea noastră, a europenilor. Dar ia să-i lăsăm naibii pe fanaticii tuturor timpurilor şi epocilor! Fata asta, cu duioşia ei nemărginită faţă de aceste animale care o înţeleg, e atât de minunată, încât am impresia că aceste clipe petrecute alături de ea sunt cele mai însemnate din câte mi-au fost şi-mi vor mai fi date să trăiesc.”

— Spune-mi, nu ţi se pare caraghioasă… comportarea mea faţă de animale? Îl întrebă ea fără ocol, ca de obicei.

— Dimpotrivă, îmi place. Îmi pare rău că nu pot face la fel.

— Ba e mai bine aşa. Bărbatul care iubeşte un animal sălbatic sau unul domestic până într-atât, încât să devină sentimental, e cu siguranţă un om egoist, crud şi cu conştiinţa încărcată! Ciudat, nu?

— De unde ştii asta?

— N-aş putea să spun. Am constatat sau am citit undeva…

Trecuse destul de multă vreme de când Ghirin şi Sima rătăceau de la o cuşcă la alta, zăbovind în dreptul animalelor care-i interesau în mod deosebit.

— Priveşte, te rog, cât de uimitor de limpezi sunt ochii fiarelor, spuse ea cercetând cu atenţie capul mândru şi expresia dispreţuitoare a unui leopard, sau prinzând privirea unei leoaice, aţintită asupra ei. Ar fi bine ca natura să ne dea şi nouă asemenea ochi.

Ghirin îi explică atunci că simţul vederii la fiare este, pentru întreaga lor specie, o chestiune de existenţă. E motivul pentru care ochii păsărilor de pradă şi ai fiarelor sunt extraordinar de curaţi, având uneori pe deasupra şi însuşirea de a acumula lumină pentru vânătoarea din timpul serii sau al nopţii.

— Observă, te rog, că ele privesc drept înainte, arătă el spre o leoaică mare, de aceea şi seamănă privirea lor cu a noastră. E vorba de vederea binoculară, stereoscopică; ea se deosebeşte de vederea dispersată a erbivorelor prin aceea că e concentrată. În schimb, erbivorele au un câmp vizual cu mult mai vast; aproape în toate direcţiile din care s-ar putea ivi duşmanul. Lucrurile acestea sunt însă de mult cunoscute. În vremea din urmă s-a descoperit că ochii unora dintre animale au o structură extrem de complexă, care le permite să vadă la lumina polarizată sau a razelor infraroşii; astfel şerpii, bufniţele desluşesc pe un întuneric desăvârşit contururile unui trup cald, ba mai mult, pot chiar urmări prada după urma termică pe care o lasă, aşa cum se urmăreşte o pradă după miros. Ochii crocodililor, de pildă, au o facultate mai mare de a-şi schimba pigmentaţia retinei, drept care văd clar şi ziua, şi în amurg. S-ar putea vorbi fără sfârşit despre lumea minunată a animalelor, despre structura surprinzătoare a organelor lor, descoperirea cărora ne duce la un fel nou de a-l înţelege pe om.

— Totuşi, mai spune-mi câte ceva, îl rugă Sima, simt că încep să devin crocodil, fiindcă văd şi în amurg…

Şi Ghirin, cucerit de interesul şi atenţia de care da dovadă însoţitoarea lui, îi vorbi despre girafele care pasc la umbra copacilor în savanele cotropite de un soare puternic din care pricină ochii le sânt prevăzuţi cu filtre polarizante aşezate în cornee; despre o specie de feline străvechi din Tibet sau din munţii Chinei, înzestrate cu o iuţeală fulgerătoare a mişcărilor; despre nişte chiţcani atât de mici, încât neputându-şi păstra căldura trupului în timpul iernii, sunt nevoiţi să circule încontinuu consumând în douăzeci şi patru de ore o cantitate de

hrană de trei ori mai mare decât propria lor greutate. Îi mai povesti şi despre un animal minuscul din deşerturile Americii de Nord, şoarecele perognat, care nu cântăreşte decât şapte-opt grame şi nu bea niciodată apă. Diametral opus chiţeanului nostru, acest şoarece s-a adaptat în aşa fel la mediu, încât poate să cadă în stare de hibernare în orice moment neprielnic: fie că vremea e prea caldă, fie prea friguroasă, fie că nu are hrană suficientă.

De la locaţia de ultrasunete a liliecilor, Ghirin trecu la radiolocaţia unor peşti din Africa, mormiruşi, care trăiesc în apa gurilor adânci, mâloase ale nurilor; apoi la dispozitivul de orientare prin sunete a delfinilor, construit ca sonarul de pe actualele vase de război. Îi povesti despre surprinzătorul număr de lilieci din America Centrală unde în peşteri, în timpul hibernării, se pot găsi „ciorchini” de lilieci de câte cinci metri diametru; despre vampirii veninoşi

— Tot o specie de lilieci din Panama, care sug sânge…

— Ce scârboşenie groaznică, se cutremură Sima. Îmi pot închipui cum sug sânge tot soiul de insecte, căpuşele sau ţânţarii, dar liliacul-vampir?! Doar e un mamifer, înrudit într-o oarecare măsură cu primatele inferioare.

— Văd că ştii destulă zoologie, se miră Ghirin. Dar ce-ai spune despre omul-vampir?

— Din poveştile de groază ale evului mediu, bineînţeles?

— Ba e vorba de realitatea cea mai verificată. Bunăoară în Africa există triburi care se ocupă cu creşterea vitelor, vatussi şi massai, de altfel odinioară indivizi cât se poate de civilizaţi, chipeşi şi viteji, acum nu mai sunt la curent cu modul lor de viaţă. Aceştia se hrăneau îndeosebi cu lapte, amestecat cu sânge de vacă, sânge ce-l scurgeau din vâna ei jugulară. Oare nu-i un procedeu vampiric? Din punctul de vedere al vacii, bineînţeles! Dar din punctul de vedere al omului… În loc să omori animalul, mai bine îi iei puţin sânge: dacă o faci cu cap, nu se întâmplă nicio nenorocire.

— Adevărat! La prima vedere pare îngrozitor, dar în fond e o faptă chiar umanitară!

— Ca toate, de altfel, în lumea noastră complexă, dialectică. Şi nu se ştie de ce asta o uităm aproape întotdeauna. Din copilărie ni se predă logica, dar o logică lineară, unilaterală, matematică.

Ar fi timpul să ne gândim la o altă pedagogie. De exemplu, noi ne-am deprins din copilărie să considerăm peştele drept un animal cu sânge rece şi mult inferior din punct de vedere fiziologic vertebratelor terestre. Există totuşi şi peşti cu sânge cald, cu o carne care seamănă cu cea de vită, fiind tot atât de bogat irigată cu sânge. Este vorba de peştii din specia tonului: peştele-cu-spadă, peştele-cu-vele, care gonesc prin apele oceanului eu o viteză de douăzeci de kilometri pe oră. Această iuţeală vertiginoasă abia o ating navele noastre cele mai puternice; când colo, o asemenea performanţă o realizează un simplu peşte! Un peşte însă eu muşchi de oţel, irigaţi cu sânge din abundenţă, care rezistă la cele mai puternice şocuri şi care funcţionează la temperatura-limită pentru albumină, ca şi muşchii celor mai evoluate animale. Şi iată că s-a şi ivit o contradicţie: nivelul scăzut în ce priveşte alimentaţia cu oxigen prin branhii n-ar permite să se obţină energia necesară unei asemenea viteze, dacă nu i-ar veni în ajutor viteza însăşi. În goana aceea turbată, prin orificiile larg deschise ale branhiilor trece o mai mare cantitate de apă saturată cu oxigen, ceea ce înlocuieşte respiraţia energică a vertebratelor superioare.

Există peşti ce-şi hrănesc puii cu un fel de lapte, secreţia unor glande, dispuse chiar la suprafaţa pielii. E vorba de simfizodonii care trăiesc în râurile bazinului fluviului Amazon.

Iată infinitatea de aspecte pe care le prezintă raporturile dintre organism şi natură, cele două laturi ale unui singur tot, strâns împletite întru rezolvarea contradicţiilor, în decursul a sute de milioane de ani de evoluţie a vieţii pe Pământ.

Abia acum am început să pătrundem cum anume ia fiinţă o formă animală, în strânsă şi complexă interdependenţă cu mediul înconjurător, mister nedezlegat vreme îndelungată, constituind principalul cal de bătaie în concepţia idealiştilor. De aici trecem la tipul uman, căutând să dezvăluim întreaga complexitate a fiziologiei şi psihologiei sale, şi vom avea astfel o temelie trainică pentru medicina contemporană, pentru etica şi morala zilelor noastre.

— Mă înşel, sau mi se pare că deocamdată vorbeşti de deziderate şi nu de starea de fapt a biologiei? întrebă Sima.

Ghirin surâse cu neprefăcută amărăciune.

— Ai dreptate. La noi a dăinuit vreme îndelungată o părere învechită asupra biologiei, mai cu seamă a zoologiei, anatomiei, morfologiei, sub cuvânt că ar fi ştiinţe de categoria a doua. Numai de puţin timp guvernul s-a sesizat de rămânerea în urmă a biologiei. Energetica organismelor vii, studiul autodirijării şi a reglementării lor au dat naştere ciberneticii, bioenergeticii, bionicii. Şi totuşi, ici-colo, unii continuă să susţină inutilitatea anatomiei şi morfologiei, a studiului formelor şi corelaţiilor lor cu natura, reduc subvenţiile alocate unora dintre laboratoare. Noi am lăsat ca Occidentul să preia antropologia, genetica umană, psihologia şi un şir întreg de ramuri ale ştiinţei care se ocupă cu studiul omului. În perioada cultului personalităţii toate acestea erau interzise. Dar în comunism principalul este omul şi, în consecinţă, tot ce se referă la el e important. Cât despre tehnică, ce înseamnă tehnica fără om? Un aparat cu comandă automată care zboară spre stele poate fi pilotat şi de un om care în alte privinţe e un barbar. Fiarele fasciste zburau doar cu cele mai complicate avioane şi n-o făceau chiar atât de prost! Iartă-mă, se reculese Ghirin, mi-ai atins punctul vulnerabil şi ţi-am destăinuit gândurile mele tainice, împuindu-ţi capul. Să mergem mai departe!

— Vorbeai despre ochi, spuse cu un aer gânditor Sima. Dar ai observat expresia lor la diferite animale? Privirea păsărilor de pradă, de pildă, exprimă ascuţime lipsită de suflet, de pasiune, pe când câinii sau lupii au cu totul altfel de ochi, gânditori, trişti. Ochii erbivorelor sunt blânzi, tâmpi şi indiferenţi. Dar uită-te la hiena aceea. Sima arătă spre o hienă mare, cafenie-roşcată, originară din Africa de Sud, tolănită pe o platformă îngustă şi joasă. Vezi ce ochi demenţi are? Expresia lor e ca a unui nebun, sau a unui om beat mort. Şi am observat că aceeaşi expresie de demenţă o au şi cangurii, ba chiar şi dihorii. Ce ar putea însemna asta, dacă nu indiciile unor procese de gândire deosebite? Când mă uit în ochii unei hiene, mă cuprinde frica…

— E foarte interesant ee spui, consimţi Ghirin după câteva clipe de meditare. Într-adevăr, în procesele lor vitale, păsările sunt cele mai. Automatizate, sunt cu drept cuvânt nişte roboţi conduşi mai ales de memoria generaţiilor anterioare, de instincte. Hienele, dihorii şi mai ales cangurii sunt mamifere inferioare din punct de vedere psihic. Ele sunt conduse de

procese subconştiente reglementate de instincte străvechi, fără o influenţă activă a memoriei. La om, asta ar însemna dementă. Dumneata mi-ai sugerat idee. A analizării comparative a proceselor psihice ale tuturor acestor animale. Îţi mulţumesc. Dar ce ai putea spune despre lei sau despre tigri? Arătă spre rândul de cuşti în care se aflau aceste uriaşe feline. Se apropiară din nou de ele, trecând pe lângă hienă.

Sima nu răspunse îndată, ci privi gânditoare spre leul care, dincolo de zăbrelele de fier ale cuştii, îşi înălţase capul adulmecând adierea umedă a vântului. În expresia lui leneşă şi mândră nimic nu-ţi sugera automatismul lipsit de patimă al păsărilor sau riposta bătăioasă a ursului şi nici docilitatea câinelui. Expresia ochilor de chihlimbar ai leului şi ai leoaicei celei mari care se instalase alături de el nu amintea cu nimic nici de ermetismul trufaş al celorlalte feline mai mărunte.

— Sălăşluieşte într-înşii o forţă calmă şi necruţătoare, spuse în sfârşit Sima. Sunt stăpânii celorlalte fiare; cu drept de viaţă şi de moarte asupra lor… Fata se mai gândi puţin şi încheie: Şi totuşi e păcat că nu ne tragem din animalele astea nobile, ci din infectele acelea de maimuţe.

— A! Prin urmare nici dumneata! Nici eu nu pot suferi aceste caricaturi ale omului, poate tocmai fiindcă ne seamănă atât de mult.

— Dar atunci de ce maimuţele au atâta succes? Sima arătă spre mulţimea de oameni îngrămădiţi în faţa pereţilor înalţi de sticlă ai cuştii maimuţelor, care urmăreau râzând hârjoana şi strâmbăturile îndepărtaţilor lor ascendenţi.

— Pentru că din păcate am moştenit ceva şi din psihologia lor, râse Ghirin. Psihologii din Apus i-ar fi dat acestui fenomen numele de complex de inferioritate… O dată cu dezvoltarea creierului, maimuţele au căpătat însuşirea de a compara şi de a pizmui, dându-şi seama de inferioritatea lor faţă de fiarele puternice sau de erbivorele uriaşe. Aşadar, cocoţate în copaci, la o înălţime care le. Asigură securitatea, sunt gata, ca toţi pizmaşii, să insulte, să ia în batjocură sau în derâdere orice, compensându-şi astfel nemulţumirea. Specimenele cele mai pizmaşe şi cu cel mai dezvoltat simţ de proprietate sunt maimuţele, mai ales cele din specia pavianilor, după aparenţă, animale de turmă.

— De turmă, dar fără a avea o organizare de colectiv, interveni Sima. Ghirin făcu din cap un semn de aprobare.

— Şi, din păcate, a lua în derâdere ceea ce nu a înţeles, a-şi bate puţin joc de cel slab sau bolnav, a-l umili pe străin, e o atitudine pe care o întâlnim adeseori şi la horn o sapiens, de bună seamă la cel situat pe o treaptă de cultură inferioară şi prost educat pe deasupra. Însuşi faptul de a râde pe socoteala maimuţelor este probabil o meteahnă care ni se trage tot de la ele; la fel şi rădăcinile sadismului,

— Ce păcat, totuşi, că natura a făcut să ne tragem din nişte burtăverde invidioşi ai regnului animal şi nu din leii imperiali sau din puternicii elefanţi. I-aş accepta chiar şi pe tauri. Sima se apropie de drugii groşi ai ţarcului în spatele căruia îşi legăna capul masiv un bizon uriaş.

— Nu cred că ar fi fost bine; sunt animale cam obtuze, replică Ghirin cu seriozitate. Şi nici cu leul sau tigrul. Natura nu dă nimic pe degeaba. Tributul pe care-l plăteşte leul pentru forţa şi energia lui nervoasă este scurta lui existenţă în care n-ai timp să acumulezi înţelepciune.

— E adevărat că un savant german a regenerat nişte tauri sălbatici, numiţi bouri, a căror specie a dispărut, şi că acum există o cireadă întreagă de asemenea exemplare.

Întrebă Sima. Nu mai ştiu în ce ziar am citit o notiţă despre experienţa asta, dar mi s-a părut că e vorba de un adevărat miracol.

— Probabil că ştiinţa va izbuti, în viitor, să facă miracole şi mai uluitoare. E adevărat că această specie, crescută artificial, are toate caracteristicile bourilor. Totuşi nu sunt decât nişte copii ai celor de odinioară, care şi-au irosit forţa uriaşă acumulată prin selecţie naturală, în decursul miilor de secole de existenţă. Un zoolog englez a făcut o constatare interesantă şi anume că numai indivizii cu deficienţă mintală se lasă domesticiţi. Observaţia asta a publicat-o. Eu aş spune cam acelaşi lucru, dar altfel. Speciile naturale ale animalelor reprezintă un standard la care s-a ajuns după perioade de milioane de ani, fiind vorba de aceeaşi măsură şi mediană a utilităţii ca şi frumuseţea, în timp ce speciile obţinute artificial constituie nişte trucaje, nişte abateri, care, fără ajutorul omului, ar dispărea nu peste mult de pe faţa Pământului.

Ghirin îşi privi deodată ceasornicul.

— Ai întârziat?! se alarmă Sima. Atunci, fugi! Nu te îngriji de mine, eu am să mai rămân aici singură, simt nevoia să mai reflectez…

O puternică strângere de mână, o privire caldă care nu-i mai era străină, care înţelegea tot… şi Ghirin ieşi în zgomotoasa stradă Gruzinskaia, trezindu-se deodată împresurat de oameni grăbiţi şi asurzit de uruitul metalic al maşinilor.

Sima reveni pe poteca singuratică de lângă ocolul cerbilor şi rămase acolo nemişcată, pierdută în gânduri, cu degetele pe sârmă. A rece a împrejmuirii. În acorduri rare de ghitară şi în hohote de râs, un grup de tineri se îndrepta spre ea. Cele două fete care o strigară erau de la Şcoala ei de gimnastică. Pe tinerii care le însoţeau îi cunoştea de asemenea, trei băieţi veseli şi cu vocaţie muzicală, artişti-amatori ai uzinei din apropiere, un trio unit care le aştepta adeseori pe fete după terminarea cursurilor.

— Serafima Iurievna, nici nu ştiţi ce cântec hazliu ne-a cântat Volodea! Ia. Repetă-l pentru Serafima Iurievna! Strigă o lată către un flăcău înalt şi chipeş ca voinicii din poveste, cu părul auriu şi uşor cârlionţat. Acesta o privi lung şi stăruitor, şi Sima îşi aminti că privirea asta o urmărea ori de câte ori se întâlnea cu cei trei prieteni.

Flăcăul îşi îmbină sprâncenele a încăpăţânare, apoi consimţi brusc.

— Am să cânt altceva! spuse el şi făcu ştrengăreşte cu ochiul către tovarăşul său. După care luă în faţa Simei poziţia teatrală a cântăreţului de operă. Cu un glas plăcut şi sonor începu o veche romanţă despre nişte ochi ca marea, ochi care nu-ţi lasă niciun dram de speranţă, căci în adâncul lor întunecat se zăresc umbre stranii:

În negru-adâncul lor,
Zac sfărâmatele carene
Şi algele înstrună verzi poeme;

Tânărul cânta, iar privirea lui rugătoare părea că exprimă într-adevăr o dorinţă oare nu se putea împlini. Cu cât Sima, surprinsă, îşi încorda atenţia, cu atât cântăreţul îşi dădea mai năvalnic drumul, gata să rupă strunele ghitarei. Flăcăii începură să zâmbească, iar fetele, intuind ce se petrece, tăcură mâlc.

Apoi, făcând pe măscăriciul, flăcăul căzu în genunchi în faţa Simei, îşi desfăcu larg braţele şi îşi dădu capul pe spate.

Acolo vreau să mor, În taina verde-a ochilor.

Răcni el aproape, apăsând pe cuvintele „vreau să mor”.

Sima se aplecă spre cântăreţ şi rosti încet:

— De ce toate astea, Volodea? Crezi că e bine să glumeşti aşa, umilindu-te şi pe tine şi pe aceea căreia i te adresezi? Eşti doar un om serios, cuminte, cu o profundă înţelegere a muzicii. Să nu mai încerci să-ţi manifeşti sentimentele în acest mod, nu vei reuşi să scapi de ele astfel, ci doar să… Sima tăcu.

— Să… ce, Serafima Iurievna? Întrebă tot atât de încet tânărul, sărind în picioare şi scuturându-şi maşinal genunchii de praf.

— Să le depreciezii. Şi în ochii dumitale, şi ai altora. Ce poate fi mai urât decât să trăieşti meschin?

— Ei, Volodka, ai încasat-o? chicoti una din fete, dar îşi înghiţi vorba sub privirea dojenitoare a Simei.

— Cu bine, Volodea, şi rămâi totdeauna aşa cum eşti, spuse Sima întinzându-i mâna, pe care acesta o strânse cu putere.

Sima îi zâmbi blând, îşi luă rămas bun de la elevele ei şi plecă, simţind cum o petrec privirile stăruitoare a cinci perechi de ochi.

*CAPITOLUL 7 „Ex Siberia semper novi”*

— E timpul să mai facem o pauză, ivan Rodionovici! nu se putu stăpâni să observe Vera, când primi dispoziţia de a porni după o nouă serie de medicamente. Asta însemna că vor continua experienţele la care lucrau de două săptămâni, fără a se fi înregistrat vreun succes deosebit.

„Au ieşit la iveală date interesante, îşi spunea Ghirin, totuşi nu sunt cele aşteptate… cele de care avem nevoie.” Şi cu cât experienţele erau mai puţin promiţătoare, cu atât sporea şi râvna colaboratorilor săi. Ga să nu-l distragă nimic de la muncă, Ghirin nu părăsea institutul nici noaptea, dormind într-o cămăruţă de lângă laborator. Serghei rămânea şi el să lucreze până târziu. Vera era singura care se mai ducea în oraş cu treburi. Un vraf cât toate zilele de procese-verbale şi stenograme ale celor povestite de către oamenii cu care se făceau experienţele ca şi desenele ciudate executate de aceştia în momentul halucinaţiilor datorate schizofreniei, provocate artificial, constituiau mărturia muncii efectuate. Şi Serghei, şi

Ivan Rodionovici erau traşi la faţă, palizi; inima de femeie a laborantei nu mai putea suporta nepăsarea de care dădeau dovadă cei doi faţă de ei înşişi.

— Degeaba te pierzi cu firea, Verocika. Vorbele lui Ghirin erau pline de blândeţe. N-are să se întâmple nimic cu Serghei, cât despre mine, sunt călit. În general, prea ne ferim să punem la încercare puterea creierului. E o prostie, creieru-i capabil să asimileze infinit mai multe cunoştinţe decât îi oferim noi. Trebuie numai să ştim cum să-l facem să înveţe. Trebuie să avem convingerea că se poate, ba chiar se cere să supunem întregul organism unor suprasolicitări intense, însă cu condiţia de a ne asigura după aceea perioade lungi de odihnă. Aşa suntem noi constituiţi, aşa ne-am format printr-un îndelungat proces de evoluţie, şi această realitate nu poate fi ignorată.

— Vezi, Vera, ce ţi-am spus eu? izbucni triumfător studentul. Ai încasat-o? Ivan Rodionovici a demonstrat că, fiind oameni civilizaţi, avem prea puţine sarcini şi suntem prea puţin ocupaţi. Iar pentru a trăi din plin şi a te bucura de o sănătate de fier, e nevoie de o solicitare maximă în toate cele trei direcţii: intelect, sentiment, organism. Pe când la noi? Ba e solicitat corpul, şi capul e gol, ba e ocupat capul, şi trupul trândăveşte. Dacă adoptăm o atitudine de indiferenţă faţă de toate, atunci şi simţurile noastre devin pasive, încetează de a mai stimula, de a da avânt sufletului şi trupului. De pildă, tu, Verocika: de vreme ce nu te tulbură niciun sentiment faţă de mine, eşti aşa cum eşti… rece, fără strălucire!

— Că tu eşti tare strălucit! se înfurie laboranta şi-i întoarse spatele. Nu, Ivan Rodionovici, cu toată autoritatea dumneavoastră, nu sunt de acord cu ceea ce susţineţi. Câte boli nu sunt pricinuite de această suprasolicitare.

— Depinde numai de modul în care o facem. Dacă toate cele trei direcţii ale suprasolicitării de care a vorbit Serioja sunt aduse la acelaşi numitor, rezultă un mare stimulent psihic, graţie căruia întregul organism devine imun nu numai la oboseală, ei şi la boală. Gândeşte-te la război, cât de rar se îmbolnăvesc oamenii pe front, trăind în condiţii cât se poate de grele, în timp ce* suprasolicitarea e fantastic de mare pe toate liniile. Toţi învăţaţii, constructorii, artiştii, atâta vreme cât sunt captivaţi de munca lor, nu se lasă doborâţi de boală. Acelaşi

lucru se întâmpla şi cu mamele care îngrijesc de copiii lor bolnavi. Optzeci la sută din bolile de care suferim sunt psihice, adică apar ca urmare a slăbirii psihicului, care la rândul lui duce la slăbirea „axelor biochimice” principale ale organismului. Omul, spre deosebire de animale, a dobândit o puternică facultate de gândire şi imaginaţie. Animalele sunt automatizate într-o măsură mult mai mare decât omul. De aceea, la ele, toate influenţele psihice apar şi dispar foarte repede, pe când omul le păstrează vreme îndelungată şi acestea îi pot dăuna. Omul este înzestrat cu o mult în.ai mare forţă psihică, iar aceasta atrage după sine o stabilitate şi o rezistenţă a organismului, care îl fac apt de a se împotrivi morţii şi bolilor grave, într-o măsură mult mai mare decât animalele cele mai puternice…

— Mi-e peste putere să vă contrazic, Ivan Rodionovici, se dădu bătută laboranta, şi totuşi…

— Şi totuşi, trebuie să te duci la direcţia farmaceutică, iar eu îi voi telefona între timp următoarei noastre victime…

Ca un răspuns, parcă, la cuvintele lui Ghirin, sună telefonul.

— Ivan Rodionovici, sunteţi chemat de urgenţă la direcţie, anunţă solemn Vera, care se şi repezise la telefon. Se schimbă cumva programul?

— Nu. Du-te, îl chem eu pe voluntar. Cine urmează?

— O femeie. Soloviova, Tatiana Pavlovna, răspunse Serghei.

— Cred totuşi că vom întrerupe lucrul vreo trei ceasuri. Fă o plimbare, Serioja, sau du-te până acasă. Ori însoţeşte-o pe Verocika. Vom lucra astă-seară până târziu.

Străbătând coridoarele înguste şi ungherele întunecate care despărţeau laboratorul bine izolat de clădirea principală a institutului, Ghirin se simţea înciudat că schimnicia îi fusese brusc violată. Ciuda lui se transformă în nelinişte de îndată ce puse piciorul pe seara largă, puternic scăldată în lumină. Avea sentimentul că ceva care-i aparţinea numai lui, ceva intim, nepreţuit, abia înfiripat şi încă nevolnic va fi dezvăluit şi expus unor priviri străine. Intră cu acelaşi sentiment de nelinişte şi în cabinetul directorului. Acesta, un om cu o înfăţişare bolnăvicioasă, se săltă în silă pe scaun şi-i dădu bună ziua. Alături de el şedea, ţanţoş un profesor scund şi îndesat. Ghirin îl cunoştea ca pe unul din şefii de laborator ai institutului.

Judecând după expresia celor doi, avea să urmeze o discuţie dezagreabilă.

— Dumneata lucrezi la Wolfson? întrebă directorul. Iu calitate de cercetător?

— Da, la profesorul Wolfson.

— Şi cu ce anume te ocupi?

— Nu sunt împuternicit de profesor să discut asupra lucrărilor noastre nici măcar cu conducerea institutului. În momentul de faţă profesorul lucrează acasă la întocmirea raportului şi desigur că dânsul vă va da explicaţiile necesare.

— Aşadar, aveţi secrete!

— Niciun fel de secrete. Subordonare elementară. Şi etică în ştiinţă.

— După părerea dumitale noi suntem lipsiţi de etică?

Ghirin dădu tăcut din umeri. Directorul îşi strânse buzele, ostil. Profesorul care şedea alături de el interveni:

— Nu ne-aţi înţeles bine, tovarăşe Ghirin. N-aţi fost întrebat despre munca şefului, ci despre activitatea dumneavoastră personală.

— Iertaţi-mă, dar eu nu mă ocup deocamdată cu lucrări personale, nu îndeplinesc decât sarcinile pe care mi le încredinţează profesorul Wolfson. În planul institutului nu figurează lucrări de ale mele.

— Aşa-i, nu figurează! conveni directorul. Faci totuşi nu ştiu ce muncă personală în laboratorul institutului, iar direcţia habar n-are despre asta. Nu găseşti că-i un abuz din partea dumitale?

— Nicidecum. Eu efectuez o serie de experienţe psihofiziologice în urma unei înţelegeri cu profesorul Wolfson. Experienţele lui, conform planului, sunt momentan întrerupte. Am socotit că profesorul v-a pus în cunoştinţă de cauză. Cu atât mai mult, cu cât această muncă nu are nimic comun cu planul, ci o fac pe cheltuiala mea, folosindu-mă numai de local şi de munca voluntară a câtorva studenţi, elevii mei,

— Ce fel de experienţe sunt astea de fapt?

— O încercare de a descoperi de unde provine informaţia excesivă la oamenii eidetici.

— M-da! O problemă cu totul străină de tematica noastră. Probabil că ar trebui să lucraţi la Kaşeenko. Ei, şi cum procedezi?

— Eideticul primeşte o doză de LSD-25. Este un produs extras din corn-de-secară, dicikimid-tartrat de acid d-lisergic. Acesta micşorează eliminarea fosforului din organism, diminuând acţiunea hormonului hipofizar. Astfel, principalul ax psihic pituitaro-adrenalinic din secreţia internă. A organismului este dezechilibrat, producându-se o psihoză. Artificială de tipul isteriei grave sau a schizofreniei, timp de trei-patru ore,

— Şi pentru ce ai nevoie de asta?

— Pentru a disocia conştiinţa echilibrată normal, prin separarea procesului de gândire conştient de cel subconştient, şi a descoperi astfel tezaurele de informaţii ancestrale, înăbuşite de conştient. Eu presupun că în ele sunt ascunse înregistrările memoriei generaţiilor anterioare care la om se dezvăluie numai în timpul activităţii nervoase coborâte la o treaptă inferioară şi care sunt cu mult mai puternice la animale, având în vedere instinctele lor complexe şi acţiunile lor inconştiente.

— Dar toate astea sunt prostii! Misticism!

— Rămâne de văzut. Experienţele vor aduce lumină în această privinţă. Şi cibernetica a fost socotită cândva o prostie… Or, tocmai ea ne-a dat posibilitatea să creăm pentru prima oară o imagine ştiinţifică a funcţionării creierului. Acelaşi lucru se va întâmpla şi cu memoria.

— Nu intenţionez să port cu dumneata o discuţie în contradictoriu, cu toate că ai merita să fii pus la punct, cum se cuvine.

— „Discuţie”! Prea abuzăm de acest cuvânt! „Trebuie discutat, afirmaţie discutabilă, piesă, carte discutabile.” Astea se aud la tot pasul. Toţi uită însă că o discuţie în contradictoriu doar verbală nu este altceva decât scolastică şi nimic mai mult. Singura serioasă şi reală este acea discuţie care se impune prin fapte, nu prin vorbe. O experienţă este contestabilă, ta alta, o carte este discutabilă, scrie alta, de pe altă poziţie, o teorie este discutabilă, creează alta. Dar pe aceleaşi teme şi obiecte, nu pe altele. Nici eu nu vreau să discut în contradictoriu — mă mulţumesc să muncesc.

— Munca dumitale e periculoasă, ripostă directorul.

Ghirin se holbă la el mirat.

— Da, da, periculoasă şi lipsită de spirit de răspundere. Te-ai gândit oare ce se poate întâmpla cu vreunul din „cobaii” dumitale? Şi că va trebui să răspundă institutul, recte eu?

— Daţi-mi voie, nu vă înţeleg, izbucni Ghirin. Cine poate să-şi dea mai bine seama dacă munca noastră e periculoasă sau nu, în afară de noi, cei care o facem? Şi cine altul poartă răspunderea în primul rând, dacă nu eu, în calitate de medic? Şi într-o măsură incomparabil mai mare decât dumneavoastră, iar cât priveşte responsabilitatea de care aţi pomenit este mai mult inventată.

— Destul! Ai înţeles, sper, că am de gând să cercetez cazul. Cine ţi-a permis să foloseşti laboratorul pentru experienţele dumitale? Îi mulţumesc profesorului Ţibulski că m-a pus în curent, directorul făcu un semn spre cel ce şedea alături de el, altfel n-aş fi aflat nimic decât atunci când ar fi căzut trăsnetul asupra capului meu!

Ghirin era gata să riposteze, dar se mulţumi doar să dea din mână a lehamite.

— S ar putea crede că sunteţi un luptător total dezinteresat în slujba ştiinţei, vorbi cu răutate Ţibulski. Dar atunci asta ce este? Şi agită în aer o foaie de hârtie pe care o înşfăcase de pe masa directorului.

— Da, da, te rugăm să ne explici şi nouă, exclamă directorul. Practici medicina în particular?

— Nu sunt obligat să vă dau explicaţii, pentru că astfel de chestiuni nu intră în competenţa dumneavoastră; şi să nu vă treacă cumva prin minte să-mi luaţi un interogatoriu. Dacă însă mă rugaţi să precizez, atunci situaţia se schimbă, poftim: nu m-am ocupat niciodată cu practica asta din clipa în care mi-am primit diploma de medic. Dar desigur că atunci când sunt solicitat să dau un ajutor, nu obişnuiesc să refuz pe nimeni.

— Şi după aceea pacienţii dumneavoastră trimit scrisori entuziaste institutului nostru şi afirmă că sunteţi o somitate, rosti muşcător Ţibulski.

— Nu înţeleg de unde aţi mai scornit-o şi pe asta! V-aş ruga, profesore, să încetaţi cu batjocura; asta nu face decât să vă scadă prestigiul.

— Ia te uită! în schimb creşte prestigiul dumitale prin faptul că i-ai pus pe… Ţibulski rosti numele geofizicianului, pe tatăl şi pe

mama băiatului, pe care, chipurile, i-ai salvat, să scrie aici despre faptele glorioase pe care le-ai săvârşit, dându-le în acest scop adresa institutului.

Înţelese totul într-o străfulgerare, şi o expresie de profund dezgust se zugrăvi pe chipul său.

— Acuma-i clar. Într-adevăr, ce să vă mai spun... Ghirin şovăi o clipă, apoi urmă: curioasă psihologie trebuie să mai aibă cel care interpretează astfel recunoştinţa firească a unei mame şi apreciază în felul acesta contribuţia adusă de un medic la salvarea unei vieţi omeneşti... Păcat că nu s-au inventat încă aparate care să purifice de gunoaie unele creiere, mai ales. Ale învăţaţilor! Iertaţi-mă, tovarăşe director, mai aveţi să-mi spuneţi ceva? Atunci permiteţi-mi să mă retrag.

Şi Ghirin, după ce-şi părăsi şefii, coborî scara principală scăldată în soare.

— Aţi văzut cum l-am pus cu botul pe labe? I-a pierit graiul, exclamă Ţibulski, de îndată ce uşa se închise în urma lui Ghirin. Nu i-a mai rămas decât s-o ia la sănătoasa.

— Ba nu, ripostă cu. Aerul gânditor directorul, plecarea lui nu aduce a fugă. Aşa pleacă numai oamenii care au dreptatea de partea lor, iar eu se vede treaba că am greşit. Puteţi pleca, îl concedie directorul pe Ţibulski, care ieşi încurcat de întorsătura neaşteptată pe care o luaseră lucrurile.

Ghirin se îndrepta spre laborator, străbătând nesfârşitele ganguri ale subsolului, cugetând liniştit asupra celor întâmplate. Experienţa lui de viaţă ca şi cunoaşterea psihologiei omeneşti îl învăţaseră să nu se lase copleşit de amărăciune din pricina unor astfel de ciocniri cu rutina, cu ticăloşia sau neînţelegerea. „Oameni ca Ţibulski există tocmai pentru a-l face pe omul de ştiinţă mai tare, mai aprig, mai convins”, aşa parafrazase el o veche zicală. Va cere, desigur, ajutorul organizaţiei de partid pentru a convinge direcţia şi a păstra laboratorul. Dar, spre marea lui mâhnire, nici el nu era convins că drumul pe care pornise, studierea eideticii, era cel bun. Nu izbutise încă să culeagă date, cât de cât convingătoare. Chiar dacă aceste prime experienţe se vor dovedi neizbutite, ele constituie totuşi o parte infimă din cercetările vaste pe care le plănuia pentru anii următori!

Vera şi Serghei, care se înapoiară după vreun ceas şi jumătate, îl găsiră cufundat în gânduri, în faţa unuia din desenele inginerului electrician: o floare albă conturată de o spirală albastră, pe un fond negru, uniform. Cei doi tineri simţiră că între timp intervenise ceva neplăcut pentru că toate materialele şi aparatele erau strânse; până şi mănunchiurile de fire electrice ale encefalografului erau bobinate cu grijă.

— S-a întâmplat ceva, Ivan Rodionovici? întrebă speriată Vera.

— Exact lucrul pentru care pledai dumneata cu atâta insistenţă, o scurtă întrerupere a activităţii.

— Ştim noi, exclamă laboranta. Ei v-au făcut-o… se uitau strâmb mai de mult… Dumneavoastră, un om atât de învăţat, dar figurând la ei ca simplu cercetător, v-aţi încumetat să faceţi asemenea experienţe, îi cunosc eu!…

— Nu merită să te necăjeşti, Verocika, o întrerupse vesel Ghirin. Ştii ce… Dar laboranta nu-l lăsă să sfârşească:

— Ivan Rodionovici, dacă azi facem pauză, trebuie să vă spun ceva, am promis solemn!

— Ce anume şi cui?

— Persoanei. A telefonat de îndată ce aţi ieşit din laborator. M-a întrebat dacă sunteţi foarte, foarte ocupat, iar eu ştiam că dacă aţi fost chemat la director, veţi fi împiedicat să mai lucraţi azi… şi atunci i-am spus că s-ar putea să nu fiţi prea prins.

— Şi?

— M-a rugat, dacă aflu că nu sunteţi ocupat, să vă comunic că astăzi la nouă, şi cincisprezece se va produce la televiziune. Se transmite pe postul doi, gimnastică artistică.

— Foarte bine! Drept consolare am să privesc la televizor această demonstraţie, ti, cercetătorilor, ne împrăştiem care încotro, ce ziceţi?

— Ivan Rodionovici, începu studentul, dacă doriţi… poate veniţi la mine acasă, avem un Rekord bun.

— Îţi mulţumesc, Serioja. Vecinii mei au un Rubin, şi nu va mai trebui să mă deplasez nicăieri. Pe mâine, credincioşii mei asistenţi.

Rămaşi singuri, cei doi începură să facă ordine în laborator, când, deodată, Vera scoase un strigăt de deznădejde.

— Ce s-a întâmplat? şi Serghei se repezi spre ea speriat.

— Sunt o proastă cum nu s-a mai văzut! Am uitat să-l

Întreb ceva pe Ivan Rodionovici. Acum totul e în zadar!

— Mare nenorocire! îi telefonezi diseară şi gata.

— Nu e ce crezi. Grozav aş fi vrut s-o văd în sfârşit pe aceea… şi mă hotărâsem să mă duc la un televizor, orice s-ar întâmpla. Dar el a plecat aşa de grăbit, încât am uitat să-l întreb cum o cheamă. Acolo se produc multe gimnaste şi cum vrei s-o recunosc? Vai de mine, ce proastă sunt!

Serghei, calmat, izbucni în râs.

— Curioasa fiică a Evei e pedepsită precum merită. Însă domnia-ta nu preţuieşte la justa lor valoare modestele melc însuşiri îţi garantez că am să ghicesc imediat oare anume este ea, numai că va trebui să vii la televizor la mine. Uite, nici eu nu mai am răbdare; prea e interesant ca tip Ghirin asta al nostru şi abia aştept să văd pe cine şi-a. Ales…

— Nu te mai lăuda! Sunt convinsă că n-ai s-o recunoşti. Cel mult, voi reuşi eu, cu intuiţia mea de femeie.

— Atunci n-ai încotro, trebuie să vii la mine. Ne plimbăm puţin, cinăm, şi pe urmă pornim s-o descoperim pe misterioasa posesoare a acelui glas plăcut.

Ca la comandă, de cum ţâşniră în stradă, Rita şi Sima traseră cu nesaţ în plămâni adierea proaspătă şi îmbătătoare de primăvară.

Se opriră o clipă în loc, Rita tresări şi, străbătută de un fior, se strânse mai aproape de prietena ei.

— Totdeauna tremur înainte de a mă produce, i se jelui ea, iar tu te ţii tare, parcă ai fi de fier. Şi mai susţii că ai emoţii!

— Bineînţeles că am emoţii. Cum de altfel are orice sportivă. În ocazii de astea ai impresia că nimic pe lume nu-i mai important.

— Adevărat, Numai că azi, ştii, mi-e mai frică decât de obicei, pentru că mă vor vedea şi mama, şi tata; or, tu nu ştii ce critic aspru e tata!

— Cred că şi Ivan Rodionovici mă va privi… Dar dacă aş şti că mă priveşte, mi-ar fi mai uşor. De cum se uită la line, sufletul ţi se înseninează şi devii calm, stăpân pe tine.

Fetele se urcară în troleibuz şi se aşezară într-un colţişor. Hi ta se uita pe fereastră la nuanţa albastră, primăvăratică, de seară, a asfaltului, iar Sima depăna în gând evenimentele din ultimele zile. Cum stătuse de vorbă cu Nadia, străduindu-se să-i

transmită mânia aprigă, ca şi convingerea în nevinovăţia ei pe care o resimţise stând faţă în faţă cu acel monstru al evului mediu, care zăcea uitat, necondamnat de omenire. Discuţia n-o satisfăcuse pe deplin, deoarece tânără femeie nu-i împărtăşise pe de-a-ntregul sentimentele, sau poate că ea, Sima, nu ştiuse cum să procedeze. Oricum, Nadia se dezbărase de senzaţia aceea apăsătoare de vinovăţie. Era mai liniştită şi începea puţin câte puţin să-şi revină. Prietenele ei, care-i poartă atât de grijă, vor săvârşi fără îndoială şi restul, dar traumatismul ei adânc sufletesc va persista încă multă vreme. Câtă dreptate are Ghirin când spune că nu e admisibil să dai drumul unui copil în lume fără a-l fi înarmat în prealabil cu o ideologie, fără a-i fi dat noţiunile de bază ale fiziologiei, eredităţii, psihologiei, dialecticii istorice. Numai prin însuşirea temeinică a acestor ştiinţe se poate dezvolta o neclintită etică şi o nestrămutată încredere în triumful dreptăţii; având această încredere, vei putea oricând ţine piept loviturilor vieţii.

Pentru asta îi putem trage la răspundere pe pedagogii noştri. În programele noastre şcolare se remarcă o tot mai mare ruptură cu viaţa actuală, atât de complexă şi de bogată în realizări ştiinţifice, când asistăm la o armonioasă împletire a intereselor individuale cu cele de stat. Apoi se consacră din ce în ce mai puţin timp educaţiei şi autoeducaţiei, şi cât de greu e să-ţi găseşti fără ele locul pe lume…

— Sima, unde ţi-e gândul? Trebuie să coborâm!

La strigătul prietenei ei, fata sări în picioare, dar continuă, nestingherită, să-şi depene firul gândurilor tot drumul, până ajunseră la baza sportivă. Îi stăruia în minte simţământul acela ciudat, ameţitor, pe care îl încercase, când, aplecată asupra Maiului vrăjitoarelor, îl ascultase pe Ghirin zugrăvindu-i tabloul minunatei Elade, ivită ca prin farmec, doar o clipă, în faţa ochilor lui, şi dispărând în învolburarea norilor de fum dezlănţuiţi de rugurile fanaticilor creştini. Şi, deodată, ea într-o revelaţie, Sima îşi dădu seama că dezvoltarea fizică desăvârşită fără instrucţie, ca şi morala fără cunoaştere, nu-i dau omului posibilitatea de a-şi găsi locul pe lume, şi atunci nu-i rămâne alt refugiu decât credinţa. Dar iată până unde poate duce credinţa religioasă! O îngrămădire de născociri monstruoase, de fărădelegi… Da, în clipa aceea, aj: olo, în bibliotecă, făptura ei fusese străbătută de

o imensă revelaţie. Nu se risipise, ci stăruia în sufletul ei ca ceva temeinic, limpede, care te înarmează…

Pe fundalul ecranului, fete în tricouri negre apăreau perechi-perechi, în pas de defilare, se despărţeau şi piereau apoi din câmpul vizual al spectatorilor. Serghei şi Vera le sorbeau pur şi simplu din ochi, în dorinţa de a o descoperi pe „ea”, pe misterioasa fiinţă care cucerise inima şefului lor.

— Mi se pare că e a doua din dreapta, şopti Serghei, blonda aceea înaltă, zveltă, şi ce ţinută are! Grozavă!

— Toate sunt grozave, declară Vera.

Şi, răspunzând parcă dorinţei studentului, blonda cea înaltă ieşi în faţă.

— Maestra sportului Mărgărită Andreeva, anunţă conducătoarea. Rita, poate vrei să spui câteva cuvinte spectatorilor despre dumneata?

Fata vorbi scurt şi cu vioiciune despre învăţătura ei, despre pasiunea ei pentru sport şi despre munca ei susţinută pentru a se perfecţiona. Urmă apoi strălucitul ei program cu cercul, atât de graţios, de frumos conceput şi cu mişcări atât de precise, încât cei doi colaboratori ai lui Ghirin, care de obicei se contraziceau într-una, nu mai rostiră nicio vorbă. Un ropot de aplauze străbătu sala, şi Rita dispăru de pe ecran.

— Ce, n-am dreptate? strigă Serghei cu convingere. Ea e. Il invidiez pe Ivan Rodionovici. Are un gust desăvârşit.

Vera clătină cu încăpăţânare din cap.

— E bine fata, nu zic, dar nu e ea. Nu uita că am vorbit cu ea la telefon de două ori, iar tu numai o dată. Glasul nu e acelaşi. Pentru un om cu un gust atât de rafinat ca Ivan Rodionovici nu se potriveşte, parcă-i lipseşte ceva, nu ştiu cum să-ţi explic, poate originalitatea.

— Lasă că originalitate are el cât doi. Nu crezi că aşa e şi firesc?

— Ba da, se întâmpla adeseori, şi totuşi… Vera nu-şi sfârşi vorba. Rând pe rând gimnastele îşi dezvăluiau întreaga lor măiestrie; era greu de stabilit care din ele iese mai mult în evidenţă din punctul de vedere al execuţiei, ori al frumuseţii corpului, sau care întrunea ambele însuşiri.

— Daa, făcu Serghei tărăgănat, parcă dinadins astăzi întregul efectiv e alcătuit numai din maestre sau executante de categoria întâi.

— Maestra spoitului Serafima Metalina îşi va executa noul său program liber ales, se auzi glasul crainicei.

O fată de statură mijlocie, cu părul negru şi tenul oacheş, apăru alergând şi se opri în mijlocul sălii; conducătoarea aşeză în faţa ei un microfon. Chipul fetei domina acum întreg ecranul; ochii ei extraordinar de mari, pare-se negri, aruncară o privire deschisă spre spectatori. Bărbia micuţă, dar fermă, era ridicată ştrengăreşte, iar zâmbetul lipsit de şiretenie o făcea foarte simpatică.

— Noi tot vorbim despre felul în care am devenit gimnaste şi, fără să vrem, avem aerul unor făpturi deosebite, începu fata.

— Asta-i, asta-i! sări de la locul ei Vera.

— Stai, uşurel, lasă-mă să văd, o potoli Serghei. Eu nu sunt încă sigur.

— Oricare dintre dumneavoastră, dragi spectatoare, poate să devină la fel şi să-şi descopere vocaţia pentru gimnastica ritmică, pentru exerciţii de forţă, supleţe sau echilibru. Noi ne acordăm prea puţină atenţie, iar dragii noştri tovarăşi de viaţă, bărbaţii, spun că trebuie să le înfrumuseţăm existenţa. Înainte de toate însă trebuie să ne înfrumuseţăm pe noi înşine, şi asta se poate realiza numai printr-o educaţie fizică practicată timp îndelungat şi cu perseverenţă. Prin gimnastică, dans sau patinaj, orice corp devine frumos, iar sănătatea „supleţea, precizia şi vioiciunea mişcărilor, o ţinută demnă, frumoasă, dau femeii incomparabil mai mult farmec decât simpla frumuseţe. Dezvoltarea fizică multilaterală este la fel de indispensabilă muncii cât şi distracţiei; ea întregeşte viaţa. Nu mai puţin necesară este şi pentru femeia-mamă. Gândiţi-vă cât de fericiţi sunt copiii care au o mamă robustă, capabilă să ţină pasul cu ei la jocuri, alergări, înot, ba care îi mai şi poate învăţa toate acestea. Să le lăsăm pe femeile din Occident să ţină tot soiul de diete pentru ca apoi să-şi drapeze trupul slăbănog într-o rochie elegantă. Mie cel puţin, ca şi colegelor mele, o rochie simplă, care mulează o siluetă corectă şi viguroasă, mi se pare cu mult mai frumoasă. Ne putem dispensa de toate acele complicate rafinamente croitoriceşti, care le răpesc femeilor atât de mult

timp. Un celebru croitor parizian a spus că, din punctul lui de vedere, silueta feminină ideală este un băţ care îi dă deplină libertate în arta drapajului… Fata făcu un efort ca să-şi stăpânească râsul, apoi continuă grăbită: Pretutindeni, în orice ţară, unde a fost preţuită frumuseţea femeii şi nu veşmintele ei, au existat întotdeauna şcoli speciale în care fetele învăţau să-şi formeze o ţinută frumoasă, să aibă supleţe în mişcări şi să-şi însuşească arta dansului. Peste tot unde femeia a stârnit entuziasmul călătorilor noştri

— În India, în Indonezia şi în alte ţări, femeile obişnuiesc să transporte ulcioarele cu apă pe cap. Această muncă a lor (din fragedă copilărie până-n amurgul vieţii) le imprimă şi le asigură o ţinută mândră, maiestoasă, iar rochia simplă

— Libertate în mişcări. Iată ce am dorit să vă spun. Îndeletniciţi-vă din copilărie cu gimnastica şi dansul, şi veţi fi frumoase, toate, fără excepţie… Fata se opri, uşor emoţionată şi încheie: Va fi minunat!

Pe ecran apăru acum imaginea sălii de gimnastică. Departe, în. Fund, se zărea silueta statuară a maestrei sportului Serafima Metalina. Cu o mişcare sprintenă a capului fata îşi aruncă spre spate părul negru, tuns scurt. Se auziră primele acorduri ale adagioului din Egle.

Ajutoarele lui Ghirin priveau spre presupusa iubită a şefului lor şi cu fiecare clipă li se întărea convingerea că ea este. Nu era vorba numai de măiestria desăvârşită cu care îşi dirija fiecare muşchi, de nobila sobrietate şi graţie a mişcărilor ei, Serafima Metalina mai avea şi altceva: poezie, o perfecţiune, se poate spune, muzicală a corpului, capacitatea de a-şi doza şi îmbina în aşa fel mişcările, încât fiecare unduire de o clipă a trupului ei căpăta expresivitatea muncii unui chip, însufleţirea graiului.

— Ce să-ţi spun, Ivan Rodionovici al nostru n-a dat greş! declară Serghei entuziasmat, când se încheie transmisiunea sportivă. Dintre toate, a ales-o pe cea mai… nu ştiu cum să-ţi spun.

— Originală! îl completă Vera.

— Nu despre asta-i vorba! Originală, s-ar putea numi una care place unui număr restrâns de oameni, chiar unui singur individ, cum îmi placi tu mie, spre exemplu. Dar ea place tuturor!

— Lasă ironiile, Serghei, eu vorbesc serios. Are un corp, cum să-ţi spun, foarte feminin. Nu-i mare de statură. O fată ca asta, cu rochie, la prima vedere nici n-o bagi în seamă. Bărbaţii de la institutul nostru se dau în vânt după blondele vopsite, cu rochii de culori aprinse.

— Fapt pentru care se şi ard! enunţă grav studentul, încercând s-o îmbrăţişeze pe Vera. Dar eu sunt un înţelept: tu nu eşti nici blondă şi nici nu porţi asemenea rochii.

Şi în casa Andreevilor televizorul era luminat. Se adunase o întreagă societate. Ekaterina Alexeevna, care se întorsese de la Leningrad, se aşezase confortabil într-un fotoliu şi îşi netezea alene nelipsita-i ţigară.

— Iar fumezi, o dojeni soţul ei, oferindu-i în acelaşi timp un chibrit.

— Nu-i frumos să faci reproşuri unei mame emoţionate, ripostă cu calm Ekaterina Alexeevna. Uită-te mai bine ce fete minunate! Nu-ţi tresaltă, oare, inima-ţi arzătoare, Lionea?

— De fel. Fetişcanele astea sunt într-adevăr prea frumuşele, dar gândeşte-te ce stupid ar fi, la vârsta mea, să mă amorezez fie chiar de cea mai frumoasă dintre ele? Sau dacă s-ar amoreza, să zicem, preaînvăţatul nostru Ghirin?

— De tine, ce-i drept, sunt sigură, dar Ghirin cred că ar fi în stare. Apropo, Ritka a făcut nişte aluzii vagi în legătură cu el şi cu prietena ei.

— Ce prostii, Katocek! Totdeauna îţi trec prin minte fel de fel de năzbâtii. Slavă domnului, tu nu le faci, dar ai vrea să le facă prietenii tăi.

— Bine, bine. Dar să ştii că negru ţa aceea care a luat cuvântul a spus lucruri foarte inteligente despre îmbrăcăminte.

— Şi eu optez pentru o linie cât mai simplă a straielor, se auzi glasul unei doamne în vârstă cu o înfăţişare respectabilă, o cunoscută arheologă. Când te gândeşti cu câte şi mai câte se împopoţonau bunicile noastre, dar de ce am spus bunicile, chiar mamele noastre! Îmi pare rău însă că procesul acesta se desfăşoară prea lent; mai sunt încă destui ipocriţi la noi; nu toţi ştiu să distingă, să preţuiască frumuseţea unui corp.

— E firesc să se desfăşoare lent acest proces, spuse Ekaterina Alexeevna, pufăind din ţigară. Nu este însă de ajuns să înveţi doar a distinge frumuseţea. Se impune ca şi corpul să înceteze a

fi impudic, ceea ce nu se va putea dobândi decât atunci când acesta se va deprinde a fi descoperit.

— Prea te exprimi ea un artist, Katia, protestă bătrâna doamnă. Cum s-ar putea exprima asta într-un limbaj mai simplu?

— Să luăm, de pildă, popoarele înapoiate din ţările calde. Acolo este obiceiul ca oamenii să umble goi. Atitudinea lor faţă de trupul dezgolit e cu totul indiferentă, asta din pricina incapacităţii de a înţelege frumuseţea corpului uman. Dimpotrivă, îşi atârnă pe trupurile lor superbe cele mai neverosimile podoabe. Îşi întortochează sârme, îşi găuresc nasul şi buzele de care agaţă fel de fel de tinichele. Un călător de-al nostru, profesorul Puzanov, a observat încă prin anul 1912 fenomene foarte caracteristice în Sudan. Frumoasele sudaneze, care în general circulă mândre şi nestingherite, când dau cu ochii de europeni, caută să se acopere, ceea ce înseamnă că privirea europeanului este excesiv de tulburată de goliciunea lor. Pentru a da lupta cu acel puternic curent asiatico-elen cu privire la modul în care trebuie percepută frumuseţea corpului prin Eros, creştinii şi musulmanii au făcut cale-întoarsă, adoptând o atitudine de teamă şi de ură faţă de goliciune. După această perioada de „educaţie”, dacă-mi daţi voie să mă exprim astfel, un trup gol a fost multă vreme privit ca o imagine interzisă, indecentă, dar totodată numai dintr-un unghi de vedere specific. Acum se afirmă, din fericire, o întoarcere a spiralei istoriei: am început din nou să privim şi să înţelegem frumuseţea corpului omenesc. Are oare vreun rost s-o luăm îndărăt ca racul cum ar dori-o unii ipocriţi? În numele a ce? Înapoi spre obscurantism şi spre păcat? La tot ce a dispărut, pune cruce şi atât. Dar nu e posibilă nici întoarcerea la vechea Eladă printr-un singur salt, cum pretind s-o facem unii naturalişti şi nudişti din Occident. Acum nu e epoca nudului, ci. A trupului în parte descoperit, care nu-şi ascunde frumuseţea liniilor, dar care n-a devenit încă atât de perfect şi atât de obişnuit ochiului, încât să poată apărea gol. Vom trăi, sau mai bine zis vor trăi urmaşii noştri în. Societatea comunistă şi atunci se va vedea. Deocamdată socot că noi, femeile, trebuie să ne înclinăm adânc în faţa curajului şi a înaltei moralităţi a sportivelor noastre de prin treizeci, care au dat dovadă de mare îndrăzneală, când au

apărut în costumele lor de baie în faţa unei mulţimi de oameni, neobişnuită până atunci cu un asemenea spectacol.

— Bine ai spus, Katia, bine! exclamă doamna în vârstă.

— Îmi place foarte mult pictoriţa Tatiana Sişmareva, urmă Ekaterina Alexeevna. Înainte de război a pictat multe portrete de sportivi şi tablouri cu aceeaşi temă. Posed reproducerea unui tablou al ei din treizeci şi nouă, Sportiva, o fată tânără stând jos într-un costum negru de baie.

Pentru că veni vorba, fata seamănă foarte bine cu negruţa care s-a produs şi a luat cuvântul…

— Katocek, nu crezi că ar fi timpul să hrănim poporul? întrebă stăpânul casei.

Musafirii se ridicară pentru a trece în sufragerie,

Ţârâitul uşor al soneriei din vestibul nu atrase atenţia nimănui, dar peste câteva clipe musafirii îşi ciuliră urechile la strigătul de bucurie al stăpânului casei. Ekaterina Alexeevna îşi pironi privirea spre cei care intrau, un bărbat de o înălţime colosală, teribil de voinic şi o fată tânără cu cosiţe blonde, groase, şi obrajii îmbujoraţi de emoţie.

— Faceţi cunoştinţă, vă rog! strigă vesel, Andreev, Innokenti Efimâci Seleznev cu Irina, fiica sa. Vechiul meu prieten de pe râul Tunghir, vânător şi voivodul întregului ţinut!

Vechiul şi nedespărţitul tovarăş al lui Andreev, geologul Turişcev, astăzi musafir, se grăbi să ajungă şi el la Seleznev şi se pomeni încătuşat în braţele lui de urs, îmbrăţişare care făcu să-i pârâie toate încheieturile, Zilele de mult trecute reînviară într-o clipă în amintirea celor doi, Andreev şi Turişcev.

Îşi amintiră timpurile expediţiilor geologice ale micilor lor detaşamente, cu un echipament sărac, când totul depindea numai de sănătatea, priceperea şi rezistenţa lor. Anevoie îşi croiau drum prin taiga, peste mlaştini de necuprins, turbării, peste nenumăraţi vulcani stinşi, munţi pleşuvi şi grohotişuri, traversau pe jos vadul pâraielor cristaline de munte cu apa rece ca gheaţa, sau, cu bărci şubrede şi luntre nesigure, treceau peste pragurile care vuiau nebuneşte. Drumuri lungi prin fumul pădurilor incendiate, peste trunchiuri carbonizate, riscând să-şi rupă oasele, străbătând terenuri cu muşuroaie înalte sau văi inundate, pe arşiţa obositoare a verii, prin nori de insecte zumzăitoare, prin burniţa umedă a toamnei sau pe frigul aprig al

iernii, prin ceaţa îngheţată, pe jos, călare, sau cu sănii şubrede, trase de reni…

Cei trei tovarăşi schimbară doar o privire cu un zâmbet abia mijit în colţul gurii, dar zâmbetul acesta cuprindea totul, şi dârzenia lor de neînfrânt, şi trista resemnare faţă de neprevăzutele lor necazuri, şi sentimentul de uşurare după trecerea pericolului, şi adânca bucurie ce ţi-o dă ducerea la bun sfârşit a celor propuse…

Cu prilejul uneia din expediţiile lor pe râul Tunghir, în Siberia răsăriteană, Andreev şi Turişcev l-au întâlnit pe acest Innokenti, un om interesant, cu care apoi au întreprins multe expediţii în cele mai inaccesibile locuri ale platoului Olekmo-Vitimsic.

Fraţii Seleznev, Illarion şi Innokenti, îşi aveau gospodăria pe malul înalt al Tunghirului, la vreo trei sute de kilometri de cea mai apropiată aşezare, iar singura cale de acces până la ei era acest râu şerpuitor şi învolburat. Se îndeletniceau cu vânătoarea, cu pescuitul şi, potrivit unor înţelegeri prealabile, aprovizionau minele de aur din ţinut cu porumbe şi leordă. Fratele cel mare, Illarion, era văduv, şi avea două fete, Nastia şi Maşa, iar celălalt, Innokenti, încă neînsurat şi de o vârstă cu Andreev, locuia şi el în aceeaşi izbă mare şi trainică. De gospodărie se ocupa sora lor, o tânără văduvă, care, de altfel le crescuse pe cele două nepoate.

Această familie, uimitor de unită, era atât de primitoare şi de simpatică, încât Andreev nu-i ocolea niciodată şi îşi orânduia în aşa fel concediul, încât să poată trece şi pe la Seleznevi.

Aceşti oameni, care nu cunoşteau altă viaţă decât pe cea din taiga şi care-şi petreceau cea mai mare parte a timpului în mijlocul naturii, erau de o robusteţe şi o sănătate rar întâlnite chiar şi printre siberieni. Andreev mai cunoscuse astfel de familii printre starooerii din Altai, printre pomorenisau la cei din stepele de dincolo de Volga. Bărbaţii, morocănoşi şi blajini, de o statură uriaşă, rezistenţi, cu o putere de urs, iar femeile, trupeşe, ca nişte statui de bronz, de o putere aproape bărbătească, totdeauna vesele, sprintene şi gata să râdă din te miri ce. Nastia în vârstă de şaptesprezece ani, împreună cu sora ei Maşa, cu un an mai mică, o porneau fără nicio teamă, în chipul cel mai firesc, la vânătoarea de elani, urşi, râşi, departe, în inima taigalei. Evdokia, sora celor doi, avea la activul ei şase urşi doborâţi,

Nastia, doi, iar Maşa, unul, dar un mascul atât de uriaş, încât până şi cei mai încercaţi vânători de asemenea fiare se uitau cu respect la blana lui transformată în covor.

Cu toate că trăiau atât de izolaţi, cei doi fraţi erau oameni luminaţi şi dornici de cunoaştere. Îşi făcuseră cu timpul o bibliotecă bogată şi le instruiseră şi pe fete. Convorbirile molcome la ceas de seară cu aceşti oameni ascuţiţi la minte, cu spirit de observaţie şi cu un umor sănătos, erau prilej de adevărată desfătare. În fiecare an, noul schimb de colectori ai expediţiilor lui Andreev şi Turişcev se îndrăgosteau lulea de fetele lui Seleznev şi, până la sfârşitul expediţiei, geologii erau însoţiţi de figuri sumbre, byroniene. Şi într-adevăr, sprinţarele vânătoriţe, cu cosiţe lungi, puteau cuceri inima oricui, uluindu-i pe bieţii orăşeni cu îndrăzneala, cu priceperea lor de a face faţă celor mai variate însărcinări, ca şi cu veselia lor nesecată şi îndrăcită.

La una din expediţiile lui pe o rută colaterală, de-a lungul unor afluenţi ai Tunghirului, Andreev luase şi fetele; astfel avu prilejul să se convingă de măiestria lor la mers, la vâslit, la legatul plutelor, la pescuit şi la aprinsul focurilor de tabără. Fiecare din fete propunea totdeauna admiratorului zilei să se ia la trântă cu ele, şi doar o singură dată, din câte îşi aducea aminte Andreev, această luptă, bineînţeles amicală, se terminase cu înfrângerea Nastiei. În anul acela, printre colectorii lui era şi studentul Proşko, pe jumătate cerchez, pe jumătate ucrainean, oacheş, posac şi foarte puternic. Ca să se răzbune pe acest flăcău ursuz, fetele se sfătuiră, propunându-i să facă o baie în râu. Cel care ştie că râurile Siberiei de răsărit curg pe un pământ veşnic îngheţat şi că sunt foarte reci, chiar şi în toiul verii, poate să-şi dea pe deplin seama de festa pusă la cale de şiretele fetişcane. Când era arşiţa mai cumplită, ele îl duseră pe curajosul Proşko spre o luntre trasă la mal, într-un loc unde apa era adâncă. După ce-l puseră să se întoarcă cu spatele şi să aştepte semnalul, săriră în apă şi începură să înoate, apoi îl strigară şi pe tânăr, Acesta se dezbrăcă într-o clipă şi sări direct din barcă. Un guiţat strident ca de purcel trecu peste apa râului, şi Proşko sări ca ars înapoi pe mal. După căldura de treizeci de grade din atmosferă, apa rece ca gheaţa fusese o răzbunare pe cinste. Chiar Proşko mărturisi mai târziu: „Parcă m-a izbit cineva cu un

drug în moalele capului; am văzut negru în faţa ochilor şi, mai-mai să-mi pierd cunoştinţa”. Dar şi mai mare-i fu necazul când văzu cum „blestematele de fetişcane înotau fără să le pese într-adevăr, pentru fetele astea călite, o asemenea schimbare de temperatură nu însemna nimic.

Totuşi viteazul cherchez-ucrainean o ceru în căsătorie pe Nastia. Poate că fata ar fi acceptat, dar tatăl ei se împotrivi categoric, pretextând că e încă prea mică şi că abia peste trei ani, după ce-o mai creşte, să se gândească la măritiş.

Când Pioşko îi spuse că-i dispus să aştepte, Seleznev cel mare clătină doar din cap: „Nici tu n-ai acum decât nouăsprezece, aşa că, peste trei ani, tot căţelandru ai să fii, şi tot nepotrivit pentru Nastia. Un adevărat logodnic trebuie să fie cu cel puţin şapte, sau chiar zece ani mai mare decât aleasa lui. Noi, siberienii, aşa înţelegem lucrurile. La voi în Rusia se obişnuieşte să însori căţelandri, clar de pe urma ăstora nu te alegi nici cu gospodărie, nici cu urmaşi ca lumea.” Probabil că Seleznev nici nu bănuia că enunţa regulile de căsătorie ale anticei Elade.

Profund jignit, Pioşko nu-şi mai reveni tot restul drumului. De altfel şi Nastia îşi pierduse veselia. În anul următor însă, când Andreev se întâlni din nou cu Seleznev, care se întorcea de la minele Kalar, Nastia râdea cu aceeaşi veselie şi tot atât de molipsitor ca înainte. La întrebarea pusă de Andreev, Seleznev cel mare zâmbi, sever şi mulţumit: „Deocamdată caut să le scot gărgăunii din cap. Nu ştiu dacă pentru multă vreme, că prea-s de capul lor fetişcanele mele, crescute fără mamă, şi suspină.”

— Dar Evdokia Efimovna? Nu le ţine oare loc de mamă?

— Le poartă într-adevăr de grijă ca o mamă, dar bluzele le au toate la fel!

Andreev, nepricepând nimic, se uită la Evdokia care se fâstâci şi o zbughi pe uşă, ameninţându-şi fratele eu pumnul.

Observând pe pieptul Evdokiei două petecuţe cusute cu grijă, Andreev pătrunse tâlcul cuvintelor lui Seleznev. Sânii tari ca piatra uzau repede bluzele, atât ale văduvei în vârstă de treizeci de ani, cât şi ale celor două fetişcane, care plesneau de sănătate.

În timpul aceleiaşi vizite la Seleznevi, Andreev avu prilejul să asiste la încă o cerere în căsătorie. De data aceasta „îşi pierduse

busola”, cum se exprimase Innokenti, unul din generaţia celor mari.

Turişcev, credinciosul tovarăş al lui Andreev, se uita de mult cu ochi galeşi la Dunia Selezneva. Andreev ştia că prietenul lui are serioase neplăceri familiale, dar până în anul acela nimic nu se schimbase.

Evdokia tocmai se întorsese de la Ust-Tunghir, după ce străbătuse cu piciorul două sute de kilometri în trei zile. Performanţa tinerei femei îl răpuse definitiv pe geolog. Explicaţia avu loc imediat şi se soldă cu înfrângerea irevocabilă a lui Turişcev. De astă dată vechiul lui camarad era acela care arborase un aer byronian. Dar întrucât geologii nu merg, aidoma colectorilor, împreună, ci întotdeauna separat, spre a cerceta concomitent diversele sectoare ale unui raion, Andreev nu putuse fi martorul gravelor suferinţe sentimentale ale colegului său.

Abia la sfârşitul expediţiei, când amândoi se desfătau la lumina orbitoare, în căldura şi tot confortul vagonului de dormit al expresului transsiberian, deosebit de apreciat de ei după asprimea celor şapte-opt luni de campanie, Turişcev i-a povestit cum l-a respins Evdokia.

Ea răspunsese cu simplitate şi înţelepciune la toate argumentele lui: „Tu eşti un om învăţat şi n-ai să poţi duce întotdeauna traiul ăsta slobod, iar eu nu cunosc altă viaţa şi nici nu vreau să cunosc. Cu noi doi n-are să iasă nimic: dacă cedez cu, am să rabd până m-o năpădi urâtul, iar dacă cedezi tu, cu tine va fi la fel. Un învăţat tânjind după oraş, iar eu după taiga, asta nu s-ar mai numi viaţă.”

La încercările lui înflăcărate de a o convinge, cum că e trist să-ţi petreci viaţa singură, femeia a răspuns liniştită că, fie că îl va întâlni. Fie că nu, pe omul ce-i este destinat, rostul ei este să rămână aici.

Şi, aducându-şi aminte de toate aceste evenimente petrecute cu aproape treizeci de ani în urmă, Andreev se uita la chipul emoţionat al lui Turişcev şi simţea că bătrânul lui coleg retrăieşte tot ce se întâmplase atunci. Ei se văzuseră pentru ultima oară cu Seleznev în 1935. În câteva clipe aflară că Nastia se măritase şi plecase, că Evdokia era şi ea măritată şi că se mutase la una din minele din Niukja. Innokenti făcuse tot

războiul, a fost şi în Manciuria, se căsătorise în 1939; are un fiu şi o fiică, şi e preşedintele unui mare artei de vânătoare. Locuieşte acum în regiunea cu cele mai multe praguri a râului Olekma lângă Eniuka, unde s-a mutat şi fratele lui cel mare, Illarion, cu Maşa şi cu bărbatul acesteia. Fata lui Innokenti, Irina, absolvise şcoala la internatul din Kudu-Kiuel, ca şi cursurile speciale de vânătoare, iar acum tatăl o luase cu dânsul ca să viziteze Moscova, unde, de fapt, şi el venise tot pentru prima oară.

În timp ce stăteau de vorbă, Ekaterina Alexeevna avusese grijă să întindă masa, care-i aştepta acum cu belşug de bunătăţi, după obiceiul Andreevilor.

Andreev îl aşeză pe Innokenti în faţa lui şi, potrivit vechiului lor obicei, îi umplu paharul cu votcă. Dar, lucru neaşteptat, uriaşul dădu cu hotărâre la o parte paharul cu licoare.

— De ce nu mă întrebi pentru ce am venit aici? aruncă spre geolog o privire pătrunzătoare şi îşi netezi barba tunsă îngrijit, mult încărunţită.

— Aştept să mi-o spui chiar tu! răspunse Andreev. Probabil că ne-ai adus noutăţi. Romanii din antichitate aveau o zicală:., Ex Africa semper cdiquid nou;”, adică „Din Africa întotdeauna câte ceva nou”. O putem şi noi parafraza:,. Ex Siberia semper novi”, „Din Siberia întotdeauna ceva nou”. Sau poate ai venit să ne vezi pe noi ca să te vedem şi noi pe tine.

— De florile mărului, nu m-aş fi hotărât eu niciodată. Treburi până peste cap, cu neputinţă să te rupi de ele!

— Atunci, vorbeşte!

— Deocamdată, vezi tu, nu-mi vine la îndemână. Nu-i locul potrivit aci, la masă, de faţă cu lumea. După ce-om mânca, ai să afli de ce nu mai beau votcă, cu toate că nici înainte nu mă prea dădeam în vânt după ea.

Ekaterina Alexeevna le întrerupse convorbirea. Se luă hotărârea ca Seleznevii să se instaleze la ei, la Andreevi. Irina va intra sub oblăduirea Ritei care urma să se întoarcă dintr-o clipă într-alta de la demonstraţia de gimnastică.

Turişcev, care de bucurie băuse un pahar mai mult, se lăsă furat de amintirile trecutelor expediţii... Seleznev mânca tacticos, râzând uneori, alteori întristându-se de cele ce i le reamintea Turişcev.

În sfârşit, vânătorul îşi aprinse o ţigară şi, aplecându-se peste masă, îi spuse lui Andreev:

— Am auzit, măi Leonid, că n-o prea duci bine eu sănătatea. Te-ai îngrăşat, iar la faţă începi să aduci a conţopist.

— Cam sufăr de inimă, Vezi tu, noi geologii avem o viaţă ori prea agitată, ori prea sedentară, iarna. După ce te dezobişnuieşti, an de an, e mai greu să reintri în ritm, Cât timp eram tânăr, mergea, dar mai târziu am simţit că am cam luat-o la vale. N-am înţeles dintru început că trebuie să te menţii tot timpul strict în formă.

— Păi cum poţi trăi fără drumeţie, fără taiga, fără munţi? Oare se poate?

— Închipuie-ţi că se poate. Am crezut şi eu la început că am pierdut tot şi că asta nu mai e viaţă. Că nu mai e nimic de capul meu!

— Iar acum ţi-ai găsit un alt drum?

— L-am găsit. Chiar lângă cel vechi. Toate gândurile, cunoştinţele, observaţiile şi descoperirile pe care le-am adunat în patruzeci de ani de muncă, le-am pus la bătaie, dăruindu-le ştiinţei mele. Nu cu prilejul unor discuţii sau filosofări în genul geotectonicii în care nişte speculaţii spirituale ocupă deocamdată primul loc. Nu, ci spre a folosi experienţa şi cunoştinţele mele, ca pe un ciocan sau ca pe o daltă în complexul rocilor.

Andreev se lansase, vorbea tare, fără să observe că toţi tăcuseră, ascultându-l.

Citind o oarecare nedumerire în ochii lui Seleznev, geologul urmă, descriindu-i orizonturile de necuprins care se deschid în faţa geologiei istorice contemporane, înarmată cu noile realizări în domeniul fizicii şi al chimiei, îmbogăţită cu observaţii asupra proceselor geologice actuale, fără a mai vorbi despre cunoştinţele tot mai ample ale istoriei geologiei universale.

Andreev vorbi despre schimbarea direcţiei, forţei şi lungimii torentelor de apă care curg pe suprafaţa globului de sute de milioane de ani, despre restabilirea vânturilor care au suflat peste continente dispărute, despre determinarea temperaturii unor mări secate din timpuri imemoriale; despre radiaţiile solare ce au încălzit cândva pustiuri şi munţi care prin degradare fizică s-au transformat în nisipuri purtate de ape şi depuse pe fundul

mărilor, unde cu timpul s-au transformat la rândul lor în complexe de roci sedimentare.

Toate stau însemnate în rocile munţilor şi nu trebuie decât descifrat codul după care au fost făcute aceste însemne. Coduri asemănătoare există multe şi, cu fiecare nouă treaptă a progresului ştiinţei, căpătăm posibilitatea de a descifra tot mai multe dintre ele. Reînvie cu mai multă vigoare în faţa noastră istoria pământului şi a vieţii, care părea definitiv dispărută în negura vremurilor, dându-ne astfel cheia pentru înţelegerea viitorului.

— Acum am priceput, spuse siberianul, care până atunci tăcuse. De, e şi ăsta un drum, un drum greu şi care duce departe, cu nimic mai prejos decât cele pe care am umblat împreună în tinereţe. Nu-i totul să încaleci pe cal şi să-i dai pinteni. Cred că întâmpini piedici nenumărate! E o viaţă care merită trăită. Tu să mă ierţi, Leonid, că era cât p-aci să greşesc faţă de tine, mi s-a năzărit că tu…

— Că m-am îngrăşat, că m-am prostit, că poate mi-am cumpărat şi o vilă, izbucni în râs Andreev.

— Nu chiar aşa, dar pe-aproape.

— Află că am treabă de nu-mi văd capul, cu toate că de dus, n-o mai duc mult nici eu. Dar hai în odaia mea ca să-mi povesteşti ce-i cu tine.

Andreev află despre uimitoarele vedenii care începuseră să il viziteze pe vânător medait ce se întorsese din război, când abia apucase să se întremeze după rana căpătată pe front. Aceste imagini, deşi rupte unele de altele şi încurcate, erau atât de vii, încât ar fi putut să le deseneze numai din memorie. Uneori se repetau, mereu aceleaşi, alteori se succedau, sumedenie, cu o viteză ameţitoare. Omul se temuse că a înnebunit şi încercase un tratament, cu băi de aburi şi cu votcă, dar vedeniile deveniră de şi mai lungă durată, mai tulburi şi, într-un fel, mai înfricoşătoare. Seleznev a pornit atunci la o vânătoare lungă, apoi s-a repauzat la staţiunea balneară Darasun. Treptat, treptat, halucinaţiile s-au potolit şi vreme de câţiva ani el s-a simţit bine.

Acum un an, însă, după contractarea unei răceli puternice, au reapărut cu o şi mai mare violenţă. Medicul din localitate, prieten cu Seleznev, se declară neputincios în faţa unui

ademenea caz. Vânătorul plecă la Cita unde fu sfătuit cu insistenţă să se interneze la clinica de boli nervoase, dar cu cât creşteau stăruinţele în direcţia asta, cu atât mai mult se alarma şi bolnavul. Consiliul de familie hotărî atunci ca el să plece la Moscova. Iar cu acest prilej s-o ia şi pe Irina, să viziteze împreună capitala.

— Vezi ce întorsătură au luat lucrurile? clătină amărât din cap siberianul. Poate-mi dai vreun sfat?

— Închipuieşte-ţi că ţi-l şi dau, chiar acum pe loc! Dacă ai fi venit aici anul trecut, poate că nu ţi-aş fi putut fi deniei mi folos. Acum, însă, s-a mutat la Moscova un vechi prieten al meu, doctorul Ivan Ghirin.

— Ia te uită ce nume vechi rusesc

— Numele ca numele, fapt este că Ghirin se ocupă tocmai de cazuri d-astea ca al tău. Dacă am înţeles bine ce mi-ai spus, În eşti pentru dânsul un factor la fel de preţios, în aceeaşi măsură în care e şi el pentru tine. Mâine-i telefonez. Uite ’. Ia venit şi Rita. Cum o găseşti?

Seleznev nu spuse nimic, ci privi doar spre sprintena fată a prietenului său.

— Iar eu, de cum mi-am aruncat ochii la Irina ta, mi-am amintit de versurile lui Pavel Vasilievici, Stihuri dedicate Nataliei, le mai ştii?

Mugurii scot coarne, paşii când i-aud, De cântări se-mbată prihorul zălud, Îşi opreşte norul, goana, alb şi nud…

— Dacă o s-o lăudaţi prea mult aici la oraş, o să-mi pierd cu totul autoritatea, mormăi Seleznev, ascunzându-şi un zâmbet de satisfacţie.

## PARTEA A DOUA Coroana neagră

### *CAPITOLUL 1 Ţărmul Scheletelor*

Ianuarie. Un frig neobişnuit de aspru stăruia deasupra oraşului Napoli. Golful azuriu, rotunjit ca o seceră, se întunecase, nori subţiri acoperiseră cerul cu un giulgiu alburiu şi trist. Oraşul amorţise, învăluit în fumul albastru al căminelor şi al sobelor.

Pictorul Cesare Pirelli stătea ghemuit într-un fotoliu, trăgând dintr-o ţigară umedă. Părea deprimat, ceea ce îi îmbătrânea obrazul, iar pledul aruncat peste genunchi îl făcea să semene a om bolnav.

— Ajunge, Cesare, altfel n-am să mai cred că ai doar douăzeci şi şase de ani, se auzi un glas plin de viaţă.

Maldărul de halate şi de pături de pe divanul larg începu să se mişte şi de sub el ţâşni până în mijlocul camerei o femeie tânără şi ciufulită. Se ridică pe vârfuri, îşi arcui trupul mlădios, gata să cadă, execută câţiva paşi repezi de dans, se înfăşură într-un pled şi, aşezându-se în faţa lui Cesare, îi ceru o ţigară.

— Înainte erai cu totul altfel, constată ea, strângându-şi pleoapele din pricina fumului, sau mi s-a părut doar? De când te-ai înapoiat de la Roma… Înţeleg că n-ai izbutit să obţii comanda aia mare. Ei, şi? Până în primăvară ne-om descurca noi.

— Să zicem că ne-om descurca până în primăvară, dar pe urmă? Eu sunt ca meseriaşul; când confecţionez un lucru, mă gândesc cum să-l vând mai repede. Un artist însă nu se preocupă decât de lucrarea ce şi-a propus s-o realizeze, or, lucrul acesta eu nu mi-l pot permite.

— Primăvara se întâmplă întotdeauna ceva, aşa că o să găsim o ieşire şi de data asta. Ia exemplu de la mine.

— Ce fel de exemplu? De frivolitate?

— Caro mio, a sosit timpul să-ţi iei o slujbă. Aranjează-te eventual ca secretar pe lângă un profesor oarecare sau e mai bine, pe lângă arheologul acela străin. E un lucru atât de simplu, mai ales dacă înveţi să desenezi cioburi. Câştigul e mic, dar sigur. Peste zece ani ai să-ţi cumperi două cămăruţe, un Fiat-Millecento[12] şi ai să te poţi chiar şi însura.

— Cu tine, crezi?

— Iubitule, eu am douăzeci şi doi de ani şi nu năzuiesc încă la o fericire tihnită. Am să mă întorc la tine peste cincisprezece-douăzeci de ani!

— Să desenez cioburi?! Lea, nu eşti decât o fetişcană prostuţă. Eu trebuie să realizez ceva serios, ceva măreţ! Mă simt în stare! M-am săturat de pozele pe care le tot fac pentru reclame şi de „nudurile” pentru care am ca model o frumoasă italiancă…

Lea sări ca arsă şi, îndreptându-şi spatele, luă o atitudine provocatoare:

— Dacă vreunul din noi e prost, apoi tu eşti ăla, Cesare! Mă pricep şi eu cât de cât în materie de artă. Vrei să creezi ceva

serios, ceva măreţ? Băiatul meu, unde ai să găseşti tu un patron care să-ţi comande o lucrare de acest gen? Ca să izbuteşti, va trebui întâi să roboteşti vreo treizeci de ani la mofturile alea, cum le numeşti tu, iar apoi, să tragi pe dracu de coadă în toţi anii aceia când vei crea ceva personal, cu adevărat valoros. Asta, în cazul în care, înainte de a izbuti, nu vei fi dus la spital sau la cimitir…

Pictorul o privi mirat. Strivi brusc ţigara în scrumieră, dădu pledul la o parte şi căzu la picioarele fetei.

Surprinsă, Lea scoase un ţipăt, apoi râse şi mângâie capul aplecat al lui Cesare:

— E mai bine aşa, băiatul meu. Deocamdată desenează poze, iar când va fi cald, vedem noi, am eu nişte planuri. Întâi de toate să mergem în Calabria pe ţărmul Mării Ionice. Am petrecut acolo câteva luni minunate, când tu mă învăţai să înot cu acvalangul!

Lea se aşeză iar în fotoliu şi scoase o ţigară dintr-un pachet mototolit. Vuietul vântului de afară era deprimant.

Cesare se aşeză pe un braţ al fotoliului şi o cuprinse de umeri. Lea fuma tăcută, cu ochii aţintiţi asupra ferestrei întunecate.

— Nu fi amărâtă, carissima, spuse încet pictorul, atingându-i cu buzele părul parfumat.

— Cesare, dragul meu, să nu-ţi fie milă de mine, izbucni deodată în râs Lea. Nu sunt amărâtă de fel, mă gândesc doar. Ştii, mi-a venit acum în minte ceva grozav!… Ai-ai-ai!

— Dacă ţi-a venit ţie în minte ceva, are să fie desigur „ai-ai-ai”! spuse înduioşat pictorul, ridicându-se. Vorbeşte, că eu vreau să fac puţină mişcare, e prea frig!

— Am fost deunăzi la mătuşa ta…

Cesare pufni ironic.

— Stai, nu mă întrerupe, că şi aşa pot să mă încurc! continuă fata. Taci şi aprinde-mi ţigara!… Acolo venise şi un marinar bătrân, o rudă de a ta, de departe.

— Aglauco Callegari, aşa-i? Ce putea să-l aducă pe omul ăsta într-o familie care trăieşte în frica lui dumnezeu?

— Nici eu nu înţeleg. Se vedea bine că nu-i erau boii acasă. Până la urmă ne-am izolat amândoi în vestibul, am fumat, iar el mi-a povestit despre Ţărmul Scheletelor. Mamma mia, ce pasionant!

— De ce nu mi-ai vorbit de asta până acum?

— N-am apucat! Mi-a îngheţat şi limba în gură.

— E ciudat…

— Taci odată şi ascultă, că de nu, te iau de ciuf, copil rău ee eşti! Ţărmul Scheletelor, ştii, e în Africa de Sud, într-o fostă colonie nemţească pe care a pus mâna Republica Sud-Africană. Numele ăsta i s-a dat pentru că în partea aceea au avut loc multe naufragii. Ţărmul astfel numit reprezintă un mare pustiu, iar marea în această zonă e foarte periculoasă, pentru că de jur împrejur malul e deschis, iar valurile care se izbesc în permanenţă de stânci sunt formidabile. Nici apă potabilă nu există acolo, pe o distanţă de cinci sute de mile dai numai de nisipuri, iar munţii sunt toarte miei. Pe lângă toate astea, în ţinutul acesta nu locuieşte nimeni, s-a interzis colonizarea lui pentru că acolo se găsesc diamante, iar hrăpăreţii monopolişti sud-africani nu permit ca ele să fie prelucrate, ea să nu scadă preţul monopolului lor. Cum, însă, într-un pustiu nu se poate organiza o pază permanentă, pe meleagurile acelea nu circulă decât patrule. Se găsesc totuşi îndrăzneţi care se încumetă să se vâre acolo, şi în câteva zile reuşesc să devină bogaţi, să-şi asigure averea pe toată viaţa… Eu m-am gândit că…

— Să plecăm adică şi noi acolo? Cât de mult îţi seamănă propunerea asta! Dar unchiul Aglauco nu ţi-a spus pe câţi i-a băgat la zdup poliţia?…

— Cesare, începi să mă plictiseşti! Nu ţi-e bine, sau ce ai? De la cine ai învăţat să fii aşa prăpăstios, de la mătuşă-ta?

— Haide, spune mai departe, surâse împăciuitor pictorul.

— Aşadar, căpitanul Callegari s-a împrietenit în Angola cu un marinar portughez. Marinarul ’ ăsta, acum nu ştiu câţi ani, s-a angajat într-o expediţie de cercetări marine care, de fapt, nu era altceva decât o asociaţie de căutători de diamante. Cutezătorii au debarcat pe Ţărmul Scheletelor şi au stat acolo o săptămână. A sosit însă şi poliţia. Un detaşament întreg, călare pe cămile! Unul dintre exploratori, şeful, care fusese grav rănit, s-a aruncat în viitoarea turbată a valurilor de coastă şi a izbutit să treacă de ele, dar era cât p-aci să se înece. Marinarul portughez de care ţi-am vorbit a sărit de pe iaht şi l-a salvat. Adică, de fapt, nu l-a salvat cu totul, pentru că aventurierul a murit peste puţin timp din cauza rănilor. Însă înainte de a muri, i-a încredinţat marinarului care-l salvase de la înec o taină: că dăduseră peste

un loc cu diamante foarte mari şi că izbutiseră să ascundă de poliţie atât pietrele preţioase, cât şi locul în care le-au găsit. Muribundul a apucat chiar să-i schiţeze o hartă cu planul acelui teren şi i-a dat-o, iar matrozul l-a lăsat pe căpitanul Callegari să-şi facă şi el o copie după schiţă, aşa, pentru orice eventualitate, întrucât portughezul nu mai spera să ajungă până acolo.

— Dar ce te face să crezi că harta e cea adevărată? întrebă de astă dată cu interes Cesare. Astfel de planuri există cu sutele şi în Angola, şi în Africa de Sud, sunt făcute pentru naivi.

Lea surâse triumfătoare.

— Pentru că portughezul n-a căutat nici să i-l vândă şi nici să-l convingă pe Callegari să plece într-acolo.! l-a dat aşa, în semn de prietenie, fără să ceară nimic în schimb. Nu-i aşa că asta aduce a adevăr? Sau, mai ştii, poate că, totuşi, povestea asta nu merită atenţie!

— Iarăşi faci pe misterioasa!

— Ba de loc! M-am gândit că ei ar fi trebuit să se ducă acolo cu acvalanguri, ca să înoate pe sub talazuri, să iasă la mal exact în dreptul locului ştiut şi s-o şteargă în mare în clipa când ar fi apărut în depărtare câinii poliţişti ai nesăţioşilor ălora.

— Ce spui tu nu e lipsit de logică! I-ai vorbit ceva despre asta căpitanului?

— Bineînţeles. Cum crezi că aş fi putut rezista? El a sărit în sus, a început să gesticuleze şi a regretat grozav că nu cunoaşte pe nimeni care s-ar încumeta să finanţeze o asemenea expediţie.

— Toate sunt foarte interesante, dar nu pricep ce legătură ar putea avea povestea asta cu noi doi, cu tine şi cu mine?

— Tu mi l-ai prezentat ieri pe celebrul tău amic cu care ai venit de la Roma. Ai uitat, oare, că ne-a invitat să facem o croazieră cu iahtul lui? De altfel, a rămas stabilit că mâine luăm masa cu el.

— Şi tu crezi că… milioane de draci, totul e cu putinţă! Ivo mi s-a plâns tot drumul că s-a terminat cu cariera lui, că a ieşit din horă. Şi într-adevăr, când nu are niciun angajament timp de un an de zile, pentru el e catastrofă! Încep să-l împresoare creditorii şi atunci, adio iaht, adio vilă! Chiar intenţionează să fugă de ei, pe mare.

— Am putea primi propunerea lui, apoi, la rândul nostru, să-l convingem să navigam spre Ţărmul Scheletelor… cu unchiul Callegari în calitate de căpitan voluntar.

— Fetiţa mea, dar ăsta e un plan de-a dreptul genial! M-ai învins! Cobor îndată să-i telefonez bătrânului Aglauco. Dacă ne primeşte astă-seară, va trebui să facem rost de un taxi şi de o sticlă de vin bun. Dar nu-i nimic, masa de mâine o plăteşte Flaiano, mai e în măsură s-o facă!

A doua seară, Cesare şi Lea şedeau împreună cu bătrânul căpitan Callegari la o măsuţă într-un restaurant. Vremea era tot mohorâtă. Cei trei aşteptau să sosească Ivo Flaiano care întârziase puţin şi chiar în clipa aceea îl observară cum păşea grăbit spre ei. Era un bărbat înalt şi chipeş, care stârnea atenţia generală. Venea însoţit de o tânără doamnă. Îmbrăcată într-o rochie de seară foarte decoltată. Din păru-i ondulat, valuri arămii cădeau peste umerii goi, înnegriţi cic: soare, şi ei aveau nuanţa aramei. Ochii traşi spre tâmple, sub nişte sprâncene negre, avântate, iscau o privire pătrunzătoare şi trufaşă. Le zâmbi amabil celor doi bărbaţi de la masă, apoi o învălui pe prietena pictorului cu o uitătură cercetătoare şi se lăsă încet pe scaunul ce i se oferise. Ivo se duse să trateze cu maâtre d’hotel, ca orice „stea de cinematograf”, avea pretutindeni prieteni.

— Aşadar, dumneata eşti Lea, rosti pe un ton neglijent femeia, eu sunt Sandra. Am auzit de la Ivo multe cuvinte de laudă despre dumneata.

— Dar el m-a văzut pentru prima oară abia ieri!

— Înseamnă că i-a vorbit… Cesare al dumitale!

— Cesare nu mă laudă niciodată. Iubirea lui tainică şi nemărginită e Zizi Jeanmaire.

— Ce ţi-a venit? exclamă Cesare.

— N-am ce face, acum sunt la modă fetele niţeluş depravate, se prefăcu întristată Lea, am fost totdeauna prea virtuoasă şi prea statornică pentru tine!

— Te ascult şi mă gândesc că, nevăzându-te, cineva mi te-ar putea închipui ca o zeiţă maiestoasă, o ironiza Cesare, iar în realitate eşti cât un nod! Desigur, aşa stând lucrurile, nu poţi fi luată drept un model la modă.

Lea se înfurie.

— Sunt uluită de făţărnicia bărbaţilor. Există la Londra o femeie de o rară frumuseţe, e crainică la televiziune şi actriţă la teatrul Prinţul de Wales, Sabrina. E pur şi simplu un obiect al adoraţiei, După cum scriu ziarele, e o minune, o splendoare! I s-a permis, chiar, ca la numărul automobilului ei să adauge „S-49”, ceea ce înseamnă: „Sabrina 49 ţoii”, atât are ea în jurul şoldurilor. Iar în poze nu vezi decât fetişcane subţiri şi lungi ca nişte prăjini!

Sandra izbucni într-un râs amical. Neutralitatea tactică a femeilor se preschimbă într-o simpatie reciprocă, Aduseră vorba despre ultimele noutăţi de la Roma. Căpitanul, impresionat de prezenţa a două doamne drăguţe şi a unei celebrităţi de cinema, stătea fără a scoate o vorbă. Totuşi, vinul excelent îl încălzi curând şi pe bătrân. Pe masă apăru o bucată uzată ele calc pânzat. Lea, surescitată, începu să trăncănească despre povestea nenorocoşilor căutători de diamante şi despre proiectele ei. Sandra îşi aplecase corpul înainte, şi privirea sa, mai adineauri visătoare şi distrată, deveni aspră, gravă. Ivo îşi aprinse a treia ţigară. În sfârşit, proprietarul iahtului se lăsă pe speteaza scaunului şi începu discuţia; vorbea rar, temându-se parcă să nu-i scape vreun cuvânt nepotrivit:

— Naiba ştie, poate că ar merita să facem o încercare. Cu acvalangurile riscul nu-i chiar atât de mare. În Angola sunt lupte, şi biroul lor de informaţii nu funcţionează; dacă avem norocul să nu se ivească nicio patrulă, poate reuşim să facem ceva. Păcat că expediţia asta a fost făcută în patru zeci şi şase. Din pietrele acelea desigur că 1l-a mai rămas nimic.

— Nici nu trebuie să contăm pe ele, se amestecă Lea. Noi doar cunoaştem locul cu pricina. E un avantaj enorm faţă de toţi cei care caută pe bâjbâite. Ar trebui să aducem cât mai repede la îndeplinire acest plan. Acvalangiştii devin din ce în ce mai numeroşi; s-ar mai putea deci găsi şi alţi isteţi, în afară de noi. Iar dacă-i aşa, viperele sud-africane vor şti să ia măsuri.

— În cazul când n-au şi făcut-o, întări Flaiano; dar asta o s-o aflăm numai dacă facem încercarea, şi numai atunci. Cum spune o veche zicală din sud, sărutul şi îmbrăţişarea nu lasă semne,

— În schimb automatele poliţiei, da, râse Cesare.

Lea se făcu foc. Temerile ei erau însă zadarnice, deoarece pe actorul de cinema îl şi pasionase ideea aventurii, pornire care a dus la pierzanie milioane de oameni,

Ivo se aplecă spre Sandra:

— Acum, tu ai cuvântul! Noi aveam de gând să pornim spre New Orleans ca să fim acolo în ziua de şase martie la faimosul lor carnaval de lăsata secului, mardi gras. Când colo, reiese că trebuie să ne punem în mişcare imediat, cât timp e vară în emisfera de sud.

— În infernul mardi grasului, cum ar spune o americancă, răspunse Sandra cu vocea ei gravă, puţin răguşită de emoţie. Să batem palma şi să ne încercăm norocul. Se ridică în picioare întinzând mâinile spre căpitan şi spre Cesare: Să pornim mai repede, până nu ne-a troienit zăpada. Spre sud, spre mările tropicale!

Se ridicară toţi în picioare, strângându-şi mâinile. Ivo îl bătu uşor pe umăr pe căpitan şi spuse:

— Daţi-mi voie să vi-l prezint pe comandantul iahtului.. Aquila”!

Bătrânul marinar, cu faţa stacojie, făcu o plecăciune, iar ceilalţi aplaudară.

Cesare îi luă de braţ, pe Ivo şi pe Lea, şi rosti solemn:

— Iar eu vi-i prezint pe cei trei acvalangişti ai expediţiei. În treacăt fie zis, poate vor fi patru! Dumneata ce spui, Sandra?

— O, nu! Eu o să mă ocup de bucătărie. Nu însă şi de spălatul vaselor: treaba asta rămâne s-o faceţi voi cu rândul de nu, revoltă la bord!

Căpitanul Callegari îşi drese glasul şi vorbi tacticos:

— Mai e ceva, domnilor. Cu siguranţă că nu vă imaginaţi cât de puternic e duşmanul în mâinile căruia putem cădea. C.C.D., Compania comercială a diamantelor, sub egida firmei „De Beers” se luptă crâncen pentru menţinerea monopolului ei. Numai în treizeci de ani, ea a izbutit să scumpească de peste trei ori preţul diamantelor destinate bijuteriilor: de la şaptezeci, la două sute treizeci de pounzi2 englezi caratul. Intre timp s-au descoperit atâtea noi zăcăminte, încât, dacă ar începe să fie exploatate, diamantul ar deveni doar o piatră semipreţioasă, În consecinţă, principalul nu constă numai în a împiedica exploatarea zăcămintelor, ci şi extragerea lor pe cale ilegală,

acaprararea şi contrabanda cu pietre preţioase. „De Beers” a organizat cu cinci ani în urmă o pază internaţională a diamantelor în care, atrăgându-i cu câştiguri mari, i-a ademenit pe cei mai buni detectivi din Anglia. Aceştia i-au cumpărat pe confraţii lor din poliţia sud africană şi activează mână în mână cu Uniunea internaţională de poliţie. Au, într-adevăr, braţe foarte lungi, care pot ajunge în orice colţişor al Africii. Bărbaţii îşi dau ei singuri seama de realitate, dar cucoanele, vor fi ele oare în stare să-şi ţină gura până la plecare? Adică: nicio vorbă, nimănui. Şi înainte vreme vorba făcea înconjurul lumii mai iute decât cea mai rapidă corabie, acum însă zboară de-a dreptul cu iuţeala fulgerului. Şi atunci eşecul va fi sigur, chiar din clipa în care vom ridica ancora la Napoli.

— Nimănui, nicăieri, nicicând! Chipurile, până atunci vesele şi surescitate ale celor două femei, deveniră grave.

— Încă o chestiune, adăugă marinarul. Cunosc iahtul, dar din cine, mă rog, este alcătuit echipajul?

— Sunt toţi oameni de-ai noştri. Mecanicii, un vechi prieten al meu, inginer, şi şoferul meu; mateloţi, doi flăcăi zdraveni şi de încredere din Calabria. Timonierul e un locotenent al flotei noastre, de curând scos în rezervă.

— Îi luăm şi pe ei parte la câştig?

— Nu ştiu. Ei călătoresc de plăcere. O să trecem prin Capetown, Ceylon, Japonia…

— O, feriţi-vă de Capetown. Dacă află autorităţile de acolo că am navigat de-a lungul Ţărmului Scheletelor, ne supun cât ai clipi unei percheziţii. Dar la toate astea o să ne gândim pe drum. Până ajungem la Gibraltar şi apoi la Capul Verde, vom avea de furcă cu furtunile…

— Oh! se strâmbă, jucăuş, Sandra.

— Da, signorina, nu va fi o călătorie uşoară, o preveni cu seriozitate căpitanul.

Însă atât căpitanul Callegari, cât şi ceilalţi tineri entuziaşti din echipă, erau departe de a-şi închipui greutăţile fantasticei expediţii în care porneau, după planul Leei.

Ţărmul Scheletelor, acesta era numele pe care marinarii îl dăduseră Kaolcoveldului, marginea Deşertului Namib din Africa de Sud-Vest, între Golful Balenelor (Walvis Bay) şi Portul Alexandre din Angola. Kaokoveld, pe limba băştinaşilor-nomazi

(herero) înseamnă „ţărmul singurătăţii”, iar căutătorii de diamante l-am mai numit şi „ţărmul diamantelor şi al morţii”. Pustiul ce se aşterne pe o lungime de opt sute de kilometri şi pe o lăţime de două sute, spre adâncul continentului, de la Angola la Golful Balenelor, e aproape cu totul lipsit de apă şi cu neputinţă de locuit. Această situaţie le convine de minune marilor afacerişti, politicienilor din Republica Sud-Africană, învestită cu puteri de mandatar asupra ţinutului fostelor colonii germane, care se „îngrijeşte” cu atâta zel de acest teritoriu, încât a interzis cu desăvârşire accesul oricui, fără o autorizaţie specială, extrem de greu însă de obţinut. Secretul acestei măsuri e simplu: în prelungirea sudică a Deşertului Namib, pe coasta Namalandului, se găsesc diamante în cantitate enormă. Toată această regiune a fost proclamată zonă interzisă, împrejmuită eu o reţea electrică de înaltă tensiune şi păzită de o strajă permanentă. Cei care doresc să părăsească Namalandul sau mai precis zona lui interzisă, inclusiv poliţiştii, sunt supuşi unui minuţios control radioscopic şi abia după aceea li se dă dreptul de liberă trecere. Toate aceste măsuri au fost luate pentru a se preîntâmpina devalorizarea diamantelor care alcătuiau (sau mai bine zis alcătuiseră înainte de a se fi descoperit zăcămintele diamantifere din Siberia Sovietică) un monopol mondial, asigurând venituri uriaşe posesorilor de exploatări din Kimberley. Diamantele din Kaokoveld nu se exploatează, dar guvernul Republicii Sud-Africane socoteşte, şi nu fără temei, că ele există. De aceea se admite ca o ţară asupra căreia ţi s-a dat mandatul să fie condamnată a rămâne un pustiu inaccesibil, până şi expediţiilor ştiinţifice, pentru ca diamantele să rămână pentru totdeauna îngropate iu nisipurile Ţărmului Scheletelor, ca nişte comori inutile. Din punctul de vedere al moralei burgheze, „braconierii” care căutau să pătrundă în ţara interzisă erau consideraţi criminali, dar orice om cu judecata sănătoasă va fi mai degrabă de partea lor decât de partea ticăloşilor, care prin abuz de putere împiedică omenirea de a valorifica această bogăţie atât de importantă pentru tehnică şi atât de splendidă ca diamantul. Minciunile ce se lansează, cum că ieftinirea diamantelor ar distruge jumătate din industria Africii de Sud pot, oare, constitui o justificare? La naiba cu o asemenea industrie pe care, pentru a o menţine, eşti

silit s-o împrejmuieşti cu reţele de înaltă tensiune şi zone interzise.

Din fericire pentru căutătorii de diamante, Ţărmul Scheletelor era prea întins şi prea pustiu. Însă o asemenea fericire se întorcea împotriva lor, deoarece înfruntarea Ţărmului Scheletelor poate fi adeseori fatală căutătorilor izolaţi, iar expediţiile organizate pretind o strictă păstrare a secretului, lucru extrem de greu de realizat atunci când ai de-a face eu nişte oameni fără o pregătire specială în privinţa stilului de muncă absolut conspirativ.

Patrule, călărind zi şi noapte pe, cămile înalte de curse, automobile, avioane şi vase de patrulare păzesc cu străşnicie aceste comori. Însă străjerul cel mai de nădejde rămâne oceanul, care aduce până la Ţărmul Scheletelor ecourile furtunilor antarctice sub forma unei hule neostoite şi puternice care biciuieşte necontenit coasta deschisă spre întinderea nesfârşită a Atlanticului de Sud. S-ar putea ca în aceste nisipuri, diamantele să fie mai puţin numeroase decât epavele corăbiilor şi osemintele marinarilor de pe străvechile galere şi de pe transatlanticele zilelor noastre. Primejdia pe care o prezintă Kaokoveldul nu se rezumă numai la faptul că e lipsit de golfuri cât de cât apărate de puternicele furtuni care nu arareori bântuie pe acolo, şi nici la lipsa unor hărţi exacte. Tehnica nouă a fotografierii aeriene a rezolvat această problemă care depăşea odinioară posibilităţile amiralităţii britanice.

Ţărmul Scheletelor este marginea străvechii încovoieri a “scoarţei pământului african, care de milioane de ani se ridică necontenit. Din această pricină, aici sunt spălate toate învelişurile superioare ale straturilor muntoase, până la rocile cele mai străvechi de la temelia scoarţei terestre. Geologii au izbutit să precizeze foarte recent că aceste roci datează de cinci miliarde de ani, fiind, aşadar, aproape de vârstă Galaxiei noastre. Aici, bulbucându-se, pământul îşi iveşte măruntaiele, adânc ascunse sub o scoarţă de granit, unde, din gabrouri şi alte roci cu compoziţie similară, în condiţii de temperatură şi presiune foarte ridicate, ia naştere o anumită varietate de granat, eclogitul. De acolo, răzbesc la suprafaţă prin fisuri, împinse de presiunea gigantică a şuvoaielor de gaze incandescente şi comprimate la maximum, preţioasele

diamante laolaltă eu eclogiţii distruşi. Străvechiul subsol sud-african e ciuruit de filoane diamantifere ca şi străvechiul subsol din centrul Siberiei.

Uscatul se ridică, iar malul înaintează necontenit spre ocean, ca şi cum ar vrea să respingă, să înfrunte oceanul. Adâncimea prezintă într-una variaţiuni; din apă se înalţă ici-colo neaşteptate recifuri, promontoriile, înaintând până departe în larg, iau, fără veste, forma unor creste de stânci submarine. Şi nisipul Kaokoveldului, ţărmul cel mai perfid din lume, se umple cu schelete de oameni.

Căutătorii de diamante, săpând cândva într-o movilă de nisip, la şaptesprezece kilometri de mal, au găsit acolo un galion străvechi portughez. Fâşiile de prundiş marin, care înaintează vreo zece kilometri spre interior, dovedesc că aici s-au zbătut cândva valurile Atlanticului.

Pe la mijlocul secolului trecut, la sud de Capul Frio, într-un mic golf, nişte marinari au dat de un drum străvechi, pietruit, care ducea spre adâncul continentului. Astăzi însă el nu mai există.

În 1909, la nord de Kaokoveld, a naufragiat un transatlantic german de pasageri „Eduard Bohlen”. Acum stă aşezat orizontal pe chilă la un kilometru de mal, cu catargele şi coşul neatinse, înconjurat de tufăriş. În mirajul fierbinte al deşertului, ai impresia că imensul vapor pluteşte maiestos pe acel desiş de tufe, ca pe întinderea mării. Nu departe se află o mină de aramă şi nu arareori muncitorii ei organizează pe vapor întruniri şi jocuri. Hublourile luminează atunci, în noapte, dând din nou viaţă navei moarte.

În 1942, transatlanticul englez.. Dunedin-Star a dat noaptea peste o stâncă ieşită de curând din apă şi a eşuat pe Ţărmul Scheletelor, cam la jumătatea distanţei dintre Angola şi Golful Balenelor, unde se află orăşelul Walvis Bay. O parte dintre pasageri, cu precădere femei, copii şi bolnavi, au reuşit să treacă cu bărcile de salvare prin viitoarea brizanţilor şi au debarcat pe plaja de nisip. Această debarcare însă se dovedi a fi fost o greşeală, care ameninţa să ducă la pieire întregul grup de debarcaţi. Oamenii rămaşi pe nava fixată trainic între stânci au fost cu uşurinţă salvaţi a doua zi de vasele care au reuşit să se apropie de ei, dar toate eforturile de a-i readuce pe cei debarcaţi pe vas au fost zadarnice. Şalupele de salvare s-au

spart de stânci, şi cei şaizeci şi trei de pasageri au rămas pe mal cu o rezervă infimă de apă şi hrană. Încercările de a li se trimite prin viitoarea brizanţilor plute cu apă şi alimente n-au reuşit. Un remorcher şi un puitor de mine au sărit şi ele în ajutor. Din orăşelul cel mai apropiat, Windlioek, aşezat pe linia ferată, au fost trimise imediat două coloane de camioane, cu ordinul de a înainta zi şi noapte prin deşert. Camioanele conduse de voluntari şi boşimani 3-călăuze, trecând prin greutăţi fantastice, au ajuns la locul naufragiului abia după două săptămâni, şi nu în şapte zile, cum fusese plănuit. Din fericire, două avioane de bombardament pilotate de aviatori care au săvârşit minuni de eroism izbutiseră între timp să asigure tabăra neajutoraţilor pasageri cu alimente şi cu un minimum de apă. După ce au aterizat pe o limbă de uscat mică şi îngustă, singurul teren solid de pe care puteau decola, începură să încarce copiii şi femeile. Pista de decolare a unui avion de bombardament trebuie să fie de aproximativ o inie de metri, iar lungimea crestei nu era nici de opt sute. După ce au aruncat peste bord tot ce se putea, aviatorii au fost nevoiţi să repete de trei ori la rând operaţia decolării şi aterizării. Unul dintre avioane s-a împotmolit în nisip şi a fost cu chiu, cu vai salvat de coloana de maşini, ca până la urmă totuşi să capoteze pe mal. Remorcherul care se apropiase prea mult de brizanţi a naufragiat, iar echipajul lui s-a pomenit făcând parte din cei ce trebuiau salvaţi. Greşeala debarcării pripite a acelor oameni pe înfricoşătorul Ţărm al Scheletelor a costat o sută de mii de pounzi, un remorcher, un avion şi câteva camioane. Doi oameni şi-au pierdut viaţa, fără să mai punem la socoteală dârzenia şi curajul fără seamăn al celor câtorva sute de cutezători care au luat parte la operaţiile de salvare. Şi toate acestea pentru câteva zeci de pasageri care au trecut linia fatală a brizanţilor, unica apărare naturală a Ţărmului Scheletelor!

Câţiva pasageri ai unui transatlantic naufragiat, rătăcind pe mal în căutarea plutelor lor eu provizii, au dat peste carcasa unei corăbii de lemn, cu catargele intacte. După cum s-a lămurit ulterior, aceste catarge figurau de mai bine de o jumătate de veac pe hărţile marine, slujind navelor drept punct de orientare. În jurul carcasei se aflau împrăştiate butoiaşe de lemn, parâme, cizme. Toate se prefăceau în pulbere la cea mai uşoară

atingere, Ceva mai departe, îngropate în nisip la o jumătate de metru adâncime, au găsit douăsprezece perechi de schelete îmbrăţişate, însă, lucru curios, fără cranii.

După ce operaţiile de salvare a pasagerilor transatlanticului luară sfârşit, se făcură investigaţii pentru a se preciza apartenenţa corăbiei. Un neamţ bătrân-bătrân din Marienthal, care cutreierase acest ţărm în 1883 împreună cu o călăuză herero şi patru măgari, era singurul care ştia ceva despre această corabie. Unchiaşul îşi aminti că, într-adevăr, dăduse cândva peste o corabie cu pânze, prinsă între recifurile din preajma malului. Echipajul, până la ultimul om, murise, iar cadavrele zăceau pe mal. Pe locul naufragiului se strânseseră mulţime de hiene şi de şacali, ceea ce îl făcu s-o ia cât mai grabnic din loc înainte de căderea nopţii. Corabia şi cei care muriseră rămaseră însă neidentificaţi.

Tinerii italieni nu cunoşteau forţa sinistră a Ţărmului Scheletelor. Siguri de succes, erau posedaţi de visul lor de a deveni independenţi, fără a se speti muncind ani lungi la nişte patroni cusurgii şi necruţători. Nu mai doreau altceva decât să ajungă la acel ţărm cumplit, Ţărmul Scheletelor, ca şi cum acolo ar fi dat peste pământul făgăduinţei. Dar marea în ianuarie nu se aşternea în faţa lor ca un drum neted şi sigur. Zdruncinată de furtuni, vlăguită de răul de mare, înecată de fumul motoarelor diesel, echipa căutătorilor de diamante făcu un popas pe una din insulele Capului Verde. Trebuiau revizuite motoarele şi făcute unele reparaţii, dar trebuiau, mai ales, făcute pregătirile în vederea scufundărilor. Buletinele meteorologice prevedeau că va fi vreme bună o îndelungată perioadă. Cei trei acvalangişti, împreună cu Sandra şi cu locotenentul, aceştia din urmă în calitate de ajutoare, începură să facă probele echipamentului. La sud-vest de portul Praia găsiră o plajă micuţă şi izolată în dreptul căreia marea era foarte adâncă. Aici, ca şi de-a lungul întregii coaste apusene a Africii de Nord, apa era de o transparenţă ideală. Sub şalupa cu motor, apa era aidoma unui cristal albăstrui, lichid, dându-ţi impresia că pluteşti undeva prin văzduh.

Prima care se echipase fu Lea. Stând în echilibru pe micuţa platformă coborâtă peste bord, cu apa până la glezne, cu masca pe frunte, se întoarse cu jumătatea bustului spre tovarăşii ei şi

le surâse. Ochii îi râdeau, părul bine strâns în coc era lucios ca şi pielea brună care încă mai păstra culoarea de bronz în urma băilor târzii din toamnă şi era în ton cu costumul ei de baie cafeniu-auriu. Cilindrii albi ai baloanelor de aer de pe spate o apăsau cu greutatea lor, dar Lea se ţinea dârză, gătită cu colanul tuburilor de aer, gofrate, aşezate pe umeri. Forma sinilor mici şi tari era accentuată de curelele aparatului, iar labele lungi de cauciuc albăstrui îi lungeau exagerat de mult picioarele. Un cuţit mare, prins de brâu, îi dădea o înfăţişare războinică.

— Lea, să fii atentă, spuse îngrijorat Cesare. Mă refer la rechini. Deşi avem garanţia că pe aici asemenea dihănii sunt rare, totuşi e bine să fim cu ochii în patru!

Lea dădu afirmativ din cap şi-i trimise o sărutare. Cu o mişcare dibace îşi coborî masca pe ochii, îşi vârî în gură muştiucul de cauciuc al tubului de aer şi alunecă pe valul mare care venea spre ea umflându-se domol. Trupul fetei îşi pierdu conturul, topindu-se parcă în mişcătorul cristal lichid. Încă puţin şi îşi reluă iar forma, căpătând nuanţa ireală albăstruie a unui peşte mare. Cesare şi Ivo o urmară, nerăbdători să încerce senzaţia primei scufundări în ocean, poate cea mai mare desfătare a unui acvalangist. Într-o clipă, greutatea cilindrilor de pe spinare se pierde, ca şi propria ta greutate. Omul devine pasăre. Poţi plana sau te poţi adânci fără cel mai mic efort şi îţi simţi braţele aidoma unor aripi. Cu cât apa e mai limpede, cu atât e mai pregnantă senzaţia de zbor. Vezi până departe în fund, dar fără teama de a te prăbuşi. Aici e o altă lume în care omul zboară. Înotătorul subacvatic e învăluit de o adâncă tăcere şi nu aude decât fâşâitul aerului inspirat şi susurul dulce al băşicuţelor de aer din dispozitivul de reglare al aparatului. Universul pământesc al sunetelor dispare, făcând ca strania împărăţie a apelor să fie şi mai solemnă.

În şalupa care se legăna ritmic rămaseră doar Sandra şi locotenentul.

— Nu-i invidiezi? întrebă ofiţerul de marină. Eu mă simt pur şi simplu ruşinat că nu prea mă pricep să…

— Şi eu îi invidiez, dar nu mi-e ruşine, aruncă dispreţuitor Sandra, ridicându-şi năsucul scurt. De înotat, nu înot mai prost decât ei!

— Japonezii spun că o fată căreia nu-i place să danseze şi să înoate nu e bună nici de dragoste.

— Dar un bărbat este?

— Despre bărbaţi nu se spune nimic. Recunosc însă că e o ruşine. Ce să-i faci, războiul, pe urmă am fost internat în Egipt într-un spital, pe urmă… dar ar fi prea multe de. Spus.

— În timpul războiului, dumneata trebuia să fi fost aproape un copil, spuse Sandra pe un ton mai blând.

— Chiar aşa a şi fost. Elev al Şcolii militare navale, în vârstă de şaisprezece ani…

Se aşezară pe scăriţă, lăsându-şi picioarele în apa care trecea plescăind peste platformă; fumară, stând molcom de vorbă, legănându-se în tact cu balansul şalupei. O adiere de vânt, pe care n-o întâlneşti decât în mările tropicale, mărunţi deodată albastrul scânteietor al apei, încreţind-o, argintind talazurile şi purtând cu ea spre ţărmurile îndepărtate ale Africii zăpuşeala umedă a mării. În zare se arătă un vaporaş. Locotenentul aşeză un par lung în cuibul metalic de la provă, şi înălţă un pavilion alb-roşu care, conform codului internaţional, anunţa că prin preajmă se află scafandri, nelegaţi de vas.

Răcoarea bruscă o făcu pe Sandra să se înfioare puţin în micul ei bikini albastru-închis, costum de baie confecţionat din două fâşii de nailon. Sări deodată în apă şi se depărtă cu iuţeală şi uşurinţă de şalupă, răsucindu-se şi făcând tumbe întocmai ca un delfin.

Trecuse aproape o jumătate de oră şi acvalangiştii ar fi trebuit să revină la suprafaţă după acest prim antrenament. Chiar în clipa aceea, în adâncul apei, se zări o umbră albastră, care începu să se ridice cu repeziciune. Lea, de nerecunoscut prin stratul de apă, din cauza părului, care stătea drept în sus ca o mătură, şi a măştii, ajunse înot până la platformă, se prinse de margine şi fu readusă în lumea „pământeană” de către marinarul care veni s-o ajute.

— Dar unde sunt băieţii? întrebă Sandra,

— Apar şi ei îndată, Ne-am întâlnit cu un rechin! mai bine zis, cu un peşte-ciocan.

„Băieţii” tocmai ieşeau şi ei din apă, lăudându-se că se întâlniseră nas în nas cu un rechin.

— Era măricel! strigă surescitat Cesare, ajutându-l pe Ivo să-şi desfacă centura şi curelele. Ştii, era de vreo cinci metri!

— În apă, toate par o dată şi jumătate mai mari, deci nu avea decât vreo trei metri, îl corectă Lea imperturbabilă, aşa mai aduce a adevăr! Ivo, dumneata de ce taci?

Artistul nu răspunse nimic. Nu-şi venise încă în fire în urma întâlnirii cu rechinul, Lea n-avea dreptate. Ivo nu văzuse încă niciodată rechini atât de mari. Cenuşiu-albastru, de culoarea apei din adânc, se mişca cu uşurinţa unei torpile puternice, cu viteza redusă. Capul neverosimil de lat nu semăna cu un ciocan, ci mai degrabă cu o bară turtită, fixată de-a curmezişul unui trup perfect fuzelat, de forma unei havane. Ochii şi nările peştelui, aşezaţi la capetele barei, erau aproape invizibili. Dedesubt se deschidea un bot dinţat ca o crăpătură lată şi neagră, foarte vizibilă pe fondul aproape alb al părţii ventrale a corpului. Enormele aripi pectorale alcătuiau cu aripa înaltă şi ascuţită dorsală o stea în trei colţuri. Nu departe de paletele asimetrice ale cozii sale uriaşe, ieşeau triunghiurile aripilor de pe spinare şi pântece, mai mici ca dimensiuni, dar conturate cu aceeaşi precizie geometrică. Datorită numărului mare de aripi şi a formei lor corecte, trupul fuzelat al rechinului părea o maşină făurită dintr-un metal suplu, funcţionând fără zgomot, ca o nălucă dirijată de un automat. Peştele-ciocan, după cum i se păruse lui Ivo, evolua cu autoritatea şi siguranţa de sine a unui stăpân, iar el se simţise un intrus neobrăzat care poate fi pedepsit în orice clipă. Ivo nu destăinui nimănui ce imensă uşurare simţise când Lea, care înota în faţa lui, o luase brusc îndărăt. Acum, în şalupă, aflaţi în afară de orice primejdie, în strălucirea soarelui şi a mării, i se părea extraordinar că acolo, sub ei, înoată acest măreţ spectru albastru-cenuşiu, pândindu-şi prada. Da, rechinii sau „umbrele mării”, cum le spun scafandrii, erau autenticii stăpânitori ai oceanului, aceia care-i cuceriseră apele cu sute de milioane de ani în urmă, când pe pământ viaţa abia pâlpâia prin mlaştinile din preajma ţărmurilor. O perfecţiune în adevăratul înţeles al cuvântului, iată impresia ce o producea un rechin, oricât de dezgustătoare ar fi fost această făptură rapace, lipsită de creier şi de milă, un automat făurit ca să ucidă şi să devoreze.

— Doamne, ce minunat el exclamă Cesare, mişcându-şi alternativ umerii; picăturile de apă de mare sclipiră, alunecându-i pe piele. Hai să fumăm!

Sandra se ridică de pe bancă şi-i întinse bricheta şi o ţigară. Pictorul o învălui cu o privire plină de admiraţie.

— Costumul ăsta îţi dublează farmecul, şi asta nu se întâmplă prea des! Ia să ne gândim cu cine semeni, cu Ceea din „Altarul Lumii”.

— Complimentul e dubios, Geea cu gemenii! îţi mulţumesc.

— Dumneata cunoşti „Altarul Lumii”? se miră pictorul.

— Dă-mi voie să mă mai prezint o dată, specialistă în cultura antică, Sandra Citti. Iar în lipsă de post, ghid pentru prezentarea antichităţilor romane; cunosc trei limbi. Două sute de lire bacşiş de la o turmă de turişti. Ciobanii sunt mai bine plătiţi!

— Sărmană fetiţă! Te înţeleg şi sunt fericit la rândul meu că nu trebuie să mai înghit recomandaţiile patronului meu american…

— Şi, mă rog, ce te învaţă el?

— Cum să fac desene de femei pentru reclamă! Şi asta, pe mine…

— Iertaţi-mă, se amestecă locotenentul, aş vrea să spun că… În privinţa Geei sunt de acord. Sunteţi cu mult mai frumoasă!

Cesare râse cu gura până la urechi şi-i făcu Leei cu ochiul, iar Ivo îl înghionti amical pe locotenent.

— E ştiut că marinarii se pricep mai bine la femei decât pictorii. Sandra e o raritate! Vitals-ul ei este 38–22–38, după măsurătoarea în ţoii a americanilor, foarte „sexi”. Nici nu se poate compara cu o Geea oarecare!

— Niciodată n-am putut suferi jargonul Hollywoodului, se înfurie deodată Sandra, e un jargon penibil, grosolan, inuman! De la prima vorbă, orice regizor, fotograf, ca să nu mai vorbim de producător, se socoteşte în drept să te întrebe, între altele, ce vitals ai, adică măsurile corpului de importanţă vitală, în jurul pieptului, al taliei şi al şoldurilor.

Locotenentul o asculta cu plăcere. Educaţia ce o primise în internatul şcolii de marină, iar apoi viaţa pe care a dus-o în marina militară îl făcuse să se deprindă cu ideea că orice fată foarte frumoasă caută neapărat să vâneze bărbaţi, că e un gold-digger[13] Iar Sandra, cu supleţea ei de balerină, cu ţinuta ei

degajată, semăna într-adevăr cu „tigroaicele” de la Hollywood, unde, după cum erau convinşi unii, fetele primesc un instructaj special, în materie de atracţie dintre sexe, întru pierzania jumătăţii neamului omenesc de sex masculin.

— Cum te înţeleg, Sandra! exclamă Cesare. Martor mi-e dumnezeu că ştiu ce înseamnă frumuseţea. Bătrân fiind, Rodin[14] a declarat într-o zi netam-nesam: „Cred că niciodată nu vom şti exact, de ce un om sau un lucru e frumos”. Asta şi constituie punctul de sprijin al tuturor „iştilor”, ca şi al afaceriştilor care fac pe originalii în ale fotografiei. Eu vreau să lucrez însă în aşa fel, încât să-i ajut pe cei mulţi să pătrundă legile frumosului şi să ajungă la un adevărat discernământ artistic.

— Cesare, ce te-a apucat de ne ţii predici? se ridică de lângă el Lea. Iată adevărata frumuseţe! Fata privi spre aria largă a mării de smarald; departe, în zare, acolo unde cerul se întretaie cu pământul, se desluşeau, încununate de un şirag prelung de nori albi, crestele împâclite ale unor munţi.

— Şi asta! exclamă pictorul aşezându-şi mâinile pe umerii celor două fete.

— Toate aceste discuţii savante mi se par stupide, se amestecă Ivo, aruncându-şi mucul de ţigară peste bord. Eu sunt gata să interpretez orice rol: de cow-boy, de vampir, de fascist sau de gangster care ucide şi siluieşte în stânga şi în dreapta, numai să fiu bine plătit şi să am o parteneră frumuşică cu nume de afiş răsunător! Câte roluri nu mi-a fost dat să joc şi, credeţi-mă, asta n-a constituit niciodată pentru mine o problemă!

Cesare îi aruncă o uitătură piezişă, fără a pronunţa vreun cuvânt. Sandra îi întoarse, pur şi simplu, spatele, iar Lea rosti, cu glasul scăzut, printre dinţi:

— Acum îmi dau seama de ce ţi-ai ratat cariera.

— Ce-ai spus? se întoarse Ivo brusc spre ea…

— M-am gândit că a fi gata să faci orice, înseamnă să nu ai o concepţie proprie asupra vieţii, un ţel şi o linie a ta, în sfârşit… nu ştiu cum să spun. Cu cât te ploconeşti în faţa stăpânilor, cu atât eşti mai puţin preţuit şi, inevitabil, într-o bună zi te pomeneşti aruncat în stradă… Lea îşi înghiţi vorba din pricina ghiontului pe care i-l dăduse Cesare.

— Grozavă teorie! izbucni Ivo într-un râs zgomotos, în timp ee ochii îi scăpărau de furie.

— Arăt eu a teoretician?

— Din nenumăraţii mei amici nu s-a găsit niciunul până azi să-mi spună una ca asta, repetă cu încăpăţânare actorul de cinema, bosumflat ca un copil jignit.

Locotenentul se simţi dator să risipească tensiunea ce se crease şi le aminti că ar li timpul să se înapoieze pe iaht pentru dejun.

Motorul porni, şi şalupa zbură peste talazurile mari şi domoale, ca de pe un munte pe altul.

— E interesant de ştiut dacă unchiul Callegari o fi făcut rost de fructe proaspete? gândi cu glas tare Cesare. În cazul ăsta am putea porni curând.

— Ajungem noi şi fără fructe! aruncă Sandra.

— Păi sunt pentru dumneavoastră, pentru adorabilele voastre siluete, spuse eu glas voit îndulcit Flaiano.

— Nu credem oare prea mult în puterea miraculoasa a vitaminelor? întrebă Lea.

— Ai perfectă dreptate, răspunse Sandra. În ce priveşte mâncarea, omul nostru civilizat a rămas cam la acelaşi stadiu cu strămoşul său din peşteri. Sumedenia de superstiţii şi teorii pseudoştiinţifice, care circulă acum, au împuiat capetele oamenilor, cum că alimentaţia singură ar da şi zvelteţe, şi frumuseţe, fără ca insul să contribuie cu nimic.

— Respectaţi dieta şi veţi fi zveltă, ha, ha! pufni Lea, gândiţi-vă la mâţele alea slăbănoage cu gâturile încreţite şi picioarele ca nişte beţe!

— Eşti prea crudă, protestă Cesare. Aş vrea să văd cum ai să-ntorci foaia când vei depăşi treizeci şi cinci de ani.

— Poate că, într-adevăr, sunt prea crudă, se învoi Lea. Acum însă o asemenea problemă nu mă preocupă. De obicei, ne gândim prea mult la bătrâneţe, la ce va fi cu noi în amurgul vieţii, şi de aceea îmbătrânim de tineri!

— Terminaţi cu filosofia, iată şi portul, spuse Flaiano. Acum să înfulecăm prânzul ca lupii. După scufundarea asta am o colosală poftă de mâncare!

*CAPITOLUL 2 Comorile Africii*

În careul micuţ al „Aquilei” se adunaseră cei zece membri ai echipajului. Sandra şi Lea aduseră o plăcintă uriaşă. Sticlele de vin roşu, cu împletitură de rafie, le ajutau să-i vină de hac acestui fel de mâncare festiv. Iahtul se pregătea să părăsească portul Praia pentru a parcurge cele trei mii de mile, direcţia sud, până la Ţărmul Scheletelor. Bătrânul căpitan hotărâse să nu se mai facă nicio escală, iar încărcătura maximă cu combustibil să se facă aici. În felul acesta nu va putea afla nimeni secretul cursei; astfel, exprimându-se în termeni militari, „inamicul va fi luat prin surprindere”.

Cele două ventilatoare nu izbuteau să alunge fumul de tutun prin uşa şi hublourile deschise, iar căpitanul pufăia necontenit din pipa sa barosană. Chipul lui masiv de ostaş roman semăna cu Cesare, cu un Cesare îmbătrânit.

— Prognoza ne e favorabilă pe o perioadă îndelungată, spuse căpitanul, distanţa o vom parcurge repede… Vremea bună favorizează orientarea, având în vedere că va trebui să găsim un singur punct pe un mal lung de cinci sute de mile, şi să-l găsim, ca să zic aşa, din zbor. Eu însă am ca întotdeauna noroc: locotenentul nostru e un excelent navigator, şi de el depinde în multe privinţe succesul întreprinderii.

— Locotenente, eşti un cavaler, aidoma oricărui marinar, de altfel, şi la această expediţie am să-ţi leg de gât eşarfa mea. Sau preferi poate bikinii Sandrei? Îl tachină Lea, îndreptându-şi fără greş săgeata, graţie instinctului ei de femeie.

Locotenentul se fâstâci şi îngână câteva vorbe de curtoazie. Dar căpitanul Aglauco nu avea intenţia să-şi încheie scurta-i cuvântare printr-o glumă şi se încruntă:

— Sunteţi tineri şi foarte veseli, reluă marinarul, şi e plăcut să navighezi cu oameni ca dumneavoastră. Plăcut şi primejdios!

— Ce să înţelegem prin cuvintele astea? îl întrerupse Flaiano, pe un ton oarecum ostil.

— Am să vă explic imediat, signor Flaiano. Prin ce se deosebesc copiii de oamenii mari? Cei mici cred că lumea e făcută anume pentru ei şi că aşa va fi întotdeauna. Prin ce se deosebesc oamenii tineri de cei vârstnici şi de cei bătrâni? Ei au apucat să cunoască viaţa, şi totuşi sunt convinşi că pentru ei, pentru fiecare, va fi altfel. Regulile jocului vieţii îi privesc pe ceilalţi, şi nu pe dânşii. Iar mulţi dintre ei, aidoma copiilor, cred

că totul va rămâne cum a fost şi, deşi îşi dau seama că viaţa nu e altceva decât o inevitabilă şi continuă schimbare, chiar şi atunci când ea se produce pe nesimţite, în sinea lor refuză, până la un moment dat, să creadă că aşa se petrec lucrurile.

Lea îl înghionti pe Cesare, şoptindu-i: „Oho, nu ştiam că bătrânul nostru căpitan e şi filosof!”

— Nu înţeleg la ce faci aluzie, unchiule Aglauco, se amestecă în discuţie inginerul, un tip spilcuit, foarte încrezut, descendent al unei cunoscute familii romane.

— Ai răbdare! Ai răbdare! Noi, oamenii în vârstă, ştim că o bucurie, fie ea cât de mare, poate să se transforme în orice clipă într-un necaz, iar necazul, într-o bucurie. De aceea, fără ca soarta să ne-o reamintească, ne îngrijim să avem întotdeauna asupra noastră un cuţit bine ascuţit sau ceva doctorii.

— Dar când se întâmplă ceva neprevăzut, asta înseamnă că nu-ţi poţi lua dinainte măsuri, ripostă prompt Ivo.

— Şi da, şi nu! în brice întâmplare există, aproape totdeauna, ceva pe care l-ai putea prevedea. Atunci, vei acţiona sigur de tine, ca un om cu experienţă, ca şi când ţi s-ar mai fi întâmplat ceva asemănător, şi vei deveni pentru ceilalţi un tovarăş nepreţuit! Toţi au aflat de experienţa pe care a făcut-o doctorul Lindeman care a călătorit singur. Acest savant a navigat timp de o sută nouăsprezece zile, într-o pirogă, din Africa Apuseană până în Haiti, şi într-o barcă pneumatică, de la Insulele Canare până la Insulele Antile.

Lindeman afirmă că factorul moral nu joacă un rol mai puţin important decât condiţiile fizice. Izvorul primejdiei, scrie el, se găseşte în însuşi omul, dacă acesta se lasă doborât sufleteşte şi nu mai poate acţiona cu sânge rece. Lindeman a studiat lucrările psihologului Schultz care recomandă autosugestia ca element foarte important pentru fălirea voinţei şi a puterii de muncă. Autosugestia a fost aceea care l-a salvat şi pe el în a cincizeci şi şaptea zi a călătoriei, când barca s-a răsturnat şi timp de opt ore a fost nevoit să stea agăţat, în beznă, de un galoş minuscul şi lunecos. Când eşti balansat de talazuri de nouă metri înălţime, în voia rafalelor vântului care mugeşte ca turbat, e nevoie, cred, de ceva mai mult decât de simpla dorinţă de a trăi.

Într-adevăr, de ceva mai mult! Şi aş adăuga că un bun exemplu îl poate constitui şi incapacitatea unui om obişnuit de a trece pe o scândură suspendată la o mare înălţime, chiar dacă scândura e atât de lată, încât pe pământ oricine o poate trece uşor.

— Aşadar, dumneata propui să ne gândim dinainte la toate greutăţile şi nenorocirile ce le-am putea întâmpina? întrebă Flaiano. Nimic de zis, găsesc că ăsta-i un lucru înţelept. Dar cum s-o facem?

— Foarte simplu: fiecare din noi să se gândească. De pildă, la locul ce trebuie să-l ocupe şi la comportarea lui, dacă iahtul ar eşua pe recifele Ţărmului Scheletelor, sau dacă tovarăşii noştri ar fi prinşi de o patrulă, ori opriţi de un vas militar, percheziţionaţi şi aduşi la Capetown sau la Walvis Bay, ca şi în cazul în care s-ar produce o avarie serioasă la maşini, sau… dar n-am de gând să înşir acum toate cazurile posibile…

— Şi pe urmă? Ce folos am avea dacă, după ce vor fi puse toate la punct, fiecare va face ce-l va tăia capul?

— Păi tocmai asta nu trebuie să se întâmple. Să ne adunăm şi să stăm de vorbă, chiar de mai multe ori; astfel vom plănui locul fiecăruia în luptă.

Tineretul aprobă în unanimitate propunerea căpitanului, numai inginerul observă sceptic:

— Nu-ţi contest experienţa de viaţă. Totuşi, cea mai mare parte ai acumulat-o în cu totul alte condiţii. Acum, în cea de a doua jumătate a secolului nostru, navele s-au perfecţionat în aşa măsură, încât orice băieţandru, afară de cazul când e cretin, poate deveni marinar. Cu zecile de mii de vase care, ca şi al nostru, navighează pe mările îndepărtate, nu se întâmpla nimic. Poate doar o ciocnire pe întuneric (cum s-a întâmplat cu transatlanticul nostru „Andrea Doria”); în ziua de azi furtunile nu mai au putere asupra navelor.

— Dumneata ai dreptate când afirmi că munca fizică pe corabie a devenit efectiv mai uşoară, iar cursele mai rapide;. Aprob şi faptul că buletinele meteorologice uşurează foarte mult activitatea marinarilor. Dar în privinţa furtunilor eşti în necunoştinţă de cauză!

— Ce exemple cunoşti?

— N-am mai citit comunicatele Lloyd-ului[15] de cinci ani, aşa că nu cunosc ultimele ştiri. Dar, poftim câteva exemple: acum câtăva vreme, căpitanul făcu o pauză pentru a-și umple pipa, slobozi două rotocoale de fum şi continuă, un transatlantic eu direcţia Anglia-Australia, nu-mi mai amintesc numele lui, a dispărut fără urmă în apele spre care ne îndreptăm noi. Vasul era înzestrat cu acel utilaj tehnic modern de care ai vorbit dumneata, şi totuşi nu s-a înregistrat niciun apel prin radio, nu s-a găsit nicio aşchie, n-au dat de niciunul dintre pasagerii navei sau membrii echipajului.

— Ce grozăvie! se cutremură Sandra. Când a fost asta?

— În o mie nouă sute cincizeci şi cinci.

— Dar ce s-a întâmplat cu ei?

— Nu se ştie. Tribunalul marinei militare a ghicit în cafea şi a stabilit că vasul a fost frânt în două de o furtună mare şi că s-a scufundat pe loc.

— Dar ăsta a fost un caz unic, observă mecanicul,

— Era bine să fi fost aşa. Un an mai târziu un cargobot englez, „Steaua Polară”, de şapte mii de tone, a dispărut în Atlanticul de Nord. La 27 decembrie a trimis societăţii sale obişnuita radiograma, cum că totul e în ordine. Şi atât. E adevărat că peste puţin căpitanul vaporului „Queen Elisabeth” a comunicai că în zona unde a dispărut „Steaua” el a întâlnit valuri de şaptezeci, optzeci de picioare înălţime.

— Asta ar însemna că-i vorba de vreo douăzeci şi cinci de metri? N-am auzit niciodată despre asemenea valuri în Oceanul Atlantic, exclamă locotenentul.

— Orice se poate întâmpla! îl asigură liniştit căpitanul, deşurubându-şi pipa masivă. În Atlanticul ăsta de care vorbim, vasele nu dispar chiar atât de rar, nu vorbesc despre cele de pescari sau de coastă, ci despre vapoarele şi motonavele puternice, Când se produce un singur uragan pier uneori dintr-o dată, departe de ţărm, mai multe vapoare de nădejde. Nu, prieteni, marea nu-i lucru de şagă.

— Şi atunci, dumneavoastră, marinarilor, cum de nu vă e frică de apă? întrebă eu naivitate Lea.

— N-ai voie să-ţi fie frică, mai bine nu le îmbarci, răspunse căpitanul. În meseria noastră, uşurinţa şi lipsa de răspundere sunt egale cu laşitatea.

Locotenentul îşi aprinse o ţigară cu ochii pierduţi spre uşa deschisă a cabinei, prin care se destrămau încet şuviţele de fum albăstrui.

— Nu ştiu de ce, dar mie mi-e teamă de corăbiile scufundate, spuse el îngândurat.

— Vi s-o părea poate straniu! strigă Lea, Dar corăbiile de pe fundul mării au exercitat întotdeauna asupra mea un fel de atracţie. Problema asta mă pasionează; am impresia că acele corăbii scufundate tăinuiesc ceva deosebit, că vei găsi neapărat acolo ceva extraordinar!

— Nu, eu reacţionez altfel. Adâncul mării îmi e neplăcut, deşi iubesc marea din toată inima… dar, la suprafaţă. Cât despre corăbii, da, ele închid o taină, dar în acelaşi timp şi toată grozăvia morţii, grozăvia vieţilor curmate brusc, a nădejdilor şi trudei zădărnicite…

Anul trecut nişte aviatori de la marină ne-au luat cu helicopterele pe Insula Spliacteria. Zburam foarte jos deasupra Golfului Navarino[16] pe o zi calmă şi luminoasă. În dreptul Peloponezului de Vest, marea e aproape întotdeauna tot atât de limpede ca aici, sau ca la noi, în sudul Italiei. Deodată, la o adâncime mare, am văzut cel puţin treizeci de năluci, străvechi corăbii scufundate. În pofida faptului că le vedeai bine, aveau acea nuanţă de ireal pe care o dă chiar apa cea mai străvezie. I-am rugat să mai zăbovim acolo, şi am rămas suspendaţi deasupra golfului, contemplând spectrele mohorâte ale unei bătălii navale; corăbii cu catargele rupte, zăcând care cum apucase: unele pe o parte, altele pe chilă dreaptă, altele claie peste grămadă sau cu fundul în sus… O corabie mare rămăsese cu catargele întregi, numai gabiile erau rupte, iar vergile de jos strâmbe; încă se mai împotriveau timpului şi sorţii. Priveam, şi gândul îmi zbura la cei ale căror oseminte zac acolo pe puntea bateriei sau în cală, sub valurile scânteind în soare ale Mării Ionice, înconjurate de malurile stâncoase, albastre în arşiţă, ale pământului Greciei, străvechi, şi totuşi veşnic tinere, pline ca şi înainte vreme de viaţă şi de năzuinţe…

— Doamne, dar dumneata eşti poet, locotenente, surâse Flaiano. Dragostea pentru femei şi poezie e o combinaţie proastă, care n-o să-ţi ajute să reuşeşti în viaţă…

— Despre ce bătălie vorbeai? îl întrerupse Lea.

— Despre bătălia de la Navarino, când flota ruso-anglo-franceză a scufundat întreaga escadră turcă.

— Asta s-a întâmplat, aşadar, cu vreo sută şi ceva de ani în urmă, nu-mi amintesc exact, spuse Sandra. Dar cum de s-au păstrat atât de bine corăbiile?

— Între cele două promontorii ale Golfului Pylos, fundul mării e întotdeauna liniştit şi valurile n-au distrus vasele. Iar dacă nu sunt valuri, corpurile din lemn de stejar putrezesc foarte încet.

— Suedezii au scos de curând la suprafaţă corabia lor „Vasa”, un galion de o mie cinci sute de tone, care s-a scufundat în rada Stockholmului acum mai bine de trei sute de ani, se auzi glasul căpitanului Callegari.

— Şi de ce au făcut asta? întrebă nedumerit Ivo.

— Aşa, ca să-l ţină ca pe o relicvă naţională, ca pe o raritate arheologică. Măcar că lemnul de stejar din care a fost construit vasul s-a înnegrit cu totul, el s-a păstrat, totuşi, în condiţii bune. Corabia stă într-un doc, dar e încontinuu udată cu apă, altfel lemnul s-ar fărâmiţa. Trebuie să se usuce treptat-treptat, în timp foarte îndelungat; astfel lemnul de stejar îşi va recăpăta din nou tăria, devenind chiar mai rezistent decât înainte, acesta e un secret de mult cunoscut de tâmplarii de mobile.

— Şi corabia s-a păstrat bine?

— Foarte bine, cu excepţia stricăciunilor produse în timpul operaţiei de ridicare la suprafaţă. Chiar şi culoarea roşie cu care era vopsită puntea bateriei, fiind un vas de război, s-a păstrat pe alocuri.

— Ce idee năstruşnică să întrebuinţezi o astfel de culoare în interiorul unei corăbii?! I se miră Sandra.

— Ba nu-i de loc năstruşnică, dacă te gândeşti la menirea vasului. Înainte vreme, ghiulelele şi obuzele pricinuiau răni grozave. În timpul bătăliei sângele curgea şiroaie. Aşadar, pentru ca oamenii să nu se demoralizeze în timpul luptelor, la vederea sângelui, acesta era camuflat de vopsea…

Pe Sandra o trecu un fior de groază şi umerii îi tresăriră nervos.

— Aţi început cu furtunile, aţi trecut apoi la corăbiile scufundate şi aţi terminat cu vărsări de sânge. Încurajatoare discuţie, înainte de a porni la o cursă lungă.

— Sandra are dreptate, râse căpitanul Callegari. Eu sunt acela care am început această discuţie şi tot eu propun s-o sfârşim. Să pornim, prieteni, cu îndrăzneală, pregătiţi pentru orice şi cu nădejdea că totul va fi cât se poate de bine!

Ultimele cuvinte ale căpitanului fură acoperite de strigătele de aprobare şi de propunerea ca aceste urări de bine să fie cinstite cu un pahar de vin.

Peste câteva ceasuri „Aquila”, aşternând în urma ei, deasupra apei liniştite, un noruleţ de fum usturător, ieşi în larg pentru a porni într-o cursă de cinci mii de kilometri, până la coasta Africii de Sud. Căpitanul îşi pilota vasul micuţ, dar rapid, după toate regulile de navigaţie, de-a lungul unui mare arc de cerc, abătându-se mult spre apus faţă de coasta Africii. Nu intenţiona să treacă pe la porturile Congoului sau ale Angolei, ca să evite complicaţiile ce s-ar fi putut ivi în aceste ţări zguduite de lupte interne.

La cincisprezece grade latitudine sudică, Callegari intenţiona să îndrepte vasul direct spre răsărit, să se apropie de ţărmurile Africii, cam la hotarul dintre Angola şi Africa de Sud-Vest, în dreptul gurii râului Cunene, să se aprovizioneze cu apă, şi, cu restul de combustibil, să ajungă la Golful Balenelor, după ce vor fi săvârşit „operaţia Guadagno” (câştig), cum supranumise Lea expediţia întreprinsă.

Oceanul, fierbinte şi leneş, ca la tropice, îşi umfla domol talazurile ample şi line, legănând iahtul copleşit de o lâncezeală somnoroasă şi umedă, atât în zilele toride, cu soare orbitor, cât şi în nopţile cu stele scânteietoare pe cer şi vietăţi fosforescente în apă. Toţi participanţii Guadagno-uni îşi petreceau cea mai mare parte a timpului într-un fel de toropeală, întinşi pe covertă sub prelată, ridicându-se doar să-şi ia din răcitor bere sau să-şi toarne unul altuia căldări de apă din ocean, fără însă a reuşi să-şi răcorească trupurile lor încinse de căldură. Bătrânul căpitan şi Sandra erau tovarăşi la băut mate fierbinte, un ceai special din Paraguay. Încercatul marinar avea întotdeauna la el o serioasă provizie de mate, găsind că e cel mai bun mijloc de combatere a căldurii şi a transpiraţiei. Într-adevăr, cei doi „paraguaieni“ erau mai vioi decât toţi ceilalţi, iar când se saturau să privească zarea, jucau ore întregi ma-tzian, un fel de domino chinezesc foarte complicat. Cine suporta mai greu arşiţa era Ivo, care

fierbea şi pufnea în stânga şi-n dreapta, pornit parcă împotriva întregii lumi. Expediţia pusă la cale de ceilalţi i se părea acum un joc lipsit de haz şi totodată periculos, iar tovarăşii lui de drum, neinteresanţi şi insuficient de. Respectuoşi faţă de el, proprietarul iahtului, care pe deasupra mai şi suporta cheltuielile întregii călătorii. Când Cesare ieşi din starea lui de apatie şi-şi exprimă dorinţa de a face portretul Sandrei, primi un refuz categoric, dar nu din partea acesteia, ci din partea lui Ivo. Locotenentul, care îşi juca mai departe rolul de cavaler medieval pe lângă Sandra, a încasat şi el o observaţie destul de tăioasă din partea actorului de cinema, şi numai disciplina militară, care-i intrase în sânge, a făcut ca cearta să nu ia proporţii. Sandra. Începu să-l evite pe Ivo şi să se apropie de căpitanul Callegari, care o luase sub protecţia lui plină de blândeţe şi duioşie.

În a cincea zi de navigare, trecură ecuatorul. Apoi se scurseră alte treizeci de ceasuri lungi de zăpuşeală apăsătoare, cu duduit monoton ele motoare într-o plictiseală abrutizantă. Deodată, ca prin farmec, întinderea apei îşi pierdu sclipirea metalică orbitoare, iar cerul, nuanţa lui plumburie, ameninţătoare, de miraj. Bolta cerească, pură şi adâncă, îşi desfăşură depărtările nesfârşite deasupra oceanului azuriu, iar dinspre sud porni să sufle vântul, înteţindu-se cu fiecare ceas. Nu venise încă vremea cunoscutelor vânturi din sudvest, caracteristice în regiunea Capului Bunei Speranţe, dar şi vântul acesta era ecoul puternicei circulaţii atmosferice din jurul continentului Antarcticii.

După zăduful acela uniform şi apăsător, vântul părea atât de răcoros, încât te înfiora, deşi termometrele nu înregistrau mai puţin de plus douăzeci de grade. Vestele, puloverele şi pantalonii luară locul veşmintelor cât se poate de sumare.

Valurile creşteau din ce în ce. Iahtul era acum aruncat încolo şi încoace, ba înălţându-se deasupra orizontului înceţoşat, ba dispărând în goluri întunecoase, în care vuiau apele.

Vântul se înteţi continuând să sufle şi seara cu aceeaşi înverşunare enervantă, atingând aproape forţa unui uragan. Uriaşe talazuri se prăvăleau peste iaht. Căpitanul coborî în sala maşinilor, întâmpinat de privirile alarmate ale celor doi dieselişti

şi dădu ordin să se meargă cu un singur motor; celălalt să fie însă şi el pregătit pentru a fi pus în funcţiune în orice moment.

Callegari îşi roti privirea în juru-i. Aşa cum i se întâmpla de câte ori dădea cu ochii de maşinile unei nave, simţi renăscând într-însul puteri noi pentru bătălia ce urma s-o dea cu marea. Corpurile lungi şi cenuşii ale motoarelor diesel, închise ermetic în cuirasele lor, nu trădau cu nimic galopada teribilă a pistoanelor şi mişcarea de rotaţie a arborilor cotiţi. Doar vuietul acela surd sub picioare le trăda, ca şi trepidaţia întregului vas… ba şi fumuleţul albăstrui, înecăcios, care plutea deasupra mănunchiurilor de fire şi de ţevi. Tablourile cu cadranele tahometrelor, ale manometrelor de ulei şi ale indicatoarelor de temperatură erau luminate cu becuri mate, a căror lumină gălbuie dădea o notă de intimitate, contrastând puternic cu vuietul turbat al vântului ce răzbătea prin ventilatoare şi cu bubuitul înspăimântător al valurilor, dincolo de bordurile subţiri ale iahtului,

Callegari oftă şi urcă pe o scară interioară spre coridorul cabinelor, cu pereţii îmbrăcaţi în lemn de mahon lustruit, călcând uşor pe mocheta groasă. Lumina argintie a plafonierelor largi sublinia somptuozitatea cu care era rânduit interiorul, mai potrivită pentru un transatlantic gigantic decât pentru acest iaht micuţ, care se lupta disperat cu oceanul. Luxul acesta îi păru bătrânului marinar de-a dreptul provocator, deşănţat.

Sandra şi Lea ieşiseră în uşa cabinei lor, calme în aparenţă. Ochii lor însă dilataţi şi neliniştiţi îl înduioşară pe căpitan. Toţi bărbaţii, cu excepţia lui Flaiano, erau la posturile lor, potrivit programului stabilit în caz de furtună,

— Ne dai voie să stăm cu dumneata, căpitane? întrebă cu sfiiciune Sandra.

— Să mergem în cabina de comandă! încuviinţă căpitanul, dar să vă ţineţi bine de mine, să vă ţineţi cu străşnicie, aşa cum nu v-aţi ţinut până acum de nimic în viaţă! Căpitanul le conduse pe suprastructura cabinelor, ocupată în faţă de puntea de comandă, alcătuită din ţevi subţiri de metal. La auzul vuietului aprig al vântului şi al clocotului asurzitor al mării li se muiară genunchii. Reflexele slabe, roşii” şi verzi ale felinarelor de bord alergau zănatice pe zidurile de apă neagră ce se ridicau în jurul vasului. Coame lungi de spumă treceau în goană peste felinare,

iar deasupra lor, lumina tulbure din vârful catargului se înălţa spre cerul întunecat, implorând parcă ajutor, dar, neprimindu-l, luneca iarăşi în jos vlăguită, renunţând la luptă. Puntea îţi fugea de sub picioare într-un chip sinistru, prăvălindu-se sub următorul val gigantic, care se năpustea din faţă…

Pe grătarul de cauciuc al punţii de comandă stătea locotenentul cu mâinile încleştate de balustradă. Căpitanul cuprinse cu braţele sale puternice ambele femei şi le purtă aproape pe sus, până la balustradă, apoi îşi trase sufletul.

— Făceţi-mi o pavăză, căpitane, strigă locotenentul.

Cei doi marinari se lipiră unul de celălalt şi locotenentul izbuti să-şi aprindă ţigara sub poala mantalei de ploaie. Apoi, se aplecară amândoi deasupra habitaclului. În lumina slabă, Sandra şi Lea le zăriră feţele calme, împietrite, cu ochii grei de gânduri aţintiţi spre depărtarea neagră, urlătoare. Uneori se apropiau schimbând, abia auzit, câte o scurtă observaţie.

Deşi tinere, cele două fete călătoriseră mult, însă abia acum îşi dădeau seama că profesia de marinar sau de aviator nu cere numai pricepere şi antrenament, ci şi acea pasiune, dăruire totală şi stăpânire de sine de care dau dovadă aceşti doi oameni, de pildă, capabili să înfrunte forţa colosală a oceanului, îndeplinindu-şi cu un calm imperturbabil datoria. Acelaşi lucru se poate spune şi despre pictorul, care, în pofida meschinăriei şi ignoranţei celor din jur, îşi continuă neabătut drumul creaţiei sale; despre omul de ştiinţă care îşi duce până la capăt cercetările întru aflarea adevărului, războindu-se cu rutina; despre actorul care până în ultima clipă a vieţii stăruie să ajungă la acea desăvârşire cu neputinţă de atins.

Locotenentul strigă ceva, nu se auzi decât un sunet slab, pierdut, abia început. Căpitanul întoarse minerul telegrafului şi se aruncă spre Lea. Intre timp braţul locotenentului o cuprinse pe Sandra ca un cerc de fier. Şi o apăsă de balustradă. Ea simţi cum i se răceşte sângele în vine, convinsă că va pieri în clipa următoare; un val se înălţase atât de sus deasupra iahtului, încât fetei i se păru că ajunge la nivelul luminii din vârful catargului. Un şoc puternic repezi vasul îndărăt. Pe puntea de comandă se iscă un vârtej de apă, iar de sus se prăvăli peste ei o adevărată cascadă.

Orbită şi asurzită, Sandra abia izbuti să trag? În piept o şuviţă de aer, când o rafală de vânt îi tăie răsuflarea; o nouă şi straşnică izbitură făcu vasul mai-mai să se scufunde, şi o uriaşă cascadă se rostogoli asupra capetelor oamenilor. Sandra se agăţa disperată de barele metalice reci şi ude ale balustradei în aşteptarea morţii iminente. Însă motorul începu să funcţioneze din nou şi „Aquila” dănţuia iar pe valuri cu obişnuita-i uşurinţă.

— Vă ajunge, spuse căpitanul târându-le spre uşa cabinei de comandă. Acolo domnea liniştea, mirosea a tutun şi a ulei de maşini. La cârmă stătea unul din mătăhăloşii marinari calabrezi.

Lea şi Sandra se lăsară, sleite de puteri, pe bancheta tapisată cu piele, iar căpitanul Callegari, după ce-şi scutură mantaua de ploaie, se apucă să-şi aprindă pipa. Uşa se dădu de perete, şi în cabină dădu buzna Ivo Flaiano, ocărind cât îl ţinea gura.

— Tocmai vă aşteptam, patroane. Căpitanul slobozi o dâră de fum aromat. Credeţi că merită să ne ţinem de acelaşi itinerar? N-ar fi mai bine să cotim spre ţărmul Africii?

— În ce direcţie anume?

— Spre Luanda. Oricum, dacă va trebui să ne croim drumul prin furtuni, nu vom avea destul combustibil. De altfel, riscăm să provocăm stricăciuni iahtului…

— Cum dracu s-o fi iscat acest uragan?! Mi-ai spus doar că vom apuca să ajungem înaintea furtunilor de toamnă! Vom consuma combustibilul ăsta atât de preţios, fără a avea siguranţa că ne vom putea aproviziona la Angola.

— Dumneavoastră credeţi că ăsta-i uragan? E o furtună obişnuită. Vântul suflă continuu, fără rafale, deşi-i foarte puternic. Ce să-i faci, pe mare totdeauna se poate întâmpla ceva neprevăzut. Nici staţiile meteorologice n-au putut să prevadă…

— Fir-ar ele blestemate, staţiile astea ale dumneavoastră! Iahtul pârâie din toate încheieturile, coridorul cabinelor e sub apă. Ia-o încotro vrei, chiar şi spre America de Sud!

Căpitanul făcu câţiva paşi, oprindu-se în colţul cabinei unde, pe o măsuţă, era fixată o hartă, şi o bucată de vreme măsură ceva. Deschise apoi tubul acustic şi vorbi cu sala maşinilor. Peste puţin trepidaţiile iahtului se accentuară, fusese pus în mişcare şi cel de al doilea motor, la turaţie normală.

— Manevra nu-i lipsită de riscuri, îi spuse el încet lui Flaiano, valurile sunt prea zbuciumate. Eu trebuie să stau la post sus, iar cârma o va prelua locotenentul. Dacă se întâmplă ceva cu mine, îl numesc comandant al vasului pe locotenentul Andrea Montuori!

— De ce pe locotenent? protestă Flaiano. N-aş vrea ca…

— Pentru că aşa am hotărât eu, răspunse aspru căpitanul. Când e primejdie, vasul are un singur stăpân, şi acela sunt eu! Dacă eu dispar, comanda va fi preluată de locotenentul Montuori, şi, potrivit legilor marinei, în caz de nesupunere, el îl poate da în judecată chiar pe proprietarul iahtului. Aţi auzit?

Actorul pufni indignat.

Căpitanul se urcă la comandă de unde coborî locotenentul. Acesta, după ce trase grăbit câteva fumuri din ţigară, luă timona din mâinile matelotului şi, timp de vreo zece minute, se strădui să-şi adapteze manevrele la oscilaţiile vasului…

— Gata la cârmă? se auzi prin tubul acustic glasul lui Callegari.

— Gata, căpitane! răspunse cu o voce puternică locotenentul, şi trupul lui vânjos se încorda de efort.

Iahtul se cutremura din pricina celor două diesele care funcţionau din plin. Locotenentul întoarse cu grijă, puţin câte puţin, cârma. Asupra tribordului „Aquilei” se prăvăliră unul după altul trei talazuri uriaşe. Căzând sub lovitura celui de al patrulea, iahtul se aplecă mult pe o parte. Geamul de cristal gros din peretele timoneriei fu proiectat spre interior ca o hârtie, iar apa înspumată năvăli în cabină o dată cu o pală asurzitoare de vânt.

Flaiano se repezi, urlând, la locotenent şi-l împinse eu violenţă de la cârmă:

— Destul, întoarce îndărăt, suntem pierduţi.

Locotenentul, plin de sânge, rănit de cioburi, îl repezi cât colo cu o smucitură din umăr.

Vasul descria o curbă mare, ajungând cu vântul la travers. Vuietul vântului din timonerie scădea, dar fiecare talaz apleca tot mai tare „Aquila” pe o parte şi înclinările vasului depăşiseră linia roşie a înclinometrului.

— Mai repede! încă patru căi turi! Măriţi viteza! Se auzeau comenzile răspicate dinspre puntea de comandă a iahtului al cănii tribord se cufunda tot mai mult în apă…

Şi deodată, ca prin farmec, totul se schimbă. „Aquila” plutea dreaptă. Valurile încetară de a mai izbi şi cufunda vasul: acum îl săltau ritmic, iar vârtejurile înspumate nu se mai preumblau pe punte… La timonerie se strecură milosul înecăcios şi atât de familiar al fumului de motoare.

— Ăsta e drumul! răsună glasul căpitanului. Ţine drept aşa!

Când căpitanul intră în timonerie, Sandra tocmai îl pansa pe locotenent. Actorul se făcuse nevăzut, ruşinat de criza lui de isterie, iar „Aquila” naviga cu vântul dinapoia traversului, fără a mai avea de înfruntat valurile, şi se apropia cu repeziciune de coasta Africii.

Furtuna asta îndărătnică mai hălădui pe ocean o zi şi o noapte, dar la capătul celor două zile valurile îşi recăpătaseră legănarea domoală şi ritmică, iar bolta cerească devenise din nou fumurie şi dogoritoare. Un vas care răsărise de dincolo ele linia orizontului şi înainta perpendicular pe direcţia „Aquilei” salută pe neaşteptate iahtul, arborând pavilionul naţional italian. După ce se apropie, petrolierul italian întrebă dacă iahtul are nevoie de vreun ajutor. Căpitanul avu inspiraţia de a cere combustibil pentru motoare. De îndată ce echipajul petrolierului află că iahtul aparţine actorului de film Flaiano, în rezervoare fură turnate pe loc opt tone de motorină de prima calitate, fără nicio plată. Marinarii îl rugară pe Ivo să le fie oaspete Cât timp va dura pomparea combustibilului. Ivo se înapoie încântat de primirea ce-i fusese făcută. Moralul i se ridicase şi devenise cât se poate de drăguţ cu tovarăşii lui de drum, cu toate că răsuflarea oceanului era dogoritoare, iar ceasurile de navigaţie se perindau lente şi monotone.

La căderea nopţii Lea, Sandra şi Cesare, cărora Îi se alătura din când în când şi locotenentul Andrea, se instalau pe punte şi, sub cerul negru şi catifelat al tropicelor, duceau interminabile discuţii. O dată aproape că-i prinseră zorile tot discutând despre destinul femeii, despre căsătorie şi despic viaţa de familie.

— Căsnicie, căsnicie… fredona ironic Lea. Fetele fac pe dracu în patru ca să-i determine pe bărbaţi să le ia în căsătorie, iar aceştia, la rândul lor, se străduiesc din răsputeri să evite însurătoarea. Şi, colac peste pupăză, biserica catolică menţine inviolabilitatea căsătoriei, lege învechită de cinci sute de ani. Ar

fi mai înţelept din partea ei dacă s-ar ghidi să găsească remedii împotriva delăsării vădite de oameni curând după căsnicie.

— Sunt cu totul de. Acord cu dumneata, Lea, glasul Sandrei vibrase de emoţie. Bisericii şi statului li se pare cel mai simplu lucru din lume să interzică divorţurile şi o dată cu ele şi mijloacele prin care e împiedicată sarcina. Sunteţi săraci, nu-i nimic, fabricaţi plozi, e nevoie de rezerve de forţă de muncă, e nevoie de soldaţi. Pe scurt, toate pe socoteala noastră, a femeilor…

— Dacă aş fi un geniu, Lea îşi duse la frunte degetele răşchirate, aş deveni un mare savant care ar inventa un remediu adevărat contra sarcinii. O pilulă de nimica toată, şi atât! Jur pe toţi sfinţii că noi femeile, cât ai zice peşte, am învăţa minte statele să se mai războiască. Viaţa fiecărui om ar deveni de nepreţuit. Ar fi grozav! Atunci, acela care ar născoci ceva pentru război, pentru a ucide, ar fi el însuşi ucis, fulgerător şi fără cruţare!

— Din păcate, dragă Lea, astfel de. Pilule există şi se numesc „conovid”. Americanii le-au pus pe piaţă sub cuvânt că sunt sigure şi inofensive. Şi, totuşi, ele n-au avut niciun efect!

— Oricum, nu se lăsă Lea, la noi ele sunt interzise de biserică şi de guvern!

— Ce să ne mai facem iluzii deşarte, ripostă Sandra, în general problema căsătoriilor se complică din zi în zi. Eu nu cunosc măcar o singură căsnicie fericită. Cele mai bune dintre noi se mărită orbeşte, cu primul care le cade în cale, şi asta pentru ca, chipurile, să se simtă apărate şi să scape de singurătate. Nici tu dragoste, nici tu nimic. Şi acele rare femei, care îşi pot parcurge drumul singure, sunt adevăratele femei ale viitorului, orice ar spune cărţile, piesele de teatru şi filmele născocite de bărbaţi. Câte volume nu s-au scris despre căsătoria fericită şi viaţa sexuală normală! Şi nu se mai termină eu poveţele: fă asta. Nu face ailaltă, altfel nu vei avea parte de succes, de o dragoste lungă, de copii frumoşi. Poveţe şi atâta tot, fără ca omul şi adevăratele lui năzuinţe să fi fost înţelese. Iar în alte cărţi nu se scrie decât despre succesul material. Numai bani, numai elogii, numai decoraţii, ca şi cum viaţa n-ar avea niciun alt preţ!

— Eu susţin, însă, că vouă, femeilor, acum vă e mult mai uşor, interveni Cesare. Există o mulţime de profesii la care aveţi

astăzi acces. Şi, în general, a devenit mai uşor să-ţi schimbi profesia, mai exact locul de muncă. A crescut numărul de vagabonzi înfăţişaţi de presă şi în artă. Particularităţile naţionale şi tradiţiile rafinate apărute în diferite ţări se şterg tot mai mult. Cântat de mulţi scriitori, vagabondajul planează deasupra plicticoasei existenţe cotidiene. Eroul societăţii noastre este acum vagabondul şi nu harnicul familist. Dar viaţa se sprijină pe pământ, pe stabilitate; de aici o contradicţie care zădărniceşte toate preceptele moralei noastre!

— Mai e o nenorocire, spuse Sandra. Voi, bărbaţii, aţi început să puneţi atâta preţ pe frumuseţea voastră, încât aţi devenit practic nişte asexuaţi. Atunci a început să vă fie frică de noi, femeile, de teama impotenţei, mai ales a celei emoţionale, întâlnită de altfel mult mai frecvent decât ne închipuim.

— Iar noi, femeile, am devenit răzbunătoare, adăugă pe un ton ironic Lea.

— Vechile civilizaţii ale Mediteranei ca şi ale Indiei au ştiut să rezolve problema importanţei sexului introducând dragostea sexuală în religie şi filosofie, în literatură şi poezie, fără a mai vorbi de arta plastică. Aici cultura lor a atins o culme incomparabilă, deoarece înţelegerea Erosului a cuprins masele populare, interveni Sandra în toiul discuţiei, sărind în picioare.

Cele două tinere ar fi stat de vorbă toată noaptea, dacă Cesare, sătul de atâta pălăvrăgeală, n-ar fi strigat, înciudat:

— Destul! M-am tâmpit tot ascultând raţionamentele voastre. Parcă am fi la un club literar! Mania discuţiilor s-a răspândit azi în toată lumea, exact ca în evul mediu. Vorbe şi iar vorbe, şi grija zilei de mâine. În numele ei şi al generaţiilor viitoare noi ridicăm radiaţia, spurcăm apele, distrugem pădurile şi solurile, întrecându-ne în sporirea capacităţii de război şi în efectivul lipsit de sens al armatelor, de parcă ar fi vorba de nişte turme; otrăvim psihicul şi morala cu minciună şi cu informaţii greşite. Cei trei balauri pe care se sprijină viaţa noastră socială contemporană sunt: invidia, pălăvrăgeala, sub toate aspectele ei, şi achiziţionarea a nenumărate obiecte. Aş vrea să ştiu cum le vor aprecia toate astea urmaşii noştri!

— Am citit undeva, interveni fără rost Sandra, că omul e prost pentru că năzuieşte spre cerul înstelat, uitând că însuşi pământul e o stea…

Ţărmul continentului negru se întindea spre răsărit aidoma unei linii drepte albastre cât întregul orizont. Frumosul golf al Luandei, capitala Angolei, li se arătă ca un dar neaşteptat. Apele azurii ale golfului erau încadrate de splendidul semicerc al ţărmului deluros cu mulţimea lui de case eu acoperişuri de olane roşii, semănând atât de bine cu oraşele Mediteranei natale. Luanda, cu populaţia ei de două sute de mii de oameni de diferite naţionalităţi, adunaţi aici cu adevărat din toate ţările lumii, păstra încă aspectul unei capitale confortabile, cu multe hoteluri excelente şi numeroase automobile. Surprinzător era numărul mare de automobile de curse. Călătorii noştri aflară mai târziu, că pasiunea curselor lua asemenea proporţii, încât ele se organizau de-a dreptul pe străzi, amuzament care nu se termina fără catastrofe şi picioare rupte.

Însă furtuna cumplită a luptei anticolonialiste, care cuprinsese întreaga Africă, nu ocolise nici Angola, eu toată populaţia ei relativ rară. Angola fusese numită pe timpuri „Muma neagră a sclaviei”. Acum însă, în toate colţurile ţării, detaşamente de rebeli luptau pentru libertate, alungându-i de pe pământul lor pe coloniştii albi. Aceştia, amărâţi şi furioşi, se adunau la Luanda în aşteptarea unor măsuri hotărâtoare, însă slăbiciunea sistemului colonial devenea tot mai evidentă chiar şi pentru cei mai înverşunaţi optimişti.

Angola, înainte vreme o ţară de rai, datorită bogăţiei sale animaliere, fusese pustiită de europeni. După ce au masacrat fără cruţare elefanţii, au pornit să extermine la fel de barbar zebrele. Erau ucise de aceşti măcelari albi, care le vindeau pielea pe preţuri de nimic. Apoi, după al doilea război mondial, lumea animală a fost şi mai crâncen decimată, o dată cu apariţia acelor automobile uşoare, cărora le era accesibil orice fel de teren, jeep-urile, şi eu care vânătorii cutreierau în lung şi în lat savanele. Pe aceste întinderi nu mai găseşti azi decât oase şi cranii albite de soare, presărate ici, colo…

Portul Luanda, care înainte vreme era înţesat de vapoare, se golise considerabil. Iahtul frumos, acum mult încercat de furtună, aparţinând celebrului actor de cinema, atrase pe dată atenţia generală, Marinarii de pe „Aquila” se apucară de reparaţii, iar Ivo Flaiano, cu cele două însoţitoare, fură pe dată invitaţi de notabilităţile oraşului. Gazdele ocoleau vădit orice

discuţii asupra situaţiei interne a ţării, şi toate convorbirile aveau ea subiect mai ales sportul şi vânătoarea. Oaspeţii povestiră că nu demult, acum vreo şase ani, un cunoscut vânător din Angola, ungur de origine, a ucis aici cel mai mare elefant din lume, un elefant de cinci metri înălţime, cântărind douăzeci de tone. Elefantul a fost împăiat şi expus la Washington. Se mai întâlnesc adesea şi hipopotami, lungi de patru metri.

Sandra şi Lea ardeau acum de dorinţa de a vizita măcar în treacăt terenurile sălbatice ale Angolei şi începură să flirteze de zor cu nişte ofiţeri care făceau parte din suită.

Fermecat de Sandra, un ofiţer sus-pus făgădui să le pună la dispoziţie un elicopter militar pentru a le oferi un mic raid spre interiorul ţării şi îşi ţinu făgăduiala. Ivo, Cesare, Sandra şi Lea deveniră pasagerii aparatului zumzăitor, care decola pe nesimţite de pe aerodromul prăfuit, rămase câteva clipe suspendat deasupra frumosului oraş, apoi încet, în silă parcă, o luă spre sud-est. Zburau în direcţia meleagurilor sălbatice şi puţin locuite ale văii râului Cunenc, unde, potrivit ultimelor buletine de ştiri, era încă linişte. După trei ore de zbor, elicopterul pierdu din înălţime şi zbură jos de tot, deasupra unei savane, un fel de stepă africană, împădurită, mai uscată şi mai pietroasă aici decât în alte regiuni.

Jos, aproape sub picioarele lor, treceau plutind lin ostroave mici de copaci cu coroane turtite şi tufişuri dese, iar ierburile înalte şi uscate, poleite de soare, pe care nu Io înlocuiseră încă firişoarele proaspete de toamnă, se plecau până la pământ, în bătaia vântului.

Locul fusese ales cu pricepere: sub ei treceau în goana mici cirezi de antilope, iar bivolii, gata de bătaie, se aşezau în semicercuri. Trei girafe trecură ţanţoşe, la o oarecare distanţă, legănându-şi gâturile lungi. Elicopterul ateriza pe o vastă câmpie, şi europenii care nimeriseră pentru prima nară pe întinderile sălbatice ale Africii simţiră acel uimitor surplus de energie şi acea ascuţire a simţurilor pe care o stârneşte climatul regiunilor uscate ale Africii în oamenii tineri şi sănătoşi. Sandra mărturisi mai târziu că aerul de acolo i se păruse de-a dreptul electrizat. În prospeţimea ciudată a vântului fierbinte şi în mirosul de ars al savanei pârjolite de soare, ca şi la

spectaculoasa goană a frumoaselor animale, Sandra încercase o bucurie pătimaşă de a trăi în libertate, o bucurie de mult uitată în existenţa ei citadină, civilizată. Şi totuşi aveai în faţă o lume cu desăvârşire străină, de neînţeles, care te făcea să-i întrevezi o viaţă grea şi primejdioasă, căreia îi puteau face faţă numai cei căliţi în lupte, oameni cu suflete tari şi trupuri oţelite…

Se ridicară apoi din nou în văzduh şi zburară deasupra aşezării tribului cuvale unde se aflau acum doar femeile şi bătrânii. Oamenii alergară spre piaţă cu ochii la maşina care zbura deasupra lor, atingând aproape cu roţile vârfurile conice ale colibelor. Sandra, cu spiritul ei de observaţie, remarcă până şi scândurelele cu mărgele multicolore fixate pe spinările copilaşilor goi, pe care îi purtau în spate mamele, asta ca să nu-şi deformeze coloana vertebrală, cum le explicară însoţitorii lor iniţiaţi. Şi, într-adevăr, ţinuta în mers a băştinaşilor negri ai satului, era surprinzător de mândră şi de frumoasă.

Elicopterul se apropie de punctul terminus al călătoriei, râul Cunene, şi ateriză pe lunca nisipoasă. De aici trebuia să străbaţi câţiva kilometri ca să vezi uriaşii hipopotami şi crocodilii.

Dar cea mai puternică impresie din toată această excursie o produse asupra italienilor întâlnirea de pe malul râului Cunene. O mică procesiune de fete aproape goale din tribul ngumbi, care se duceau după apă, purtând pe cap vase făcute din dovleci uriaşi, veneau drept către europenii care se îndreptau spre elicopter. Istovite şi cu hainele leoarcă de năduşeală, Sandra şi Lea rămăseseră în urma călăuzei lor, târându-se ca vai de lume pe arşiţa aceea infernală, printr-un trestiiş rar şi tufe de mărăcini cu tulpina subţire, înalte de trei metri. Fata care mergea în frunte se ciocni nas în nas cu italiencele, se opri şi le dădu bineţe, adresându-le un zâmbet care dezveli un şirag de dinţi minunaţi, cu un mic orificiu triunghiular pilit între cei doi incisivi de sus. Frumuseţea fetelor ngumbi ar fi putut satisface toate gusturile: linia perfectă a ovalului feţei, ochii mari şi nasul drept, dar cu nările mult mai largi decât ale europenelor. Părul negru ca pana corbului îl purtau tăiat scurt şi împodobit cu mărgele azurii care le încadrau frunţile înalte şi pure. Unele dintre ele îşi încolăciseră în jurul gâtului robust şiraguri de mărgele de un galben-aprins, care contrasta puternic cu pielea lor închisă, cafenie, cu o nuanţă de violet.

Minunate erau trupurile uşoare şi zvelte ale acestor africane, cu umeri netezi şi drepţi, braţe cizelate şi sâni frumoşi şi tari. Sandra, zgâriată toată şi cu bluza sfâşiată în ţepii mărăcinilor, urmărea aproape cu groază cum aceste

Făpturi negre şi golaşe alunecau printre spini, fără ea pielea lor surprinzător de netedă să aibă o zgârietură măcar. Fata din frunte se oprise chiar lângă Sandra care, înmărmurită, îşi pironise ochii la ramura încărcată cu spini mai lungi decât degetul mic şi extrem de ascuţiţi, care atingeau sânul stâng al fetei. Aceasta, pricepând nedumerirea din privirea Sandrei, se întoarse lin din umeri, iar mărăcinii alunecară fără a lăsa nici cea mai mică urmă pe pielea ei întinsă, de o elasticitate de neînchipuit pentru europeni. „Ah!”, îi scăpă încetişor Sandrei, care îşi duse mâna spre tânără africană, dar în aceeaşi clipă crengile trosniră, se auziră înjurături şi paşi grei, care vesteau apropierea unor bărbaţi. Fetele rămaseră o secundă nemişcate, apoi, ca la comandă, cotiră toate spre stânga şi dispărură în mărăciniş. Cesare, Ivo şi unul din piloţii elicopterului se opriră încremeniţi, privind în urma lor.

— Sfântă fecioară! exclamă pictorul. În soarele ăsta, pe fondul galben al ierburilor, parcă ar fi nişte statuete sculptate din lemn de abanos!

— Iată adevăratele comori ale Africii, spuse Lea, dându-şi pe spate părul ce i se lipise de obraz. Îţi aminteşti, Cesare, de teoria mea cum că frumuseţea este generată de condiţiile grele de viaţă? N-a fost oare asta o confirmare?

Pictorul aprobă din cap, iar aviatorul spuse cu o nuanţă de ironie blajină, în franţuzeasca lui stricată, că aceste iigumbi nu au nimic deosebit.

— Da, cea din faţă, suspină Flaiano, ar fi avut succes! Visul ei e ca al unei dream girl[17] americane: 37–25–35, având înălţimea de 1,66…

— Oare noţiunea ta despre frumos a ajuns să se reducă doar la aceste cifre idioate? întrebă Sandra.

— Nicidecum. Cred că ştii şi tu că apreciez şi multe alte însuşiri, rânji cu insolenţă Flaiano.

Sandra îşi întoarse capul, muşcându-şi buzele.

— Îmi făcusem o cu totul altă părere despre dumneata, signor Flaiano. În filmele dumitale mi se părea că eşti un adevărat erou! Interveni Lea.

— Şi acum nu ţi se mai pare?

Lea nu-i răspunse.

Când Ivo, Sandra, Lea şi Cesare se înapoiară în oraş, punerea la punct a „Aquilei”, care nu fusese prea complicată, era terminată. Marinarii se împrieteniseră cu meşterii din port, şi cei ce se înapoiaseră din savană găsiră

Întreg grupul instalat într-o poziţie pitorească pe punte, sub prelată, învăţând, acompaniaţi de două ghitare, un cântec nostalgic portughez, Fado (dor de patrie).

Îndată ce se urcară pe iaht, Ivo se retrase în cabina lui, din care ieşi abia pe seară, teribil de beat. Lea şi Sandra se adăpostiră într-o cabină, iar căpitanul împreună cu pictorul şi locotenentul începură o partidă de ma-tzian în cabina de comandă. În pofida obiceiurilor generaţiei sale, lui Cesare nu-i plăcea alcoolul şi, oricât ar părea de ciudat, cei doi marinari se dovediră a fi solidari cu dânsul. Căpitanul afirma că oamenii adevăraţi beau şi ei din când în când zdravăn, dar numai când au un motiv serios. Să stai însă toată ziua, bună ziua cu paharul în mână, asta nu duce la bine…

Din fericire nu se întâmplă nimic rău, cu toate că Ivo căuta cearta cu lumânarea, când eu locotenentul Andrea, când eu pictorul.

Flaiano, venindu-şi a treia zi în fire, şi văzând conturile cu taxele portuare, scoase un urlet de indignare şi dădu dispoziţia să se iasă imediat în larg.

Şase sute de mile era distanţa până la Foz-do-Cunene, o mică aşezare şi în acelaşi timp post de pază la gura râului Cunene; de acolo începea pământul interzis al Africii de Sud-Vest. Marinarii hotărâră să navigheze cât mai departe de mal. Începând chiar de la Luanda, storcind de la motoare tot randamentul pe care-l puteau da, ca apoi, la intersecţia unui anumit punct, să cotească brusc spre ţărm. De aceea, chiar dacă iscoadele ar fi anunţat patrulelor de coastă plecarea „Aquilei”, paznicii nu s-ar fi aşteptat s-o vadă apărând prea repede. Zgâlţâită de valuri, „Aquila” gonea spre sinistrul Ţărm al Scheletelor. Căpitanul şi locotenentul făceau nesfârşite calcule pentru stabilirea poziţiei

vasului, verificând-o prin toate mijloacele posibile, deoarece de precizia locului de debarcare atârna tot, inclusiv securitatea celor care porniseră în căutarea norocului.

De la Foz-do-Cunene până la Golful Tigrilor (Tigrish baydash), iar de acolo până la Capul Stâncos (Rocky Point) nu erau decât optzeci şi opt de mile. Mai la sud de Rocky Point până la Palegrave, pe o distanţă de o sută de mile, se întindea în linie dreaptă un ţărm monoton. Aci anume, la sud de Capul Frio, era indicat pe hartă un golf minuscul.

Aşteptarea avea repercusiuni asupra nervilor întregului echipaj al „Aquilei”, şi în preajma apropiatei încercări fiecare reacţiona în felul lui. Flaiano se plimba necontenit în lung şi în lat pe covertă, acoperişul cabinelor, ba fredonând, ba încruntându-se, fără a scoate o vorbă. Cesare şi Lea îşi pregăteau acvalangurile, deoarece era vădit că patronul lor nu e în formă şi că rolul de scufundători-căutători vor trebui să-l îndeplinească numai ei doi. Sandra se străduia să-i hrănească pe bărbaţi cât se poate de bine, iar când avea timp se aşeza pe bancheta de piele, într-un colţ al cabinei de comandă, şi stătea de vorbă cu comandantul şi cu Andrea.

Pe masa de navigaţie, cât era ea de lungă, se afla întinsă harta înfricoşătorului ţărm. Pe ea se mai putea vedea şi o urmă subţire de culoare verde, drumul parcurs de „Aquila”.

Sandra privea ca vrăjită spre punctul misterios marcat cu o liniuţă roşie. Petele de un albastru mai închis care indicau adâncimile mai mari se apropiau mult de linia ţărmului. În partea de jos a hărţii se vedea cu precizie cum înaintează spre ocean un promontoriu bont, rotunjit.

— Ăsta o fi aproape de Capetown? întrebă ea.

— O, nu! surâse locotenentul. Nu e decât Capul Cross, optzeci de mile la sud de Palegrave. De acolo mai sunt optzeci de mile până la Golful Balenelor: ăsta-i un orăşel, port, singurul punct populat de aici… Şi e construit pe stâlpi…

— De ce?

— Din cauza inundaţiilor. Albiile secate de aici se umflă pe neaşteptate, în urma ploilor, şi se transformă în torente tumultuoase care se varsă în ocean.

— Dar de la Golful Balenelor până la Capetown ce distanţă e?

— Pesemne că eşti nerăbdătoare să ajungi acolo? glumi căpitanul.

— Chiar aşa, recunoscu Sandra cu toată seriozitatea.

— Păi dacă e aşa, locotenentul scoase o hartă întocmită la scară mică şi o desfăşură pe masă, ia priveşte aici, vezi?

— Vai de mine, e atât de departe?

— Aproximativ şapte-opt sute de mile. Dacă vrei, am să-ţi spun exact.

— La ce bun? Văd şi aşa, ar fi vreo trei zile de drum... Dar unde e zona cu totul interzisă. În care sunt diamantele?

— Priveşte: de aici, de la Golful Balenelor, până la Capul Conception, vreo cincizeci de mile, iar apoi mai departe, toată coasta, până la gurile râului Orange. Coasta trebuie să fie probabil bine păzită. În 1954, într-un golf de aici, au fost găsite două cuiburi de diamante. Dintr-unul au fost ridicate cincizeci şi cinci de mii de carate, iar din celălalt, optzeci de mii. Nu e de mirare că în curând nu-i vor lăsa pe acvalangişti să se apropie nici la distanţa unei salve de tun.

— Deci, câte mile în total?

— De la Conception până la Liideritz, locotenentul apăsă cu unghia punctele de pe hartă, sunt o sută şaizeci de mile şi de aici până la Orange aproape tot atât.

— Deci e o distanţă de aproape şase sute de kilometri, care ar putea să îndestuleze cu diamante o lume întreagă! Şi nimeni nu se preocupă de asta! Ce păzesc Naţiunile Unite şi toate comisiile acelea internaţionale?

Locotenentul făcu un gest atât de dispreţuitor, încât Sandra izbucni în râs.

— Oricât ne-am lăuda noi faţă de roşii, civilizaţia noastră se află într-un continuu declin: ceva scârţâie, ceva nu-i în regulă, spuse cu tristeţe în glas Sandra. La noi predomină minciuna, făţărnicia.

— Moştenirea pe care ne-a lăsat-o secolul al nouăsprezecelea era încrederea în cuvântul dat, caracteristică firii noastre, a tuturor. Cândva, acest cuvânt dat era egal cu onoare, cu adevăr, pentru aristocraţia feudală şi pentru negustorime, era o chestiune de prestigiu; era elementul indispensabil al relaţiilor reciproce. Acuma însă cuvântul nu mai prezintă garanţii pentru nimeni, iar faptul acesta este expresia puternicei crize morale

care ameninţă civilizaţia noastră. Începe să-ţi fie scârbă să trăieşti, se pierde ţelul şi rostul vieţii.

— La drept vorbind, nici nu se prea vede la dumneavoastră ăştia tineri că aveţi un ţel, un rost în viaţă, se amestecă în vorbă căpitanul.

— Tineretul e mereu denigrat, ripostă cu înflăcărare Sandra, asta-i la modă. Mai greu e, fireşte, să fie înţeles! Nimănui nu-i pasă că conştiinţa noastră oscilează între realitatea brutală a vieţii, cu necruţătoarea ei cruzime, şi existenţa aceea iluzorie, pe care măiestria cinematografului, a literaturii, a teatrului sau a propagandei politice te face s-o confunzi cu realitatea…

— Bine ai vorbit, Sandra, se entuziasma locotenentul.

— Bravo, Sandra! se auzi ca un ecou glasul Leei, care se ivise pe nesimţite. Ţi-a zis-o, căpitane, ce părere ai?

— Da… trebuie să recunosc…

Callegari tuşi şi puse iute mâna pe pipa salvatoare.

— Trebuie să recunoaştem, urmă Sandra, că oamenii de vârsta dumitale, signor căpitane, au trecut prin viaţă, au văzut lumea, au iubit, au luptat şi au de ce să-şi aducă aminte. Pe când noi? Ce aşteptăm noi de la viaţă, când trăim sub continua ameninţare a unui război racheto-nuclear, atotdistrugător? Nu e, oare, o făţărnicie să-i faci imputări tineretului nostru că nu vrea să creeze nimic durabil şi că se grăbeşte să ia de la viaţă cât se poate mai mult? Că noi europenii nu vrem să sădim copaci şi să clădim palate minunate? Asiguraţi-ne întâi de toate un viitor la fel de lung ca al dumneavoastră, de o viaţă întreagă, şi abia după aceea să vă rezervaţi dreptul de a ne pretinde şi a ne face imputări. Iar dacă nu ni-l asiguraţi, atunci voi înşivă să vă faceţi reproşuri, voi, vouă, şi nu nouă, pentru că asta e lumea clădită de voi!

— De ce spui că am clădit-o noi? Căpitanul scoase o trâmbă de fum. Voi singuri trebuie să…

— Astea-s vorbe de clacă! Să nu se mai pălăvrăgească atunci în parlamente despre grija pentru viitoarele generaţii, cu care cei de acolo se tot laudă. Puţin le pasă de noi, la ei se gândesc, îşi tem pielea, ăsta-i adevărul…

Ochii scăldaţi în lacrimi ai Sandrei scăpărau de mânie, iar obrajii-i ardeau ca para focului.

Lea se repezi la prietena ei, o îmbrăţişă şi o sărută.

— Nu te omorî cu firea, Sandra, draga mea! Eu înţeleg că toate astea ne tulbură grozav, dar acum nu e momentul să le dezbatem, mai ales în prezenţa unor băieţi atât de simpatici ca marinarii noştri!

— Signorina, se adresă deodată locotenentul către Sandra, aveţi perfectă dreptate. Şi eu sunt de părerea dumneavoastră!

La auzul acestui cuvânt Sandra se îmbujora. În sudul Italiei acest termen li se atribuie numai aristocratelor, doamnelor din înalta societate.

— Orice s-ar întâmpla, Sandra, exclamă Lea, ai de acum încolo un cavaler credincios!

— Ba chiar doi, se înclină cu respect în faţa ei şi bătrânul căpitan.

Sandra îşi duse palmele la gură şi trimise amândurora câte o sărutare.

— Am visat din copilărie la cavalerii medievali, am plâns citind legendele despre regele Arthur, despre potirul sfântului Graal şi iată că, în sfârşit, i-am întâlnit pe amândoi deodată. Sandra îşi reluase tonul ei cald, obişnuit. Locotenentul suspină discret, vraja se destrăma din nou: în prag apăruse silueta înaltă a lui Flaiano.

— Totul e în regulă? întrebă el rotindu-şi privirea bănuitoare asupra echipajului.

… Oceanul, cenuşiu şi mai ca tuciul, era cu desăvârşire liniştit, când în depărtare, dincolo de linia neagră a ţărmului, începu să se deschidă evantaiul roz-gălbui al zorilor. Căpitanul, de sus, de la comandă, îl urmărea pe locotenentul Andrea, care, aplecat peste prova, ţinându-se de strai, se străduia să desluşească dacă nu cumva există pe acolo vreun banc sau vreun recif, neindicat pe hartă. Evantaiul luminos, trandafiriu se tot deschidea ridicându-se dincolo de munţii îndepărtaţi, iar „Aquila” se apropia tot mai mult de maluri, tiptil, cum se apropie de pradă o leoaică.

Nisipurile malului păreau cenuşii în întuneric, iar dunga lată şi albă a brizanţilor se desena limpede de tot, la hotarul oceanului eu uscatul. Toţi, în afară de mecanicul de serviciu, erau pe punte. Ivo, în picioare, lângă căpitan, îşi fixase la ochi un binoclu mare, de marină. Cesare şi Lea, în halate de baie, erau la posturile lor lângă balustradă, în preajma acvalangurilor gata

pregătite. Aşa cum prevăzuse Cesare, Ivo declară că nu va lua parte la prima recunoaştere.

Vuietul îndepărtat şi grav al valurilor, care se spărgeau de stânci, se înteţea din minut în minut, transformându-se într-un uruit puternic, şi apoi într-un muget asurzitor. Nimic de spus, aici, în Africa de Sud, natura îşi ocrotea cu străşnicie comorile!

Sandra se încruntă muşcându-şi buzele. Ea, care în mod obişnuit fuma cu măsură, aprindea acum ţigară de la ţigară.

— Cârma la dreapta, opt carturi!

Comanda căpitanului îi făcu pe toţi să tresară. Iahtul se întoarse paralel cu malul şi o luă spre sud. Din apele mării se ridica un soare orbitor, sub razele căruia hula îşi cânta cântecul ritmic, monoton şi rău prevestitor. Se scurse astfel cu aproximaţie un ceas. De câteva ori Flaiano ridică

În chip ostentativ din umeri dând drumul binoclului care-i atârna de gât.

Telegraful din sala maşinilor sună. Ivo, nervos, îl apucă de umăr pe căpitan, iar Lea cea cu ochi ageri se repezi spre balustradă cu strigătul: „Uitaţi-vă!...”

Iarăşi se auzi telegraful, Motoarele amuţiră. Schimbând o privire cu locotenentul, căpitanul lăsă încet iahtul în derivă spre ţărm. Bătrânul marinar voia să se apropie cât mai mult de fâşia periculoasă a brizanţilor. Vremea era cum nu se poate de favorabilă acestei întreprinderi nebuneşti. Acum se putea vedea clar de tot o albie secată, despărţită la mijloc de o moviliţă întunecată, iar în stânga, dâmbul de argilă albă stătea nevătămat exact ca acum cincisprezece ani. Câteva binocluri, ca şi ochii celor care nu aveau de lucru, iscodeau febril malul spre a-şi da seama după anumite indicii, dacă nu-i pe acolo vreo patrulă de poliţie. Însă, de cealaltă parte a clocotului alb şi înspumat al brizanţilor, nu se vedeau decât dune de nisip, pante cu o vegetaţie rară şi pipernicită, pustii, ca în prima zi a facerii lumii.

— Funda, ancora, se auzi comanda mult aşteptată. Lanţul zornăi, iahtul se smuci, iar oamenii îşi pierdură o clipă echilibrul, din pricina zguduiturii.

Căpitanul coborî de pe puntea de comandă şi se alătură grupului care-i înconjurase pe Cesare şi pe Lea.

Cesare se aplecă peste bord, privind la vânzolirea turbată a brizanţilor. Munţi întregi de apă se ridicau din oceanul care lua cu asalt malul, creşteau vertiginos, apoi se prăbuşeau proiectaţi înainte, cutremurând marea şi pământul. Ca de obicei, presiunea valurilor de coastă se deplasa puţin pieziş, la un unghi foarte ascuţit faţă de mal, dar avea un dublu ritm. Valul începea să se umfle încet la marginea exterioară a fâşiei brizanţilor, după care mişcarea talazului devenea mai lentă, spre a trece apoi într-o îmbulzeală de valuri ascuţite. Dincolo de această fâşie, mai spre mal, o a doua serie de valuri se cabra, lansându-se cu o violenţă înspăimântătoare în văzduh la o mare înălţime, împroşcând ca nişte gigantice fântâni arteziene puzderie de stropi şi de spumă. Apoi, cu aceeaşi iuţeală, valul se frângea şi se prăbuşea pe ţărm, alăturându-şi bubuitul mugetelor celorlalte valuri ale fâşiei exterioare.

În valurile astea furioase se simţea o forţă înfiorătoare. Dacă pot frânge un vas ca pe o aşchie, darmite un om?

Nimeni nu-şi lua ochii de la acvalangişti, care, îngrijoraţi, încruntaţi, dar fără a da semne de frică, studiau frământarea neostenită a brizanţilor. Se apropie şi Ivo, fără a privi în ochii nimănui. Sandra întoarse.. Patronului” ei spatele cu un vădit dispreţ:

— N-ar fi mai bine să vă puneţi costumele speciale? întrebă eu prudenţă căpitanul. S-ar părea că ieşindul malului ele care se sparg valurile are două praguri… oricum, nu v-aţi juli atât de tare pielea de stânei.

Pictorul dădu negativ din cap.

— Trebuie să te gândeşti şi la uscat, nu numai la mare. Principalul e să ai libertate în mişcări, să poţi merge repede. Două praguri, e adevărat. Cred, că adâncimea primei trepte, cea dinspre mare, e considerabilă, de vreo cincisprezece-douăzeci metri, iar a celei de a doua…

— De vreo patru-cinci metri., nu cred să fie mai mare, spuse Lea, dar mie mi se pare că mai există şi un al treilea prag, acolo unde se lovesc valurile, cam de doi metri. Acolo să vedem cum o scoatem la capăt!… şi tăcu.

— Eu am să înot primul să cercetez măcar treapta a doua. Propuse Cesare şi făcu un pas spre acvalang. Câteva perechi de

mâini se întinseră spre el ea să-l ajute să-şi pună curelele şi să le fixeze. Lea îl opri cu un gest:

— Eu am să înot prima, iar tu să mă urmăreşti. Dacă mi se întâmpla ceva, să-mi vii în ajutor, ştiind despre ce-i vorba, ceea ce eu n-aş putea face pentru tine. Nu mai scutura din cap, gândeşte-te puţin că aşa e mai bine, mai cuminte!

După ce urmări câteva clipe valurile, Cesare acceptă propunerea Leei.

Fata îşi fixă casca neagră, apoi îşi potrivi masca. Cesare îi puse cu grijă acvalangul uşor, apoi se pregăti şi el. Lea făcu un pas spre scara de bord, coborâtă peste babord, se întoarse şi îşi ridică braţul salutându-i pe cei rămaşi. Sandra, pironită locului, uitase chiar s-o sărute pe buna ei prietenă. În clipele acelea obişnuita duioşie feminină nu şi-ar fi avut locul.

Faţă de Lea, Sandra se considera o nulitate. Da, aşa trebuie să fie adevărata camaradă a bărbatului, femeia modernă, care porneşte cu îndrăzneală împreună cu omul ei la celo mai riscante aventuri şi care, în afară de forţă fizică, nu e eu nimic inferioară lui…

Lea, care devenise centrul atenţiei generale, se fistici şi, ca să-şi ascundă tulburarea, schiţă câţiva paşi de dans, apoi făcu o plecăciune şi începu să coboare scăriţa.

— Lea, o strigă pictorul, ai grijă, draga mea, fără „figuri”!

Aceasta zâmbi şi îşi trase masca peste ochi. Încă o secundă şi alunecă în apa întunecată, dispărând în adânc. Dintr-un salt Cesare fu lângă balustradă şi rămase încremenit, cu ochii aţintiţi spre locul în care sărise Lea. În fulgerătoarea lui mişcare, Sandra desluşi o nemărginită îngrijorare.

Nimeni din cei de pe iaht nu scotea un cuvânt.

Ca şi înainte, talazurile bubuiau, mugeau şi oftau răguşit, iar soarele strălucea orbitor. Valurile ridicau şi coborau lin iahtul. Prin zgomotul mării se auzea zăngănitul lanţului ancorei, care se freca de nară. Minutele se scurgeau greu, aşteptarea devenea tot mai încordată.

— Aha! Iat-o pe împieliţata de fată! Urlă deodată atât de tare inginerul, încât Sandra tresări. În spuma clocotitoare se zări o clipă o siluetă micuţă, neagră, care dispăru pe dată. Lea era însă dincolo de brizanţi, pe un banc de nisip. Cesare îşi luă mâna de

pe balustradă şi începu să-şi frece degetele amorţite. Căpitanul îşi scutură tutunul din pipa stinsă, iar Flaiano ceru un acvalang:

— Vom înota împreună.

Cesare nu-şi lua ochii de la linia de dincolo de valuri. Lea înainta încet în apa care-i venea până la brâu. Iat-o ajunsă pe nisipul uscat; părea de departe atât de mică, încât ai fi zis că-i un spiriduş.

Fără a-şi scoate acvalangul, Lea începu să-i semnaleze lui Cesare cu braţele. Întâi trase o linie orizontală, prima cale de acces spre brizanţi, apoi schiţă un salt larg urmat de o cotitură, un drum paralel cu ţărmul, după care îşi avântă braţul brusc în sus, şi iar schiţă un salt. După aceea braţul fetei descrise repede câteva cercuri concentrice, ceea ce însemna că intrase într-un vârtej, dar, din fericire, mai sus de prăpastie. Nu-şi scoate acvalangul, e gata să-i sară în ajutor, îi şopti bătrânul căpitan Sandrei, iar aceasta, îngrijorată, îl strânse de mână.

Flaiano era echipat, şi Cesare se aruncă în apă, fără a-i acorda măcar o privire. Într-o clipă se aşternu tăcerea. El se simţi suspendat deasupra unui abis întunecat, care se pierdea undeva la o adâncime neştiută, apa părea aici atât de smolită datorită poate contrastului vădit eu fâşia scânteietoare a brizanţilor.

Un curent îl ducea iară doar şi poate spre mal. Cesare se uită înapoi abia când indicatorul de adâncime de pe mână arătă paisprezece metri. Ivo înota voiniceşte în urma lui, ceva mai sus, foarte vizibil în lumina verzuie, difuză, a apei. Cesare îl chemă cu un gest, şi câteva clipe înotară alături. Deodată pictorul simţi că e furat de o forţă impetuoasă. Se grăbi să se strecoare mai spre adânc. De înotat paralel cu valurile, aşa cum îi arătase Lea, nu izbutea, apa îl împingea cu încăpăţânare spre un zid vertical şi negru pe care îl ghicea vag în faţa lui. Cum orice împotrivire ar fi fost zadarnică, Cesare se supuse şi se lăsă purtat cu viteză spre stâncile primului prag, nădăjduind să întâlnească în cale un curent. Chiar aşa se şi întâmpla. O izbitură puternică îl azvârli înapoi, răsturnându-l cu capul în jos. Acţionând nebuneşte cu braţele şi picioarele, pictorul ţâşni în sus şi, o dată cu masa de apă, trecu cu bine peste prag. Acum era însă, mai rău. Aspectul fundului înclinat, pe care se rostogoleau bolovani cât toate zilele, îl umplu de groază. Apa, deşi se ridica, îl apăsa totuşi de pantă, şi înotătorul înţelegea ce-l aştepta, dacă va nimeri în

jgheabul adânc al celei de a doua trepte. Zgomotul bolovanilor care se ciocneau unii de alţii, ca o grindină, i se repercuta dureros în timpane. Se uită spre Ivo fără a-i vedea figura îngrozită de sub mască şi-i făcu semn cu mâna: în sus! În sus! Apa încetă de a-i mai târî după bunul ei plac, şi cei doi putură să înoate de-a lungul coastei, apropiindu-se puţin câte puţin de mal, ridicându-se din când în când, cu prudenţă, la suprafaţă. Se apropia momentul hotărâtor al ultimului salt. Cesare se opri şi se strădui să rămână câtăva vreme nemişcat în apa care se vânzolea haotic.

Valuri cât munţii se ridicau în faţa lor într-un muget cumplit. Trebuiau să prindă momentul când valul se înalţă şi o dată eu el să se lase proiectaţi spre mal.

O lumină, un vuiet surd şi vibrant, un zbor de cinci metri înălţime, şi Cesare se pomeni dat de mai multe ori de-a berbeleacul de un vârtej urlător, strângând în dinţi cât putea de tare muştiucul aparatului de respirat pe care apa căuta să i-l smulgă. Năucit, simţi că e purtat înapoi cu o forţă irezistibilă. Cesare ieşi la suprafaţă, aşteptându-şi pieirea iminentă, de îndată ce valul contrar îl va li smuls de pe treapta malului. Dar ritmul regulat al valurilor îi veni de astă dată în ajutor. Cel de al doilea talaz îl aruncă spre mal, apoi îl târî din nou îndărăt. De fiecare dată, însă, puterea apei slăbea, Cesare câştiga teren, apropiindu-se de plaja de nisip; înţelese curând că e în afară de pericol, începu să înoate în apa acum mică, afundându-se pe cât era cu putinţă în nisipul răscolit.

Făptura micuţă dar robustă a Leei se grăbea în întâmpinarea lui, ca o figurină neagră în bătaia soarelui. Păşind încet, pe picioarele lui nesigure, cu spuma până la genunchi, Cesare se apropie de Lea, smulgându-şi din mers masca şi casca atât de pline de nisip, încât îi presau dureros capul. Cesare înşfacă mâinile ce se întinseseră spre el şi le sărută. În spatele lor se auzi oftatul de uşurare al lui Flaiano.

— Santa Maria, sopra Minerea, ce grozăvie! Dacă aş fi ştiut nu m-aş fi băgat pentru nimic în lume într-o chestie ca asta! O înghiţitură de coniac? Şi desfăcu de la curea un bidonaş închis ermetic.

— Un coniac nu refuz, răspunse Cesare. N-am luat cu mine decât apă de băut şi o lopăţică…

După ce se odihniră puţin, o porniră pe plaja, care gemea sinistru sub izbiturile valurilor. Cesare şi Lea mai întâlniseră acest ciudat fenomen pe Marea Adriatică, dar aici era cu totul altă ambianţă. Conştiinţa faptului că s-au strecurat hoţeşte într-o regiune interzisă, că pe sute de mile în jur nu există decât un pustiu fără apă şi fără viaţă, că pe aici nu trec aproape niciodată oameni, cu excepţia patrulelor, toate la un loc le sporeau impresia de singurătate, dându-le senzaţia că sunt rupţi de întreg universul, de iahtul care rămăsese dincolo de bariera înfricoşătoare a brizanţilor. Zgomotul valurilor se depărtase, devenind parcă mai înfundat, dar vuietul vântului puternic şi neîntrerupt era cât se poate de demoralizant. Vântul acesta, numit de băştinaşi him-uup-ua, suspina trist şi misterios deasupra dunelor de nisip, luându-şi apoi zborul spre deşert.

Argila dură de pe marginea albiei secate le uşură îndată mersul. Aventurierii se căţărară pe un dâmb scund şi sterp cu şănţuleţe negre ca smoala săpate de apă. Da, totul arată întocmai ea pe hartă, iar aici, lângă vârful dâmbului, în partea dinspre nord, trebuie să fie îngropată bocceluţa cu diamante.

Pe suprafaţa dâmbului, netedă, lucioasă, parcă cimentuită, nu exista nicio gropiţă, nicio cât de mică ridicătură.

Doar brazde înguste şi dese, săpate de ploi, se desfăceau în toate direcţiile ca meridianele pe un glob.

— Eu mă duc să caut de cealaltă parte a dâmbului, spuse Lea. Înainte de plecare, am citit toate cărţile de care am putut face rost despre modul cum trebuie căutate diamantele.

— Caut şi eu cu tine, strigă Cesare, numai că avem o singură lopăţică. Se uită spre Ivo.

Flaiano îşi deşurubă din teacă cuţitul lung de scufundător:

— Adevărat, e bine ca voi să căutaţi acolo, iar eu, aici.

Lea se apucă de lucru, de parcă toată viaţa nu s-ar fi

Îndeletnicit cu altceva decât cu căutarea diamantelor. Trase eu cuţitul pe nisip nişte dâre lungi şi, după ce îşi parcelă o bucată de teren, însemnă gropile.

Soarele care se ridicase sus de tot pe bolta cerului dogorea necruţător. Arşiţa era întrucâtva potolită de vântul care în anotimpul acesta de toamnă nu mai aducea cu el răsuflarea fierbinte a deşertului Kalahari. Totuşi, sudoarea curgea şiroaie pe pielea bronzată a Leei când dădu, în sfârşit, de stratul brun-

roşcat de argilă nisipoasă. Cesare se oferise de mai multe ori s-o ajute, clar ea îi dădu abia acum înapoi lopăţica, pentru ca să sape şi el dinspre capătul opus al fâşiei trasate. Lea scormonea cu cuţitul argila brună, cercetând cu atenţie toate pietricelele întâlnite. După un timp oftă şi trecu lângă Cesare. Acesta, culcat pe burtă, răscolea sârguincios cu cuţitul roca. Lea îşi aprinse o ţigară şi se uita la el cum lucrează. Minuţiozitatea cu care acesta cerceta fiecare pietricică o satisfăcu pe deplin şi ea puse din nou mâna pe lopată pentru a săpa cea de a treia groapă.

Cesare o începu pe a patra. Amândoi lucrară în tăcere, aproape fără odihnă şi nu-l observară pe Flaiano, care apăruse de după dâmb. Era lac de sudoare şi respira anevoie. Se aşeză lângă Cesare şi îşi aprinse şi el o ţigară după ce o netezi cu degete tremurătoare,

— Cum merge? întrebă Cesare fărâmiţând solul.

— Am săpat tot sectorul, am muncit ca un diavol şi, nimic.

— Poate că ar fi bine să căutăm la poalele dâmbului? propuse Lea care venise lângă ci.

— Am cercetat şi poalele.

— De ce te-ai grăbit aşa?

— Mi se năzărea într-una că se apropie tiptil poliţia. Că dintr-o clipă într-alta va răsuna un strigăt ameninţător: „Stai, ticălosule!” Şi asta să mi se strige mie, Ivo Flaiano!

— Cred că ai devenit peste măsură de nervos... Începu Lea, dar strigătul lui Cesare o făcu să se repeadă spre groapă.

Cesare ridică sus de tot cu vârfurile degetelor o piatră scânteietoare.

Lea scoase la rândul ei un chiot triumfător. Diamantul era destul de mare, de o puritate perfectă, bătând poate uşor în albăstrui.

— Să săpăm în partea asta, decise Lea, să săpăm cât ne-or ţine puterile. În fine, ştiu şi eu cum arată, încheie ea, scuturându-şi din geantă pietrele găsite înainte.

— Ce păcat că suntem prea puţini şi că n-avem decât o singură lopată, se întunecă Flaiano. Ce ar fi să mai luăm doi oameni?

— Minunată idee! aprobă Cesare, dar nu cred ca matrozii dumitale să fie oamenii potriviţi. Nu garantez de ei după ce vor da de diamante...

— N-ai dreptate, îl întrerupse Ivo. Flăcăii ăştia sunt de nădejde.

Lea refuză să se înapoieze pe vas. Se simţea stăpânită de patima căutării. Cesare şi Ivo o porniră împreună. Aşa cum crezuse şi pictorul, era mai uşor să răzbeşti mergând în întâmpinarea brizanţilor.

Diamantul găsit de Cesare stârni pe iaht o bucurie nemaipomenită. Totuşi căpitanul se arătă extrem de amărât că nu fuseseră găsite comorile îngropate, pe care, nu ştia nici el de ce, contase foarte mult,

Ivo dispăru în cabină şi peste puţin apăru pe punte însoţit de unul din matrozii lui din Calabria, gata să pornească înot spre mal. Spre mirarea lui Cesare şi a Sanchei, cel de al doilea care se declară dornic de a porni şi el fu locotenentul Andrea.

Lipsa de experienţă era compensată de curajul care îl însufleţea. Nu peste mult timp, cinci oameni cu lopeţi şi cu provizii de apă şi alimente săpau de zor în spatele dâmbului. Rezultatele nu adeveriră, însă, nădejdile înflăcărate ale echipajului „Aquilei”; până seara nu reuşiră să găsească decât trei diamante, cu mult mai mici decât primul, în sfârşit, frânţi de oboseală, se aşezară pe dâmb ca să mănânce, să fumeze şi să stabilească ce le rămâne de făcut.

— Va trebui să ne întoarcem pe corabie, spuse Flaiano întinzându-şi leneş mădularele; se face frig şi până dimineaţă o să înţepenim de tot.

— Ei, dacă am putea face un foc, spuse trist Cesare.

— Nici vorbă de aşa ceva! Nici vorba! Strigă îngrozit Ivo.

Locotenentul, care scormonea tăcut lutul alb, propuse deodată:

— Întorceţi- vă voi, cei trei înotători de forţă. Vouă vă este mai uşor să treceţi peste brizanţi, Pietro şi cu mine rămânem peste noapte aici să săpăm gropi. Iar mâine dimineaţă când vă înapoiaţi, ne aduceţi apă şi vă apucaţi să scormoniţi argila; noi ne vom odihni în timpul ăsta, iar seara o vom lua dacapo!

— Straşnică propunere! Ura! Pentru locotenentul Montuori! Lea sări în picioare şi-l sărută zgomotos pe obraz. Chiar şi Flaiano fu nevoit să recunoască înţelepciunea acestui proiect.

— Bun, atunci să nu mai pierdem vremea.

Cesare se ridică, arătând spre soarele care se lăsase jos de tot deasupra oceanului. Luminat de razele lui, nisipul mohorât, de culoarea plumbului, de pe malul pustiu, deveni trandafiriu.

— Mai repede pe iaht, Lea-amazoană! spuse Flaiano. Acum Sandra nici nu-ţi mai spune altfel I! Sandra dumitale e doar mare cunoscătoare în ale antichităţii…

Seara, culcată pe punte alături de prietena ei, o asculta pe Sandra care îi vorbi despre intenţia de a serie o carte cu privire la amazoane.

I se întipărise pentru totdeauna în minte chipul Leei, care îi adresase un zâmbet de îmbărbătare, înainte de a se arunca fără frică în năprasnica vâltoare a valurilor turbate, clocotitoare. Era întruchiparea vie a amazoanelor legendare pe care Sandra le diviniza încă din copilărie. După ce îşi absolvise studiile de istorie, se convinsese că amazoanele „care trăiau izolate de restul oamenilor”, nu constituie de fel nişte mituri. Ele au apărut atunci când rămăşiţele matriarhatului din Creta, Asia Mică şi al populaţiilor dravidiene de cultură proto indiană au venit în conflict cu reorganizarea militară a lumii vechi care statornicise peste tot supremaţia bărbatului; amazoanele se iveau ba ici, ba colo, străduindu-se să apere vechea orânduire a societăţii. Nevrând să-şi plece capul mândru, curajoase şi dârze, nu putuseră birui noul şi dispăruseră pentru totdeauna, lăsând în urma lor numai legende captivante, continuând să trăiască în visurile sexului asuprit.

— Acestui ţel îi voi consacra restul vieţii mele.

Auzind de „restul vieţii” din gura unei femei frumoase de douăzeci şi patru de ani, Lea izbucni fără să vrea în râs. Sandra se simţi jignită.

— Dumneata, Lea, eşti încă o fetiţă, spuse ea, încruntându-şi sprâncenele frumos arcuite, desigur că n-ai încercat până acum sentimentul stupidităţii vieţii, Eu, însă, da; avem o copilărie foarte lungă, care durează aproape douăzeci de ani; tot atât de lungă şi pe deasupra plicticoasă va fi şi bătrâneţea, dacă ne gândim şi la faptul că femeile trăiesc astăzi mai mult decât bărbaţii de aceeaşi vâr. Stă cu ele. Pur şi simplu ţi se face silă…

— Deocamdată n-ai de ce să te plângi. Lea îi aruncă o privire admirativă.

— Asta mi-a adus deocamdată mai multă nefericire decât fericire, observă trist Sandra.
— În ee priveşte copilăria, ai dreptate, se grăbi să spună Lea. Într-adevăr, noi la vârsta aceea ne asemănăm foarte mult cu animalele. Care vor fi fiind amintirile din copilărie ale altora, nu ştiu, dar mie, de pildă, mi-a rămas întipărit gustul unor mâncăruri grozave, al unor dulciuri, iată amintirile mele cele mai vii!
— Şi ale mele-s la fel, numai că mi-au rămas în plus şi unele senzaţii pur fizice, impresii tactile. De exemplu, nu ştiu de ce, îmi amintesc perfect, de pe vremea când eram copil şi făceam băi la o clinică marină de hidroterapie; de senzaţia de răcoare a lespezilor ude de mozaic sub picioarele mele goale, ca şi de mirosul de cetină şi de mare din baia călduţă, şi încă mii de asemenea sclipiri ale memoriei simţurilor!
— Aşa e, Sandra! Şi eu am luat exact aşa contact cu lumea înconjurătoare, şi lucrurile nu s-au schimbat decât după prima mea mare decepţie, după primele insuccese. Am simţit atunci viaţa nu ca pe un covor pestriţ, aşternut sub picioarele mele, ci ca pe o învălmăşeală de sentimente contradictorii, ba mai mult...
— Ca pe o grea încercare?
— Da. Poate nu întocmai aşa, dar pe aproape.
— Fetelor, aţi filosofat destul! se auzi prin întuneric glasul lui Cesare. Mâine ne sculăm şi pornim înainte de revărsatul zorilor, e ziua hotărâtoare. Avem noroc de vreme frumoasă, pe furtună n-am fi putut răzbi.
Lea se ridică:
— Să mergem la culcare. Mă simt istovită, de parcă m-ar fi snopit în bătaie un soţ orbit de gelozie.
*CAPITOLUL 3 Coroana neagră*
A doua zi de dimineaţă, de cum ieşiră la mal, înotătorii îl şi văzură pe Andrea cocoţat pe dâmb, făcându-le semne să se apropie cât mai repede.
Acvalangiştii porniră în pas alergător şi peste câteva minute se şi aflau în faţa unei gropi din care locotenentul scoase patru diamante superbe. Timp de trei ore toţi cinci aruncară de zor nisipul în lături, ca să lărgească groapa. În argila dură, plină de prundiş care umplea o mică brazdă din stratul de rocă tare, fu

descoperit un conglomerat de diamante care-i făcu pe toţi să uite de sete, de foame şi de somn. Abia când se simţiră cu totul istoviţi, oamenii se prăvăliră pe nisip şi zăcură aşa un timp în tăcere. După o scurtă odihnă, săpăturile reîncepură, însă cuibul găsit fusese secătuit şi prada nu se îmbogăţi decât cu două pietre mici. Marinarii, care săpaseră toată noaptea, se culcară ca să se odihnească, iar schimbul lor începu să scormonească prin lutul gropilor săpate de cei doi. Ici, colo, apăreau diamante destul de valoroase. Cum somnul nu se lipea de ei, locotenentul şi matrozul reluară lucrul. Andrea săpa foarte concentrat, ca şi cum ar fi presimţit că va da peste o pradă bogată. Deodată se îndreptă de şale, îşi şterse sudoarea de pe frunte, îşi aprinse o ţigară şi rosti încet:

— Signor Flaiano!

Marinarul îşi întinse spre el palma cu un diamant foarte mare. Ivo, făcând ochii mari, scoase un ţipăt de admiraţie, privind cu lăcomie la această raritate. Diamantul era într-adevăr cel mai mare din câte descoperiseră şi valora probabil câteva mii de pounzi[18] Cristalul octoedric cu muchiile uşor rotunjite părea un cheag făurit din însăşi razele orbitoare ale soarelui african. În tăcerea care se lăsase, nu se auzea decât respiraţia grea a unor oameni ai căror nervi erau încordaţi la maximum.

— O astfel de piatră vi se cuvine numai dumneavoastră, signor Flaiano, spuse zâmbind locotenentul, în calitate de şef al expediţiei şi de proprietar al corăbiei!

Flaiano dădu drumul pietrei în punguţa de piele pe care o purta atârnată veşnic de gât şi în care îşi ţinea cheile de la casa de fier.

— Iar ăsta e pentru Sandra, se auzi deodată din groapă glasul Leei. Fata găsise şi ea un diamant minunat, puţin mai mie decât cel descoperit de Andrea, dar extrem ele pur, ceea ce sporea luminiscenţa orbitoare a acestui cristal, de mărimea unei cireşe.

— Dă-l încoace! îşi întinse Flaiano mâna.

— Poate că vreau să i-l dau personal.

— Desigur, desigur, se învoi în silă Flaiano. Încă trei zile ca asta de azi şi ajungem toţi mari bogătaşi, toţi, fără excepţie!

O bubuitură de tun cu ecou prelung cutremură văzduhul deasupra mării. Toţi săriră în picioare cu inima bătându-le nebuneşte. Locotenentul urcă în fugă dâmbul cu ochii ţintă la

iahtul de pe a cărui punte de comandă ci. Neva semnaliza cu steguleţe.

— Cerul! strigă marinarul.

Vântul le aduse zumzetul îndepărtat al unui motor.

— După mine! locotenentul alergă spre o adâncitură a albiei secate, în care se aşternuse umbra deasă o înserării. Zumzetul anemic al motorului se apropia. Era fără doar şi poate lin avion uşor de patrulare de mică viteză.

— Suntem pierduţi, sfântă fecioară! şopti matrozul.

— Prostii! De aterizat nu poate ateriza, pe noi nu 110. Vede, şi are toată atenţia îndreptată spre iaht. Va începe îndată să se rotească în jurul lui, apoi va lansa o rachetă sau două, iar căpitanul nostru va fi nevoit să ridice pavilionul…

Totul se desfăşură aşa cum prevăzuse locotenentul. După ce mai făcu un ocol, avionul se depărtă spre sud.

— Să fugim cât mai repede! sări actorul din ascunzătoare.

— Trebuie să mai zăbovim puţin, signor Flaiano. Ripostă locotenentul. Trebuie să netezim locul săpăturilor noastre în eventualitatea că ar trece pe aici o patrulă pe cămile.

— Eu m-aş înapoia pe iaht, vorbi Flaiano. E cazul să ne pregătim, să mă sfătuiesc cu căpitanul. Dumneavoastră rămâneţi să neteziţi gropile. Locotenentul are dreptate.

După două ore de muncă înverşunată, toate urmele săpăturilor fură şterse, iar lopeţile scufundate. Cei patru acvalangişti, mai mult morţi decât vii de oboseală, ajunseră în sfârşit pe vas.

Toţi îi întâmpinară cu strigăte de nerăbdare. Căpitanul făcuse planul să ridice ancora şi să se depărteze cu câteva mile mai spre nord. Avionul nu putea în niciun caz să comunice cu prea mare precizie coordonatele iahtului. În felul acesta nici patrula de coastă, cercetând locul în dreptul căruia era ancorat iahtul, n-ar putea descoperi absolut nimic şi bănuiala cea mai gravă, cum că ei ar ti debarcat, cădea de la sine.

— De ce să nu plecăm de tot? întrebă Lea.

— Ne vor ajunge din urmă şi asta abia va aduce a fugă. Căpitanul ridică din umeri, subliniind parcă absurditatea unei asemenea întrebări.

— Deci, şapte mile vor fi de ajuns? îl întrebă pe căpitan. Locotenentul, care apucase să-şi schimbe hainele şi studia harta.

— De ajuns!

— Aici, la şapte mile spre nord, harta indică un banc submarin destul de lat.

— Perfect. Apropo, harta cu însemnările noastre trebuie s-o ascundeţi într-un loc sigur, signor Flaiano. Iar dumneata, locotenente, să te duci la odihnă, că semeni mai curând a înecat decât a ofiţer de marină!

— Dar cum vom motiva acest popas? întrebă Flaiano.

— Indiferent cum, să zicem că s-a defectat una din maşini. Vom demonta imediat unul din motoare!

Locotenentul, care se pregătea să iasă din cabina de comandă, se opri:

— N-am putea spune că sântem arheologi submarini amatori? Că ne ocupăm cu descoperirea navelor scufundate? Că în drum spre Capetown ne-am oprit aici, pentru că pe locul ăsta s-au scufundat cinci galioane portugheze, ceea ce ne-au spus-o, chipurile, nişte marinari din Luanda.

— Andrea, eşti pur şi simplu genial! Constat că nici furia brizanţilor n-a influenţat cu nimic ascuţimea minţii dumitale, exclamă Flaiano.

„Aquila” făcea temeneli talazurilor şi îşi zăngănea paşnic lanţul în bezna nopţii, când un reflector puternic îl orbi pe marinarul de cart. Acesta îl chemă pe căpitan. Urmă o ceartă aprigă în limba engleză. Vasul de patrulare cerea să fie primită şalupa cu inspectori. Căpitanul răspunse că iahtul e ancorat prea aproape de zona brizanţilor şi că nu răspunde de securitatea şalupei în timpul nopţii. Nu era nicio grabă, puteau să aştepte până dimineaţă, deoarece iahtul nu va pleca nicăieri.

Patrula răspunse la rândul ei că pretinde iahtului să iasă din zona brizanţilor şi să se apropie. Callegari striga furios că până în zorii zilei nu se va mişca din loc, că n-are niciun rost să-şi pună vasul în pericol. Poliţia începu să ameninţe că va deschide focul. Căpitanul răspunse că va face şi el acelaşi lucru şi că va emite şi un SOS prin radio ca să se afle despre acest atac pirateresc asupra unui vas de agrement particular, ancorat aici în chip paşnic.

Cearta se termină cu victoria căpitanului Callegari. Vasul de patrulare se apropie şi ancoră. Din timp în timp un reflector pipăia iahtul.

De îndată ce se lumină de ziuă, zeloşii poliţişti se şi aflau pe iaht. Flaiano, care nu închisese ochii toată noaptea, jucă cu multă măiestrie rolul de magnat somnoros care habar n-are de nimic. Il primi pe inspectorul-şef în cabina lui somptuoasă, îi explică cu lux de amănunte ţelul acestui popas, arătându-se indignat că este bănuit de cine ştie ce infamii. Inspectorul bău o cafea, fuma o ţigară de foi de colecţie şi ceru să percheziţioneze vasul. Flaiano izbucni în hohote de râs:

— Zău, inspectare, nu sunteţi un diplomat prea iscusit! Oare eu nu ştiu că în timp ce dumneavoastră staţi aici de vorbă despre drepturi şi îndatoriri, cei cinci detectivi ai dumneavoastră se străduiesc din răsputeri să descopere ceva suspect pe iaht? De îndată ce vom ajunge la Capetown, voi înainta un protest celor în drept! Ce legătură poate avea iahtul meu cu nişte prăpădite de diamante? Încercaţi numai să ajungeţi la mal prin hula asta afurisită şi în acest caz am să recunosc şi eu temeinicia bănuielilor dumneavoastră.

Dreptatea evidentă a proprietarului iahtului îl înfurie pe poliţist.

— În ce priveşte malul, o să ne dumirim noi curând, mormăi el, iar cât despre detectarea corăbiilor scufundate, e nevoie de autorizaţie. Vă rog să mi-o arătaţi!

— Ce tot spuneţi, inspectare! Cunosc şi eu câte ceva despre legile internaţionale! Fără autorizaţie nu ai voie să întreprinzi lucrări, dar să cercetezi fundul apelor nu e interzis în nicio ţară civilizată.

— Oricum, vă aflaţi în interiorul zonei de trei mile, deci aţi violat graniţa!

— După cum ştiţi, în privinţa asta, iahturile particulare de excursie se bucură de anumite privilegii… asta în ţările civilizate.

— Bine, vom vedea. Vă mulţumesc pentru cafea! Acum trebuie să mă urc pe punte.

Sus, răsunau chitarele. Mateloţii calabrezi cântau cântece napolitane de port: unele de vitejie, altele cam deocheate. Cei doi matrozi înarmaţi de pe vasul de patrulare, care făceau de

serviciu pe punte, surâdeau, veseli, fără a înţelege textul cântecelor.

Inspectorul-şef primi rapoartele ajutoarelor lui, mai controla o dată jurnalul de bord şi toate documentele iahtului şi cercetă îndelung harta pe care căpitanul însemnase locul presupuselor galioane. Un sunet de sirenă dinspre vasul de patrulare îl chemă pe inspector pe puntea superioară.

— Patrula pe cămile se apropie, sir, strigă în megafon ofiţerul de cart, s-a primit abia acum o radiogramă de la „HA–151”…

Pe punte apărură Cesare şi Lea, refăcuţi după un somn zdravăn, gata să-şi joace rolurile. Acvalangurile fură controlate şi cei doi scufundători începură să le îmbrace, înconjuraţi ca întotdeauna de ajutoare voluntare. Îşi făcură apoi apariţia Flaiano şi Sandra; tânăra femeie era orbitor de frumoasă în costumul ei de baie negru cu galben, cu pantofi cu tocuri „cui”, extrem de înalte. Inspectorul îşi pierdu răsuflarea, totuşi nu se putu abţine a observa:

— Nu voi permite scufundarea, sir, fără o prealabilă percheziţie individuală. Cum însă pe doamna nu are cine s-o percheziţioneze, va trebui să rămână la bord.

Lea îl privi nedumerită pe inspectorul-şef: ştia bine englezeşte. Locotenentul îi traduse dispoziţia inspectorului.

Fata se făcu roşie ca focul de minie şi, după ce îşi scoase acvalangul, îl zvârli la picioarele inspectorului.

— Tradu-i, te rog, că n-au decât să-l controleze copoii lui. După care îmi voi scoate costumul şi i-l voi arunca în faţă, iar Sandra îmi va pune acvalangul şi voi intra în apă, goală.

Fu rândul inspectorului să roşească:

— De ce să recurgem la măsuri extreme? Eu am să controlez numai acvalangul şi centura. Să mă credeţi, drăguţă domnişoară, că mi-e foarte neplăcut, dar am datoria de a nu îngădui ridicarea nici unui obiect de pe iaht.

— N-ai decât să scotoceşti iahtul cu acoliţii dumitale, dar pe mine să mă laşi în pace! Şi nu sunt de loc drăguţa dumitale domnişoară! Guzgan de poliţie ce eşti!…

Locotenentul, om cuminte, nu traduse cuvintele letei aruncate în furie, dar inspectorul prinse intonaţia lor dispreţuitoare şi cercetă cu o voită încetineală echipamentul ei de scufundător pe când două din ajutoarele sale îl percheziţionară rapid şi cu

îndemânare pe pictor. Lea întoarse ostentativ spatele poliţiştilor care urmăriră atenţi cum i se puse acvalangul greu, cu o mare rezervă de aer, pentru o scufundare prelungită. Adâncimea în dreptul locului de ancorare, pe toată suprafaţa bancului de nisip, era între treizeci şi cinci şi cincizeci şi cinci de metri…

Poliţiştii şi marinarii de pe vasul de patrulare urmăreau eu interes scufundarea acvalangiştilor.

În apa străpunsă de razele soarelui, cele două siluete putură fi urmărite multă vreme, dar până la urmă se mistuiră în adâncul din ce în ce mai întunecat al oceanului.

— Ce copii cutezători! clătină din cap trufaşul inspector, care începuse să se moaie. Naiada asta mică e foarte rea.

— Nu e rea de loc, se auzi glasul S andrei. Într-o engleză perfectă, e doar indignată de lipsa de maniere a poliţiştilor.

Sandra aruncă spre poliţist o privire dispreţuitoare şi se retrase în cabina sa. Inspectorul îşi adună oamenii, ţinu sfat eu ei, apoi începu să se plimbe nerăbdător încolo şi încoace pe punte. Percheziţionarea unei nave este o treabă complicată şi de durată, iar o cercetare superficială nu are niciun rost, şi în afară de asta, pentru a reţine un vas, trebuie să ai motive serioase, or, inspectorul nu le avea.

Echipajul iahtului se adună în careu pentru dejun. Poliţiştii nu iură invitaţi la masă şi rămăseseră morocănoşi pe punte, aruncându-şi din când în când ochii spre valurile domoale pe sub care, pe undeva, evolua perechea de scufundători. Matrozul de cart, care şedea lângă scara de bord, privea şi el cu atenţie spre mare, căutând să-l ignoreze pe inspector.

Cu pas legănat şi cu burta împinsă înainte, căpitanul Callegari se urcă la comandă. Niciodată până acum nu-şi luase atitudinea asta de snob, umflat în pene. Flaiano şi locotenentul, care mergeau în urma lui, râdeau pe înfundate.

Sirena de pe vasul de pază sună din nou. Inspectorul alergă spre comandă. Pe dunele înalte de lângă mal, în mirajul aerului supraîncălzit, se zăreau vag siluetele cenuşii ale unor oameni călări pe cămile. Doi dintre ei se desprinseră de ceilalţi şi coborâră pe plajă, apropiindu-se de apă.

— Ce semnalizează? îl întrebă Flaiano pe căpitan.

— Nu ştiu. E un cod al lor aparte. Probabil că totul e în ordine, uitaţi-vă la ofiţerul nostru de poliţie.

— Patrula de uscat a confirmat că n-a găsit urme de debarcare pe mal, rosti cu glas tare inspectorul, aşa că iahtul nu va mai fi percheziţionat. Totuşi nu pot îngădui să poposiţi aici fără o autorizaţie specială din partea autorităţilor. Cel mai bine este să vă continuaţi drumul spre Capetown unde vă veţi adresa guvernatorului teritoriului sub mandat.

Matrozul de la scara de bord strigă că i-a zărit pe scufundători. Contururile vagi, difuze, ale înotătorilor abia se desluşeau prin grosimea stratului de apă, cam la zece metri adâncime.

Pluteau la acelaşi nivel, înaintând din răstimp în răstimp spre prova iahtului şi se prindeau de lanţul oblic al ancorei care se pierdea în adâncime. Cesare şi Lea erau nevoiţi să rămână un timp sub apă, pentru a se elimina excesul de azot acumulat în sânge la mare presiune, evitându-se astfel o chinuitoare afecţiune numită boala de cheson (sau boala scafandrilor).

— Priviţi, au prea puţin aer. Lea îi întinsese lui Cesare acvalangul ei, ca să respire.

— Daţi-mi imediat două acvalanguri, porunci Flaiano.

Actorul sări în apă. Îi schimbă lui Cesare acvalangul şi-l puse Leei pe al lui. Urmă apoi un schimb însufleţit de gesturi. Toţi trei îşi apropiaseră capetele în timp ce labele lor lungi de cauciuc se mişcau ritmic şi, din când în când, se apucau cu mâinile de lanţ. În sfârşit, Ivo luă între dinţi geanta de la centura lui Cesare, îşi atârnă cel de al doilea acvalang la încheietura cotului şi înotă încet spre scara de bord. Matrozul de cart înşfăca aparatul, iar Flaiano se urcă pe punte, smulgându-şi grăbit masca. Respira puţin mai greu, iar ochii îi străluceau de surescitare. Cu un gest de scamator scoase din geanta lui Cesare un obiect negru de o formă ciudată şi îl ridică în sus. Ar fi fost greu să ghiceşti pe dată, după şerpuirile metalului negru, că e vorba de o podoabă de cap, o diademă sau o coroană.

Pe un cerc îngust de metal negru, de grosimea unui deget, erau plantate ornamente în formă de frunzuliţe duble, subţiri, negre, rotunjite şi lăţite la capete, curbate spre exterior. Trei dintre ele, puţin mai mari, indicând partea din faţă a coroanei, erau împodobite cu pietre strălucitoare, purpurii, probabil rubine. De la frunzuliţe porneau în sus fâşii subţiri din acelaşi metal negru, curbate spre interior. În faţă, acolo unde erau rubinele, ele se terminau cu zimţi ascuţiţi, verticali. Lateral, în

dreptul tâmplelor, de fiecare parte a maşinuţelor erau fixate discuri de aur. În centrul fiecărui disc erau încrustate nişte pietre ciudate de culoare cenuşie, în formă de coloane scurte trunchiate, cu suprafaţa şlefuită. Aceste pietre străluceau atât de orbitor la soare, încât umbreau văpaia oarecum mohorâtă a rubinelor. Aceleaşi pietre, tot în formă de coloane trunchiate, erau încrustate şi în fâşiile din spate, care se uneau formând două arcuri, în dreptul creştetului şi al cefei.

Un ochi atent ar fi observat că strălucirea deosebită a cristalelor cenuşii se datorează norişorilor de bobiţe infime, pulverizate în interior, cu sclipiri metalice.

Inspectorul de poliţie îşi pierduse cu desăvârşire calmul imperturbabil, de care dăduse dovadă până atunci.

— Jur pe Jupiter că e un obiect nemaivăzut! Probabil că-i o mare raritate.

— Posibil, căpitanul îi aruncă o privire bănuitoare, piezişă. Dar signor Flaiano nu ne-a explicat încă nimic…

— Ce pot să vă explic? Nu ştiu nici eu. Va trebui să-i aşteptăm pe scufundătorii noştri. Nu mai au mult de stat sub apă, vreo douăzeci de minute.

Lea şi Cesare se urcară în sfârşit pe punte; aveau trupul acoperit, de o paloare albăstruie. După mişcările lor stângace, îţi puteai da seama cât de tare înţepeniseră de frig în adâncimea rece. Foarte cu rând însă o înghiţitură de vin, îmbrăcămintea uscată, ca şi soarele dogoritor de amiază le-a redat obişnuita exuberanţă italienească.

Cesare aduse o foaie de hârtie şi începu să schiţeze energic planul care-i ilustra povestirea. Chiar sub iaht, la o adâncime de o sută cinci picioare, după cum arătase batimetrul, aparatul de mână pentru măsurarea adâncimilor, fundul e neted, acoperit cu nisip. Mai la est, spre mal, fundul se ridică şi e alcătuit din blocuri mari de piatră uşor şlefuite de apă. Spre ocean porneşte o creastă mică şi stâncoasă cam de optzeci de picioare. Mai încolo se deschide, spre apa întunecată, o falie marină de o adâncime necunoscută. Atât creasta, cât şi fundul nisipos coboară treptat spre sud, iar spre nord, pe cât s-a putut vedea, se întinde o fâşie îngustă.

Primele corăbii găsite de Cesare şi de Lea arătau ca o uriaşă îngrămădire de epave acoperite de nisip şi de un strat gros de

mâl întărit. Se putea bănui că sunt vase numai după regularitatea formei care se desena sub stratul de nisip, contrastând puternic cu mediul înconjurător. Corăbiile acestea, mici şi joase, or fi fost cândva bărci mari sau galere, de vreo cincisprezece metri lungime, poate şi mai mult, fără urme ele catarge sau suprastructuri. Ceva din aspectul general al epavelor îţi sugera marea lor vechime. Lui Cesare îi veniră în minte corăbiile antice descoperite pe fundul Mării Mediterane. Aici însă, la marginea cea mai sudică a continentului african, nu aveau ce căuta corăbii greceşti sau romane, şi Cesare îşi spuse, în concluzie, că această comparaţie a lui e neîntemeiată.

Bancul de nisip era plin de corăbii, şi sub iaht, şi mai departe, spre sud; când ca nişte îngrămădiri informe, când ca epave izolate, zvârlite ici-colo, la întâmplare. Cesare şi Lea încercară să caute niscai obiecte şi, lucru ciudat, dădură într-adevăr peste nişte vase care semănau foarte mult cu amforele de lut ce se găsesc în Marea Mediterană. Amândurora li se mai întâmplase să dea peste astfel de vase străvechi în timpul scufundărilor lor prin Marea Adriatică şi Tireniană.

Înotară astfel multă vreme deasupra acestui noian de epave, scormonind ici-colo nisipul şi mâlul întărit cu cuţitele lor de scafandri, dar nu găsiră nimic caro să fi trădat apartenenţa vaselor sau epoca în care s-au produs naufragiile. Bancul de nisip pe care zăceau corăbiile cobora foarte lin spre sud. Pasionaţi şi entuziasmaţi de descoperirile lor, scafandrii nici nu băgară de seamă că se aflau la patruzeci şi cinci de metri adâncime. Apa din jur nu era rece, dar părea lipsită de viaţă. Aici nu se vedeau nici corali, nici actinii şi nici alge care să fi acoperit suprafaţa zgrunţuroasă a stâncilor. Cârduri de peşti lungi, de o dezagreabilă culoare cadaverică se ridicau fulgerător, săgetând din când în când pe lângă ei. Sus, deasupra fundului, erau suspendate o mulţime de meduze, ale căror dimensiuni variau între cea a unei ceşti de ceai şi a unei farfurii întinse. Rechinii mari n-aveau ce căuta aici, drept care, în aceste ape aproape lipsite de viaţă, primejdiile nu-i pândeau pe oameni.

Cu cât fundul oceanului cobora mai spre sud, cu atât întunericul devenea mai dens. Undeva în depărtare se ghicea confuz conturul unui alt grup de corăbii. Lea se hotărî să înoate

până la primul vas, nădăjduind că va găsi acolo ceva interesant. Cesare o bătu pe umăr, arătându-i batimetrul. Lea îşi duse mâinile la piept, într-un gest de implorare. Pictorul cedă. După ce înotară vreo doua sute de metri dădură peste un bloc de piatră în formă de cupolă de care pesemne se izbise această corabie scufundată. Distanţa dintre conturul pupei şi cel al provei, acoperite de nisip şi mâl, întrecea aproape de două ori lungimea celorlalte vase descoperite de ei aici. Lipsea toată partea din mijloc a navei, locul avariei, mâncată de vreme sau de curenţi. Sperau să găsească obiecte căzute din vas şi îngropate în stratul subţire de nisip de pe stâncă. Lea scormonea pasionată nisipul cu cuţitul ei, stârnind norişori tulburi, ceea ce stânjenea vizibilitatea şi aşa redusă. Respiraţia le devenea tot mai anevoioasă; presiunea din baloanele de aer scădea. Deodată Lea făcu o mişcare bruscă, se lipi de fund şi începu să bată apa cu picioarele. Cesare o înşfăcă speriat, presupunând că are un acces de beţie a adâncimilor, criză cu urmări fatale, când sângele supraîncărcat eu azot, la o prea mare presiune, intoxică creierul care încetează a mai raţiona normal. Omul devine indiferent la toate, hohotind de râs îşi smulge masca şi începe să zburde prin apă ca un delfin voios, şi, dacă prin preajma lui nu se află un camarad puternic şi cu experienţă, moare. Dar mult mai grave sunt intoxicaţiile cu oxigen, care provoacă convulsii.

Temerile lui Cesare se risipiră însă pe dată, când Lea îi arătă triumfătoare un obiect mare şi rotund, îmbrăcat într-o pojghiţă de mâl vâscos şi de nisip. Pictorul luă obiectul din mâna Leei şi amândoi o porniră grăbiţi spre ancora „Aquilei”. Aici, la o adâncime de douăzeci şi şapte de metri, se apucară să-l spele şi să-l cureţe. De îndată ce de sub pojghiţă sclipiră pietrele viu colorate, nu le puteau încă determina exact culoarea, înţeleseră că întâmplătoarea lor descoperire e de mare valoare. Pictorul continuă să cureţe coroana cu mâl şi cu pielea moale a genţii lui de scafandru. Când sosi timpul să se ridice la suprafaţă, ciudata coroană neagră era complet curăţată. Nimic nu atacase suprafaţa lucie a acestui metal negru, făcând, probabil, şi el parte din grupul acelor metale nobile care nu-şi schimbă structura nici de-a lungul a câtorva secole.

— Descoperirea asta e mai importantă decât diamantele domnului inspector, se lăudă Cesare. Acum expediţiei noastre i se va duce vestea în lumea întreagă.

— Da, şi fiindcă veni vorba, îşi aminti Flaiano, şalupa dumneavoastră a abordat de mult, domnule ofiţer de pază. Sunteţi aşteptat… Iar în privinţa treburilor noastre, socot că s-a terminat, nu-i aşa?

— Cu cele vechi desigur, cu cele noi însă abia acum începe. Inspectorul-şef ridică braţul. Sunt obligat să confisc obiectul găsit, deoarece are, incontestabil, o mare valoare şi a fost descoperit, fără vreo autorizaţie, pe teritoriul Republicii Sud Africane!

Câteva minute se aşternu liniştea. Apoi Flaiano se dezmetici şi păşi spre inspector cu pumnii strânşi.

— Asta e prea mult! Nici nu mă gândesc să vă dau coroana. Ştergeţi-o imediat de aici!…

Căpitanul Callegari îl prinse ca într-un cleşte de umăr pe proprietarul iahtului, iar inspectorul făcu semn eu ochiul ajutoarelor sale. Doi poliţişti, nişte buri de o statură colosală, se postară în stânga şi în dreapta artistului, iar cel de al treilea, un individ eu maxilarul greu şi cu ochi albicioşi, adânciţi în orbite, smulse cât ai clipi coroana din mâinile lui Flaiano. Acesta rămase prostit, eu braţele atârnând în jos, palid de furie neputincioasă.

— Nu e nimic de făcut, spuse liniştit căpitanul Callegari, puterea e de partea lor. Dar noi vom înainta la Capetown un protest contra unei asemenea comportări.

— Aici nu e vorba de forţă, ci de lege, îl corectă inspectorul. Obiectul găsit de dumneavoastră va fi trimis de către mine autorităţilor, va fi evaluat de către experţi şi închis într-o casă de fier. Când veţi căpăta autorizaţia de a efectua săpături pe locul descoperit de dumneavoastră, coroana vă va fi restituită… după ce veţi fi plătit o anumită parte din valoarea obiectului guvernului R.S.A. Se poate însă ea guvernul să găsească de cuviinţă a vă achita partea dumneavoastră şi să păstreze coroana…

— V-am înţeles, v-am înţeles bine! strecură printre dinţi Flaiano, abia stăpânindu-se. Acum însă, aveţi oare de gând să ne lăsaţi în pace?

— Cu o condiţie: să nu mai faceţi scufundări şi să ridicaţi imediat ancora. În acest caz, vă puteţi îndrepta încotro doriţi.

Inspectorul luă coroana de la agentul lui şi se îndreptă spre scara de bord. Cesare îl opri, cu un gest al mâinii:

— Locotenente, te rog să-i traduci că… Îl rog să-i îngăduie Leei să-şi pună coroana pe cap o clipă, ca s-o fotografiez. La urma urmelor ea a găsit-o, punându-şi viaţa în primejdie!

După o clipă de gândire, inspectorul consimţi. Cesare aduse din cabină un „Nikon” cu film în culori, comoara lui cea mai de preţ, şi potrivi aparatul. Inspectorul dădu coroana Leei care se fâstâci, şi-o aşeză cu oarecare stângăcie pe cap, apoi, cât era de mică, luă o atitudine cât se poate de ţanţoşă; Sandra o convinse să-şi încalţe sandalele cu tocuri „cui”. Inspectorul începuse să dea semne de nerăbdare.

În sfârşit, totul fu pus la punct… Cesare făcu câteva fotografii, dar nefiind mulţumit de lumină, o duse pe Lea în plin soare, lângă bordul dinspre larg al iahtului. Lea îşi întoarse faţa spre lumină şi în clipa aceea pietrele cenuşii încrustate în metalul negru se aprinseră aruncând scânteieri de o strălucire orbitoare. Aparatul ţăcăni abia auzit, o dată, de două, de trei ori… Cesare schimba tocmai timpul de expunere, când fata se clătină pe picioare. Sandra scoase un strigăt de spaimă şi se repezi spre prietena ei, dar Lea îşi duse mâinile la ochi, se clătină încă o dată, apoi căzu grămadă pe punte, lovindu-se eu capul de balustrada punţii superioare. Coroana neagră îi sări de pe cap şi cât ai clipi, se făcu nevăzută, înghiţită de valurile mişcătoare.

Urletul cumplit al inspectorului-şef sfâşie tăcerea îngheţată. El se năpusti spre Cesare, dar acesta îl împinse cât colo cu toată forţa şi o ridică pe Lea căzută în nesimţire.

— La mine, răcnea poliţistul, puneţi mâna pe cei doi, au jucat o comedie! îi arestez!

— Veniţi-vă în fire, domnule ofiţer! se auzi glasul limpede al Sandrei. Până acum aţi reprezentat legea şi noi ne-am supus. Acum, însă, procedaţi ca… La Gestapo. Nu vedeţi că s-a întâmplat o nenorocire! Nu vă daţi seama, e ruşinos ce faceţi!

Inspectorul parcă primise un duş rece.

— O să vedem, mormăi el morocănos, făcând semn acoliţilor săi să se depărteze. Ce s-a întâmplat cu ea?

— Cu miss Lea Mida, vreţi să spuneţi?

— Da, da, desigur!

Străbătând prin el, aşa cum eu însumi am străbătut prin lumea tăcerii în subteranul de piatră…

— Poate un leşin, în urma acelei scufundări la prea mare adâncime… Poate un şoc termic, a ieşit în soare după ce a stat în apa rece. O vom şti mai târziu. Dar iat-o că-şi revine…

Lea îşi deschise larg ochii plini de nedumerire, apoi îşi ridică mâinile ca să-şi şteargă obrazul stropit cu apă. Cesare o duse în braţe la umbra cabinei de comandă, unde locotenentul aşternuse o saltea cu o pernă. Lea se uită în jur, nerecunoscându-i pe cei prezenţi. Deodată şopti:

— Cesare, dragul meu! Inima pictorului zvâcni. Lea îl recunoscuse. Cine sunt oamenii aceştia? De ce sunt aici? S-a întâmplat ceva cu mine.

— Nu s-a întâmplat nimic, draga mea! Stai liniştită, e din cauza prea îndelungatei noastre scufundări! Noi am descoperit nişte corăbii…

— Ce fel de corăbii? Da, îmi amintesc, de nişte amfore la Crotone…

Cesare simţi că-i îngheaţă sângele în vine şi privi neajutorat spre camarazii săi strânşi roată în jurul lor.

— Linişteşte-te întâi dumneata, Cesare! S-o ducem pe Lea în cabină şi să-i dăm un somnifer. Somnul îi va face bine. Ridicaţi-o! Se adresă Sandra către locotenent şi inginer. Aceştia, ascultători, o ridicară pe braţe.

— Cine sunt ei? De ce mă duc în braţe?! întrebă Lea cu un glas stins şi subţirel ca de copil, care se repercuta dureros în sufletul lui Cesare, sfâşiat de milă.

Inspectorul urmărea bănuitor procesiunea.

— Sunt departe de a fi convins că tot acest spectacol n-a fost decât un fals, începu el.

Căpitanul nu-l lăsă să sfârşească.

— Ajunge, sir! Noi ridicăm îndată ancora şi ne îndreptăm spre Capetown. E posibil să avem nevoie de medici iscusiţi, aceste scufundări la mari adâncimi au uneori urmări grave. Din punct de vedere legal ce pretenţii mai aveţi de la noi? Consideraţi că această coroană n-a fost găsită. Noi am găsit-o şi tot noi am pus-o la loc, iar guvernul dumneavoastră, dumnezeu să-l aibă în

pază, dacă va socoti-o necesar, n-are decât s-o ia de acolo. Totul a rămas cum a fost înainte de plăcuta noastră întâlnire.

— Ironia dumneavoastră e de-a dreptul deplasată, sir. Mă simt prostit, tras pe sfoară ca un ţine!

— Nimeni n-a intenţionat să vă păcălească! A fost o întâmplare, domnule inspector! Dar ascultaţi-mi sfatul sincer: descoperirea corăbiilor constituie un act senzaţional, care va atrage atenţia a sute de reporteri. Şi dacă fiecăruia dintre ei i se vor comunica normele de comportare, nu chiar satisfăcătoare, ale inspectorului-şef, iertaţi-mă, sir, dar nu v-am reţinut numele…

— Van Callen. Aş vrea să ne despărţim însă prieteneşte. Poate că vreunul dintre scafandri ar încerca să coboare şi să ridice coroana. Probabil că stă pe nisip în dreptul vasului, la vedere. Atunci totul va fi în regulă.

Între timp, în uşa dinspre cabină, apăru Cesare.

— Voi. Coborî eu! A fost greşeala mea şi voi căuta s-o repar. În acvalangul ăsta mai este destul aer.

Locotenentul traduse cuvintele pictorului şi chipul inspectorului se lumină.

— Unchiule dragă, se întoarse pictorul spre Callegari, adresându-i-se, nu se ştie de ce, neoficial, îmi pare că mai ai o pietricică de aceea drăgălaşă, ştii, rotundă, de vreo două sute de kilograme… Pictorul vorbea în dialectul uşor şâşâit al Sudului.

— A mai rămas una.

— Arunc-o sirenelor, înainte ca eu să sar în apă. Leagă-i şi un balonaş cât mai pestriţ. Dar, bineînţeles, nu de la bordul de onoare.

Flăcăruia veselă a înţelegerii luci în ochii căpitanului, care se grăbi să dea dispoziţii. Tot echipajul liber se apucă să scoată pietroiul din cală. Cesare, ajutat de Ivo, zăbovind cât mai mult, se îndeletnicea e. U revizuirea acvalangului până ce un plescăit zgomotos îl înştiinţă că rugămintea îi fusese îndeplinită.

— Ce aţi aruncat în apă şi în ce scop? se alarmă inspectorul.

— Noi, căutătorii de corăbii scufundate, întrebuinţăm astfel de semne, pe care nici cei mai puternici curenţi nu le pot clinti din loc. Astfel, expediţia următoare va găsi uşor locul epavelor, explică, binevoitor, căpitanul.

Cesare sări, scufundându-se tot mai adânc în apa întunecată. Îngrijorarea îi strângea chinuitor inima. Cu Lea se întâmplase ceva de neînţeles. Asta nu putea fi din pricina scufundării la prea mare adâncime, nici a ridicării prea rapide la suprafaţă, el respecta totdeauna cu stricteţe aceste reguli, de teamă ca fata să nu păţească ceva. Nici înaintea acestor clipe de adâncă tulburare şi nici măcar atunci când fata se aruncase cea dintâi în viitoarea brizanţilor, Cesare nu-şi dăduse seama cât era de puternic sentimentul care îl lega de Lea. Teribil de îndrăzneaţă, aprigă şi pătimaşă, neobosită luptătoare întru dreptate, credincioasa lui prietenă devenise deodată vrednică de milă, neajutorată ca un copil, eu glăsciorul acela slab şi privirea fixă, nedumerită...

Cesare simţea instinctiv că există o legătură tainică între coroana neagră pusă pe capul fetei şi leşinul ei neaşteptat, urmat de pierderea memoriei: da, Lea uitase fără doar şi poate e. A se afla pe iahtul lui Flaiano şi nu în Italia. Pictorul luă hotărârea nestrămutată de a găsi coroana, dar să n-o înapoieze inspectorului, ci s-o ascundă pe fund într-un loc sigur, pentru recunoaşterea căruia avea nevoie de acel punct de orientare sub formă de pietroi, aruncat în ocean de căpitanul Callegari. Poate că pentru însănătoşirea Leei coroana va trebui studiată. Dacă ar fi sigur că obiectul va fi trimis la muzeu, mai treacă-meargă, dar putea foarte frumos fi vândută la licitaţie, şi atunci? Nu, n-avea niciun rost să rişti contând pe bunătate şi spirit umanitarist. Te puteai mai degrabă aştepta la respectarea absurdă, inumană a legilor, orientate spre apărarea proprietăţii, oricum s-ar numi aceasta, de stat, naţională sau particulară...

Bancul submarin, cu mulţimea lui de corăbii naufragiate, de un cenuşiu-pal, mai deschis decât stratul gros de apă de deasupra, i se păru lui Cesare un loc blestemat. Avea impresia că soarta Leei este legată de naufragiul misterios al acestor corăbii necunoscute, în care şi-au găsit moartea sute şi sule de navigatori nefericiţi. Da, din acest şes nisipos emana ceva sinistru şi rău prevestitor.

Cesare înotă cu faţa în sus căutând să repereze iahtul. Curentul îl deplasase spre nord, deci fu nevoit să înoate înapoi. Neclintită, coroana zăcea în nisip.

O ridică şi porni spre mal, unde apa nu se limpezise încă de la căderea „semnului scufundabil”. Cablul intrase sub pietroi, dar geamandura pe care nu uitară s-o agaţe se legăna la vreo trei metri deasupra lui.

Încordindu-şi toată atenţia şi apelând la buna lui memorie vizuală de pictor, Cesare se uita în jur, străduindu-se să-şi fixeze în minte tot, căutând în acelaşi timp şi o ascunzătoare.

Trecu destul de mult până când Cesare găsi o cavitate astupată cu mâl într-o stâncă rotunjită, care semăna cu o pălărie mexicană, aşezată chiar la est de pietroi. Golul acesta de stâncă era chiar la hotarul dintre „calotă” şi „borul” pălăriei. Cesare curăţă golul cu cuţitul, băgă coroana înăuntru, apoi îl umplu cu mâlul vâscos de sub stâncă. După ce termină lucrai, se săltă ceva mai sus şi pluti astfel câteva minute, întipărindu-şi în minte priveliştea ca pe un plan, apoi începu să se ridice repede la suprafaţă.

Timpul pe care Cesare îl petrecu sub apă, cu scopul de a-şi „repara greşeala”, li se păru celor de pe vas o veşnicie. Când se urcă însă pe punte, reieşi că nu stătuse decât o jumătate de ceas.

Vestea că obiectul alunecase probabil de-a lungul faliei crestei de piatră, îndreptată spre larg, fu întâmpinată de o tăcere generală. Inspectorul fuma încruntat şi, în sfârşit, ceru să se întocmească procesul-verbal. Flaiano acceptă cu plăcere; procesul-verbal certifică în acelaşi timp că iahtul fusese supus controlului poliţiei de pază a Ţărmului Scheletelor. Apoi fu iscălit de inspector, de Flaiano şi de căpitanul „Aquilei” care le mai ceru poliţiştilor să consemneze în jurnalul de bord motivele reţinerii vasului.

Musafirii nepoftiţi îşi văzură de drum, iar iahtul ridică în grabă ancora.

Zguduiţi de evenimentele ultimelor zile, nouă din cei zece aventurieri comentau la nesfârşit cele întâmplate, potolindu-şi din când în când nervii încordaţi cu tutun şi băutură. Lea, care nu se mai simţea acum atât de slăbită, şedea tăcută, în cabină, pe un fotoliu. Chinuitoare gânduri îi sluţeau chipul tânăr, şi inima lui Cesare era gata să se frângă de milă pentru iubita lui. Lea nu putea de loc pricepe cum de ajunsese pe un iaht, tocmai la ţărmul Africii de Sud. Toate evenimentele vieţii ei de până

acum, inclusiv iarna petrecută la Napoli, îi rămăseseră intacte în memorie, însă întreaga epopee cu diamantele, cu toate că o pusese chiar ea la cale, i se ştersese cu desăvârşire din minte. Speriată de propria-i stare inexplicabilă, Lea căzu într-o pronunţată depresiune sufletească.

Aceeaşi adiere învăluitoare de vânt stăruia peste întinderea oceanului. Trecu o zi şi încă una. „Aquila” înainta acum cu viteza unui crucişător, lăsând Golful Balenelor la sute de mile în urmă. Trecură prin faţa Liideritz-ului, dar nu se apropiară de coasta care era deosebit de inospitalieră aici, în zona interzisă a Namalandului.

Flaiano şi căpitanul luară hotărârea să facă un control amănunţit al diamantelor ascunse cu grijă, iar apoi să le împartă. Căpitanul evalua diamantele găsite La treizeci de mii de pounzi, în felul acesta fiecăruia îi reveneau circa trei mii. Flaiano voia ca cei cinci scafandri, împreună cu dânsul, care riscaseră. Mai mult decât ceilalţi, să primească o parte mai mare. Locotenentul şi Cesare, în numele Leei, respinseră această propunere.

În calitate de proprietar al iahtului, care suportase cheltuielile întregii călătorii, el primea în plus diamantul găsit de locotenent.

Căpitanul socotea că piatra aceasta singură valora nu mai puţin de zece mii de pounzi, cu alte cuvinte, costul unui automobil de mare lux. Flaiano îşi manifestă îngrijorarea în privinţa diamantului găsit de Lea. Locotenentul Andrea îl scoase pe dată din buzunar, spunând că Lea i-l dăduse în păstrare. Când poliţia căzuse pe capul lor, locotenentul dăduse drumul diamantului în gaura unui furchet al şalupei de pe punte, şi-i făcuse mare plăcere să vadă poliţia învârtindu-se în loc, la lumina soarelui, în imediata apropiere a comorii.

— Cum ai putut risca în felul ăsta, se mânie Flaiano, ce copilărie!

— Ba de loc. Credeţi-mă că nici dracul nu l-ar fi putut găsi acolo. Eu însumi m-am canonit două ore până l-am scos, blestem în du-mă pentru ideea de a-l fi vârât în ascunzătoarea asta din cale-afară de tainică.

— Stai puţin, spuse încet Cesare, vreau s-o aduc aici. Andrea, dă-mi te rog piatra.

Luând diamantul, se apropie de Lea, care stătea într-un colţ al careului, în faţa pianului, atingând fără vlagă clapele, şi o prinse de nună ducând piatra sclipitoare în faţa unui lampadar.

— Vai, ce frumoasă el se învioră Lea. Aşa arată un diamant adevărat?

— Lea, strigă deznădăjduit Cesare, tu eşti doar cea care ai găsit diamantul şi ai vrut să-l dăruieşti Sandrei!

Din nou cute adânci brăzdară fruntea fetei; expresie a unui chinuitor efort de gândire. Îşi strânse atât de tare mâinile încât oasele îi trosniră:

— Dacă aşa spui tu, dragul meu, înseamnă că am vrut… Dar nu-mi amintesc, nu-mi amintesc nimic… Lacrimi muri se prelinseră pe obrajii ei arşi de soare.

— Cesare, nu mai pot! se amestecă deodată Sandra. N-o mai chinui.

Cesare sărută fata pe frunte şi se apropie de Sandra. Când îi întinse diamantul, mâinile îi tremurau:

— Ia-l. Lea a dorit-o atât de mult, îşi închipuia cât ai să te bucuri…

— Chiar că e o comoară Lea asta a dumitale! Când te gândeşti că asemenea fete există… Iar asta, Sandra puse cu indiferenţă diamantul pe masă, în grămada comună, să crească partea fiecăruia cu câţiva pounzi…

— Nu cu câţiva pounzi, ci cu câteva sute… Locotenentul se uită la Sandra cu vădită admiraţie.

— Oricum, eu am o parte egală eu ceilalţi. Nu sunt decât bucătar, şi nici ăla grozav!

— Sandra, faci o prostie, se supără Flaiano, tu ai nevoie de bani!

— Ca şi voi toţi.

— Vă sfătuiesc, ba nu, vă ordon următoarele, începu căpitanul. La Capetown, nimeni n-are ce face cu diamantele! Ar trebui să ştim mai întâi cui şi unde să le dăm, căci altfel am fi imediat prinşi şi s-ar lămuri pe loc de unde provin diamantele membrilor echipajului „Aquilei”. Vânzarea diamantelor trebuie amânată până ajungem în Ceylon, la Colombo, următorul porc mare al itinerarului nostru. Dar şi mai bine ar fi să răbdăm până ajungem în Europa.

— Eu nu pot aştepta! spuse tulburat Cesare. Sunt gata să-mi cedez partea oricui, numai să primesc banii imediat. Trebuie s-o îngrijesc pe Lea. Poate că dumneata, se adresă el lui Flaiano, ai putea să-mi dai bani, având drept garanţie diamantele mele?

— Pot să ţi le cumpăr. Bineînţeles, ţinând seama de faptul că evaluarea făcută de noi e, desigur, exagerată, plus riscurile vânzării... Pe scurt, vrei o mie de pounzi, ba nu, o mie cinci sute?

— Sunt de acord. Dă-mi banii, şi ia partea mea.

— Aşteptaţi! răcni la ei căpitanul Callegari. Nu te pripi, Cesare. Te împrumut eu cu tot ce am asupra mea, aproximativ patru sute de pounzi. În afară de asta, vă propun să contribuim cu toţii, fiecare după posibilităţile lui, la plata tratamentului Leei, căreia de fapt îi suntem îndatoraţi cu toţii.

După ce diamantele fură împărţite în grămăjoare, căpitanul dădu ordin ca motoarele să fie oprite, iar cârma imobilizată. Întregul echipaj fu convocat spre a lua parte la tragerea la sorţi a diamantelor. În acest fel, dacă cineva s-ar crede nedreptăţit, vina nu putea fi decât a întâmplării. Callegari îi înmână lui Cesare cei patru sute de pounzi pe care îi poseda, refuzând categoric să ia drept garanţie pietre în schimb. Afară de aceştia îi mai dădu pictorului şi cei două sute de pounzi adunaţi. Cu toată împotrivirea lui Cesare, căpitanul nu luă banii înapoi. Ba îi mai propuse încăpăţânatului să treacă personal pe la toţi camarazii şi să le înapoieze banii. Cesare nu putea aduce însă o asemenea jignire unor oameni care-l ajutaseră prieteneşte şi sfârşi prin a primi darul.

Iahtul se apropia de Capul Furtunilor şi vremea se făcea iot mai frumoasă. Toamna abia începea, luna aprilie în emisfera sudică corespunde cu luna septembrie la noi. O briză mângâietoare adia pe punte, şi echipajul „Aquilei”, călit de lunga lui călătorie, începu din nou să-şi lepede hainele, făcând ziua băi de soare în orele libere, iar noaptea băi de aer.

Lea se obişnuise într-un fel cu situaţia, făcuse din nou cunoştinţă cu vechii ei tovarăşi de drum, care erau plini de atenţie şi duioşie faţă de dânsa.

Actorul de cinema prinsese vizibil curaj şi devenise din nou acel Flaiano îndrăzneţ, nepăsător şi vesel.

Toate spaimele rămăseseră în urmă. Partea lui de câştig îi va da posibilitatea să facă acea călătorie mult dorită în Polinesia, să acopere o parte din datorii şi să nu filmeze încă doi ani de zile, termen suficient pentru ca eşecurile din ultimele sale creaţii să fie uitate. În jurnale vor apărea din nou articole despre reîntoarcerea pe ecran a idolului spectatorilor, după romantica lui călătorie în jurul lumii.

Numai Sandra îi rănea în fiecare clipă orgoliul de bărbat răsfăţat. Începuse chiar să-l evite. Nu demult răceala ei aparentă şi mintea ei ascuţită îi impuneau grozav, mai ales când nu erau îndreptate împotrivă-i. Societatea asta nouă o influenţase în rău, mai cu seamă locotenentul, care n-o slăbea din ochi. S-a amorezat de amanta stăpânului, aproape soţia lui, un mucos. Dacă nu i-ar fi impus-o categoric căpitanul, s-ar fi lipsit de mult de timonier. Trebuia neapărat să scape la Capetown de acest prea distins marinar. Cât despre Sandra — da, şi pe ea trebuie s-o facă să simtă că pentru un rol ca al ei nu e nevoie de fete prea savante şi prea mândre… Desigur că ar fi păcat! Sandra e mai bine făcută decât Sophia Loren, ştie să se poarte, cunoaşte mai multe limbi…

Cugetând asupra acestor lucruri, proprietarul iahtului se plimba pe punte, urmărindu-i cu o privire plină de gelozie pe Sandra şi pe Andrea. Şedeau alături, pe şezlonguri, contemplând tăcuţi luminoasa lună.

— Vraja lunii… mereu cântată şi comentată, descrisă în literatură şi zugrăvită de pictori, şi nimeni nu ştie ce este de fapt vraja lunii, spuse încet Sandra.

— Japonezii, de pildă, sunt convinşi că luna îşi schimbă influenţa după anotimpurile anului. Pe cât îmi aduc aminte, luna cea mai favorabilă meditaţiei şi dragostei este, după ei, luna august, răspunse locotenentul.

— Ce ciudat, dragoste şi meditaţie. S-ar părea că se exclud reciproc…

— Mie, dimpotrivă, mi se pare că dragostea şi meditaţia formează un tot, că dragostea este o continuare firească a meditaţiei, o contrazise Andrea.

Sandra surâse ironic. Marinarul îşi aprinse o ţigară şi spuse:

— Probabil că cei care sunt mai aproape de natură cunosc mai multe decât ştim noi despre puterea ei.

Sandra rămase atât de multă vreme tăcută, încât locotenentul se aplecă şi o privi de jos în obraz. Cu o mişcare dom oală, ea puse mâna pe umărul lui şi o apăsă cu putere.

— Am citit undeva că bărbaţii, în pofida, forţei şi a aptitudinilor lor, nu ajung niciodată la o completă maturitate. Iar menirea femeii este de a-i ocroti şi îndruma, a-i face să nu dispere ţ; i a-i feri de acţiuni necugetate.

— O, câtă nevoie aş avea de o mână ocrotitoare, tocmai în acele atât de frecvente clipe când mă încearcă deznădejdea!

Andrea îşi întoarse capul, dar Sandra surprinsese pe chipul lui o expresie de aprigă speranţă.

— Din păcate, nu mă pricep să ocrotesc, pentru că ea însămi sunt încă răscolită ele gândul aşteptării a ceva ce nu se va împlini niciodată.

— Poate totuşi se va împlini.

— Dragă Andrea, am studiat antichitatea nu pentru o diplomă inutilă, ci din vocaţie. Şi asta m-a făcut să înţeleg multe din câte se întâmplă acum. Studiul acesta mi-a dat chiar o oarecare forţă. E bine să priveşti viaţa în lumina timpurilor

Îndepărtate, sprijinindu-te pe bărbăţia strămoşilor, pe năzuinţele lor către frumos şi pe setea după o existenţă bogată în evenimente. Pe de altă parte, descoperi mai lesne minciuna şi erorile din mediul înconjurător. Fără a cunoaşte trecutul, nu le vei putea înţelege.

— Şi ce anume ai înţeles?

— Că ideea acelui paradis primitiv, care străbate toate visurile noastre, religia şi chiar unele căutări ştiinţifice mai serioase… ea, această idee, este tocmai eroarea iniţială pe care a comis-o omul cândva, în credinţa, în filosofia lui şi de care continuă să se agaţe cu încăpăţânare. Au trecut cinci mii de ani de când noi europenii sorbim din legendele religioase basmul cu raiul, care i-a fost dat omului de către dumnezeu, dat aşa, fără nimic în schimb, gratuit… şi luat înapoi din pricina căderii în păcat a femeii, mama tuturor relelor de pe pământ! Asta a intrat temeinic în creştinism, în concepţiile lui Rousseau, în filosofia idealistă germană…

— Dar în realitate?

— N-a existat niciodată niciun fel de rai, ci o luptă continuă grea şi crâncenă în care cei slabi mureau, şi rămâneau în viaţă

numai cei puternici, pentru că pe lume nu se capătă niciodată nimic pe degeaba. La fel se întâmplă şi în natură. Numai un poet sau un preot nebun a putut născoci acea legendă despre un timp şi un Joc anumit, în care totul era pus la dispoziţia omului de la bun început, fără efort, fără jertfe şi fără luptă din partea acestuia, fără nicio obligaţie din parte-i!

— Sandra, aici nu sunt de acord cu dumneata! Au existat întotdeauna acele pământuri de dincolo de mare, cum ar fi Polinesia. Cât am visat la ea! Acolo popoarele duceau un trai primitiv care i-a atras întotdeauna pe europenii ajunşi pe acele meleaguri. Columb, Magellan, Cook, toţi aceştia…

— Toţi aceştia, când se vedeau scăpaţi de Europa aceea înăbuşitoare feudalo-religioasă, cu populaţia înghesuită, cu toată mizeria şi bolile ei, erau în culmea entuziasmului ajungând în insulele tropicelor, unde pământul dădea singur hrană omului, unde nu erau ierni cumplite, şi unde li se părea că marea cea caldă a luat eu ea pentru totdeauna suferinţele omeneşti. Ei, venind din ţări nordice şi trăind ca oaspeţi, în scrisorile şi jurnalele lor nu mai conteneau cu laudele, iar visătorii filosofi europeni se făceau luntre şi punte ca să ne convingă de farmecul insulelor paradiziace.

— Şi?

— Mai târziu călătorii au început să observe, ca şi Columb de altfel, că drăgălaşele lor gazde primitive îşi ţin închise femeile în nişte case speciale; nenorocitele captive aveau menirea să zămislească prunci care erau apoi îngrăşaţi şi mâncaţi, o adevărată turmă, dar de fiinţe omeneşti! în multe din insulele Oceanului Pacific era în floare un canibalism înveterat şi în plus cât se poate de rafinat, sălbaticii lor locuitori puneau mâna pe câte o fetişcană, cum ar fi Lea, îi zdrobeau oasele, apoi o legau zdravăn şi o ţineau, vie, la muiat timp de trei zile în apa îngheţată a unui pârâu, pentru ca astfel carnea ei căpăta un gust deosebit.

— Dar în Polinesia, nu-i aşa că nu s-a practicat canibalismul?! Vorbesc despre grupele mari de insule, de exemplu acolo unde s-a filmat Ultimul Paradis.

— Acolo, într-adevăr, nu se mai mănâncă oamenii. Dar cu o suta de ani în urmă, da. Cunoşti dumneata obiceiul pruncuciderii, răspândit în multe dintre aceste insule? De altfel

era şi firesc să fie aşa; peticele infime de pământ nu puteau asigura hrana decât unui număr restrâns de oameni, iar surplusul de populaţie trebuia mâncat sau exterminat într-un alt chip.

— Sandra, vrei să-mi spulberi visul! Nu pot concepe una ca asta… Reiese că, înainte vreme, exista pretutindeni un fel de fascism primitiv!

— Chiar aşa. Dar nu peste tot. În ţările unde omenirea atingea un grad superior de dezvoltare, în trecerea de la o formă socială la alta, asta nu se întâmpla. Acolo nu se ducea decât o luptă permanentă între nomad şi cultivatorul de pământ. Iar colţişoarele paradiziace nu sunt decât refugiile a ceva străvechi, ne distrus de popoarele tinere şi puternice; acel ceva a supravieţuit datorită izolării sale într-un climat prielnic, nu însă fără a plăti pentru asta.

— Australienii, în schimb, nu sunt canibali, cu toate că au o istorie străveche şi au trăit izolat…

— Pe un continent întreg! Şi fiindcă ai adus vorba, află un lucru: băştinaşii australieni au nişte ritualuri atât de complicate când e vorba de pubertate sau căsătorie, vânătoare sau îngropăciune, manifestă atâta spaimă faţă de fenomenele naturii şi au nişte superstiţii atât de stranii, încât apare destul de evident că nu sunt sălbatici primitivi, aşa cum căutau s-o demonstreze înainte vreme unii savanţi. Ei reprezintă probabil vestigiile a ceva neînchipuit de arhaic, ale unei culturi pe deplin formate încă din epoca de piatră, cultură care s-a păstrat pe un continent inaccesibil unde, ca să se salveze, au ajuns nu se ştie pe ce cale. Asemenea grupări străvechi de oameni mai există şi în Africa, boşimanii[19] şi alte triburi mărunte trăind în păduri. Greşit îi considerăm noi sălbatici, şi încercăm să reconstituim traiul primitiv, după datinile şi credinţele lor actuale. Şi astfel a ieşit o totală încurcătură. Omul, biruitorul naturii, ni s-a înfăţişat drept o făptură întunecată, vrednică de milă, speriată de forţele ei, nevrednică de raiul în care trăieşte. De aici au pornit diferitele căi de a urmări instinctele primitive din sufletul omului de azi, psihanaliza lui Freud şi multe altele. De fapt însă, aşa zisa primitivitate nu e altceva decât birul pentru acea viaţă de paradis într-un refugiu izolat!

— Jur că nu mi-aş fi închipuit că eşti atât de învăţată! Probabil că te plictiseşti cu noi, ştim cu toţii atât de puţin…

— Ce prostie! Eu m-am gândit mult şi m-am documentat anume în problema asta, de aceea ştiu ceva mai multe. Asta încă de pe când nădăjduiam să devin un mare arheolog şi eram o fetişcană lungă cât o prăjină, urâtă şi cu o claie de păr ciufulit în cap.

Andrea izbucni în râs:

— Dumneata urâtă? Asta n-o pot crede nici să mă tai!

Dinspre puntea de comandă se auzi glasul lui Flaiano:

— Locotenente, peste cinci minute intri de cart, iar dumneata stai şi pălăvrăgeşti cu o cucoană frumoasă. Apar tot mai multe vapoare şi trebuie să fim foarte atenţi! În dimineaţa asta ajungem la Capetown!

În Africa de Sud, toamna timpurie dăruieşte uneori zile tot atât de cristaline ea şi pe Mediterană. Dimineaţa de aprilie silise ceaţa uşoară să se retragă spre munţi, şi un văl subţire liliachiu acoperea acum cărămida uriaşă a Muntelui Mesei şi ascuţitul Pisc al Diavolului. Din nou, ca şi în Luanda, se înfigea în continent un golf larg în formă de semilună, pe ţărmul căruia se întindea un uriaş port.

Căpitanul intră sigur de el în port, refuză ajutorul pilotului local şi, după o scurtă convorbire, căpătă un mic sector de acostare chiar la capătul celui de al doilea debarcader de pasageri. Câteva minute de manevre, un marşarier, stop, şi şarturile subţiri ale „Aquilei” se fixară solid de babalele de câte o jumătate de tonă, destinate giganţilor oceanelor.

Nici nu apucase să termine cu obişnuitele formalităţi, controlul medical, vamal, controlul paşapoartelor ca şi vaccinările împotriva frigurilor, când pe iaht se sui un bărbat înalt, blond, al cărui costum civil nu-l camufla pe militar.

— Aş dori să stau de vorbă cu proprietarul vasului şi cu căpitanul, înainte de a vi se fi eliberat autorizaţia de coborâre pe mal, declară el, prezentându-se drept un împuternicit al guvernului.

Flaiano şi căpitanul îl conduseră pe oaspetele nepoftit în cabină. Acesta îi rugă să-i facă o descriere cât se poate de amănunţită a împrejurărilor în care fuseseră descoperite epavele şi coroana neagră.

— Vă mulţumesc, spuse el după e. E ascultă relatarea scurtă şi precisă a căpitanului, completată cu exclamaţiile expansivului actor de film; acum sunt perfect lămurit. Vedeţi dumneavoastră, noi am primit un raport din partea ofiţerului Van Callen, dar n-am hotărât încă dacă această descoperire trebuie să rămână secretă, sau dată publicităţii. Nu ştiu prin ce împrejurări zvonurile despre extraordinara descoperire a unor scafandri de pe un iaht italian au ajuns la urechile presei şi reporterii vă pândesc. Acesta este motivul care m-a făcut să vă văd înaintea lor. Cred că vom primi acum o serie întreagă de cereri de licenţe pentru săpături submarine şi trebuie să ştim din vreme ce atitudine să adoptăm. Apropo, nu doriţi şi dumneavoastră o astfel de licenţă?

— Nu, vă foarte mulţumesc, răspunse morocănos Flaiano. Mi-a fost de ajuns o singură întâlnire cu poliţia dumneavoastră…

— N-aş crede că vă puteţi plânge, surâse discret funcţionarul. Aţi avut norocul să daţi peste un ofiţer cu tact, care a găsit posibilitatea să precizeze că n-aţi luat legătură cu uscatul şi deci n-a scotocit tot iahtul de la chilă până în vârful catargelor.

Flaiano se ridică brusc, dându-i astfel a înţelege că discuţia a luat sfârşit.

Poliţistul de pază de lângă scara de bord împreună cu ceilalţi funcţionari nici nu apucară să-şi vină în fire când pe iaht dădură buzna patru reporteri, fiecare cu fotograful lui. Cel mai informat şi insistent se dovedi a fi reprezentantul Cape Argosului, care justifică pe deplin titlul ziarului său. Fură fotografiaţi toţi, fără excepţie, mai cu seamă Lea şi Cesare, şi desigur Sandra cu Flaiano.

— Destul, exclama în sfârşit Ivo executând salturi furibunde pe puntea care abia se golise, pentru numele lui dumnezeu, puneţi-i pe Pietro şi pe Giulio lângă scară, ca să nu mai lase pe nimeni să urce. N-o să apucăm nici măcar să ne schimbăm pentru o plimbare prin oraş! Cesare, pleci? Te pregăteşti să ne părăseşti? Se informă Flaiano cu prefăcută compătimire.

— Trebuie să lămuresc odată ce este cu Lea! Dar dacă va dura mai mult, n-ai să ne poţi aştepta, spuse pictorul convins de sentimentele de prietenie ale amicului său.

— Din păcate aşa-i. Taxele portuare sunt mari şi nu intenţionez să rămân aici mai mult de trei-patru zile.

— Merg cu dumneata, Cesare. Locotenentul ieşi din umbra cabinei de comandă. Ţi-am promis de mult să-ţi fiu tălmaci.

— O, locotenente, o clipă. Flaiano, încruntat, vorbi grăbit şi tăios. Am auzit că ţi-ai exprimat dorinţa să părăseşti iahtul la Capetown…

— Signor Flaiano, e o neînţelegere!

— Aşadar, nu te pot reţine. Noi preţuim foarte mult serviciile pe care ni le-ai adus; fără dumneata călătoria poate n-ar fi fost atât de norocoasă. Acum însă, până Ceylon şi mai departe nu se prevede nimic deosebit şi sunt convins că bravul nostru căpitan Callegari va putea să facă faţă singur.

Bătrânul căpitan deveni stacojiu de mânie.

— Domnule, eu nu pot rămâne la bord fără timonier şi fără ofiţer secund. Peste puţin vor începe furtunile de toamnă…

— Ofiţer secund voi fi eu, ajutat de Pietro. Dar dacă vă e greu, veţi putea părăsi „Aquila” la Colombo. Am de gând să petrec acolo aproximativ o lună şi am să cer în scris un înlocuitor! Aici. Însă nu aveţi dreptul să părăsiţi iahtul.

Flaiano se răsuci pe călcâie şi dispăru în coridorul cabinelor. Căpitanul, mut de indignare, se uita în urma lui, înmărmurit. Locotenentul îl luă de braţ.

— Nu te necăji, căpitane Callegari. La urma urmei, signor Flaiano e proprietarul iahtului, şi în privinţa banilor îşi are socotelile lui. Ce putem spune? Totdeauna am să-mi amintesc de această călătorie cu dumneavoastră. M-aş bucura dacă v-aţi declara de acord să nu uităm unul de altul nici în patrie.

— Dar nu pleci chiar acum? se auzi glasul Sandrei.

— Nu, desigur. Voi rămâne o zi-două la bord, până ce mă voi rostui pe uscat.

— Şi pe urmă?

— Voi aştepta transferul pe care îl cer chiar azi, telegrafic. Îmi voi comanda un bilet de avion Johannesburg Cairo. Am să stau puţin la Cairo, de plăcere, iar de acolo, acasă. Iată că nici de astă dată nu mi s-a împlinit visul cu insulele paradiziace. De altfel dumneata mi l-ai distrus e.u. Desăvârşire; eu toate astea îţi sunt chiar recunoscător! Iartă-mă, Cesare, că te-am reţinut.

*CAPITOLUL 4 Flota lui Alexandru*

A doua zi, toate ziarele din Capetown înserară note de diferite dimensiuni, mai mult sau mai puţin senzaţionale, despre sosirea

în port a iahtului celebrului actor de cinema şi despre formidabila descoperire făcută lângă coasta sud africană. Cel mai zelos fusese Cape Argus.

” Coroana neagră a unor împăraţi necunoscuţi cade de pe capul frumoasei fete-scafandru înapoi în ocean, comunicau rândurile culese cu litere grase, soţul ei se aruncă din nou în apă la o adâncime extraordinară, dar nu găseşte nimic… aşa declară el inspectorului de poliţie care asistă la toate acestea. Să fie oare adevărat, nu cumva coroana a fost ascunsă în adâncurile oceanului, într-un loc sigur şi numai un singur om, pictorul italian, cunoaşte secretul…

În cel de al doilea interviu, Cesare Pirelli neagă categoric versiunea noastră şi emite presupunerea că această coroană este într-un fel oarecare otrăvită, deoarece a provocat îmbolnăvirea inexplicabilă a curajoasei sale soţii. El ar scoate fără doar şi poate coroana, cu toate că, după cum a mărturisit cinstit pictorul, i-ar fi neplăcut s-o restituie poliţiei nepoliticoase a ţării noastre. Din sursă autorizată se ştie că guvernul are de gând să organizeze el însuşi o expediţie specială pentru cercetarea navelor scufundate, dar nu va acorda licenţe persoanelor particulare…”

Cesare aruncă ziarul pe masă şi începu să râdă.

— Eram sigur. De altfel, tu, Flaiano, în cazul când ar mai fi descoperite şi alte valori, poţi să ai pretenţii. La o treime.

— Hm! Cum de nu? Asta la sfântul aşteaptă! Făcu sceptic Flaiano.

— Urmăreşte şi tu lucrările arheologilor. Peste câţiva ani, până le-or dezgropa, cerceta, tipări… Sandra tăcu fără să-şi termine fraza.

Din cabina căpitanului apărură braţ la braţ Callegari şi locotenentul.

În dreptul schelei de debarcare cei doi se îmbrăţişară, apoi Andrea îşi ridică cu uşurinţă geamantanul cenuşiu de campanie.

— Vă spun încă o dată adio, domnilor. Andrea se înclină ceremonios, oprindu-şi îndelung privirea plină de tristeţe asupra Sandrei. Aceasta îi întinse amândouă mâinile, pe care el i le sărută pe rând.

— Ne vedem în oraş? întrebă Cesare.

— Bineînţeles. Rămân aici o săptămână încheiată. Mi-am reţinut până una-alta o cameră la Grand Hotel… e cam scump! Telefonaţi la camera şase sute cincisprezece. Dar voi?

— Lea şi cu mine ne mutăm pe seară, după ce se va fi eliberat o cameră micuţă într-un hotel de pe Victoria Street. N-ar fi bine să-ţi găsim şi dumitale o cameră acolo?

— Ba ar fi minunat. Nu sunt de felul meu pretenţios. Şi apoi, unde m-aş putea simţi mai bine decât aproape de dumneata şi de Lea?

Marinarul porni cu paşi avântaţi pe lespezile mari ale cheiului.

După plecarea lui, pe punte se aşternu o tăcere apăsătoare, de parcă cei rămaşi i-ar fi prins, unul pe celălalt, cu o faptă urâtă. În realitate aşa şi era…

Sandra nu căuta să-şi ascundă amărăciunea; stătea îngândurată, cu privirea îndreptată spre mare. Flaiano o urmărea printre pleoape.

— Ar trebui să te odihneşti, îi spuse el autoritar, astă seară suntem invitaţi la un bal organizat în scop filantropic, sus în parc.

Sandra nu răspunse.

Cesare şi Lea părăsiră vasul.

În camera cam joasă, dar spaţioasă, a unui hotel străvechi, Lea oftă uşurată:

— Aici te simţi în sfârşit ca într-o casă de om. Nu ştiu de ce, dar în ultima vreme cabina aceea strâmtă mă apăsa. Mi-era dor să simt iar pământul sub picioare, să mă duc unde vreau, să mă gândesc] a flori, şi la muzică. Să nu mă mai chinuiesc tot căutând să-mi amintesc ceva. Visam nişte abisuri negre, iar în adâncul lor uriaşe flori cuprinse de flăcări…

Cesare o apropie de el cu duioşie:

— Acum toate vor trece. Mâine ne ducem la doctorul Sanders, care ne va înlesni o consultaţie la profesorul Van Henen. Şi în curând vom pleca acasă!

— N-am de fel chef să mă întorc acasă, într-un loc unde totul mi-e cunoscut, iar prăpastia neagră să rămână! spuse Lea, apoi i se adresă întrucâtva jenată: Să stăm aici, sau poate-i mai bine să plecăm încă undeva?!

— Bine. Vom vedea mai întâi ce spun medicii. Şi atunci, sau rămânem pe loc, sau plecăm unde vei voi tu: fie spre marea rezervaţie a fiarelor Africii, fie în India…

— În India! În India! Deodată o expresie de cumplită îngrijorare îi întunecă chipul. Dar bagă de seamă, Cesare, indiferent de ce vor spune medicii, să nu mă dai pe mâna lor. Nu pot să sufăr spitalul. Tu mă cunoşti doar. M-aş prăpădi!

— Ţi-o jur!

— Dar Sandra? Ea va călători mai departe? Ne vom despărţi de ea? Şi de căpitanul Aglauco?

— Da, draga mea. Ei vor să plece poimâine. Ne vom revedea cu toţii la Roma, peste şase luni. N-ai grijă că nu pleacă ei fără să ne vadă. Hai să despachetăm repede. Tu te pricepi ca nimeni altul să creezi într-o clipă o ambianţă plăcută, intimă.

Sandra stătea întinsă pe cuşeta lată, despărţită prin draperii grele de restul cabinei. Zidul cheiului apăra iahtul de vânt. Cu toate că hublourile erau deschise şi un ventilator mare se rotea încet sub tavan, în pereţii întunecaţi de lemn lustruit şi în covoarele groase ale cabinei se aduna tot mai multă zăpuşeală. După balul acela strălucit, plin de tineret, iahtul tăcut şi întunecos îi făcuse impresia unei închisori. Nici bunii ei prieteni, Cesare şi Lea, nu mai erau aici, şi nici bravul locotenent cu ochii adânci şi limpezi. Căpitanul dormea dus în mica lui cabină lipită de timonerie. De veghe nu se afla decât marinarul de cart, morocănosul Pietro. Cheiul pustiu se liniştise, de parcă dormita şi el; doar de undeva, de departe, răzbătea vuietul surd al activităţii de noapte din port. Abia acum îşi dădea fata seama de puternica înrâurire pe care această lungă călătorie o avusese asupra ei, călătorie bogată în impresii, cu toate peripeţiile, spaimele, schimburile de idei, cu prilejul molcomelor convorbiri ce aveau de obicei loc noaptea pe punte, pe scurt, tot ce o apropiase de tinerii ei tovarăşi de drum, atât de plini de viaţă şi de năzuinţe.

Speranţele şi visurile de independenţă ale Sandrei fuseseră până acum de două ori zădărnicite, prima oară când încercase şi nu izbutise să rămână la universitate într-un post de cercetător, iar a doua, să devină stea de cinematograf. Aceste experienţe amare imprimaseră caracterului ei o considerabilă doză de cinism. Totuşi romantismul ei înnăscut, ca al oricărei naturi

sănătoase, trupeşte şi sufleteşte, biruia totdeauna redându-i optimismul, credinţa că în viaţa ei va surveni ceva nou, nu amăgitor, ci real. Tot timpul călătoriei fusese stăpânită de acest sentiment, şi iată că acum firul se rupsese.

Întreg grupul acesta de oameni simpatici şi apropiaţi sufleteşte se risipise. De acum încolo călătoria în tovărăşia lui Flaiano nu mai prezenta pentru ea niciun interes. Dar ceea ce punea vârf la toate, era faptul că Ivo, simţindu-i înstrăinarea şi ros de gelozie, devenea din zi în zi mai insuportabil. Sandra înţelegea foarte bine dorinţa iubitului ei de a-şi afirma cu orice preţ drepturile de bărbat, de a marca faptul că ea îi aparţinea în exclusivitate lui, căruia, de altfel, îi mai aparţineau atâtea alte lucruri minunate.

Şi azi, imediat după întoarcerea de la bal, cu instinctul său de proprietar, Flaiano ghicise de ce era Sandra atât da tristă. Urmase o scenă violentă cu ameninţări şi imputări.

Sandra zăcea nemişcată, chinuită de ruşine şi tristeţe, dispreţuindu-se pentru felul ei de a tergiversa, de a nu lua o hotărâre fermă sau poate, pur şi simplu, pentru că nu ştia să lupte în viaţă. Dacă Lea cea înflăcărată şi voluntară ar fi fost în locul ei, n-ar fi pregetat să-şi schimbe, totalmente rostul, pe când ea…

Pe iaht nu se bat jumătăţile de oră, dar ea le aude dinspre vasul vecin. E ora două noaptea şi somnul nu vine; nervii îi sunt încordaţi ca în preajma unei grele încercări…

Flaiano se apropie călcând, neauzit, pe covor, dădu la o parte draperiile, căutând să vadă în lumina slabă trandafirie a lămpii de noapte dacă ca doarme. Sandra încremeni într-o totală nemişcare. Nu-i tresăriră nici genele. Ivo trase draperia la loc, deschise uşa spre coridor şi strecură un şuierat înăbuşit, aidoma unui pungaş.

În cabină intră Pietro. Sandra auzi pocnind zăvorul uşii, apoi şuşotitul repezit al lui Flaiano.

— Acum se poate! Scoate-le, şi adu-mi-le, numai să nu te vadă nimeni. Pândeşte momentul…

— Păi pot chiar acum!… Aşa cum le-am ascuns, le scot uşor, le-am înşirat de-a lungul izolaţiei cablului din postamentul timonei. Nici dracu n-ar…

— Sst! Atunci adu-le imediat.

— Într-un minut. Dar signora… doarme?

— Desigur, nătărăule.

Zăvorul pocni din nou, de astă dată încet de tot. Sandra, care crezuse că e vorba de partea lui de diamante, la auzul ultimelor sale cuvinte se făcu numai urechi.

Uşa se deschise cu precauţie. Amândoi începură a şuşoti:

— Controlaţi-le, patroane…

— Lasă fleacurile, Pietro. Câte au fost, îţi aminteşti?

— O sută cincizeci şi opt de bucăţi. Număraţi, că le-am adus grămadă, fără să le mai număr. Legăturica era destul de mare…

— Bun, nu vorbi prea mult, că s-ar putea trezi.

— Dar dacă află signora Sandra, stăpâne? Şi e sigur că are să afle, dacă nu acum, atunci mai târziu.

— Am eu ac de cojocul acestei fetişcane. O potolim noi!

Străbătută de un fior, Sandra simţi cum i se zbârleşte părul de pe ceafă. Se ridică de pe pat cu deosebită precauţie şi, prin crăpătura dintre draperie şi perete, privi spre cabina luminată: Ivo şedea în faţa mesei lui de scris, acoperind în parte cu corpul puzderia de diamante risipite pe masă, şi număra una câte una pietrele preţioase, de cele mai variate dimensiuni. Sandra se dădu tiptil îndărăt şi se culcă la loc, continuând să tragă cu urechea.

Auzi scăpărând un chibrit, apoi zăngănitul încuietorii de la casa de fier.

— Dar dacă vin să percheziţioneze, stăpâne? întrebă cam speriat Pietro.

— Nu vor veni, plecăm poimâine. Iar dacă totuşi vin „important e ca tu să nu pleci nicăieri atâta timp cât sunt şi eu aici, într-o clipită schimbăm ascunzătoarea.

… Flaiano se deşteptă târziu şi îşi întinse braţele spre Sandra, culcată alături de el, cu mâinile sub cap. Răceala din privirea ei nu-l descurajă de fel, dar ea sări brusc în picioare, trase draperia în lături, se aşeză pe marginea mesei de scris şi spuse cu respiraţia întretăiată de emoţie:

— A sosit timpul să avem o explicaţie, Ivo. Azi-noapte am auzit tot. Ţi-ai prădat tovarăşii!

Dintr-un singur salt Flaiano fu în faţa ei, cu dinţii rânjiţi, măsurând-o din cap până-n picioare, cu o privire necruţătoare şi bănuitoare de gangster:

— Ai auzit tot, poate m-ai şi pândit! Ai să afli în cazul ăsta ce-am pregătit pentru de-alde astea ca tine. Să taci, să uiţi şi totul va fi ca înainte. Altfel… am să te sechestrez, şi… sa apropie încet-încet de ea.

— Prea târziu! Noaptea am şi vorbit cu căpitanul…

În culmea furiei, Flaiano scoase un urlet strident. Făcând un efort nemaipomenit de voinţă, Sandra îşi aprinse cu gesturi calme o ţigară:

— În timp ce tu dormeai, căpitanul a şi vorbit cu întregul echipaj, şi toţi prietenii tăi, în afară de cei de care te-ai grăbit să te descotoroseşti, ştiu despre cele o sută cincizeci şi opt de diamante furate de tine. Asta, ca nu cumva să-ţi treacă prin minte să faci cine ştie ce cu mine… sau s-o iei la sănătoasa. Calmează-te şi ascultă. Dacă peste un ceas nu-i vei convoca pe toţi în cabina ta şi nu vei împărţi diamantele, mă duc la poliţie şi spun tot. Absolut tot, orice s-ar întâmpla cu mine, în calitate de complice. Să fii complicele unuia care se strecoară pe-ascuns şi culege diamante, treacă-meargă, dar complicele unui bandit n-am fost şi nu voi fi.

Sandra pomi spre uşă. Ivo o ajunse, gata s-o lovească. Ea se feri şi o zbughi pe coridor.

Nu trecu niciun sfert de ceas, că Flaiano îşi şi adunase întregul echipaj care, prevenit de căpitan, aştepta într-o atitudine severă justificările patronului, Ivo Flaiano era transfigurat. Surâzând cu blândeţe, istorisi cum găsise legătura cu diamante şi cum îşi pusese în gând să le facă o surpriză, după ce primejdia va fi trecut definitiv. Cum a doua zi urmau să plece, se apucase noaptea să pregătească surpriza, însă Sandra, care nu pricepuse nimic, stricase totul cu criza ei de isterie. Acum el îi roagă pe toţi să se adune în cabină, să tragă storurile şi să facă împărţeala pietrelor descoperite de el…

Flaiano ţinu să adauge, fără ruşine, că se aşteaptă să primească o parte mai mare, pentru că el fusese cel care găsise comoara, şi mai era şi proprietarul iahtului.

Oamenii nu făceau altceva decât să se uite unii la alţii, când încrezători, când bănuitori. Scena începu să aducă a adevăr, când Flaiano, după ce închise cu grijă uşa, scoase din casa de fier o simplă legăturică de pânză din care se rostogoliră pe masă peste o sută cincizeci de boabe mari strălucitoare, diamantele.

Şaptesprezece dintre ele, foarte mari, constituiau o uriaşă comoară adunată odinioară cu preţul unei munci şi al unui risc infernal, dar care în ultima clipă scăpase din mâinile oamenilor care o descoperiseră, pentru ca apoi să zacă încă cincisprezece ani, ascunsă într-un dâmb alb, pe Ţărmul Scheletelor. Cu ochii la diamante, Sandrei îi zbură gândul spre acei îndrăzneţi şi necunoscuţi căutători ale căror nădejdi nu se împliniseră, îşi închipui încăierarea cu poliţia, împuşcăturile, morţii şi anii de temniţă ai celor prinşi. Îşi aminti cu dezgust de şuşotitul plin de aviditate al lui Ivo în timp ce-şi număra pietrele furate şi luă hotărârea să nu mai poarte niciodată podoabe cu briliante.

Cu toată strădania actorului de a prezenta cele întâmplate ca pe o simplă neînţelegere, neîncrederea şi teama semănate de acest incident încolţiseră trainic în inimile membrilor echipajului, care din acea clipă încetă de a mai fi vechea echipă unită şi tânără plecată în marea aventură. Nepreţuitele impresii culese de-a lungul îndelungatei lor curse fură întunecate de acea meschină sete de îmbogăţire, de invidie şi de neîncredere; nu le va fi oare răpită partea lor de pradă, nu vor fi oare înşelaţi sau denunţaţi de cei care se socoteau nedreptăţiţi?…

Căpitanul luă la el partea locotenentului, cea a lui Cesare şi a Leei şi se grăbi să se retragă. Flaiano şi Sandra rămaseră în cabină, singuri. Fata îşi pregăti în grabă geamantanul. După ce deschise larg uşile garderobului, scoase două rochii uşoare, o bluză de lână şi o fustă multicoloră. Îşi mai luă mantaua de ploaie şi nişte pantofi de seară. Ivo urmărea fascinat, ca în transă, mişcările iuţi şi precise ale mâinilor Sandrei, paşii ei uşori şi sprinteni.

Asemeni unei fiare încolţite, căreia îi scapă din gheare prada, actorul spumega de mânie. În afară de faptul că pierdea o amantă fermecătoare, gândul că ea va mai iubi pe cineva, probabil pe blestematul acela de locotenent, îi deveni insuportabil. Faţa schimonosită de furie i se acoperise de o roşeaţă întunecată, respira des şi întretăiat. Pumnii i se încleştaseră. Sandra îl urmărea la rândul ei cu atenţie prin oglinda cu trei feţe.

— Fără scene, Flaiano! Rostise aceste cuvinte pe un ton îngrozitor de străin şi de rece. Fii şi tu mărinimos măcar la urma,

ca în filmele tale neverosimile. A, să nu uit; am rugat pe căpitan şi pe inginer să rămână puţin pe coridor, până mă îmbrac şi ies.

— Pleci definitiv?

— Definitiv, Ivo. Mă voi strădui să iau şi acasă măsuri pentru ca speranţele tale să nu se împlinească. În romanele poliţiste victima nu izbuteşte să prevadă şi să preîntâmpine intenţiile gangsterului. Asta se întâmpla şi în viaţă, dar în cazul de faţă, nu; prietenii mei vor fi informaţi despre tot şi dacă voi dispărea subit, ei vor şti din ce pricină… Sandra continuă pe un ton mai liniştit: Nu mi-am luat decât ce era al meu; cele cumpărate de tine au rămas aici. Îţi vor prinde bine. Brăţara şi ceasul sunt în sertăraşul toaletei. Despre diamantele care mi se cuvin, după prima împărţeală, nici nu mai vorbesc, ai fi, oare, în stare să mi le dai?… Rânjetul răutăcios al lui Ivo îi confirmă pe dată că nu se înşelase. Să-ţi rămână drept despăgubire pentru cheltuielile de călătorie de până acum. Consideră că eu am închiriat iahtul, cu tine cu tot… până la Capetown. Cred că e cel mai avantajos contract pe care l-ai făcut în toată cariera ta. Adio!

Flaiano făcu o mişcare bruscă spre uşă.

— Căpitane, rosti cu glas tare Sandra.

Uşa se şi dădu în lături şi Callegari împreună cu inginerul înşfăcară geamantanul şi poşeta Sandrei. Zăvorul pocni, iar Flaiano rămase prostit, cu ochii holbaţi, pironiţi în lemnul lustruit al uşii, apoi sări ca ars, apucă de clanţă, dar îi dădu în aceeaşi clipă drumul şi începu să umble ca un nebun prin cabină, bolborosind cele mai abjecte injurii la adresa Sandrei. Năduşit, se trânti pe fotoliu, conectă ventilatorul şi îşi şterse faţa cu batista. Bâzâitul molcom şi adierea răcoroasă îl liniştiră treptat-treptat, iar cele două ţigări fumate una după alta plus un păhărel de coniac îi restabiliră echilibrul.

Flaiano îşi deschise biroul, scoase un plic şi o foaie de hârtie galbenă, groasă, se gândi puţin şi scrise:

„Către şeful poliţiei oraşului Capetown… Mă simt dator să vă previn că pe bordul iahtului meu s-au aflat, printre alţi pasageri, fosta actriţă de cinema Sandra Citti şi fostul locotenent al flotei militare italiene, Andrea Montuori. Am aflat că persoanele sus-menţionate, îndată după sosirea lor la Capetown, s-au ocupat cu cumpărarea clandestină a unor diamante furate, punându-se în legătură cu o bandă de hoţi şi contrabandişti din port. Le-am

determinat pe sus-menţionatele persoane să părăsească iahtul meu, negăsind cu putinţă a mai continua călătoria împreună. Totuşi, din lipsă de probe, nu am socotit posibil de a vă pune imediat în cunoştinţă ele cauză, ceea ce regret. Prezenta scrisoare constituie încercarea mea de a-mi repara greşeala şi de a-mi linişti conştiinţa de cetăţean. Presupun că o percheziţie minuţioasă a lucrurilor doamnei Citti şi ale domnului Montuori va da la iveală diamantele, care vor constitui probele contrabandei, şi că cei doi criminali îşi vor primi pedeapsa meritată…”

Flaiano închise denunţul în casa de fier şi ieşi pe punte, fluierând vesel. Sufletul îi clocotea de o bucurie răutăcioasă, triumfătoare. Când îşi închipuia cum Sandra şi Andrea vor fi înşfăcaţi de poliţia sud-africană, cunoscută pentru tenacitatea ei, începea să râdă cu hohote. Frumoasă lună de miere vor mai avea cei doi… la puşcărie!

Căpitanul Callegari îi telefonă lui Andrea şi o conduse în oraş pe Sandra. Nici nu apucaseră să traverseze Edderly Street, că Andrea, radios, le şi făcea semne de pe trotuarul de vizavi. O porniră toţi trei spre Victoria Street, la Cesare şi Lea, dar trebuiră să-i aştepte vreo jumătate de oră în holul hotelului, până se întoarseră de la medic. Între timp Andrea fu pus la curent cu povestea diamantelor tăinuite, care nu produse asupra lui efectul aşteptat, nu-l mai interesa nimic în afară de Sandra, de la care nu-şi putea lua ochii, ba chiar tresări când Callegari, întâmpinându-i pe Cesare şi pe Lea, le strigă, cu glas voios:

— Ei, cum merge cu doctoraşii?

— Deocamdată merge, răspunse Cesare, de altfel, azi n-a fost decât o vizită preliminară, la asistent. Consultaţia cea mare e poimâine, joi, la profesor…

— Să-mi trimiteţi neapărat o cablogramă la Colombo, pe bordul „Aquilei”, despre felul cum decurg lucrurile. Îmi făgăduiţi? Azi e ultima noastră întâlnire. Diseară ne aprovizionăm cu apă şi combustibil. În zorii zilei ridicăm ancora.

Cesare îi jură că va face întocmai. Când căpitanul începu să le repete şi lor povestea cu Flaiano, prudentul Cesare propuse să meargă la ei în cameră. Controlă mai întâi cu grijă ferestrele şi draperiile, încuie uşa, apoi îi făcu semn căpitanului, care, indignat la culme, le povesti întâmplarea.

— Dumnezeule mare! Cine ar fi putut crede că Flaiano… Îl cunosc de mult, încă dinainte de formidabilul lui succes… Cum a putut să decadă moralmente până-ntr-atât?

— Mie mi se pare că succesul prea mare duce inevitabil la. Degradare. Numai oamenii extrem de tari sufleteşte şi bine orientaţi spre un ţel nu se lasă influenţaţi, fiind prea pasionaţi de ceea ce fac, nu-şi mai cocoloşesc succesul, cum o face un om de nimic, spuse liniştită Sandra care asistase la decăderea iubitului ei. De altfel acesta pregătise de mult terenul favorabil unei rupturi.

— Nu mai teoretizaţi, spuse Andrea care abia acum ajunsese să pătrundă adevăratul sens al celor petrecute, nu văd în asta nimic altceva decât o porcărie. Spune-mi, mai bine, Sandra, ce ai de gând să faci de acum încolo?

— Am să-mi vând cele două inele ale inele şi colierul care are un smarald frumos. Banii obţinuţi îmi vor ajunge pentru biletul de avion până la Roma.

— Şi pe urmă?

— Există un celebru fotograf suedez, Riuie Hassner, preşedintele Uniunii fotografilor „Tio”. Acum doi ani, la Roma, mi-a propus să…

— Ce nevoie ai s-o faci acum, Sandra, o întrerupse locotenentul, pietrele dumitale îţi vor da posibilitatea să trăieşti şi să călătoreşti zece ani de zile!

— Adevărat? Uitasem cu totul! Zece, nu cred, dar cinci, da, prima parte din pradă care mi se cuvenea a rămas la el…

— O să-ţi dăm fiecare o treime dintr-a noastră, din cea pe care ne-ai adus-o acum. Fără dumneata, n-am fi avut niciodată parte de ea. Acum mă simt de-a dreptul milionar şi toată lumea e a mea! Exclamă voios Cesare.

— Tocmai asta dovedeşte că n-ai să fii niciodată milionar şi că habar n-ai de adevărata bogăţie. Primesc cu bucurie un ajutor prietenesc, dar să trăiesc pe socoteala unor prieteni, asta n-o pot admite! Educaţie de modă veche, n-am ce-i face! Dacă cineva înfruntă pentru mine o primejdie, mă scoate dintr-un impas, fie că m-am îmbolnăvit, fie că sunt atacată, atunci e altceva, dar să primesc bani, răpindu-i acelui om posibilitatea de a-şi realiza, să zicem, jumătate din planurile sale, sau a-şi asigura o viaţă tihnită, nu, asta nu pot admite! Fiecare îşi

urmează destinul până în clipa când şi-l alătură de cineva drag, aşa cum e cazul cu dumneata şi cu Lea… În sfârşit, ai şi dumneata o situaţie ideală pentru un pictor — când artistul se poate consacra creaţiei şi-i poate dărui câţiva ani fără să se gândească la nimic altceva… decât la Lea…

— Cesare, Cesare! Lea se atârnă de gâtul lui. Sandra spune oare adevărul? S-a împlinit ce visam în Napoli, oraşul nostru îngheţat?

— S-a împlinit… dar nu chiar aşa. În viaţă toate se întâmplă altfel decât visăm. Mereu ne apasă noi griji, ne pândesc nenorociri neaşteptate.

Locotenentul dădu să spună ceva, dar se abţinu.

Pregătindu-se să se ridice din fotoliu, căpitanul le spuse:

— Ei, bine că vă văd împreună, nu-i rea societatea. Eu trebuie să plec, Blestemat să fiu dacă nu mi se rupe inima că mă despart de voi toţi. O să-mi lipsiţi… În clipa următoare Lea şi Sandra se şi cocoţară fiecare pe câte un braţ al fotoliului în care şedea Callegari şi îşi trecură mâinile pe după gâtul căpitanului.

— Pe cuvânt de onoare că îţi dau lacrimile privind această scenă! îşi îngustă ironic ochii Cesare. Eu în locul dumitale l-aş lăsa baltă pe patron, de vreme ce şi-a dat arama pe faţă. Ce-ai vrea mai mult decât atât?!

— N-am încotro! Nu-l pot părăsi nici pe Flaiano şi nici „Aquila” Ia, daţi-mi o clipă drumul, fetelor, că braţele voastre catifelate îmi tulbură minţile…

Râzând, Sandra şi Lea se întoarseră pe divan.

Căpitanul îşi aprinse pipa:

— M-am uitat adineaori la voi şi m-am îngrozit gândindu-mă la Flaiano. Să ştiţi că e chiar greu să-ţi închipui ce poate să născocească un cap ca ăsta, în mintea lui ideile iau alt curs decât cel normal. Pe lângă toate Flaiano mai suferă şi de gelozie. De mult am observat cum îi urmărea pe Sandra şi pe Andrea. Lăsaţi, nu tăgăduiţi, că avem şi noi ochi… Ce faceţi dacă îi dă prin gând să comunice poliţiei că aveţi diamante asupra voastră? S-ar putea să fiţi percheziţionaţi chiar şi în avion şi atunci, gata acuzaţia de contrabandă şi închisoarea, spre deplina satisfacţie a lui Flaiano.

— Dar făcând acest denunţ nu dă şi el de bănuit? Iar la proces îl vom da şi noi în vileag, ripostă locotenentul.

— N-aveţi decât să-l daţi în vileag cât poftiţi, când va fi la zece mile de aici, în altă ţară. Timpul va trece, diamantele vor fi vândute, iar scumpul nostru patron o să-şi facă de cap în Polinesia, ferit de orice pericol.

— Mamma mia, cum spune Lea! Eşti un om înţelept, căpitane! Dar ce trebuie să facem? Sandra se uită neputincioasă în jur. Să trimitem diamantele prin poştă, nu se poate, să le ascundem, n-avem unde: pe Cesare şi pe Lea îi ameninţă acelaşi pericol!

— Asta aşa-i. Eu tocmai voiam să-i încredinţez locotenentului pietrele mele, pentru că mă cam tem de Flaiano şi de credincioşii lui acoliţi, Pietro şi Giulio, dar acum văd că nu se poate. Dimpotrivă, daţi-mi-le voi pe ale voastre, pe toate, şi am să le ascund pe iaht. Nu va şti de ele niciun suflet, iar la Colombo sunt liber. Acolo piaţa de desfacere a pietrelor preţioase e mare. Sau, poate că merită să continuu călătoria până în India, pentru a scăpa complet de pericol. Dacă aveţi încredere în mine, pot să le iau asupra mea să vi le păstrez, sau chiar să le vând. Socot că m-aş pricepe s-o fac mai bine decât voi.

— Doamne, ce plan minunat! Sandra îl sărută, mulţumindu-i din toată inima. Numai să nu constituie asta un pericol pentru dumneata…

— Ara să fiu foarte prudent. Acum, ştiind cu cine am de-a face, voi şti şi cum să mă apăr. Desigur, dacă se întâmpla ceva cu iahtul, marea-i tot mare…

— Ei, aşa ceva nu poţi nici să prevezi, nici să preîntâmpini, răspunse cu sânge rece Cesare. Vom rămâne atunci cei ce am fost şi înainte de călătorie, nici mai mult, nici mai puţin. Ba nu, mai puţin, dacă te pierdem pe dumneata.

— Ba mai mult, pentru că ne-am împrietenit şi am învăţat multe în călătoria asta, adăugă Sandra.

Căpitanul se ridică, repartiză cu grijă pacheţelele cu pietre în buzunarele tunicii sale largi şi plecă de-a dreptul pe iaht. Cei patru tineri rămaseră să discute asupra evenimentelor senzaţionale pe care le trăiseră. După ce luară masa într-un restaurant ieftin, Lea se întoarse acasă, iar Sandra, Cesare şi locotenentul se duseră să vândă smaraldul şi inelele. Numai pentru colier, Sandra căpătă de două ori mai mult decât se aşteptase să primească pentru toate bijuteriile ei. Probabil că

adevărata valoare a smaraldului era foarte ridicată. Fata n-avea de unde să ştie că după secătuirea zăcămintelor din Ural, smaraldele atât de curate şi de un verde atât de specific, ca al ei, deveniseră o mare raritate.

Sandra rămase să doarmă în camera celor doi, iar a doua zi de dimineaţă se mută într-o cămăruţă de la ultimul etaj al hotelului, cu vedere spre Grădina Botanică şi cartierul de parcuri al oraşului, de pe panta matahalei cubice şi întunecate a Muntelui Mesei.

Locotenentul Andrea se instala şi el la ultimul etaj în dimineaţa în care „Aquila” ieşi din golf.

Profesorul Van Henen crezu necesar să ceară pentru Lea un consult suplimentar. Cesare n-o lăsa nicio clipă singură, aşa că Sandra şi locotenentul aveau posibilitatea să rămână tot timpul împreună, de capul lor. Hoinăriră neobosiţi prin frumosul oraş, făcură câteva mici excursii prin împrejurimi şi o ascensiune pe Muntele Mesei.

Aleile străjuite de stejari seculari erau încă neatinse de toamnă, doar frunzele căpătaseră nuanţe de aramă. Sute de veveriţe se zbenguiau prin crengile lor, făcând provizii de ghindă. Aceste mici făpturi nu se temeau de loc de oameni şi sporovăiau de mama focului pe limba lor, luându-se la harţă cu porumbeii.

Cei doi tineri se duseseră şi la teatrul Bantu unde văzuseră un balet şi o operetă puritană, cu artişti „de culoare”. Naturaleţe, glasuri minunate, grave şi melodioase; îndrăcite dansuri în care superbele corpuri ale artiştilor dezvăluiau o viaţă arzătoare, aparte, necunoscută europenilor. Sandra era de-a dreptul cucerită.

— Cum se poate una ca asta? repetă ea arătând spre tăbliţele agăţate de vagoanele tramvaielor din afara oraşului, cu inscripţiile în limbile afrikaans[20] (olandeză) şi engleză: „Ni blankes”, „Nu pentru albi”! Aceleaşi inscripţii le găseai şi la uşa toaletelor, pe când restaurantele şi magazinele mai răsărite anunţau dimpotrivă că sunt „numai pentru europeni”.

— Şi asta în pliu secol douăzeci, după ce fascismul a fost nimicit!

— Cine ţi-a spus, Andrea, că a fost nimicit? Au fost nimicite trei state fasciste, dar se nasc altele, sub altă întruchipare, sub

altă lozincă politică. Peste tot, însă, e acelaşi lucru, clase, grupe, pături dominante, oricum le-ai numi, care şi-au luat dreptul de a înăbuşi părerile şi dorinţele tuturor celorlalţi, de a le impune, sub formă de legi şi programe politice, un nivel inferior de trai… care fac totul după bunul lor plac… şi dacă vrei, un fascist tipic e chiar Flaiano al nostru. Câţi dintr-ăştia n-am întâlnit aici la balul acela monden? Susceptibilitatea şi trufia cucoanelor de aici manifestată faţă de oamenii de culoare sunt, într-adevăr, de neconceput. Orice nulitate din Europa, care la ea în ţară nu face nici doi bani, e aici cu atât mai pretenţioasă, mai neobrăzată şi mai intolerantă, cu cât se simte mai prejos decât reprezentanţii cu adevărat înzestraţi ai celorlalte rase neprivilegiate. De altfel nici nu e nevoie să apelăm la deosebirile de rasă, acelaşi fenomen se întâmplă şi în Europa, între păturile privilegiate şi cele de jos, bineînţeles, întrucâtva mascat, pentru că acum nu mai e la modă; aici însă, totul se face pe faţă şi în plus cu o insolenţă detestabilă.

— Visurile mele nu se refereau numai la Polinesia, ci şi la Capetown, un oraş minunat, în drumul spre Orient, mărturisi locotenentul. Şi, nimic de zis, oraşul e frumos. Dar îmi e dezagreabil din pricina tensiunii excesive care se simte aici: unii, pentru că se aşteaptă într-una să fie pedepsiţi, iar ceilalţi pentru că vor trebui să ceară pedepse şi să pedepsească.

Andrea cuprinse cu un gest al braţului întregul gigantic amfiteatru al Capetownului.

— Acolo, mai sus decât toate locuinţele, sunt palatele bogătaşilor, cu parcuri, cu grădini întinse. Ceva mai jos, vile mici cu grădiniţe, ale slujbaşilor şi profesioniştilor prosperi. Iar şi mai jos, case mari cu apartamente de închiriat, pentru masa mijlocie a populaţiei albe şi în mică măsură a celei de culoare. Treapta următoare, străduţe înguste şi pline de praf cu case micuţe în jurul geamiilor, acolo trăiesc indonezienii, indienii şi ceilalţi presupuşi „de culoare”. Iar jos de tot, pe nisipurile ţărmului, unde vânturi neîntrerupt învârtejeşte praful şi gunoaiele, sunt aşezările africanilor, „drojdia”.. Sunt convins că dacă s-ar face numărătoarea, sus de tot ar fi de o mie de ori mai puţină populaţie decât jos, iată cum arată în realitate tabloul organizării societăţii. Cred că marile oraşe ale Europei sunt cu mult mai democratice, măcar ca aspect.

— O nu, nu! ripostă cu patimă Sandra. Pe străzile noastre domneşte acea infernală goană de automobile, care, după cum mi se pare mie, se îneacă de ură împotriva pietonilor, iar aceştia, împotriva automobilelor. Mulţimea, fără nume şi fără chip, forfoteşte grăbită, blocurile mari sunt înţesate de oameni, îngrămădiţi în încăperi scunde şi sufocante, încovoiaţi deasupra unor mese sau strunguri, făcând o muncă monotonă şi plictisitoare. Iar seara, goana după distracţii: vacarmul muzicii ritmate eu urlete şi pocnete, mirajul cinematografului, ecranele albăstrui ale televizoarelor care filtrează insinuanta lor otravă. Apoi, sute de mii de oameni se înfundă în cârciumi, vărsându-şi amarul în alcool; alcoolul potoleşte spasmul nervos al nerăbdării şi stârneşte speranţele; speranţele însă nu se-mplinesc şi nu se vor împlini niciodată. Pe nesimţite traiul devine tot mai greu şi mai mizer, iar omul, care năzuieşte spre ceva, constată că i-au fost înşelate năzuinţele. Apartamentul pe care l-a aşteptat câţiva ani de zile nu e decât o cutiuţă ieftină; câştigul, ca şi înainte, nu-i asigură îndeplinirea nici a celor mai modeste dorinţi; copiii au devenit o povară şi o grijă, nu o bucurie şi un sprijin. Şi atunci, se ridică în faţa omului un uriaş semn de întrebare: pentru ce?

— Şi dumneata, şi eu trăim în astfel de oraşe enorme!

— Şi ştii de ce?

— Nu!

— Ceva din însăşi atmosfera oraşului ne stimulează şi nu ne îngăduie să lenevim; asta se datorează, cine ştie? posibilităţilor ascunse în comorile de cultură ale lumii noastre, concentrate, fireşte, în oraşele mari.

— Probabil că dumneata ai dreptate, dar pe mine, ca militar, mă îngrozesc oraşele gigantice. În cazul unui război nuclear ele ar deveni nişte monstruoase curse de şoareci, şi n-ar strica de loc ca guvernele să reflecteze asupra acestei chestiuni. Nu mă refer la catastrofa iminentă ce s-ar produce în cazul unui război racheto-nuclear. S-ar părea că această mulţime, acest furnicar de oameni au fost anume adunaţi la un loc pentru a fi seceraţi de o moarte cumplită şi fulgerătoare. Nu! Asta să nu se-ntâmple niciodată! Şi totuşi fiecare metropolă, cum ar fi Parisul, Tokio, New Yorkul sau Londra sunt aidoma unor vâltori care înghit un volum uriaş de apă, în speţă vreau să zic alimente şi combustibil

în cantităţi pe care noi nici nu ni le putem închipui. Şi dacă survine cumva o cât de scurtă întrerupere în transporturi, în buna funcţionare a comunicaţiilor, a complexelor de deservire, oraşul se preschimbă într-o imensă capcană a morţii. Foamea, setea (mai cumplită decât în deşert) pot duce la pierzanie nenumărate vieţi.

— Viitoare e o imagine foarte plastică. I-am mai putea spune coşul unei mori care preschimbă tot ce a înghiţit într-un produs uman inferior, specimene degenerate care se depărtează tot mai mult de acel ideal al omului din vechime, aşa cum ne-am obişnuit să-l vedem în operele de artă, în operele gândirii veacurilor trecute. Nu, adevăratele oraşe ale viitorului trebuie să fie alcătuite din case mici ca astea, înconjurate de grădini, oricât de mult spaţiu ar ocupa ele. Şi dacă nu rezolvăm problema oraşelor şi a transporturilor, toată civilizaţia noastră se va duce pe apa sâmbetei; de la o generaţie la alta se vor naşte oameni tot mai neputincioşi, inapţi pentru o muncă serioasă, oricare ar fi ea.

— Dumneata, Sandra,. Ar trebui neapărat să scrii, constată, impresionat, locotenentul. Ai deveni un bun publicist.

— Nu ştiu. Azi sunt pur şi simplu în vervă. Poate că o datorez celor patru zile de totală libertate petrecute aici la Capetown. Meseria de bucătar pe iaht m-a cam obosit.

De când fugise de pe iaht, Sandra se schimbase mult. Aşa cum arăta acum, cu rochia ei de culoarea teracotei deschise, cu o broderie de fulgere aurii colţurate, cu fustă largă, părea o tânără studentă care îşi luase pentru prima oară zborul din cuibul părintesc, într-o călătorie îndepărtată.

Părul ei bogat, arămiu, adus spre spate, îi lăsa descoperită urechea dreaptă, căzând în şuviţe rebele peste sprinceana stângă, nu era pieptănat după ultima modă, ceea ce ilustra afirmaţia Sandrei, cum că o femeie cu bun-gust nu se lasă niciodată dominată de tiraniile modei, şi nu poartă decât ce-i stă bine.

Colţurile gurii ei roşii cătau în sus, ascunzând parcă zâmbetul ironic al unei fetiţe cuminţi, care nu catadicseşte, în faţa celor mari, să-şi dea în vileag simţămintele. Pe claviculele ei drepte, uşor proeminente, aluneca un şirag de mărgele africane, ieftine; ele accentuau linia frumoasă a gâtului prelung, cu nimic mai

prejos de al fermecătoarelor negrese, care aruncau priviri aprobatoare spre tânăra fată albă.

Chiar şi înainte, când toţi patru se plimbaseră, seara, pe străzile Capetownului, locotenentul observase că partenerele lor nu atrăgeau numai atenţia bărbaţilor, ci şi a cucoanelor, cu mult mai puţin binevoitoare, care cercetau rochiile simple ale celor două italience, rochii croite după gustul infailibil al urmaşelor lumii vechi.

Locotenentul şi Sandra ajunseră pe jos la hotel, apoi se despărţiră, luând-o fiecare spre camera sa. Câteva minute mai târziu, Andrea ridică receptorul. Sandra îl ruga să vină imediat la ea.

— La mine s-a făcut percheziţie! îl întâmpină Sandra tulburată.

Locotenentul îşi roti privirea prin cameră.

— O, a fost minuţios făcută, îi ghicise ea gândul. De pildă, biletele din despărţitura asta a genţii le-am găsit împăturite puţin altfel, sau capacul pudrierei, în care îmi pun cerceii, l-am găsit răsucit altfel de cum l-am închis ultima oară. Sau… Ce mai, au scotocit peste tot, au umblat şi la lustră, spre nenorocul lor camerista noastră o şterge rar de praf şi, vezi, aici e o „pată de curăţenie” la marginea sticlei.

— Jur pe madona că ar trebui să lucrezi la serviciul secret!

— Lasă gluma, Andrea, e vorba de ceva serios!

— Nicidecum. Înţeleptul nenea Callegari ne a scăpat de nişte groaznice neplăceri. Vino, te rog, la mine şi împrumută-mi şi mie puţin din spiritul dumitale de observaţie.

Presupunerile locotenentului se adeveriră. Carneţelul cu însemnări lăsat de el în fundul sertarului mesei era deplasat mai în faţă, iar sertarul nu era împins până la refuz, greşeală de neiertat pentru un marinar.

— Am impresia că la un moment dat s-au speriat de ceva, clătină din cap locotenentul; poate că ne-am întors noi puţin prea devreme. Am aici câteva însemnări referitoare la drumul parcurs, lista de cheltuieli, pesemne că se pregătiseră s-o copieze sau s-o fotografieze. În fond, n-au decât să-şi facă meseria, să ia cunoştinţă de bugetul meu personal, care nu cred să le fie de vreun ajutor.

— Dar Cesare şi Lea? îşi aminti Sandra. Să mergem la ei, cred că s-au întors. Dacă ne-au percheziţionat numai pe noi,

înseamnă că dumneata şi căpitanul aţi avut dreptate, e mâna lui Flaiano!

II. Găsiră pe Cesare aşezat într-un fotoliu. Din baie se auzea plescăitul apei şi glasul Leei care cânta. Somnolenţa şi lipsa de chef a pictorului se risipiră ca prin farmec când acesta află despre percheziţie. Sări în sus ca împins de un resort şi, timp de câteva minute, controla geamantanele, masa, dulapul şi cele mai ascunse unghere ale camerei.

— Alarmă falsă, spuse el începând să se liniştească. Nu cred că memoria mea vizuală să fie mai prejos decât a Sandrei, dar eu nu văd nici cel mai mic indiciu. Nu, Flaiano v-a făcut acest serviciu numai vouă…

— Prietene Cesare, ia dă-mi, te rog, foaia cu coordonatele semnului scufundabil. Acum sunt curat în ochii poliţiei şi n-au să mă mai plictisească, pe când vouă, poate că nu v-a venit încă rândul.

— Nu cred. Ei îşi dau seama că, percheziţionându-vă pe voi, s-au demascat şi ne-au făcut atenţi şi pe noi. Percheziţia trebuia făcută concomitent la toţi. Sau îşi închipuie că au de-a face cu nişte proşti?!

— Desigur că dumneata ai dreptate: victimele bănuielii nu suntem decât Sandra şi cu mine. Totuşi, dă-mi foaia. Eu am s-o port la mine şi am s-o duc de aici pentru că noi o să plecăm înaintea voastră, nu-i aşa?

— Cine ştie? Chipul pictorului se aspri, vădind îngrijorare. Cu medicii ăştia de aici nu se prea văd rezultate… Ei nu sunt în stare… eu văd că… Cesare îşi curmă vorba. Lea ieşise din baie înfăşurată într-un halat galben. Nimic din făptura ei, întruchipare a sănătăţii, nu trăda boala. Numai o privire atentă ar fi observat o expresie ciudată în fundul ochilor ei, ceva obscur, fie teamă, fie încordare, o dovadă abia perceptibilă a tulburării minunatei armonii care trebuie să existe între un corp sănătos şi un psihic normal. În reţeaua neînchipuit de complexă a activităţii conştiinţei şi memoriei intervenise ceva. Boala asta era oare vindecabilă? Va putea oare fi restabilit acel echilibru care, din fericire, pentru omul sănătos nu constituie o problemă? Oare Lea cea aprigă şi neînfricată a dispărut pentru totdeauna, va fi oare sortită să-şi trăiască viaţa obsedată de această întunecare a minţii, despre care vorbea cu atâta spaimă?

— Cesare, dă-mi o ţigară, ceru Lea, după ce o sărută pe Sandra. Mă conformez obiceiului de aici: aici toţi se sărută, fie că îşi dau bineţe când se întâlnesc, fie că se despart, pe stradă, la teatru, aşa fac chiar şi femeile cu bărbaţii. Numai aşa, ca o politeţe! Explică ea, surprinzând surâsul viclean al lui Cesare. Voi abia acum aţi venit? Mâncăm împreună?

— Nu, noi am şi luat masa, dar ieşim din nou, răspunse Sandra. Printr-o înţelegere mută, hotărâseră să nu-i spună nimic despre incursiunea agenţilor poliţiei.

Cesare, care răsfoia ziarele de seară, scoase deodată o exclamaţie de mirare.

— Iarăşi corăbiile noastre! Uitaţi-vă pe pagina a doua. Profesorul Botsma, de la Universitatea din Stellenbosch, istoric de vază, cunoscător al antichităţii, afirmă că epavele corăbiilor descoperite de scafandrii italieni, în preajma coastei Africii de Sud-Vest, nu reprezintă altceva decât flota naufragiată a lui Alexandru Macedon!

— Ce scorneală o mai fi şi asta?

— Ba nu, observaţia e serioasă şi trebuie să adaug că profesorul, oricine ar fi el, nu aruncă vorbe în vânt. Ia ascultaţi:

„Istoricii au stabilit ele mult, că Alexandru Macedon, cu puţin înaintea morţii, a ordonat construirea linei flote gigantice de opt sute de corăbii. Câteva zeci de mii de bărbaţi şi femei, toţi tineri, meseriaşi şi cultivatori de pământ, urmau să întemeieze o colonie grecească pe pământurile noi cucerite, în India. Flota era comandată de diadvhul Nearh, unul dintre cei mai apropiaţi tovarăşi de arme ai lui Alexandru, care o şi pornise cu flota spre destinaţie. Intre timp, Alexandru îşi curmase brusc expediţia norocoasă în India (trecuse Indul) şi se întorsese în noua sa capitală, Babilon, unde a zăcut bolnav o vreme şi apoi a murit. La împărţirea pământurilor între diadohi, Nearli a primit flota împreună cu toţi oamenii şi trupele respective, cu scopul ca pământurile cucerite de ei să alcătuiască o împărăţie a lui, aparte.

În privinţa sorţii pe care a avut-o flota lui Alexandru Macedon, părerile savanţilor sunt împărţite. Unii, cu mare autoritate în materie, susţin că flota a fost concentrată la ţărmul Levantului şi că după ce Nearh a părăsit-o pentru a îi prezent atât la căpătâiul comandantului său bolnav, cât şi la împărţire, flota s-a

împrăştiat prin Marea Mediterană. Alţii, cărora mă alătur şi eu, sunt de părere că flota destinată supunerii Indiei n-a putut fi construită în Marea Mediterană, ci că a fost făurită în Golful Arabiei din Marca Roşie şi că cifrele de opt sute de corăbii cu o sută cincizeci de mii de oameni au fost mult exagerate în naraţiunile ulterioare. Eu apreciez numărul ele vase la aproximativ trei sute şi presupun că flota de sub comanda lui Nearh străbătuse Marea Roşie şi intrase în Golful Persic în momentul când comandantul flotei a primit vestea despre boala grea a lui Alexandru. După împărţeală, Nearh şi-a îndreptat armada nu spre India, ci a hotărât să înconjoare Libia (Africa) şi să intre în Marea Mediterană dinspre apus, după ce va fi supus bogatele pământ un aflate la sud-vest de Coloanele lui Hercule, descoperite de navigatorul Hannon.

Istoriograful Harold Gledwin socoteşte că Nearh a plecat în India, apoi în Indonezia şi a ajuns la ţărmurile Americii de Sud, iar că oamenii destinaţi să colonizeze pământurile noi au pus temeliile culturii popoarelor încă şi maya. O astfel de presupunere este cu totul inadmisibilă. Nu mai precizăm că elementele de cultură amintite n-au nimic comun cu cea elenistică, lăsată de Alexandru pretutindeni în Asia, iar din simplul calcul al termenelor de navigare, rezultă că nişte corăbii de lemn n-ar fi putut rezista un timp atât de îndelungat în mările tropicale în care lemnul, neprotejat de nimic, este repede distrus de cari. Cu mult mai verosimil este că Nearh, încercând să ocolească Africa, a pierit fără urmă lângă coasta de sud-vest a continentului; asta de altfel şi explică totala lipsă de informaţii istorice asupra sorţii flotei şi a lui Nearh însuşi. Micuţele corăbii eline se salvau de obicei de furtuni, apropiindu-se de maluri, dar în dreptul Ţărmului deschis al Scheletelor n-au putut găsi un refugiu, şi toată flota a pierit, până la ultimul vas, iar oamenii care au izbutit să se salveze şi-au găsit moartea în pustiul lipsit de apă al acestui ţărm neprimitor.”

Cesare citi articolul până la sfârşit, ascultat cu toată atenţia de prietenii lui.

— E un om cu vaste cunoştinţe! încheie aprobator pictorul. Nu degeaba m-am mirat că aceste vase mi se păreau, nu ştiu de ce, cunoscute. Apoi şi amforele…

— Ce tot spui tu, Cesare, se miră Lea. Vorbeşti de parcă tu ai fi descoperit corăbiile acelea! Dar, n-are importanţă, problema e foarte interesantă şi aşa!

— Mai e un articol, îşi aminti Cesare. Un alt specialist, de astă dată geologul Kane de la Universitatea Witwatersrand din Johannesburg îl susţine pe acest istoric. El combate obiecţia principală, cum de au putut să se păstreze timp de două mii şi mai bine de ani nişte corăbii într-o zonă de brizanţi. Geologul susţine că aceste corăbii s-au scufundat la o adâncime cu mult mai mare, inaccesibilă valurilor, însă ridicarea totală a malului Deşertului Namib a readus regiunea flotei scufundate la o adâncime accesibilă scafandrilor şi că acest fenomen s-a produs foarte recent. De-a lungul întregii coaste s-a înregistrat apariţia a numeroase recife, altădată aflate la mari adâncimi.

— Chiar aşa este! nu se putu stăpâni Andrea. Îţi aminteşti, Cesare, că ne-ai şi vorbit despre acea stranie lipsă de viaţă a stâncilor submarine, acolo unde se aflau corăbiile, ba aceeaşi impresie ne-o dădea toată zona.

— Ce ciudat, parcă aţi fi nişte conspiratori, se bosumflă Lea. Parcă aţi fi fost acolo şi mie nu vreţi să-mi spuneţi! Nu ştiu de ce, dar Cesare îmi tot ascunde ziarele, am observat eu. E vorba de un secret sau de o surpriză?

— De o surpriză, scumpa mea! Dar toate astea nu sunt decât glume stupide. Mă duc să mă spăl şi pe urmă cinăm. Sandra şi Andrea trebuie să se ducă la un concert.

## *CAPITOLUL 5 Trenurile care plâng*

Concertul ales de Sandra avea loc într-o mică grădină, cu vederea spre mare. Noaptea de toamnă, surprinzător de caldă, fără lună, fără vânt, crea o atmosferă de linişte oarecum în dezacord cu ciudatul program al concertului, alcătuit din bucăţi tragice, anume parcă pentru auditoriul african. Şi, într-adevăr, africanii care alcătuiau în majoritate publicul, atât de muzical din fire, ascultau nemişcaţi, ca şi cum vraja muzicii i-ar fi preschimbat în statui de marmoră neagră, de bronz întunecat sau de aramă.

Orchestra, nu prea mare, cânta cu extremă precizie şi cât se poate de armonios, supunându-se celui mai mic gest al dirijorului, un francez brun, plin de temperament.

Peste capetele plecate ale ascultătorilor „de culoare” se revărsă într-o cascadă de sunete o simfonie la fel de impetuoasă, năprasnică, plină de dramatism ea însăşi existenţa lor. În vremea asta oraşul îşi trăia viaţa lui nocturnă în strălucirea reclamelor şi a vitrinelor, în zgomotul străzilor, ca şi cum vraja muzicii L-ar fi transformat într-un decor al realităţii. Simfonia îi era cu totul necunoscută Sandrei.

După o scurtă pauză, în partea a doua a programului fură executate dansurile simfonice ale lui Rahmaninov, Chemări neliniştite, alternând cu murmure sumbre şi ritmate. O galopadă turbată prin stepele nocturne, un vârtej nebunesc, povara prizonieratului, tristeţe şi neputinţă în strigăte şi cântece. O ultimă luptă, şi apăsătoarea resemnare.,

— Spre apus, dincolo de arcul luminat al golfului şi al cheiurilor portului se zărea oceanul întunecat îmbinându-se cu cerul în depărtarea fără de sfârşit. Numai luminiţele navelor şi ale unor constelaţii necunoscute se luptau cu întunericul ce cobora peste oraş.

Andrea îşi arunca mereu privirea spre Sandra, luminată de reflexele sărace ale rampei. Stătea dreaptă, uşor încordată, toată numai auz, cu buzele întredeschise. Trăsăturile feţei pe care i le cunoştea până în cele mai mici amănunte i se păreau chinuitor de frumoase. Poate n-a sosit încă timpul să-i vorbească despre dragostea lui. Dar Sandra, şi fără de asta, o ştia. Îşi spuse că, dacă i-ar mărturisi dragostea, ar obliga-o la un răspuns. Îi venea însă foarte greu să se stăpânească. Îi luă încetişor mâna stângă pe care şi-o ţinea pe genunchi şi o duse la buze. Pe neaşteptate Sandra îi răspunse strângându-i uşor degetele.

O atrase atunci spre el galeş, dar cu putere. Ea îşi apăsă o clipă obrazul de umărul lui, apoi se retrase hotărâtă pe locul ei. Andrea îi apucă din nou mâna, şi nu-i mai dădu drumul până la sfârşitul concertului, mângâind-o eu duioşie, sărutându-i pe furiş degetele lungi şi subţiri, cu pielea acum asprie.

De îndată ce se stinseră ultimele sunete ale viorilor, Sandra se ridică şi, fără un cuvânt, se îndreptă spre ieşire. Oarecum descurajat, Andrea o urmă, nu fără a observa privirile stăruitoare cu care o petreceau bărbaţii.

O luară încet, alături, cotind pe prima stradă întâlnită ca să se piardă de mulţimea „de culoare” întotdeauna atât de veselă şi zgomotoasă.

— N-am voie să ascult astfel de bucăţi, spuse Sandra după o lungă tăcere. Urmărită de muzica lor, am impresia că merg pe marginea unei prăpăstii, gata-gata să mă prăbuşesc în gol. Nu, să mă înţelegi bine, nu mă gândesc la moarte, ci că aş putea comite vreo faptă necugetată pentru care va trebui să plătesc, aşa cum a exprimat-o muzica…

— Şi eu care credeam că voi, actriţele, aveţi darul de a vă metamorfoza, punând astfel stavilă loviturilor vieţii, spuse marinarul, dându-şi pentru prima oară seama de puterea dragostei lui pentru Sandra. În timpul concertului erai una, iar acum eşti alta…

Oprindu-se din mers, Sandra se uită ţintă în ochii lui. Apoi privirea i se mai îmblânzi, şi, cu toate că lumina rarelor felinare de pe stradă era slabă, Andrea citi în ochii ei o duioasă ironie.

— Dragă Andrea, încetează de a-ţi mai închipui că sunt o mare actriţă! Nu sunt decât un model bun, care juca destul de mediocru, aşa cum ar putea-o face orice femeie, dacă nu e un monument de dizgraţie şi prostie. De fapt eu n-am nimic comun cu cariera actoricească, a fost un pas greşit. M-a costat scump, dar m-am învăţat minte.

Andrea surâse neîncrezător. Sandra îl luă de braţ şi se lipi uşor de umărul lui, căutând să-şi potrivească pasul dansant cu mersul lui apăsat de marinar.

— Dragul meu, poate că într-o zi ai să binecuvântezi soarta că n-am devenit artistă.

— Asta în. Ce. Caz?

— Dacă… În sfârşit… Sandra se fâstâci o clipă, apoi reluă, vorbind repezit: Dacă nu eşti înzestrat cu un talent formidabil, ieşit din comun, care apare poate o dată la o generaţie, drumul spre culmile artei e greu şi necruţător. Aşa-i la noi şi, probabil, la fel e pretutindeni. Iar o femeie, fie ea chiar foarte talentată ca să ajungă o mare actriţă, va trebui pe parcursul anilor să piardă atât de mult din firescul ei, încât va înceta de a mai fi femeie şi va rămâne numai actriţă. Nu-i departe de adevăr zicala că oamenii talentaţi n-au inimă.

Locotenentul se opri brusc, şi, şoptindu-i numele, prinse în încleştarea braţelor sale puternice trupul Sandrei. Cu respiraţia întretăiată, tânără femeie îi cuprinse gâtul, genele-i lungi îi ascunseseră ochii. Se treziră la realitate abia când un grup de oameni veseli apăra la capătul opus al străzii.

— Doamne, ce neruşinaţi suntem! îngăimă Sandra netezindu-şi părul şi potrivindu-şi rochia. Într-un oraş străin! Acum vom fi duşi la închisoare, pe motiv că unul dintre noi doi e o bestie „de culoare” care încearcă să ademenească un îngeraş „alb”.

— Dar văd că te-a băgat în sperieţi poliţia de aici! Nu-ţi fie teamă, doar eşti cu mine! Rosti grav Andrea, căutându-i privirea. De prea multă iubire îşi simţea inima zvâcnind în piept, greu, dureros. Sandra se depărtă de el şi clătină din cap:

— Nu trebuie, dragul meu. Aşteaptă şi. Am să-ţi explic tot. A sosit timpul să stăm serios de vorbă.

Cei doi tineri o luară pe o alee întunecoasă, între două şiruri de căsuţe adormite. Undeva spre dreapta şi în faţă se auzea zgomotul trenurilor electrice de pe linia „Capetown Simonstown”, sfâşiind noaptea cu ciudatele lor sirene plângăreţe, asemeni unor gemete omeneşti.

— N-o să-ţi fie ruşine cu mine dacă am să… merg desculţă? M-am obişnuit să umblu astfel pe puntea vasului „Aquila”, în timp ce călătoream pe mare… Aş vrea să merg acum până departe departe, aşa desculţă. Aici e întuneric şi n-o să se vadă că te fac de râs.

Sandra îşi smulse pantofii din picioare. Paşii ei pe strada prăfuită îi părură lui Andrea nemaipomenit de uşori, de parcă fata ar fi plutit în aer. Neputându-se stăpâni, o îmbrăţişă, dar ea se eliberă din nou, de astă dată mai energic.

— Am înţeles, rosti înfundat marinarul, îl iubeşti încă!

— Pe cine, pe Flaiano? O-o, nu! Dar înţelege-mă, Andrea, nu pot aşa. Trebuie să stau o vreme singură, să mă descotorosesc de tot ce s-a prins de mine, să devin o altă Sandra, aşa cum mi-am dorit, şi nu cum am devenit prin forţă împrejurărilor. Înţelege asta, Andrea!

— Atunci de ce să respingi sprijinul şi… dragostea mea?

— Le resping? Nu! Te-aş ruga însă mult să-mi laşi puţin răgaz, să nu mă zoreşti.

— Să nu te zoresc să accepţi dragostea unui simplu marinar, care n-a săvârşit în viaţa lui nimic deosebit?

— Mă doare când te aud vorbind astfel, atât de puţin corespunde ce spui cu imaginea ce mi-am făcut-o despre dumneata, Andrea. De cum încep discuţiile despre „simpli” marinari, funcţionari, mecanici, îmi vine să cred că…

— Ce anume?

— Nimic, n-are nicio importanţă! îmi vine să cred că în omul acela există o incertitudine interioară, o lipsă a integrităţii, că el încearcă să se agaţe de ceva şi să arunce vina pe umerii altuia.

— Şi ce ai vrea?

— Să vină acela care va accepta femeia aşa cum i s-a înfăţişat, aşa cum a modelat-o viaţa şi cum s-a modelat ea însăşi şi nu o făptură pe care dumnezeu a livrat-o după o comandă specială. Şi dacă ar vrea s-o vadă altfel, mai feminină sau mai băieţoasă, atunci să fie el în stare s-o transforme!

— Şi mulţi te-au… transformat după placul lor? Întrebă Andrea cu glasul sugrumat, neplăcut. Auzului.

Sandra se întoarse spre el cil o mişcare atât de fulgerătoare, încât îşi pierdu o clipă echilibrul. Privindu-l ţintă în ochi, nici nu-şi dădea seama că îşi apasă mâna pe inimă aidoma unui om rănit. Ce se întâmplase cu sensibilul şi “bravul ei cavaler? De unde această grosolănie gratuită şi neaşteptată? Sau este inevitabil ca toate să meargă bine numai până la limita dincolo de care bărbatul dispare ca individualitate şi devine doar întruchiparea impersonala a sexului său? Chiar şi bunul Andrea?

Locotenentul îşi dădu desigur seama că Sandra se simte amarnic jignită, dar nu mai era în stare, aşa cum făcuse acum câteva minute, s-o ia de mână şi să-i ceară iertare. Părea că toată gelozia acumulată în timpul navigării pe „Aquila”, care-l chinuise de multe ori, a explodat în această clipă. Simţind cum se rup unul câte unul firele care aparent îi apropiaseră pentru totdeauna, Andrea murmura cu încăpăţânare:

— Nu vreau să ştiu decât adevărul.

— Adevărul e în funcţie de modul cum caută să-l înţeleagă fiecare din noi. Pentru cel care iubeşte, e unul, pentru cel care urăşte, care e bănuitor, altul!

— Până acum am ştiut că adevărul nu poate fi decât unul.

— Dragul meu marinar, nu eşti decât un copil! De îndată ce am devenit „Miss Roma” m-am pomenit înconjurată de tot felul de crai experimentaţi: regizori de filme, ziarişti, fotografi sau oameni care nu făceau nimic şi care se consacraseră carierei de cuceritori ai fetişcanelor de felul meu, fetişoare care abia înfloriseră căpătând ceva din frumuseţea diavolului.

— Ce fel de expresie cinematografică o mai fi şi asta?

— N-are nicio legătură cu cinematograful. Francezii spun de cineva că are „la beaute du diable” atunci când o fată e în plină înflorire, proaspătă şi plină de viaţă. Asta se întâmplă de obicei la optsprezece ani. Acest gen de frumuseţe produce un efect copleşitor asupra bărbaţilor, mai ales asupra celor vârstnici. Şi probabil că această figură de stil a apărut în evul mediu. Acum şase ani m-am înscris la seminarul de pe lângă catedra de istorie antică, am căpătat „frumuseţea diavolului” şi o dată cu ea şi titlul de „Miss Roma”. N-am fost niciodată nici flashy[21] nici easily accessible[22], cum se exprimă americanii, dar desigur că n-am putut rezista unor atacuri deosebit de iscusite. Totul s-a desfăşurat potrivit programului obişnuit. Un regizor, începutul carierei cinematografice, eşecul, munca de ghid cu turiştii străini, apoi Flaiano…

Sandra tăcu. În noapte se auzi din nou vuietul jalnic al trenului electric.

— Desigur că ar fi mai bine dacă fetele ar învăţa din copilărie şcoala vieţii şi a iubirii, reluă Sandra. Am face alegeri mai juste, ne-am da mai bine seama de realitate. Astăzi mi se par de-a dreptul ridicole obişnuitele procedee ale cuceritorilor de inimi. Pălăvrăgeala despre singurătate, despre sufletul neînţeles, pretenţia de a apare învăluit în mister, debitarea unor minciuni despre nişte aventuri extraordinare. Poveştile despre iubirile înflăcărate au fost născocite încă din vremea vechiului Egipt şi repetate pe diferite tonuri în toate limbile globului. Şi lucrul principal îl constituie specularea celei mai sensibile strune a sufletului feminin, mila. Compasiunea stârnită cu tact şi la momentul potrivit a dus la pierzanie mai multe femei decât toate celelalte şiretlicuri masculine.

— Ţi-e mai puţin milă de mine decât, de pildă, de Flaiano?

Sandra rămase ca trăsnită.

— Cum de nu ţi-e ruşine să vorbeşti aşa? Oare…

— Dacă dragostea mea te stinghereşte, mă pot retrage!

— Andrea! În glasul Sandrei răsună un accent de deznădejde ce nu-i era proprie.

Andrea, bosumflat, tăcu tot timpul până când ieşiră pe şoseaua largă, străjuită de două şiruri de stejari şi platani. Plânsetul trenurilor se auzea. Acum mai sfâşietor, scoţând-o pe Sandra din sărite.

Se opri ca să-i explice încă o dată cât e de obosită de veşnicele insistenţe ale bărbaţilor, de manifestările primare, curente în lumea filmului, la Roma, cât e de sătulă de tot ce a văzut în aceşti ultimi patru ani de viaţă. Să-i destăinuie cât se gândise la strânsa lor prietenie, spunându-şi că apropierea lor nu va începe cu obişnuitele sărutări, ci că vor porni de-a dreptul, umăr la umăr, spre o viaţă mai liberă şi mai luminoasă… Însă Andrea era atent la o maşină care gonea pe şosea şi-i făcu şoferului semn să oprească. Sandrei i se păru că marinarul era fericit de ivirea acestei maşini.

— Oare pasiunea te-a orbit în aşa măsură, Andrea, încât nu-ţi dai seama de nimic, vorbi din nou Sandra în timp ce se aflau în taxi, zău că pe mare erai cu mult mai atent şi mai sensibil, un adevărat cavaler medieval.

Locotenentul o opri cu un gest al mâinii, oferindu-i o ţigară. Sandra fuma, căutând să vadă faţa tânărului, dar el se ferea de ochii ei atenţi şi alarmaţi. Tăceau amândoi, încordaţi la maximum, înstrăinaţi. Maşina gonea acum pe străzile din centru, scăldate în lumină, dar în faţa Sandrei stăruia ca şi înainte şoseaua întunecată şi pustie şi în minte îi răsunau, obsedant, sirenele tânguitoare ale trenurilor.

Taxiul se opri în faţa hotelului. Sandra sări jos din maşină, lăsându-l pe locotenent să plătească, puse iute mâna pe cheia ce i-o întinsese portarul de serviciu şi intră, alergând, în lift. O dată ajunsă în camera ei, se aruncă pe pat, amarnic scuturată de un tremur nervos. Zăgazul lacrimilor se rupse abia mai târziu. Stătea culcată, trăgând fără să vrea cu urechea la cel mai mic zgomot. Dar niciun ciocănit în uşă, niciun zbârnâit de telefon nu auzi până dimineaţa, când, după ce plânse pe săturate, se pierdu într-un somn adânc.

Soarele o trezi, făgăduindu-i parcă o nouă bucurie, dar îşi aminti de evenimentele din ajun şi totul se întunecă. Făcu în

grabă un duş, se îmbrăcă şi-i telefona lui Andrea. Nu răspunse nimeni. Ceru atunci legătura cu camera lui Cesare şi aşteptă, neliniştită, cu receptorul în mână, până ce auzi glasul telefonistei: „Nu răspunde, doamnă I” Cum nu se simţea în stare să mai rămână aşa, fără nicio veste, se gândi ca, până la înapoierea prietenilor ei, să meargă la Grădina Botanică. Coborî. Portarul îi întinse un plic fără timbre. Recunoscând scrisul, simţi că-i vine rău. Se aştepta la una ca asta. Rupse plicul, bănuind dinainte conţinutul scrisorii. Chiar aşa şi era. Andrea se frământase toată noaptea, dimineaţa îşi luase rămas bun de la Lea şi plecase la Johannesburg de uncie urma să plece mai departe cu primul avion.

Sandra surprinse privirile mirate ale portarului şi ale unui englez în vârstă care aştepta acolo, într-un colţ al holului. Abia atunci simţi prelingându-se pe obrajii ei şiroaie de lacrimi, şi se repezi înapoi spre ascensor.

Aplecat asupra băii, Cesare, adânc îngândurat, urmărea cum se golea apa şi nu reacţiona la apariţia năvalnică a Leei.

— Ia uită-te puţin, ai observat cum se scurge apa? Se învârteşte ca şi când ar închipui un mic vârtej, în sens contrar acelor ceasornicului!

— Cum de nu ţi-e ruşine să filosofezi cu ochii la apa murdară, acum când s-a întâmplat o nenorocire?!

— Ce s-a mai întâmplat?

— Andrea şi Sandra s-au certat. Azi-dimineaţă, pe când tu lipseai, nefericitul nostru locotenent a venit să-şi ia ră mas bun. Eu am luat drept glumă despărţirea asta duioasă, când colo el a fugit la Johannesburg.

— Dar cu Sandra ce-i?

— Vin de la ea. S-a încuiat în cameră, nu vrea să mănânce nimic, are ochii roşii. Eu o înţeleg. Andrea n-a mai avut răbdare. Nu şi-a dat seama că trebuie să-i lase timp fetei să-şi revină… Şi totul s-a terminat.

— Ba nu s-a terminat, răspunse liniştit Cesare, lasă c-o s-o dreagă, el. O să înţeleagă că nu-i jucărie să iubeşti o femeie frumoasă. Trebuie să rabde şi să se perpelească niţel. Aşa cum am pătimit şi eu cu veşnicele tale capricii şi năbădăi!

— Eşti un mincinos! Dar să ştii că întâmplarea asta m-a decepţionat. Locotenentul nu s-a dovedit a fi un adevărat cavaler… Ce rău îmi pare pentru Sandra!

— Linişteşte-te, amazoano! Bine ţi-a zis Sandra. Stai jos şi să ne gândim puţin. În primul rând să n-o lăsăm în voia sorţii. Cred că se simte foarte însingurată în oraşul ăsta străin.

— Cât eşti de bun, Cesare! Plănuisem să ne ducem astăzi la Rezervaţia naturii. Convinge-o şi pe ea să vină…

De la poalele dealului Winberg, drumul o lua printre vii spre poienile întinse, străjuite de stejari, pe povârnişul dinspre miazăzi al Piscului Diavolului, În lumina puternică a soarelui, ciorchinii grei aveau acea luminozitate caldă, blândă şi străvezie, pe care, dintre toate roadele pământului, o au numai strugurii. Italienilor nu le veni să creadă, când aflară că erau ultimele soiuri târzii şi că adevăratul cules se terminase în februarie, tocmai în timpul când pe Mediterana iarna-i în toi şi bântuie vânturile aducătoare de zăpadă. Tristeţea nemăsuratei lor îndepărtări de patrie îi năpădi pe toţi trei, în ceasul acesta molcom din preajma asfinţitului. Sprintenele gazele roşcate şi gnu-ii cei posomoriţi, de o urâţenie grotescă, se apropiau până în marginea drumului, fără să se sperie de automobile. Pavianii scoteau scurte schelălăituri ascuţite şi furioase, cocoţaţi” sus pe colţuri de stâncă.

Sandra se apropie de gard, îşi întinse mâna chemând spre ea antilopele. „E o fiinţă rară, gândi Cesare, frumoasă ca o veneţiană, ascuţită la minte ca o florentină, înţeleaptă… Şi de ce oare te apucă întotdeauna teama pentru oamenii multilateral înzestraţi? Zeilor nu le place perfecţiunea omenească maxima aceasta era cunoscută încă din cele mai străvechi timpuri şi se referea nu numai la oameni, ci şi la obiectele de artă. Majoritatea celor mai minunate opere de artă au pierit. Când chinezii, maeştri în porţelan, făureau un vas de o deosebită frumuseţe, îl răceau printr-un procedeu intenţionat greşit, pentru ca glazura de pe el să se acopere cu un păienjeniş de crăpături mărunte. Obiectul nu se mai prezenta ca o realizare perfectă şi astfel nu mai era ameninţat să piară din pricina invidiei zeilor… Tot aşa e şi cu oamenii…”

Lea îl trase pe Cesare de mânecă, spunându-i încetişor:

— Ştii, mă gândeam acum că omului îi e aproape neîngăduit să fie şi foarte frumos, şi foarte fericit.

— Mi-ai citit gândurile, răspunse uimit Cesare: chiar în clipa asta am ajuns la concluzia că imperfectă trebuie să mai fie viaţa noastră, dacă kalokagatia, adică îmbinarea frumuseţii fizice cu cea spirituală, ideal spre care au năzuit atât de fierbinte cei din vechea Eladă, le e fatală oamenilor care o posedă. Şi în acelaşi timp, unilateralitatea flagrantă, aş spune chiar cea mai fantastică îngustime de spirit a paranoicilor, îi mână spre succes şi spre culmi în societate sau în politică. Sandra are dreptate când spune că chiar la temelia civilizaţiei noastre europene există ceva bolnăvicios şi revoltător de nedrept! Ce. Planuri ai de-acum încolo, Sandra? O întrebă Cesare, în timp ce se înapoiau la hotel.

Atitudinea liniştită şi zâmbetul ei trist îl făcuseră pe pictor să ajungă la concluzia că întrebarea pusă n-o va indispune.

— Nu ştiu. Aş vrea să plec cât mai repede de aici, dar nu la Cairo. Poate iau vaporul, cu toate că m-am plictisit să tot navighez. Într-un cuvânt, nu m-am hotărât încă. Deocamdată am să aştept, să văd ce va spune profesorul vostru. Mâine Lea merge la consultaţie? Sper că e ultima!

— Nu-mi prea vine a crede. De câte ori nu m-au amânat!

— Rămâi cu noi! propuse Lea. Mă tem, însă, că pentru tine nu e firesc să…

— Crede-mă că acum n-am nevoie ele nimic. Poate că m-a obosit atmosfera în care sunt neapărat evaluate calităţile fizice, atmosfera de invidie, trădare, înşelăciune, de întrecere în toalete, m-a obosit, poate, viaţa aceea de lux fals, strălucirea ispititoare a acelor baloane de săpun care înconjoară arta filmului şi care te fură. De mult timp mi s-a urât cu toate, poate datorită faptului că creierul meu are nevoie de ceva în plus. Nu e de loc boema aceea uşoară pe care şi-o închipuie lumea, ci o sclavie, insuportabilă şi prin aceea că denotă un nivel mult inferior. Pe scurt, mă simt foarte bine cu voi şi dacă nu vă stingheresc…

— Lasă, Sandra, nu mai face fasoane, e inutil! Doar… Lea o îmbrăţişa cu putere şi o sărută.

În holul hotelului, portarul îi întinse lui Cesare o foaie de hârtie. Pictorul citi nedumerit în josul paginii un nume

necunoscut, neînţelegând nimic din scurta explicaţie în englezeşte a portarului. Sandra interveni:

— Ţi-a telefonat un profesor. Vrea să te vadă neapărat, chiar astă-seară. E foarte urgent. Va telefona la ora şapte. Profesorul Wilfried Deragazi, citi Sandra. O fi neamţ?

— Mai curând turc, cu nume nemţesc, îşi dădu cu părerea Lea, intrigată. Fă bine şi ne lămureşte, Cesare, pentru că sântem flămânde şi fioroase şi ai putea avea de suferit.

— Jur pe cele o mie de biserici din Roma că n-am auzit niciodată de acest domn!

La ora opt fix se auzi o bătaie în uşă. Un bărbat destul de înalt şi zvelt, într-un costum impecabil de seară, îşi făcu apariţia. În câteva secunde cercetă asistenţa cu o privire ageră, se înclină respectuos în faţa doamnelor şi i se adresă lui Cesare în italiană:

— Wilfried Deragazi, profesor arheolog la Institutul de arheologie din Ankara. Dumneavoastră sunteţi pictorul Cesare Pirelli?

Cesare se înclină la rândul lui şi-l prezentă pe profesor doamnelor, studiindu-şi pe furiş musafirul. Un obraz uscat, cu pometţi şi maxilare proeminente, cu nasul mare şi bărbia pătrată, masivă, cu părul închis şi sprâncenele stufoase, ochii imobili şi pătrunzători ca ai unui pictor. În jurul gurii mari se reliefau muşchii orbiculari ai buzelor subţiri şi strânse, vădind o fire foarte voluntară. Din privirea acestui om, care ca vârstă nu părea a avea mai mult de treizeci şi ceva de ani, emana o putere duşmănoasă, ieşită din comun. Tânărul profesor aruncă o ochire fugară spre Lea, zăbovi o clipă asupra Sandrei, căreia i se păru că privirea întunecată a bărbatului necunoscut o ţintuise ca ceva fiziceşte palpabil. Dar numai o clipă. Profesorul surâse apoi, lăsând să-i sclipească un dinte de aur.

— Aş dori să am cu dumneavoastră o convorbire exclusiv de afaceri. Vă rog să-mi faceţi un serviciu. Mă interesează

Într-atât amănuntele tehnice ale descoperirii dumneavoastră, încât, în urma comunicatelor agenţiei Reuter, am venit aici cu avionul tocmai de la Ankara.

— Nu cred să vă pot împărtăşi altceva în afară de cele apărute în ziare, începu pictorul.

— Nu, nu, vă rog să nu mă refuzaţi. Uneori un amănunt neînsemnat…

Cesare privi înapoi îngrijorat. Chinuită, Lea îşi încreţea fruntea, şi faţa ei, care până atunci exprimase doar veselie şi curiozitate, era iarăşi schimonosită de nelinişte. Profesorul observă şovăiala lui Cesare.

— Poate că pe doamne nu le interesează convorbirea noastră? Să mă ierte, dar am să vă răpesc pentru o jumătate de oră…

— N-am auzit ca numele dumneavoastră să facă parte din colectivul didactic al Institutului din Ankara, spuse fără veste Sandra.

— Se poate, răspunse pe un ton protector oaspetele. Am fost detaşat acolo de curând. Dar dumneavoastră pe cine cunoaşteţi? Ironia întrebării era atât de iscusit camuflată de tonul lui blajin, încât numai Sandra, cu perspicacitatea, cu fineţea ei o simţi şi roşi uşor:

— În primul rând pe directorul institutului, pe Seton Lloyd, fost arhitect, proiectantul New Delhiului…

Profesorul nici nu clipi, dar Sandrei i se păru că înlăuntrul lui se ghemuise ca o pisică gata să sară.

— Nu credeam că am să întâlnesc un coleg sub înfăţişarea unei doamne atât de fermecătoare. Amabilitatea arheologului era glacială.

Sandra se pregăti să răspundă, dar interceptă privirea rugătoare a lui Cesare. Pictorul îi făcuse semn din ochi spre Lea. Sandra înţelese şi născoci un motiv oarecare pentru a o lua la ea.

Profesorul Deragazi se instală confortabil pe canapea şi-i întinse lui Cesare o cutie pestriţă plină cu un fel de ţigări albăstrii, neobişnuit de lungi. Cesare observă pe degetul musafirului un inel de platină cu o piatră în care părea încrustată o cruce întunecată.

— Despre ţigările din Alexandria am auzit numai, dar n-am avut prilejul să le fumez, spuse pictorul luând tacticos o ţigară înmiresmată.

— Nu sunt din Alexandria. E o marcă nouă, turcească, pe bază de tutunuri chihlimbariii „Kara Daniz”.

— Văd că sunteţi un cunoscător în materie de tutun?

— Fumatul e slăbiciunea mea. Alcoolul mă lasă cu totul indiferent. Dar nu vreau să-mi prelungesc vizita şi aşa târzie şi să abuzez de amabilitatea dumneavoastră…

Profesorul îi puse câteva întrebări, făcând scurte însemnări stenografice într-un carneţel legat în scoarţe de marochin. Arheologul se dovedi a fi mai informat decât crezuse Cesare. Pesemne că în ziare fuseseră publicate şi interviurile cu echipa de poliţişti sau cu marinarii de pe vasul de patrulare. Profesorul ştia de existenţa pietroiului, semnul de reper scufundabil, dar când Cesare scoase fotografia Leei cu coroana pe; cap, pe care, conform sfatului medicilor, o ţinea ascunsă de prietena lui, arheologul îşi pierdu calmul.

— Îmi daţi voie să fac o copie? întrebă Deragazi scoţând un aparat de fotografiat minuscul, cât o brichetă.

Cesare îi întinse fotografia, iar savantul nu mai ştiu cum să-i mulţumească.

După ce puse la loc aparatul, profesorul îşi aprinse o nouă ţigară. Se petrecuse într-însul o schimbare bruscă. Cu corpul aplecat înainte îl ţintuise pe Cesare cu privirea lui pătrunzătoare. „Parca ar fi un psihiatru sau un hipnotizator”, îi trecu lui Cesare prin minte.

— Domnule Pirelli, vreau să-ţi fac o propunere strict confidenţială. Te poţi bizui pe o discreţie absolută din partea noastră!

— Nu văd necesitatea păstrării secretului!

— Vedeţi, eu sunt convins că această coroană n-a alunecat în abis, aşa cum aţi declarat-o funcţionarilor de la poliţie şi gazetarilor. Cele spuse de dumneavoastră cum că nici n-aţi fi restituit această raritate poliţiei hrăpăreţe, o, asta o înţeleg cât se poate de bine I… Aceste cuvinte sunt mărturia unor oarecare posibilităţi…

Profesorul făcu o pauză, în aşteptare.

Cesare tăcea.

— Dacă posibilitatea asta este într-adevăr reală, eu… noi sântem gata să facem orice sacrificii în interesul ştiinţei. Sunt împuternicit să vă plătesc pentru coroană zece mii de pounzi, adică treizeci de mii de dolari. Staţi, nici nu va trebui să vă scufundaţi personal. Scafandri se vor găsi, iar noi vă vom pune la dispoziţie un vas. Nu veţi face altceva decât să urmăriţi şi să daţi îndrumări. Cecul, chiar acolo la bord, după scoaterea la suprafaţă a coroanei… Şi… discreţie absolută!

Cesare era tulburat. Probabil că descoperirea Leei prezintă o mare valoare pentru ştiinţă, de vreme ce pentru ea se oferă o asemenea sumă. Şi, poate că acesta este ultimul prilej de a scoate din nefiinţă straniul giuvaer. Iar în acest caz, poate că s-ar stabili pricina îmbolnăvirii Leei? Era cu totul descumpănit.

O îndoială inexplicabilă îl făcu, totuşi, să nu accepte propunerea. Asta numai pentru că ciudatul profesor nu corespundea cu imaginea ce şi-o făcuse Cesare cu privire la savanţi. Duritatea de piatră a figurii şi asprimea lui lăuntrică nu se sincronizau cu politeţea sa degajată şi prietenoasă de om binecrescut. Poate prea binecrescut pentru un învăţat de profesie, care, de obicei, pasionat de munca lui, mai neglijează manierele mondene! Dar dacă acest arheolog e un agent provocator al poliţiei? Sau un aventurier, capabil să-i făgăduiască şi o sută de mii, ca, pe urmă, după ce coroana va fi fost scoasă, să-i dea un cec fals, sau, pur şi simplu, să-i facă vânt peste bord, noaptea? Trebuie să fii un pungaş cu experienţă ea să te ocupi cu astfel de treburi, iar omul de rând nu are decât o armă, prudenţa!

Arheologul surprinse şovăiala pictorului.

— Noi am putea oferi şi cincizeci de mii… de dolari, rosti el cu convingere în glas.

Cesare clătină din cap.

— Aş oferi coroana asta ştiinţei pentru o sumă cu mult mai mică… dacă aş putea-o scoate. Dar asta mi-e cu neputinţă.

Ochii profesorului Deragazi scăpărară de o aprigă mânie. O imperceptibilă convulsie îi deformă buzele subţiri, pentru ca peste o clipă să arboreze iarăşi un surâs blajin.

— Văd că nu aveţi încredere în mine. E dreptul dumneavoastră, nefiind arheolog, nu aveţi de unde să mă cunoaşteţi. Dar eu aş putea prezenta garanţii, în sfârşit, suma stabilită să fie dată unei a treia persoane…

— De ce să nu căutaţi obiectul chiar dumneavoastră, adică, mă refer la institut, spuse Cesare, alegându-şi cu grijă cuvintele. Chiar şi în schimbul a cinci mii de dolari numai, puteţi cotrobăi prin toate corăbiile din adânc şi puteţi coborî de-a lungul faliei în care a alunecat coroana.

Arheologul se sculă cu uşurinţa unui sportiv, închise încet cutia cu ţigări, apoi, bătând cu inelul pătrat în capac, rosti;

— Signor Pirelli, dacă n-aş fi convins că aţi izbutit să ascundeţi coroana, n-aş fi aici, ci la locul descoperirii.
Cesare dădu din umeri.
— Nădăjduiesc că vă veţi gândi temeinic la propunerea noastră. Voi mai rămâne aici câteva zile. Îşi scoase cartea de vizită pe care scrise numele celui mai elegant hotel şi numărul lui de telefon. Şi, bineînţeles, vă rog, că totul să rămână strict confidenţial. Aici nimeni nu trebuie să ştie despre propunerea mea. E mai bine ca nici soţia, nici prietena dumneavoastră să nu afle nimic!
Tonul poruncitor al profesorului îl indignă pe Cesare:
— Permiteţi-mi să hotărăsc singur în această privinţă!
— O, desigur, desigur! Era doar un sfat. Dar eu trebuie să am oarecare garanţii… De aceea, daţi-mi voie să vă previn că dacă cele ce am vorbit noi doi vor apărea în presă, atunci ca răspuns voi da publicităţii o serie de date cât se poate de neplăcute pentru dumneavoastră. Vă asigur că posed mari posibilităţi în această direcţie…
Cesare îi arătă uşa. Neobrăzatul se înclină netulburat, îşi puse cartea de vizită pe masă şi ieşi fără a întoarce capul.
Sandra şi Lea îl găsiră pe Cesare plimbându-se furios prin cameră.
— Ce tutun minunat! Miroase a toate aromele Orientului, exclamă Lea.
— Musafirul însă nu mi-a mirosit a bine, mormăi Cesare.
— Mie mi-a displăcut de. Cum l-am văzut, spuse Sandra, nu seamănă a arheolog. Dacă ar fi să ne luăm fie şi numai după favoriţii ăia pretenţioşi de spaniol! Şi apoi era prea bine îmbrăcat!
— Nu înţeleg, Cesare, de ce ai devenit biroul de informaţii al unor corăbii scufundate?
— Am să-ţi explic, draga mea, ce încurcătură s-a produs. Ziarele au scris despre un alt iaht italian, iar cum noi am sosit tocmai atunci la Capetown, corespondenţii ne-au confundat…
— Încurcătură, încurcătură, cântă Lea apropiindu-se de radio.
— Ceva în legătură cu coroana? îl întrebă Sandra în şoaptă.
Cesare dădu afirmativ din cap şi începu să-i povestească despre această vizită neobişnuită, trăgând cu ochiul spre Lea.

— Ce secrete aveţi voi? întrebă fata. Am prins un cântecel de aici despre Alabama, dar e în limba asta. Afrikaans neinteligibilă. Hai să dansăm! Şi ce secrete spuneaţi că aveţi, mă rog?

— Niciun fel de secrete. Sandra s-a interesat de oaspetele meu, i-a făcut impresie.

— Şi mie. Vorbeşte splendid italieneşte, dar cu un accent aspru, exact ca spaniolii.

— Mi-a aruncat o privire care m-a cutremurat, spuse Sandra. Noi, femeile, trebuie să biruim în sfârşit mileniile de supunere în faţa bărbatului, obişnuinţa de a vedea într-însul pe stăpânitorul lumii…

— Haideţi la cinema. La doi paşi de aici rulează filmul Amanţii din Tentei cu vedeta rusă Liudmila Teherina. Să uite odată de Zizi Jeanmaire a lui. Teherina interpretează rolul unei odalisce, am văzut-o pe afişe, îl ironiză Lea, iar Cesare era gata să meargă oriunde, numai s-o vadă bine dispusă şi să-i distragă gândurile de la ciudata vizită a arheologului turc.

În pofida obiceiului său, profesorul Van Henen nu-i mai chemă pe cei doi asistenţi ai săi şi nu mai propuse o nouă examinare. Acest har de o statură uriaşă, cu barbişon ascuţit, cu mişcări lente şi precise, era astăzi extraordinar de amabil. După ce o aşeză cu blândeţe pe Lea într-un fotoliu, în fundul cabinetului, îi oferi lui Cesare o ţigară de foi, mică şi iute. „Primirea aceasta nu prevesteşte nimic bun”, îşi spuse pictorul şi nu se înşelă.

— Soţia dumitale prezintă un caz dificil, începu profesorul; mă zbat de o săptămână întreagă să-mi dau seama de pricina acestei ciudate amnezii. Ca să mă exprim în mod plastic, parcă i s-ar fi extirpat un mic sector al creierului, perfect sănătos, ceea ce nu i-a tulburat nimic altceva din organism. Am studiat toate cazurile de afecţiuni psihice pe care le provoacă beţia adâncurilor, cunoscute în literatura medicală, n-am găsit nimic asemănător. S-ar putea presupune că o băşicuţă de gaz a produs embolia unui vas capilar, undeva în sectorul occipital al emisferelor mari, dar celelalte” simptome dovedesc contrariul, de altfel, o astfel de embolie ar fi trebuit să se fi resorbit până acum. Însă nu se observă la dânsa nici cel mai mic semn de restabilire a funcţiunilor psihice, ci o stagnare uimitoare. În

concluzie, nu pot determina natura îmbolnăvirii şi, în consecinţă, declar că sunt incapabil de a o vindeca.

Una dintre surorile medicale, care-l ajutase pe profesor în timpul consultaţiei Leei, traduse cuvânt cu cuvânt spusele sale.

Pictorul puse deoparte ţigara infectă de foi şi întrebă:

— Poate că profesorul ne-ar putea recomanda pe cineva din Europa?

— Desigur, câţiva colegi de ai mei… profesorul rosti câteva nume, le voi trece pentru dumneavoastră pe o hârtie. Nu vă sfătuiesc însă să vă puneţi prea mari speranţe nici în ei. Plecând de la nivelul general al ştiinţei actuale, vă pot spune că nu se cunoaşte natura acestui gen de afecţiuni şi, cu atât mai puţin terapeutica lor. Dacă acest caz ar fi studiat dintr-un alt unghi, folosindu-se cibernetica… Sau dacă v-aţi orienta către o direcţie cu totul diferită, de pildă, către ştiinţa psihologică indiană, yoga… Iertaţi-mă, înţeleg că nu vă arde de glumă. O nu, chestiunea onorariului cade de la sine. Mă simt foarte vinovat! Îi doresc micuţei şi încântătoarei dumneavoastră soţii să se facă bine… fără noi, medicii.

Lea coborî ţopăind scara de marmoră a institutului. La fiecare platformă se oprea şi-l săruta pe Cesare.

— Ce-i bucuria asta pe line? Nu-ţi dai seama că doctorii ne-au alungat…

— Slavă sfintei fecioare! Ascultă Cesare, ce-ar fi dacă am pleca în India? Să mă îngrijească într-adevăr yoghinii şi medicii tibetani. Cu toate că nu o dată ţi-am spus că nu sunt bolnavă, ci că, pur şi simplu, am uitat ceva…

— Până în India-i cale lungă şi costă scump al naibii.

— O să-i trimitem o cablogramă căpitanului Callegari, să vină şi el în India. Diamantele noastre sunt la el…

— S-st! Taci! Pictorul privi înapoi speriat. Să discutăm despre asta la hotel, să consultăm nişte ghiduri.

— Cesare, ştiam că ai să fii de acord. Lea i se atârnă de gât spre vădita indignare a unei surori medicale, scrobite, care tocmai urca scara. Cesare nici nu apucă să deschidă gura, că Lea o şi zbughise în jos pe scări spre Sandra, care-i aştepta în hol.

— Profesorul ne-a gonit, ura! Plecăm în India.

Sandra privi zăpăcită spre Cesare care cobora pe scări.

Acesta îşi desfăcu mâinile a neputinţă, zâmbind.
— Merge şi Sandra cu noi! nu se mai potolea Lea. Chiar mâine! Iute la poştă, să-i trimitem o cablogramă lui Callegari.
— Explică-mi dumneata măcar, se supără Sandra, Lea, o ştim, aşa e ea…
— Nebună, completă Lea, profesorul a confirmat-o şi acum pot să fac tot ce vreau. Şi n-o să păţesc nimic. Dacă vreau, îl trag de nas pe domnul acela bosumflat…
„Domnul bosumflat” care aştepta pe cineva în hol, se uita cu plăcere la ştrengăriţa de Lea, îmbujorată, şi la frumoasa Sandra.
— Vino cu noi, îi propuse Cesare la rându-i, şi, cu o timiditate care, obişnuit, nu ţinea de firea sa, adăugă: ne-am ataşat de dumneata ca de o soră, cât despre Lea, îţi dai şi singură seama. Dar ce să mai vorbim, te iubim tare mult amândoi… Ia o ţigară, gândeşte-te puţin şi acceptă. Trebuie să-mi aprind şi eu una! După otrava teribilă a ţigării de foi cu care m-a tratat profesorul parcă am în gură o fabrică de catran. Cu totul altceva decât ţigările albastre ale arheologului care m-a vizitat ieri.
Emoţionată, Sandia îşi aprinse ţigara, apoi o strivi şi o aruncă:
— M-am hotărât. Merg cu voi. Îţi mulţumesc.
Lea se repezi la prietena ei, o acoperi cu sărutări, o ciufuli…
Aceasta, la rândul ei, strânse cu putere mâna pictorului.
Se întoarseră la hotel abia spre seară. Sandra era sub duş când cineva bătu puternic în uşă. Era Cesare, care o ruga să-l lase o clipă înăuntru. Înfăşurată într-un halat, cu părul ud, tânără femeie ieşi valvârtej din baie. Cesare încuie uşa, apoi, trăgând-o de mână, o duse la fereastra cu storurile lăsate.
— A fost percheziţie şi la noi! îi comunică el alarmat. E de neînţeles, de ce au făcut-o abia acum?
— V-a dispărut ceva?
— Da, ne-a dispărut! Pelicula cu fotografiile şi toate copiile. Nu ne-a mai rămas nicio urmă a descoperirii noastre. Numai în amintire.
— Ştii ceva, Cesare, am impresia că aici e mâna noului dumitale cunoscut.
— Profesorul din Turcia? La ce-i trebuia pelicula de vreme ce i-am dat o fotografie bună să-şi facă el copii cât o vrea?
— O avea nevoie de fotografii mărite? E greu de ghicit care sunt intenţiile adevărate ale cuiva, când nu cunoşti cauza care

le-a provocat. Ai spus singur că a plecat, ameninţându-te. Nu se ştie încă cine e el de fapt. Căpitanul Callegari mi-a povestit că la Tanger, centrul internaţional al pungaşilor, un paşaport britanic costă numai cincizeci de pounzi, iar unul american, o nimica toată, douăzeci.

— S-o lăsăm aşa, n-ai ce-i face. E clar că trebuie s-o ştergem de aici cât suntem încă teferi. Diamante, o coroană, un necunoscut misterios. Gata. Trebuie să părăsim scena la timp… Vino la noi cât mai repede.

— Numai să mă îmbrac.

— … Există o linie permanentă cu vapoare bune: Capetown-Bombay, opt mii cinci sute de kilometri. Se poate ajunge şi prin Aden, mai există o linie, îi spuse Sandra, după ce răsfoi nişte prospecte pitoreşti şi un ghid gros. O dată la două săptămâni. O, ce ghinion! Chiar alaltăieri a plecat o motonavă spre Bombay. Iată aici şi o notiţă cum că toamna, linia spre Aden are un orar special. Va trebui oare să mai rămânem aici două săptămâni?

— Dar nu putem pleca direct cu avionul?

— Cu avioanele e complicat. Trebuie să zbori la Johannesburg, de acolo sau la Cairo, sau la Aden şi Caraci. Va costa o sumă enormă…

Sandra îşi întoarse capul când Lea o atinse cu mâna,

— Ce-ar fi să ne încercăm norocul? Norocul meu? Hai să telefonăm la port. Lea ridică receptorul şi-l întinse Sandrei.

Fata ceru numărul şi aşteptă destul de mult răspunsul. Deodată sprâncenele i se ridicară a mirare şi repetă întrebarea: Mâine? Mâine? Apoi puse la loc receptorul.

— Ei, ce este? nu mai putu răbda Lea.

— În port e o motonavă franceză care se îndreaptă spre Bombay. Pleacă în zori. Există locuri ieftine, pentru turişti. Sandra se uită la ceas. Mai sunt zece ore până la plecare. Ce facem?

Lea sări în sus:

— Plecăm imediat!

Motonava „Shalimar”, vopsită în negru şi alb, avea un tonaj de douăzeci de mii de tone. Pasagerii dormeau adânc, în clipa în care vasul părăsi Capetownul.

Sandra, Lea şi Cesare stăteau lângă balustradă zgribuliţi, în bătaia vântului rece dinaintea ivirii zorilor şi nu-şi mai luau ochii

de la amfiteatrul oraşului, în care, într-un timp extrem de scurt, trecuseră prin atâtea.,

— Nu regreţi că te-am convins să mergi cu noi spre necunoscut? o întrebă Cesare pe Sandra, care părea tristă şi gânditoare.

— O, nu. Dimpotrivă, vă sunt recunoscătoare. Şi nu regret nimic, crede-mă. Mă simt bine cu voi. Ai astfel în permanenţă sentimentul că se află în preajma, ta cineva gata să-ţi sară oricând în ajutor. Am cugetat mult în timpul lungii noastre călătorii. Acum ştiu cât suntem de singuri în viaţă, toţi. Oamenii trebuie să fie prieteni, să simtă întotdeauna în jurul lor o înţelegere prietenească, să aibă certitudinea că vor fi ajutaţi la nevoie şi că există între ei o legătură spirituală permanentă, posibilitatea unui sprijin efectiv, chiar dacă uneori ar dori să se izoleze. Abia atunci omul capătă o mare forţă sufletească, îndrăzneala, conştiinţa comuniunii lui cu oamenii de omenie.

Te întrebi, totuşi, de ce nu se creează uniuni prieteneşti de întrajutorare, permanente, oneste, care să aibă un caracter filantropic? Ceva în genul străvechiului cavalerism, nu ştiu cum să-i spun... ar fi mult mai uşor de trăit. Atunci bestiilor fasciste de tot soiul, care otrăvesc viaţa, li s-ar veni de hac.

— Ce idee frumoasă, Sandra! Deocamdată să creăm noi trei acest ordin al cavalerilor.

— Să-l includem şi pe unchiul Callegari, propuse Lea.

— Şi pe locotenentul Andrea, când se va întoarce! spuse Cesare.

Capetownul dispăru după promontoriul ţărmului. Vântul aduse până la punte vuietul tânguitor al trenului electric, şi Sandra tresări, străbătută de un fior.

— E timpul să mergem în cabină, vântul ăsta nu mai seamănă de loc cu cel care sufla când am intrat aici cu „Aquila”, exclamă Lea.

— Nici noi nu mai suntem aceiaşi, răspunse Sandra. După toate câte le-am trăit am devenit mai serioşi, mai severi, şi poate mai buni.

## PARTEA A TREIA Triumful Tigrului

### *CAPITOLUL 1 Darul Altaiului*

— Ai o telegramă! îl anunţă pe fiul ei, care tocmai intrase, Evghenia Sergheevna, o femeie impunătoare, cu părul argintiu.

Acesta se aplecă spre ea sărutând-o cu duioşie, îi luă petecul de hârtie albăstruie din mână şi, desfăcându-l, exclamă bucuros:

— Mamă, mâine soseşte Leonid Kirillovici! Am să mă duc să-l întâmpin. Poate că îl conving să tragă la noi.

— Data trecută n-ai reuşit.

— A pretextat că la el vine întotdeauna multă lume şi că nu vrea să te stingherească.

— Ce vorbă-i asta, să mă stingherească? Oamenii din generaţia mea se pricep să nu stingherească pe nimeni, nu ca voi ăştia, tinerii…

— Ştiu, mamă, şi o recunosc. Dar recunoaşte şi tu, că asta depinde într-o măsură oarecare şi de dumneavoastră, că noul doar nu creşte pe un loc viran?

— Ştii, Mstislav, mă tot gândesc la asta, acum când… Sunt puţin îngrijorată pentru tine.

— Aha, înţeleg! Nu mi-am găsit tovarăşa de viaţă, sunt singur, şi aşa mai departe!

— Slava, eu vorbesc serios. M-am gândit chiar să plec pentru un timp… La Simferopol, la nişte vechi prieteni ai mei. O să rămâi singur, să faci bine şi să te căpătuieşti şi tu. Toţi cei de vârsta ta sunt de mult căsătoriţi, au copii.

— Dar câţi din ei n-au şi divorţat, fiindcă s-au pripit, s-au însurat orbeşte?

— Nu zic ba, dar geologii sunt în majoritatea cazurilor însuraţi cu colectoarele lor. Părerea ta e că au divorţat chiar toţi? Cei pe care-i cunosc eu trăiesc destul de bine şi se împacă. Cum se face că tu n-ai întâlnit nicio fată bună?

— Nu, nu pot spune asta! Erau fete, însă, obişnuite. Iar eu vreau una deosebită.

Mai în glumă, mai în serios, Mstislav tot încerca să prindă mâna maică-si ca să i-o sărute.

— Când ai să încetezi oare să mai fii copil? Eşti la fel cu taică-tău… Mângâie părul blond şi mătăsos al fiului ei, pieptănat ca pe vremuri, cu cărare într-o parte. Il imita în toate pe răposatul său părinte. Hai, du-te de te spală şi vino să mănânci. Îndepărtându-l uşor, femeia plecă spre bucătăria care ţinea loc şi de sufragerie, în micul apartament ce-l ocupau într-o clădire veche, de curând reconstruită.

— Mamă, azi l-am văzut pe Gleb, îi povesti feciorul în timp ce-şi bea ceaiul, iar i s-a întâmplat ceva extraordinar.

— Lui Sugorin ăsta al tău i se întâmplă mereu ceva extraordinar. Asta e soarta mineralogilor, sau e vorba de un privilegiu special, rezervat muzeului Institutului de mine?

— Poate că da, dat fiind că ei colecţionează descoperiri, din toate colţurile lumii.

— Hai, spune, ce e cu Sugorin?

— Împreună cu alţi specialişti, a fost şi el invitat la Ermitaj. Motivul? Iată-l: în anul patruzeci şi doi a căzut o bombă pe fosta vilă a prinţului Witgenstein. Explozia a dărâmat un zid, scoţând la iveală o casă de fier secretă, cu bijuterii. Atunci fetişcanele de la M.P.V.O.[23]… Stai, mamă, nu te încrunta, fetele au strâns bijuteriile şi le-au dus la comandament, iar de acolo au fost predate Ermitajului, ca obiecte străvechi. La Ermitaj li s-a făcut evaluarea, apoi au fost expediate mai departe. Câteva podoabe vechi au fost însă lăsate acolo. Printre ele erau şi nişte ciudate pietre cenuşii, cu scânteieri de metal, într-o montură fină de platină. Cum nimeni nu fusese în măsură să spună ce fel de pietre erau şi în consecinţă nici a le evalua, lucrurile au rămas aşa, dar acum cei de la Ermitaj şi-au adus aminte. Au fost deci convocaţi mineralogii şi s-a constatat că e vorba de un mineral necunoscut în ştiinţă. Urmează ca mineralul să fie adus la muzeu şi supus razelor Roentgen ca să i se stabilească reţeaua cristalină. Nu găseşti că e interesant? Minerale noi în giuvaeruri, ba încă într-o casă de fier secretă, scoasă la iveală întâmplător de o bombă, o casă de fier care putea să rămână sute de ani nedescoperită! Ca în romanele despre comorile maharajahilor!

— Desigur, ca în iubita ta Indie. Fachiri, dansatoare, subterane şi tigri, tacâmul exotic complet al veacului trecut. Curând au să te trimită acolo, şi fantezia ta copilărească o să se spulbere… Păcat, totuşi. Şi bineînţeles că o să-mi fie dor de tine, nu e vorba doar de un sezon, ci de un an sau doi…

— Nu te-ai mai obişnuit cu asta, ca soţie de geolog, ca mamă de geolog?

— Prostuţule, o inimă iubitoare nu se obişnuieşte niciodată! învaţă numai să rabde şi să aştepte.

Mstislav Ivernev veni din vreme la gara Moscova, ca să-şi întâmpine dascălul, profesorul Andreev. Acesta însă nu sosise.

Tânărul mai bătu o vreme lespezile peronului, cercetându-i pe toţi cei care coborau din vagoane şi observă o fată zveltă, cu un geamantan în mână, care privea descumpănită în juru-i. Trenul se golise. Până şi cei mai mocăiţi pasageri coborâseră şi se târau alene de-a lungul peronului. Dând amărât din umeri, Ivernev se îndreptă spre clădirea gării. Fata cu geamantanul stătea lângă unul din stâlpii de fontă care sprijineau acoperişul platformei. Întreaga ei făptură, armonioasă, vădea atâta neajutorare, încât Ivernev se întrebă dacă nu s-ar cuveni să-i ofere ajutor. Deodată fata i se adresă sfioasă, puţin îmbujorată, bâlbâindu-se un pic:

— Spuneţi-mi, vă rog, nu există aici încă un loc unde ar mai putea aştepta cei care vin să-i întâmpine pe călători?

— Nu. Alt loc nu există decât peronul şi treptele astea de după grilaj. Am mai putea să ne uităm prin gară, cu toate că n-are sens să aştepţi acolo. Totuşi, să ne uităm, daţi-mi geamantanul.

— Nu-i greu! Poftim.

Cu cât se uita mai mult la necunoscută, cu atât îi creştea în suflet bucuria ce ţi-o dă presentimentul că se va întâmpla ceva neobişnuit. Lui Ivernev îi plăceau brunele; fata asta însă avea părul blond-auriu, tuns scurt, des, la fel ca al unei brunete şi pieptănat cu un breton oblic peste fruntea înaltă şi netedă. Sprâncenele mai închise erau avântate spre tâmple, deasupra unor ochi luminoşi, căprui, iar buzele-cărnoase, fardate cu un ruj deschis, roz, la modă. Obrajii uşor supţi şi ovalul ce se îngusta spre bărbie îi dădeau o notă uşor ascetică, poate din cauza oboselii..

Fata îşi ţinea impermeabilul italienesc de un gri-liliachiu, nu pe braţ, ci peste umăr.

— Şi dumneata aşteptai pe cineva? îl întrebă când intrară sub acoperişul înalt şi boltit al gării.

— Da, îl aşteptam pe profesorul meu. Nu pot să înţeleg ce a putut să i se întâmple?

— Iar eu am venit să-mi petrec vacanţa la o mătuşă. Vin la Leningrad pentru prima oară. Şi uite că mătuşa mea, după cum se vede, n-a venit să mă întâmpine. Dar nu-i nimic, am să mă descurc şi singură.

— Aveţi adresa ei?

— Prospectul Şciors.

— E în cartierul Petrograd. Să mergem, am să vă conduc până acolo. Eu o iau spre Vasilievski Ostrov, e în drumul meu.

— Dacă e în drumul dumitale, îţi mulţumesc. Îmi convine grozav. Zâmbi şi deodată se schimbă cu totul. Îşi pierdu aerul acela practic şi independent, şi în faţa tiu arului apăru o fată visătoare, blândă şi tristă, aducând cu figurile de pe pânzele lui Borisov-Musatov.

Ivernev, împreună cu tovarăşa lui de drum, o luară la dreapta spre staţia de taxiuri.

— De ce ai spus că-ţi convine grozav? întrebă el după ee se urcă în maşină şi trânti portiera.

Fata nu roşi, ci se îmbujoră uşor, intimidată:

— Pentru că n-aş fi avut poate destui bani pentru taxi.

— Eşti studentă?

— Da.

— Dacă aşa a fost să fie, să facem cunoştinţă! Ivernev, Mstislav Maximilianovici, geolog din tată în fiu şi leningrădean tot din tată în fiu. Poţi să-mi spui simplu Mstislav, că am un nume de-ţi stâlceşti limba rostindu-l.

— Cernâh, Natalia Pavlovna…

— Siberiană, de bună seamă?

— Din Altai.

Amândoi tăcură, aruncându-şi din când în când câte o privire pe furiş, puţin intimidaţi.

De pe Prospectul Bolşoi, maşina coti pe o străduţă îngustă şi ieşi imediat în Prospectul Şciors.

O casă de culoarea granitului cenuşiu cu un basorelief enorm în mijlocul faţadei atrase atenţia lui Ivernev. Ornamentul înfăţişa o femeie pe jumătate goală, ţinând în braţele ei desfăcute o ghirlandă. Obrazul grav şi trupul minunat erau desigur opera unui sculptor iscusit. „Ciudat, n-am observat până acum basorelieful ăsta”, se gândi Ivernev şi hotărî în cazul că fata ar intra tocmai în casa asta veche şi frumoasă, atunci…

— E aici. Mătuşa mi-a dat un indiciu lesne de aflat! Exclamă fata şi cuvintele ei sunară ca o promisiune. Locuinţa mătuşii e la etajul doi. Deci acum sunt acasă. Îţi mulţumesc mult de tot! După ee sări sprintenă din maşină, îi zâmbi cu recunoştinţă şi cu o nuanţă de tristeţe în privire.

— Stai puţin, Natalia Favlovna! Dar dacă mătuşa dumitale nu e acasă sau a plecat undeva? De ce n-a venit la gară? Ce ai să faci eu geamantanul ăsta?… Urcă deocamdată aşa, fără bagaj, iar eu am să te aştept în maşină!

— Zău, că ar îi prea de tot să n-o găsesc! Totuşi, ca să nu mai pierdem vremea discutând, am să mă reped…

Tocurile pantofilor ei ciocăniră mărunt pe trotuar şi fata dispăru pe întunecata uşă de la intrarea principală. Ivernev o petrecu din ochi gândindu-se că nu se poate despărţi de ea în felul ăsta. O va invita la el şi i-o va prezenta mamei. Ea a venit aici să-şi petreacă vacanţa, iar el mai avea destulă vreme până să plece în expediţie. Îi va arăta Leningradul, atât de familiar şi totuşi veşnic nou, rezervând totdeauna o bucurie neaşteptată prin arhitectura şi arta ce-o posedă sau pur şi simplu datorită intensei adieri ce venea dinspre Neva cea puternică şi răcoroasă!

Îşi aprinse o ţigară şi-i oferi una şoferului.

Fata apăru cu capul în pământ. Două pete roşii îi ardeau pe obraji. Aruncând o privire vinovată spre Ivernev, spuse încurcată:

— Iartă-mă că te-am reţinut. Ce întâmplare neplăcută: s-a îmbolnăvit careva din rudele mătuşii mele de la Pskov, eu nu le cunosc. Şi a plecat acolo. Vecinii spun că mi-a trimis o telegramă şi că era convinsă că n-am să mai vin. S-ar putea ca telegrama să se fi rătăcit, la cămin asta se întâmplă…

— Şi ce ai de gând să faci? Mai ai pe cineva la Leningrad?

— Pe nimeni. Am să mă duc la căminul Institutului pedagogic de aci. Studenţii te scot totdeauna din impas. Stau noaptea asta, mă împrumut de la cineva de bani, şi mâine plec înapoi la Moscova. Va trebui să amân cunoştinţa mea cu Leningradul pentru anul viitor.

— Dar mătuşa dumitale se va întoarce odată şi odată, nu?

— Odată, desigur! Dar nu se ştie când, peste o săptămână, o lună… Îţi mulţumesc tare mult, dă-mi te rog impermeabilul şi geamantanul!

Deodată Ivernev se emoţionă; obrajii prinseră să-i ardă ca para, şi el coborî din maşină:

— Ascultă, Natalia Pavlovna, de ce să nu vii la mine? Stai puţin, ce oameni sunteţi şi voi, femeile!… Imediat vă închipuiţi

cine ştie ce… Eu stau ca mama într-un apartament de două camere. Se va găsi loc, mama o să le rânduiască pe toate cum e mai bine. Şi între timp o să se înapoieze şi mătuşa dumitale! S-a hotărât? Deschise larg portiera.

Privindu-l pe sub sprâncene, fata îi studia figura. Apoi trase adânc aerul în piept, de parcă s-ar fi pregătit să sară în apă, şi-i întinse brusc mâna:

— Cu o singură condiţie. Consideră că n-am hotărât încă nimic. S-o cunosc întâi pe mama dumitale şi după aceea… te rog, nu căuta să mă convingi, am să mă duc la cămin, bineînţeles că am să rămân puţin la dumneavoastră, din politeţe…

— Cine ştie ce poate să ţi se pară… Începu Ivernev.

— Ce o să mi se pară şi ce nu, mă priveşte, ripostă energic fata. Primeşti?

— Ce-mi rămâne altceva de făcut? şi Ivernev îşi desfăcu mâinile cu un surâs atât de spontan şi de copilăresc, încât amândoi izbucniră în râs.

Maşina zbură pe Prospectul Bolşoi şi ieşi pe pod.

— Iată Vasilievski Ostrov, sălaşul de totdeauna al studenţilor, savanţilor, pictorilor şi marinarilor, explică Ivernev, iar eu stau pe Linia a Şaisprezecea. Nu e o stradă, ci mai curând o parte a străzii.

— E şi mai interesant. Într-adevăr, uite a Zecea, a Unsprezecea, şi doar e aceeaşi stradă…

Evghenia Sergheevna fu sincer uimită când îşi văzu feciorul intrând în vestibul cu o fată frumoasă şi necunoscută. La explicaţiile lui, oarecum încurcate, spuse, fără să-l mai asculte:

— Totul e limpede. E nevoie de un adăpost. Se oferă trei variante. Prima, musafira noastră, iartă-mă, cum te cheamă? Lui Slava nu i-a dat încă prin gând să te prezinte…

— Natalia, mai simplu Tatia.

— Tatia se instalează cu mine. A doua variantă, sus la vecini, la Monastârevi, acum e liberă o cameră şi putem s-o plasăm pe Tatia acolo. A treia variantă, tu te muţi la Monastârevi, iar Tatia ocupă camera ta. Eu cred, urmă ea –– că cea mai bună e varianta a treia.

Tatia oftă şi, îngustându-şi ochii, îi surâse lui Ivernev, el câştigase.

În fiecare dimineaţă, când cobora la el, Ivernev îşi simţea sufletul învăluit de o bucurie nemărginită; şi-o închipuia pe Tatia, îngrijit pieptănată şi îmbrăcată, trebăluind de zor la bucătărie sau stând de vorbă cu maică-sa. Rareori rămânea acum peste programul de lucru şi aştepta cu nerăbdare duminica... O mică excursie în afara oraşului cu ea împreună, sau o plimbare lungă de o zi prin Leningrad, deveniseră pentru el tot atât de indispensabile ca şi zilnicele lor convorbiri, seara, pe cheiul Nevei. Tatia se dovedi a fi un fotograf pasionat şi posesoare a unui aparat excepţional, „Start”, pe care, după mărturisirile ei, i-l oferise ca premiu revista Sovetskoc Foto la un concurs de fotografii de gen. Îşi rostuiră amândoi un laborator fotografic într-un dulap din perete. Ziua, Tatia o ajuta pe Evghenia Sergheevna la gospodărie, izbutind să coasă, să spele rufe şi să deretice în aşa fel, încât toată casa sclipea de curăţenie.

După o săptămână, Tatia se duse la locuinţa mătuşii Marusia şi află acolo că rubedenia ei va mai întârzia la Pskov nu mai puţin de o lună. Seara fata anunţă că trebuie să plece. Fiul şi mama începură s-o convingă într-un glas să rămână.

— Mama s-a ataşat de dumneata, spunea Ivernev. Ştii cum îţi spune când suntem singuri? Darul Altaiului!

— Mstislav, cum de nu ţi-e ruşine, limbutule! îl dojeni maică-sa.

— O, nu! Cât aş dori să fiu într-adevăr şi eu un dar pentru cineva, pentru ceva. Buzele Tatiei începură să tremure, şi ochii ei strălucitori se umplură de lacrimi. Sunt cu drept cuvânt o ghinionistă.

— Ce vorbe sunt astea, fetiţa mea! Abia îţi începi viaţa, şi pe parcurs mai ai de întâmpinat multe succese şi insuccese. Câţi ani ai, Tatia? Şi despre ce ghinioane e vorba?

— Douăzeci şi cinci. Iar ghinioanele s-au ţinut de mine lanţ. L-am pierdut pe tata când eram mică, am vrut să mă Jac artistă, dar n-am avut destul talent sau destulă perseverenţă. La institut am intrat destul de târziu, însă nici pentru pedagogie, după câte văd, n-am aplicaţie.

— Ce prostii spui! Mstislav al meu are treizeci şi doi de ani şi încă e ferm convins că va înfăptui o mulţime de lucruri şi că va face o groază de descoperiri. Am spus că ai mâini de aur şi, ia

aminte, sunt un om de plămadă veche, «are nu aruncă vorbe în vânt.

Evghenia Sergheevna o mângâie pe cap şi pe obraz. Tatia îi prinse mâna şi-o duse la buze, apoi, cu o mişcare iute, şterse cu batista urma de ruj pe care o lăsase.

— Of, că tare mofturoase mai sunteţi voi, fetele din ziua de azi, se prefăcu ea supărată; nu se poate omul apropia de voi întocmai ca de o vatră proaspăt spoită. Dar tot uit să te întreb: ce a fost tatăl dumitale, Tatia? Când ai spus că te cheamă Tatia, m-am mirat, pentru că aici la Leningrad numele ăsta-i foarte răspândit, la fel şi Tusia. În provincie şi la Moscova se spune Nataşa, Talka, Alka, iar în sud Nata…

Tatia oftă şi îşi aţinti privirea asupra portretului lui Ivernev-tatăl. Şedeau amândouă pe canapea, în camera micuţă, cu mobilă uşoară, cu un covor cenuşiu cu lalele negre, aşternut pe jos. Mstislav se instalase în faţa lor, de-a dreptul pe covor, cu un picior sub el.

— Trebuie să recunosc că v-am ascuns un fapt. Tatăl meu, brigadier silvic al pădurilor din preajma Ciulâşmanului, Pavel Iakovlevici Cernâh, a lucrat împreună cu Maximilian Feodorovici, i-a slujit ca ghid şi ca grăjdar.

— De ce ai tăcut până acum?! strigară în cor, cu imputare, mama şi fiul.

— Mi s-a părut că dacă v-aş fi spus asta imediat, era ca şi cum aş fi vrut să profit de memoria tatei şi a lui Maximilian Feodorovici, neavând de fapt niciun drept să mă bucur de vreo favoare. Tatăl meu a murit când aveam patru ani şi doar din povestirile mamei ştiu câte ceva despre inginerul acela minunat, cu care tata, flăcău fiind, prin anii douăzeci, a cutreierat Altaiul, Mongolia şi Ektag-Altaiuls[24]. Mama spunea că tata, când îşi amintea de Maximilian Feodorovici, declara că n-a întâlnit un om mai bun şi că visul său era să mai cutreiere taigaua şi stepa în tovărăşia lui.

— În ultimii ani, soţul meu nu mai pleca în deplasare, ci dădea doar consultaţii. A murit în timpul blocadei, în patruzeci şi doi, când Mstislav avea doisprezece ani. Ne-au dus în Urali mai mult morţi decât vii.

— Povestirile mamei mă pasionaseră atât de mult încă din copilărie, încât inginerul Ivernev devenise pentru mine un

personaj aproape legendar… Toate trăsăturile frumoase pe care le întâlneam la oameni i le atribuiam lui. Visam să scriu o piesă despre Maximilian Ivernev, iar apoi, să joc într-însa, să creez figura soţiei sale…

Mişcaţi, mama şi fiul schimbară câte o privire.

Evghenia Sergheevna întrebă:

— Dar de ee ai ţinut atât de strict secretul ăsta?

— Închipuiţi-vă ce-am simţit, când Mstislav şi-a rostit numele. Cât pe-aci să strig: nu se poate! Asemenea coincidenţe nu se întâmplă decât în romane!

— Te asigur că în viaţă te întâlneşti mai des cu neprevăzutul decât în romane, o contrazise Ivernev. Scriitorilor le e teamă ca nu cumva să fie acuzaţi de născociri grosolane! Nu mai e la modă plăsmuirea, se cere adevărul din viaţă, şi acest adevăr apare uneori incomplet prezentat, pentru că viaţa nu cunoaşte prudenţa!

— Şi ai părăsit ideea de a scrie piesa? întrebă Mstislav.

— În primul rând încă nu ştiu să scriu piese, şi în al doilea rând cunosc prea puţine despre tatăl dumitale. Poate că dumneavoastră, Evghenia Sergheevna, aţi păstrat fotografii, însemnări?

— Bineînţeles că le-am păstrat. Toate astea îi aparţin lui Mstislav şi sunt în păstrare la el. Mi-e cam ruşine pentru fiul meu, dar mi se pare că s-a uitat prin arhiva lui taică-său doar o singură dată!

— Nu e adevărat, mamă! Am citit ultimele sale impresii de călătorie; cât despre însemnările şi hârtiile lui de când era tânăr, înainte de revoluţie, mi s-a părut că nici nu se cuvine;; a le citesc. M-am sfiit să cotrobăiesc în cele ce-mi păreau sfinte încă din copilărie, aveam impresia că sunt prea tânăr pentru asta!

— Rău ai făcut, în 1916, când tatăl tău s-a însurat, avea treizeci şi doi de ani, cât ai tu acum…

— Vorbiţi despre jurnalele de călătorie? întrebă Tatia. Dar aceste jurnale sunt, oare, proprietate particulară? Mie mi se pare… am auzit că sunt păstrate undeva în arhive.

— E adevărat! Toate însemnările zilnice ale tatii, cu caracter ştiinţific, toată documentaţia cercetărilor efectuate de el, se păstrează la Fondul geologic. La noi în familie n-au rămas decât

ceea ce putem numi jurnale şi însemnări personale, relatarea unor întâlniri, impresii lirice, corespondenţa cu prietenii…

— Acum înţeleg. E tocmai materialul cel mai important pentru a pătrunde personalitatea unui cercetător. Ai să mi le arăţi cândva, Mstislav? Fireşte, numai ceea ce vei crede dumneata de cuviinţă.

— Bucuros! Dar, înainte de orice, trebuie să sărbătorim această coincidenţă extraordinară! Şi chiar de două ori. Întâi, printr-o plăcintă cu carne, specialitatea casei, nimeni nu face plăcintă cu carne mai bine ca mama. Apoi o să mergem cu Tatia undeva să dansăm şi să bem viii. La „Astoria”, de pildă, sau la „Europa”. Mama, ca staroverii, nu suportă niciun fel de băutură la ea în casă.

— Nici mie nu-mi place, spuse Tatia. Poate uneori când sunt în societate. Însă am şi eu un păcat, când trec prin emoţii îmi permit să fumez puţin…

— Nu mi-ai dat răspunsul la proiectul meu.

— Sunt de acord, dar abia peste câteva zile. Trebuie să-mi primesc bursa şi încă nişte bani pentru fotografiile acceptate de reviste. Atunci am să mă pot îmbrăca mai ca lumea pentru localurile acelea grozave la care ai de gând să mă duci.

Profitând de lipsa musafirului, mama şi fiul vorbeau cu sinceritatea pe care Mstislav o adoptase faţă de ea încă din fragedă copilărie.

— Şi atunci, tu ce spui, mamă? întrebă Mstislav care şedea în poziţia lui favorită, pe covor.

— Ce alta să-ţi spun decât că mă bucur! Mă bucur foarte mult, Mstislav, numai că…

— Numai că?

— Vezi tu… Eu n-am întâlnit încă o fată care să aibă atâta spor la lucru, care să gătească atât de gustos, să fie atât de chibzuită la cumpărături, să se priceapă la cusut şi să ştie atâtea lucruri. Iar tu mi-ai povestit după excursia voastră la Istmul Karelski, că înoată şi aleargă foarte, bine şi se parc că ştie să conducă şi maşina… Luând în consideraţie toate aceste calităţi, precum şi fizicul ei de loc comun, mă întreb, de ce, în pofida atâtor calităţi frumoase, Tatia e atât de modestă şi de stăpânită? Mă gândesc dacă nu cumva o macină pe fata asta o suferinţă ascunsă, o decepţie în dragoste. O asemenea fată n-a putut rămâne în

afara câmpului vizual al întreprinzătorului vostru sex. Dacă am cumva dreptate, întreabă-te din timp cum ai să reacţionezi singur, înainte de a avea cu ea o explicaţie!

— M-am şi gândit la asta, înţeleapta mea mamă! Şi intenţionez s-o fac chiar astăzi. A plecat după rochia ei de seară, nu ştiu ce a cumpărat, nu ştiu ce şi-a transformat. Să vedem cum arată gătită.

— Asta o doresc şi eu de mult. Sărăcuţa n-are decât o fustă, o bluză şi o singură rochiţă, se vede că nu duce o viaţă prea uşoară. De câte ori nu m-am gândit să-i dăruiesc ceva, dar mi-a fost teamă să n-o jignesc. Şi aşa caută întotdeauna să ne răsplătească, pentru că am adăpostit-o la noi…

Auzind că se deschide uşa, mama şi fiul ieşiră în antreu.

Tatia, cu un pachet voluminos în braţe, cu nelipsitul ei impermeabil, puţin stropit de ploaie, izbucni în râs, obişnuitul ei râset, molcom şi reţinut.

— Totul e gata!

Zăbovi destul de mult în camera ci, apoi ieşi cu ochii în pământ. Mstislav şi Evghenia Sergheevna scoaseră în aceeaşi clipă un strigăt de admiraţie. Tatia cea drăgălaşă se transformase: era o frumuseţe! Tot ce avea mai atrăgător era subliniat, pus în valoare. Ca toate femeile cu gust, inteligente şi de o eleganţă sobră, Tatia nu era roaba modei şi nu arăta niciodată cât de cât ridicolă, aşa cum se întâmplă cu o femeie, fie ea cât de frumoasă, când îşi pune o toaletă ultramodernă. Mstislav remarcă aceasta cu o imensă satisfacţie, amintindu-şi de decepţia încercată cu doi ani în urmă, la Moscova, unde venise întâmplător în timpul festivalului cinematografic, şi o văzuse pe Gina Lollobrigida pocindu-şi celebra-i frumuseţe cu o pieptănătură fistichie şi o rochie ce o făcea de-a dreptul dizgraţioasă.

Pieptănătura Tatiei era cea obişnuită, dar aranjată cu mult gust şi mai înfoiată. Rochia de tafta, lucioasă, de o culoare foarte pură, un mov bătând în roz, se mula pe trupul ei zvelt, fermecător. Umerii goi schimbaseră înfăţişarea de toate zilele a fetei, iar expresia îi devenise serioasă şi inspirată, aproape severă. Unica podoabă prinsă deasupra pieptului, care tulbura puritatea culorii şi liniile armonioase ale rochiei, era un dragon chinezesc brodat cu fir de aur, cu o gură larg deschisă şi care,

lipit de pielea fetei, aducea o notă discordantă. Şi încă ceva, inelul de platină cu piatra lui lipsită de strălucire, pe care Tatia nu-l scotea niciodată de pe deget.

— Sentinţa, onorată instanţă!

— Sunt uluit! N-am cuvinte. Drăgălaşa studentă a plecat, şi în locul ei a apărut o regină, mândră şi poate cam răutăcioasă. Nu eram pregătit şi de aceea sunt doborât. Implor cruţare la picioarele preafrumoasei doamne, şi imediat începi să recit din Blok. |

Tatia roşi uşor şi îşi mută privirea spre Evghenia Sergheevna.

— Potoliţi-l pe Mstislav, Evghenia Sergheevna! Vreau să cunosc adevărul.

— Ce ţi-a spus e cât se poate de adevărat. Mstislav e încântat. De altfel, trebuie să recunosc şi eu că sunt de-a dreptul uluită. Unde, la ce consignaţie ai izbutit să găseşti! Această minunată broderie? Eşti splendidă, Tatia, într-atât încât încep să mă întreb dacă un simplu geolog este vrednic! Să însoţească o asemenea doamnă?

— Vai, izbucni fata în râs, ce tot spuneţi, Evghenia Sergheevna!

— Fii atent, Mstislav, acum ştii ce te aşteaptă, glumi mama, dar tânărului nu-i scăpă tâlcul acestor cuvinte, care erau de fapt o completare a convorbirii lor.

... Şedeau la o măsuţă, departe de orchestră. Tatia, trandafirie din pricina vinului şi a dansului, îşi puse mâna pe degetele lui Mstislav care se mişcau încet, în ritmul sincopat al muzicii.

— Te simţi bine, Mstislav?

— Foarte! Mă consideram şi eu un dansator destul de bun, dar dumneata... Spune-mi, există şi lucruri pe care să le faci prost?

— De ce mă idealizezi, Mstislav, întocmai ca mama dumitale? Asta-mi creează obligaţii pe care n-am să le pot îndeplini!...

— De ce vorbeşti de obligaţii? Nu mai fi aşa de serioasă, Tatia dragă... Rostind ultimul cuvânt, Ivernev ezită o clipă, se fâstâcii, vreau să te întreb: de ce porţi

Piatra mică şi plată, şlefuită în formă de pătrat cu colţurile rotunjite, sclipi, iar în fund apăru o cruce oblică, întunecată. Tatia tresări şi-şi retrase mâna.

— N-am văzut niciodată asemenea pietre montate în inele, reluă geologul, ridicând din umeri.

— Dar dumneata ştii ce fel de piatră este?
— Desigur. Orice mineralog îţi va spune că e un chiastolit, tăiat de-a curmezişul axului optic principal. Numai el are scânteieri atât de ciudate la lumină, cercuri concentrice şi o cruce. Să ştii că nu-ţi vine bine, nu se potriveşte inelul cu mâna şi i-o întoarse spre lumină. Cu aspectul dumitale, în ansamblu, de aceea te-am şi întrebat.
— E un dar şi am promis să-l port întotdeauna, răspunse Tatia cu glasul scăzut.
Geologul simţi o înţepătură în inimă.
— Dacă găseşti de cuviinţă să nu-mi vorbeşti despre unele lucruri, nu insist.
— O, nu vreau să-ţi ascund nimic. Poate pare caraghios, dar e vorba de o mare prietenie din şcoală, sau, dacă vrei, o dragoste între doi copii. Familia lui era din Sverdlovsk, iar inelul are o legătură cu istoria familiei şi trebuie purtat în permanenţă. Ne-am jurat atunci credinţă veşnică; dar el a avut un accident mortal de motocicletă, imediat după examenul de maturitate. Jurământul a rămas însă jurământ, şi eu port acest inel întunecat… Dar dacă îţi displace atât de mult… Şi-l scoase din deget cu o sforţare şi îi dădu drumul în poşetă, apoi privi spre el supusă, cu tandreţe.
— Poate că am stat destul aici, Tatia? făcu el semn spre sala zgomotoasă.
— Tocmai mă pregăteam să te rog… să facem câţiva paşi
Înaintea lor, Neva îşi etala feerica întindere sclipitoare cu răsfrângeri oţelii. Tinerii poposiră pe mal, în mijlocul unui întreg alai de perechi de îndrăgostiţi. Ivernev o duse apoi pe Tatia peste Podul Sehmidt, prin faţa sfincşilor egipteni, spre Cheiul Universităţii. Jos, pe treptele de piatră, apa plescăia încetişor. Tatia se aşeză pe bariera de granit, în lumina stranie a nopţii albe, rochia ei liliachie părea neagră, iar ochii, întunecaţi, plini de taine. Din nou se înfiripă basmul trăit de milioanele de îndrăgostiţi de pe cheiurile Nevei, în nopţile albe ale Leningradului. Fetele şi femeile se prefăceau în prinţese sau fermecătoare zâne, făcându-i pe bărbaţi să se plece în faţa lor.
Ivernev consideră că-i cu totul indiferent dacă era primul sau al o sută milioanelea dintre ostatecii nopţilor albe. Pentru a doua

oară în acea zi, ființa pe care o îndrăgise se metamorfoza încântător, întocmai ca în basme.

— Tatia…

Cu o mişcare năvalnică fata se întoarse spre el…

Un mic grup de prieteni se întrunise spre a sărbători logodna lui Ivernev cu Tatia Cernâh.

Cu toate insistenţele lui Mstislav, Tatia refuză să-şi pună rochia „de regină”, explicându-i că o gazdă nu trebuie să fie din cale-afară de elegantă când primeşte vizite: ce te faci dacă musafirii vin îmbrăcaţi mai modest? Avusese dreptate, nevestele străvechilor lui prieteni, Sugorin şi Soltamurad Behoev, purtau rochii uşoare, înflorate.

— Nu ne aşteptam la una ca asta, nu ne aşteptam! exclama din când în când Soltamurad, ridicând din sprâncenele lui negre ca smoala. Ia te uită de ce a fost în stare mironositul ăsta de burlac al nostru. Şi ce fată, ai, ai! Se aprobă, nu-i aşa, Gleb?

— De Gleb n-avea grijă, că aprobă el, mai bine întreabă-ne pe noi, se amestecă în vorbă soţia lui Sugorin, o femeie tânără şi veselă cu trăsături de mongolă.

— Poftim, aveţi cuvântul! strigă Behoev.

— O să i-o spunem în secret Tatiei, de ce să vă răsfăţăm pe voi? Dar tu de ce taci, Gleb? Te pomeneşti că te-ai amorezat? Nu permit! Pleacă mai repede pe teren, acolo sunt eu cu ochii pe tine.

— Auziţi-o! râse Gleb, ridicând paharul. Pentru Darul Altaiului!

— Cine ţi-a dezvăluit această taină? întrebă Tatia.

— Tocmai în asta constă taina! răspunse mineralogul.

După cină, gazdele şi oaspeţii strânseră într-o clipă vesela şi se instalară lângă fereastra larg deschisă. Pe Evghenia Sergheevna o aşezară mai la o parte, cu toate că afirma că-i place uneori să stea într-o încăpere în care se fumează.

— Asta îmi aminteşte de tinereţe, spuse ea. Ei, ce faceţi? Aştept! Ori, având în vedere festivitatea de azi, ne abatem de la vechiul nostru obicei? La noi, explică ea Tatiei care stătea alături, se obişnuieşte ca atunci când ne adunam, să ne împărtăşim toate noutăţile ştiinţifice. Toţi sunt nişte învăţaţi, deşi în domenii diferite… adăugă apoi pe un ton de uşoară scuză.

— Vai de mine, sigur, Evghenia Sergheevna, trebuie să mă iniţiez şi eu. Ar fi bine însă ca discuţia să decurgă într-un limbaj accesibil!

— Nu te îngriji de asta. Eu sunt cea mai ignorantă de aici, dar înţeleg aproape tot, o asigură soţia lui Soltamurad, la fel de oacheşă şi cu obrazul îngust ca bărbatul ei.

— Din păcate, începu Sugorin, în ce mă priveşte, n-am nimic de spus care să fie la înălţimea acestei seri memorabile. E adevărat că ne-au sosit la muzeu două-trei minerale interesante, de pildă, un opal superb din Zabaikalie. Cu nimic mai prejos decât opalele cele mai frumoase din India şi America de Sud. Aşa de mare: închise între degete un cerc, de dimensiunea unui ou de porumbel.

— Ia stai puţin, Gleb! spuse Ivernev, îţi aduci aminte că acum vreo două luni mi-ai vorbit de nişte pietre cenuşii, găsite în casa de fier a unui prinţ?

— A, da! Adevărat. N-a ieşit nimic! Pietrele au fost furate!

— Cum, când, unde? strigară în cor cei prezenţi.

— Chiar din muzeu. Din laborator. A fost o chestie foarte neplăcută. Cui şi la ce dracu, să mă ierte Evghenia Sergheevna, i-or fi trebuit pietrele acelea? Probabil că ticălosul a încercat să le plaseze pe la diferiţi achizitori, ca până la urmă cine ştie pe mâna cui s-ajungă. Nici nu vă închipuiţi ce pierdere e asta pentru ştiinţă! De două sute cincizeci de ani există Institutul de mine, dar e prima oară când se comite un asemenea furt. Şi e evident că hoţul era un ageamiu, pentru că la un loc cu pietrele acelea erau lucruri de o valoare cu mult mai mare…

— Poate că au fost şterpelite pentru că se aflau în laborator şi nu în muzeu, deci mai uşor de furat? întrebă Ivernev.

— Mineralogul nostru nu face azi nici două parale, începu Behoev, n-are de spus nimic interesant; iar ce-a fost interesant s-a furat. Geologii ăştia nu prea împing ştiinţa înainte. Nu-s ca noi, cei de la umanistică.

Tatia se uita cu ochii mari la Sugorin, încremenită. Gândurile o duseseră atât de departe, încât tresări, când Evghenia Sergheevna îi puse mâna pe umăr spunându-i:

— Ia să ascultăm cum se laudă umaniştii.

— Profesorul meu, Pavel Arhilievici, tânărul cecen se referea la renumitul indiolog Muraviov, mi-a dat sarcina să triez nişte

documente din arhiva sa personală, un depozit uriaş, aflat chiar în apartamentul său, care ocupă două camere, numai dulapuri, din tavan până jos. Iar tavanul e, nici mai mult, nici mai puţin, la o înălţime de cinci metri…

— Lasă tavanele în pace, îl zori Sugorin. Treci la dulapuri, Soltamurade. Intră în fondul chestiunii!

— Taci puţin, te rog! Şi de ce credeţi că mi-a dat profesorul Muraviov sarcina să cotrobăiesc prin arhiva lui? Pentru că a citit ceva în ziare, la început scurte însemnări în gazetele sosite din Europa, iar mai târziu le-a primit pe cele din Africa de Sud, unde totul era descris cu lux de amănunte. Nişte actori de cinema italieni, care călătoreau cu iahtul lor „Aquila” de-a lungul coastei Africii de Sud, au descoperit sub apă o flotă întreagă de corăbii de tip antic, naufragiate din timpuri imemoriale. Învăţaţii şi-au exprimat părerea, fiecare în felul său, dar când bătrânul meu a dat peste declaraţia unui istoriograf din Johannesburg, care susţinea că toate alea nu sunt altceva decât rămăşiţele flotei lui Alexandru Macedon, dispărută fără urmă, a înnebunit de-a binelea…

— Oho! Asta e într-adevăr interesant! Izbucni Ivernev.

— Credeţi că ăsta e lucrul cel mai interesant? Mai interesant este că italienii au descoperit în adânc pe cea mai mare dintre corăbii, o coroană neagră împodobită cu pietre preţioase. Întâmplător sau nu, coroana a căzut din nou în ocean şi a dispărut pentru totdeauna. Italienii au fost chiar acuzaţi că au lăsat-o să cadă dinadins, pentru că poliţia voia să le-o confişte.

— Extraordinar! Cu siguranţă că toată povestea e o minciună de-a ziarelor! Exclamă nervoasă Tatia.

— S-ar putea să fie într-adevăr o minciună! încuviinţă Behoev, însă fondul chestiunii, cum îi place să spună pedantului nostru Gleb, nu e acesta! Profesorul Muraviov şi-a adus aminte că foarte de demult, încă înainte de revoluţie, a cercetat colecţia particulară de manuscrise indiene ale unui savant german, Keyserling parcă. Nu-mi amintesc precis şi nu garantez pentru exactitatea numelui…

— Ce importanţă are numele?! Zi-i mai departe, îl grăbi Sugorin pe prietenul său.

— Aha, eşti nerăbdător, suflete de piatră! Stai să vezi mai departe. În această colecţie se afla şi un manuscris în sanscrită,

de pe la începutul erei noastre, cu o legendă despre Alexandru Macedon. După cum ştii, legende despre Alexandru sunt multe, a existat şi o culegere a lor sub forma unui roman elenistic, primul roman de aventuri din istorie, care nu s-a păstrat în întregime. Legenda indiană nu era nicio reluare şi nicio variantă a unor povestiri cunoscute. Ea descria un anume moment al vieţii lui Alexandru, care nu avea nicio legătură cu legendele din antichitate. Cât se poate de interesat, Pavel Arhilievici a copiat manuscrisul şi l-a luat în Rusia pentru a traduce şi publica legenda când va avea timp. Primul război mondial, la care a luat şi el parte ca voluntar, apoi revoluţia, războiul civil, munca uriaşă pentru reactivarea ştiinţei, pe scurt, profesorul a uitat de intenţiile lui, şi copia manuscrisului a rămas, cum se zice, înmormântată în uriaşa sa arhivă. Şi într-adevăr, am verificat până acum patru dulapuri şi am găsit-o abia ieri. Acum bătrânul, ca să-şi aducă la îndeplinire vechiul lui deziderat, vrea să traducă şi să publice legenda, şi să trimită apoi un articol ziarului din Capetown. Asta pentru că şi în legendă e vorba de o coroană neagră! Strigă triumfător Soltamurad, apoi făcu o pauză, privind roată la cei prezenţi.

— De ce ne fierbi fără apă? îl dojeni Evghenia Sergheevna.

— Nu ştiu mai mult decât ceea ce a povestit profesorul. Manuscrisul nu e încă tradus. Aşadar, după cum se ştie, Alexandru a invadat India, a câştigat două bătălii mari, a pierdut una. Dar întreaga Indie se afla, putem spune, la picioarele lui. Şi totuşi a făcut calea întoarsă şi a plecat în noua lui capitală, Babilonul, uncie a murit peste puţin timp. Istoricii explică aceasta aducând ca argument oboseala armatei de sub comanda lui, care era la un pas de revoltă; rana căpătată la cap în timpul asaltului unei cetăţi în cursul expediţiei întreprinse în Asia Mijlocie ca şi alte motive. Legendele dau o versiune mai poetică, descriind dorul lui de mare, se pare că acest cuceritor visase întotdeauna la o insulă „aşezată pe o mare întinsă şi zbuciumată cu brizanţi tunători”, cum spune Homer despre Insula Faros. Acolo visa Alexandru să-şi sfârşească zilele şi nu în şesurile dogoritoare ale Mesopotamiei sau în valea Inelului, unde e o şi mai dogoritoare arşiţă… Legenda indiană spune însă că, după ce a trecut Indul, Alexandru, care se hotărâse să ajungă până în inima Indiei, Deccanul, a dat peste ruinele unui

oraş străvechi. E interesant că această parte a legendei corespunde cu prezenţa în valea Indului a unor rămăşiţe de civilizaţie proto indiană, înrudită cu cea cretană şi care se situează prin al doilea sau al treilea mileniu, înainte de era noastră.

— Doamne, o vechime aproape de neconceput! nu se putu stăpâni să observe Evghenia Sergheevna.

Behoev surâse, încântat de interesul ce-l stârnise.

— Printre ruinele oraşului se păstrase ca prin minune un templu din timpuri imemoriale. În mijlocul pustiului, în care hălăduiau numai leii, locuiau o mână de preoţi care păzeau cu străşnicie o relicvă sacră a trecutului, coroana neagră a împăraţilor unui popor dispărut. Era pe timpul când oamenii se credeau conduşi de zei sau de eroii care se trăgeau din unirea unei femei muritoare cu vreun locuitor al cerului. Pe atunci oamenii credeau că dacă un ins de origine divină va pune pe cap această coroană şi va ieşi la lumina zilei, mintea i se va ascuţi ca prin farmec, iar el, cunoscând prezentul şi amintindu-şi şi trecutul, va căpăta o putere egală cu a zeilor. Dacă însă o va pune un muritor de rând, vai lui! Îşi va pierde memoria şi va deveni aidoma unui prunc, o jucărie în mâinile oamenilor şi a destinului. Alexandru, auzind această legendă, le ceru preoţilor coroana. Aceştia, la început, refuzară, dar cuceritorul porunci ca templul să fie dărâmat piatră cu piatră, pentru a scoate la iveală coroana. Preoţii îl preveniră pe împărat, că numai unei odrasle de origine divină îi este îngăduit să-şi aşeze pe cap coroana neagră, dar Alexandru izbucni în râs. Versiunea despre originea lui divină rezultată din unirea mamei sale, Olimpiada, cu Dionysos, născocită chiar de aceasta, care nu-l putea suferi pe tatăl lui Alexandru, şchiopul Filip, căpătase cu trecerea anilor un caracter de realitate în care, fără îndoială, ajunsese să creadă şi Alexandru însuşi… Cuceritorul intră, aşadar, fără şovăială în sanctuarul templului, unde preoţii îl tămâiară cu fum de lemn sfânt şi îl încununară cu coroana neagră. Apoi ieşi pe treptele scăldate în soare ale templului şi, uitându-se mândru în jur, aşteptă pogorârea puterii divine. Deodată, marele cuceritor se clătină pe picioare, faţa lui arsă de soare păli, şi el căzu grămadă pe trepte, rostogolindu-se apoi în nisip. De îndată ce tovarăşii lui de arme îl ridicară, Alexandru se dezmetici, dar se

constată pe dată că uitase toate la câte se gândise înainte, ca şi de viaţa lui din ultima vreme. Legenda spune că împăratul s-a lecuit şi de dorul de Elada şi de iubirea lui pentru Tais, vestita hetairă ce îl însoţea în toate expediţiile. Ostaşii furioşi la culme, învinuindu-i pe preoţi că l-ar fi adus la pieire pe conducătorul lor, i-au nimicit pe toţi, iar coroana a ajuns în tezaurul personal al lui Alexandru. Principalul este că împăratul uitase scopul pentru care venise în India, uitase şi de planurile lui de viitor şi îşi întoarse oştile înapoi. O dată înapoiat la Babilon, se îmbolnăvi de friguri şi peste puţin muri. Asta este legenda.

— Foarte amuzantă, vorbi Sugorin. Dar ce legătură există între legendă şi descoperirea făcută de italieni lângă coasta Africii de Sud? Nu prea înţeleg.

— Desigur, dragă, e şi firesc, trebuie să cunoşti istoria. Aceasta spune că în timp ce Alexandru se afla pe patul de moarte, înconjurat de prietenii lui, de diadohii: Ptolemeu, Seleucos, Nearh şi alţii, reţineţi Nearh! Aceştia au procedat la împărţirea imperiului. Nearh, unul dintre cei de o vârstă cu Alexandru, născut în Munţii Cretei, un ostaş tăcut şi neîntrecut înotător, a moştenit flota, flota aceea uriaşă, cu mii de oameni, pregătită de Alexandru în vederea colonizării pământurilor Indiei. Flota a dispărut, plecată nu se ştie unde şi, o dată cu ea, a dispărut şi Nearh. Acum, puneţi, vă rog, o singură ipoteză, că Nearh a fost acela care a luat coroana neagră din tezaurul lui Alexandru, şi atunci?

— Oho! exclamă Ivernev.

— Desigur că aici ar putea fi două ipoteze, ceea ce e şi mai rău, nu se lăsă bătut Sugorin. Că flota descoperită lângă ţărmul Africii de Sud este flota lui Nearh şi că el anume a luat coroana.

— Chiar aşa şi este! Dar oare nu vă sugerează nimic faptul că această coroană a fost găsită pe nava-amiral? Ba mai mult, legenda asta nu e cunoscută aproape de nimeni; noi însă constatăm că această coroană neagră există şi deci, încă un mit devine realitate. De altfel noi nu ne mai mirăm că cele socotite drept basme în secolele trecute devin realităţi datorită cercetărilor precise ale secolului nostru… Dar asta nu e încă tot. Ziarele din Capetown, mai cu seamă Cape Argus, au comunicat că tânără italiană de pe iaht, care a găsit coroana şi şi-a aşezat-

o pe cap, a fost lovită de o boală psihică inexplicabilă, pe care medicii au atribuit-o unei prelungite scufundări cu acvalangul!

Ascultătorii, inclusiv Sugorin, aplaudară cu frenezie.

— Ne-ai cam răsfăţat azi, dragă Soltamurad! Evghenia Sergheevna îşi făcu vânt cu batista. Mi s-a făcut chiar cald. E cea mai frumoasă istorie din câte ne-ai povestit.

— De-ar fi măcar pe jumătate adevărată, strecură printre dinţi Sugorin.

— Oricum, dragă, spune cinstit: crezi că osteneala pe care mi-am dat-o, scotocind atâta în arhivă, a fost răsplătită?

— Fără doar şi poate! recunoscu mineralogul.

— Ei, dacă recunoşti, drept pedeapsă, du-te să iei ceva bun.

Gleb ceru o plasă şi ieşi cât se poate de supus. Ceilalţi rămaseră cu gândul la povestirea indiologului. Zbârnâitul telefonului le rupse firul gândurilor.

— Interurbanul, spuse Evghenia Sergheevna, Mstislav, ridică receptorul! E desigur pentru tine, Moscova.

Mstislav auzi glasul puternic al profesorului Ancireev. Felicitări, care fură de altfel auzite de întreaga asistenţă.

— Ţi se cuvine un dar de nuntă, îi întrerupse energic profesorul mulţumirile, şi mă grăbesc să ţi-l ofer! Ieri s-a discutat despre candidaturile celor care urmează să plece în India. Consultaţii asupra cercetării rocilor cristaline ale străvechiului scut… Leonid Kirillovici făcu o mică pauză. Plecarea dumitale a fost hotărâtă în unanimitate! Vei fi în curând chemat pentru a-ţi face formele. Logodnica să nu fie amărâtă, că va veni şi ea mai târziu, după ce îi vei scoate paşaportul. Deocamdată, dumneata figurezi la noi în calitate de burlac. Ei, sunt foarte bucuros! Foarte! Ia dă-mi-o pe nepreţuita mea Evghenia Sergheevna, vreau s-o descos un pic asupra alesei tale… Îţi strâng mâna, Mstislav!

— O clipă, Leonid Kirillovici! vorbi grăbit Ivernev. Ştiţi că întâlnirea mea cu Tatia, cea mai minunată fată din lume, vi se datorează dumneavoastră?… Foarte simplu. Vă amintiţi că acum vreo două luni aţi intenţionat să veniţi la Leningrad şi mi-aţi trimis şi o telegramă, dar pe urmă se vede că v-aţi răzgândit? Eu v-am aşteptat la gară şi acolo am cunoscut-o întâmplător pe Tatia! Drept care vom închina acum în sănătatea dumneavoastră în calitate de naş şi de geniu bun…

— Ia stai, tinere, aici e ceva de neînţeles! Eşti amorezat şi te-ai zăpăcit de tot! N-am trimis nicio telegramă şi nici n-am avut de gând să vin la Leningrad!

— Nu înţeleg nimic, Leonid Kirillovici! Telegrama îmi era adresată mie şi semnată de dumneavoastră, însă cu titlul de profesor şi nu simplu, aşa cum obişnuiţi…

— Ai păstrat-o?

— Mă tem că nu!

— Păcat. O fi vreo glumă proastă a vreunuia dintre tinerii de aici de la noi. Cam stupidă glumă, nimic de zis! Am să încerc să elucidez chestia asta şi am să-i sucesc gâtul… Hai, dă-mi-o pe mama!

Tulburat, Ivernev trecu mamei lui receptorul şi se grăbi să le comunice şi celor prezenţi noutatea. Abia atunci observă cât de palidă se făcuse Tatia. Crezu că o indispusese ideea apropiatei lor despărţiri. Se grăbi s-o consoleze, asigurând-o că se vor despărţi pentru un timp mai scurt decât dacă ar fi plecat într-o expediţie obişnuită. Urma în schimb călătoria lor în India, de astă dată împreună… La ce te puteai aştepta mai frumos, chiar din primul an de căsătorie?

Tatia asculta cu mâna încleştată de braţul lui. Fără a-şi lua de la el privirea întunecată, întrucâtva tragică.

Ivernev rămăsese în picioare în mijlocul camerei lui de la hotelul „Turist”, cu mantaua de ploaie uda pe el, cu ochii aţintiţi în gol. Telegrama pe care o strângea în neştire între degete era de la mama lui: „Mstislav, o nenorocire, Tatia plecată, nu înţeleg nimic, vino”. Ivernev scutură din cap, apoi îşi trecu mâna pe frunte. Bău apă. „înregistrarea căsătoriei noastre fusese stabilită pentru sâmbătă… Nu, nu se poate! Cu Tatia se întâmplat ceva… Dar mama scrie chiar aşa, a plecat! Dacă ar fi scris, dispărut! Nu se poate, e o nălucire…”

Se strădui să se liniştească şi-i telefona lui Andreev. Cerându-şi iertare, îl anunţă că acasă s-a întâmplat ceva, că el pleacă imediat cu avionul la Leningrad şi-l roagă să telefoneze mâine la minister, cu rugămintea ca audienţa lui să fie amânată pentru altă zi…

Peste câteva minute gonea într-un taxi spre Şeremetievo…

Evghenia Sergheevna alergă în întâmpinarea lui.! se păru deodată mai mică, neajutorată, îmbătrânită. Era pentru prima

oară când o vedea pe înţeleapta şi liniştita lui mamă atât de deprimată. Un sentiment de milă chinuitoare îl gâtui. Nu putu rosti niciun cuvânt şi rămase în picioare tăcut, privind-o întrebător.

— Tatia… a plecat marţi şi ţi-am trimis telegrama de îndată ce am găsit biletul. Evghenia Sergheevna îi întinse o foaie de hârtie ruptă dintr-un blocnotes, cu scrisul avântat şi îngrijit al Tatiei.

„Iertaţi-mă, iertaţi-mă! Evghenia Sergheevna dragă, nesfârşit de bună şi amabilă, explicaţi-i lui Mstislav că sunt o fiinţă rea, că procedez într-un chip nedemn, clar altfel nu pot. Nu mă căutaţi, peste câteva ceasuri voi fi departe şi nu mă voi mai întoarce niciodată aici, unde mi-a fost dat să cunosc doi oameni minunaţi, pe dumneavoastră şi pe Mstislav. Amândoi m-aţi primit omeneşte, din prima clipă şi din toată inima, iar cu… eu vă aduc o asemenea jignire şi vă pricinuiesc probabil suferinţă. Gândul acesta mă chinuieşte groaznic, nu-mi dă pace. Dacă o puteţi face, iertaţi-mă şi daţi-mi voie ca la despărţire să vă sărut mâna, mâna dumneavoastră atât ele blândă şi… aici era ceva şters cu grijă, iar apoi, cu litere scrise cu o caligrafie mai nervoasă: şi sărutaţi-l, vă rog, pe Mstislav în locul meu. Adio! Tatia.”

Ivernev citi de câteva ori biletul care-i spulberă într-o clipită fericirea şi toate planurile lui de viitor.

— Aici nu-i lucru curat, spuse el cu vocea răguşită.

— Dar ce a determinat-o să fugă ca o hoaţă, fără a avea curajul unei explicaţii sincere, făţişe?

— Lasă, mamă! N-avem deocamdată dreptul s-o judecăm! Trebuie să cunoaştem mai întâi împrejurările!

— Nu există împrejurări care să te facă să ascunzi adevărul de cei pe care-i iubeşti!

— Cum rămâne atunci cu sfânta minciună maternă? Legenda despre vălul alb? Cum să judeci pe cineva dintr-o singură latură, cea dinspre tine, când toate câte sunt pe lume au două?

— Cât o iubeşti, Mstislav!

— O iubesc, dar nu cred că-i pot da dreptate numai din cauza asta. Eu o găsesc vinovată, dar nu îmi pronunţ încă sentinţa definitivă, care, sau va aduce iertarea, sau va şterge din amintire tot ce a fost…

— N-o vei pronunţa niciodată! N-ai s-o mai vezi şi nici n-ai să mai afli nimic…

— Rar se întâmplă ca o faptă să rămână nedescoperită. Mai devreme sau mai târziu… Să plecăm mâine la Moscova. Are să-ţi fie greu singură aici.

Zbârnâitul telefonului îi făcu pe amândoi să tresară. O licărire de speranţă le lumină o clipă faţa, dar se stinse pe dată.

Era Soltamurad:

— Veşti proaste, Evghenia Sergheevna, stăm prost!

— Ce s-a întâmplat, băiatule? Să ştii că şi la noi s-a întâmplat ceva rău!

— Vreo nenorocire cu Mstislav?

— Nu, a sosit acasă, e aici. Îl chem imediat.

— Staţi puţin, ce s-a întâmplat?

— Soltamurad, Tatia ne-a părăsit!

— Nu se poate! Cum asta?… Ai, ai!… Am să vă chem mai târziu, nu-i urgent!

Mstislav îi şi luase receptorul din mână:

— Ba nu, vorbeşte, Soltamurad!

— A, tu eşti, dragă? Ce am auzit?… Ştii ce-am păţit noi? Un incendiu în casa lui Muraviov! Focul a izbucnit în cabinetul lui, se pare din cauză că instalaţia electrică este veche…

— Pagubele sunt mari?

— Foarte! O parte din manuscrise a ars, cealaltă a fost inundată de apă. A luat foc şi masa lui de lucru şi a ars copia legendei pe care începusem s-o traducem. A dispărut tot. N-a mai rămas nicio foaie. Bătrânul e la spital, de supărare a făcut un infarct. Am fost la el în fiecare zi, dar trebuie să plec la Moscova. Ne întâlnim acolo.

— Plec şi eu mâine, împreună cu mama. Caută-ne la Andreevi.

— Ne-am înţeles, dragă. Deocamdată, la revedere!

*CAPITOLUL 2 Inelul cu chiastolit*

— Aşadar, Mstislav, când ai să pleci în sudul Indiei să nu uiţi de cearnochite. Dacă avem noroc, ştiinţa noastră va putea face un dar considerabil prietenilor noştri indieni. Vom demonstra că masivele cearnochitice ale scutului Gondvana din India sunt identice cu cele din Africa de Sud, ceea ce va duce, eventual, la descoperirea unor zone diamantifere. Mie mi se pare că eroziunea generală a celor mai vechi straturi din India a fost mai

puţin adâncă decât în Africa, asta e una. Mai departe, zonele cu filoane diamantifere ale scoarţei sunt ascunse acolo ori în regiuni cu vegetaţie bogată, ori acoperite cu păturі groase de bazalt în raioanele seci ale Podişului Deccan. Tu să faci pronosticuri, să-ţi pui mintea la contribuţie şi, în afară de asta, să dai ajutor în toate. Ca absolvent al Institutului de mine din Leningrad, ai o înaltă pregătire în mineralogie, iar asta constituie baza întregii tale practici…

Ivernev asculta, luând din când în când notiţe în caietul lui, legat în scoarţe de pânză groasă, cenuşie. După ce isprăvi cu poveţele, profesorul Andreev se lăsă pe spătarul fotoliului şi căzu pe gânduri. Ivernev îşi aprinse o ţigară, privind ornamentele unui covor chinezesc, mare cât peretele, apoi întrebă:

— De ce aţi căzut pe gânduri, Leonid Kirillovici?

— M-a năpădit tristeţea. Pe vremuri, când eram de vârsta ta, căutam să-mi închipui cum va fi dacă, după ani şi ani, nu voi mai putea întreprinde asemenea expediţii…

— Şi n-aţi putea merge?

— Ba da, dar niciodată n-am plecat fără să muncesc din plin. Ajutoarele mele, de la geologul-şef până la ultima călăuză, spuneau întotdeauna: cu dumneavoastră sunt în stare să merg şi până la capătul pământului, ba chiar şi în iad… Şi de ce?! Gura nu-mi era unsă cu miere, să mă rog de cineva şi să linguşesc nu eram meşter, eram exigent… După mine, un adevărat şef nu-i cel care posedă doar o mare capacitate de gândire, asta-i prea puţin. Şef e acela care, în momentele grele, nu numai că ia parte egală cu ceilalţi, ci se situează în fruntea tuturor. Primul umăr, care împinge maşina împotmolită, trebuie să fie al şefului, primul care sare în apa rece ca gheaţa trebuie să fie el, prima barcă ce trece peste un prag trebuie să fie a lui; de aia îi zice şef, pentru că mintea, curajul, forţa şi sănătatea îi îngăduie să fie totdeauna în frunte. Iar dacă însuşirile nu i-o îngăduie, mai bine să renunţe la şefie.

— Nu pot fi de acord cu dumneavoastră, Leonid Kirillovici! Dacă colectivul e bun şi pasionat de muncă…

— Crezi că mult îl ţine pasiunea asta, dacă nu-l conduce nimeni? Nu, dacă inima începe să-şi facă mendrele, nu mai poţi trage după tine calul de dârlog peste o râpă, nici să mâni o plută

sau să tai un copac… Şi toate astea, eu nu le mai pot face! Pe vremuri eram convins că într-o zi am să mă prăbuşesc şi am să mor, fie pe un gheţar, fie în taiga, fie într-un pustiu. Am murit, şi cu asta, basta! Kaput! Nu ştiu de ce preferam pustiul. Doream ca tovarăşii mei să-mi facă deasupra gropii o moviliţă de pietre, care să slujească drept reper pentru de-alde ăştia ca mine, cercetători ai pământului. Cunoşti poezia Marinei Ţvetaevei despre calul arab? O legendă în care se spune că dacă un astfel de cal nu mai poate alerga, îşi taie singur cu dinţii o venă şi moare lăsând să i se scurgă tot sângele din trup…

— Dar ce-i cu dumneavoastră, dragă Leonid Kirillovici?

— Nu vezi şi tu? Mă perpelesc! Ard de dorinţa să plec în India, dar ştiu că n-am să pot suporta căldura de acolo şi că am să fiu adus acasă ca un balot inutil.

— Frumoasă terminologie mai folosiţi! Balot… Nu pot… Kaput! … şi Ivernev izbucni în râs.

Leonid Kirillovici îşi privi aproape cu indignare elevul, apoi se gândi puţin şi zâmbi:

— Aşa-i de când lumea. Aşa eram şi eu în tinereţe nu-mi venea să cred că s-ar putea să mor. N-am crezut că voi regreta amarnic posibilităţile pierdute, dându-mi seama că ele nu se vor mai ivi. Iar dacă se vor ivi, totuşi, că nu voi mai avea puterea să le fac faţă.

— N-am regretat încă niciodată ceea ce am pierdut…

— Cred şi eu. Pentru că ai în faţa ta un drum nesfârşit! Asta şi înseamnă tinereţe. Dar când va veni vremea şi ai să înţelegi ca mine, că nimic altceva nu mai e cu putinţă…

— Într-adevăr, mi-e greu s-o înţeleg.

— Şi nici n-ai s-o înţelegi încă multă vreme. Dar să lăsăm acum această problemă care deocamdată îţi este străină. Avem în schimb alte treburi, urgente!… Şi, fiindcă veni vorba, nu cumva există în hârtiile personale ale tatălui tău însemnări privitoare la străvechile mine din Asia Mijlocie sau Centrală?

— Cum, şi dumneavoastră!?

— Ce-i cu tine? Nu stai bine cu nervii? Ai trecut prin comisie?… Vezi să nu te faci de râs în misiune, că e treabă de răspundere… Îmi amintesc că ai cam încurcat-o şi cu sosirea mea la Leningrad şi ai imaginat nu ştiu ce inepţii…

— Ce legătură are asta eu nervii? Fapt este că sunteţi a doua persoană care se interesează de arhiva tatei.

Acum fu rândul profesorului să-şi încordeze atenţia.

— De fapt nu pe mine mă interesează, ce naiba să caut eu în nişte mine străvechi? Asta e treaba cercetătorilor de mine şi încă a arheologilor, A apărut de câteva zile aici, în trecere, un arheolog, neamţ sau turc, de la Institutul de arheologie din Ankara. Printre altele a fost şi pe la mine, aflând nu ştiu de unde că am fost elevul lui Maximilian Feodorovici. Îmi amintesc că taică-tău a descris nişte mine vechi de trei mii de ani, aflate undeva la hotarul Afganistanului cu Iranul. Aşadar, profesorul ăsta, Wilfried Deragazi…

— Cum, cum aţi spus?

— Wilfried-Deragazi. E un nume care sună frumos şi se ţine minte uşor. Mi-a vorbit despre cultura dravklienuor, care s-a răspândit cu patru mii de ani în urmă, pornind din India spre China Apuseană şi Asia noastră Mijlocie. Există, spune el, o cultură Anau, numită astfel după numele unui kişlac, adică sat, de pe lângă Aşhabad, cu totul şi cu totul deosebită, dar pentru descoperirea căreia noi n-am făcut suficiente săpături, mi s-a plâns profesorul turc. Această cultură constituie puntea de legătură dintre India şi Creta. La rândul ei Creta are legătură cu Africa de Nord. Caracteristicile ei au fost descoperite în Deşertul Sahara, statuete, desene, ceramică, de o surprinzătoare frumuseţe. Institutul doreşte să aplice metodele ştiinţei contemporane pentru a urmări, prin analize spectroscopico–izotopice, îndepărtatele legături şi căile de răspândire ale metalelor şi mineralelor existente în podoabe şi în alte obiecte. Nu e nevoie decât de un gram din fiecare. Profesorul se ocupă tocmai cu strângerea acestor materiale de prin locurile pe unde se presupune că au existat acele străvechi legături. E o treabă interesantă şi serioasă!

— De interesantă, e interesantă, observă Ivernev, aprinzându-şi cu un gest energic ţigara, dar nu ştiu de ce, Tatia… logodnica mea, care m-a părăsit de curând, s-a interesat foarte mult de arhiva tatălui meu.

— Ce vorbeşti? În ce scop? Dar, ia spune-mi, cine e ea, de fapt?

— Fiica unuia dintre însoţitorii tatei prin taiga, un oarecare Pavel Cernâh.

— E sigur?

— Nu ştiu. Nu mi-a trecut prin cap să verific. Nici nu ştiu cum s-ar putea face?

— O să încercăm. Cu toate că… la urma urmei, de ce n-ar fi aşa?

— Vreţi să spuneţi că pe Tatia… poate nici n-o cheamă Cernâh?

— Cum aş putea eu presupune una ca asta? Tu eşti acela care trebuie să descoperi despre ce e vorba. Şi, mă rog, ce-o interesa anume pe Tatia?

— Numai personalitatea lui Maximilian Feodorovici, itinerare, diferite amănunte din care să reiasă personalitatea tatălui meu şi a tatălui ei.

— Hm-m… Şi… hm-m… a plecat de mult?

— De câteva zile. Eram tocmai la Moscova când mi-a telegrafiat mama.

— Cine ştie, poate că nu e decât o coincidenţă? Mai degrabă asta e. Hai să mergem să bem ceai, o aud pe Ekaterina Sergheevna aşezând ceştile.

Ivernev nu se mişcă. Mintea îi lucra febril. Andreev se ridică şi îi puse mâna pe umăr.

— Haide!

Tânărul se sculă, apoi îl opri pe profesor cu un gest:

— Şi cum arăta arheologul ăsta străin?

— Un tip bine zidit, destul de tânăr, viguros şi de o frumuseţe diabolică, aidoma unui personaj de film. Pe scurt, un ora ieşit din comun. A cinat la noi şi i-a cucerit pe toţi. Ritka l-a dus la Bolşoi Teatr, la un balet, şi a fost entuziasmată de cavalerul ei. Spune că toate fetele rămăseseră cu ochii căscaţi la acest Deragazi…

— În ce limbă vorbeşte?

— Cu noi, în oricare din limbile noastre curente, în engleză, franceză, germană. Ştie şi puţin ruseşte. Spune că mai cunoaşte câteva limbi!

— Ferice de el!

— Lasă că şi tu cunoşti două, şi cu mult mai bine decât mine. Sunt un incapabil… Profesorul se gândi puţin şi adăugă: Şi cum mai e îmbrăcat turcul ăsta! Mi-a sărit în ochi inelul lui, cu o

piatră interesantă. Cred că numai un geolog poate aprecia un asemenea giuvaer. Închipuie-ţi, un cristal de chiastolit tăiat de-a curmezişul axului optic principal, aşa încât, la lumină se vede…

— O cruce cenuşie!

— Bineînţeles. Doamne, dar eşti alb ca varul! Ce-i cu tine? Stai jos.

Ivernev bătu nerăbdător din picior:

— Leonid Kirillovici, ce înseamnă asta? Tatia… şi ea purta un inel la fel pe care nu-l scotea niciodată.

— Ho-ho!… Andreev deveni deodată aspru, ba chiar luă o ţigară din portţigaretul lui Ivernev. O aprinse, se gândi puţin, apoi căută ceva în carnetul lui şi ridică receptorul: Coincidenţă sau ba, trebuie s-o lămurim. Cine ştie… La telefon profesorul Andreev, geolog, trebuie să mă sfătuiesc cu dumneavoastră într-o chestiune urgentă, continuă el în receptor. Nu, aşa nu merge, să vină cineva de la dumneavoastră la mine, acasă sau la institut… Dar eu îţi spun dumitale că aşa e mai bine, doar am şi eu capul pe umeri… Bine, dă-mi legătura cu cineva dintre superiori… Bagă de seamă, că răspunzi! Da, da! Perfect!

Ivernev asculta vorbirea tăioasă a profesorului, iar în minte i se învârteau gânduri care-i strângeau dureros inima: „Tatia, Tatia, e cu putinţă?… Darul Altaiului… Pentru ce…”

— Tovarăşe locotenent-colonel, urmă Leonid Kirillovici şi-i vorbi, pe scurt, despre Deragazi şi Tatia. Da, e încă aici, a venit într-o misiune ştiinţifică şi s-ar putea să fie numai o simplă coincidenţă. Leonid Kirillovici râse încet, uşurat. Elevul meu? Da, e aici… Chiar acum, la mine… Peste un ceas?… Foarte bine, chiar la ceai.

Profesorul puse receptorul în furcă şi îşi privi lung elevul, drept în ochi:

— Ştii, Mstislav, trebuie să ne gândim bine: pentru ce şi ce fel de informaţii se cer despre tatăl tău? Altfel cine să înţeleagă? Ce frumos se petrec toate în cărţile de spionaj: înţeleptul detectiv stă şi se gândeşte şi prinde firul. Dar forţa inamicului constă tocmai în faptul că el ştie totul limpede de la început, iar noi habar n-avem de nimic. Asta presupunând că inamicul există şi nu e o născocire de la a la z, construită pe o coincidenţă întâmplătoare.

— De fapt, sunt două coincidenţe şi nu una, ripostă Ivernev, vorbind încet şi crispându-se ca apucat de o durere fizică.

— Cum aşa?

— Prima: doi oameni, pe amândoi îi interesează nişte date, însă din cele nepublicate, nu din jurnalul expediţiilor, ci din cele intime ale tatălui meu. A doua: amândoi poartă inele identice, cum n-am văzut înainte la nimeni…

— Ia te uită! într-adevăr! Aşadar, te-ai gândit că Tatia…

— Nu m-am gândit la nimic şi nici nu vreau să mă gândesc! exclamă pe un ton tăios Ivernev.

— Totuşi, va trebui să ne gândim, răspunse Andreev cu un oftat. Tare neplăcute îmi sunt astfel de lucruri. Îţi dai deodată seama că în afară de scoarţa pământului, de deserturi, păduri şi munţi, mai există tot soiul de scârnăvii perfide, care lucrează din umbră. Ai senzaţia că mergi pe o duşumea, dar duşumeaua asta stă pe un smârc în care mişună ceva.

— Cred că exageraţi, Leonid Kirillovici.

Cute amare trădau zbuciumul lăuntric al lui Ivernev.

— Uite-o şi pe Katocek! îşi întâmpină Andreev soţia, exagerat de zgomotos.

— Iar ai fumat? întrebă ea bănuitoare. Unde-ţi sunt jurămintele şi hotărârile nestrămutate?

— Să vezi, Katocek, sunt tulburat din cauza Indiei. Mstislav pleacă acolo. Făcu un semn din cap spre Ivernev.

— Ei, şi? Mstislav, în India, Finoghenov, în Africa, mâine careva dintre elevii tăi o să plece în Afganistan sau în Irak. Şi atunci n-ai să mai scoţi ţigara din gură…

— Nu, nu, am păcătuit o dată şi nu mai fac! Ce-i cu ceaiul? O să vină acum un geolog din Orientul îndepărtat.

— Cine?

— Nu-l cunoşti. E un geolog de la exploatări.

— Da, pe ăştia nu-i cunosc de loc. Mi se pare că sunt cam plicticoşi.

— Se întâmplă, se întâmplă. Dar Ritka unde e?

— A zburat la teatru cu turcul tău. A invitat-o el ca să se revanşeze. Asta nu-mi place; văd că a început să-i dea târcoale. Şi, o ştii pe Rita, e o fetişcană iute, cam zvăpăiată, leită taică-său!

— Vă mulţumesc! Andreev făcu o adâncă plecăciune. Dar, în general… desigur că…

— Poate-mi explici ceva mai clar?

— Mai târziu. Mai am de vorbit cu Mstislav şi am să te rog să mai întârziem cu ceaiul, Oaspetele va fi aici dintr-un moment într-altul.

După plecarea „geologului din Orientul îndepărtat”, Ivernev şi Andreev au mai rămas în birou ca să se mai sfătuiască, dar n-au ajuns să ia vreo hotărâre.

— Rămâi să dormi aici! se ridică în picioare bătrânul geolog. Aeriseşte bine, că ai fumat mult. Să mergem să aducem patul.

— N-am să pot dormi, Leonid Kirillovici!

— Ba să te străduieşti să dormi! Sau, fă cum crezi. Cât despre mine, eu trebuie să dorm zdravăn, că am mâine un consiliu important. Prin urmare, ne-am înţeles. Am să-l invit pe Deragazi cât mai eşti încă aici, iar „geologul” o să ia informaţii. Dar bagă de seamă, ca nu cumva să te dai de gol când ai să vezi inelul. Ar fi pentru el un semnal de alarmă. Iar pe Ritka o s-o punem să se învârtească pe lângă dânsul, poate o să înceapă cu ea o conversaţie pe această temă.

— Şi nu vă e teamă pentru Rita?

— E o fată foarte dezgheţată. Am să stau eu de vorbă cu ea, că de maică-sa ascultă mai puţin decât de mine! N-avem încotro, va trebui să mergem la risc.

„Ciudat lucru, până şi scara asta de fier parcă îmi prevesteşte o bucurie, se gândea Ghirin urcând la Sima, iar seara asta îmi pare cea mai frumoasă, cea mai luminoasă.”

Fata îl întâmpină îmbrăcată cu un pulover negru şi cu o fustă largă, cenuşie. Ghirin îi puse câteva întrebări cu privire la munca ei, la unele probleme de sport. Dar Sima, într-un acces de sinceritate, îi destăinui tot despre „califul Harun al-Raşid” şi „marele lui vizir”. Din povestirea plină de candoare a fetei, Ghirin desprinse pornirea ei frumoasă şi naivă de a lupta pentru dreptate prin propriile-i puteri. Şedea înaintea lui, puţin intimidată, cu spatele drept, cu mâinile încleştate pe genunchi, iar ochii ei cenuşii, enormi, larg deschişi, îl priveau în faţă încrezători, cerându-i parcă aprobarea. Un sentiment de nemărginită duioşie îi tăie respiraţia.

— Când te ascult, Sima, simt în mine dorinţa de a deveni credinciosul apărător al califului, spuse el fără veste.

Sima roşi brusc, sări în picioare şi străbătu camera.

— Nu te-am văzut niciodată cu pantaloni lungi, spuse Ghirin ca să schimbe vorba. Nu obişnuieşti să porţi pantaloni?

— În genere, nu.

— De ce?

— Nu se potrivesc cu corpul meu, nici puloverul de altfel. Sima se îmbujoră şi mai tare. Datoria unei gazde este să pregătească ceaiul, spuse ea pe obişnuitul ei ton, semi interogativ, semi afirmativ, şi ieşi.

Ghirin se aşeză la pian şi atinse uşor clapele. Răcoarea lor îi era familiară, aşternându-i pe chip o umbră de întristare, ca amintirea a ceva îndepărtat şi pierdut. Aşa cum cad de pe frunzele mestecenilor boabele de rouă, primăvara, începură să picure unul după altul sunetele unuia din cântecele preferate ale lui Ghirin, care-l însoţise de-a lungul vieţii. Sima intră năvalnic în cameră şi se aşeză pe braţul unui fotoliu lângă pian.

— Ivan Rodionovici, şopti ea, te rog, încă o dată... Îmi place atât de mult bucata asta...

Ghirin se supuse. Sima rămase câteva clipe nemişcată, ca o statuie; amintindu-şi de ceai, se repezi la bucătărie.

Cântecul japonez Povestea unei nopţi de toamnă, pe care el nu-l auzise decât de două ori la radio, îi rămăsese pentru totdeauna adânc întipărit în minte. Apăsă pe amândouă pedalele, străduindu-se să scoată sunete care să semene cu cele zăngănitoare şi prelungi ale kotoului[25] şi ale samisenului[26]. Notele se înălţau ca nişte păsări triste, zburau înfiorate peste întinderea întunecată a unor lacuri tăcute, pierzându-se în noaptea cea fără de hotar. Acesta era tabloul pe care i-l sugerase cântecul şi acompaniamentul lui grav şi lent. Fredonând încetişor melodia, Ghirin nu observase că Sima se întorsese.

— Am senzaţia că-l cunosc şi că-mi place de mult cântecul ăsta, spuse ea gânditoare. Poate pentru că exprimă tristeţea noastră, specific feminină.

— De ce neapărat feminină? Poate că şi a noastră, a bărbaţilor...

— Ba nu, e feminină, obiectă Sima cu convingere, pentru că femeile sunt acelea care suferă mai mult. Nu, nu mă refer la suferinţa obişnuită, durerile facerii. Din punct de vedere psihologic noi purtăm de-a lungul vieţii într-o mult mai mare măsură responsabilitatea existenţei decât bărbaţii, şi ea nu scade, ci sporeşte laolaltă cu dragostea şi devine însutită o dată cu naşterea copilului… Nu, eu nu sunt cu totul…

— Ba cu totul! Aşadar, gândeşti la fel cu mine care nu de puţini ani…

Ca o adevărată vijelie, în cameră năvăli Rita, roşie de surescitare, de nu i se mai cunoşteau nici pistruii. Cu zâmbetul ei ştrengăresc, fata era atât de atrăgătoare, încât, fără să vrea, Ghirin o privi admirativ, iar Rita, observându-l, se fâstâci:

— Sima, scumpa mea, marele meu calif, salvează-l pe vizirul tău! E pierdut!

— Ce s-a întâmplat? se alarmă prietena ei.

Rita se uită nehotărâtă spre Ghirin, apoi cu o mişcare energică din cap rosti:

— Fie ce o fi! Ivan Rodionovici e de-al nostru, o să priceapă tot, iar de când voi… Rita se roşi şi mai tare şi izbucni brusc: Sima, sunt îndrăgostită!…

— De ce acest ton tragic? Nu pot decât să te sărut şi să spun, în sfârşit!

— Vai, calife, totul e cât se poate de prost! E străin şi, de fapt, nu-mi place!

— Vino-ţi în fire, Mărgărită! Ce îndrugi acolo, zici că eşti îndrăgostită, şi în acelaşi timp pretinzi că nu-ţi place?… Când s-a întâmplat asta?

— Zilele trecute, şi de atunci parcă port în suflet o povară. Când suntem împreună, e de ajuns să-mi arunce o privire ca să-mi pierd cu desăvârşire cumpătul… Am impresia că dacă mi-ar porunci-o, aş merge în patru labe ca o pisică şi m-aş freca de picioarele lui. E groaznic, aşa ceva nu mi s-a întâmplat niciodată. Şi, lucrul cel mai curios e că nu ştiu încă de îl iubesc sau nu, dar inima mi-e pustie. Abia acum am înţeles ce înseamnă să te copleşească un sentiment. Sunt gata să uit tot şi mă tem de el, mă tem să nu comit vreo gafă, vreun gest nelalocul lui, să nu spun vreun cuvânt nepotrivit. El surâde

blând, dar din lăuntrul lui mă privesc parcă nişte ochi răi care mă urmăresc, mă spionează…

— Parcă nu-mi place ce-mi spui, fetiţa mea. Nu înţeleg, cine e?

— Nu spun! Capul mi se învârteşte. Uite aşa! Rita începu să se învârtească nebuneşte în faţa oglinzii, se opri, se potoli şi se aşeză pe scaunul turnant din faţa pianului, Sima şi Ghirin o urmăreau tăcuţi. Fata atinse încet clapele şi începu deodată să cânte o melodie frumoasă şi tulburătoare, pe care Ghirin n-o mai auzise până atunci. Acesta privi întrebător spre Sima,

Rita cânta:

Tot deapănă, deapănă fir depărtarea, şi roţile-aleargă voioase spre zări; De ce atunci zarea de scrum îmi apare P De ce atunci inima-i grea de-ntristări?…

— E cântecul şoferului dintr-un film brazilian, şopti Sima.

Rita îşi continua cântecul despre călătoria în care parcă mergeau alături pe drumul acela şerpuitor, nespus de lung, fără sfârşit. Tăcu, îşi lăsă capul în jos, şi lui Ghirin i se păru că ochii ei, care până mai adineauri străluceau ştrengăreşte, se umeziră de lacrimi.

— Bine, noi am înţeles tot, acum povesteşte. Cine-i?

Faptul că Sima spusese spontan „noi” şi nu „eu” strecură o rază de bucurie în sufletul lui Ghirin.

— E profesor de arheologie la Ankara, îl cheamă Wilfried Deragazi.

— Ia stai puţin! La Ankara, asta e capitala Turciei. Dar aici ce face? E în misiune ştiinţifică?

— Da, da! A fost pe la tata. Am făcut cunoştinţă cu el, am fost la teatru, de două ori… După aceea ne-am plimbat pe jos, prin Moscova, apoi cu maşina; el a vrut să mergem la restaurant, dar eu am refuzat; pe urmă a fost invitat la noi la cină…

— Şi asta-i tot?

— Ce vrei să mai fie?

— Ei, ţi-a spus ceva? Ţi-a oferit mâna şi inima lui? V-aţi sărutat?

— Mi-a spus ce se spune în ocazii d-astea; că-i plac foarte mult, că, de altfel, totdeauna i-au plăcut rusoaicele, dar că eu sunt cea mai bine şi că sunt aşa de veselă şi de sportivă, chiar aşa a spus, sportivă, şi a mai spus: ferice de călătorul său de

cercetătorul pe care îl vei întovărăşi… Şi pe urmă m-a sărutat, o dată… şi încă o dată… şi încă o dată…

Rita îşi acoperi eu palmele obrajii aprinşi.

— V-aţi sărutat de câteva ori, numai aşa, o chestionă cu seriozitate Sima, v-aţi plimbat şi aţi stat de vorbă, dar în ce limbă, aş vrea să ştiu?

— În franceză.

Rita aruncă spre prietena ei o privire rugătoare şi o întâlni pe a lui Ghirin, adâncă şi concentrată, pe care o asemui cu o rază subţire, materială, de gândire încordată. Se întoarse brusc pe scaunul turnant şi i se adresă:

— Mai uitaţi-vă o dată aşa la mine, îl rugă Rita, nu ştiu de ce, parcă mă simt mai liniştită…

— Mi se pare că încep să înţeleg despre ce e vorba, declară Ghirin.

— Despre ce? exclamară într-un glas amândouă.

— Deocamdată nu pot să vă spun nimic, pentru că ceea ce v-aş spune ar putea avea urinări neplăcute. Gândeşte-te, n-ai putea cumva să-mi faci cunoştinţă cu arheologul dumitale? Rita dădu aprobator din cap.

— E vorba să mergem împreună la Casa Prieteniei unde mi-a făgăduit să-mi arate o expoziţie de fotografii ale unui amic de-al lui.

— Ăsta e cel mai bun prilej. Să ne dai de veste când, şi atunci Sima şi cu mine vă vom întâlni acolo, ca din întâmplare. Dar să nu-i spui despre mine niciun cuvânt, mai cu seamă că sunt psiholog. Şi să vă străduiţi să nu-l priviţi în ochi când vă vorbeşte. Să-i fixaţi, să zicem, umărul. Să v-o impuneţi. Dacă se supără sau ridică tonul, vă faceţi că nu băgaţi de seamă.

Wilfried Deragazi şedea cât se poate de degajat în fotoliul confortabil al unuia din saloanele Casei Prieteniei. Ca orice om cu o educaţie perfectă nu-şi îngădui să-i privească pe interlocutori decât în treacăt, tăinuind în ochii săi adânci şi întunecaţi o scânteiere de ironie.

Rita stătea că pe ace, când roşie, când palidă. Deragazi aproape că nu-l băga în seamă pe Ghirin, urmărind-o prin fumul albastru al ţigării lui egiptene pe Sima, care, din clipa întâlnirii lor premeditate, îi captivase întreaga atenţie.

Cu glasul stins, Sima îi punea întrebări, una după alta, în engleza ei domoală. Ghirin, care urmărea cu atenţie întreaga scenă, observă că şi Sima, deşi înzestrată cu o fire mult mai tare decât a Ritei, era puţin câte puţin subjugată de fascinanta personalitate a arheologului.

„A sosit timpul!” se hotărî el, adunându-şi toată forţa nervoasă pentru duelul ce urma să aibă loc. Ştia acum cu cine are de-a face, ceea ce nu-i uşura de loc misiunea.

— Spuneţi-mi, stimate profesore, i se adresă Ghirin lui Deragazi, alegând un moment când arheologul, după ce-i răspunsese Simei la o întrebare, îşi pironise privirea asupra genunchilor fetei care stătea picior peste picior, oare de când se obişnuieşte la Institutul de arheologie... Ghirin făcu aici intenţionat o pauză, apoi cu privirea indiferentă aţintită asupra tavanului modelat în ipsos, sfârşi fraza: să se predea metodele actuale de sugestie? Sau asta este în funcţie de darul ce-l are fiecare?

Sima şi Rita, mirate de întrebarea lui Ghirin, constatară efectul ei surprinzător.

Deragazi se îndreptă de spate, îşi lăsă jos ţigara şi îşi pierdu pe loc atitudinea de nepăsătoare eleganţă. Maxilarele i se strânseră, nările i se umflară, iar trunchiul făcu involuntar o mişcare înainte. Ghirin îi înfruntă privirea, fără a clipi. Simei i se răci sângele în vine la vederea acestui om nou, necunoscut ei, autoritar, poruncitor, triumfător aproape.

— Nu mi-aţi răspuns la întrebare! rosti el aspru şi răspicat.

— Poftim? Nu vă înţeleg! Declară pe un ton tăios Deragazi.

— Ba aţi înţeles perfect! Pentru ce toate astea? Ca să cuceriţi femeile? Numai pentru atât?

Vorbele lui tăioase, rostite în englezeşte, cădeau ca nişte plesnituri de bici.

— Nu! Nu! Nu! Făcu el, într-o limbă pe care Ghirin n-o cunoştea, dar îl înţelese.

— Scopul?! întrebă el şi mai tăios. Vorbiţi!

Deragazi se făcu palid ca un mort. Il privea ţintă pe Ghirin, inspirând încet şi adânc aerul pe nas, umflându-şi nările. Adversarul arheologului era calm, dar muşchii împietriţi ai cefei şi umerii săi încordaţi, ca şi cum s-ar fi pregătit să ridice o povară, trădau expresia unui efort uriaş.

Lupta surdă, ce se dădea între cei doi, fetele o resimţeau cu fiecare moleculă a fiinţei lor. Erau ca paralizate, lucru neobişnuit la ele, de parcă s-ar fi desfăşurat în faţa lor o scenă de groază. Sima observă speriată că fruntea brăzdată de cute adinei a lui Ghirin se acoperise de minuscule broboane de năduşeală. Simţea că prietenul ei se apropiase de o anumită limită, dar nu-şi putea explica despre ce limită anume era vorba. O cuprinse deodată dorinţa nebunească de a ţipa şi, în acelaşi timp, o forţă neînţeleasă o ţintuia locului. Rita închisese ochii lăsându-şi din ce în ce mai jos capul.

Un scâncet de furie se strecură printre fălcile încleştate ale lui Deragazi. Puţin câte puţin începu să-şi recapete culoarea, respiraţia redeveni normală. Genele de catifea se lăsară în jos, iar trupul se destinse. Arheologul se sprijini de speteaza fotoliului, însă Ghirin rămase la fel de împietrit.

— Scopul? repetă el.

Un surâs amabil şi totodată cinic descleştă buzele frumos conturate ale lui Deragazi:

— Puterea! Bucuria de a simţi puterea asupra omului… asupra femeii, care altfel nu s-ar supune. S-o simţi ca pe un lujer mlădios, iar tu să fii vântul, liber şi puternic. Doar să vrei, şi s-o vezi întinsă la picioarele tale; doar să vrei, şi s-o poţi alunga cât colo cu vârful pantofului, sau s-o faci să vină târâş, pe burtă, să-ţi sărute mâinile…

Obrazul lui Ghirin se contractă o clipă a dezgust. Dar numai o clipă. Fără a-l slăbi din ochi, îşi adâncea din ce în ce privirea ca pe o baionetă, în trupul, de astă dată relaxat, al adversarului său.

— Şi încă? Ştiinţa, o ştiu! Femeile, ştiu şi asta! Dar de unde vă vin, ceea ce în lumea dumneavoastră e lucrul cel mai important, banii? De unde? Vorbiţi! Dar sincer! Staţi cât mai nestingherit, fumaţi, sunteţi în prezenţa unui om de încredere, a unui om de nădejde…

Wilfried Deragazi zâmbi, părând că îşi recâştigase vechiul lui aer de superioritate. Scoase dintr-un portţigaret plat şi lucios ca o oglindă o altă ţigară albăstruie, fără să mai ofere ţigări nimănui dintre cei prezenţi. Începu apoi să vorbească cu acea sinceritate puţin insolentă, cu care discută în cercul lor intim

oamenii de afaceri, cărora le merge bine, socotindu-i pe ceilalţi mai puţin capabili şi mai puţin norocoşi decât ei:

— După război lumea s-a schimbat foarte mult. Majoritatea oamenilor, însă, n-a înţeles-o. Ei nu-şi dau seama că viaţa a luat-o razna şi galopează năvalnic, ca un cal care nu ştie ce e hamul. De aceea şi cred în jucării ca religia, morala, datoria, aşteaptă minuni şi se închină la fetişuri de orice natură. Caraghioşii cred cu naivitate că statele lor se vor îngriji eficient de ei în ceasul de grea cumpănă, şi sfârşesc în mizerie şi singurătate…

— Iertaţi-mă, îl întrerupse Ghirin, pe un ton de exagerată politeţe, nu prea înţeleg această introducere.

— Imediat se va lămuri tot. Succesele ştiinţei arată că ea a devenit unica forţă reală în destinul omenirii. Totuşi, învăţaţii sunt neorganizaţi şi naivi. Puterea e în mâinile politicienilor care habar n-au cum să guverneze; din această cauză comit sumedenie de greşeli şi fapte nesăbuite. Viaţa lumii întregi, care se complică din zi în zi, cere cu insistenţă ca absolut toate verigile, fără excepţie, să fie trainice; or, în această privinţă, politicienii sunt neputincioşi. Ca urmare, urzeala organizării obşteşti se rupe într-una. Oamenii devin victimele lipsite de apărare ale unei conduceri politice incapabile şi depăşite. În năzuinţa lor de a asigura stabilitatea puterii, politicienii organizează o ierarhie succesivă de privilegii, foarte apropiată de ierarhia bandelor de tâlhari, îngustându-şi tot mai mult cercurile cu privilegii din ce în ce mai mari pentru vârfurile oligarhiei. Ca model avem Reich-ul lui Hitler, tiranie tipică de bandiţi politici, foarte trainică şi care a subjugat întregul popor german cu ajutorul reţelei de oţel a terorii, a torturilor şi a morţii. Însă bandiţii s-au lansat într-o politică de mare anvergură, şi din ignoranţă n-au putut născoci altceva decât putere militară şi masacre cu duiumul. Desigur că au pierit mai repede decât dacă ar fi acţionat cu cap.

— Nu văd încă legătura dintre dumneavoastră şi această declaraţie care nu conţine nimic nou, tipică felului de gândire al individualistului înveterat.

— Excelentă caracterizare, individualist înveterat. Chiar despre ei se va vorbi acum. Ce-i rămâne de făcut unui om inteligent care nu crede în nimic în afară de raţiune şi care vede că oricare dintre politici e învechită, şi că o guvernare ştiinţifică

e mai îndepărtată decât planeta Marte? Primii care veţi ajunge pe Marte veţi fi probabil dumneavoastră, ruşii, dar omului cu adevărat raţional puţin îi pasă, cine… O dată cu creşterea populaţiei, omul îşi pierde din ce în ce valoarea individuală. Îi vine tot mai greu să răzbată, să se ridice prin barierele şi filtrele ierarhiilor succesive, oricum s-ar manifesta acestea. Dreptatea există numai pe o potecă foarte îngustă, pe care se cuvine să meargă omul de rând. De jur împrejur domneşte fărădelegea, şi orice criminal se simte mai sigur de el şi mai puternic… Mi-aţi prins ideea?

— Întocmai! Continuaţi, vă rog.

— Aşadar, ce să facă un om care are destulă minte şi suficiente calităţi ca să fie sus, dar care e nevoit să rămână pentru totdeauna sub călcâiul oligarhiei? Un singur lucru, să-şi organizeze o bandă a lui, în afara politicii, a fetişismului, a credinţei neroade.

— Adică numai pentru a dobândi cât mai mulţi bani?

— Foarte exact! însă a dobândi bani, călcând legile care ocrotesc proprietatea, constituie o acţiune periculoasă. Afacerea dă adeseori greş, deoarece greşelile tehnice sunt inevitabile.

— Şi atunci?

— E indispensabil ea banii aceştia să-ţi fie plătiţi pentru anumite servicii, Deragazi ţinu să sublinieze în mod deosebit cuvântul „plătiţi”. Aceste servicii pot fi de orice fel, mergând până la crimă. Crima va fi nemotivată şi în consecinţă practic imposibil de descoperit. Da, exact asta vreau să spun: nemotivată. Gangsterii de tipul nostru nu sunt minaţi de motive politice, nu îndeplinesc misiuni stupide de spionaj, care costă scump şi dau în general rezultate infime, ceea ce politicienii nu vor să înţeleagă, pentru că sunt stupizi, în locul serviciului de informaţii din America, cel care cheltuieşte miliarde de dolari pentru a afla secretele ştiinţei şi tehnicii dumneavoastră, eu aş da aceste miliarde savanţilor americani, şi sunt sigur că aş obţine rezultate cu mult mai bune. Dar asta nu e decât o povaţă pentru dumneavoastră, colegul meu cu mai puţină experienţă…

Sima surprinse din nou uşoara crispare a obrazului drept al lui Ghirin.

— Am să continuu, spuse Deragazi cu aerul cel mai firesc. Şi îşi aprinse iar o ţigară. Reţeaua bandelor de gangsteri, strâns

legate între ele, pătrunde prin toate fisurile sistemului social. Cineva ţine morţiş ca omul care-l stinghereşte să fie înlăturat? Perfect. Se varsă o sumă de bani, se dă comanda, şi o lovitură fulgerătoare în tâmplă, o înţepătură cu o aşchie cu curara, sau pur şi simplu un brânci sub roţile unei maşini care tocmai trece, şi gata! Asta o execută un om care nici habar nu are despre ce e vorba… Trebuie să furi ceva? Undeva? Poftim! Asta o face nu un pungaş, ci un om pe care toată lumea îl consideră cinstit. Are cineva nevoie de o femeie frumoasă, oricare ar fi ea, afară de vedetele celebre, bineînţeles, ca să nu se işte cine ştie ce scandal, femeia e răpită, instruită „special” într-o casă de rendez-vous secretă, aflată peste nouă mări şi nouă ţări, şi este predată doritorului, blândă ca un mieluşel. Totul depinde de preţ! Şi se plăteşte, vă asigur, gras! Lucru firesc, de altfel; de ce să fie meschini cei care sau primesc milioane, sau le posedă, dată fiind poziţia lor „superioară”?! Oamenii sunt gata să facă orice pentru o sumă oarecare în valută forte, şi nici nu vă puteţi închipui câţi inşi de felul acesta există pe lume, milioane. Şi aceste milioane constituie o forţă uriaşă, dacă ştii s-o mânuieşti cu pricepere şi prudenţă! Astfel, organizarea unor oameni inteligenţi şi activi în bandă este unica posibilitate serioasă de a-ţi asigura o existenţă suportabilă în lumea noastră, care merge spre o decădere generală. Sunteţi de acord cu mine?

Ghirin întrebă:

— Şi, fără îndoială, sunteţi unul dintre şefi?

— O, nu! Sunt pur şi simplu un agent bine plătit pentru capacităţile şi cunoştinţele sale. Altfel aş fi pierdut posibilitatea de a mă ocupa de ştiinţă, iar, fără asta, viaţa nu m-ar mai interesa, chiar şi la un nivel foarte înalt. E mai bine să te situezi pe o treaptă intermediară, dar să ai în schimb mai multă libertate, nu-i aşa?

— Şi cu ce fel de misiune aţi venit aici?

Deragazi tresări, se făcu palid şi îşi aruncă ţigara. Încet, ca în somn, îşi îndreptă spinarea şi îşi aplecă trunchiul înainte.

— Nu ştiţi, oare, că niciodată… nimeni nu poate… pentru întrebare, moartea!

— Nonsens! izbucni Ghirin. Vorbiţi!

Faţa atrăgătoare a arheologului se schimonosi groaznic. Din. Gâtlej îi ieşi un oftat răguşit, sau poate un geamăt.

— Sunt aici pentru nişte fleacuri, să aflu… să iau… pietre… mina… un geolog al dumneavoastră a găsit… demult…

— Şi aţi reuşit?

— Numai cu pietrele. Nimic altceva.

— Pentru ce pietre? Ce fel de pietre?

— Nu ştiu! De unde să ştiu eu? Ei ştiu de ce au nevoie de pietrele alea!

— Care ei?

— Cei care plătesc! De unde să ştiu eu? Din pieptul lui răbufni un urlet disperat şi în aceeaşi clipă închise ochii şi căzu jos grămadă, pierzându-şi cunoştinţa.

Sima şi Rita săriră speriate în picioare, privindu-l, neajutorate, pe Ghirin. Acesta se lăsase pe spătarul divanului, cu braţele atârnând în jos. Peste câteva secunde însă se ridică, mişcându-se cu relanti, ca în film, îl ridică pe arheolog şi-l instală din nou în fotoliu. Străinul şedea cuminte, cu ochii închişi, fără să reacţioneze la schimbarea lui de poziţie.

— Acum ai să-i cunoşti adevăratele sentimente pe care le are pentru dumneata, Rita! Urmăreşte-i figura.

— Vai, nu vreau, Ivan Rodionovici, mi-e frică.

— Trebuie, Rita, spuse blând, dar ferm doctorul, aşa ai să te poţi elibera… Şi se întoarse spre Deragazi.

— Mă auzi, profesore Deragazi? răsună tot atât de răspicat şi metalic întrebarea.

— Vă aud, răspunse arheologul, fără a-şi ridica pleoapele.

— Dumneata te gândeşti acum la Rita. Rita, o fată simpatică, însoţitoarea şi ghidul dumitale prin Moscova. Ba chiar mai mult decât o însoţitoare…

Ochii arheologului se deschiseră încet, nişte ochi care nu vedeau, ci priveau undeva, dincolo de oameni şi de lucruri. Deodată Deragazi făcu mişeleşte cu ochiul, rânji senzual, plescăi din limbă şi izbucni într-un râs neobrăzat şi zgomotos, nechezând aidoma unui armăsar:

— Însoţitoare! Ha-ha-ha!… Eu pe însoţitoarea asta aş fi… să nu fi fost prudenţa asta forţată în periculoasa voastră ţară…

— Tăcere! porunci ameninţător Ghirin. Destul! Acum îţi vei lua pardesiul, îţi vei băga portţigaretul în buzunar şi vei ieşi de aici. De la intrare o vei lua la stânga şi te vei trezi după zece paşi pe

trotuar, uitând tot ce s-a întâmplat aici. Mă auzi, vei uita tot ce s-a întâmplat! N-ai fost aici şi nu-ţi aminteşti de nimic.

— Aud! răspunse supus Deragazi. N-am fost aici şi nu-mi amintesc de nimic.

— Scoală-te, porunci Ghirin. Referitor la Rita şi la Sima, ţine minte! Ele nu te interesează de loc. Niciun interes, niciun fel de patimă.

— Niciun interes, niciun fel de patimă, repetă ca un automat Deragazi.

— Acum pleacă!

Profesorul se ridică, îşi băgă în buzunar portţigaretul, îşi aruncă pardesiul pe braţ şi, fără un cuvânt, ieşi. Uşa salonului se trânti. În încăpere nu stăruia decât un miros străin de parfum puternic şi de tutun dulceag.

— Acum, Sima, aş bea o ceaşcă din ceaiul dumitale, spuse cu o voce joasă Ghirin.

Sima văzu pentru prima oară cum mâna asta mare pe care o ştia atât de calmă şi de sigură tremura, sau mai degrabă tresărea nervos.

— Staţi jos, totul s-a terminat… pentru totdeauna… rosti el încet, ostenit de efortul făcut. Acum vreţi, desigur, şi o explicaţie?

— O, da, altfel simt că înnebunesc! îl imploră Rita, tremurând din tot trupul.

— Noi acordăm prea puţină importanţă însuşirii pe care o au unii oameni de a sugera. Unii posedă această însuşire din naştere, chiar dacă e slabă, dar pe care şi-o dezvoltă prin diferite procedee cu scopul de a impune altora voinţa lor. Am cunoscut o femeie învăţată, şefa unui laborator, atrăgătoare şi perversă, care folosea metoda sugestiei pentru atingerea celor mai variate scopuri. Există bărbaţi care s-au specializat în cucerirea femeilor, tot cu ajutorul sugestiei. De obicei se foloseşte procedeul aşa-zis al citirii gândurilor, pentru ca astfel să-şi aleagă subiectul care cedează cel mai lesne sugestiei.

— Şi cum se face această aşa-zisă citire a gândurilor? sări Rita. Vă întreb, pentru că într-o seară Deragazi ne-a demonstrat citirea gândurilor cu nişte cărţi de joc.

— Vă punea să atingeţi una din cărţi şi pe urmă ghicea ce carte a fost? întrebă Ghirin.

— Chiar aşa. Omul era legat la ochi cu o batistă şi stătea eu spatele la noi.

— Întreba, însă, totdeauna cine a atins cartea şi uneori dădea greş?

— Chiar aşa, parcă aţi fi fost acolo!

— Să ştii că totul e foarte simplu. Deragazi vă sugera care carte anume trebuie atinsă, să zicem asul de pică, apoi numea cartea. Aceeaşi scamatorie se face şi cu creioane colorate, cu flori, sau cu orice alt obiect. Îmi amintesc că la o serată, Wolf Messing a cerut ca cineva din asistenţă să atingă unul din pătratele numerotate ale tablei de şah; imediat ce respectivul voluntar l-a atins, Messing a propus ca tabla de şah să fie întoarsă pe dos. Pe spatele ei se afla cifra şaizeci şi patru, exact pătrăţelul care fusese atins. Este o experienţă foarte instructivă.

— Şi există mulţi oameni de felul ăsta?

— Cei foarte înzestraţi sunt extrem de rari. Dar, în general, v-aţi întrebat vreodată ce înţelegem printr-o personalitate puternică? Este un om care ştie să-şi concentreze forţele spirituale spre a exercita o influenţă asupra celorlalţi. Chiar şi un timid, într-un moment de furie, producându-se o bruscă creştere a forţelor sale psihice, îi poate sili pe ceilalţi să-l asculte! Un om curajos îi antrenează pe cei Fricoşi, un fenomen din aceeaşi categorie, exprimat uneori mai slab, alteori mai violent. Tot din această pricină şi magia neagră are, de fapt, o bază reală. Nu e vorba aici decât de personalitatea puternică a unui ins rău, care, dacă mai are şi darul hipnozei, devine cu drept cuvânt o întruchipare a diavolului, mai cu seamă în epocile de ignoranţă şi de credinţă în superstiţii. Păcat că n-a fost studiată personalitatea lui Rasputin. E inadmisibil ca acest om incult să fi putut cuceri întreaga curte imperială, fără a fi posedat o putere de sugestie ieşită din comun. Am aflat, de altfel, că Rasputin a frecventat o şcoală de hipnotizatori din Moscova, a existat una pe vremuri.

— Pot să-i povestesc toate astea tatei? întrebă sfioasă Rita.

— Neapărat! Am să vorbesc şi eu cu el… Mai târziu. Acum toţi trebuie să ne odihnim. Eu, mai ales. Daţi-mi voie să nu vă mai conduc!

— Dar ceaiul?

— Mai bine să-l lăsăm pe altă dată. Vreau să ajung mai repede acasă.

Sima şi Rita se apropiară de staţia de metro Arbat.

— Dacă ai şti ce bine şi ce uşoară mă simt! exclamă Rita. Parcă mi-am. Revenit dintr-un coşmar. A? Cânta… şi începu să se învârtească întinzându-şi braţele, aidoma unor aripi. Dacă eu te-am inventat, fii aşa precum vreau cu! Cânta ea cu glas răsunător, cu capul dat pe spate, imitând-o pe Edith Pieha.

— Vino-ţi în fire, Rita! spuse cu fireasca-i seriozitate Sima.

— Tocmai că mi-am venit, în sfârşit, în fire. Ce minunat el Rita îşi îmbrăţişa prietena şi o sărută cu foc pe amândoi obrajii. Ţi-a spus cineva că ai obrajii catifelaţi, ca ai unui nou-născut? Nimeni? O ştiam. Sunt nişte blegi clăpăugi. Mă conving de asta cu fiecare zi ce trece.

— De cine vorbeşti?

— De bărbaţi, de flăcăi, de băieţi, în general de întreg sexul tare şi oarecum sălbăticit. Numai să n-aud de flăcăiaşi, nu pot să sufăr cuvântul ăsta, şi ca într-adins îl întâlnesc peste tot, în versuri, în cărţi, în ziare. Flăcăiaş are în el ceva pejorativ, se rosteşte cu o oarecare îngăduinţă, îmi imaginez imediat un tânăr mic de statură cu o mutră stupidă, copilărească.

— Sunt de acord. Păcat că scriitorii confundă duioşia cu îngăduinţa. Mi se pare că în momentul cel mai intim nu i-aş putea spune alesului meu „flăcăiaş”. El trebuie să fie un luptător, un cavaler viteaz, când colo…

În staţia de metro Rita îşi luă rămas bun de la prietena ei.

— Vii la noi săptămâna viitoare? îşi aminti ea chiar la intrare.

— Ce ţi-a venit aşa, deodată?!! se miră Sima.

— Sâmbăta viitoare Ivan Rodionovici termină seria de experienţe cu musafirul nostru. Irina Selezneva m-a implorat să te aduc cu orice preţ… şi… ce mai… de data asta ai să vii, nu scapi, n-o să-ţi meargă. Bagă de seamă, dacă spui nu, am să-l rog pe Ivan Rodionovici să te adoarmă ca pe Deragazi.

Şi Rita se strecură pe uşă cu o asemenea iuţeală, încât tânărul care căuta să se urce înaintea ei se dădu înapoi, speriat.

Sima o luă încet spre casă pe jos, cugetând numai şi numai la întâmplarea extraordinară care se petrecuse adineauri sub ochii ei.

De când îl cunoscuse pe Ghirin, începuse să creadă în puterile neobişnuite ale oamenilor. Începuse să observe, să fie atentă la multe lucruri pe lângă care, înainte vreme, trecea total indiferentă. Bătălia ascunsă ce se dăduse azi sub ochii ei o zguduise. Sima înţelegea că atât Ghirin, cât şi acest Deragazi sunt oameni deosebiţi, înzestraţi cu un dar de la natură, amplificat şi perfecţionat printr-o asiduă exersare. Şi cine ştie oare câţi asemeni acestora n-or mai fi pe lumea asta, fără însă a-şi da seama că au această capacitate, fără a-şi putea explica influenţa pe care o exercită asupra celorlalţi? Babele de la ţară săvârşesc uneori reale însănătoşiri prin metoda sugestiei. Sau sectanţii, care, spre surprinderea tuturor, se pricep să îmbrobodească şi să captiveze oameni care par inteligenţi, oameni cu o minte sănătoasă. Mediumii şmecheri ai spiritiştilor…

Sima îşi aminti de faţa calmă, uşor ironică a lui Ghirin care rostise cândva următoarea frază: „Şi totuşi nu-i poţi atribui acestuia (adică darului sugestiei) o prea mare importanţă, deoarece capacitatea de a hipnotiza se întâlneşte rar. Asemenea fenomene, conştiente sau inconştiente, nu pot avea caracter de masă. Altfel, mii de oameni ar încerca să-şi decline responsabilitatea infracţiunii, dând vina pe sugestia care, chipurile, i-ar fi mânat…”

„Aşa este, îi răspunse în gând Sima lui Ghirin, şi totuşi nu se poate trece cu vederea nici măcar o singură viaţă schilodită de cineva. Un lanţ nevăzut stă întins între mulţi oameni, legându-le acţiunile şi destinele, şi fiecare caz izolat poate avea consecinţe la care nici nu te-aştepţi.”

— Doamne, doamne. Obrazul Evgheniei Sergheevna se crispă ca de o durere cumplită. Nu mi-aş fi putut imagina niciodată una ca asta. La ce, oare, le-om fi trebuit tocmai noi patronilor ei? Adică ei îşi închipuie că noi am putea ţine ascuns ceva, rămas necunoscut ştiinţei? Tatăl tău nu s-a ocupat în viaţa lui cu niciun fel de afaceri secrete, nici înainte, în timpurile ţariste, şi cu atât mai puţin în vremea noastră, când muncea pentru Puterea sovietică… Şi, în afară de asta, ce mare lucru ar fi putut descoperi Maximilian pentru ca apoi să-l ia cu el în mormânt? Au trecut douăzeci de ani de la moartea lui, se împlinesc în curând patruzeci de când a călătorit în Asia… Intre timp o mulţime de

geologi au mai parcurs aceleaşi drumuri, făcând noi descoperiri…

— Ai întru totul dreptate, mamă! Şi mie mi se pare că cineva caută cu orice preţ să umbrească memoria tatei.

— Te-ai sfătuit cu Leonid Kirillovici?

— Ne-am bătut amândoi capul până n-am mai putut. Am luat filă cu filă toate materialele întocmite de tata. Iar într-un fel sau altul, alarma a fost dată şi ei au înţeles.

— Ce te face să crezi asta?

— Deragazi nu s-a oprit la Leningrad decât trei ore şi, în timp ce-l căutam, a luat avionul spre Stockholm. Firul s-a rupt când aşteptam să aud chiar din gura lui ce anume vrea să afle de la noi şi să-i ofer ajutorul meu în schimbul unor informaţii despre Tatia, după cum am fost sfătuit.

— Ce ai vrea să mai ştii, băiatul meu? Mie mi-ar veni cu mult mai uşor să aflu că fata s-a îndrăgostit de altcineva şi că modul în care s-a comportat din prima şi până în ultima clipă, atâta timp cât a stat la noi, nu era al unei fiinţe prefăcute.

— Eu nu sunt încă sigur că aşa a fost!

— Totuna el Ba poate-i chiar mai dureros să te gândeşti la farmecul, la calităţile ei incontestabile, la priceperea ei în toate domeniile şi să-ţi dai seama că toate nu sunt decât rezultatul antrenamentului de înaltă clasă al unui agent trimis aici cu o misiune mârşavă. Şi când te gândeşti că am primit-o, am omenit-o în casa asta… aşa mică şi neîndestulată cum e, dar în schimb îi curat Ţi… S-a strecurat ca o viperă… Vai, vai!

— Ştii, mamă, m-am gândit… Acolo, la Moscova, există un medic psiholog extraordinar. El a fost acela care a stabilit că Deragazi e un hipnotizator şi că era cât pe aci s-o ademenească şi pe fata Andreevilor, pe Rita, nu ştiu în ce scopuri. Pe astfel de oameni cu două feţe îi bănuieşti totdeauna de cine ştie ce intenţii, chiar când nu le au.

— Şi, tu crezi că Tatia?… tresări Iverneva.

— Nu ştiu, nu ştiu… dar la Moscova mi s-au povestit multe despre metodele cu care îl poţi sili pe un om să-şi vândă sufletul diavolului. Mai ales pe o fată, pe o femeie tânără, există o serie întreagă de metode de a o dezonora, de a o umili, de a o teroriza, determinând-o astfel să săvârşească lucruri josnice. Şi

cu cât trece vremea, reţeaua se încâlceşte mai anapoda şi victima pare a nu mai avea nicio ieşire!

— După câte cunosc, legile sunt azi cu mult mai înţelepte decât odinioară când exista mania de a vedea peste tot trădători, indivizi vânduţi sau gata oricând să se vândă duşmanului! Atunci de ce să ne temem?

— Ei au un sistem complicat şi bine gândit.

— Spune-mi, ţi-ai făcut vreun plan cum s-o găseşti pe Tatia?

— Unul singur. Vreau să public în Pravda sau în Vecernii Leningrad[27] o nuvelă cu titlul Darul Altoiului. Tatia va fi descrisă în aşa fel, încât să-şi dea seama că eu… mai precis… că noi doi n-o socotim pierdută şi că nu intenţionăm să ne răzbunăm, ci, dimpotrivă, că o aşteptăm şi că o vom ajuta să se reîntoarcă la viaţă, fără să-i fie teamă că a săvârşit o crimă. Şi dacă ea e aşa cum mi se pare mie, dacă i-am citit bine în suflet, nu poate fi o răufăcătoare înveterată. Va înţelege şi va veni, iar noi… o vom apăra, ajutaţi de prietenii noştri. Numai dacă mai e aici. Ea citeşte foarte mult.

— Îmi place planul tău, însă…

— Te îndoieşti că am să fiu în stare să scriu o nuvelă care să fie primită de presă? O, ai o părere prea proastă, mamă, despre fiul tău! Nu sunt nici eu atât de ignorant ca să cred că de azi pe mâine poţi să devii scriitor. Că e de ajuns să pui mâna pe un condei. Nu, am să mă adresez unui scriitor mare, cu fantezie bogată şi am să-i povestesc tot… Un să-l conving să facă asta pentru mine. Şi dacă e un om de inimă, iar cum un scriitor mare nu poate să nu fie şi un om bun, mă va lua coautor. Pentru ca Tatia să înţeleagă că povestirea este un fel de declaraţie, o chemare adresată ei, e nevoie să figureze şi numele meu sub titlu.

— Eu, una, îţi dau binecuvântarea. Încearcă! Numai că tu pleci pentru un an de zile şi ce se va întâmplă dacă Tatia?… Cu toate că nu pot crede să mai fie aici!

— Păi tu rămâi aici, mamă. Şi mai e şi Soltamurad, mai e şi Gleb.

— Da, mai e ceva. Mâine urmează să vezi fondurile la V.S.E.G.E.I.[28]. Dar prin documentele tatei te-ai uitat? Tu fiul lui, tot geolog, cel care poate îi va aduce la îndeplinire speranţele, visurile.

Ivernev se roşi şi îşi lăsă capul în jos fără a-i răspunde. Maică-sa strânse cu condescendenţă din umeri:

— Ce să-i faci, poate că aşa şi trebuie. Tineretul găseşte că orice încercare de a-i înţelege pe cei vârstnici e îngrozitor de plicticoasă, şi nu se pricepe să surprindă în frânturile de viaţă ale „strămoşilor”, cum ne numiţi voi când nu mai suntem, gândurile, năzuinţele, aşteptările şi bucuriile lor cele mai de seamă. Abia după grele zguduiri vă apropiaţi cu mai multă sensibilitate, mai conştienţi de cele ce am lăsat în urma noastră. Abia atunci îi descoperiţi pe tatăl sau pe. Mama voastră ca oameni cu totul noi, şi vă daţi seama că nu i-aţi cunoscut de loc. Dacă au fost oameni de treabă, cele trăite de ei, într-un trecut îndepărtat, vă pot sluji drept sprijin de nădejde… Tatăl tău, Mstislav, a fost un om bun…

Ceasul târziu de noapte îl găsi pe Mstislav la masa de scris, aplecat asupra vechilor carnete şi caiete de însemnări ale lui Maximilian Feodorovici Ivernev.

Caiete de pichetaj încă dinaintea revoluţiei, cu scoarţe uzate îmbrăcate în pânză groasă şi litere gravate pe ele, caiete de campanie de culoare neagră, lipite unul de altul, legate în muşamaua de proastă calitate de prin treizeci. Ghiduri care căpătaseră cu vremea o nuanţă brună-roşiatică şi care păstrau încă pulberea fină a pădurilor pe la îndoiturile paginilor, de pe vremea călătoriilor în Asia Mijlocie. Pagini aproape şterse, cu însemnări făcute în grabă, cu picături de năduşeală şi urme decolorate de sânge de la câte o gânganie strivită pe loc, mărturii ale unor expediţii grele prin taigaua aburindă şi dogoritoare a Orientului îndepărtat, prin nori de ţânţari şi musculiţe…

Nu era numai acea documentaţie de lucru a cercetărilor pe care orice geolog e obligat s-o predea transcrisă pe curat, ca apoi să fie depusă la arhivă unde-i exclus a se pierde. Erau şi unele ciorne, dar mai cu seamă scurte însemnări făcute de călător pentru sine însuşi.

Se refereau în special la calcule, socoteli, planuri de itinerare, la repartizarea timpului şi a proviziilor, a încărcăturii şi a transportului.

Mai erau notate convorbiri cu călăuzele, cu oamenii informaţi de prin partea locului, impresii mai deosebite, cântece sau

legende auzite. Uneori, câte un rând trist despre un insucces, despre grija că nu va putea îndeplini cele proiectate, sau despre dorul de cei dragi… şi toate, în fraze scurte, trunchiate, neterminate, scrise în grabă, greu de descifrat.

Ivernev se străduia să găsească printre hârtii ceva neobişnuit, câteva cuvinte despre o descoperire extraordinară, care, după atâta amar de vreme, să fi putut stârni într-o asemenea măsură interesul unor străini, aflaţi atât de departe de graniţele ţării noastre, încât aceştia să nu pregete a face cheltuieli considerabile pentru aflarea ei.

Peste puţin însă uită de toate, captivat de munca geologului care se contura din ce în ce mai limpede în faţa lui şi pe care o putea pătrunde în toată profunzimea ei numai pentru că era el însuşi geolog. Fotografii, fotocopii de contact îngălbenite de vreme, erau foarte puţine. Nici cea mai bogată imaginaţie nu i-ar fi putut sugera tânărului geolog cu cât amar de trudă se făcuse fiecare din aceste fotografii, cât de greu apăsa acest aparat, cu o duzină de casete de rezervă şi plăci de sticlă, pe umerii şi aşa peste măsură împovăraţi cu echipament ai cercetătorului. Cât de greu era de mânuit aparatul pe gerul cumplit din Siberia! De câtă energie şi pricepere trebuia să dai dovadă pentru a obţine o imagine clară, zburând cu mare viteză într-o barcă, pe o vreme mohorâtă, când sensibilitatea plăcilor fotografice este foarte redusă. Ivernev deduse că pe vremea aceea fotografia nu căpătase o întrebuinţare mai largă şi că exploratorii se bizuiau mai mult pe schiţe şi pe excelenta lor memorie vizuală.

Totuşi aceste fotografii trezeau într-însul amintirea unor locuri asemănătoare cu cele prin care umblase şi el, şi atunci greutăţile şi zbuciumul tatălui îi deveneau mult mai apropiate. Câte lucruri îi erau necunoscute unui geolog din a doua jumătate a secolului! Nu-şi putea imagina nici cârligele de rezervă cu lanţuri pentru samarele de artilerie, nici pericolul trecerilor peste praguri cu bărci şubrede, nici calităţile ulimagdei, o barcă a nanailor[29], excelentă pentru întinderile largi şi vântoase ale Amurului, metodele de reparaţie rapidă a omorocelor, un fel de canoe construite din coajă de mesteacăn; nici mânuirea pedometrelor şi a podometrelor. Sau cum trebuie potcoviţi caii pentru a putea răzbi prin deşert ori mlaştini; cum

trebuie căptuşite cu pâsle groase tălpile cămilelor crăpate de arşiţa infernală… da, multe deveniseră inutile azi când există aero fotografimetria, elicoptere, bărci pneumatice, bărci cu motor, staţiile de radioemisiune şi radiorecepţie, automobilele…

Totuşi, lucru ciudat, cu toate imperfecţiunile şi încetineala deplasărilor, geologul de prin anii douăzeci-treizeci depindea într-o mult mai mică măsură de jocul întâmplării decât urmaşii lui din şaizeci. Dialectica vieţii îl educa în aşa fel, încât îl obliga să aibă grijă de a lua cu el, pentru nesfârşitele luni de drumeţie, absolut tot ce-i poate fi necesar. Deplasându-se cu o caravană de câte treizeci-patruizeci de cai sau cu barcazuri mari şi grele, geologul vremurilor vechi devenea adevăratul stăpân al taigalei sau al pustiului, croindu-şi drumul cu greu, e adevărat, dar şi cu o dârzenie de neînchipuit, prin „petele albe” ale hărţilor inaccesibile şi neexplorate. Nici incendiile, nici inundaţiile, nimic nu putea opri acea mână de oameni înfrăţiţi şi căliţi, care aveau faţă de greutăţi atitudinea unor adevăraţi fii ai năimii, pătrunşi de un profund sentiment al datoriei.

Iar ritmul desigur lent al deplasărilor era compensat cu prisosinţă de seriozitatea observaţiilor ce le prilejuia un itinerar de durată. Încetul cu încetul, studiind cu răbdare, geologul reuşea să cunoască în cele din urmă ca-n palmă întinderea de pământ care i se deschidea în faţă.

Ivernev putea urmări filă după filă cum se succedau raţionamentele, cum se năşteau diferitele variante ale unei ipoteze, verificate şi eventual respinse pe loc, până când se cristaliza un eşafodaj, atât de cuprinzător, de bine conceput şi de limpede, încât chiar şi în zilele noastre geologii tineri, când străbat aceleaşi locuri, sunt uluiţi de exactitatea hărţilor şi de vastitatea gândirii geologice de acum o jumătate de veac.

Ivernev îşi dădu pe deplin seama de bărbăţia, de modestia celor care porneau la zeci de kilometri distanţă în locuri greu accesibile, fără un medic, fără radio, fără să se aştepte la vreun ajutor în cazul unor nenorociri, al unei boli sau al unui traumatism grav. Pentru prima oară Mstislav pătrundea cu adevărat imensa responsabilitate a şefilor de expediţie din trecut, obligaţi să prevadă tot, să găsească ieşire din orice situaţie, pentru că numai şi numai pe umerii lor se sprijineau vieţile oamenilor ce le erau încredinţaţi şi care adeseori nu-şi

închipuiau câte primejdii comportă o expediţie. Iar lucrul cel mai surprinzător era numărul infim de accidente tragice… Înţelepţi şi încercaţi au mai fost căpitanii corăbiilor geologice de cursă lungă! Ivernev asemui expediţiile geologice care, în anii aceia îndepărtaţi, cutreieraseră taigaua şi munţii pustii, cu fregatele din veacul pânzelor.

Trecând peste metodele învechite, peste imperfecţiunea aparatelor şi peste ritmul lent al muncii de odinioară, tatăl şi fiul erau legaţi prin acelaşi avânt şi prin aceeaşi năzuinţă de a cerceta şi dezlega tainele firii printr-o muncă asiduă şi atât de grea. O muncă grea, e adevărat, dar nu apăsătoare, nici tragică şi nici extenuantă, cum se obişnuieşte să fie înfăţişată activitatea geologilor în cărţile, în filmele şi în picturile actuale, ci o muncă pasionantă, cu bucuria izbânzilor şi cu setea de a cunoaşte potolită. De bună seamă că toate acestea, aşa cum se întâmplă în viaţă, se împleteau cu dezamăgiri, cu tristeţi şi nelinişti, mai ales când câte o creastă de munte, greu accesibilă, se dovedea până la urmă a fi neinteresantă, ne promiţătoare. Dar toate aceste zile plicticoase, toate aceste eforturi şi piedici, nu puteau nici să stingă dorinţa de cunoaştere, nici să strecoare în suflet îndoiala că drumul ales nu este cel bun. Care este atunci explicaţia forţei noastre? Numai pasiunea de a cerceta, sau mai e şi altceva?

Ivernev se adânci în gânduri, apoi îşi spuse cu fermitate: „Da, mai există şi altceva”. Acest ceva este existenţa bilaterală a geologului. O jumătate a anului, lupta lui aspră, punerea la încercare a forţelor, a voinţei şi a ingeniozităţii sale, o viaţă plină până la refuz de senzaţia integrării în natură, alternând cu odihna şi liniştea, momentele reconfortării binemeritate după biruirea greutăţilor. Totuşi prea puţin intensă pentru a-l satisface din punct de vedere intelectual şi emoţional, prea simplă pentru a ocupa în suficientă măsură un creier energic însetat de cunoaşterea cât mai amplă a tuturor aspectelor universului. Dar iată că vine şi cealaltă jumătate a anului, la oraş, unde tot ce era important pe meleagurile cutreierate cade, şi geologul începe să absoarbă noul din viaţă, din ştiinţă şi artă, ajutat de prospeţimea tinerească a spiritului său, aerisit şi purificat în timpul petrecut în condiţiile vieţii lipsite de confort a cercetătorului. Probabil că o astfel de existenţă bilaterală

constituie tocmai acea schimbare de activitate indispensabilă omului, care îl obligă în repetate rânduri să se reîntoarcă de la munca grea şi primejdioasă a expediţiilor la viaţa potolită de orăşean. A trece de la un fel de viaţă la altul fără a fugi de nimic, având permanent în faţă perspectiva schimbării, este marele avantaj al călătorului-cercetător, avantaj de care adeseori nu-şi dă nici el seama…

Ivernev închise cu grijă caietul, aprinse o ţigară şi îşi ridică ochii spre portretul tatălui său agăţat în perete. Chipul ostenit şi plin de bunătate îndrepta spre fecior o privire dârză şi senină. Asemenea ochi nu-i poate avea decât un om care a străbătut un drum nemăsurat în viaţă. Şi asta nu înseamnă mii de kilometri. Era drumul încercărilor, al năzuinţelor către perfecţiune ale unui om care se temea de un singur lucru, să nu săvârşească vreo faptă care să dăuneze semenilor săi.

„Te-am înţeles, tată! Gândi Mstislav, dar ce vor ei de la tine? Iartă-mă, ar fi trebuit să-ţi cunosc mai bine cercetările, mai cu seamă cele pe care tu n-ai apucat să le duci la hun sfârşit."

Mstislav îşi privi ceasornicul. Nu mai avea când să se culce.

Trecu încetişor în bucătărie ca să-şi facă o cafea.

„Cursa două sute nouă, Leningrad-Moscova… pasagerii sunt rugaţi să treacă pe terenul de decolare." Aceste cuvinte indiferente trăgeau o linie între tot ce-i era familiar lui Ivernev şi noul îndepărtat, care-l aştepta în India.

Privea la chipul mamei lui, se făcuse palidă. Evghenia Sergheevna căuta ca întotdeauna să îndulcească printr-un surâs tristeţea despărţirii. Ivernev prinse într-ale lui mâinile ei reci, iar ea îşi aşeză o clipă capul pe umărul feciorului.

— Mstislav! Mstislav! Se auzi un glas strident gutural şi în faţa lui Ivernev răsări gâfâind, năduşit, Soltamurad. Cât p-aci să n-ajung la timp! Noroc că am dat peste un adevărat şofer de taxi!

— Ce s-a întâmplat? întrebă alarmat geologul. Doar ne-am luat rămas bun acasă…

— Sigur! Dar înţelegi, am venit acasă, şi nevastă-mea îmi spune, înţelegi, ce chestie… De emoţie şi gâfâială, cecenul abia putea articula cuvintele.

— Nu înţeleg nimic, vorbeşte odată! strigă nerăbdător Mstislav.

— Nevastă-mea a întâlnit-o pe Tatia... Ea mergea pe chei şi, aruncându-şi privirea spre una din scări, a zărit pe treapta de jos o femeie. Era cu spatele, e drept, dar semăna teribil cu Tatia. Nevastă-mea e sigură că femeia nu-i alta decât Tatia şi a venit într-un suflet acasă să mi-o spună.

— Şi n-a strigat-o?

— Îţi închipui, prostuţa, n-a strigat-o!

Ivernev privi neajutorat în jur. Iverneva îl luă liniştită de mână.

— Nuvela ta o să apară în ziar?

— Da, scriitorul mi-a promis categoric.

— Păi atunci, dacă Tatia vine la mine, n-o mai las să plece. Ia-ţi zborul, du-te şi-ţi fă datoria liniştit, fiule.

„Pasagerul liniei două sute nouă, tovarăşul Ivernev, să intre neîntârziat în avion! Tovarăşe Ivernev, intraţi în avion!” răzbătu un glas poruncitor din megafon.

La Moscova, Ivernev nu izbuti nici măcar să-i telefoneze lui Andreev: transbordarea în avionul de Delhi se făcu într-o jumătate de oră. Iar peste alte cinci ore, Ivernev admira de la înălţime panorama grandioasă a Munţilor Himalaia. Zbura deasupra nenumăratelor culmi uriaşe, care se rânduiau aidoma unor coloane de nouri, acoperind o parte a scoarţei terestre, între două mari state. Ivernev se străduia să-şi închipuie viaţa, acolo jos, în mijlocul acestor giganţi înzăpeziţi.

*CAPITOLUL 3 Fortăreaţa Tibetului*

Din adâncul defileului se ridică încet tunetul prelung şi îndepărtat al unei surpări. Huruitului greoi al pietroaielor rostogolite îi răspunse, cu un scurt ecou, răpăitul tobelor de rugăciune.

Terasa mănăstirii, pietruită cu lespezi mari de gresie brută, era pustie şi rece. Cozi negre de iac, aninate de pari înalţi, se legănau în bătaia vântului.

Mănăstirea Chorten-Dzon ancorase în piscul muntelui, întocmai ca un cuib de pasăre din basme. Acest munte însă, care se înălţa trufaş şi inaccesibil, umbrind adâncul umed şi întunecat al văii, nu era decât o neînsemnată moviliţă, rătăcită printre adevăraţii coloşi ai Karakorumului, care înlănţuiau într-un cerc gigantic valea râului Nubra dinspre nord-vest, ca un şirag de ieşinduri de piatră, închizând cerul. Deasupra lor, se înălţa gigantul Karakorumului, înalt de nu mai puţin de douăzeci şi

cinci de mii de picioare. Nici salba lui de gheţari, nici cununa de zăpadă nu se vedeau de aici, prea era scund acest munte strâns lipit de adevăratul împărat al Munţilor Himalaia. Spre apus, în schimb, se ridica în toată splendoarea lui, chiar în faţa mănăstirii, despărţit de o prăpastie adâncă, în care se pierdea uriaşa lui bază, Hatha-Bhoti.

În văzduhul străveziu al marilor înălţimi se putea desluşi orice ieşind al povârnişului dezgolit, de culoarea întunecată a fontei. Povârnişul acesta se pierdea în depărtările de azur ale cerului, dar mai sus încă, mai departe, străluceau zăpezile de pe culmea lui teşită. Reflectând razele soarelui ridicat în tării şi radiindu-i puterea luminoasă asupra peisajului înconjurător, uriaşa oaste a culmilor muntoase plutea parcă în nesfârşite spaţii, scăldate într-o aureolă pură şi scânteietoare. Zarea orbitor de albă a zăpezilor veşnice se îngâna cu cerul, ceea ce făcea ca repezişurile cenuşii şi trecătorile întunecoase de la poalele muntelui să pară şi mai dezolante.

Sculptorul Daiaram Ramamurti, slăbit şi înnegurat, îşi coborî privirea, înfăşurându-se mai strâns în halatul lui de pâslă aspră, grosolană.

Departe, jos în vale, se vedea înaintând o caravană cu poveri. Caii, cât nişte gângănii, se înşirau în lanţ şerpuitor, însoţiţi de o mână de omuleţi minusculi. Animalele mergeau clătinându-se abia perceptibil sub greutatea poverilor, poticnindu-se şi căzând uneori pe povârnişurile fărâmicioase unde stratul şistos în dezagregare aluneca la vale sub formă de torente largi de pietre. Pe aici caravanele erau foarte rare. Smuciturile deznădăjduite ale cailor pe grohotişuri, neliniştea şi agitaţia celor care îi mânau, frământările şi grijile de fiecare zi ale omului păreau, de aici, de sus, mărunte şi zadarnice…

Mica mănăstire, clădită pe acest loc de foarte multă vreme, se afla chiar la hotarul acestei pustietăţi inaccesibile de piatră şi gheaţă, cea mai impresionantă grupare de fantastice piscuri de pe glob. La numai o sută de metri, în linie dreaptă, spre nord-vest, se înălţau cele patru uriaşe turnuri ale Haşerbrumului; tot acolo se afla chiar Chogori, care ar fi putut ceda numai în faţa Everestului, Chomolungma pe limba localnicilor, dar neasemuit de maiestos, mai singuratic şi mai inaccesibil, înconjurat de zeci de „piscuri de opt mii” şi de cei mai mari gheţari din lume, ca

Baltoro… Spre apus şi spre miazăzi, dincolo de coama masivului Ladakh, munţii coborau treptat treptat spre văile înfloritoare ale Kashmirului. Acolo, sub pantele crângurilor de deodari, se aşterneau nesfârşite livezi de pomi fructiferi şi lacuri cristaline cu răsfrângeri verzui, tivite cu câmpuri miloase, semănate cu pătlăgele-roşii sângerii.

Cu faţa ridicată spre cer, Ramamurti asculta acum ţipetele ascuţite ale păsărilor de pradă, care se roteau deasupra văii. Vântul îl pătrunsese până la oase. Artistul se răsuci cu băgare de seamă din trunchi, zgribulindu-se. Durerea obişnuită pe care i-o pricinuiau coastele rupte îl făcu pentru un timp să piardă contactul cu măreţia mediului înconjurător. Trecutul apropiat îl năpădi şi-l purtă spre şesurile fierbinţi ale Indiei. Nesfârşita putere a aducerii aminte nimici într-o clipă zidurile zimţate, stâncoase şi înzăpezite care-i stăvileau drumul spre sud…

Sosise la mănăstire abia de două săptămâni, supunându-se dorinţei bătrânului său învăţător, profesor de istorie a artelor frumoase. O dată la patru ani, profesorul îşi îngăduia un concediu prelungit şi se izola aici, în Micul Tibet, pentru a-şi recăpăta echilibrul sufletesc şi a se consacra unor profunde meditaţii. Aici era cunoscut de toţi sub numele de Vitarkananda şi considerat drept un yoghin. Da, probabil că într-adevăr şi era, în măsura în care arta este şi ea una din ramurile sistemului filosofic yoga, iar slujirea îndelungată a unei ştiinţe face din om un yoghin!

Viţarkananda îl găsise pe tânărul artist la spitalul de chirurgie de la Allahabad, unde fusese transportat de poliţia locală care dăduse peste el, bătut măr şi, ceea ce era şi mai rău, distrus sufleteşte, departe de rudele şi prietenii săi. Profesorul îi propuse să petreacă un timp împreună la o mănăstire izolată din Ladakh, şi Ramamurti se agăţă bucuros de sprijinul sufletesc, sprijin de nădejde pe care-l simţea întotdeauna în preajma bătrânului său învăţător. Între ei se stabiliseră acele relaţii consfinţite din străvechi timpuri, de la gurii, mentorul, la cela, discipolul acestuia.

Obişnuit cu arşiţa din ţara lui, Ramamurti suferea îngrozitor de frig în timpul nopţilor vântoase ale Himalaiei, aerul rarefiat îi. Stânjenea răsuflarea, torentele turbate care goneau peste

blocurile uriaşe de stâncă îl îngrozeau, iar bubuitul necontenitelor surpări ale muntelui îl făceau să se cutremure.

După prietenosul Srinagar, cu minunatele lui lacuri şi canale, cu templele lui micuţe durate în crânguri umbroase, cu căsuţele de lemn sculptat înconjurate de grădini spaţioase, rămase încă de pe vremea marilor mongoli, până şi primele defileuri ale Himalaiei Mari îi păruseră nespus de severe. Peste întinderea fiecărei văi goneau slobode apele tulburi ale pâraielor de munte, spălând la bază conurile de dejecţie rezultate din surpăturile malurilor abrupte, în care apa a săpat adinei brazde. Mult mai sus, repezişurile întunecate, veşnic umbrite, culminau cu o învălmăşeală de zimţi ascuţiţi, conuri, colţi şi piramide, aglomerare fantastică de elemente pe cate nu ar fi putut-o născoci nici cea mai bolnavă imaginaţie. Piatra crestelor era ciopârţită cu o furie de nedescris.

Pe platouri înguste întâlneai cătune minuscule împrejmuite de sălcii, ghemuite la pământ spre a se adăposti parcă de furia vântului. Jalnice grădini de caişi pitici şi lanuri de grim, o specie de mei din Tibet, alternau cu întinderi uscate şi pietroase, punctate cu tufe de iarbă aspră, care foşnea în bătaia vântului, însoţind ţipetele stridente ale condorilor gata a se năpusti asupra mortăciunilor ce s-ar fi putut ivi pe drumul caravanelor, mai ales pe la trecători. Acolo cădeau adesea caii, sleiţi de efortul urcuşului. Numai Jo-ul, sau în mongolă haiuâki, o corcitură obţinută din încrucişarea iacului cu vaca, animal negru, cu o înfăţişare fioroasă, numai el se simţea de minune pe aceste meleaguri, datorită lânei sale lungi şi plămânilor săi extrem de voluminoşi.

Viaţa la o asemenea altitudine cerea din partea omului serioase eforturi, drept care iscusinţa ţăranilor de prin părţile.

36ţ acestea putea stârni chiar şi invidia inginerilor de la Bombay. Cu ajutorul unor unelte rudimentare, băştinaşii aruncau peste râurile învolburate poduri făcute din coajă de salcie, funii de cânepă, lespezi de piatră şi trunchiuri strâmbe de copaci. De câtă trudă şi inventivitate trebuiau ei să dea dovadă, pentru a împrejmui o livadă sau a înconjura satul cu un dig trainic spre a ţine în loc stratul subţire de sol de pe povârnişurile abrupte, sau pentru a înjgheba o moară pe lângă casă, deoarece transporturile necesitau aici eforturi colosale…

Austeritatea rece a munţilor nu-i îngăduia omului să se lase pe tânjală. El nu se limita la construcţiile de care avea strictă nevoie pentru trai şi, lansând parcă o provocare pustietăţii de piatră, dura peste tot mănăstiri şi temple cu idoli, numite diorten, înfigea catarge cu steaguri şi cozi de iac, sau cu simple fâşii de pânză, care fluturau tot atât de mândre în bătaia vântului, sau îngrămădea movile de pietre: cele de formă rotundă, obo, iar. Cele lunguieţe, ma-ni-vale, şi asta la fiecare trecătoare şi lângă fiecare casă.

De-a lungul potecilor mai umblate ale caravanelor, movilele lunguieţe aveau aşezate în jur bucăţi de granit sau de gresie pe care, litere săpate cu grijă în tibetană repetau aceeaşi formulă sacră: „Om mani padme hum” („Un smarald în floarea de lotus”). Sute de astfel de pietre, cu literele adeseori colorate în culorile lor convenţionale, alb, albastru, roşu, galben, alcătuiau un tablou de neuitat, şi, la vederea lor, artistul simţea cum i se umple inima de mândrie şi admiraţie faţă de om, care caută să se manifeste cu orice prilej prin intermediul artei.

Tot soiul de pietre, mari şi mărunte, cenuşii, cafenii, roşii, se oglindeau în apa curată ca lacrima a unor lacuri micuţe şi reci. Câte o îngrămădeală haotică de stânci roase de vremi zăgăzuia albiile pâraielor, care, îngheţând peste noapte, îşi reluau cursul abia către miezul zilei, gonind ca minate de forţa destinului în jos spre Ind, iar de acolo spre ocean, care, aidoma nirvanei, punea capăt zbuciumului şi împovărării lor.

Puţin câte puţin însă, Ramamurti s-a aclimatizat cu altitudinea Karakorumului şi a început să fie pătruns de splendoarea Himalaiei, împărăţia zăpezilor veşnice, care îţi înalţă sufletul şi te desprinde de cele lumeşti. Avea senzaţia că inima i se umpluse cu un lichid rece, devenind străvezie şi dură, ca o cupă de cristal. Intre viaţa lui dinainte, bogată în culori şi impresii, pe care le îndrăgise cum numai un artist le poate îndrăgi, şi această lume de o seninătate desăvârşită nu mai exista nicio legătură!

Culmile inaccesibile şi scânteietoare din jur erau dominate de o linişte în care mocnea parcă o ameninţare.

Artistul devenea treptat-treptat o părticică din gigantica lume a zăpezilor veşnice. Ceea ce trăia acum, căpătase limpezime şi dimensiuni cosmice. Frământările tainice şi tulburi ale sufletului

îşi pierdeau sensul; deveneau simple jocuri de lumini şi umbre, de culori şi nuanţe, reflectate doar şi respinse, fără a pătrunde într-însul, asemenea razelor solare, pe cununile albe ale munţilor. Lumea din care venise, împărăţia şesurilor înfloritoare şi dogoritoare, mustind de umezeală, copleşită de înflorirea şi descompunerea unei vegetaţii luxuriante, era cu mult mai variată, dar în acelaşi timp mai neînsemnată.

Cu toate acestea, nesfârşita mulţime de oameni cu inepuizabila ei diversitate de chipuri şi năzuinţe, continua să-l atragă pe Daiaram cu o nestăvilită forţă, spre vale, acolo unde, biruind nenumărate piedici, se strecurau neabătute, până la şesurile Indiei, şuvoaiele de munte.

Ramamurti simţea instinctiv că încântarea cerească a Himalaiei îl depăşeşte şi ca om, şi ca artist. Acel văl, care desparte lumea înconjurătoare de generalizările artei, era aici nebănuit de străveziu. De îndată, însă, ce-l străbăteai cu privirea, erai purtat spre atât de mari depărtări, încât acestea nu puteau fi accesibile decât unui înţelept, vidvattapuma, şi nicidecum lui. Marele prieten al Indiei, pictorul rus Nikolai Rorich, acesta fusese într-adevăr în stare întâi să biruie, să cuprindă în el, iar apoi să redea avântarea spre cer a maselor greoaie ale însăşi Terrei mume, întâmpinând torentele de soare, ziua, sau luminile stelelor îndepărtate, noaptea.

Visurile şi bucuriile, Ramamurti şi le trăgea numai din ceea ce era viu, din frumuseţea schimbării formelor din natură.

Străvechiul geniu creator al poporului indian, care a adus o faimă nepieritoare ţării sale, pe parcursul a mai bine de două mii de ani, supravieţuind culturii Cretei şi Eladei, îşi trăsese vlaga de-a lungul veacurilor din nesecata bogăţie a simţămintelor omeneşti, ce se găseau în strânsă legătură şi comuniune cu natura. Din pământ şi soare, asemeni vegetaţiei luxuriante a tropicelor, oamenii îşi primeau forţele creatoare care cereau imperios să se manifeste prin artă.

Sculptura şi arhitectura Indiei antice n-au fost întrecute nici până azi de vreo ţară din lume. Pictura însă a fost în repetate rânduri distrusă fără cruţare de către cuceritorii musulmani. Privind frescele milenare de la Ajantă, care ca şi înainte. Vreme farmecă întreaga lume, îţi poţi închipui ce comori de pictură s-au pierdut de-a lungul drumului anevoios al istoriei Indiei.

Lucru ciudat însă, în perioada de înflorire a culturii naţionale, care a început după eliberarea Indiei de sub dominaţia engleză, locul întâi a fost ocupat tocmai de pictură, în timp ce sculptura a alunecat spre imitaţia servilă, fie a antichităţii, fie a negării hidoase a artei, generată de ţările apusene, sălbăticite în goana lor după perfecţionarea tehnicii şi crearea unui şir nesfârşit de produse care au înrobit mintea şi conştiinţa omului.

Daiaram Ramamurti îmbrăţişase cariera de sculptor şi din altă pricină: încă din anii adolescenţei fusese uluit de neobrăzata defăimare a ideilor şi operelor culturii indiene de către unii „cercetători” din Apus. Aceştia considerau sculptura Indiei antice drept o artă respingătoare, pornografică, şi adoptaseră această poziţie, pentru că erau incapabili să pătrundă ideile filosofice ascunse în acele lungi succesiuni de chipuri şi forme. Dar şi acestea au fost caracterizate de englezul Sitwell în cartea Salonmi e cu mine drept idei vicioase şi deformante ale idealului uman, se înţelege, nu indian, ci european, creştin. Asemenea aprecieri erau în concordanţă cu tendinţele religioase ale.. Civilizatorilor” albi, incapabili să-şi dea seama de nimicnicia lor faţă de uriaşa experienţă a unui mileniu de cunoaştere.

Jawaharlal Nelnu, pomenind despre savanţii englezi care defăimează arta indiană, despre ostilitatea lor faţă de această ţară, a observat pe un ton liniştit citându-l pe Dostoevski! „Oamenii nu-i iubesc, ci, dimpotrivă, îi urăsc pe cei pe care i-au obijduit”.

Ramamurti nu putea să adopte o atitudine de filosof faţă de un fenomen pe care îl socotea o provocare. În el se aprinse dorinţa aprigă ele a făuri în sculptură chipul minunatei femei a poporului său, să dezvăluie taina Anupamsunclarici, „Neasemuita frumuseţe”, îmbinată cu idealul Şri şi Rati, iubire şi patimă, Lakşmi[30] şi Nandi, frumuseţe şi farmec, care să fie pe înţelesul tuturor ca şi operele antichităţii, dar mai apropiată, mai dragă semenilor săi, fiind o reflectare a unui personaj real, contemporan cu ei, şi nu de legendă, cum sunt eroii Mahăbhâratei şi Râmâianei.

De ce tocmai chipul unei femei şi al frumuseţii feminine? Această întrebare o puneau de obicei europenii la expoziţiile de artă indiană, uimiţi de locul pe care-l ocupă tema femeii în

pictură: iubită minunată, fată mândră, mamă grijulie adâncită în gânduri de viitor...

Pentru un indian aceasta nu constituie o problemă! Femeia Indiei este temelia familiei; numai graţie răbdării şi eforturilor eroice ale femeii sunt biruite greutăţile vieţii, iar oamenii sunt educaţi să fie blânzi, omenoşi şi cinstiţi. Datorită legilor nemiloase ale sistemului de castă, datorită influenţei musulmane şi a jugului religiei, femeia-mamă este coborâtă la situaţia de slujnică lipsită de drepturi, închisă în interiorul universului minuscul al familiei.

Europenii n-au înţeles până acum că la temelia culturii spirituale a adepţilor hinduismului se află concepţia despre femeie, concepţie care a supravieţuit mileniilor, de pe vremea matriarhatului, şi din care reiese că femeia reprezintă elementul activ al naturii, în opoziţie cu bărbatul, elementul pasiv. Iată de ce în toate sculpturile Indiei antice, începând din timpul domniei lui Aşoka şi până la artiştii din Orissa de la începutul secolului trecut, femeia era reprezentată ca o fiinţă plină de energie creatoare şi de forţă vitală, apropiată de tumultuoasa înflorire a naturii, o făptură care construieşte şi distruge, cuceritoare şi plină de iniţiativă.

„Asta corespunde întru totul realităţii, gândea Ramamurti. Femeia e mai apropiată de forţele şi tainele firii decât noi, bărbaţii. Dar aşa după cum nu e cu putinţă să redai propriul tău chip fără oglindă, tot aşa şi chipul femeii nu poate să-şi găsească oglindirea decât prin ochii bărbatului. Atunci, de ce n-aş deveni chiar eu urmaşul marilor meşteri de la Mathurâ, Elloră, Kărli, Kliajurăho şi Konăraka...?”

Amintindu-şi de cutezătoarele sale visuri, artistul zâmbi batjocoritor.

Care era rezultatul acelor câţiva ani de căutări, năzuinţe, nopţi nedormite pline de frământări, şi a miilor de crochiuri, desene şi eboşe? Are treizeci de ani împliniţi, şi iată-l aici, scos de pe făgaşul vieţii, insultat grav şi fiziceşte înjosit... E adevărat că şi-a căpătat liniştea şi a început să-şi refacă forţele. Dar vremea nu stă-n loc, ci e-ntr-o continuă şi inevitabilă scurgere; vremea lâncedă a străvechii Asii, demult convinsă de zădărnicia oricăror încercări ale omului de a înfrânge ce-i este. Scris; aşa cuvântă cartea lui Alah, musulmanului, aşa prezice Karma, hindusului.

Paşi iuţi şi uşori răsunară pe lespezile terasei. Apăru silueta familiară a profesorului, cu o pălărie rotundă de pâslă pe cap şi cu o mantie aruncată pe umeri. Barba lui căruntă, de obicei tăiată scurt, crescuse şi-i cădea pe piept în şuviţe unduitoare.

În spatele lui, la o oarecare distanţă, păşeau şase lama cu halate roşii, cu tichiile şi glugile de asemeni roşii ale sectei Saskya-pa, a „Bătrânilor”, care aici, în Micul Tibet, constituiau majoritatea.

Ramamurti se sculă în picioare şi, cu fruntea plecată, se apropie de ei. Cel proaspăt sosit îşi întoarse capul spre tânărul din faţa sa, şi privirea lui, în aparenţă aspră şi pătrunzătoare, de sub linia frântă şi trufaşă a sprâncenelor negre, radie o neaşteptată căldură.

— Mă bucur să te văd, Daiaram, spuse el în hindi, apoi continuă în limba tibetană, cu sonorităţi dure. Astăzi este lung-ta, ofranda cailor norocului, un ritual frumos al adepţilor lui Buddha. Dacă mult stimatele noastre gazde ne-o vor îngădui, aş vrea să iau şi eu parte împreună cu tine la oficierea acestei ceremonii.

Cel mai vârstnic dintre lama murmură o invitaţie politicoasă.

Peste puţin timp, mica procesiune se îndreptă, pe o potecă, spre o ieşitură îndepărtată a muntelui, suspendată deasupra văii.

Aici povârnişurile abrupte şi stâncoase, care păreau că se înfruntă, aveau o culoare închisă, aproape neagră. Crăpături late, piezişe, brăzdau blocurile de piatră. Doar ieşindul acesta al muntelui rămăsese intact de-a lungul anilor. Vântul, care cobora de pe pantele piscului Hatha-Bhoti, sufla uniform şi puternic, gonind spre trecătoare, iar de acolo mai departe în jos, în zarea albastră, spre ţara cea caldă din vale. Călugării lama îi oferiră profesorului cinstea de a oficia el cel dintâi ritualul. Indianul însă refuză. Atunci, stareţul mănăstirii în persoană, înalt şi voinic, cu un obraz întunecat şi energic de războinic, păşi înainte.

Ajunse fără teamă până în buza prăpastiei. Vântul îi smucea halatul roşu încins cu o simplă funie. Făcu câte o plecăciune spre cele cinci părţi ale lumii, potrivit religiei budiste. După ce recită cu glas scăzut textele ritualului, îşi duse înainte braţele, ţinând degetele mâinilor alăturate.

— O, voi puternici şi neasemuiţi Buddha şi Bodhisatva[31]! Voi care priviţi cu ochi plini de bunăvoinţă spre căile anevoioase ale pământului! Fiţi milostivi cu toţi călăreţii, cu toţi drumeţii, cu cei ce caută, cu cei ce tânjesc după o bucurie…

— Faceţi ca aceşti cai purtaţi de cele patru vânturi ale munţilor sacri să zboare departe spre dealuri şi câmpii. Prin puterea voastră, o, zeităţi sacre ale cerului, ei se vor preface în adevăraţii cai ai norocului, pentru toţi călătorii neştiuţi…

— Cia-so-so! Cial-cial-lo!…

Stareţul îşi avântă mâneca largă, şi o mână de figurine decupate din hârtie groasă în formă de cai, fură luate de vântul care sufla cu putere, ridicate în văzduh şi duse departe spre sud, dispărând repede din ochii celor de faţă.

Unul după altul, toţi călugării aruncară de pe stâncă figurinele albe. Profesorul dădu şi el drumul la câţiva căluţi…

Ramamurti stătea deoparte, urmărind cu o neaşteptată tristeţe zborul căluţilor albi de hârtie, solii unor urări de bine. Deodată, Vitarkananda îi întinse ultimul său căluţ. Daiaram îl luă şi se apropie supus de marginea râpei, îşi întinse mâna, dar nu-şi desfăcu degetele. Pe ieşindul din stânga, deasupra prăpastiei, se legăna o mică tufă de flori roşii timpurii care ardeau pe negrul pietrei ca nişte stele de purpură. Inima i se strânse, florile roşii, în pletele negre ca pana corbului ale Tillottamei, ardeau şi mai aprinse, cu văpaia farmecului pe care îl dă viaţa. Ramamurti privi spre creasta dinţată care-i acoperea depărtările orizontului spre sud, suspină şi îşi desfăcu degetele.

— Pentru tine, Amrita, pentru tine Tillottama! şopti el. Calul lui singuratic se avântă voiniceşte în sus, apoi făcu o piruetă şi dispăru în amurgul din ce în ce mai dens al văii.

În Himalaia soarele asfinţeşte cu repeziciune. Nici nu se sfârşise bine ritualul când în defileuri se şi lăsase întunericul. Cununile de zăpadă păstrau aceeaşi strălucire, devenind din ce în ce mai trandafirii în razele asfinţitului. Clinurile negre şi ascuţite ale umbrelor se aşterneau cu repeziciune peste vâlcelele şi şanţurile râpelor stâncoase.

Ceaţa albăstruie de la poalele muntelui se făcea tot mai deasă, ridicându-se din ce în ce mai sus, ca aburii unei misterioase fierturi, pregătite în măruntaiele pământului. În

urma ei se târa ceaţa neagră care până acum izbutise să şi inunde cele mai adânci trecători.

Vântul se potoli pe nesimţite, iar văzduhul fu străbătut de o ciudată aureolă de amurg, schimbând toate culorile. Ardeziile roşii se făcură negre, pantele cenuşii ale munţilor, albăstrii-argintii, iar veşmintele galbene ale călugărilor lama căpătară o nuanţă verde de malahit. Peisajul se schimbă, cufundându-se în linişte. Apoi aureola din văzduh se stinse, culorile se şterseră, şi cenuşiul de fontă, fără umbre şi nuanţe, acoperi întreg pământul. Numai bolta cerească, roşie-liliachie, se înverzea, întunecându-se din ce în ce, stelele se aprindeau una câte una, apoi zidurile negre ale nopţii se închiseră deasupra capetelor drumeţilor.

Călugării lama o luară înainte, iar Vitarkananda şi Daiaram mergeau în urma lor, călcând încet peste pietrişul potecii, care se rostogolea sub picioarele lor. Pe locul unde, cotind-o spre mănăstire, cărarea ajungea la un ieşind în formă de masă, profesorul se opri şi arătă spre Hatha-Bhoti.

Piscul înzăpezit părea desprins de baza lui înnegrită. Scăldat într-o lumină roşie-aurie, izvorâtă nu se ştie de unde, se depărtase şi mai mult de lumea întunecată a defileurilor, potecilor şi locuinţelor omeneşti. Un munte neasemuit de frumos şi de neîndurător, scânteietor. Neaşteptat de abrupt înfipt în adâncul cerului.

— Iată pentru ce îmi petrec din timp în timp concediul în munţii Himalaia, spuse încet Vitarkananda.

— Aşa este fără îndoială şi Şambala, minunata ţară Rigdeu-Djapo. Exclamă Daiaram. Visul tuturor budiştilor! Sau poate că tocmai aceasta şi este!

Profesorul surâse:

— Cum călugării nu mai sunt cu noi, nu risc să jignesc pe nimeni. Să ştii că prin cuvântul Şambala nu se subînţelege, realmente, nicio ţară. Samba sau Shamba, este una din întruchipările lui Buddha, iar la înseamnă pisc. Este deci vorba de o închipuire, piscul Buddha, cu alte cuvinte, înălţare, desăvârşire. Atât de înalt, încât cel care îl atinge nu se mai întoarce în vârtejul naşterii şi al morţii, nu mai coboară în lumea de jos. Aşadar, Şambala. Este o noţiune pur filosofică şi care

pentru lumea noastră nici nu există. Iar miile de ani de căutări spre a o găsi au fost zadarnice.

— Dar pentru cei care sunt înţelepţi, ca tine, gurii, există Şambala.

— Există, însă pretutindeni! Legenda despre binecuvântata ţară a Himalaiei a fost generată de această frumuseţe, de această neasemuită puritate a cerului şi a munţilor înzăpeziţi. Oricărui om, indiferent de naţie sau castă, i se va părea că dacă există o asemenea ţară, ca nu poate fi decât aici..

Daiaram rămase câteva clipe nemişcat, cu ochii în pământ, apoi căzu brusc în genunchi în faţa mentorului său:

— Paramahamsa! rosti el.

Vitarkananda făcu un gest de protest:

— Nu-mi mai spune lebăda cerului, nu-mi face plăcere. Şi asta nu numai pentru că n-aş merita un titlu atât de înalt. Cei care se opresc în drumul lor se simt satisfăcuţi de cele ce au dobândit. Atunci, se naşte inevitabil într-înşii credinţa că sunt superiori celorlalţi, iar asta duce la setea de adulaţie. Cel care merge trebuie întotdeauna să se vadă pe sine cu alţi ochi, să cântărească şi să-şi dea seama de nimicnicia celor dobândite, ca şi de vastitatea de necuprins a universului şi a vremurilor trecute. Asta îi imprimă nu o sfiiciune copilărească, ci, în chipul cel mai firesc, o atitudine plină de modestie.

Daiaram încercă să spună ceva, dar profesorul urină:

— Tu nu trebuie să mă preamăreşti pe mine şi din altă pricină: preamărirea unuia aduce după sine înjosirea celuilalt. Iar înjosirea, mai ales cea făcută de bunăvoie, este şi mai primejdioasă, pentru că-ţi formează deprinderea de a fi condus de altul, anihilează simţul de răspundere faţă de propriile-ţi fapte, faţă de propriul tău drum. Iar ca o consecinţă a acestei vieţi uşurate, încetează şi educaţia spiritului, desăvârşirea lui. Drumul pe care omul e dator să-l urmeze rămâne drum. Şi nimeni nu-l poate evita, dacă nu vrea să stea pe loc. Numai că acest drum poate fi lungit sau scurtat…

— Cel scurt este, cred eu, mai greu decât escaladarea înălţimilor, observă eu glas scăzut artistul.

— Asta ai înţeles-o just. E ciudat cât de puţini oameni ştiu că în orice, peste tot şi întotdeauna, există două aspecte, că acolo unde e forţă e şi slăbiciune, unde e slăbiciune e şi forţă, că

bucuria include amărăciune, uşurinţa, greutate, şi aşa, la nesfârşit! Cu atât mai mult ar trebui să ne fie ruşine nouă, indienilor, pentru că filosofii noştri au dezvăluit aceste legi imanente şi atotpătrunzătoare ale universului aproximativ cu o mie cinci sute de ani înaintea celorlalte popoare!

— Toate sunt atât de adânc ascunse în complexitatea ritualurilor religioase şi a formulărilor nebuloase, încât această înţelepciune a devenit accesibilă numai unui număr restrâns de oameni! constată Ramamurti.

Vitarkananda ridică din umeri şi porni înainte cu pasul lui uşor, fără a clinti din loc pietrele potecii. Daiaram îl urmă, poticnindu-se, bâjbâind, pipăind cu grijă prin beznă drumul cu vârful piciorului.

Secera subţire a lunii se ascunsese de mult în spatele munţilor. Întunericul nopţii de aici nu avea catifelarea neagră a nopţilor din sud. Puzderia de stele strălucitoare şi joase făcea ca cerul să pară de un verde-opalescent. Sus pe boltă se aşternuse Akaşganga, Calea Lactee, şi lumina stelară, izvorând parcă din adâncuri negre-verzui, îţi îngăduia să desluşeşti stâncile şi cotloanele. Zidurile înalte ale mănăstirii păreau de fier. Nicio luminiţă nu se strecura prin zidurile acestei fortăreţe, purtată parcă prin văzduh şi aşezată pe vârful muntelui.

Vitarkananda îşi încetini mersul.

— N-o poţi uita, nu-i aşa, Daiaram? întrebă el fără veste, şi sculptorul tresări.

— Nu pot, guru, şi n-am s-o uit niciodată. Că m-am înamorat, asta nu e încă totul. Ea mai constituie şi întruchiparea tuturor gândurilor, a visurilor mele şi a concepţiei mele despre frumos.

— Atunci întoarce-te şi găseşte-o.

— Părerea mea este că te-ai vindecat, cel puţin trupeşte! Rănile sufleteşti nu s-au închis încă, desigur, şi nici nu se pot tămădui atât de repede.

Daiaram se simţi învăluit de înţelegerea şi atenţia lui plină de duioşie.

— Să nu-mi iei în nume de rău, guru, dacă vorbele mele vor fi multe, iar gândurile încâlcite. Am treizeci de ani. De unsprezece ani caut nu numai frumosul ideal, ci şi explicaţia frumosului. În ce anume rezidă fascinanta frumuseţe a femeii? Eu această frumuseţe trebuie s-o fac cunoscută oamenilor. Numai

frumuseţea ne poate susţine în viaţă, ne poate mângâia când ne-a doborât oboseala sau repetate eşecuri, numai ea ne poate alina suferinţele, ne poate uşura înaintarea pe drumul extrem de anevoios ce duce spre cuhnile cunoaşterii şi ale izbânzii. Iată de ce consider că-mi voi sluji poporal şi că voi înfăptui ceva cu drept cuvânt măreţ, făurind pentru el chipul Anupamsundartei. Deocamdată nu m-am învrednicit să duc până la capăt nici inspiraţia şi nici să-mi încordez în suficientă măsură resursele sufleteşti necesare acestei opere. Ca un nevolnic şi încrezut cioplitor în piatră ce sunt, n-am izbutit să mă alătur adevăraţilor făuritori ai frumosului, artiştii din antichitate. Am îndeplinit vechile ritualuri ale concentrării plastice, ca şi ceremonialele purificării, pentru a străbate întreaga cale prescrisă unui artist. Am meditat asupra neantului, Sunyata, pentru ca, închipuindu-mi prăpastia cea neagră, să distrug toate cele cinci miraje ale conştiinţei. Dar nici după dhyâna-mantrâ, implorarea întru apariţia chipului, în faţa mea n-a apărut modelul „Neasemuitei Frumuseţi”. Am urmat toate cele şase canoane ale Vâtsyâyanei, acordând o atenţie specială pătrunderii Lavaniei Iodjanam, cel de al patrulea canon „înzestrarea cu frumuseţe şi farmec”. Trei nopţi în şir am zăcut prosternat, în templul lui Vişvanath din Benares unde marele gong, care a răsunat de cu seară, îmi aducea sunetul de la începutul veacurilor, care înlesneşte contopirea celui ce caută cu ţelul său… Daiaram îşi curmă vorba. Cuvântul „Vişvanath” trezise în el amintirea unui alt templu al aceleiaşi zeităţi. Întâlnirea din acest templu fusese pricina iniţială a decăderii lui actuale.

— Misiunea ta nu e uşoară, Daiaram, răspunse Vitarkananda, nu e de loc uşoară, pentru că sculptura este axul principal al artei în India pe o întindere de mii de ani, iar tema femeii este tema principală a artei ţării noastre. Să te iei la întrecere eu nişte culmi care au şi fost atinse, este aproape cu neputinţă; ceea ce a fost trăit cu multe veacuri în urmă, nu se poate repeta, rezultatul nu va fi decât o copie. Dar dacă nu te vei încăpăţâna în a atinge o culme de mult atinsă, ci te vei strădui să descoperi alta, unde n-a călcat picior de om, vei avea cu adevărat sorţi de izbândă şi nu va îi nicio nenorocire dacă această culme care ţi-a revenit ţie nu va fi tot atât de grandioasă ca giganticele realizări din trecut. Viaţa nu-i decât o

succesiune neîntreruptă de schimbări, Daiaram! Din antichitate până în evul mediu, sculptorul şi-a schimbat mereu numele: sadhak, mantrâ, yoghi, ceea ce în traducere din sanscrită înseamnă: făuritor, vrăjitor şi clarvăzător. Primii făuritori de figuri artistice erau, aşadar, socotiţi drept creatori, în toată accepţiunea cuvântului. Pe nişte căi fermecate, inaccesibile celor care nu erau artişti, ei au început să transforme obişnuitul în frumos. Mult mai târziu, oamenii au înţeles că aceştia nu făuresc şi nu transformă nimic, ci că, pur şi simplu, văd. Aminteşte-ţi de pasajul din Mahâbhârata unde se vorbeşte despre „Urvaşi făurită din bărbăţie”, aici se reflectă ca într-o oglindă cum era înţeles ţelul şi rostul picturii în antichitate.

— Nu-mi amintesc.

— Ar fi trebuit s-o ştii. Ţi-o redau pe scurt: Nârâyan (Fiinţa Supremă) era cufundat într-o profundă autocontemplare, când dănţuitoarele din cer, apsarele, nestăvilit de vesele şi provocatoare, se străduiau să-l distragă, cochetând şi adulându-l. Atunci el a născocit un mijloc pentru a le lecui de deşertăciunea lor. Cu suc de mangalier, pe care l-a folosit drept culoare, a pictat portretul unei nimfe închipuite, gingaşă, cu ochii mari, cu sâni învoiţi şi şolduri largi, cu un trup atât de graţios, încât nicio zeiţă şi nicio femeie din cele trei lumi nu i s-ar fi putut asemui. Văzând-o pe Urcaşi, apsarele se ruşinară şi se îndepărtară încetişor, iar tabloul, în care arta divină a turnat suflul de aur al vieţii, a devenit idealul viu al frumuseţii feminine. Asta se referă la vremurile când oamenii nu-şi dăduseră încă seama de propria lor frumuseţe şi nu învăţaseră încă s-o vadă. Tot aşa şi acum, la unele popoare care se găsesc pe o treaptă inferioară de dezvoltare a culturii, ca în Africa sau în America de Sud, oamenii, care s-au deprins să umble aproape goi, îşi pocesc trupurile minunate cu tatuaje stupide, îşi. Atârnă de gât coliere monstruoase sau, pur şi simplu, îşi urâţesc obrazul, pilindu-şi dinţii sau întinzându-şi buzele şi urechile…

— Chiar şi la noi, în India, unele femei îşi găuresc câte o nară şi îşi strică gingaşele trăsături ale feţei cu o rozetă grosolană sau cu un cercel care le atârnă de nas.

— Vezi, chiar şi la noi! Cu toate că sunt înclinat să cred că e un obicei adoptat mai de curând şi nu o rămăşiţă din vremuri străvechi. Acolo unde cultura indiană s-a păstrat sub forma ei

pura, aşa ceva nu există, m-am referit la insulele îndepărtate ale Indoneziei. Acolo, în Insula Bali, s-a dezvoltat cultura noastră şi nu cea musulmană. Acolo, şi acum, prin sate, oamenii umblă goi până la brâu, adăugind frumuseţii pure, a trupurilor lor numai cerceii. India noastră, însă, s-a înfăşurat toată, după cucerirea ei de către musulmani, şi astfel au apărut şi Sfifi-urile, a apărut şi recluziunea femeilor. Musulmanii au distrus nenumărate portrete, ne-au lipsit de mii de temple şi de aproape întreaga pictură a vremurilor vechi.

— Dar Sfiti-ul este, oare, un obicei musulman? N-am bănuit-o niciodată!

— Nu e un obicei, ci o urmare a cuceririi musulmanilor. Dar noi ne abatem de la scopul convorbirii noastre, ne rătăcim de subiect. Dacă meşterii vechi, închipuindu-şi un ideal, au făurit ceea ce nu văzuseră, iar cei din evul mediu, negăsind idealul, au desăvârşit ceea ce vedeau, artiştii de mai târziu au văzut, dar n-au mai fost în stare să creeze.

— De ce, guru?

— Făuritorii de chipuri de pe vremuri căutau să creeze un chip generalizat, ridicând frumuseţea la rangul unui principiu, visând la o întruchipare a tot ce e mai minunat pe lume. Astfel, frescele din Alantă, asemeni Urcaşiei, au devenit pentru vreme îndelungată un ideal. Crezi, oare, că modelele pictorilor budişti erau de o perfecţiune ideală? Senzuale şi drăgăstoase, răsfăţate şi trufaşe, femeile de la curţi au fost transformate, graţie puterii mantrâ din timpul acela, în zeităţi, însă nu ca individualităţi izolate.

În epoca de scădere generală a măiestriei artistice, ca o consecinţă a multor războaie, sculptorii noştri au dat înapoi. Nefiind în stare să creeze o frumuseţe puternică şi care să corespundă spiritului vremii, s-au apucat să imite trecutul, iar lipsa puterii lor de creaţie au înlocuit-o prin podoabe. Sub acoperământul unor diademe cât mai ciudat decupate, al unor colane, cingători, brelocuri şi pieptănături bizare, frumuseţea sobră şi pură a corpului, adusă la o înaltă perfecţiune în sculpturile secolului al şaselea, dispare… De fapt, sculptorul se comportă asemeni unui barbar care îşi împodobeşte trupul cu sârme lucitoare,

— Şi acum?

— Acum noi suferim de pe urma dominaţiei engleze. Această dominaţie ne-a adus ştiinţa şi tehnica occidentală, dar în acelaşi timp a răspândit şi ideile occidentale cu privire la viaţă şi artă, idei pe care eu le socotesc nocive. Să ştii să vezi, dar fără a încerca să alcătuieşti un întreg din cele văzute, care să devină o realitate, făcând ea prin forţa muncii depuse şi a talentului să Se Creadă în ea. Dimpotrivă, ei caută să fărâmiţeze întregul. Este ca şi cum ai sparge o vază pentru a admira forma bizară a unui ciob. Să alegi din jocul viu de umbră şi lumină al. Unei imagini două-trei trăsături, câteva pete de culoare, iar apoi să-i dai numele de întreg, înlocuind astfel înţelepciunea culegătorului de frumuseţe cu simpla îndemânare a unui Anatomist! Acesta este inevitabilul tribut pe care îl plătim pentru că ne-am rupt de natură, de varietatea formelor ei. Nu Vreau să învinuiesc pe nimeni, ce drept aş avea s-o fac? Dar stăruitoarea pornire de a sparge, de a rupe, de a descompune cu orice preţ întregul, îmi sugerează curiozitatea naivă a maimuţei, curiozitate pe care, de altfel, o avem toţi în frageda copilărie.

— Acum înţeleg de ce sculptura noastră actuală, care merge pe urmele celei din Occident, e lipsită de viaţă. Sculptorii noştri, imitând Occidentul, se străduiesc, nu să reprezinte esenţa universală a frumuseţii, ci să fie originali, în aşa fel, încât opera lor să se deosebească neapărat de cele create înainte!

— Întocmai! aprobă guru. Creaţia cu majusculă este numai pe măsura giganţilor artei, pe când meşterii noştri noi pocesc trupul omenesc căutând ca prin exagerare, disproporţie şi deformări absurde să ajungă să exprime prin formă măcar un singur sentiment. Unul singur, acolo unde ar trebui să fie sute, şi pe deasupra exprimate prin mii de nuanţe şi gradaţii. Nu este oare evident că drumul parcurs pentru a reda nişte trăsături izolate, individuale, întâmplătoare, trebuie să ducă în mod inevitabil la acea deformare monstruoasă a realităţii, exprimată în sculptura abstracţionistă a Occidentului şi a adepţilor acesteia la noi?!

Profesorul tăcu. Ajunseseră la porţile înalte ale mănăstirii. Dinspre pârâu răzbătea până la ei clinchetul micilor mori de rugăciune. După fiecare învârtitură de roată, răsuna acel clinchet care vestea că rugăciunea scrisă acolo a fost rostită.

Dinspre templul de sus se auziră sunetele joase şi prelungi ale radongelor, instrumente de suflat extrem de lungi. Tobele mari şi mici îi răspunseră în acelaşi ritm încetinit şi melancolic. Bubuitul lor neliniştit alterna cu sunetele înalte şi ascuţite ale suflătorilor şi cu rare lovituri zăngănitoare de timpane. La început, lui Daiaram această muzică i se păruse brutală şi lipsită de armonie; încetul cu încetul însă urechea i se deprinse, şi el reuşea chiar să recunoască tema principală a acestei muzici, cântată de ciudata orchestră, o temă caldă şi liniştitoare ca o stavilă în drumul grijilor şi amărăciunilor omeneşti...

Slujba de noapte începuse.

Vitarkananda şi Daiaram se ridicară pe cea de a treia terasă pe care se aflau rânduite chiliile călugărilor. Tot aici locuia şi artistul, iar profesorul ocupa încăperea superioară, luminoasă, a unui mic templu al idolilor, situată pe terasa următoare.

Daiaram o porni de-a lungul zidului şi intră într-un coridor unde se înşirau, de-o parte şi de alta, o mulţime de cămăruţe. Deşi în mănăstire dăinuia o mare înghesuială, preceptele credincioşilor budişti erau respectate cu stricteţe: dacă omul nu se poate izola, este exclus să se poată perfecţiona. Locul unde fiecare doarme şi meditează trebuie protejat cu sfinţenie; fiecare să aibă asigurată liniştea unei încăperi separate.

Deasupra terasei se legăna un singur felinar. În lumina lui slabă se vedeau trecând în zbor bobiţe de măzăriche.

Artistul întoarse capul. Vitarkananda pusese piciorul pe prima treaptă a scării, care ocolea intrarea, ca o gură neagră, căscată, a templului, de unde venea un iz pătrunzător de buruieni aromate, de tămâie şi de brânză sfinţită.

— Aşadar, guru, crezi că am fost prea trufaş? După părerea ta eu n-am să fiu în stare să creez o adevărată operă de artă, pe Anupamsundarta Pârâmrati?

— N-am spus asta, fiule! Am vorbit doar despre enormele greutăţi ce stau în calea unei astfel de misiuni, în cazul când vrei să surprinzi şi să redai un chip al epocii noastre la nivelul meşterilor din antichitate.

— Dar nici ei n-au fost altceva decât oameni! Şi nici măcar n-au văzut prea multe! Noi avem acum la dispoziţie comorile artistice ale lumii întregi, nu numai ale Indiei. Şi câte n-au reînviat din nefiinţă, readuse la lumină prin truda arheologilor.

— Cei vechi aveau în schimb altceva, ceva foarte important pe drumul artei, Timpul! Timpul, Daiaram! Adâncul incomensurabil al multor ani de gândire, după ce au fost studiate toate cele şaizeci şi patru de arte, şi s-a ajuns la iscusinţa de a despica un fir de păr în treizeci şi două, după cum spune un vechi proverb. Şi nu sunt vorbe goale, tu ştii doar, ce înseamnă muzica şi dansul pentru orice indian. Numai mişcările mâinilor, sunt în număr de vreo şase sute… Noi am ştiut să îmbogăţim ritmul sunetelor de tobă cu o sută de nuanţe, nuanţe dedublate ca şi notele noastre, ca de altfel tot ce există în natură.

În sculptură şi arhitectură au fost elaborate canoane de o asemenea fineţe, încât par ornamente ţesute din raze de lună, cu toate nuanţele spectrului solar, irizate în spuma ce se leagănă pe crestele valurilor, la ceasul amiezii. Bogăţia agonisită ne împovăra însă prea mult. Suntem copleşiţi de cuvinte, mai cu seamă în filosofie, iar definiţiile a ceea ce nu reprezintă decât un şir de necontenite treceri ne sufocă. Executarea prea fină a detaliilor ia forma unei slăbiciuni, ridicându-se ca o barieră pe drumul înţelegerii, mai ales în zilele noastre, când timpul se scurge năvalnic, iar schimbările în viaţa individuală se succed cu repeziciune. Tu să mă ierţi

Însă că m-am lăsat furat de discuţie. Teamă mi-e că timpul nu-ţi va îngădui să atingi nivelul la care cugetau şi îşi concepeau opera vechii meşteri. Ai nevoie deci de ajutor. Acest ajutor ţi-l va da modelul tău, dacă îl vei găsi!

Ramamurti se repezi spre guru:

— Învăţătorule, l-am şi găsit! Dar eu…

— Te-ai îndrăgostit de ea? Asta ar fi putut fi şi o fericire; nu vorbesc de o bucurie pământeană, ci de căutarea în comun a Anupamsundartei, adică de fericirea ce-o poate simţi un artist… Ştiu că ţi s-a întâmplat o nenorocire, ducându-şi mâna înainte, Vitarkananda nu-l lăsă pe Daiaram să vorbească, acum e prea târziu, dar socot că mâine ar trebui să-mi povesteşti tot. Am să mă gândesc cum să te ajut, şi, vorbind în termenii bunelor noastre gazde, te-aş povăţui pe urmele cărui car al destinului să-ţi îndrepţi paşii.

— Îţi mulţumesc, guru!

Profesorul dispăru după cotitura scării, iar Ramamurti ajunse pe bâjbâite la chilioara lui, care păstra mirosul de unt rânced îmbibat de veacuri în zidurile de piatră şi în lutul de pe jos.

Dincolo de ochiul minuscul al ferestrei, fără ramă, şuiera vântul rece. Daiaram ştia că în colţul din stânga, pe o măsuţă scundă i-a fost pregătită obişnuita cină înfăşurată într-o cârpă, un pumn de făină de orz prăjit, tsampa, şi un ceainic în care era un amestec de ceai verde, lapte, unt şi sare, o băutură care i se păruse dezgustătoare la început, dar cu care se deprinsese atât de bine cu timpul, încât nu-şi închipuia cum de putuse trăi până azi fără ea. Orzul numit grim, crescut la mare înălţime, era foarte hrănitor şi gustos, deosebindu-se de cel de la şes prin aceea că boabele lui creşteau fără înveliş.

Ramamurti nu ştia că tocmai aceasta era însuşirea tuturor speciilor de orz cultivate pe munte, la mari înălţimi, însuşire necercetată încă de ştiinţă, De pildă, orzul care creşte pe înălţimile Anzilor este folosit acum în special în alimentaţia sportivilor, în preajma celor mai grele competiţii.

Artistul desfăcu cârpa şi văzu că bătrânul şi grijuliul lama adăugase la această cină şi un pumn de caise uscate, socotite aici drept delicatese, iar în cele mai sărace sate din Kashmir, drept hrana cea mai ieftină. Nu-i era foame. Cuprins de un tremur nervos, se trânti pe pat, o ramă de lemn cu fâşii de piele întinse transversal, şi se înfăşură cât mai strâns cu halatul. În bezna de nepătruns a chiliei se simţea o adiere rece, iar afară vântul şuiera obsedant, nepăsător.

Daiaram se întoarse cu gândul la convorbirea lui cu gura, cugetând asupra celor spuse de înţeleptul bătrân.

În prodigioasa memorie vizuală a artistului sunt temeinic întipărite cele mai neînsemnate trăsături, culori, mişcări şi forme. Amintiri, din ce în ce mai precise şi mai legate, prinseră a se înfiripa în noapte, perindându-se prin faţa lui. Chipuri şi copleşitoare trăiri, care te ard mai cumplit decât sucul otrăvit al aliorului, mai chinuitoare decât setea în pustiu, mai înverşunate decât soarele podişurilor negre ale Deccanului…

După ce primise pentru a treia oară o bursă din partea Academiei de arte, Daiaram era tocmai pe punctul de a-şi încheia cea de a treia călătorie în scopul de a vizita muzeele şi templele Indiei, de a studia tezaurul sculptural al antichităţii.

De data aceasta interesul îi fusese stârnit de şcoala Kalinga care a apărut în India Răsăriteană de mai bine de o mie de ani, la Orissa, şi care apoi şi-a exercitat influenţa asupra artei din întreaga ţară. Ramamurti vizitase templul Suria, al Soarelui, din Konâraka, rămas neterminat din secolul al XIII-lea, cel mai grandios monument de arhitectură şi sculptură construit vreodată în India. Aşezat pe o fundaţie înaltă, cu cele douăsprezece perechi de roţi sculptate ale Carului Soarelui, de câte trei metri diametru, înconjurat de gigantice sculpturi reprezentând elefanţi şi cai, templul îşi trimitea spre cerul orbitor şi fierbinte cubul masiv, culminând cu un acoperiş înalt, piramidal. Sculpturile care înfăţişau fenomene din natură şi fiinţe omeneşti surprinzător de vii şi de o mare frumuseţe, având ca temă dragostea fizică, formau un singur tot cu zidurile, de parcă ar fi fost turnate o dată cu edificiul. La templele din sudul Indiei, Madură, Tanjore, Madras, pilonii gigantici ai porţilor sunt acoperiţi cu mii de sculpturi. Această uimitoare îmbinare a unei munci titanice cu o concepţie nu mai puţin genială este tot atât de impresionantă ca şi templele cioplite în peşterile de la Elloră. Totuşi sculpturile templelor din sudul Indiei nu se pot compara cu cele de la Orissa, în măreţia templului Silrya de la Konâraka, fantezia artiştilor şi marea măiestrie a execuţiei se contopesc cu o nespusă armonie într-un singur tot, în pofida faptului că templul n-a fost terminat.

Şi totuşi, dorinţa lui Daiaram era să ajungă la Vindhya Pradesh, la Khajurăho, unde stilul caracteristic al Orissei, apărut cu trei veacuri mai devreme decât la Konâraka, evoluase dând sculpturi şi construcţii deosebit de pure, de elegante, de frumoase şi de cizelate.

În sătucul Sânci, aproape de Bhilva, cândva capitala Malvei de Răsărit, se păstrase un templu budist semisferic, stupă, vechi de două inii de ani. Templul celor şaizeci şi patru de yoghine, de la Bheraghat, Bharhut, Ghiaraspur, la sud-vest de Khajurăho, toate acestea Daiaram le vizitase înainte de a se apropia cu o maşină rablagită de şesul întins, colbuit şi năpădit de mărăciniş, pe care se înălţau cele treizeci de temple de la Khajurăho.

O emoţie inexplicabilă îl cuprinsese la vederea atâtor şikhare, turlele de deasupra sanctuarelor, grupate ici, colo pe fundalul munţilor albaştri în formă de mese, prin mirajul văzduhului

fierbinte şi încărcat de praf, care plutea deasupra câmpiei cenuşii. Templele feluritelor credinţe, şicaism, vişnuism, jeiinism, durate pe platforme înalte de cărămidă, fie alăturate, fie despărţite de boschete sau de copaci scunzi. Uimitorul templu al lui Kandliarya Mahâdeva pomea spre cer ca o rachetă, părând nemaipomenit de înalt graţie formei lui piramidale, deşi cununa şikhcirei, turlei sale crestate, nu atingea nici patruzeci de metri.

Gresia solară, galben-deschisă, din care fusese clădit templul, rămăsese intactă în intrânduri şi firide, iar tot ce ieşea în afară era înnegrit de veacuri. Diferenţa de culoare a pietrei nu dăuna, ci, dimpotrivă, sublinia frumuseţea sculpturală a edificiului. Între balcoane, de-o parte şi de alta a faţadei, se vedeau trei brâie pe care se reliefau câte cinci coloane, dintre care două înguste, toate sculptate cu figuri cam de un metru înălţime. Fiecare brâu era prevăzut în partea de sus cu un fel de cornişă care ferea piatra de intemperii.

Fiecare basorelief era o minunată operă de artă, eroi din legende religioase, războinici, figuri mitologice…

Daiaram trecu fără grabă pe la toate templele, luând notiţe, alcătuind planul viitoarelor sale schiţe şi a îndelungilor sale contemplaţii şi meditaţii. Soarele tocmai scăpăta dincolo de şesul colbuit, când artistul se apropie de templul Vişvanath, care avea să joace un rol atât de mare în viaţa lui.

Înălţat în anul 1002 al erei noastre, templul Vişvanath se deosebea printr-un finisaj de un deosebit rafinament. Şikhara lui, simbolizând-o pe Aiurita cu potirul, se ridica, după cum glăsuia succintul lui ghid, la o înălţime de treizeci şi nouă de metri. Tăiată parcă din fâşii prelungi, în muchie, turla se îndrepta năvalnic spre cerul fierbinte şi albastru. Balcoanele erau mai reliefate, mai colţuroase decât cele ale templelor Mahădeva şi Kali, iar pe capitelurile coloanelor groase se zăreau ieşind capetele şi umerii unor viteji atlanţi, culcaţi. Pilaştrii dintre balcoane, fiind aşezaţi pe colţ, figurile erau sculptate pe două feţe şi nu pe semi rotunduri ca pe coloanele de la Kandharya Mahădeva.

Ca o compensaţie a ornamentaţiei colţuroase a clădirii, sculpturile templului Vişvanath fuseseră executate în cele mai unduitoare şi rotunjite atitudini, concepute cu minuţiozitate.

Artiştii duceau mai departe linia clasică a artei indiene, interpretând femeia ca pe o eroină, care însă nu pretinde să stea pe aceeaşi treaptă cu bărbatul, nici ca vitejie, nici ca merite; or, tocmai asta constituie eroarea obişnuită în maniera de a sculpta a Occidentului. Nu, aceste sculpturi reprezentau femei eroice, dar în cadrul vieţii lor obişnuite. Demnitatea îmbinată cu mândria, duioşia cu condescendenţa, patima înflăcărată şi dăruirea totală, ca şi dârzenia temerară, se contopeau armonios în aceste statui a căror chemare era să înfăţişeze poporului idealul de femeie indiană, să-i ajute pe cei de azi şi pe cei de mâine să-şi dea seama de tot farmecul şi ţelul vieţii lor…

Vreme de zece veacuri aceste statui ca rupte din soare au stat în faţa multor generaţii şi vor mai uimi ani îndelungaţi pe cei ce vor urma după noi, emoţionându-i şi înălţându-i spiritual, graţie minunatei frumuseţi a omului.

Una dintre surasundari, aflată în galeria interioară a sanctuarului, produse o zguduitoare impresie asupra tânărului. Era o dansatoare celestă, sculptată pe pilastrul îngust care despărţea două firide pline de sculpturi de sarduli. Astfel de sculpturi împodobeau de jur împrejur sanctuarul, semiobscur şi misterios, dar această apsară era de o perfecţiune incomparabilă cu toate celelalte.

Sar dulii, animale mitologice, care seamănă cu nişte lei încornoraţi, ocupau toate firidele templului Vişvanath, pe porţiunea brâului de basoreliefuri ce ocolea templul atât în interior, cât şi în exterior. Sardulii erau socotiţi drept simbolul lui Şakti, forţa activă a naturii. Unele basoreliefuri, zugrăvind chipuri umane sub labele sardulilor, cu mâinile

Înfipte în cozile acestora, simbolizau lupta oamenilor împotriva stihiilor. Altele, reprezentând figuri omeneşti, mai iniei, călărind pe spinările fiarelor, simbolizau putinţa omului de a birui stihiile.

Ca o mângâiere, ca făgăduinţa unei. Bucurii, în mijlocul acestei lupte aspre, plutea printre monştri, împodobită cu o cingătoare îngustă, o brăţară şi un colan, o surasundari goală. Cu capul aplecat pe o parte, apsară se uita peste umăr, în aceeaşi atitudine ca a fiarei din dreapta ei, dar răsucindu-şi într-un chip inimaginabil trunchiul extins. Sculptura era deteriorată, picioarele mai jos de genunchi lipseau, şi totuşi Daiaram nu

putea să-şi ia privirea de la această statuie, făurită parcă nu de dalta unui sculptor, ci de însăşi natura-mama.

Lumina de zi, şi aşa săracă, în sanctuarul întunecos, se stingea eu repeziciune. Până la urmă. Ramamurti se hotărî să plece. În chip de bun rămas mai lumină o dată dinspre dreapta statuia eu lanterna lui de buzunar. Frumoasa ruptă din soare îl privi peste umăr, de parcă ar fi fost vie, îmbietoare şi sigură de ea, iar lumina lanternei din mâna lui care tremura de emoţie, printr-un fascinant joc de umbre şi lumini, imprimase trupului ei strălucitor o stranie însufleţire. Artistul rămase pe loc, dus cu gândul la apsarele legendare, eu sânge de soare, care deveneau uneori iubitele muritorilor de rând, semn al celei mai înalte distincţii, pentru faptele lor vitejeşti. Chipul unei asemenea apsare, dăltuit în piatră, se afla acum în faţa lui, după ce petrecuse o mie de ani în clarobscurul templului. Nu mai avea rost să caute, tot ce era mai frumos, din câte crease arta antică a ţării sale, era aici, la o lungime de braţ de el.

Sufletul lui Daiaram fu pătruns de o cucernică teamă, ca şi cum visând şi propunându-şi ca ţel să făurească un chip de femeie din ţara sa, chip ieşit din comun, ar fi săvârşit un sacrilegiu faţă de meşterii care fuseseră în stare să execute cu amar de ani în urmă o statuie atât de desăvârşită. Aşa fiind, năzuinţele lui nu puteau stârni decât milă.

Dar sentimentul acesta de ruşine şi stinghereală se risipi repede.

Cel mai măreţ ţel şi vis al artei, reflectarea forţei naturale a omului în deplina frumuseţe şi putere a trupului şi sufletului său, a propulsat în chip nestrămutat atât năzuinţele artiştilor Greciei, cât şi ai Indiei antice. India există şi mai e şi azi plină de forţă, la milenii după dispariţia Greciei, aşadar, cine altul decât ea are datoria să poarte făclia mai departe? Ce fericire că majoritatea pictorilor Indiei se află pe calea cea dreaptă! Dar sculptorii… ce să-i faci? Cineva va trebui s-o ia de la început. Nu-i nimic, dacă această operă se va realiza în umbra moştenirii gigantice a artei trecutului. Nu-i nimic! Cearaiveti, înainte, călătorule!

Ramamurti îşi împreună mâinile şi făcu o plecăciune în faţa statuii apsarei, şoptind: anadi cearuta (frumuseţe veşnică)! Un sunet ciudat, asemeni unui suspin, se auzi dinspre trecerea îngustă dintre pereţii dubli ai sanctuarului. Artistul privi înapoi,

dar întunericul care se lăsase era de nepătruns.! se păru. Deodată că simte o uşoară vibraţie aeriană în direcţia platformei centrale a mandapei, galeriei, şi o atribui vântului de asfinţit. Se îndreptă spre ieşire, coborî treptele şi o luă spre sat. Trăsese acolo şi nu într-un hotel în care forfotesc fără întrerupere turiştii zgomotoşi. Prefera să viziteze templele singur, adâncit în gânduri, dimineaţa, devreme, sau seara târziu, când nu dădeai nici peste turişti, nici peste credincioşi. Pentru populaţia locală, numărul templelor destinate odinioară capitalei împărăţiei Djahoti era peste măsură de mare.

De aceea şi erau totdeauna pustii platformele înalte ale templelor, treptele lor năpădite de ierburi ce creşteau în smocuri aspre. În toate crăpăturile, iar singurul însoţitor al artistului în peregrinările sale prin aceste măreţe edificii era tăcerea fierbinte şi solemnă.

Lui Daiaram îi era prielnică această pustietate, doar arareori tulburată de câte un grup de turişti care vizitau încă templele, grăbiţi să se înapoieze în răcoarea hotelului şi a băuturilor lor reci ca gheaţa.

El, care se străduia din răsputeri să pătrundă înţelesul şi graiul străvechilor sculpturi, avea impresia că liniştea templelor le desprindea de lumea înconjurătoare şi de timp; alunei se simţea cufundat în trecut, pătruns de spiritul marilor meşteri necunoscuţi, primind, cu toată făptura lui, cele făurite de ei.

Aruncând în treacăt o privire spre intrarea hotelului, ascunsă de copaci scunzi, Daiaram întâlni câteva automobile; i se bucură o dată mai mult de hotărârea luată, cea de, i locui în sat. Cei şase kilometri, pe care avea să-i parcurgă zilnic, erau floare la ureche pentru un om iute de picior ca el.

*CAPITOLUL 4 Triumful tigrului*

Ramamurti azvârli de pe el pătura, ea şi cum în chilia sa îngheţată ar fi năvălit dogoarea zăpuşitoare a colinelor Vindhyei. Aducerile aminte continuau să-l chinuiască, nelăsându-l să doarmă. Deschizătura întunecată a ferestruicii lui căpătase un contur mai precis, vestind apropiata ivire a zorilor.

Ziua aceea, petrecută la Khajurăho, se anunţase caldă. Dis-de-dimineaţă soarele bătea în platformele de piatră; razele lui jucau pe zidurile de un galben-deschis ale mandapei Kandharya Mahădeva. Daiaram coborî pe îngusta scară laterală spre un

pavilion micuţ situat între templele Mahădeva şi Kali. Şapte trepte duceau spre porticul sau pavilionul deschis din trei părţi, susţinut de două coloane. În pavilion se afla o sculptură stranie, un leu uriaş cu laba dreaptă dinainte ridicată deasupra unei femei ghemuite în faţa lui. Femeia era într-o atitudine de implorare sau de deznădejde, cu ochii aţintiţi şi cu braţele înălţate spre capul monstrului aplecat asupra ei. Leul, statuie executată în tradiţia evului mediu, îşi arcuise puternic partea anterioară a corpului şi grumazul, încordindu-şi labele dindărăt, gata să sară asupra victimei. Maxilarul inferior al botului căscat al fiarei fusese spart şi în locul acestuia se deschidea o gaură mare şi neagră. Părea că leul râde cu hohote de această femeie.

Cerul se acoperise de o pâclă rară, iar soarele dogorea necruţător, răsfrânt de dalele netede de piatră, scăldând în lumină întregul portic. Daiaram înainta în răcoarea galeriei strângându-şi pleoapele şi nu observă pe dată că, sub portic, chiar în faţa leului, era îngenuncheată o femeie. Stătea nemişcată ea o statuie, cu faţa îndreptată în sus, iar cosiţa cât braţul, împletită din părul ei negru, se încolăcise în semicerc pe lespedea soclului sculpturii. Auzind paşi, femeia sări în picioare, acoperindu-şi instinctiv obrazul cu un capăt al vălului ei străveziu. Ramamurti se apropie şi se înclină; necunoscuta se îndreptă de spate, sprijinindu-se de laba stângă a leului. Sculptorul îi văzu întâi ochii nemăsurat de mari, a căror luminoasă adâncime îl făcură să încremenească. Uluit, căută să adune laolaltă trăsăturile chipului femeii pe care le fura din câte o privire: sprâncene înguste cu un contur perfect, nasul drept, nici mare, nici mic, rotunjit la vârf, buze răsfrânte... până în clipa când realiză că tot acest obraz e desenat în linii cum nu se poate mai regulate, mai precise şi mai cizelate, turnate parcă în metal sau cioplite dintr-un lemn de esenţă tare.

Forma ochilor, linia pleoapelor, conturul buzelor, ovalul feţei, niciunde mâna naturii-mume nu şovăise! Şi totuşi necunoscuta nu era o aşa-zisă frumuseţe statuară în toată accepţiunea cuvântului, o zeiţă cu trăsături pronunţate ale feţei, ca cele ce sunt de obicei alese ea dansatoare sacre sau interprete ale rolurilor principale din filmele istorice. Era cu totul altfel, însă atât de frumoasă, încât Daiaram, cu sensibilitatea lui de artist, simţi un fel de şoc electric. Niciodată până atunci nu-l şocase o

feminitate atât de aprigă, de înflăcărată şi de tulburătoare. Ruşinat, izbuti să se domine.

Un sari[32] negru ca noaptea îi înfăşură strâns trupul, vrednic de a fi pus alături de cele mai frumoase statui din Khajurăho.

Surprinzând o fluturare de zâmbet pe chipul necunoscutei, Ramamurti găsi în sfârşit cuvintele de salut. O fată… nu, o femeie… nu, numai o fată putea să privească şi să surâdă cu un aer ştrengăresc atât de neprefăcut. Era totuşi i u neputinţă să nu fie conştientă de efectul pe care îl produce frumuseţea ei năucitoare… Nestânjenită şi veselă, cum poate s-o facă numai o maharani instruită din copilărie cum trebuie să se poarte la recepţii, sau o artistă, făcu şi ea o plecăciune. Într-adevăr, semăna foarte mult cu Pranoty Ghosh, după părerea lui cea mai frumoasă actriţă de cinema din India, dar mai oacheşă şi mult mai voinică decât gingaşa bengaleză.

— Mă cheamă Amrita Vidiadevi, sau cum mi se spune în mod obişnuit, Tillottama.

— Apsara din Mahâbhârata, exclamă Ramamurti, cuprins, fără veste de bucurie, „frumoasa cât un bob ele mei!” Una din cele mai minunate legende din marele poem. Şi… pot depune mărturie că această nouă întruchipare… Se fâstâci, învăluind-o cu privirea.

— Nu e mai mare decât cea veche, sfârşi ea în locul lui. Şi e trist, pentru că mi-am dorit toată viaţa să fiu înaltă, ca toate frumuseţile celebre.

— Cine v-a vorbit de frumuseţile celebre?!! exclamă el aproape indignat. Eu sunt sculptor şi am consacrat mulţi ani Mudiului canoanelor din antichitate, cu un gest cuprinse templele cu minunatele lor statui, încremenite şi parcă toropite de arşiţă, peste tot unde sunt sculpturi în mărime naturală, de la Mathură la Konăraka, am constatat că cei din vechime preţuiau mai mult statura de un metru şaizeci, aproximativ înălţimea dumneavoastră!

— Puteţi să juraţi c-aşa e?

— Da, jur! Şi mai jur că n-am avut intenţia, constatând acest lucru, să vă măgulesc. De altminteri toate acestea le ştiţi şi singură prea bine.

— Dar ceea ce spuneaţi acum, o aud pentru prima oară! Şi am mai aflat că sunteţi un artist care v-aţi consacrat mulţi ani… şi mai departe? Dar să trecem la umbră, vă e cald.

După atmosfera răcoroasă a templului, acum, în bătaia soarelui, Daiaram năduşise de-a binelea. Fata, însă, deşi purta un sari negru şi avea chipul ea de bronz, împodobit de acel păr bogat negru cum e pana corbului, rămăsese la fel de proaspătă, ca după baia de dimineaţă.

La sunetul glasurilor lor, un bărbat înalt, morocănos şi bărbos, care funia la umbra platformei, se grăbi spre pavilion cu ochii la Tillottaina. Aceasta schiţă un gest imperceptibil, şi omul se întoarse la locul lui.

„Probabil că e fiică de maharajah, gândi Daiaram, iar individul e păzitorul ei…”

Se aşezară la umbră pe soclul pavilionului. Tillottama îndreptă conversaţia asupra sculpturilor templului, Ramamurti, însufleţit atât de frumuseţea femeii, cât şi de seriozitatea şi interesul cu care-l asculta, începu să vorbească, tot mai înflăcărat, istorisindu-i călătoriile sale, împărtăşindu-i căutările şi visurile lui de a făuri o statuie a Anupamsunclartei. Din ce în ce mai inspirat, vorbi despre renaşterea vechii contopiri a omului cu natura şi despre frumuseţea care se naşte din armonizarea forţei spirituale conştiente cu cea trupească.

Îi vorbi despre idealul de frumuseţe feminină, zămislit din timpuri străvechi de către India, ţară răsfăţată de dogoarea binefăcătoare a soarelui şi de răsuflarea jilavă a puternicelor vânturi ale mării, Pământul umed şi rodnic revărsase în torente năvalnice viaţa care tinde irezistibil spre soare şi cer, înflorind şi dezvoltându-se cu repeziciune. Natura tropicală, care zămislea belşugul de plante şi animale, le ucidea tot atât de necruţător, în succesiunea rapida a generaţiilor şi în vârtejul precipitat al naşterilor şi al morţilor. De aceea se şi deosebeşte chipul Pârâmratiei de cel contemporan, când viaţa de la oraş l-a îndepărtat pe om de infailibilul simţ al frumosului, care se naşte din unitatea lui cu natura.

În India antică însă sculptorii şi pictorii erau înfrăţiţi în năzuinţele lor. Aceasta se simte în frescele roşii ale templelor cioplite în peşterile Ajantei cu femeile lor cu păr negru şi cu ochi migdalaţi, în frescele de la Tanjore, sculpturile de la Mathură,

Sânci, Khajurâho şi Konâraka. Sculptura unei fiinţe mitologice, iaksa din stupă de la Sânci, un tors de femeie deteriorat de fanatici, dăltuit în secolul unu înaintea e rei noastre, a fost furată din ţară în timpul dominaţiei engleze şi vândută în America muzeului din Boston. Tot în America a ajuns şi un bust de amazoană — una din cele şaizeci şi patru de yoghine. Din Madhya-Pradesh.

Ramamurti descrise atât de plastic această statuie, care, cu braţele larg desfăcute, cu capul ridicat cu mândrie şi cu sâni înalţi, rotunzi şi tari, dădea impresia că e gata să-şi ia zborul, încât Tillottama parcă-i vedea aievea faţa rotundă cu ochi migdalaţi, gura mică şi cărnoasă şi semnul flăcării între sprâncenele parcă trase cu penelul.

Daiaram îi povesti despre minunata Vrikşaka, nimfa arborilor, despre perechea de ganciharci de o extraordinară gingăşie, din muzeul din Gwalior, despre statuia femeii cu potirul de la muzeul din Benares, aparţinând şcolii de la Mathură, semănând foarte mult eu participantele la serbările religioase din Elada, despre străvechile statui de iakşe de la muzeul din Mathură.

Surprinzând-o pe Tillottama că se uită pe furiş la ceasul fi de aur micuţ şi plat, Daiaram spuse:

— Ştiu că vă reţin, dar aş vrea să vă împărtăşesc impresiile mele despre un tablou din zilele noastre, care are mari contingenţe cu chipurile din trecut. Creatorul lui este pictorul Metliaram Dharmani. E vorba de Toaleta Puvcalici. Artistul înfăţişează clipa în care zeiţa e îmbrăcată de slujnice; ea se află în faţa unui templu micuţ, în văzduhul străveziu al dimineţii; dincolo de templu se văd coamele mior dealuri cenuşii-albăstrii, ca cele de aici. Daiaram arătă spre măgurile munţilor Vindhya estompaţi de pâcla arşiţei. În tablou, se disting în depărtare culmi înzăpezite, iar în văile înguste, lângă templu, chiparoşi în formă de piramide. Aceeaşi bucurie se revarsă şi asupra naturii şi asupra impurilor mlădioase, pe jumătate dezgolite, trupuri de o frumuseţe ale Parvatiei şi ale slujnicelor ei. Întregul tablou, în gama lui de culori deschise, e ca un cântec de mângâiere.

— O, aproape că îl şi văd! exclamă Tillottama.

— Femeile acelea seamănă foarte mult… cu dumneavoastră. Mai ales fata cea oacheşă din dreapta, care ţine în mână o tavă.

— N-am văzut tabloul şi nu pot să mă pronunţ, Tillottama schiţă o strâmbătură de nemulţumire.

— Şi nu numai în acel tablou. Aici, aproape de tot, există sculptura unei fete care v-ar putea fi… soră.

— Surorile pot fi şi foarte deosebite. Tillottama îi aruncă o privire piezişă.

— Nu mă credeţi? Daiaram simţi o uşoară ameţeală. Iată-l, e în templul acesta, de alături,

Tillottama se uită îngrijorată la ceas, apoi se întoarse pe loc hotărâtă:

— Să mergem, dar cât se poate de repede! Se apropie de marginea platformei şi spuse câteva cuvinte în urdu însoţitorului ei. Acesta mormăi ceva şi porni, alene, la o oarecare distanţă, în urma celor doi tineri.

Peste câteva minute se aflau în galeria sanctuarului lui Vişvanath, în faţa statuii surasundarei. Din pieptul tinerei fete izbucni un strigăt de admiraţie.

— Dacă am înţeles bine tot ce mi-ai spus, începu ea după o tăcere destul de lungă, această apsară e altfel decât femeile din Kărli.

— Asta înseamnă că m-aţi înţeles perfect. Cil două mii de ani în urmă, sculptorii, dorind ca ideile lor să fie pe înţelesul tuturor şi străduindu-se în această direcţie, subliniau cu tot dinadinsul ceea ce considerau ei că e minunat. Capacitatea lor de a fermeca rezidă în faptul că operele realizate nu şi-au pierdut frumuseţea şi par pline de viaţă, iar asta nu e eu putinţă decât la un înalt nivel de măiestrie şi prin înţelegerea justă a esenţei umane. Priviţi, sora dumneavoastră trăieşte! O, zei, cât de minunate sunteţi amândouă!…

Şi, supunându-se unei porniri spontane, artistul se înclină până la pământ în faţa Tillottamei, care se dădu înapoi uimită.

— E timpul să plec. Sunt aşteptată! Îţi sunt foarte recunoscătoare, murticarule. Cu dumneata templele vechi prind din nou viaţă, şi trecutul se contopeşte cu prezentul.

— Noi nici nu ne dăm încă seama ce. Comori de frumuseţe împodobesc templele ţării noastre! Pot spune că abia. Un început să le studiez. Ah, de-ar fi aici învăţătorul meu, profesorul Vitarkananda!

— Ce nume ciudat, sună întocmai ca pseudonimul unui yoghi!

— E chiar pseudonimul cu care semnează lucrările literare.

Tillottama îşi aruncă din nou ochii spre ceas:

— Nu-ţi cunosc profesorul şi nu am habar nici de adânca sa erudiţie, cunoştinţele dumitale însă îmi sunt de ajuns. Îmi par nemărginite.

— Atunci, daţi-mi voie…

În loc de răspuns, Tillottama îşi ridică mâinile cu palmele înainte, prinzându-şi unul de altul degetele arătătoare, apoi îşi îndoi degetele mâinii drepte, lăsându-l pe cel mare întins… Erau obişnuitele mucirâ, mişcări ale mâinilor în dans, şi Daiaram le descifră uşor.

— Aşadar, refuzaţi? întrebă el amărât.

— Gestul acesta nu înseamnă numai un refuz. Degetele ci subţiri fluturară grăbite, două în jos, trei încrucişate…

Sculptorul încetă de a le mai pricepe tâlcul. Tillottama izbucni în râs cu capul lăsat pe-un umăr, în timp ce ochii i i de vrăjitoare străluceau:

— O, învăţatul meu prieten, există deci şi lucruri pe care nu le cunoşti. Acestea nu sunt decât semnele celor ce se iubesc, după străvechiul nostru canon al dragostei, Kamatiram! Eu ţi-am dat a înţelege că deşi îmi va fi greu, voi li aici în şikhara mâine după ce soarele va fi la sud-vest. Nu unt vinovată dacă cei din trecut nu aveau ore precise, dar pentru că noi trăim în secolul douăzeci, voi adăuga, la ora cinci. E bine aşa?

Ramamurti aprobă cu entuziasm şi, ieşind în balconul galeriei, urmări silueta mlădioasă drapată în sariul negru, coborând în fugă scara laterală şi dispărând după arbuşti împreună eu posacul ei însoţitor.

Curiozitatea şi dorinţa de a o cunoaşte mai de aproape pe Amrita-Tillottama nu-i mai dădură pace şi, în aşteptarea zilei următoare, răbdarea îi fu pusă la grea încercare. Prenim se înţeleseseră, Amrita-Tillottama veni; purta acelaşi un negru, iar brăţările „populare” ieftine, lucrate din bucăţele de oglindă, scânteiau orbitor în soare, dând braţelor ei netede de bronz frumuseţea straşnică a unei divinităţi împodobite cu stele. Mergea repede, aproape alergând şi gâfâind uşor, fără a mai fi supravegheată de acel antipatic slujitor.

O admirară iarăşi, tăcuţi, pe surasundari. Pe furiş, Daiaram arunca Amritei câte o privire. Frumuseţea Tillottamei producea

asupra lui o impresie aproape dureroasă, care-i tăia răsuflarea. Astăzi era cu totul alta: veselia, ba chiar îndrăzneala care izbucneau cu o zi înainte când şi când din vorbele şi gesturile ci pieriseră.

Simţind că întreţinerea lor nu ia direcţia dorită de el, artistul începu să-i istorisească din nou despre temple şi misterele lor.

Vorbi despre extraordinarele statui ale gandharcilor, muzicanţi celeşti, sculptaţi în poziţie de zbor sus de tot pe zidul templului Kailăsaiiatli de la Elloră şi redaţi atât de veridic, încât par într-adevăr a pluti în văzduh; despre un disc cu un centaur călărit de o femeie goală, o sculptură în stil pur elin, care împodobea în chip eu totul inexplicabil balustrada balconului vestitei stupe din Simei. Îi vorbi apoi despre o amazoană călare pe un cal cu trompă de elefant şi labe de leu, sculptură ce decora faţada dinspre apus a templului Mukteşvara de lângă eleşteu] sacru Bhuvaneşvar de la Orissa. Unde, după cum spune legenda, au existat şapte mii de temple din care nu s-au păstrat decât o sută.

Îi vorbi şi despre surprinzătoarele feţe ale femeilor din frescele templelor ciravidiene de la Bădarni, în apropierea faimosului sat Ailiole, cândva capitala dinastiei Cialuclia, feţe rotunde, cu ochi albaştri prelungi şi cu gâturi foarte înalte. Însuşirea aceasta din urmă era socotită după canoanele Indiei antice drept semn de nestatornicie, iar ochii albaştri, drept ochi păcătoşi… Ochi de felină”. Interpretarea Pârvaiiei însă într-un asemenea stil nu o puteau face decât nişte eretici sau nişte străini. Dar de unde oare au apărut aceştia aici. În inima Deccanului?

— V-am împărtăşit acele puţine mistere pe care le-am întâlnit personal, încheie Ramamurti, dar câte asemenea ecouri uitate ale trecutului mai există încă! Graţie lor vom înţelege simţul cu care strămoşii noştri pătrundeau viaţa.

— E foarte bine spus, este tocmai simţul cu care ei pătrundeau viaţa, fu de acord Tillottama. Nu cum facem noi în mod obişnuit, acordând atenţie numai exteriorului, unei forme, al căci conţinut a murit demult, şi… nu ne alegem decât cu o tristeţe deşartă. Da nu te mai mira atât, adăugă Amrita surâzând, oare numai bărbaţii au dreptul să-l citească pe Aurobindo Ghosb?

— O, nu m-am gândit la asta… m-am mirat numai.

— De ce? Oare n-ai spus rândul trecut că reprezentarea femeii şi a frumuseţii ei este tema principală a întregii arte a Indiei? Că milioanele de statui constituie mărturia faptului că nu numai adepţii cultului Şakti, ci întregul nostru popor se închină în faţa femeii? Dacă înţelegi acest lucru, atunci de ce…

— N-am fost deprins, începu Daiaram, dar se corectă, nu, să nu credeţi, eu socot că femeia noastră e steaua Indiei, sprijinul şi salvarea poporului nostru!

— Cuvinte pompoase şi, ca tot ce e pompos, mincinoase! Tillottama râse răutăcios şi dispreţuitor. Destul! Am auzit multe despre felul în care e iubită femeia la noi. Dumneata, cu sentimentala dumitale stea a Indiei, cu tema femeii în artă, ce ştii despre viaţă, murticaride cu suflet nobil?

Tăcu, înălţându-şi fruntea.

Ramamurti o privi fâstâcit, negăsindu-şi cuvintele.

Vorbele ei îl loviseră cât se poate de dureros, deoarece oricărui artist adevărat, discrepanţa brutală dintre viaţa înconjurătoare şi idealul lui îi produce în suflet o rană ascunsă ce nu se închide niciodată…

— Da, e un adevăr amar! rosti el în cele din urmă.

Tillottama se muie brusc şi-i mângâie cu blândeţe umărul cu mâna ei ea turnată în bronz, lăsând să-i alunece brăţările până la cot.

Daiaram tresări surprins.

— Când am citit pe faţa dumitale atâta amărăciune, mi-am amintit că bărbaţii nu ajung niciodată să fie pe deplin maturi. Poate că asta explică… Dar să nu ne adâncim în subiecte neplăcute, avem prea puţin timp. Vorbeşte-mi despre dumneata, eşti un om atât de interesant…

Daiaram îi vorbi pe scurt despre tatăl lui care murise în război ca subadar[33] al armatei anglo-indiene, despre mama lui, profesoară, care îl crescuse pe el şi pe cele două surori ale lui.

— Eşti deci din Râdjasthân.

— Desigur, nu-i greu de ghicit. Dar dumneata?… cred că eşti din India de Sud. Din Mysore.

— Nu, n-ai ghicit. Sunt din Travancore-Cochin! Naiară…

— Stăpânitorul Şiva! Aşadar de aici ţi se trage aerul acesta de firească independenţă! Şi cu care credeam că eşti fiică de maharajah!

— Prea le ştii pe toate şi în acelaşi timp nu ştii nimic.
— Ba ştiu, se încăpăţână Daiaram. Chiar şi că dumneavoastră, naiarii, eraţi socotiţi drept casta a patra, iar dumneata eşti kşatrya, cu toate că nu porţi şnurul sacru.
— Mă predau, spuse Tillottama, trecând de la tonul trist la cel ştrengăresc, zeflemitor, provocant. Ba nu, nu mă predau. Naiarii sunt pomeniţi încă în Mahăbhârata. Unde?
Artistul îşi ridică amândouă mâinile deasupra capului, cerând în glumă cruţare.
— În povestea prinţului Sahadeva care s-a întâlnit, în sud, cu împăratul Albastru-Negru. În împărăţia lui femeile erau deosebit de frumoase şi se bucurau de o nemaipomenită libertate morală, rosti cu gravitate Tillottama.
— Că sunt şi acum deosebit de frumoase, nu există nicio îndoială, spuse Daiaram în limba malayâlala, limba ţărmului de sud al Malabarului.
De uimire, Tillottama se dădu cu un pas înapoi.
— În timpul războiului am locuit la soţul surorii mele celei mari, la Trivandrum, o lămuri sculptorul în aceeaşi limbă.
— Iar eu m-am născut lângă Nagercoil; părinţii mei s-au mutat însă demult la Madras. Acolo am învăţat la şcoala de dans, apoi mama s-a îmbolnăvit grav, iar mătuşa mea m-a luat cu dânsa în Bengal… dar asta nu mai e interesant!
— Nu îndrăznesc să stărui, deşi tot ce te priveşte pe dumneata mă interesează.
— Povestea asta e lungă şi tristă.
— Spune-mi, cel puţin, unde trăieşti acum?
— La Lahore.
— Cum asta, la Lahore? Eşti pakistaneză?!! exclamă sculptorul.
— Acum, da!
— Şi eşti măritată acolo? Atunci cum se face că… eşti singură aici?
— Acolo nu sunt măritată, iar aici nu sunt singură, răspunse ea pe un ton tăios, aruncând o privire spre micul ei ceas, privire de care artistul se temea cel mai mult.
— Bine, văd că te-am obosit cu întrebările. Dă-mi puţin palma dumitale, sigur, văd aici semnul anka, cangea cu oare se mână elefanţii, semn al originii regeşti. Şi nu mă îndoiesc că pe talpa

stângă ai cerculeţul care înseamnă că eşti născută a fi regină, glumi Ramamurti străduindu-se să risipească atmosfera de înstrăinare care se ivise între ed.

— Nu sunt născută regină, ci sclavă, glasul ei avusese o rezonanţă dureroasă, dar îşi schimbă deodată intonaţia, ca toate femeile indiene… Însă trebuie să plec chiar acum, se întunecă. Îţi mulţumesc încă o dată, învăţatul meu prieten. Şi iarăşi se înclină în faţa lui.

— Îmi vei îngădui, oare, să mă consider prietenul dumitale?

— Nu ştiu, în curând va trebui să plec de aici.

— Ne vom mai vedea, nu-i aşa?

— Da! Dar nu mâine. Poate peste două zile, poate peste trei. Te rog, nu face mutra asta nenorocită, pentru că oricum îmi va fi imposibil să rămân. Bine, atunci peste două zile la ora cinci, lângă leu. Iar dacă nu voi veni, atunci… atunci vei găsi un bilet în gura leului. Ştii să citeşti în malayâla[34]? So long[35] cum spun englezii…

Ramamurti nu apucase să-şi vină în fire, când se trezi singur în templul pustiu. După această a doua întâlnire cu Tillottama, rămase cu un sentiment confuz de tristeţe, cu totul diferit de năvalnica bucurie ce-l cuprinsese după prima lor întâlnire.! se păruse că tânără aceasta poartă în suflet o mare nefericire, ascunsă de vioiciunea şi vitalitatea specifice tinereţii. Dar ce anume? Ce putuse întuneca viaţa unei fete atât de frumoase, a unei mândre iuliane

Şi, în drum spre casă, Ramamurti se strădui să-şi amintească tot ce ştia despre naiari.

Aceşti locuitori de pe malul Malabarului constituiau una din cele mai cultivate şi instruite naţionalităţi ale Indiei, în care ca formă de orânduire socială s-a păstrat străvechiul matriarhat. Rămăşiţe ale matriarhatului nu se mai întâlnesc pe glob decât la unele mici triburi din India, ale aşa-zişilor locuitori ai dealurilor, şi la tuaregii din Sahara.

Nicăieri pe lume însă egalitatea dintre femeie şi bărbat nu se manifestă într-o formă atât de desăvârşită şi de pură ca la naiari, atât la sate, cât şi în familiile de vază. La naiari, căsătoria nu era considerată drept acel jug sacru care o leagă pe femeie de orice pas al bărbatului, cu îndatorirea de a-l sluji până la moarte. Femeia măritată nu-şi părăseşte casa părintească şi nici

bărbatul pe a lui. Copiii cresc cu mama şi rudele acesteia pe linie femeiască, cu unchii şi mătuşile care alcătuiesc baza economică a familiei..

Bărbatul cel mai vârstnic este capul întregii familii, dar în administrarea averii nu are drepturi speciale, nu poate dispune, fără consimţământul celorlalţi membri. Nu se cuvine ca un soţ na iar să-şi aducă în casă soţia şi copiii mai mult decât pentru câteva zile. O femeie care se respectă trebuie să refuze darurile venite din partea bărbatului. După părerea naiarilor, daruri nu primesc decât curtezanele. În felul acesta naiarii sunt singurii oameni de pe glob la care legăturile dintre sexe nu sunt legate de factori economici. La ei divorţul se obţine eu multă uşurinţă, şi, lucru de mirare, tocmai acolo divorţurile sunt extrem de rare, poate pentru că nu sunt atinse niciun fel de probleme privitoare la proprietate.

Situaţia femeilor la naiari prezintă în mod vădit un şir de avantaje faţă de principiile patriarhale de viaţă, din toate celelalte regiuni ale Indici. O femeie naiară nu va fi nicicând umilită, ca surorile ei din Pakistan. Ea străbate drumul vieţii cu capul sus, egală cu bărbatul, deoarece libertatea nu e cu putinţă fără o deplină responsabilitate faţă de propria-ţi soartă. Lucrul acesta îi surprindea întotdeauna po cei ce călătoreau prin Malabar. Când constatau pentru întâi a oară că îmbinarea penibilă, dar aparent inevitabilă, a vieţii sexuale cu cea economică, este desfiinţată, uşor şi simplu..

De ce. Atunci, în toate celelalte regiuni ale Indiei, dragostea şi respectul faţă de femeie, care străbătuseră mileniile istoriei poporului indian, mergeau invariabil mână în mână eu umilirea, suspiciunea şi miile de precauţiuni, generate de neîncrederea în femeie, de teama că fără aceste măsuri ea ar ajunge obligatoriu o decăzută, o fiinţă vrednică de dispreţ?…

A doua zi Tillottama-Amrita n-a mai apărut. Artistul rătăci prin toate templele, nefiind în stare să se concentreze asupra lucrului. Gol până la cingătoare, se căţăra vitejeşte pe cornişele templului Kandharya Mahadeva la o înălţime de zece metri, studiind brâul lui de sculpturi. Solitudinea îi fu tulburată de uruitul unor maşini, de strigăte şi de zgomot de motoare. Întinzând şerpii negri ai cablurilor şi aşezând reflectoare

puternice, operatorii de film îl readuseră din evul mediu la realitate. Pesemne că sosise aici o echipă de cineaşti.

Daiaram se înapoie devreme în sat, dormi până seara şi ieşi să mai stea la taifas cu stăpânul casei care tocmai se

Întorsese de la lucru. El, care fuma arareori, primi de data aceasta ţigara oferită de gazdă şi-i urmărea distrat fumuleţul albăstrui ce se destrăma încet în aerul înăbuşitor. Gazel a îl întrebă cum îi merge cu studierea templelor şi-l sfătui să se ducă o dată să le vadă şi într-o noapte cu lună.

— Noaptea, la lumina lunii, cică-i straşnic de frumos, reînvie zeii şi eroii. De văzut, n-am văzut, dar am auzit asta, îi declară el cu convingere.

— Păi atunci, dumneata, care locuieşti aici, de ce nu le-ai dus niciodată?

Omul râse, încurcat:

— Ştiţi, noi suntem altfel decât cei care locuiesc într-un oraş mare. Se spune că unui om de rând nu-i este îngăduit să vadă cum trăiesc divinităţile pe locul ăsta străvechi. Eu, desigur, nu cred, dar ştiţi, tuturor ălora de s-au dus acolo li s-a întâmplat câte o nenorocire. Acum. De m-aş duce eu, de pildă, nevastă-mea şi-ar ieşi din minţi.

— Şi cam ce fel de nenorociri li s-au întâmplat?

— Nu ştiu, lumea vorbeşte multe. Cică dacă năpasta nu dă peste om îndată, apoi dă mai târziu. Dumneavoastră sunteţi un om învăţat şi o să râdeţi. Nici eu nu cred. Dar de dus, nu mă duc. Aveţi o putere pe care eu n-o am!

— Ce fel de putere?

— Învăţătura dumneavoastră! răspunse cu seriozitate omul. Dacă vi se năzare cumva ceva, nu vă speriaţi, pe când alde noi, ne pierdem minţile.

„Câtă dreptate are”, gândea artistul, dând a încuviinţare din cap şi luând pe loc hotărârea de a pleca chiar în seara aceea spre temple. Cerul senin făgăduia o noapte cu lună. I.una în descreştere răsărea târziu. Şi el nu avea de ce să se grăbească. Ultima luminiţă din sat se stinse înainte ca sculptorul s-o pornească în plimbarea lui nocturnă. Se strecură pe o potecă, prin faţa templului Kali, şi peste puţin Vişvanath suspendă deasupra lui înalta sa şikharu, scăldată în lumina lunii. O tăcere

neobişnuită şi apăsătoare venea dinspre zidurile din care mai emana dogoarea soarelui, adunată peste zi.

Iritat de zgomotul sandalelor, Ramamurti le lepădă pe scară şi urcă pe platformă, desculţ. Minunata şi cunoscuta napsară, care dănţuia ţinând în mână o creangă de Aşoka, copacul dragostei, încadrată de un medalion ogival, în stânga porticului, se conţină cu atâta claritate pe fundalul umbrei albastre din firida, încât Daiaram rămase ca împietrit la vederea sculpturii într-o înfăţişare cu totul nouă. În contrastul puternic al umbrelor proiectate de luna care-şi urma drumul ei domol, imperceptibil, pe bolta cerească, apsara înviase, schimbându-se ca prin farmec cu fiece clipă. Părea că tremurai unei încordate aşteptări înfiora trupul celestei dănţuitoare. Abia ţinându-şi răsuflarea, în extaz, Ramamurti alergă spre grupul de statui de pe peretele de după colţ. Iată, aşadar, taina pe care o mai păstrau statuile marilor sculptori din trecut! Nu numai la lumina lunii, ci şi la flăcările torţelor sau la pâlpâirea opaiţelor, în nopţile de veghe ale credincioşilor, aceste divine sculpturi căpătau o însufleţire supranaturală.

Războinicii îşi îndreptau ameninţător umerii puternici, zeiţele ba surâdeau enigmatic, ba te priveau drept în faţă, scrutător, cu dispreţ. Apsarde îşi unduiau provocator şoldurile rotunde, şerpuindu-şi parcă voluptos trupurile mistuite de dorinţă, iar perechile îmbrăţişate tresăreau, respirând tulburate!

Trecutul îndepărtat, bogat în bucurii, plin de o nestrămutată încredere în viaţă al strămoşilor gata oricând de dragoste şi de luptă, se reîntorcea de peste veacuri. Tânărului artist i se păru că în tot trupul i se revarsă un flux de vitejie şi de dorinţi înflăcărate, că pieptul, dilatându-se, capătă duritatea unei lespezi menită a-i fi scut invulnerabil, că picioarele lui sunt coloane indestructibile, pe care nici greutatea uriaşă a bolţii de piatră nu le-ar putea sili să se îndoaie. Daiaram regretă că în incinta sanctuarului întunecos nu o va putea vedea pe mult iubita lui sarasundari. Totuşi, din balcoanele aflate la capetele galeriei sanctuarului se puteau vedea de foarte aproape şirurile de sus ale statuilor exterioare, luminate din belşug de lună.

Artistul intră cu băgare de seamă, străduindu-se să nu tulbure eu nimic liniştea vrăjită care contopea trecutul cu prezentul. După ce urcă încet treptele largi, trecu de portic, străbătu

galeria acoperită, manclapa, cu platforma ei centrală, mărginită de patru piloni. Lumina lunii, aşternută peste lespezi în pete scânteietoare, alterna cu cele întunecate de umbră, care păreau nişte şanţuri. Daiaram pipăia involuntar piatra cu piciorul înainte de a păşi.

Sanctuarul, vimâna sau râdhâ, în chip de car triumfal, situat la un nivel mai înalt în fundul templului, era pe de-a-ntregul cufundat în beznă. Numai capetele galeriei, descoperite de-o parte şi de alta, străluceau argintiu în contrast cu restul.

Ramamurti o luase spre dreapta, sprijinindu-se cu mâna de zid, ca să nu se poticnească de vreo treaptă, când, printr-un interstiţiu al zidului, sclipi brusc o luminiţă, dar atât de slabă, încât era vizibilă numai datorită faptului că în jur domnea o beznă de nepătruns. Prinzând deodată cu urechea un târşâit uşor de picioare goale şi o respiraţie întretăiată, Daiaram încremeni pe loc. Peste măsură de intrat, ocoli fără zgomot zidul.

Cele două opaiţe străvechi nu puteau risipi bezna deasă care copleşea limbuţele înguste ale flăcărilor pâlpâitoare. O beznă şi o linişte care te hipnotizau şi-ţi paralizau gândurile… Aidoma unei flăcărui pâlpâitoare, un trup viu omenesc intră în cercul abia luminat. Goală ca o deoadâsi din antichitate, Tillottama executa de mult uitatul dans sacru, uraţi, care odinioară avusese semnificaţia celei mai înalte trepte de apropiere cu divinitatea. Începea ea Alarippu, primul dans din Bharath Naţia, dar apoi trecea la o înşiruire de atitudini statice, care se succedau brusc, trecând dintr-una într-al ta, cu neputinţă de reţinut pe o lumină atât de nesigură, nici chiar de un artist.

Unele atitudini îi aminteau cât se poate de viu apsarele de pe frescele din încăperea a şaptea din sanctuarul templului lui Briliadisvar de la Tanjore, create în aceeaşi perioadă cu sculpturile de la Khajurăho. Umerii drepţi, braţele lipite de trunchi şi îndoite din coate, se deschideau în lături într-o continuă legănare. Uşoarele răsuciri ale trunchiului alternau cu mişcări de braţe, care semănau cu bătăile de aripi ale unei păsări de mare. Dar din dansul Tillottamei lipseau acele lăsări pe vine obligatorii, care în Bharath Naţia simbolizează atracţia vieţii pământeşti.

Ea se apropia şi se depărta, îndreptându-se brusc din şale şi, cu fiecare pas de dans, se desprindea tot mai mult de cele lumeşti, devenind tot mai inaccesibilă. Fără nicio podoabă, fără cabotinaj, fără gesturile convenţionale ale dansului, fata asta goală era autentică şi sinceră, singură eu ea însăşi şi cu stăpânitorul universului, Djagganath.

Necutezând să facă nici cea mai mică mişcare, sculptorul o privea pe Tillottama fără măcar a-i trece prin gând că săvârşeşte o faptă urâtă.

Dansatoarea era mai presus de toate acestea, ca o divinitate antică, o adevărată apsară. Trupul ei era mai minunat chiar decât şi-l închipuise. Nici cea mai mică ezitare sau mustrare de conştiinţă nu-i tulbură sufletul. Era pierdut în contemplaţie şi extaziat de neverosimilul celor ce se întâmplau.sub ochii săi. Fără îndoială că nu era decât un vis -– îndată se va trezi şi totul va dispărea. Din străfundurile memoriei lui se ridică parcă o vagă amintire... O, zei măreţi! Tillottama executa dansul, întocmai cum fusese descris în cartea cunoscutului cercetător al artei indiene Adjita Mukerdji, apărută numai eu şase ani în urmă. Da, desigur!

„Pas cu pas devenea simbolul renunţării la dorinţi, îşi amintea artistul, o verigă între trecut şi prezent, între cele, văzute şi nevăzute... Distrugând toate urmele personalităţii sale, ea îşi găsea «oul» în imagini, create şi destinate creaţiei, ba chiar ceva mai măreţ, la care lumea realităţii incontestabile nu a putut ajunge niciodată.” Ce descriere genială a dansului araţi şi iată acum şi. Executarea lui! Daiaram era convins că Tillottama îl citise pe Mukerdji şi-i urma fidel indicaţiile. De ce?

Dansatoarea se opri şi privi în juru-i. Ramamurti nu izbutise încă să-şi vină în fire, când, eu o suflare uşoară a buzelor, fata stinse opaiţele. În aceeaşi clipă totul pieri într-o beznă de nepătruns. El se retrase după un ieşind al zidului şi se vârî într-o firidă. Paşii ei uşori abia se auziră. Neîndrăznind să facă vreo mişcare, artistul rămase multă vreme încremenit în întuneric, apoi ieşi în portic şi se uită cu băgare de seamă în jur. Luna se ridicase sus de tot, triumfătoare, iar statuile de pe ziduri păreau acum şi mai reliefate în firidele lor, dar artistul nu mai era în stare să le admire. Asistase la misterul frumuseţii vii, de o sută de ori mai captivantă decât toate statuile din Khajurăho şi se

împărtăşise din ritualul de o vechime imemorială. „Ea îşi găsea propria-i personalitate în imagini… create sau destinate creaţiei…” răsunară iarăşi într-însul cuvintele lui Mukerdji. „Destinate creaţiei…” Cum de n-a înţeles el până acum că înşişi zeii i-au trimis modelul pentru crearea Anupmsundartei Pârâmrati! Numai ea, Amrita-Tillottama îl va inspira pe el, un simplu artist, şi-i va da putere să realizeze opera atât de grea pe care şi-a propus-o şi pe care singur nu se simte în stare s-o înfăptuiască.

Conştiinţa propriei sale forţe, ce încolţise în el în noaptea asta, era acum reală, o senzaţie complexă de bravură şi de încredere în sine. Daiaram se prăbuşi la pământ, lipindu-şi pieptul de lespezile dinspre miazănoapte ale templului;

răcoarea lor plăcută îi învioră trupul înfierbântat; apoi se întoarse pe spate, pornind cu privirea spre adâncimea bolţii cereşti, unde razele lunii se războiau cu stelele abia licărind în tării.

Se luminase de ziuă când Ramamurti se întoarse în sat. Dar în pofida perdelelor trase, artistul nu izbuti să adoarmă. Luând înfăţişarea unei apsara-siirasunclan, care a prins deodată viaţă, Tillottama îl obseda, aceeaşi flacără vie ca în întunericul vimânei lui Vişvanath, Nici ţigara nu-i răcori capul înfierbântat, Artistul sări în picioare şi începu să se îmbrace. Vai, s-a făcut ora două! Dar dacă în biletul pe care i-l va fi pus astăzi Tillottama, îi va fi fixat întâlnirea pentru o oră mai timpurie. Cu toate că arşiţa era în toi, Daiaram mâncă în grabă şi plecă.

Obişnuita dogoare grea şiruia tremurătoare pe ieşiturile negre şi pe lespezile galbene ale templului Kandharya-Mahâdeva. Nu întâlni nicăieri ţipenie de om. Cineaştii îşi sfârşiseră munca. Materialul ele filmare se afla încărcat pe o platformă acoperită remorcată de automobilul cu staţia electrică. După ce aruncă instinctiv o privire în jur, Daiaram intră în pavilion şi îşi vârî mâna în golul fălcii rupte a leului.

Biletul scris în majaijala, cu litere citeţe, deşi neglijente, îl vestea că astăzi nu se vor putea întâlni. „Mâine la zece seara pe balconul cel mic al templului Vişvanath, sub copaci. Trebuie să-ţi vorbesc!”

„Draga de ea! Era pentru prima oară când îi spunea aşa în gând Tillottamei. Dar eu, câte aş mai avea să-ţi spun!”

Micul balcon aflat dincolo de garbha-griha. În colţul cel mai îndepărtat al templului în care nu se putea pătrunde decât printr-o galerie îngustă, era locul cel mai retras cu putinţă. O balustradă înaltă de piatră îl îngrădea din trei părţi, iar de sus atârnau crengile unor copăcei. La nevoie se putea sări pe ieşindul platformei, iar de acolo pe pământ, făcându-se nevăzut în tufişuri.

Era evident că Tillottama dorea ca întâlnirea lor să rămână neobservată. Un loc mai potrivit nici că s-ar fi putut găsi!

Amărăciunea că n-o va vedea în aceeaşi zi se preschimbă într-o uşoară înciudare, dar şi aceasta se risipi de îndată ce-i trecu prin minte că amânarea este poate pricinuită de! Aptul că-şi va repeta şi astăzi straniul ei dans. Până la unu noaptea mai era nespus de multă vreme. Ramamurti se apucă de lucru, dar din pricina căldurii şi a celor două nopţi fără somn, ochii lui refuzau să vadă cu agerimea necesară. Daiaram se hotărî să intre în templul Vişvanath şi rămase acolo până se făcu noapte. Descoperise mai înainte scara interioară care ducea de la garbha-griha la temelia ieşindului din faţă, unul din cele patru ieşinduri principale ale şikharei adânc despicate în două. Acolo se afla acel balcon tăinuit, suspendat deasupra părţii de sus a acoperişului piramidal al mandapei. Daiaram se strecură repede în locul acela retras şi răsuflă uşurat. Adierea, care jos nici nu legăna frunzele tufişurilor, aici se simţea mai tare. Ostenii de atâtea emoţii, tânărul se lungi cu voluptate pe micuţa platformă încadrată de o bordură, scundă de pietre, punându-şi sub coaste mapa eu desenele, iar sub cap geanta cu instrumente, şi adormi buştean.

Când se trezi, stelele îşi risipeau deasupra lui lumina difuză, tremurătoare, printr-un văluşor de pâclă. De pe dealurile dinspre nord vântul sufla alene, răspândind în aerul cald, înăbuşitor, miresmele ierburilor de munte.

Departe, dincolo de zidurile templului, tropicala noapte fierbinte răsuna de chemări pe diferite glasuri. Dâre de arome dulcege şi pătrunzătoare, iritante şi tulburătoare, pluteau purtate de curenţii uşori de aer, se amestecau, dispăreau, apoi se făceau iarăşi simţite. Prin văzduh săgetau liliecii şi roiau gâzele de noapte. Daiaram sări în sus şi se uită la ceas. O, fleacuri, abia nouă. Luna târzie nu răsărise încă.

Undeva se auzi un claxon, luminile unor faruri trecură în goană pe drumul de la poalele dealurilor.

O pasăre de noapte ţiui înviorat.

Deodată, de undeva de jos, parcă din fundul mandapei, ajunse la urechile lui tânguitul dulce, al strunelor unei vine[36]. Daiaram ascultă atent. Sunetelor vinei li se alăturaseră sunete de sarangi[37], însoţite de ritmul precis şi mărunt al unor tobe. Artistul se apropie de marginea ieşindului şi se aplecă cu băgare de seamă căutând să vadă dincolo de porticul templului. Marginea acoperişului povârnit al mandapei se pierdea în întunericul nopţii, iar relieful lui mărunt în formă de trepte părea ea netezit de beznă. Neizbutind să vadă nimic, Ramamurti coborî în garbha-griha. Muzica molcomă se auzi mai tare, fără îndoială că venea din interiorul templului.

A doua seară cu minuni! Simţind instinctiv că e ceva fără doar şi poate în legătură cu Tillottama, Ramamurti o zbughi iute spre galeria interioară şi văzu lumină, Galbenă şi tremurătoare, lumina era totuşi mai puternică decât aceea din seara precedentă. Acum însă opaiţele nu ardeau în încăperea tainică a sanctuarului, ci în sala înaltă dintre sanctuar şi în andapa, unde se terminau zidurile interioare ale galeriei.

Apropiindu-se tiptil, artistul se ascunse în bezna de nepătruns, din spatele unei jumătăţi de coloană ieşită în afară. Spaţiul din mijlocul sălii era luminat de câteva opaiţe aşezate simetric pe piedestale înalte de bronz. În interiorul acestui pătrat slab luminat, dansa Tillottama, goală ca şi ieri, dar purtând risipă de podoabe. O cingătoare subţire alcătuită din cinci rânduri de mărgele de aur îi cuprindea şoldurile, iar mijlocul îi era strâns de un şirag de pietre mari scânteietoare. Aceleaşi pietre, fără îndoială artificiale, scânteiau şi la cele două colane de la gât, la brăţările pe trei rânduri ce-i acopereau încheieturile mâinilor ca şi la inelele clopoţeilor de la glezne. Părul pieptănat în stilul tradiţional devadâsi era împodobit la tâmple cu două rozete de mărgăritare, simbolizând luna şi soarele. Artistul se uită repede în jur, căutând orchestra ascunsă undeva în gangul întunecos al galeriei din stânga, dar nu văzu pe nimeni.

„E un magnetofon”, gândi el.

De îndată ce-şi reveni din ameţeala ce i-o pricinuia frumuseţea Tillottamei, înţelese deosebirea de caracter a

dansului ei de acum, faţă de cel din ajun. Unele dintre mişcări îi părură totuşi cunoscute. Iat-o executând o fandare pe piciorul drept, stângul e perfect întins, iar torsul desenează o superbă arcuire spre spate; braţele graţios aruncate în lături, capul răsucit îndărăt, e adava-djethi… desigur, iar degetele larg desfăcute şi răsfrânte, alapadma. Acum palmele i s-au alăturat deasupra capului, andjali, una din atitudinile cele mai frumoase ale dansului…

„Di-di-thai, di-di-thai, un glas din întuneric, de după coloane, începu să fredoneze pe notele de sus, thai-tath, thai-hi…”

Tobele îşi revărsau neliniştite bătăile surde cu ecouri prelungi, care se repercutau sinistru printre ziduri şi coloane. Sunetele sarangelor semănau eu nişte ţipete, în timp ce strunele vinelor dădeau glas unor tânguiri prelungi şi tremurate, ce se curmau brusc. Tobele îşi înteţeau bătăile într-un tempo năvalnic, întretăindu-se la sferturi sau jumătăţi de măsură. Daiaram privea vrăjit trupul de bronz care răspundea cu fiecare muşchi desenului complicat al ritmului. Acest dans ciudat nu semăna de fel cu cele pe care le cunoşti ca artistul,

Era poate o improvizaţie în care se contopise India eu Occidentul. Ceva îi aminti de litaniile iantrice ale căror desene le văzuse în lucrările privitoare la studiul dansurilor Indiei nord-estice; acesta însă avea fără îndoială la bază arta coregrafică musulmană.

Mirosea violent a batoane aromate al căror fum albicios ba se aşternea pe lespezi, ba se încolăcea în spirale în jurul şoldurilor Tillottamei, furat de învârtiturile avântate ale dansatoarei. Aroma aceasta se contopea eu mireasma unui parfum deosebit. Daiaram îl simţise încă la prima lor întâlnire, numai că acuma era mult mai tare.

Sentimentul de cucernică admiraţie, pe care îl încercase în seara precedentă şi care-l stăpânise toată ziua, dispăruse. Se uita la spinarea tinerei fete, mlădiindu-se eu mişcări iuţi, la legănarea precipitată a şoldurilor, la jocul pântecului ei supt, eu totul străin de dansurile indiene. Un vârtej impetuos de piruete, apoi o bruscă oprire, în care trupul rămâne împietrit ea o statuie întunecată, străbătut deodată de lente înfiorări. Alternările de. Încordare şi relaxare a muşchilor ei elastici se succed cu repeziciune, se simte o incandescenţă crescândă, o acumulare

de forţă, prevestitoare a unui salt înfricoşător. Într-adevăr, dansatoarea este acum pur şi simplu înspăimântătoare. Din mişcările Tillottamei emana o forţă hipnotică ameninţătoare, de nebiruit, întocmai ca unduirile unui şarpe care-şi ademeneşte victima. Fata ilustra parcă puterea dominatoare a întunericului de veacuri asupra tainiţelor de nepătruns ale sufletului omenesc. Tobele, în bătaia lor obsedantă, păreau a rosti într-una: „Tillo-ttama-tillottama… Til-lo-t-ta-ma… Ti-i-i-lo-o-t-ta-ta-ta-ta-a…!”

Fără a o pierde o clipă din ochi, Daiaram se pomeni legănându-se în neştire în tactul muzicii. Fata îşi curmă deodată dansul. Pe buze îi juca un surâs neruşinat, provocator. Sfârcurile machiate cu carmin ale sinilor tari, ridicaţi, păreau negre, accentuând acea forţă ameninţătoare pe care o emana dănţuitoarea. Îşi îndreptă ochii mult machiaţi exact în direcţia lui Daiaram, căruia i se opri inima în loc, ca şi cum Tillottama l-ar fi putut vedea. El îşi feri privirea, trecându-şi limba peste buzele uscate, neîndrăznind să facă nicio mişcare.

— Destul! O să meargă aşa! Tună în urdu un glas neomenesc, rostogolindu-se prin toate ungherele templului. Artistul se dădu îndărăt speriat, lovindu-se atât de tare cu capul de o cornişă, încât i se; făcu negru înaintea ochilor.

Lumina albăstruie orbitoare a unor reflectoare ţâşni spre el. Glasul de sus continua să tune, repercutându-se prin templu, care răsuna acum şi de gălăgia altor glasuri.

— Pregătiţi-vă de filmare! Atenţie! Linişte!

Daiaram sări afară din firidă şi o luă, orbecăind prin întuneric, „pe galerie”, în loc să se ascundă în sanctuar.

— Începem! urlă cel nevăzut, dar îşi curmă comanda, pentru că Ramamurti se încurcase în cablurile întinse de-a curmezişul galeriei şi căzuse cât era de lung, trăgând după el trepiedurile cu reflectoare.

— Ce se întâmplă acolo, mârlanilor? Luminaţi galeria!

— Un huligan s-a strecurat în templu!

— Prindeţi năpârca, lov îţi cu ce vă vine la mână! urlă megafonul, Ahmed, şi tu, Alibeg!

Daiaram sări în picioare, scăpă printr-o fentă de omul cu! Urban albastru care sărise asupra lui şi dispăru în întuneric. Cunoscând însă bine templul, reuşi doar în câteva clipe să se

ascundă în acelaşi balcon înalt, unde dormise cu o jumătate de ceas înainte. Tremura ca varga.

Vuietul de după zid se auzea şi mai desluşit acum. Din galerie şi. De pe balcoane ţâşneau puternice fascicule de lumină. Tobele se repercutau surd în tavanul conic al sanctuarului, iar Tillottama, scăldată în lumina reflectoarelor, îşi executa dansul tantric. Executa, acesta e. Cuvântul! Iată secretul acestei fete: e actriţă de cinema!

Aşadar, dansul ei inspirat şi singuratic de ieri nu fusese altceva decât pregătirea stării ei de spirit pentru rolul ei! O, zei! Dar, propriu-zis, la ce se aşteptase din partea ei? Să fi fost cu adevărat slujitoarea unor divinităţi necunoscute, preoteasă a unor ritualuri demult perimate? Cum ar fi fost cu putinţă una ca asta? Doar în închipuirea exaltată până la paroxism a unui artist…

Un simţământ înveninat, de gelozie, ardea inima lui Daiaram.

Sosi cu o întârziere de o jumătate de ceas în limitele regulilor de politeţe indiană. Probabil însă că la ea simţul timpului se europenizase, deoarece începu pe dată să se justifice:

— Mi s-a întâmplat ceva neprevăzut şi am fost nevoită să întârzii.

— Ştiu! Acest element neprevăzut sunt eu. Eu m-am încurcat în cabluri şi v-am răsturnat reflectoarele, mărturisi morocănos sculptorul, părăsind gândul iniţial de a-i ascunde că fusese şi el acolo.

Cu un gest scurt, Tillottama se sprijini de marginea balconului, făcu un pas înapoi, se îndreptă de spate, rămase tăcută o vreme, apoi întrebă încet-încet:

— Ai văzut tot?

— Da!

Trecură câteva minute până ce fata vorbi iar:

— N-aveam de gând să-ţi ascund nimic. Doream să afli tot numai când ai fi… când eu… când ne-am fi cunoscut mai bine…

Îşi trecu mâna peste faţă, apoi şopti:

— Daiaram! Numele artistului, pe care-l rostise abia auzit, îi dădu parcă puţin curaj. Reluă, vorbind repezit, cu hotărâre: Nu mă crezi! Nu mă vezi încă…

— Ba te văd! Te-am văzut încă atunci, aplecată asupra statuii femeii cu leul! Când mă ascultai vorbind despre artiştii din

vechime, când ai rămas cu răsuflarea tăiată în faţa surasundarii. Mai mult decât atât, ieri, când te străduiai să pătrunzi esenţa vieţii prin dansul sacru araţi, singură, noaptea târziu.

Fata îşi înăbuşi strigătul de uimire, şi se dădu înapoi, atât cât permitea parapetul balconului.

Ramamurti făcu un pas spre Tillottama care rămăsese ţintuită locului, înmărmurită:

— Ieri… şi artistul revărsă un potop de vorbe fără şir, străduindu-se să exprime profunzimea celor trăite de el, la vederea întruchipării, de astă dată vii, a visărilor lui de ani îndelungaţi, la Anupamsundarta. Îi vorbi despre fluxul de energie eroică ce se revărsase în el, despre chemarea imperioasă de a înfăptui o operă măreaţă care-l însufleţea, despre îndemnul irezistibil de a cădea în genunchi în faţa ei, spre a o implora să-i slujească drept model al intangibilei şi celestei apsare.

Copleşit de apriga-i dorinţă, Daiaram căzu într-adevăr în genunchi, apoi îşi ridică privirea spre ochii imenşi ai Tillottamei pe care paloarea obrazului îi făcea să pară şi mai mari,

— S-a întâmplat vreodată ca modelul care pozează unui artist să nu-i devină amantă? S-a întâmplat? Răspunde-mi! Întrebă dansatoarea.

Daiaram tăcea, străduindu-se cu orice preţ să-şi amintească.

— Vezi! Până şi apsarele, coborând din ceruri, se dăruiau înţelepţilor şi eroilor. Faptul acesta are, cred eu, o pricină adâncă: simţul frumosului se împleteşte strâns cu acela al dragostei şi al patimii…

— Aşa este, dar jur că…

Cu vârful degetelor Tillottama îi apăsă uşor buzele:

— Să nu mai susţii lucruri imposibile. Şi, te rog, ridică-te. Nu sunt nici divinitate, nici apsară, nici fiică de maharajah, cum ai crezut dumneata. Nu sunt decât o dansatoare care se produce în filme proaste despre India, pentru Occident. Ascultă, aşadar, povestea mea.

Tillottama îşi amintea vag de orăşelul situat pe pragul stâncos al unuia din grupurile Munţilor Kardamon, de palmierii înşiraţi pe ţărmul oceanului, ca şi de trestiişul crescut de-a lungul lagunelor, când, la vârsta de cinci ani, a fost luată într-o călătorie, pe o apă liniştită, într-o barcă mare cu prelată. Până

atunci crescuse în casa mamei, care o ducea acum la Madras, unde trăia cel mai vârstnic dintre unchii ei, un om posac şi întotdeauna ocupat. Micuţa Amrita petrecu doi ani, ea internă, într-o şcoală de dans, undeva la periferia nordică a marelui oraş, şi învăţă limba tamilă[38].

— Malayâla, tamila, hindi, urdu[39], constituie un bagaj considerabil pentru o actriţă, surâse Daiaram. Eşti ca steaua noastră din Sud, Revati, care vorbeşte şi interpretează roluri în cinci limbi, malayâla, kannara[40], tamilă, telugu[41] şi singhaleză[42].

— Mai adaugă la mine engleza şi vor fi tot cinci, spuse calmă Tillottama.

… Amrita împlinise şapte ani când mama ei se îmbolnăvi grav. Tocmai în timpul acela, în casa unchiului ei se petrecu ceva neobişnuit, dar ce anume, fetiţa nu putu pricepe. Atunci, îi rudă (căreia maică-sa îi spunea soră dai care nu semăna de lei cu o naiară), o femeie tânără de tot, stabilită cu bărbatul ei undeva în Bengal, veni s-o ia. Cei doi voiau s-o ţină la dânşii un an sau doi. Destinul însă le zădărnici cu brutalitate planurile. Fetiţa nu şi-a dat seama de cele petrecute atunci, decât mult mai târziu. Amândouă, ea şi cu „sora” mamei sale, fuseseră prinse în viitoarea monstruoaselor dezordini, omoruri, jafuri şi acte de fanatism, care copleşiseră India în perioada ciocnirilor dintre musulmani şi indieni în anul 1947.

Până şi azi îi stăruie în minte imaginea gării cuprinsă de flăcări şi aude strigătele pasagerilor indieni asasinaţi, precum şi răcnetele furioase ale musulmanilor. Retrăieşte fuga lor, în panică, la adăpostul nopţii, drumul parcurs a doua zi, pe arşiţă, în duhoarea grea a cadavrelor în descompunere, spectacolul oferit de oamenii întâlniţi în cale, care alergau bezmetici, să şi-i răzbune pe cei dragi.

— Ce scurtă ne e memoria, constată cu amărăciune Tillottama. S-a săvârşit o nelegiuire fără seamăn. Doar una ca asta nu se întâmplă în chip spontan. Atunci, cine e vinovatul? E de necrezut că până acum nimeni n-a întreprins în această direcţie o anchetă serioasă. Cineva are interes ca urmările întâmplărilor de atunci să fie uitate.

— Ai fost şi dumneata o victimă a acestor întâmplări? Şi artistul îi mângâie cu duioşie mâna aşezată pe un ieşind al

pietrei, Tillottama tresări, ca şi cum în noaptea caldă de primăvară s-ar fi strecurat în văzduh o suflare îngheţată, de iarnă.

— N-am „fost”, ei „sunt”. Nu ştii încă în ce fel. Atunci ascultă!

Şi fata îşi continuă povestirea.

Pe Sakila, „sora” mamei, evenimentele o zăpăciseră cu desăvârşire. Amrila îşi aminteşte că fuseseră urcate într-un tren care gonea ca turbat spre vest, în direcţia opusă celeia spre care porniseră. Aci trenul avu din nou o oprire de lungă durată, după care fură nevoite să fugă iar, până ce găsiră adăpost într-o casă de oameni înstăriţi, unde rămaseră câteva zile. Casa aceea a fost însă jefuită de o bandă de nelegiuiţi. Aceştia luară cu ei, drept pradă, femeile care le plăcuseră mai mult. Până la urmă Sakila şi Amrita se pomeniră în Pakistan, laolaltă cu alte sute de femei tinere şi frumoase, răpite şi ele şi vândute de bandiţi unor casc de toleranţă.

— Şi în ziua de azi se mai duc tratative, dintr-o parte şi din cealaltă, pentru răscumpărarea fetelor, încheie Tillottama. Ştiu că până acum au fost înapoiate Indiei vreo patruzeci de femei…

— Sunt mai multe?

— Cu mult mai multe! Dar multe din ele tac, dacă s-ar întoarce, cum şi-ar mai putea relua viaţa?

— Dar Sakila?

— S-a otrăvit în cincizeci şi doi. Pe mine m-au dat unei foste devadaşi, ca să-mi facă educaţia. Făcea parte din

.. A zisele Lakşmi Kâliyuga, care aveau numele Venkatesvara

Îs pe şold. Nu era o femeie rea şi ştia multe. M-a învăţat diferite dansuri, arta de a cuceri şi cea a gătelii. Îmi recita i H dinafară pagini întregi din Mahâbhârata. Ei, bineînţeles m-a învăţat tot ce culesese din Kamasutram, Rati Rahasia, i Anangi Ranga…

— Adică din cele mai de seamă lucrări despre arta “norului… Şi pe urmă? O zori nerăbdător artistul.

— Pe urmă am mai crescut şi am fost dată la învăţ. Îi ură alteia, o musulmană de undeva din Africa de Nord. Dansuri m-a învăţat şi ea, dar altele…

— Şi pe urmă?

— M-am întors la fosta mea stăpână.

— În… casa aceea?

— Da, dar în urma instrucţiei primite devenisem un li-ment prea preţios. N-au trecut nici două luni şi stăpâna ne-a vândut unui bogătaş, care a plătit pentru mine bani grei!

— Câţi ani aveai?

— Şaptesprezece. După datina celor din India de Sud, mii terminasem creşterea. La Laliore se credea că sunt mai în vârstă.

— Cum ai ajuns să faci film?

— Stăpânul meu era un om bătrân şi a socotit că e mai avantajos pentru el să mă facă dansatoare într-un bar. Acolo m-a văzut regizorul Ilazrud şi l-a adus şi pe „producător” acesta a fost de părere că sunt foarte potrivită pentru filme. Speciale”, i-a plătit stăpânului o sumă cu mult mai mare decât cea pe care o primise patroana mea şi, iată-mă aici vedetă de filme „speciale”, fără nume şi libertate, la drept vorbind, o sclavă…

— Filme speciale, asta înseamnă, iartă-mă, filme pornografice?

— Ăsta-i adevărul!

— O, zei, o, zei! Cum e cu putinţă! În zilele noastre! Daiaram era agitat şi în acelaşi timp deznădăjduit. Dar de e n-ai… puteai să fugi, să te întorci acasă?

— Asta după ce vreme de cincisprezece ani am trăit un se ştie unde? Ba mai rău, se ştie unde, fără acte,

Iară rude? O fetiţă de şapte ani care nu cunoştea nimic în ilară de numele ei… Unde să fugi? Şi cum să fugi? Societatea de filme care m-a cumpărat nu e mai bună decât o bandă de gangsteri. Peste tot are oamenii ei, peste tot supraveghetorii nu mă lasă o clipă singură, pe unul din ei l-ai văzut. Asta aici, iar într-un oraş mare nu sunt lăsată singură absolut nicăieri…

— Dai: dumneata cunoşti mai multe limbi, chiar şi engleza. Cum?

— Producătorul, şeful firmei, e un american de provenienţă portugheză. El mi-a angajat profesori… Voia să facă din mine o stea de mărimea întâi.

— De filme din astea?

— Eram gata să joc orice, numai să nu ajung acolo unde a murit Sakila! Ei au metodele lor, foarte sigure, pentru a mă împiedica să plec.

— Ce fel de metode?

— E mai bine să nu vorbim despre asta!
Luna care răsărise îi lumină obrazul ridicat spre el. Ochii ei plini de lacrimi aveau o privire adâncă şi nemişcată. Ai fi zis că vrea să-şi verse sufletul în sufletul lui.
Ramamurti îi luă amândouă mâinile:
— Tama, sunt gata să fac orice pentru dumneata. Vino cu mine. Nu sunt. Un bogătaş, n-am rude influente, sunt doar un intelectual indian, sărac. Tot ce pot face este să te scot de aici ca să-ţi regăseşti patria şi condiţia de om… Să fugim cât mai repede!
Tillottama răsuflă de câteva ori din adânc, căutând să-şi stăpânească tremurul nervos al trupului şi clătină din cap:
— Nu acum, Daiaram! Trebuie să găsim momentul prielnic, altfel rişti o mare primejdie, iar cu voi fi dusă de aici, şi nu ne vom mai putea întâlni niciodată,
— Când, atunci?
— Peste două zile filmările se termină. După care urinează să plecăm la maharajahul Rewahului, domeniile lui nu sunt departe de aici. Poimâine noapte ar fi momentul prielnic, numai să poţi face rost de un automobil bun. Trebuie să dispărem în aşa fel, încât ei să nu ne dea de urmă imediat, iar noi să apucăm să ne ascundem undeva în inima Indiei.
— La Travancore.
— O-o! Şi iarăşi trupul ei fu străbătut de un fior de nerăbdare.
— Aşadar, poimâine noapte, la ora unu, aici.
— Nu, mai bine în ruinele sanctuarului, chiar în spatele hotelului. Alături de clădire e un drum.
— Ne-am înţeles! Dacă se schimbă ceva, cutia noastră poştală se află în gura leului.
— O, zei! Mi-e şi frică să mă gândesc! Acum, însă, e timpul să plec.
Daiaram sări peste parapetul balconului, apoi o primi în braţe, cu toată grija, pe Tillottama, care sărise în urma lui. Învăluită într-un sari subţire, fata adăstă o clipă la pieptul -.au; dogoarea trupului ei tânăr, înfiorat, îl îmbătă. Tillottama făcu un pas îndărăt, privind alarmată în juru-i.
— Nu trebuie, nu mă conduce!
— Numai până la gard, prin desiş!

Artistul o însoţi până la drumul care ducea la hotel. Tillottama îşi întoarse capul, împreunându-şi mâinile într-un gest de salut, şi Daiaram surprinse privirea ochilor ei imenşi, care căutau parcă să pătrundă până în străfundurile sufletului său. Acum, însă, privirea îi era luminată de speranţă. Cine oare i-ar putea-o zădărnici? În niciun caz el, orice s-ar întâmpla!

Ramamuiii se grăbi să ajungă acasă, îşi făcu socoteala banilor pe care îi avea asupra lui, ea şi a datoriilor ee trebuiau achitate neîntârziat, şi, după ce se mai linişti, adormi atât de adânc, încât se deşteptă cu un ceas mai târziu decât de obicei. Fără a-şi mai pierde vremea cu gustarea de dimineaţă, o şi porni. Spre staţia de autobuz ca să ajungă la orăşelul cel mai apropiat. Mergea iute, furat de gânduri şi nu observă că un tânăr zvelt, cu braţele larg deschise, cu un turban înalt pe cap, îi barase drumul.

Ramamurti se ciocni de un piept tare ca o stâncă, făcu un salt înapoi, îşi pierdu echilibrul şi ar fi căzut, dacă cele două braţe, pregătite să-l întâmpine, nu l-ar fi cuprins.

— Anarendra! De unde ai răsărit? Strigă el plin de bucurie, recunoscându-şi prietenul cu care învăţase împreună şi cu care cutreierase cândva prin India.

— Ana venit la chemarea profesorului meu. El a fost invitat să ia parte la realizarea unui film istoric, şi l-a rugat să-l ajut. Dar ia spune-mi, eşti tot în căutarea Armpainsuiidartei, ca şi înainte vreme?

— Am şi găsit-o, răspunse cu seriozitate Daiaram, clar prietenul lui o luă drept glumă şi îl mângâie aprobator pe umăr:

— Ai să-mi arăţi Khajurălio? Am sosit abia acum un ceas!

— Dacă vrei, mai pe seară. Acum mă grăbesc la autobuz!

— De ce la autobuz? îi putem cere profesorului automobilul, şi te duc chiar eu.

— O, zei! E Lakpni care mi-a venit în ajutor! Spune-mi, ai putea să faci treaba asta nu astăzi, ci poimâine? Însă foarte devreme?

— Desigur! Dar de ce acest ton solemn? Ce-i cu tine? Văd că eşti nervos ca niciodată!

— Ai să înţelegi mai târziu.

— Fie, sunt de acord şi cu asta.

O luară spre temple.

Anarendra Kiukar era pictor-decorator, însă nu consacra profesiunii decât jumătate din timpul său, ocupându-se în rest cât se poate de serios eu hatha-yoga, adică cu practicarea unui complex de exerciţii care trebuiau executate sârguitor şi care cereau o neobişnuită tărie de caracter şi o viaţă extrem de sobră, printr-o autoeducare fizică, confundată adeseori, din ignoranţă, cu meşteşugul scamatorilor orientali. Gradul de dezvoltare corporală a lui Anarendra îl punea adeseori pe Daiaram în încurcătură, iar entuziasmul lui se îmbina adesea cu o doză serioasă de groază, ba uneori şi de dezgust. Prietenul lui putea lua poziţii de neconceput de către un ins normal, putea de asemeni să-şi încetinească bătăile inimii, ceea ce îi permitea să stea sub apă cu mult mai mult timp decât oricare altul.

— Veţi fi filmaţi în chip de yoghi? întrebă Daiaram.

— Da, în roluri de fachiri. Orice altă utilizare a educaţiei noastre corporale depăşeşte puterea de înţelegere a Apusului.

— Şi, bineînţeles, totul într-o atmosferă ieftină de misticism, nu?

— Altfel cum? Vom săvârşi „minuni” pe un fundal de temple, cu tigri şi cu frumoase dănţuitoare… Tacâmul complet al faimosului nostru exotism.

Daiaram tresări:

— Dar cum de a putut profesorul tău să accepte o asemenea profanare?

— El socoteşte că are sens să arătăm Apusului şi sub forma asta căile gândirii noastre. Timpul a alăturat mult cultura indiană de a lor, dar pentru ca acestea să se sudeze, e nevoie de înţelegere şi de realizarea unui ţel comun. Iar cinematograful posedă două forţe foarte importante ca document, şi milioanele ele spectatori. Acestea uit cuvintele lui.

— E înţelept, acest guru al tău. De multă vreme vreau sa il cunosc. Ia spune-mi, el este acela care a consimţit i Iacă o demonstraţie în faţa unor înalţi oaspeţi, din Rusia? S culcat sub nişte scânduri peste care a trecut un camion îi pasageri! Şi încă ceva…

— Da, a făcut-o din acelaşi impuls. Aş fi foarte bucuros dacă ai veni şi tu.

*CAPITOLUL 5 O Cărarea întunericului*

După ce se mai domoli arşiţa. Ramamurti îşi strânse schiţele de sculpturi din Khajurăho şi se îndreptă spre aşezarea din preajma templelor, la Anarendra şi la profesorul acestuia. Il găsi pe celebrul guru lungit pe covorul camerei lui de hotel, cu storurile trase.

Profesorul de hatha-yoga, Şarangupta Djanah, semăna mai degrabă cu un bivol blând decât cu un înţelept. Înfăţişarea lui îl dezamăgi întrucâtva pe sculptor. Capul rotund, complet ras, şi muşchii colosali ai gât ului care porneau chiar din dreptul urechilor spre umeri nu-i dădeau câtuşi de puţin un aer de intelectual. Muşchi nu mai puţin puternici se conturau sub ţesătura subţire ele iu a cămăşii lui moderne. Şarangupta era destul de înalt, dar masivitatea trunchiului îl făcea să pară scund. Abia după ce întâlni ochii strălucitori şi puri, a de copil, ai acestui bărbat care nu părea a avea mai mult de patruzeci şi cinci de ani, descoperi într-înşii o inteligenţă ageră, umor şi spirit de observaţie, ascunse la prima vedere de impresia ele sănătate şi de forţa fizică, excesive, pe care o făcea.

Şarangupta îi oferi lui Daiaram cele necesare, ca să-şi spele picioarele în micul bazin de după perdea, îl ospătă apoi cu fructe şi cu apă proaspătă. Convorbirea lor se îndreptă curând spre obiectul cercetărilor lui Daiaram, şi simpaticul yoghi se arătă extrem de interesat de părerile pe care le avea interlocutorul său despre idealul fizic din antichitate. Şarangupta era convins că sculpturile de la Kali, Mathură: şi Sânci fuseseră executate iniţial ca portrete ale unor modele vii şi nu erau rodul închipuirii vechilor sculptori. Spunea că în acele îndepărtate timpuri, educaţia fizică era cât se poate de completă şi de severă datorită condiţiilor grele de trai care pretindeau omului, pentru a reuşi. În viaţă, o sănătate şi o rezistenţă ieşite din comun. De aceea, multe dintre metodele hatha-yoga erau pe atunci folosite pe scară generală, şi numai după cucerirea Indiei de către musulmani, şi mai ales după instaurarea dominaţiei engleze, au devenit bunul celor puţini, care, pe lângă altele, au învăluit şi această ştiinţă, atât de pământească, cu un văl de mister şi de misticism. Şarangupta îi arătă lui Daiaram care anume dintre exerciţii ajută la dezvoltarea „frumuseţii forţei”, cum se exprimase el vorbind despre canonul din evul mediu, şi artistul

înţelese că civilizaţia contemporană aproape că exclude dezvoltarea şi propagarea lui.

Daiaram se uită la ceas abia după două ore şi se îngrozi de lipsa lui de politeţe. Ieşi însoţit de Anarendra, care îl pofti să intre o clipă în camera sa, pentru a se înţelege asupra programului zilei următoare. Nici nu apucă să-i povestească prietenului său despre întâlnirea lui cu Amrita-Tillottama şi despre planurile lor, când cineva bătu la uşă. În odaie intră un bărbat spătos, care se comporta cu dezinvoltura unui maharajah, străin de bună seamă, dar care vorbea bine în nielu.

— Am trecut să vă spun bună ziua, domnule Kinkar, şi să mă conving personal că sunteţi instalat cum se cuvine. Am sosit chiar acum de la Bombay. Ah, iertaţi-mă, nu sunteţi singur!

Anarendra îl prezentă pe sculptor, „patronului” său... — producătorul filmului, Steven Traysish, americano-portughez.

— Ca întotdeauna am avut noroc, declară noul venit. Tocmai îmi lipsea un artist cunoscător al templelor. O, numai pentru o scurtă consultaţie; vreau să am certitudinea că fundalul cadrelor a fost bine ales. Iată ce este, domnilor, nouă, oamenilor de afaceri, ne place să avem raporturi mai neoficiale eu oamenii cam de aceeaşi vârstă cu noi. Să mergem deci la mine să bem ceva, să stăm de vorbă... Ah, uitasem că aşa ceva nu se obişnuieşte la dumneavoastră, dar vă pot oferi un ceai şi o limonadă, excelente. Amândoi sunteţi artişti şi e bine să facem această consultaţie cât mai curând. Apropo, mâine seară începem filmarea secvenţelor dumneavoastră. Vă convine?

Daiaram, cam năucit de acest torent precipitat de cuvinte, îşi privi nedumerit prietenul. Surâzând cu amabilitate, Anarendra refuză invitaţia sub pretextul că are un colocviu i îi profesorul. Atunci americanul se întoarse spre musafir, îmboldit de irezistibila curiozitate de a-l cunoaşte mai de aproape pe patronul Tillottamei, Daiaram acceptă invitaţia.

Aflând că artistul nu locuieşte la hotel, ci în sat, Traysish îl şi luă la el, aproape fără a-i lăsa răgazul să se înţeleagă cu Anarendra asupra întâlnirii lor de a doua zi dimineaţa.

Producătorul ocupa un apartament de două camere, împodobite cu covoare şi măsuţe joase în „stil mongol”, care creează străinilor iluzia de Orient, în camera amenajată ca salon era zăpuşeală. Aripile de lemn ale celor două ventilatoare nu

reuşeau să primenească aerul cald îmbibat de miros de tutun, alcool şi un parfum tare. În întâmpinarea lui se ridică un om cu capul mare, de tip afgan, cu un fes roşu-închis şi o faţă brăzdată de cute.

— Vă aşteptam, sir. Glasul lui răguşit şi puternic îl transportă deodată pe Daiaram în ambianţa acelui moment tio groază din templul lui Vişvanath. Planul de mâine va şuieri vreo schimbare?

— De ce? Totul merge bine. Faceţi cunoştinţă, rosti neglijent producătorul, domnul Ramamurti, artist, şi cunoscutul regizor Hazrud.

— Din Pakistan? se informă exagerat de amabil Daiaram.

Hazrud, care citise ceva pe chipul artistului, îl privi oarecum bănuitor.

— Probabil că v-am văzut tablourile pe la expoziţii, cred că-mi amintesc de ele.

— Nu căutaţi să vă amintiţi de ceva care nu există. Eu sunt sculptor, îi explică Daiaram, mirat şi el că nu rezistase dorinţei de a-l jigni pe pakistanez.

— A-a, făcu prelung regizorul, vădind astfel totala lui indiferenţă faţă de toţi sculptorii din lume,

Traysish se grăbi să pună capăt atmosferei penibile care se crease, instalându-şi oaspeţii în două fotolii europene moderne.

— Îl vom ruga pe domnul Ramamurti să ne dea câteva îndrumări în privinţa expunerilor şi a celor mai interesante cadre din punct de vedere artistic şi istoric.

— Pentru asta trebuie să cunosc atât scopul, cât şi subiectul filmului dumneavoastră. Dar să ştiţi că, acum câţiva ani, Khajurăho a fost filmat de către Studioul cinematografic de stat al Indiei şi a fost distins cu premiul întâi, la un festival internaţional, cred că la Manilla.

— Asta e într-adevăr o convorbire de afaceri, şi văd că n-am greşit alegându-te pe dumneata, exclamă mulţumit americanul, bătându-l pe Daiaram pe genunchi. Desigur că noi cunoaştem filmul lui Vadhvani şi tocmai succesul lui a stârnit în noi dorinţa de a alege Khajurăho. O ţigară? O limonada?

Ramamurti refuză prima şi o acceptă pe a doua:

— Noi nu producem filme pentru India, ci pentru Occident şi… pentru Pakistan. Eu socot că cele mai interesante filme sunt cele romantice filmele de aventuri. Desfacere. Sigură şi cerere mare.

Acum însă spectatorul a devenit mai! Deştept şi mai exigent, nu-l poţi păcăli cu decoruri ieftine în gen Tarzan sau King Kong. Nu, noi vrem să redăm o Indie autentică cu templele, junglele şi ruinele ei…

— La ce vă referiţi când vorbiţi despre romantism?

— Ei, doamne, la ce visează spectatorul obişnuit, obsedat de pericolul războiului, sătul de politică, chinuit de grija pentru ziua de mâine? El trebuie transportat într-o lume cu totul deosebită, unde i se vor arăta ţări nemaivăzute, subterane misterioase, fachiri care fac minimi, fete minunate şi prinţi viteji. Acum însă, în secolul călătoriilor, al avioanelor cu reacţie, al televiziunii şi sputnicilor e cam greu să-l faci! Pe spectator să creadă că asemenea imagini extravagante mai există undeva pe mica noastră planetă. Aşadar, filmul trebuie să fie sau istoric, sau să le poarte în cosmos, pe planete îndepărtate. Pe mine cosmosul nu mă interesează, filmele istorice însă sunt un business real, care dă frâu liber fanteziei celei mai extravagante, celor mai formidabile aventuri. Filmul ăsta al nostru va fi un film istorie, de mare succes. Aventurile unei dansatoare de templu, decodaşi, răpită dintr-un templu distrus în timpul cuceririi Indiei de către musulmani, vândută unui harem şi salvată de acolo de un prinţ indian.

Nu ne vom zgârci cu filmările de temple şi de subterane, ne vom duce la Euoră şi la Ajantă, dar înainte de asta vom petrece o lună la maharajahul din Rewah. Acolo se găsesc nişte tigri albi uriaşi. Din cei câţiva capturaţi, maharajahul a înjghebat o crescătorie, într-unui din palatele lui părăsite de la Govindarh. Ce noroc pentru noi, să vedem nişte tigri chiar în palat. Avem şi fachiri, l-ai întâlnit doar pe prietenul dumitale.

Daiaram surâse, prea era flagrantă deosebirea dintre aspectul prietenului său, atât de fin şi de instruit, şi un fachir vagabond, care nu-i decât un iluzionist abil… Producerul surprinse zâmbetul artistului şi-i făcu amuzat cu ochiul.

— Nu sunt desigur atât de naiv şi înţeleg că prietenul dumitale, ca şi profesorul lui, sunt oameni instruiţi, care au acceptat să joace aceste roluri într-un anumit scop. Ce importanţă arc, atât ei, cât şi eu suntem în câştig, şi în plus pentru osteneala lor primesc şi o remuneraţie serioasă… Am

impresia că dumneavoastră, indienii, nu puneţi atâta preţ pe timp ca noi, europenii, şi mai cu seamă ca americanii.

— Asta nu-i întru totul exact. Noi preţuim pur şi simplu altfel diferitele evenimente ale vieţii, şi multe din cele cărora dumneavoastră le acordaţi o mare importanţă pe noi nu ne interesează.

— Dar banii? Toţi au nevoie de bani!

Ramamurti ridică din umeri.! se păru că nu are niciun mus să polemizeze cu un businessman. Începu să le precizeze punctele interesante de filmat, arătându-le schiţele, fotografiile şi planurile unora din temple pe care Ie desenase, regizorul la început ascultase cam sceptic, dar acum bătea din când în când aprobator cu degetul în masă, dând din cap şi pufăind fără întrerupere din ţigară. Patronul turna mereu în paharul său şi al regizorului o băutură tare. Acesta nota grăbit câte ceva în planul de filmări ori în alte foi.

— Ai, e bine aici! exclamă Hazrud, când Daiaram sfârşi. Bine aţi făcut, harasalub, că l-aţi adus aici pe acest murti-ifir inteligent. Dar eu, cu voia dumneavoastră, mă duc să dorm!

Daiaram se ridică şi el. Traysish protestă cu energie:

— Nu ne-am socotit încă!

— N-am nicio pretenţie! Pentru mine asta n-a constituit nicio greutate, cât despre timp, noi indienii nu prea îl preţuim, spuse el cu un zâmbet deschis.

— Îngăduie-mi cel puţin să-ţi ofer un ceai! Nu mă refuza, că pur şi simplu mă jigneşti. Eu unul mi-am permis doar să profit de ajutorul pe care mi l-ai dat!

Traysish agită un clopoţel şi şopti ceva servitorului care intrase.

— Îndată vei face cunoştinţă cu vedeta noastră, care va interpreta rolul de devadâsi. O cheamă Tillottama, nu e desigur decât un pseudonim, dar sună bine… Ce-i cu dumneata, nu ţi-e bine? Sau ţi-e teamă de femei?

Daiaram redeveni stăpân pe sine.

— Fleacuri, am uneori dureri de inimă. Dar trec repede!

— Îţi garantez că ai să simţi acum în inimă o durere care nu-ţi va trece repede, râse zgomotos patronul, uşor ameţit de băutură.

Artistul, cumplit de tulburat, ceru o ţigară. Traysish dădu să-i întindă portţigaretul, dar îşi retrase mâna şi se ridică grăbit.

— Am să ţi le ofer pe cele mai bune. Americanul scoase din sertarul mesei o cutie japoneză lăcuită, plină de ţigări învelite într-o hârtie roşie-aurie. Daiaram trase adânc în piept fumul parfumat, mai iute parcă decât tutunul obişnuit.

Tillottama, care intrase cu paşi grăbiţi în cameră, se opri în loc, împietrită de uimire. Patronul i-l prezentă pe musafir, iar Daiaram făcu o plecăciune stângace, fără a-şi lua ochii de la fală. Traysish îi privi pe amândoi eu atenţie şi izbucni într-un râs zgomotos:

— E pentru prima oară când o văd pe fetiţa mea obraznică, zăpăcindu-se în aşa hal! Nu mă mir că artistul a sucombat de la prima privire, e cât se poate de firesc. Dar tu, Tillottama?!!!

Tillottama îşi reveni şi începu să vorbească repede în maiaihâla, aruncându-i sculptorului priviri mânioase:

— De ce eşti aici? Nu cumva să te încrezi în el! E un om foarte periculos, s-o ţii minte asia, Daiaram!

Artistul surâse a încuviinţare. Producerul o cuprinse de talie atrăgând-o spre el eu un gest de stăpân absolut, în timp ce Ramamurti clocotea de indignare.

— Dacă n-aş şti că asta-i neputinţă, aş crede, zău, că sunteţi vechi prieteni. Şi apoi, cum de îndrăzneşti să vorbeşti în prezenţa mea în limba asta câinească? Ce fel de secrete aveţi? Dar hai să bem ceaiul, a. Şa cum i-am făgăduit domnului Ramamurti acum o jumătate de ceas. Aşezaţi-vă odată!

Tillottama refuză categoric.

Traysish ridică din umeri cu nepăsare:

— Speram că ai să ne ţii companie. Ar fi fost mai plăcui. Acum du-te!

Tillottama se înclină şi, din prag, mai aruncă spre artist o privire adâncă şi alarmată:

— Daiaram, oamenii ăştia sunt cu totul altfel, decât dumneata şi eu mine. Să n-ai încredere în ei!

Cu o mişcare bruscă a capului Tillottama îşi scutură cerceii albaştri de ţigancă, în formă de inele, şi dispăru după uşă.

— Cum o găseşti? întrebă americanul ele origine portugheză şi, dispensându-se de serviciile boyului, se şi apucă să toarne ceaiul.

— Doriţi neapărat să-mi ştiţi părerea?

— Nu mă refer la calităţile ei de femeie, răspunse Traysish rece, pe acestea le pot aprecia şi singur. E potrivită pentru rolul de clevaăâsi. Cum crezi?

— Nu veţi găsi în toată India o interpretă mai potrivită, răspunse cu sinceritate artistul. Ea este întruchiparea ciiriniai, femeia strălucirii, cea mai minunată fiziceşte din cele patru categorii în care împarte femeile vechea noastră literatură. După câte îmi pot da seama, cea mai potrivită pentru cinematograf este citrini. Nu degeaba a fost dintotdeauna socotită prietena artiştilor şi muzicienilor.

Traysish scoase un „hm” de satisfacţie:

— Aşa el Adevărat că nu m-a costat ieftin, cam preţul unui iaht bun. De cum am văzut-o într-un local de noapte, am înţeles că fata asta e o adevărată comoară… dacă-mi dai voie, eu la ceaiul meu am să adaug un whisky dublu.

Îşi trase mai aproape păhărelul larg la gură.

Ramamurti simţea o ciudată surescitare. Producerul se lăsă pe spate, eu pieptul scos înainte, privindu-l pe Daiaram fix printre gene cu ochii lui întunecaţi. Toată figura sa cu maxilare puternice, cu nasul mare uşor coroiat, cu gura de asemenea mare şi cu fruntea înaltă şi netedă, îi dădeau un aer de nesfârşită încredere în sine, vecină eu aroganţa. Ramamurti luă o a doua ţigară.

— Nu prea înţeleg termenii „nu m-a costat ieftin” şi „preţul unui iaht, începu el, căutând să pară indiferent. Oare în timpul nostru mai există sclave? Oare legea nu pedepseşte traficul de carne vie?

— Tânărul meu prieten, eşti naiv! Chiar şi în America se practică acest gen de comerţ. Să răpeşti o fetişcană frumoasă din cine ştie ce sat pierdut şi s-o vinzi unei case ele toleranţă, cât mai departe! Ce să mai vorbim de ţările voastre barbare! Aici, mai ales, s-au înfruptat unii, în timpul măcelului din patruzeci şi şapte… Bineînţeles că am glumit! Noi, americanii, suntem oameni cu mult umor şi asta trebuie s-o înţelegeţi! Adăugă Traysish, observând în ochii oaspetelui său o flăcăruie rău prevestitoare. Lucrurile stau tocmai invers.! Datorită mie a scăpat de casele de toleranţă şi de barurile de noapte; am făcut din ea o actriţă de cinema…

— De filme pornografice?

— Ei, văd că ştii mai mult decât îmi închipuiam! Oamenii isteţi sunt periculoşi, ha, ha, ha! Dar asta, numai din punctul de vedere al cenzurii voastre, şi, după cât ştiu, şi a celei din Rusia. Preşedintele cenzurii cinematografice ele aici din India, din ţara dumitale, a scris în ziar că pentru un hindus nu numai goliciunea femeii constituie o indecenţă, ci şi sărutul în faţa publicului. Pentru noi, apusenii, însă, un film fără sex, fără prezenţa unei fetişcane frumoase dezbrăcate, ar fi ca un film de al vostru, fără cântec şi dansuri! De altfel schimbarea asta s-a petrecut la voi abia după cuceririle musulmanilor. Dar înainte de asta, cine din întreaga lume era mai îndrăzneţ în problemele sexuale decât indianul? E destul să te uiţi pe fereastră la templele din Khajurăho! Dar despre ce vorbeam? A, da. În ziua de azi însă, dacă apare într-un film o fetişcană un pic mai despuiată, imediat ţi-l taxează drept film pornografic! Dă-o dracului! În schimb, ce formidabilă cerere pentru proiecţiile în cerc închis! Dumneata nu ştii că numărul comenzilor particulare pentru aceste filme e aproape tot atât de mare ca pentru filmele destinate marelui public. Iar preţul lor e considerabil, o afacere rentabilă!

— Dar dumneavoastră, mai întâi de toate, sunteţi om de artă, replică Daiaram. Se cere să aveţi conştiinţă, bun-gust şi simţul măsurii. Să cunoaşteţi limita celor permise. Poţi înfăţişa o femeie eu desăvârşire goală şi, în acelaşi timp, pură ca un cristal şi de o nobilă frumuseţe. Poţi prezenta pasiunea în aşa fel, încât să nu aibă nimic amoral. Uitaţi-vă numai la sculpturile din Khajurăho. Sau dumneavoastră, europenii, le vedeţi cu alţi ochi?

Traysish îşi mai turnă whisky, iar artistului, ceai.

— În ce priveşte Khajurăho, ai dreptate. Trebuie să ai o imaginaţie sexuală aprinsă sau să fii un puşti de zece ani, ca să socoti amorale acele sculpturi. Dar, dragul meu, tocmai asta-i problema. Toţi fotografii de modele frumoase ştiu ca nudul ea atare nu are, cum să-ţi explic, nu are sex-appeal, cum îi spunem noi, nu deşteaptă porniri sexuale. Ca să-l obţii, trebuie să dezbraci femeia pe jumătate, cu iscusinţă, pentru că fără asta fotografia nu va avea căutare, deci nici succes. Tot aşa şi în film. Pe noi nu ne interesează de loc nici nuditatea, nici frumuseţea,

ci exclusiv sex-appeal-ul. Chiar dacă imaginea e urâtă! Pentru toate există legi şi, crede-mă, noi le-am studiat.

— Vă cred bucuros, exclamă Daiaram strângându-şi pumnii de indignare, le-aţi studiat, dar n-aţi înţeles că săvârşiţi o crimă? Sau o faceţi în mod conştient?

— Exagerezi, dragul meu! Ce legătură are asta cu crima?

— Crima dumneavoastră şi a celor de teapa dumneavoastră constă în specularea lucrului celui mai minunat din viaţă, frumuseţea, care ne înnobilează şi ne înalţă pe noi oamenii, ne ornamentează viaţa, care e departe de a fi veselă. Iar dumneavoastră, în loc să-i obişnuiţi pe oameni s-o înţeleagă şi s-o preţuiască, îi învăţaţi cum s-o afunde în noroi, cum să întrezărească dincolo de ea numai senzaţiile animalice iscate între mascul şi femelă. O, zei sublimi! Frumuseţea este dăruită omului spre a se înălţa şi a se depărta de animal, frumuseţea este un ţel către care omul să năzuiască în viaţă… Pe câtă vreme dumneavoastră vă slujiţi de ea, după nişte legi pe care le-aţi studiat, dar nu înălţându-i, ci coborându-i şi nu moralizându-i pe oameni. Sunteţi mai răi decât politicienii! Aceia mint şi înşală folosindu-se de cuvinte, răstălmăcind toate noţiunile despre datorie, cinste, libertăţi şi drepturi în avantajul grupării lor, în aşa fel, încât un om obişnuit se zăpăceşte complet. O dată convins de deşertăciunea vorbelor, ei încetează de a-i mai crede. Dumneavoastră însă subminaţi credinţa lor în frumos, iar asta constituie o imensă nenorocire pentru vremurile viitoare, pentru cei care vor porni în viaţă gata otrăviţi din tinereţe de aceste producţii pline de cinism!

Traysish îl asculta fumând, cu ochii din ce în ce mai îngustaţi. Când artistul se opri ca să-şi tragă sufletul, americanul îi puse mâna pe genunchi şi-i spuse prieteneşte, pe un ton confidenţial:

— Minunată predică! Dar să ştii că n-am priceput nimic. Constat însă că dumneata eşti un artist care s-a născut cu cultul frumosului, cu simţul şi cu vocaţia frumosului. Dar ce pretenţie poţi avea de la un om care nu posedă asemenea însuşiri, în afară de atracţia sănătoasă bărbătească, pe care o simte faţă de o femeie frumoasă? El atât ştie, atât simte, şi nimic altceva.

— Acel om trebuie, şi e cu putinţă, să fie educat pentru a putea înţelege frumosul. Aţi spus chiar dumneavoastră: atracţie faţă de o femeie frumoasă. Deci orice om îşi dă seama dacă o

femeie e frumoasă. Deci are calitatea de a înţelege frumosul, însă aceasta e insuficient dezvoltată.

— Asta aşa-i, fir-ar al dracului, orice culi o ştie, dar blestemat să fiu dacă pricep cum se face că o ştie. Probabil instinctul...

— Chiar aşa fiind, nu-i oare acelaşi lucru? Dacă fiecare e înzestrat cu un astfel de instinct, atunci de ce să-l lăsăm să rămână copleşit de tot ce-i mai murdar în viaţă? De ce să încurajaţi dumneavoastră acest luciii?

— Drace, eşti tare în argumente, mai-mai să mă convingi. Să zicem că ai dreptate, numai că pentru a-l educa, trebuie să-l sileşti pe om să înveţe, dar el e leneş din fire. Sexul însă îl înşfacă de gâtlej, îl face să roşească şi să tremure, să uite de tot şi de toate. Iată în ce constă forţa filmelor noastre şi tocmai ea constituie argumentul nostru hotărâtor. Ceea ce de altfel se poate dovedi şi prin faptul că sunt atât de căutate...

— Şi documentarul despre Khajurăho a avut o căutare colosală.

— Nu accept comparaţia. El a rulat pentru masele largi, îngăduie ca oricare din filmele mele să ruleze fără a trece pe la cenzură şi mă angajez să las în umbră orice alt film, realizând un venit de o sută de ori mai mare.

Daiaram schiţă un gest de dispreţ.

— Până acum eram şi eu indignat de îngustimea de vederi a cenzurii noastre de filme, dar după ce am stat de vorbă cu dumneavoastră, văd că altfel nu se poate. Nu poate fi lăsată nicio fisură prin care să nu vă strecuraţi imediat mâna murdară. Sexualitatea normală şi sănătoasă nu poate fi lăsată să se manifeste liber pentru că o veţi răstălmăci pe loc, întorcând-o spre favorizarea instinctelor animalice. Şi asta, cât ai clipi! Abia acum am înţeles că dumneavoastră împreună cu cei de aceeaşi teapă aţi determinat apariţia cenzurii şi aţi împiedicat formarea unei atitudini normale faţă de frumuseţea corpului omenesc şi a moralei sexuale.

— Ia ascultă! se înfurie brusc producerul. Vorbeşti despre toate astea şi te pui într-o lumină favorabilă, numai pentru că în minunata dumitale ţară n-ai văzut niciodată un asemenea film. Acum am să-ţi arăt unul din filmele mele, Barul de noapte, şi dacă nu te va lăsa indiferent, dacă nu te va dezgusta, ci, dimpotrivă „te va distra, te rog s-o recunoşti! Acest film mi-e

drag, şi, oriunde m-aş duce, am o copie eu mine. Adeseori filmul ăsta îmi prinde bine în convorbirile mele de afaceri. Nu, nu refuza, asta nu-i o atitudine sportivă. Dumneata eşti cel care m-ai provocat şi eu accept provocarea.

— Am văzut Barul de noapte acum câţiva ani, o prostie! se apără printr-un gest artistul, conştient că e prea violent, fără a fi însă capabil să se stăpânească.

Veni şi rândul americanului să râdă dispreţuitor:

— Ştiu la ce te gândeşti. La dulcegăria aia indiană produsă de studioul Vanna din Bombay. În sfârşit, s-a hotărât şi Kamini. Steaua dumneavoastră, să-şi arate picioarele, ce răsturnare din temelii a tradiţiei! Li drept că picioarele ei nu sunt urâte, dar cu asta, basta! Sunt de acord, e o prostie!

Un servitor aduse un geamantan cu un aparat de proiecţie portativ, apoi altul. În care se aflau cutiile de film. Înalt şi morocănos, cu bărbuţă scurtă, individul acesta i-l aminti artistului pe însoţitorul Tillottamei.

Traysish se scuză că va proiecta filmul fără sunet din cauza unei defecţiuni: i aparatului, pe care era prea târziu s-o repare. Îi va da explicaţii în timpul proiecţiei, dacă va fi nevoie.

Se auzi nu zumzăit dulce, lumina se stinse, iar pe un mic ecran prinseră a licări valuri albastre şi nisipuri trandafirii.

Daiaram, care îşi aduna desenele, scăpă din mână două foi. În timp ce le căuta sub masă, ea să Ie aşeze în mapă, genericul fusese de acum proiectat. Aplecându-se, simţi o slăbiciune, neobişnuită la el, dată fiind sănătatea de care se bucura. Urechile îi ţiuiau, cel mai mic zgomot se amplifica fantastic. Zumzetul dulce al aparatului îl asurzea ca uruitul puternic al unui automobil. Îşi simţea capul ciudat de uşor, iar gama de culori a peliculei îi provoca dureri de ochi, atât îi păreau de aprinse. Daiaram se aşeză cât mai drept în fotoliu, străduindu-se să-şi biruie slăbiciunea; văzu venind spre el de pe ţărmul mării o femeie. Avea ceva familiar lui şi simţi o vagă bucurie când o văzu, singură, eu părul negru bogat fluturând în vânt ca un stindard al feminităţii victorioase. Ah, dar asta e Tillottama! Purta un ilic de catifea neagră cusut eu fir de argint care îi mula torsul, şi nişte şalvari azurii, de voal străveziu.

Daiaram şedea ca împietrit în fotoliu, încercând aceeaşi slăbiciune şi închise ochii.

Abia când zgomotul aparatului încetă şi se aprinse lumina, artistul se întoarse spre producer şi schiţă un zâmbet forţat, voind să pară liniştit.

— Ei, ce spui? întrebă acesta bobinând pelicula.

— Fleacuri! răspunse artistul pe un ton cât se poate de indiferent.

— Auzi, fleacuri! urlă indignat americanul. Păi aici joacă Tillottama.

— Am băgat de seamă, continuă ironic Daiaram.

Producerul îşi desfăcu mâinile a neputinţă.

— Să vezi atunci una din scenele cele mai reuşite: după ce părăseşte mica tavernă din port, fata nimereşte într-unui din barurile cele mai luxoase ale oraşului. Acolo îl prinde în mrejele ei pe un milionar! Uită-te, iar eu am să mă aşez lângă dumneata ca să-ţi explic despre ce e vorba. Mi se pare că n-ai sesizat…

De data aceasta trucul eu ochii închişi nu-i reuşi, deoarece Traysish se apleca într-una spre el dându-i pe şoptite explicaţii. Daiaram îşi întorcea atât de des capul ca să-l asculte, încât la un moment dat producătorul tăcu. Artistul mai recurse la un vicleşug, îndreptându-şi ochii în direcţia opusă celei în care şedea producerul. Dar chiar în această atitudine fu silit să înregistreze o parte din secvenţele filmului.

Daiaram văzu nişte săli somptuoase, joase şi spaţioase, despărţite prin boschete de interior, care dădeau într-un parc cu un eleşteu mare. Eroul, un tânăr frumos de tip arab, îmbrăcat într-un costum negru de seară, străbătu grăbit sălile, însoţit de un grăsun care tot zâmbea şi i se înclina servil. În sala tapisată cu mătăsuri de un roşu-închis, se înşiraseră ca pentru paradă nişte fete fermecătoare, îmbrăcate în costume la fel, dar fiecare de altă culoare, dacă se puteau numi costume bucăţelele de ţesătură care le înfăşurări strâns, abia acoperindu-le pântecul şi şoldurile, legate la spate cu trei funde mari. În fata care stătea deoparte, cu un costumaş roşu-auriu cu funde negre, Ramamurti o recunoscu imediat pe Tillottama.

— Uite-o cum iese în evidenţă chiar şi în mijlocul acestui rond de flori! constată vesel producerul, iar sex-appeal-ul ei e foarte puternic, nu-i aşa? „Sex-bombele” noastre de la Hollywood sunt nişte spălăcite faţă de ea! Bătrânul care a răscumpărat-o şi mi-a cedat-o mie a fost un bun pedagog. Îţi garantez că ea e singură

dansatoare din tot Pakistanul oare cunoaşte, cred, toate poziţiile ritualului Rati, în număr de cinci sute, sau şi mai multe? Desigur că e o prostie să faci dintr-o asemenea comoară o prostituată. Se spune că o prostituată de clasă, instruită şi cu aptitudini, aduce un venit tot atât de mare ca un mie hotel, sau un garaj cu o capacitate de două sute de camioane. Însă steaua filmelor noastre… o, mi-e şi teamă să-ţi dezvălui cifra veniturilor pe care le aduce, ca să nu-ţi stârnesc invidia.

„Dacă nu tace imediat, îl lovesc”, gândi artistul căutând prin întuneric un obiect destul de greu cu care l-ar putea izbi. Americanul tăcuse şi se pregătea să-şi aprindă o ţigară. Pe ecran, Tillottama şi eroul se retrăseseră într-un salonaş octogonal, cu divane late aşezate de-a lungul pereţilor împodobiţi cu oglinzi mari în rame de argint.

— De ce te-ai ridicat? întrebă Traysish. Conectez îndată magnetofonul cu banda sonoră înregistrată la faţa locului.

— Eşti un nemernic!! Cel mai mare ticălos pe care mi-a fost dat să-l întâlnesc vreodată! Daiaram nu se mai putea stăpâni. Ţinându-se de tăblia mesei ea să-şi biruie ameţeala, trase ca un turbat de cablul aparatului de proiecţie. Traysish făcu lumină, îşi aprinse ţigara şi răspunse cu sânge rece:

— Nu voi îngădui să fiu insultat! Afară de aici, jigodie! Nu vezi că eşti beat? Afară cât mai eşti încă întreg! Şi eu care socoteam că am în faţă un bărbat şi nu un avorton, ud impotent!

Starea de inexplicabilă surescitare a artistului îl salvă pe Traysish de o mare neplăcere. Producerul nu ştia că Daiaram, uscăţiv la vedere, poseda o mare forţă fizică şi se antrena regulat pentru diferite probe sportive combinate, în clipa aceea însă, abia se ţinea pe picioare şi, pierzându-şi firea, începu să urle, regretând pe loc nesăbuitele lui cuvinte:

— Acum ştiu tot despre dumneata, traficantule de carne vie, corupătorule, speculantule! Sunt convins că guvernul ţării mele nu va mai tolera aici, în inima Indiei, haita voastră infamă. Voi avea eu grijă de asta! Dacă azi nu mai există sugrumători, au apărut în schimb colonizatorii, sugrumătorii libertăţii, şi mai vin târâş şi alte spurcăciuni, tot sugrumători, dar ai frumosului. Te urăsc!

Daiaram se răsuci pe călcâie şi o porni spre uşă clătinându-se. Traysish dădu să se repeadă la el eu pumnii strânşi, dar se răzgândi, şi se trânti în fotoliu cu un râs neobrăzat:

— Ieşi, jigodie de culoare! N-ai putut rezista, ai fumat haşiş pe săturate! Aşa sunteţi voi toţi, intelectuali cu suflete nobile…

Producerul mai lansă în urma lui câteva injurii, pe care Daiaram nu le mai auzi; ieşise valvârtej pe uşă cu dorinţa de a ajunge cât mai departe de acest loc abject. Aşadar, asta era explicaţia surescitării sale, ticălosul l-a tratat cu ţigări narcotizante! În ce scop? Ca să-şi bată joc de el? La început păruse sincer… O, zei, cât e de greu să urmezi drumul cel drept! Nu, el nu putea da ochii cu Anarendra în halul ăsta! Artistul pomi cu chiu, cu vai, spre sat împleticindu-se. Drumul până la zidul de incintă al templelor i se păru că durează o veşnicie. Ajuns în dreptul unor tufişuri, se trânti la pământ, strângându-şi capul în palme. Avea senzaţia că e gata să-i sară în bucăţi din pricina monstruoasei amplificări a sunetelor şi a îmbulzelii de figuri groteşti, ciudate şi deformate, ba apărând, ba dispărând, luând înfăţişarea Tillottamei, a lui Anarendra şi a lui Traysish sau a templelor din Khajurăho…

Intre timp, Traysish convocă de urgenţă la sfat pe cele două ajutoare ale lui, patanul[43] Ahmed, nelipsitul însoţitor al Tillottamei şi baltistanul cu ochi galbeni şi căciulă de astrahan, pe o sprinceană.

— Eu am văzut-o pe Rani a dumneavoastră cu acest murticar[44] încă acum patru zile, bara-sahib[45]! declară patanul.

— Ei, drace! Acum am priceput. Am făcut o prostie şi mi-a scăpat din gură ce nu trebuia, murmură în engleză producerul, făcând paşi mari prin cameră, credeam că am în faţa mea un prostănac de indian obişnuit.

— Poţi să pleci, Ahmed, iar tu, Halib, rămâi, spuse americanul în urdu.

De îndată ce însoţitorul Tillottamei ieşi, Traysish îşi scoase portofelul şi-i înmână lui Halib un teanc de bancnote de câte zece rupii. Acesta îşi privea stăpânul, în aşteptare, cu un aer devotat.

— Să-i fac de petrecanie murticarului, bahadur. Nu, nu! În niciun caz, mă auzi? Trebuie acţionat altfel, dar fără a se pierde

niciun moment, înainte ca prostănacul ăsta ameţit să ajungă acasă.

— O să meargă până s-o lumina de ziuă, bahadur. Ţigările de Pamir nu-s pe măsura lui.

Producerul deschise dulapul şi-i întinse lui Halib un flacon plat cu whisky. Amândoi se aplecară deasupra mesei vorbind în şoaptă, ea nişte complotişti, semănând atât de mult în clipele acelea unul cu altul, de ai fi jurat că-s fraţi. Cu nasuri coroiate, cu câte o mustăcioară îngustă deasupra buzelor subţiri şi cu nişte ochi la fel de cruzi…

— Uite cheia automobilului meu. Dar ţine minte, un omor va aduce după sine o anchetă, pe câtă vreme de un beţivan bătut nu-i pasă nimănui…

Daiaram, care şedea sub un copac aşteptând ca organismul lui să biruie otrava şi lumea să înceteze a se mai, învârti, observă vag, graţie sensibilităţii lui amplificate, o maşină cu farurile stinse care trecu pe drumul ce ducea spre sat şi care peste puţin se înapoie în târguşor. Apoi auzi iarăşi un zgomot de maşină şi glasuri înăbuşite… „Uite-l, aici el” se repercută dureros în timpanele lui supra sensibilizate. Ce comic: ăştia doi, care se furişează şi se uită în jur, par nişte ştrengari care se joacă de-a tâlharii, ha-ha! Daiaram râdea în hohote nestăvilite, şi lacrimile i se prelingeau pe obraji. Arătă cu degetul spre oamenii care se apropiau de el, ce caraghioşi…

Fu înşfăcat ele guler, ridicat, zgâlţâit cu brutalitate şi târât spre maşină. Merseră multă vreme eu viteză mare.

Semnalele nenumăratelor maşini cure veneau din direcţie opusă, ca şi şocurile repetatelor frânări, îi dădură a înţelege că se apropiau ele un oraş mare. Câteva cotituri bruşte, şi farurile se stinseră, iar maşina, după ce mai rulă puţin, se opri. Omul care şedea pe spinarea lui Daiaram sări jos şi ieşi din automobil, dezmorţindu-şi picioarele. Artistul încercă să se ridice. O izbitură puternică în tâmplă, apoi, ceva. Ca o mare roşie, înecă întregul univers… Daiaram n-a mai simţit cum a fost bătut, bestial, lovit peste faţă şi călcat în picioare.

Apoi, pe când se afla încă în stare de inconştienţă, îi descleştară cu forţa maxilarele şi începură să-i toarne pe gât whisky. Artistul se trezi încet de tuse, făcu un efort ca să-şi ţină capul întors, dar strânsoarea era solidă, şi cei doi îl forţară să

înghiță tot conţinutul sticlei. Gemând, încercă să se ridice, dar nu izbuti. Intre timp, maşina făcu o întoarcere şi pieri, înghiţită de întuneric.

Daiaram nu-şi reveni în simţiri decât în camera ele gardă a spitalului clinic Allahabad. Avea rupte o coastă şi un braţ. Obrazul lui tumefiat şi plin de echimoze era în aşa hal desfigurat, încât, care i se aduse o oglindă, o puse imediat la o parte, amarnic dezgustat. „Vagabondul” beat nu fu interogat decât a treia zi de un poliţist care îl ascultă impacientat, fără bunăvoinţă, cerându-i apoi numele celor din bandă. Ce putea să-i răspundă oare Daiaram?

După ce i se puse ghipsul, se simţi mai bine şi ceru în repetate rânduri să fie lăsat să iasă din spital, însă cum medicii refuzară, sculptorul începu să insiste să i se dea posibilitatea de a vorbi cu directorul secţiei. Zilele trecură una după alta, iar Daiaram, cumplit de neliniştit, îşi tot făcea socoteli asupra termenului posibil de rămânere a bandei de cineaşti pe domeniile Rewahului. Daiaram strigă, imploră şi urlă până ce fu scos pe un pat de pe sală, unde, în sfârşit, directorul îi făcu hatârul să-l viziteze, dar care, fără măcar să-l asculte ca lumea, îi declară că va rămâne aici exact două săptămâni, şi că după aceea va fi pus la dispoziţia poliţiei care va dispune de el cum va crede ea de cuviinţă. Ramamurti răcni ca un turbat că orice s-ar întâmpla, el va fugi noaptea din acest infern. Directorul dădu atunci cu glas ostenit un ordin şi, pe loc, nişte vlăjgani de sanitari îl mutară într-un pat cu tăblii laterale trainice, acoperit cu o reţea de oţel. Ramamurti înţelese că soarta e împotriva lui şi se resemnă.

Aici, pe coridor, era chiar mai uşor de zăcut decât în salonul înăbuşitor. Urinele loviturilor dispăruseră şi omul îşi recăpătase iarăşi obrazul frumos, bărbătesc, atrăgându-şi astfel simpatia celor din jur. Sanitarul însuşi consimţi să expedieze o telegramă pe propria lui socoteală. Daiaram îşi dădu însă imediat seama că telegrama pe care proiectase să i-o trimită lui Anarendra, pe adresa echipei de filmare, va nimeri mai degrabă în mâinile lui Traysish. De anunţat rudele, nici vorbă! Acum, primăvara, era foarte posibil ca prietenii lui să fie plecaţi, şi nu-şi putea îngădui să piardă această şansă, unică pentru el. În ultimă instanţă se hotărî să telegrafieze la Universitatea din Agra, unde învăţătorul lui, profesorul, urma să-şi ţină cursurile facultative de primăvară

despre arta de la Mathură. Vitarkananda sosi fără întârziere, acoperind în numai cinci ore distanţa de la Agra la Allahabad, cu trenul Orient-Expres. Din momentul acela totul se schimbă, ca la atingerea unei. Baghete magice. Unul dintre elevii bogaţi ai profesorului îi împrumută automobilul şi, cu toată interdicţia medicilor, artistul, însoţit de un sergent al poliţiei federale, goni spre Rewah. Echipa de filmare însă plecase.

Daiaram trecu şi pe la Khajurăho ca să-şi ia lucrurile şi, mai ales, să afle ceva despre Tillottama. Gazdele lui din sat îşi închipuiseră că fusese nevoit să plece grabnic undeva şi i păstraseră toate bagajele. Nu-i lipsea decât mapa cu desene, uitată pe masa producerului. Ce putea face altceva. Decât să se înapoieze la Allahabad unde îl aştepta profesorul, îngrijorat de soarta lui, aidoma unui părinte. Rănile lui Daiaram, încă nevindecate, începură să se inflameze, pentru că nu stătuse locului, şi profesorul, după ce-l internă într-un spital bun, plecă cu avionul la Agra ca să-şi continue cursul, iar după un timp îl luă pe sculptor cu el la o mănăstire budistă din Micul Tibet.

Ramamurti se ridică şi se aşeză în capul oaselor, clănţănind din dinţi de frig. Răsfrânte de zăpadă, zorile pătrunseseră şi în chilia lui. Afară, vântul şuiera şi se tânguia trist. Artistul se înfăşură în halat, trăgându-l peste cap, ca să se mai încălzească. Urletele stridente ale radongelor şi uruitul tobelor mari de rugăciune vestiră deşteptarea celuilalt grup de călugări, care-i schimbau pe cei ce se rugaseră noaptea. O sută de glasuri profunde de başi intonară un amplu coral. Aici zi, nici noapte nu contenea cântarea nenumăratelor rugăciuni, care semănau mai mult a litanii, deoarece sensul lor era necunoscut majorităţii călugărilor lama… Un bubuit eu ecou prelung pluti deasupra munţilor, fusese lovită toba cea mare, de zece picioare diametru.

Învăţătorul şi discipolul se izolară în turnul cel mai înalt al mănăstirii în dosul unui parapet de lespezi mari. După răsăritul soarelui vântul se potolise, şi Daiaram avea impresia că întreaga întindere scânteietoare a zăpezilor veşnice ascultă vorbirea molcomă a profesorului.

— M-am gândit mult la tine, Daiaram, începu Vitarkananda. Nu pot să te numesc cela, nu pentru că ai fi trecut de vârsta adolescenţei, ci pentru că n-ai putea fi, chiar dacă ai vrea… La

gestul de protest al tânărului, profesorul răspunse printr-un zâmbet. Tu poţi fi elevul meu în înţelesul occidental al cuvântului, dar nu mai mult. Eşti un om curat, în concepţia căruia munca în folosul semenilor constituie un ţel, un om care cunoaşte măsura năzuinţelor sale. Din măsură şi ţel se naşte sensul şi ordinea în viaţă…

În turn apăru un copil slujitor, cu veşminte călduroase, dar murdare şi rupte. Băiatul făcu în faţa lui Vitarkananda o plecăciune.

— Să aduci aici mangalul, un urcior şi o strachină pentru orez, îl rugă guru şi tăcu, în aşteptare.

— Învăţătorule, în momentul de faţă lipsesc din viaţa mea şi ţelul, şi ordinea. Nu sunt acelaşi dinainte: nu sunt decât un biet ciob pe care tu l-ai ridicat de jos, acolo, pe malul Jamnei. Ţi-am în. Îi vorbit despre o tânără iată care e întruchiparea Pârâmralu, aşa cum am purtat-o în mine, aşa cum am conceput-o în neostenitele mele căutări. Şi, ca tot ce este viu, e de o mie de oii mai minunată. Este oare de mirare că am iubit-o din prima clipă? Apoi a început să se depene ghemul impur al pânzei de păianjen care o înfăşurase pe Pârămmti a mea, iar eu… o, nu, nenorocirea stupidă care mi s-a întâmplat n-a schimbat nimic. Mai e” \şi altceva, dorul meu de Tillottama, pe care am pierdut-o, se împleteşte, pe fiecare zi ce trece, eu simţământul nu mai puţin chinuitor al geloziei. Niciodată n-am crezut că am să încerc o asemenea stare sufletească şi că ea ar putea avea vreodată o cât de mică însemnătate… mai mult, eu înţeleg că frumuseţea desăvârşită a unei femei nu poate fi decât rezultatul unei iubiri fizice puternice şi trainice. Dar nu pot face nimic eu mine. Când îmi amintesc de ea, gândul că cineva, care a posedat-o ani şi ani, continuă s-o posede, îmi devine insuportabil. Iartă-mă, guru! Din străfundurile sufletului meu se ridică o. Surdă mâhnire, împotriva căreia sunt neputincios; glasul lui avuse-ie o tresărire dureroasă. Poate că m-aş fi vindecat mai repede şi aş fi găsit în mine destule forţe pentru a porni în căutarea ei, chiar şi în Pakistan, dacă nu s-ar fi trezit în mine acel sentiment josnic, de nebiruit. Cum aş mai putea veni la ea, cum s-o pot lua cu mine dându-i tot ce e frumos şi luminos, precum o merită? O, blestematul acela de Traysish, parcă a ştiut cu ce anume să mă otrăvească! În comparaţie cu asta, haşişul e fleac!

Ramamurti tăcu tulburat, cu răsuflarea grea. Tăcea şi învăţătorul. Deodată, Daiaram se lăsă la picioarele lui Vitarkananda şi îşi ridică privirea naivă şi rugătoare spre faţa plină de bunătate a acestuia:

— Învăţătorule, eu ştiu că tu poţi multe, despre care nu-mi vorbeşti niciodată. Am văzut cu ochii mei cum, fără o vorbă, l-ai silit pe omul acela pe jumătate nebun de la Srinagar să uite de pierderea mamei lui, pe care o adora. Am văzut cum la porunca ochilor tăi un hoţ s-a căit chiar acolo, pe drum, şi s-a târât pe brânci mărturisindu-şi în gura mare nelegiuirile făptuite. Aici mi s-a povestit că…

— Dar tu ce anume vrei? îl întrerupse Vitarkananda.

— Şaatri, sileşte-mă s-o uit, să uit tot, să redevin acelaşi sculptor simplu şi vesel, cum eram când am venit cândva la line. Sunt gata să rămân pentru totdeauna aici, la poalele împărăţiei luminii, departe de lume şi de viaţă!

Artistul citi un răspuns neînduplecat în ochii buni şi trişti ai învăţătorului său.

— Nu vrei? strigă el.

— Aş face-o poate pentru un plugar de rând din satul de jos… ba nu, nici pentru el, nu!

— Învăţă torul el De ce?

— Ai uitat, oare, că tu eşti cel care îţi clădeşti Karma înălţându-te încet şi dârz pe treptele fără de sfârşit ale desăvârşirii? Numai şi numai sufletul poartă toată răspunderea pe acest drum de care nu e absolvit nici măcar un singur atom din univers… O, drum măreţ al desăvârşirii! Ştii tu, oare, ce drum lung şi chinuitor a străbătut materia ca, după incalculabilele generaţii de monştri hidoşi, care înfulecau nămol şi mortăciuni, de rumegătoare tâmpe şi fiare veşnic flămânde, să ajungă să-şi îmbogăţească spiritul, să dobândească atâtea cunoştinţe şi atâta putere asupra forţelor oarbe ale naturii, Şakii? În acest torent, şi eu, şi tu, ca tot ce există, suntem aidoma unor picături în apele Gangelui.

Vitarkananda îşi ridică braţele spre munţi şi făcu un gest de amplă îmbrăţişare, prin care voia parcă să-i strângă într-un singur tot.

— În univers mai există extrem de multă materie inertă, moartă. Şi, aşa cum pretutindeni, pe pământ sau pe

îndepărtatele planete, curg infime izvoare şi pâraie, se deapănă şi Karma fiecăruia. Toate aceste mărunte picături de gândire, de voinţă şi de năzuinţă spre desăvârşire nu sunt altceva decât pârâiaşe ale spiritului care se îndreaptă, toate, către necuprinsul ocean al spiritului universal. Nivelul lui creşte într-una, şi o dată cu el creşte şi adâncimea, iar crestele înspumate ale talazurilor acestui ocean vor ajunge până la cei mai îndepărtaţi aştri! Pe ochii sufletului tău, Daiaram, mai stăruie trainic legătura Maya, dar tu vezi doar că prin puterea ei Karma ţi-a îngăduit să duci o viaţă curată şi cinstită, cu toate mrejele Maya. Oare se poate scoate ceva din sufletul tău cu sila? Oare ceea ce rămâne vei fi tot tu, iar schimbarea va aduce purificarea ta? Atunci, de ce vrei asta, fiule?

Vitarkananda mângâie capul plecat al tânărului sculptor, şi adevărul sfâşietor al vorbelor sale parcă-şi mai pierdu din gravitate.

Se apropie copilul slujitor.

Vitarkananda luă din mâna acestuia un urcior înalt de aramă, şi aşeză pe el strachina plată, în care puse jăraticul din mangal.

— Edificiul sufletului omenesc este de mult cunoscut înţelepţilor Indiei şi este exprimat prin formula Om mani padme hum, un mărgăritar într-o floare de lotus: iată lotusul, cupa cu focul nepreţuit al sufletului. Cu vârful degetelor guru presără pe cărbuni câteva grăunţe, de el ştiute. Din cupă se înălţă o jerbă de fum înmiresmat, care se destramă în văzduh. În felul acesta, reluă învăţătorul, se nasc, se aprind şi se înalţă, dispărând apoi, intenţiile măreţe, năzuinţele nobile, stârnite de focul sufletului. Iar jos, sub lotus, urciorul de aramă are o bază adâncă şi întunecată pe care o vezi cum se lăţeşte şi cât de puternic e ancorată în pământ. Tot aşa este şi sufletul, al tău şi al oricui. Vezi cât de puţin adâncă e cupa lotusului şi cât de adânc e urciorul? De la baza asta veche cât lumea pornesc toate gândurile tulburi, instinctele şi reacţiile inconştiente care s-au format în decursul milioanelor de ani în care spiritul animalic se desăvârşea orbeşte. Cu cât focul din cupă e mai viu, cu atât mai repede purifică şi topeşte aceste ancestrale adâncuri. Dar toate câte sunt pe lume au două aspecte, un foc puternic sălăşluieşte într-un trup puternic, în care sunt puternicele şi străvechile chemări ale spiritului. Şi, în cazul când Karma n-a adâncit atât

cât trebuie cupa lotusului, Vitarkananda îşi aşeză inimile cu muchia pe marginea străchinii– atunci din fundul urciorului se poate ridica ceva atât de neaşteptat şi de violent, încât focul să nu-l poată mistui, ba poate chiar să se stingă. Tu, Daiaram, eşti puternic, şi în cupa ta de lotus arde un foc fierbinte, însă prea legat de ancestralele temelii ale vieţii. Eşti strâns înfăşurat de veşmântul Maya şi de aceea îi simţi cu atâta ascuţime toate cutele şi toate culorile. Zmeul Kundalini — concentrarea unei senzualităţi puternice, la început a fost sub controlul căutărilor tale, însă Karma s-a dovedit a nu fi desăvârşită. Răsplata a venit pe calea aleasă de tine, făurirea frumuseţii trupeşti, întruchiparea întregii forţe a Matjei în chipul unei femei. În aceasta s-a concretizat victoria ta asupra lui Kundalini, deosebirea între admiraţie şi dorinţa ca atare, pe care o poate stârni femeia. Dar tot aici îţi afli şi slăbiciunea! Creaţia a devenit iubire, iar iubirea — patimă. Zmeul Kundalini s-a desfăşurat în toată puterea lui, şi atunci patima, în loc să-ţi dăruiască fericirea dragostei, te-a otrăvit eu o groaznică gelozie.

Vitarkananda îşi curmă vorba. Cu răsuflarea tăiată, Daiaram se străduia să reţină fiecare cuvânt al lui.! se părea că bătrânul dascăl îi zugrăveşte în câteva simple trăsături de penel imaginea sufletului, cu o pătrundere aproape de neconceput.

— Mi-ai vorbit despre chipul Pârâinratiei tale, urmă profesorul, şi am înţeles limpede că eşti pe de-a-ntregul stăpânit de Maya. Frumuseţea şi gelozia, amândouă fac parte din străvechiul spirit de aici –: gurii ciocăni cu degetul în urciorul care scoase un sunet surd, metalic, însă frumuseţea favorizează ascensiunea, iar gelozia te trage în jos.

Fiecare trăsătură şi fiecare linie a idealului tău se adevereşte a fi fost conturată dinainte, cu menirea ei strictă, întrevăzută fără greş de străvechiul instinct, iaunvritti. În vremurile trecute puterea lui Rati, şi Kama. Respectiv Astarte[46] şi Eros[47] Ia europeni, era cu mult mai mare. Există o lege, astăzi uitată: cu cât e mai aprigă patima părinţilor, cu atât copiii se nasc mai frumoşi şi mai sănătoşi. Din cei doi care se unesc, cel a cărui patimă este mai puternică va determina sexul copilului.

De aceea străvechiul ideal de femeie cuprinde şi puterea dragostei fizice îmbinată eu o maternitate ideală, cu o rezistenţă, o mobilitate şi o forţă ideale. Trei meniri deosebite s-

au contopit, s-au proporţionat şi s-au echilibrat armonios în chipul minunatei prietene a bărbatului, meniri care constituie temeiul preţuirii, visul şi idealul. Iată de ce veneticii din Occident sunt surprinşi şi adeseori indignaţi de idealurile voioasei şi sănătoasei noastre senzualităţi, exprimate în frescele templelor străvechi ale Indiei.

Vitarkananda se ridică şi se aplecă peste parapetul turnului ca să contemple valea în adâncul căreia se zărea şerpuind râul Nubra. Daiaram rămase nemişcat.

— Cu cât dragostea ta va fi mai mare, cu atât zmeul Kiindalini se va încolăci mai vârtos în jurul sufletului tău, sporindu-ţi gelozia: cu asta nu poţi lupta decât tu. Să retopeşti prin îndelungate sforţări tot ce e vechi în sufletul tău, ajungând la disciplina de fier raja-yoga, asta poate… Guru rămase o clipă pe gânduri. Nu, pentru tine ca artist, să renunţi la Maya, ar însemna să renunţi La viaţa ta însăşi şi asta ar îi o crimă. Rămâne numai să ridici ancestralei chemări până la ace! Eroism al slujirii, până la extazul creaţiei.

Vitarkananda tăcu. Părea că, uitând de toate, se scufundase în contemplarea piscurilor îndepărtate ale creste Ladakli.

Daiaram îl privea, dându-şi abia acum scama de uriaşi putere de gândire a acestui om. E oare eu putinţă, ca el, gura, să nu fiu în stare să-l scoată pe cărarea înţelepciunii e oare cu putinţă să-l lase să se zvârcolească în captivitate; insuportabilă a patimilor ce zac în „urciorul de aramă” î Artistul îşi aminti de povestirile auzite şi citite în copilărie, cum aici, în lumea pură şi rece a munţilor Tibetului, îi refugiul mănăstirilor, cocoţaţi? Pe culmi de stânci ameninţătoare, tinzând către cer şi către comuniunea cu eternitatea: aici în sufletele oamenilor se petrec uluitoare schimbări. O aprigă dorinţă de linişte şi pace cuprinse întreaga lui făptura chinuită şi slăbită. De şi-ar afla liniştea şi înţelepciunea, de s-ar descotorosi odată de chinuitorul delir al dorinţelor lui neîmplinite, de-ar pune odată capăt aleanului, de s-ar sfârşi odată eu regretul după cele pierdute! Va îndura toate încercările pentru a ajunge la acea bunătate, la acea linişte sufletească a învăţătorului său… Să semene măcar pe departe cu el!

— Învăţătorule. I se adresă Daiaram, am auzit despre o anumită probă practicată aici, încercarea întunericului, care

transformă repede şi sigur sufletul omului, îl aduce pe calea cea bună, dându-i o dârzenie şi o bărbăţie supraomenească. Ajută-mă să trec prin această încercare ca să lepăd, ca pe nişte zdrenţe inutile, tot ce m-a copleşit, părându-mi-se cândva minunat. Se spune că aici există subterane tăiate în stâncă în care îşi petrec anii cei mai zeloşi asceţi ai credinţei budiste. Nu sunt nici budist, nici credincios fanatic, după cum ştii, dar trecând prin această încercare aş putea şi eu poate să-mi recapăt liniştea…

Vitarkananda se întoarse spre artist eu o bruscheţe care nu-i era proprie:

— Numai un ignorant poate spune una ca asta, unul care habar n-are ce înseamnă antrenamentul spiritual!! se potriveşte, oare, unui om din zilele noastre, instruit, înzestrat cu o inteligenţa şi cu o imaginaţie rafinată, cu nervii slăbiţi şi necălit, să treacă prin încercarea care era destinată în trecut unor fii ai munţilor, perfect sănătoşi şi cam obtuzi? E vorba de o presiune grozavă asupra psihicului, care provoacă dezagregarea unei minţi sănătoase… Vedenii, groază, şi până la urmă o stare de beatitudine, care dă aparenţa unei concentrări superioare, după ce toate legăturile normale ale sufletului au fost distruse, iată ce este proba întunericului. Vitarkananda tăcu, rămânând puţin încruntat, şi dojenindu-se parcă pentru acest discurs al său excesiv de emoţional.

Daiaram îşi plecă fruntea.

De când lumea, începând cu perioada focurilor aprinse de locuitorii din peşteri, şi sfârşind cu cea a flăcării duzelor unei nave rachete, în fiecare om e tăinuită credinţa în miracol, în puterea unui leac sau a unui loc cu puteri miraculoase. Credinţa în ceva din afară oare va veni şi va şterge oboseala, deznădejdea şi dezamăgirea din suflet sau boala din trup.

Vitarkananda îl urmărea atent pe artist, citindu-i gândurile, apoi îşi ridică mâna mare şi lată şi-şi netezi barba unduioasă.

— De, poate că ai mai multă dreptate decât mine! Dreptate în sensul că încercarea îţi va indica drumul pe care tu nu-l vezi, deşi eu mă străduiesc să ţi-l arăt. Ochii sufletului tău sunt însă închişi şi credinţa copilărească într-un miracol, într-o salvare imediată te împiedică să-i deschizi. Dar fie şi aşa! Totuşi trebuie să te previn, ia priveşte în sus, spre Hatha-Bhoti. El nu are acea

minunată cunună de zăpezi ca ceilalţi vecini ai lui. Povârnişurile sale stâncoase sunt prea repezi. Râpa aceea acoperită de gheaţă, lipsită de orice vietate, care nu scânteiază răsfrângând lumina, ci-şi arată doar faţa posomorâtă din pricina stâncii ei cenuşii şi brăzdate, e neînchipuit de greu s-o urci, iată ce te aşteaptă. Te hotărăşti?

Daiaram simţi că tonul învăţătorului era de o gravitate care aducea a ameninţare, şi inima începu să-i bată mai tare. Îşi umezi buzele uscate şi îşi coborî cu încăpăţânare fruntea. Guru îşi trecu poala mantiei peste umăr şi începu să coboare din turn, fără a mai rosti un cuvânt.

Călugărul curier, trimis la o mare mănăstire vecină, se înapoie în aceeaşi zi, iar în dimineaţa următoare, guru, Daiaram şi trei însoţitori o porniră la drum. Merseră două zile, coborând pe poteci suspendate deasupra unor prăpăstii şi ape urlătoare, până ajunseră la râul Shyole, un afluent mare al Iudului. Primăvara tibetană, în general schimbătoare, suferise şi acum, în mai, o simţitoare răcire. Către asfinţit, ploaia măruntă, care cernuse de pe la amiezi, se preschimbă întâi în lapoviţă, apoi într-o ninsoare aspră, care îţi înţepa, obrajii. Daiaram îngheţase în chip atât de cumplit, încât nici nu şi-a dat seama când şi cum au ajuns în sătucul unde se mai încălziră puţin, bând ceai eu unt şi lapte gras de iac. Până la destinaţie, o mănăstire a sectei Sa-skya-pa, nu mai erau decât câteva ceasuri de mers, dar guru se trezi de cum se lumină de ziuă. După gerul din timpul nopţii, o ceaţă deasă năpădise defileul. La cotituri, prin pâcla albicioasă, jos, iar sus trandafirie, se. Ridicau fără veste în faţa lor ziduri înalte, cenuşii, aproape negre. Artistului i se părea că fusese adus într-o ţară de basm ascunsă sub un gigantic acoperământ.

Daiaram nu se putea despovăra de sentimentul că e smuls din lume şi din viaţă şi îndepărtat pentru totdeauna, şi că în al ară de acest frig cumplit, de ceaţă şi de urletul torentului turbat, pentru el nu va mai exista nimic…

Voind parcă să-i confirme acest simţământ, râul îşi înteţise goana şi clocotul asurzitor. Apa lui albă, înspumată şi învolburată se lovea cu o uriaşă forţă de bolovanii enormi, îngrămădiţi în albie, proiectând la o înălţime de câţiva metri stâlpi de argint care în cădere se răsfirau în albe penaje de stropi. O pojghiţă subţire ele gheaţă învelea pietrele netede ale

potecii, şi, la cea mai mică imprudenţă, călătorul risca să se prăbuşească în prăpastie. În pofida frigului, pe Ramamurti îl treceau şapte rânduri de sudori, străduindu-se din răsputeri să ţină pasul cu tovarăşii săi de drum, să nu rămână în urma acelor munteni sprinteni şi nici a prietenului său, profesorul.

Când ieşiră la un loc mai larg al defileului, Vitarkananda hotărî să se facă un popas. Pe terenul acela nu mai erau bolovani, iar râul nu mai urla şi nu se mai învârtejea, ci îşi purta povara apelor repezi într-o neîntreruptă legănare. Soarele se ridicase acum deasupra munţilor, şi o cascadă luminoasă de un galben-palid cobora din tării, silind zidul de ceaţă să se retragă. Razele soarelui prinseră a se juca în nenumăratele băşicuţe ale spumei, care aluneca la suprafaţa apei. Vitarkananda arătă spre “ele, îngândurat, făcându-l atent pe Daiaram:

— De câte ori, stând pe malul nurilor de munte, nu mi-a fost dat să cuget asupra asemănării acestor torente cu viaţa oamenilor. Priveşte, băşicuţele astea sunt ca şi vieţile noastre: una e mai mare, pe alta cade mai mult soare şi va părea mai strălucitoare, scânteind cu toate culorile curcubeului. Asta, de pildă, vezi, a izbutit să plutească până la mijlocul fâşiei luminate, în vreme ce alte mii de băşicuţe au plesnit şi au dispărut pentru totdeauna... Acelaşi lucru se întâmplă şi cu noi, unii izbutesc să se menţină la suprafaţă mai multă vreme, să strălucească mai tare, şi, fiecare, în scurtul său drum, e unic. De cum se schimbă curentul, unghiul razelor sau reflexele stâncilor, totul capătă altă înfăţişare. Nişte băşicuţe de spumă, care trăiesc doar câteva clipe, gonind pe apă de la un perete de ceaţă până la celălalt, suntem şi noi, în viaţa noastră individuală. Ţi se umple inima de tristeţe când urmăreşti aceste băşicuţe dinainte condamnate. Uiţi că ele sunt o părticică dintr-un torent puternic care răzbeşte prin munte şi aleargă pe distanţe de mii de mile spre întinderile de necuprins ale oceanului. Pierind, băşicuţele nu dispar, ci se alătură torentului comun. Să înveţi a te simţi întotdeauna ca o părticică a unui torent, deşi ea individ eşti unic, iată condiţia obligatorie a înţelepciunii! Şi încă ceva, cu cât apa se luptă mai aprig răzbind prin piedici, cu atât mai iute îi e fuga, cu atât se nasc mai multe băşicuţe şi cu atât le e mai scurtă existenţa. Jos, însă, pe

suprafaţa mai liniştită a apei, băşicuţele sunt mai rare şi trăiesc mai mult.

— În schimb, apa curgând mai încet, ele parcurg toate aceeaşi distanţă, observă Daiaram care-l asculta cu atenţie pe profesor.

— Tu ai prefera, desigur, să fii o băşicuţă dintr-un torent năvalnic, nu? surâse guru. Aşa şi trebuie, eşti tânăr. Dar e timpul s-o pornim la drum!

Prin zgomotul râului se auzeau din când în când chemările stridente ale radongelor şi ale uriaşelor scoici de mare. Un vânt îngheţat irupse dinspre vale, străpungându-l pe. Daiaram ca un cuţit. Deodată, artistul se opri încremenit de uimire: pe o limbă triunghiulară de piatră, acoperită de zăpadă proaspătă, care înainta în râu, stăteau în picioare patru oameni cu desăvârşire goi. Stropiţi de apă şi biciuiţi de zăpadă, cei patru stăteau aşa, absolut imobili. Să nu fi fost aburul răsuflării lor, risipit de vânt, ai fi putut crede că sunt statui de piatră galbenă... dar nu, iată că unul din ei s-a aplecat, a udat o bucată de pânză albă cu care şi-a acoperit spinarea expusă vântului îngheţat. Necrezându-şi ochi lor, artistul rămase pe loc, până când, luându-l de mână, Vitarkananda îl trase după el pe poteca ce o lua spre stânga.

— N-ai auzit niciodată de respi? îl întrebă el mirat, ca ca şi cum ar fi fost vorba de un fenomen cunoscut de toată lumea. La răspunsul negativ al lui Daiaram, Vitarkananda îi povesti despre obiceiul practicat din timpuri străvechi în Tibet, de a se alege oamenii cei mai căliţi şi stoici pentru a face din ei sfinţi insensibili la frig. Atunci îşi aduse şi Daiaram aminte că văzuse cândva nişte fotografii de lama, înfăţişând oameni care stăteau goi în mijlocul zăpezilor muntelui sacru Kailas.

Potrivit învăţăturii misticilor tibetani, la astfel de oameni lua naştere din propria lor sămânţă o energie numită tumo, care se răspândea prin nenumăratele canale ale corpului, încălzindu-l. Actualmente, acest sistem de minuscule canale a fost din nou descoperit de nişte biologi coreeni şi a căpătat denumirea de Kenrak.

Neofiţii, aleşi cu multă grijă, se pregătesc pentru această încercare încet şi metodic, făcând diferite exerciţii speciale şi o gimnastică de respiraţie, pe ger, la început cu o îmbrăcăminte uşoară de bumbac, apoi complet dezbrăcaţi. Pentru a primi titlul de respa trebuia să treci anumite probe. Pe o noapte geroasă şi

vântoasă, cu lună, candidaţii se aşezau jos pe pământ, lângă un lac sau lângă un râu, înfăşurându-şi în jurul corpului nişte cearşafuri mici ude, pe care trebuia să le usuce cu căldura corpului lor. Înainte vreme erau obligaţi să usuce cel puţin trei cearşafuri. Respii pot sta în ger, de la douăsprezece până la douăzeci şi patru de ore. Uneori le este atât de cald, încât le apar pe corp broboane de năduşeală! Un respa refuză îmbrăcămintea călduroasă ca şi căldura focului, iar unii dintre ei, cei mai fanatici, îşi petrec iernile în peşteri în mijlocul munţilor înzăpeziţi, purtând numai o uşoară îmbrăcăminte de bumbac.

— Cum de se poate? întrebă uluit Daiaram, înfiorându-se numai la gândul celor patru statui de pe malul îngheţat al râului.

— Oamenii nu prea-şi cunosc posibilităţile şi au prea puţină încredere în forţele lor, zâmbi guru… Dacă te gândeşti bine, rezistenţa la frig a respilor, care pare a fi de domeniul miracolului, n-are nimic inexplicabil. Nu se cuvine să uiţi faptul că aceştia sunt tibetani care s-au născut şi au crescut pe podişuri veşnic reci, vieţuind în pielea goală în nişte iurte ca de gheaţă, unde nu puteau umbla decât târându-se pe brânci, încălzindu-se la o vatră în care locul abia pâlpâia. Nu uita că aerul de munte, fiind destul de lipsit de umezeală, face ca gerul să fie mai uşor de suportat. Adu-ţi aminte de practica hatha-yoga care spune: dacă nu mai poţi de căldură, evocă în închipuirea ta râuri de munte şi zăpezi din Himalaia, care să-ţi sugereze răcoarea. Respii procedează invers, ei recurg la aceeaşi autohipnoză, dar îşi sugerează senzaţia ce ţi-o dă focul sau evocă arşiţa unei văi între stânci încinse de soare. Până şi savanţii din Occident au început să ajungă la rezultate asemănătoare. Am citit despre experienţele medicului englez Headlield. Iar un medic francez, dintr-un lagăr al morţii fascist, condamnat să fie ţinut douăzeci şi patru de ore afară în ger şi udat cu apă, a scăpat de la moarte, punând în practică acelaşi fenomen de sugestie. Arzând de dorinţa de a trăi şi de a se răzbuna pe ticăloşi, medicul şi-a sugestionat că se află pe Riviera şi că stă culcat pe o plajă. Spre propria lui surprindere, nu peste mult timp a simţit că i se face cald, şi astfel a trecut prin această tortură fără a suferi vreo leziune… Dar iată că am şi ajuns!

Pe o terasă largă a muntelui, adăpostite de peretele vertical al coamei muntoase, se înşirau clădirile mănăstirii scăldate în soare. Un zid înalt o împrejmuia spre sud, lăsând fără apărare, suspendat deasupra văii, un deal care culmina cu clădirea principală a mănăstirii şi a trezoreriei. Atât zidurile, cât şi clădirile mănăstirii erau colorate cu dungi verticale, roşii şi albe, care contrastau puternic între ele, indicând că mănăstirea aparţine sectei Sa-sktja-pa, lama cu glugi roşii din Micul Tibet.

— Priveşte: aici sălăşluieşte arta străveche. Vitarkananda arătă spre zidurile masive şi spre clădirile cubice care dădeau o inexplicabilă impresie de aerian, tocmai ceea ce lipseşte arhitecturii zilelor noastre cu volumele ei în formă de cutii. Observă că aici zidurile converg pe nesimţite în partea de sus, iar suprafeţele, precise din punct de vedere geometric, sunt uşor concave, dar realizate cu atâta sobrietate, în pofida materialului lor brut, încât se obţine o formă plină de nobleţe.

Daiaram cunoştea acum aranjamentul obişnuit al zonelor tibetane. Dincolo de ziduri, pe treapta de jos a mănăstirii, se aflau acareturile, atelierele, de ţesătorie, artizanat şi tâmplărie, infirmeria şi farmacia. În spate, pe o terasă plată a muntelui, şcoala, biblioteca şi capelele pentru slujbele de pomenire. În incinta acestei mănăstiri se înălţa o stâncă cu vârful retezat care constituia temelia a trei temple. Călătorii noştri se îndreptară către templul din centru, cel mai înalt.

În interiorul mănăstirii urlau nişte trâmbiţi, scoicile scoteau strigăte stridente, iar tobele bubuiau surd şi înfundat, se desfăşura o slujbă solemnă. Călugării, aplecaţi asupra unor teancuri de micuţe foi volante, împestriţate cu litere tibetane, rosteau pe un ton tărăgănat rugăciuni, cu glasuri voit joase, iar cei mai sârguincioşi răcneau atât de tare, încât răguşeau înainte de a se auzi clopotul, prin care stareţul lama vestea o pauză. Panouri mari de pânză, pe care cran pictate scene religioase, burhana, atârnau de grinzile afumate ale tavanului, fiind legănate de rafalele unui curent rece care nu părea a stingheri pe nimeni.

În curtea pătrată dintre primul şi al doilea templu se adunase o imensă mulţime de călugări, pesemne întreaga populaţie a mănăstirii. Oameni tineri, băieţandri şi moşnegi, se amestecaseră laolaltă, înghesuindu-se şi înghiontindu-se.

Categoria superioară de călugări se deosebea de celelalte prin nişte glugi curioase şi înalte eu câte o creastă miţoasă în vârf.

Toţi îi priveau eu o nestingherită curiozitate pe cei patru noi veniţi, care urcau încet galeria acoperită spre etajul superior al templului. Erau aşteptaţi de cei mai de vază lama, de stareţul mănăstirii, de astrologi, de vraci şi de înalţi iniţiaţi. Daiaram se uita pe furiş în jos la mulţimea aceea deasă care mirosea a unt rânced şi a trupuri nespălate: „Câtă risipă de forţă umană! Cugetă el. Să închizi aici, în linişte şi inactivitate, atâţia bărbaţi zdraveni! Şi asta, într-o ţară în care e atâta nevoie de mâini pricepute de agricultori şi crescători de vite, unde populaţia-i rară şi iernile aspre… Poate că, închizând atâţia bărbaţi în mănăstiri, condamnându-i să rămână celibatari, strămoşii organizatori ai societăţii au aşezat din instinct o stavilă în drumul înmulţirii, într-o ţară a cărei sărăcie nu putea asigura hrana decât unei populaţii restrânse? Dar chiar aşa fiind, era cu atât mai stupid să hrăneşti toată grămada asta de slujitori inactivi. Ce păcat că e cu desăvârşire neajutorat în problemele de economie… Câte lucruri interesante şi importante ar fi putut şti, spre a reflecta asupra problemelor vieţii…”

Ramamurti se trezi deodată la realitate, uimit de nepotrivirea dintre gândurile lui şi cele ce-l aşteptau aici…

Stareţul ieşi prietenos în întâmpinarea lui Vitarkananda, im mai mare cinste ce se poate acorda unui muritor de i i ud. Lui Daiaram îi adresă un surâs aprobator. Faţa tipic indiană a artistului, ou ochii arzători de aşteptare şi de nelinişte, cu sprâncene îmbinate şi cu o gură perfect conturată, îi plăcu bătrânului lama. Stareţul se întoarse spre cei mai bătrâni ai mănăstirii şi vorbi în tibetană, ştiind că artistul mi înţelege această limbă:

— Preacinstitul nostru oaspete, pandit şi svami Vitarkananda, ne roagă să-l supunem pe elevul său, artistul Ramanmrti, la încercarea singurătăţii. Artistul ne-a adresat aceeaşi rugăminte, printr-o scrisoare pe care am primit-o acum patru zile. Noi n-am găsit de cuviinţă să-i refuzăm.

După ce tăcu, cei prezenţi dădură din cap, în semn de încuviinţare şi înţelegere: aşa să fie!

— Conduceţi-l pe onoratul nostru oaspete şi pe elevul lui iu chilie şi împărtăşiţi-i acestuia taina ritualului. Intre timp noi vom pregăti totul jos…

Când Daiaram, fără alte veşminte decât o mantie largă care-l acoperea din cap până în picioare, apăru pe galerie, călugării, aşezaţi în rânduri, într-o desăvârşită ordine, îl întâmpinară cântând monoton şi trist.

Loviturile de timpane şi tobe se succedau într-un ritm încetinit; rânduri-rânduri, oameni, în aceleaşi veşminte roşii, se legănau în tact, iar glasurile lor tărăgănate se contopeau, înălţându-se şi coborând, într-o tălăzuire ritmată de sunete. Cu toată încordarea lui nervoasă, Daiaram se lăsă în voia influenţei hipnotice a masei ele oameni care se legănau şi cântau. Ascuţimea simţurilor lui se stingea treptat-treptat, anihilând în el facultatea de a observa ceea ce se petrece în juru-i. Legăturile cu lumea exterioară se rupeau una câte una, şi sculptorul se cufunda, din ce în ce mai adânc, într-o stranie senzaţie de ireal. Încercatele metode de autohipnoză în masă au venit întotdeauna în ajutorul religiei, a spiritismului şi a tuturor celorlalte demonstraţii ale aşa-ziselor puteri supranaturale.

Rândurile de călugări se legănau tot mai încet, iar cântecul se stingea treptat. Lui Daiaram îi fu acoperită faţa cu mantia, apoi fu luat ele mâini şi condus jos. Alaiul solemn coborî în templul subteran, tăiat în stâncă.

Tremurătoarele pete de lumină ale torţelor prinseră a alerga pe pereţii pe care erau zugrăvite, cât se poate de pitoresc, imagini ee reprezentau spiritele dezlănţuite ale iadului. Templul era plin de jertfelnice, de statui cu multe braţe şi poliţe pe care se aflau statuete reprezentându-l pe Bodhisaiva. Pe coloane atârnau măşti înspăimântătoare, cununi alcătuite din cranii şi imitaţii de piei jupuite de pe trupurile păcătoşilor.

În continuarea templului propriu-zis, subteranul dădea într-o galerie largă şi scurtă, care se termina cu un zid orb de piatră.

Procesiunea se opri. Toţi cei care-l însoţeau pe Daiaram se grupară în tăcere în fundătură, înălţându-şi torţele deasupra capului. Când îi descoperiră faţa, artistul privi în jurul său şi inima i se strânse. În stânga şi în dreapta se zăreau două deschizături negre, tăiate în piatră, dar atât de strimte, încât un om n-ar fi putut trece prin ele decât târâş, pe o parte. Aceste

crăpături înguste duceau spre celulele subterane. Cei supuşi acestei încercări erau zidiţi în interior ani de zile, şi, astfel izolaţi, atingeau cel mai înalt grad de perfecţiune. Amândouă temniţele erau goale, trecuseră ani, de când aici, la mănăstire, nimeni nu-şi mai manifestase dorinţa de a se auto înălţa pe o cale atât de înfricoşătoare.

Daiaram se cutremură când văzu alături de crăpătura neagră o lespede bine şlefuită, exact de dimensiunea deschizăturii.

Lespedea urma să fie lipită cu lut şi împinsă pe o coastă, în. Locul de trecere, rămânând în partea de sus un inie spaţiu, prin care abia îţi puteai strecura mâna. Marginea de sus a lespezii forma un fel de poliţă pe care era aşezată zilnic porţia respectivă de mâncare şi apa de băut. Întemniţatul putea să-şi ia hrana eu mâna, însă acest orificiu era prevăzut spre interior cu o treaptă, formând un cot în unghi drept, şi astfel, nici cea mai mică lumină care ar fi putut eventual ajunge în fundătura subteranului, în cazul când cineva ar fi intrat în templul de jos cu o făclie, nu putea pătrunde până în celula întemniţatului…

Stareţul se apropie de Daiaram şi-i dădu jos veşmântul care-l acoperea. Artistul rămase eu desăvârşire gol. Tot părul de pe trup îi fusese ras.! se făcuse de asemeni şi abluţiunea, spălarea corpului pentru purificare. Măcar că în subteran nu era prea rece, Daiaram tremura ea scuturat de friguri. Cu capul plecat, trecu, rând pe rând, pe lângă toţi cei care îl însoţiseră. Fiecare lama recita în şoaptă câte o rugăciune, şi când termina, îl împingea uşor pe cel supus încercării spre temniţă. Ultimul dintre ei fu stareţul. El îl stropi pe Daiaram cu apa din lacul sacru, Manasărovar, apoi, deodată, începu să strige tare, întorcându-şi faţa de la el şi făcând cu amândouă mâinile gestul. Care anunţa momentul culminant al ritualului, izolarea. Altistul, prevenit, căzu în genunchi, sosise clipa cea cumplită. Se uită neliniştit în jur până când întâlni ochii învăţătorului său. Forţa de încurajare care emana dintr-înşii îi insuflă lui Daiaram tăria de care avea nevoie.

Călugării lama intonară un imn cu glasurile joase şi disonante, şi îşi întinseră toţi deodată mâinile spre el. Guru îi făcu un semn cât se poate de discret. Copleşit de tristeţe şi leamă, Daiaram se prosternă la pământ, apoi se întoarse pe o parte şi se vârî în deschizătura îngustă. Pieptul lui bombat, cu muşchii bine

dezvoltaţi, nu trecea prin deschizătură. Fu nevoit atunci să expire aerul din plămâni şi să-şi strângă umerii. În timp ce se strecura spre bezna celulei, greutatea apăsătoare a stâncii de deasupra îi dădu impresia că pătrunde într-o capcană înfiorătoare. Daiaram îşi întoarse capul, şi dreptunghiul luminos al deschizăturii i se păru neverosimil de îngust, încât nici nu putea fi vorba să-l mai treacă vreodată îndărăt. O spaimă oarbă, animalică, îi întunecă mintea. Voi să strige, dar, ca într-un coşmar, din gâtlejul lui sugrumat nu ieşi decât un urlet nearticulat.

Daiaram se culcă pe o parte ca să iasă înapoi la lumină, să renunţe pentru totdeauna la încercarea asta nebunească. Cum putea el, un om slab de înger, vrednic de milă, să se compare cu acei giganţi ai spiritului, care petrecuseră aici ani îndelungaţi? Şi apoi, astfel de oameni au existat, oare, aievea? Poate că nu sunt decât legende?

Se pomeni într-o beznă absolută. Daiaram începu să caute pe pipăite marginea trecerii, când simţi o uşoară izbitură în creştet. Era lespedea grea care fusese împinsă înăuntru, tăindu-i astfel orice cale de înapoiere. Artistul începu să izbească lespedea, dar aceasta nu se deosebea cu nimic de restul pereţilor netezi ai temniţei, piatra nici nu se clinti. Spaima de nedescris a omului îngropat de viu îl făcu să se cutremure din creştet până în tălpi. Apoi, aidoma unui pumnal, îl străpunse gândul: „Guru n-a spus nimic despre durata încercării. Cum va şti el, cu toată înţelepciunea lui extraordinară, când va trebui să fiu eliberat? Va trebui să petrec în capcana asta ani în şir şi să mor fără să mai văd lumina zilei.” Gândul acesta îl făcu să-şi iasă din fire; căută să prindă spasmodic cu gura cât mai mult aer. Simţind că se înăbuşă în mormântul lui de piatră. În sfârşit, căzu mort de oboseală şi se pierdu într-un somn asemeni unui leşin.

După ce îşi veni în fire, mai zăcu încă multă vreme amorţit. Apoi se apucă să-şi cerceteze temniţa cu mâinile.

Îi trebui un timp îndelungat ca să-şi dea seama de forma celulei, un ou culcat cu pereţii extrem de netezi. În centrul duşumelei concave era o scurgere, un puţ îngust. În partea de sus a oului exista probabil un canal de aerisire, deoarece aerul din celulă era destul de proaspăt. Artistul găsi pe jos o rogojină şi se târî multă vreme pe brânci ca să afle un loc pe care să se

poată întinde, fără a aluneca spre centru. Mirosul de lut îl ajută să descopere gaura prin care urma să-şi vâre mâna după cană. În timp ce strecură mâna prin deschizătură să apuce strachina şi ceainicul mie de aramă, vărsă aproape toată apa de băut şi o bună parte din păsatul moale de tsampa. Înainte de a pune vasele îndărăt pe poliţă, repetă de câteva ori mişcarea, până învăţă să le treacă fără să le încline.

Daiaram era chinuit de accese de frică animalică şi de halucinaţii auditive. Adeseori, zăcând în stare de semi conştienţă, sărea ea ars pentru că „auzea” nişte glasuri. Uneori i se părea că îl strigă oameni care făcuseră parte din trecutul lui, dar mai adesea i se năzărea că aude îndepărtate gemete şi strigăte după ajutor, care răzbăteau până la el prin grosimea zidurilor de piatră. Îşi ciulea urechile, gândindu-se cu groază că mănăstirea luase foc şi că el va rămâne pe veci înmormântat sub cenuşa sinistrului. Apoi începu, să-l chinuiască muzica. Auzea parcă depănarea înceată a strunelor unei vine sau melodia unui cântec molcom venind dinspre ungherul cel mai îndepărtat al temniţei. Puţin câte puţin însă muzica se înteţea, şi sub bolta subteranului începea să răsune o orchestră întreagă, fără a-i da o clipă de răgaz. Începuse oare să audă sunetele care umplu spaţiile cereşti, pe care oamenii obişnuiţi nu le percep? Pentru a face ca muzica să înceteze, striga, vorbea sau se apuca şi el să cânte. Pe măsură ce timpul îşi continua în neştire scurgerea, în bezna şi în desăvârşita linişte de aici, sunetul propriului său glas devenea tot mai straniu. Încetă atunci de a mai vorbi singur, şi halucinaţiile auditive se curmară pe nesimţite. Artistul începu să pătrundă sensul acestei crâncene izolări. Omul pe de-a-ntregul legat de mediul înconjurător trebuia rupt de toate senzaţiile un umpleau mintea. La un moment dat el pierdea chiar şi noţiunea timpului: secundele, minutele, orele, zilele, nopţile, nu se mai deosebeau cu nimic de ceea ce fusese înainte, într-o beznă informă. Timpul s-a oprit! Şi întemniţatului i se părea aici că e chiar la hotarul dintre fiinţă şi putând să tragă cu ochiul dincolo de perdeaua cu al lovituri ciudate, ţesută de Maya din mirajul vieţii şi a simţămintelor omului în comuniunea lui cu natura… După concepţia vechilor asceţi, prizonierul trebuia să se purifice de tot ce-l împiedica să se desprindă de viaţa lui plină de deşertăciune. Asta pentru ca

sufletul său, şlefuit ca o oglindă, să poată reflecta întreaga adâncime a cosmosului.

Dar, vai, nu era decât o iluzie! Omul şi lumea care-l înconjoară formează un singur tot! Ruptura provocată nu crea nicio măreţie, şi nici nu-i dăruia forţe supranaturale, deoarece părţile nu pot fi niciodată mai mari îi cât întregul, şi un ciob, oricât de dur ar fi, nu va întrece niciodată în rezistenţă cristalul întreg. Etapele de început ale i. Olării erau probabil o bună şcoală a disciplinei, a cugetărilor aprofundate... Dar se pune întrebarea, cât poate dura această clipă de început pentru a nu aduce reale prejudicii psihicului?

Artistul nu cunoştea nimic despre descoperirile cele mai noi ale ştiinţei din Occident, care, după ce ignorase vreme îndelungată psihofiziologia, se apucase cu toată seriozitatea. O studieze în ultima perioadă. Studenţi voluntari îşi puneau în işti de scafandri cu tuburi de aer şi se cufundau în bazine iu apă la temperatura corpului omenesc. Izolaţi de obişnuitele legături senzoriale cu lumea exterioară, peste puţin timp în eşti oameni nu mai erau în stare să deosebească părţile propriului lor corp, partea de jos de cea de sus, să-şi dea seama dacă sus le e capul, sau picioarele. Omul nu mai simţea nimic şi se afunda într-o mare linişte, iar apoi în somn. Deşteptându-se, descoperea că gândurile lui se repetă la nesfârşit, deoarece niciun fel de senzaţii din afară nu le schimbaseră orientarea. Apoi gândurile deveneau dezordonate, lealitatea şi halucinaţia se contopeau, orice simţ de orientare dispărea. În general, starea lor psihică semăna cu schizofrenia, cu incapacitatea de a se concentra, de a rezolva cea mai simplă problemă, situaţie care mai dura câteva zile, după terminarea experienţei.

Încercarea întunericului aici, în Tibet, nu anihila senzaţiile naturale ale corpului, greutate, putinţa de orientare, efortul muscular şi nici simţurile, drept care Daiarau avea posibilitatea de a se concentra, ba chiar de a-şi ascuţi imaginaţia la limită.

Pe măsură ce spaimele, halucinaţiile auditive şi senzaţiile fizice i se potoleau, vederea lăuntrică îi devenea mai acută şi, o dată eu ea, în sufletul artistului renăşteau şi vechile lui nelinişti şi nădejdi. Locul cel mai însemnat al vedeniilor îl ocupa Tillottama.

Atentă şi încordată ca o căprioară în pădure, îi apărea strânsă în sariul ei negru, lângă Pavilionul leului scăldat în soare. Îi răspundea doar din priviri în care el citea tristeţe faţă de trecut şi bucuria revederii.

Sau apărea sub forma divinităţii desprinse de ea însăşi, apsara, din semiîntunericul sanctuarului, sub coloanele ce sa pierdeau în înălţimea întunecată, exprimând prin dans enigma vieţii. Mişcarea precisă a braţelor mlădioase simboliza chemarea şi implorarea adevărului. Cosiţa neagră care se încolăcea pe pământ ea un şarpe. În timp ce trupul i se mlădia înfiorat de dorinţă, sub pielea de bronz, şi ochii imenşi, pierduţi în necunoscut…

„Dănţuieşte şi plânge adevărul vieţii 1” îi spusese Tillottama, şi, cu drept cuvânt, în fiece gest atât de cizelat al dansului ei era tăinuit un simţ adânc al tuturor nuanţelor vieţii.

O amară tristeţe îl copleşea atunci. Se străduia să alunge gândurile obsedante, dar bogata lui imaginaţie de artist îi zugrăvea servil tablouri din viaţa Tillottamei, sclava cumpărată de cel puţin doi stăpâni, musulmanul şi americanul. Secvenţa de film văzută în acea seară se desfăşura luând proporţii de epopee, chinuindu-l cumplit. Atunci începea s-o urască pe femeia care-i pricinuise atâta suferinţă. Era gata să blesteme ceasul acela fierbinte de amiază, când o întâlnise la Khajurăho.

De fapt, ce voia el? Avusese norocul de a o li întâlnit pe pământ, iar ea îi răspunsese cu nădejde şi încredere! Intervenise apoi ceva îngrozitor. Nici el şi nici ea nu sunt zoi atotputernici, nimeni nu are putere asupra trecutului. Dar ce-i pasă lui de ceea ce a dispărut şi va mai dispare în trecut, de vreme ce are alături de el o mare fericire? De ce, de îndată ce îşi întinde plin de dragoste braţele spre ea, nu demon îngrozitor îi otrăveşte sângele, pricinuindu-i o liniere atât de cumplită, încât e gata să fugă încotro vede cu ochii, numai să uite? Tocmai dorinţa aprigă de a uita îl. Ninsese aici, în celula asta de piatră!

Daiaram nu ştia când i se aduce hrana, ziua, seara sau noaptea. Nu reuşise să urmărească la ce intervale de timp, de aceea nu avea nici cea mai vagă noţiune a numărului zilelor şi nopţilor petrecute în beznă şi tăcere absolută. Poate i, i va rămâne aici pentru totdeauna şi nu va mai vedea niciodată

culorile şi luminile lumii, nu va mai auzi glasurile vieţii şi nu va mai încerca bucuriile luptei şi ale creaţiei. Iar Tillottama?

Deodată simţi în el o schimbare. Era pentru întâia oară nul Daiaram se gândea la ea, nu prin prisma dragostei şi a geloziei lui, ci ca şi cum s-ar fi aflat chiar el în locul Tillottama. Aceste gânduri noi nu dispăreau, ci se înteţeau, urmărindu-l necontenit, şi atunci înţelese că sentimentele şi gândurile sale se aşezaseră pe făgaşul care ducea la victoria asupra lui însuşi.

Până acum o privise ca pe o viitoare proprietate a sa, pe care trebuie s-o smulgă din mâinile fostului ei posesor, o smulgă în aşa chip, încât să devină el posesorul absolut al iubitei, stăpân pe trecutul, prezentul şi viitorul ei. În consecinţă, furia proprietarului, care nu avea nicio putere asupra trecutului, ajungea la paroxism. Tillottama însă nu este un obiect, ea îşi urmează propria ei cale. S-o ajute, s-o! Crească de suferinţa şi umilinţele pe care le întrevedea de-a lungul neobişnuitului ei destin… Dacă el nu va izbuti să-şi biruie sufletul josnic, nu va mai fi iubit de ea şi nu va dobândi decât ceea ce merită! Însă nici forţele cerului, nici ale iadului nu-l mai puteau împiedica de a o iubi cu acea patimă cu care e în stare să iubească numai un artist.

Daiaram sări în picioare. Pentru pruna oară în tot acest răstimp, cumplita deznădejde care-l apăsa îi căzu de pe umeri ca povara de pe spinarea unui călător ce urcă din greu un povârniş abrupt. Gol şi neajutorat, zidit de viu în acest subteran, stătea în picioare, învăluit în beznă, privind plin de nădejde înainte, cu ochi care nu vedeau. Şi, încet-încet, neghiobia fără seamăn a faptelor lui i se dezvălui cu o umilitoare limpezime.

Fugise, se ascunsese în puritatea şi libertatea munţilor ca nu ţângău, lăsând-o pe tânără fată la cheremul unor afacerişti brutali şi cupizi, pentru care ea nu era decât o unealtă, o surse de venituri, folosită pe deasupra şi pentru desfătările lor senzuale.

O, nevrednic rob al unor josnice patimi! Era de mirare că înţeleptul Vitarkananda descoperise într-însul ceva care făcuse să-i consacre atâta vreme, pentru a-l învăţa ceea ce ar fi trebuit să înţeleagă din primul ceas al însănătoşirii

Simţea născându-se într-însul o forţă nouă. O amarnici ruşine îl năpădi când îşi aduse aminte câtă vreme nu şi preocupase

decât de el, de ceea ce se petrecea în sinea lui Neliniştea sa pentru soarta Tillottamei creştea cu fiecare clipă. Ce se întâmplă cu ea? Ce gândeşte oare despre el Cine e el? Un lamentabil laş care făgăduise atât de mulţi şi nu realizase nimic, care fugise ca un ticălos?... El, cari în lumina vrăjită a lunii de la Khajurăho cutezase să şi asemene cu eroii trecutului!

Amrita-Tillottama furată din patria ei... Daiaram îşi aminti de lagunele c-a oglinda ale satelor, din Travancore, de palmierii viguroşi care se înclinau deasupra întinderii azuri a oceanului, de stâncile albastre ale Munţilor Kardamon, de vântul vesel şi hoinar al mării şi de cântecele bărbăteşti ş (triste ale pescarilor din Malabar, de veşmintele albe şi uşoara ale femeilor şi de chipurile lor voioase şi deschise.

Iar Tillottama e la Lahore! Nu prea îi venea să creadă ca firma aceasta cinematografică a gangsterilor să se afle pa vastul prospect Mei, S-a aciuat mai degrabă pe la Anarkalij sau s-a ascuns şi mai departe pe undeva, dincolo de Zid. Străzi înguste şi întunecoase, duhnind a bucătărie, a fructa putrede şi a necurăţenii, milioane de muşte, zăpuşeală şi gălăgie. Femei înfăşurate într-un lung veşmânt de pânză, care le acoperă din cap până în picioare, cutreieră străzile şi li se face loc să treacă, de parcă ar fi leproase, asta pentru că niciun dreptcredincios nu-şi îngăduie măcar întâmplător să se atingă de o femeie necunoscută. Undeva, în mijlocul acestor sute de mii de oameni necunoscuţi, trăieşte ca o prizonieră, singuratică, cea mai minunată fată din India. Se apropie vara, care în Lahore e insuportabilă din pricina zăpuşelii ei istovitoare, iar Tillottama trebuie să se întoarcă acolo. Daiaram jură că nu va mai aştepta nicio clipă. De îndată ce i se v-a da drumul, va alerga în căutarea ei, şi sărbătoarea de toamnă, Onam, din luna septembrie a acestui an, Tillottama o va sărbători pe pământul natal, pe ţărmul Malabarulni!

Dacă i se va da drumul... Dar dacă nu i se va da? Sau dacă îl vor elibera peste câţiva ani? Ce pornire lipsită de orice noimă îl împinsese aici, în bezna asta mai cumplită decât haosul iniţial, ca în însuşi thamas, abisul inerţiei, opusă principiilor active ale firii, Prakrti? Da, vreme de lungi veacuri, individualismul profund al căutărilor spirituale, ritualurile şi aflarea căilor vieţii au constituit un dezastru pentru India. Iar el, un bărbat instruit, în

vârstă de treizeci de ani, un cetăţean al Indiei contemporane, o luase pe acelaşi drum arhaic... În timp ce acolo, în viaţa adevărată, stau prieteni adevăraţi, tovarăşi. Nu singur, ci înconjurat de prieteni, aşa ar fi trebuit el s-o elibereze pe Tillottama. Numai Anarendra face cât trei, şi mai e Seşaghirirao, inginer-chimist şi mecanicul-auto Arvind, prietenii lui cei mai buni. Da, la ei va face apel în primul rând. Vor elabora nu plan, cu toţii împreună... O, zei, în această clipă e mai departe de ei decât dacă s-ar fi aflat în îndepărtata Americă! Daiaram se gândea cu o nelinişte crescândă la Tillottama, fiinţă cu totul lipsită de apărare. Însuşirile ei care păreau a constitui o ameninţare pentru un bărbat sensibil la frumuseţe şi care l-ar fi putut înrobi, devenindu-i fatale, în cazul Tillottamei se întorceau împotriva ei, făcând-o teribil de vulnerabilă. Era ca un firicel de iarbă crescut la marginea miei grădini fără gard, mereu strivit sub paşii trecătorilor. Dorinţa de a scăpa de aici se aprinse în el cu o şi mai aprigă forţă. Rupându-şi unghiile, Daiaram împingea din răsputeri, încercând să clintească din loc lespedea. Simţea că nu e departe clipa când îşi va pierde minţile. Prosternat pe duşumeaua concavă de piatră îşi concentra pentru a mia oară întreaga putere de voinţă spre a-i transmite lui Vitarkananda dorinţa lui nebună de a părăsi temniţa. Respirând rar. Şi adânc, Daiaram punea în fiecare bătaie a inimii sale o chemare către guru. Din pricina concentrării prea mari a voinţei şi a repetării continue a aceluiaşi gând, începu să-l cuprindă ameţeala şi o ciudată amorţeală prinse a se ridica încet de la picioare în sus. Apoi nu mai ştiu nimic. Bezna înconjurătoare se risipi. Zăcea acum într-o lumină cenuşie de amurg, în timp ce în urechi îi răsuna un zăngănit din ce iu ce mai ascuţit şi mai puternic. Daiaram înţelese că i se apropie sfârşitul. Chipul surâzător al Tillottamei se aplecă deasupra lui, dar în ochii ei trişti citi o nesfârşită compătimire.

*CAPITOLUL 6 Grădinile Kashmirului*

Stă culcat pe un pat confortabil, neobişnuit de moale, cu o legătură peste ochi. Îşi duce mâna la frunte încercând ai smulge legătura, dar cineva îl opreşte cu blândeţe:

— Mai aşteaptă, Daiaram, curând se va însera şi alunei vei avea voie să vezi. Deocamdată, mănâncă ceva.

I se dă o ceaşcă de frişca. E nespus de gustoasă. În preajma sa aude aievea glasul învăţătorului. Se simte în culmea fericirii! Totuşi, îndoiala nu-i dă pace.

— Învăţătorule, cum de l-am auzit şi n-am simţit nimic când am fost eliberat? Sau, cuprins de o nelinişte înfiorătoare, Daiaram se aşază în capul oaselor, poate dorm şi visez?

— Acum nu dormi, dar după ee temniţa a fost deschisă, i eu te-am cufundat într-un somn adânc. Altfel, şocul ar fi fost prea puternic!

— Spune-mi, guru. Câte zile am stat în subteran?

— Douăzeci şi opt de zile.

— Numai? Eram încredinţat că am stat în întuneric cel puţin un an! Tu mi-ai auzit chemarea, învăţătorule! Şopteşte Daiaram, şi-n glasul lui tremură lacrimile recunoştinţei.

— Termenul pe care-l stabilisem era de o lună, aşa că mai rămăsese foarte puţin. Dar tu ai ştiut să-mi transmiţi sentimentele tale, căpătând, după cum vezi, o mare putere. E adevărat că ai făcut-o dintr-o uriaşă pornire de iubire. De aceea izbânda ta a fost numai de o clipă, pierzându-se apoi definitiv. Dar asta să nu te neliniştească. Tu trebuie să petreci încă două zile în chilie, ea să te deprinzi din nou cu lumea.

— Două zile! strigă Daiaram ridicându-se pe pat.

Nu poate vedea cum Vitarkananda s-a încruntat, clar după tăcerea lui prelungită, însoţită de o respiraţie regulată, înţelege că guru cugetă.

— Învăţătorule, începe el sfios, dar acesta îi apasă pieptul cu mâna, poruncindu-i să stea culcat. Apoi se ridică şi iese…

Daiaram zăcu astfel un timp nesfârşit de lung, dar asta nu însemna nimic pe lângă acea stare deznădăjduită în care zăcuse la hotarul nefiinţei, învăluit într-o beznă de nepătruns.

Vitarkananda intră pe nesimţite în chilie, apropie o ceşcuţă de buzele tânărului, îi ordonă să bea şi să stea culcat fara să se mişte şi fără să vorbească. Lichidul astringent, gros dulceag, îi provocă o senzaţie chinuitoare de febră, urmată da înţepături şi de o inexplicabilă jenă care, plecând din regiunea coastelor, i se răspândi prin tot corpul. Un geamăt involuntar îi scăpă printre fălcile încleştate.

— Aşa e bine, constată mulţumit guru. Acuma ia şi asta.

Una după alta, îi fură introduse în gură două pilule, pe care le înghiţi cu puţin lapte. Stinghereala dogoritoare dispăru, făcând loc unei energii extraordinare, care i se răspândi prin tot trupul, iar capul şi-l simţi deodată uşor şi rece. Îi puse mâna pe inimă, îi porunci să-şi strângă bine pleoapele, şi-i smulse legătura de pe ochi. Un şuvoi de raze il izbi peste pleoapele închise.

— Acum ridică-te şi deschide ochii! se auzi glasul profesorului. Cu o mişcare bruscă Daiaram se ridică pe pat. O lumină insuportabilă îl străpunse până în creier. Apucă să vadă barba profesorului şi peretele încăperii, apoi căzu cu faţa în jos, cuprins de o puternică ameţeală. Vitarkananda şedea la căpătâiul lui, netezindu-şi barba lungă şi mătăsoasă.! Daiaram se aşeză iar pe pat, sorbind cu toată făptura lui penumbra blândă minunată a încăperii. Vedea aievea! Nu mai avea nicio îndoială că s-a întors în lumea lucrurilor.

Profesorul îl urmărea cu un aer binevoitor şi calm.

— Acum ai văzut şi tu că subteranul e destinat spiritelor ram obtuze şi apatice, pentru a le face mai sensibile şi mai ascuţite. Dar să-i lipseşti pe cei ca tine de sentimentul frumuseţii lumii, înseamnă să le goleşti sufletul. Rămânerea prelungită în beznă ţi-ar fi omorât „eul”. Treapta spre auto desăvârşire ar fi fost prea neînsemnată şi obţinută cu un preţ mult prea mare. Acum ştii că drumul tău duce spre lumea oamenilor, minunată şi chinuită, luminoasă şi întunecată, bogată-n bucurii şi nefericiri. Slujeşte-o cu puterea talentului lau, dezinteresat şi tară să-ţi precupeţeşti eforturile, fără să le laşi stăpânit de răutate, invidie şi lăcomie, dar nu uita că bunătatea oarbă poate pricinui şi ea destule rele. Să ştii întotdeauna cui şi de ce îi faci binele!

Artistul îşi asculta învăţătorul cu capul plecat, ca un erou din antichitate, care, făcând pregătirile de luptă, urmăreşte cu toată atenţia iniţierea ce i se face. Vitarkananda îi ghici gândul.

— În artă, măreţia adevărată a faptei se concretizează prin smulgerea frumosului din viaţa care e adesea duşmănoasă, posomorită şi urâtă, prin săvârşirea unei munci titanice întru făurirea unei frumuseţi veritabile, incontestabile, pe înţelesul tuturor, şi care să contribuie la ascensiunea spirituali a fiecăruia. Şi nu numai atât, va trebui să te războieşti cu influenţa din ce în ce mai mare a trântorilor care cred că, printr-un truc abil, printr-o scamatorie care îi uimeşte pe proşti, pot înlocui arta cea

adevărată. Ei îţi vor respinge] căutările, îşi vor bate joc de idealul tău. Incapabili de a depune munca eroică a adevăratului artist, vor declara drept: descoperire a lor orice procedeu nou, orice îmbinare a două culori, orice trăsătură de penel sau efect reuşit de umbră şi lumină, proclamându-le drept elemente universal valabile, neînţelegând că în felul cum percepem noi natura şi viaţa nu e nimic simplu, că peste tot şi în toate există extrem de complexele înflorituri ale ţesăturii Maija, că simţul nostru pentru frumos se pierde în adâncul mileniilor trecute, de-a lungul cărora s-a format sufletul omenesc! Numai o artă adevărată poate reflecta printr-o muncă neobosită o asemenea complexitate. Acum trebuie să porneşti în viaţă, nu numai ca om de creaţie, ei şi ea luptător… Dar despre asta am să-ţi mai vorbesc când o fi să porneşti la drum. Acum, stai culcat, cugetă, reîntoarce-te la viaţă.

Vitarkananda se depărtă şi trase la o parte perdeaua. Deschizătura ferestrei din zidul gros dădea spre panorama povârnişurilor trecătorii. Umbrele asfinţitului le transformaseră în uriaşe ziduri albastre ea azurul, cu muchiile de aur şi purpură ale stâncilor. Piscuri azurii, ascuţite ca nişte colţi, se înfigeau în cerul gălbui-deschis, strălucitor.

Daiaram coborî din pat, făcu ocolul chiliei, o încăpere spaţioasă cu două banchete moi, eu o perdea, o masă joasă pe care se îngrămădeau teancuri de foi scrise de mână. Legate cu şnururi de mătase galbenă, aşezate între scândurile înnegrite de vreme. Vitarkananda îl instalase în propria lui locuinţă… Paşii uşori ai bătrânului guru. Îi tulburară şirul gândurilor.

— Curând se va înnopta şi ne vom urca amândoi în vârful turnului unde ai să faci exerciţii de respiraţie.

— Le-aş putea face şi acum. Mă simt în putere, golul din stomac mi-a trecut şi nu mai am ameţeli, răspunse cu vioiciune Daiaram.

— Până nu se întunecă, nu se poate. Eliberarea ta timpurie subminează credinţa în puterea acestei străvechi încercări. Le-am făgăduit gazdelor noastre că nimeni de aici de la mănăstire nu te va vedea. În zorii zilei, doi cai iuţi şi o călăuză te vor aştepta mai la vale, pe malul râului, acolo i-am i-am văzut pe respi. Ai să ajungi acolo singur, apoi nu trece peste coama Ladakhuhii în valea Indului. Călăuza ştie cum se poate ieşi pe

drumul Srinagarului, la apus... acolo şi-a instalat tabăra o expediţie geologică. Cercetătorii îi au şi un elicopter. Pentru o sumă serioasă de bani, un zburător te va transporta dacă nu la Srinagar, cel puţin până la autostradă... Vrei să spui că...?

— Da, guru! Daiaram îşi lăsă ochii în jos.

— Ştiu ce vrei să-mi spui, dar s-o lăsăm pe mai târziu. Fiindcă de data asta ne vom despărţi pentru multă vreme, trebuie să-ţi împărtăşesc ce anume îţi va fi de ajutor atât În munca ta, cât şi în drumul către ea, către Tillottama. Să nu te temi de suferinţă. Tu ai un suflet tare şi tocmai de a ceea suferi mai violent decât ceilalţi, deşi ai vrea s-o eviţi prin toate mijloacele. Suferinţa duce însă spre culmi, şi graţie acestui fapt întreaga omenire devine mai bună. Numai, aşa cum sunt toate în viaţă, suferinţa trebuie să aibă şi im o limită, altfel se va întoarce împotriva sufletului tău va deveni un izvor al răului. Acum, din nefericire, suferinţa omenirii nu are limită, Vitarkananda arătă spre coama care ascundea valea Indului şi îşi alătură mâinile în formă de cupă: Dacă aş putea scoate cu mâinile mele, aşa cum scoţi apa, simţămintele celor care trăiesc în valea aceea, aş ridica la cer o cupă plină de suferinţă omenească. Dacă ai putea ţine seama şi aduna laolaltă amărăciunile şi bucuriile întregii omeniri, ar ieşi un bilanţ atât de dezastruos, încât ţie, om tânăr şi puternic, nu ţi-ar veni a crede în ruptul capului, femeile au suferit întotdeauna mai mult decât bărbaţii. Au suferit începând cu vremurile în care statele cu conducere militară au obţinut victoria asupra tuturor celorlalte forme de guvernământ ale societăţii, când femeia era proslăvită din făţărnicie, dar în realitate era hăituită, dispreţuită şi asuprită, datorită faptului că e mai bună, mai duioasă, mai receptivă în faţa naturii decât bărbatul. Noi ne indignăm de ruşinoasa perioadă a evului mediu creştin din Europa, când femeile erau supuse unor groaznice torturi şi arse pe rug, acuzate fiind de vrăjitorie; dar în decursul propriei noastre istorii, n-a existat oare obiceiul înfiorător de a îneca în Cange pruncii de sex feminin? Da, aşa a fost, Daiaram, nu Ioc îngrozi! Ai ajuns şi tu la convingerea că trecutul este ireparabil. El poate fi doar uitat sau înţeles, dar cuvântul iertat nu e în cazul acesta decât un sunet gol, lipsit de sens, deoarece asupra Karmei nu au putere nici zeităţile şi ceea ce a intrat în angrenajul sorţii şi al pedepsei sau recompensei nu mai poate fi

înlăturat. Cu ce sunt mai prejos rugurile europenilor faţă de indienele Sati? În legendele noastre se cântă dragostea femeilor care s-au jertfit pe rugul soţilor lor, puţine la număr, ce-i drept, dar atât de curajoase, fanatica sau înnebunite de durere, încât au preferat să piară de această moarte groaznică, lăsând în urma lor copii şi rude, decât sa poarte într-însele de-a lungul vieţii memoria celui dragi Aceste cazuri conveneau indivizilor roşi de gelozie, care nu, se împăcau de loc cu gândul ca frumoasele care le-au aparţinut lor să rămână în viaţă după ei şi să iubească pe alti cineva. Asta e realitatea, Daiaram, şi nicidecum alta! Iar în timpul cuceririi Indiei de către musulmani, după ce mii de eroine şi-au pus capăt zilelor, aruncându-se în flăcările oraşelor incendiate, asediate, pentru a nu cădea în mâinile învingătorilor, Sati a intrat în obicei. La început a fost o modă, stabilită de prinţii de sânge, de maharajahi, apoi s-a răspândit ca o dovadă de „bonton” şi în rândul celorlalte! Caste şi pături ale populaţiei, de la brahmani la shudra. Şi, ca întotdeauna şi pretutindeni, pentru ca acest monstruos obicei să fie justificat şi să i se dovedească originea străveche din Cartea Vedelor[48], s-au găsit nişte „savanţi” care s-au pretat să falsifice istoria, un ticălos necunoscut im schimbat decât două litere ale unui cuvânt din sanscrită şi a condamnat la moarte prin foc un număr incalculabil de femei nevinovate. Acolo unde în Cartea Vedelor era scris că la moartea soţilor soţia trebuie să meargă în fruntea, arga, procesiunii, el a schimbat cuvântul în a gin, care înseamnă loc! Uneori mi se pare că omenirea a uitat, chiar de atunci, de când a dispărut matriarhatul şi cultul femeii mame, că ea nu este numai iubită, numai mamă care aduce pe lume copilul! Ea este educatoarea omului, atât a copilului, cât şi a bărbatului. Gândeşte-te la adâncimea „urciorului de aramă” şi ai să înţelegi limpede că educarea omului constituie problema cea mai importantă pentru întreg viitorul globului, mai importantă decât dobândirea prosperităţii materiale. Şi în această problemă frumosul e una din forţele principale, cu condiţia ca oamenii să înveţe să-l înţeleagă şi să-l preţuiască la justa lui valoare şi tot în acest fel să-l folosească. Iată de ce vreau să te ajut prin toate mijloacele: la început te vei războii cu cei care defăimează şi minimalizează frumosul, iar apoi îl vei făuri tu, pentru toţi cei prezenţi şi pentru viitor.

Îşi puse amândouă mâinile pe umerii lui Daiaram:

— De aceea trebuie să accepţi ajutorul meu, să nu-l refuzi dintr-un exces de mândrie sau de ruşine. Tu porneşti în spre lumea de jos, unde numai tăria sufletească, oricât îi li ea de mare, nu-ţi va fi de ajuns!

Rostind aceste cuvinte, Vitarkananda aduse dintr-un colţ ni încăperii un sipet de lemn, îl deschise şi scoase de acolo un teanc gros de bancnote:

— Poftim…

— Guru!

— E un dar din partea unor oameni care îţi sunt binevoitori ţie şi cauzei tale. Primeşte-l! Iarăşi te-ai gândit numai la tine, îl dojeni Vitarkananda, înmânându-i banii. Dacă destinul ei atârnă de primirea sau neprimirea acestui pumn de bani? Fără această femeie drumul ţi-e închis. Nu uita niciodată noţiunea numită dedublare a unicului, atotputernică în lumea asta, aminteşte-ţi de vălmăşagul de simţăminte care rătăcesc între trupul animalic şi sufletul omenesc! Tu şi Tillottama, deoarece toţi cei care iubesc cu adevărat tind să se unească într-un singur tot, veţi fi inevitabil cele două parti ale acestei unităţi. Cu cât vă veţi contopi mai strâns, mai atât mai violente vor fi şi contradicţiile ce se vor manifesta în voi. Asta să nu te mire şi nici să nu te sperie, mi te lăsa copleşit de astfel de porniri care vor părea că vă dezbină. Fata te va iubi. Inevitabil şi firesc va voi să fie a ta cu toată forţa sufletului ei deschis şi fierbinte. Ce vei face tu atunci, dacă demonii vor reînvia cu o reîmprospătată violenţă? Tillottama nu te va putea ajuta cu nimic. Cu rit va fi mai puternică dorinţa ei de a-ţi aparţine, cu atât ţi se va părea că fata nu face altceva decât să-şi amintească de propriu-i trecut.

— Aşa este, învăţătorule, strigă deznădăjduit artistul, ce sa fac? Ajută-mă!

În ochii adânci ai lui guru pâlpâi o tristeţe care nu aparţinea firii sale.

— Magia neagră nu e doar o poveste, ea există într-adevăr, Nu e desigur vorba de descântece oculte şi de filtre din buruieni, ci de altceva, cum ar fi puterea unui suflet rău şi spurcat, care le supune pe cele mai slabe. Contraponderea ei este magia albă a gândurilor bune, a dorinţelor curate, a întrajutorării şi dragostei. Dacă omul e într-adevăr tare în însuşirea acestora, ceilalţi i se

supun şi în jurul lui se creează o atmosferă de linişte salutară care respinge şi zădărniceşti forţele nefaste ale răufăcătorilor. Cândva toţi o vor înţelege şi vor începe fără superstiţii lupta cu „magia neagră” manifestare a forţelor întunecate ale psihicului omenesc! Iar eu te sfătuiesc s-o faci chiar acum şi să birui în primul rând ceea ce se iveşte în tine însuţi. Ţi-am mai spus: va trebui să urmezi calea Tantrelor. Dar hai să urcăm în turn, mal aproape de stele.

Pentru ultima oară, sub cerul verde al nopţilor Micului Tibet, Ramamurti sorbi cu nesaţ, făcând mişcări de respiraţie, inspirând şi expirând foarte încet, cu pieptul desfăcut, aerul de o neprihănită puritate al marilor înălţimi. Când se simţi reîmprospătat de un nou flux de energie, se aşeză la picioare!» lui guru, oare îi vorbi despre obârşia Tantrelor în semnificaţia) lor iniţială, nedenaturată de ceremonialurile magiei şi pseudo-ritualurile desfrâului şi beţiei..

Apărut în primele secole ale erei noastre, adică acum vreo două mii de ani, din cultul Devi, zeiţa-mamă, învăţătura Tantrelor glăsuia că Vedele fuseseră create din timpuri imemoriale, când oamenii erau cu totul altfel, mai] buni şi mai stoici. În vremea de azi, numită Kali-yuga, epoca răului sau a demonului Kali, oamenii sunt altfel, situaţi la un nivel inferior faţă de strămoşii lor. Ei tind spre rău şi| resping binele, vădind o sete neostoită pentru desfătări.

Rezultatul este că, în mod inevitabil, răul din lume creşte, naţiuni pun la cale războaie împotriva altor naţiuni, prietenia se transformă în exploatare reciprocă, iar senzualitatea rămâne singura legătură între bărbaţi şi femei.

Tantrele spun că această situaţie a lumii i-a fost predestinată de soartă. Oamenii au decăzut într-atât, încât nici nu-şi mai dau seama de decăderea lor, nu sunt în stare să vadă drumul salvării lor. De aceea, misiunea Tantrelor este de a crea un cult religios atrăgător pentru oameni prin cinci elemente (tattve), aşa-numitul „Cinci M”. După cum o otravă, care ucide, se preschimbă în mâna doctorului într-un leac, tot astfel şi omul, după ce se dedă tuturor plăcerilor trupeşti, se lecuieşte de ele sub îndrumarea pricepută a unui guru. Dar aşa cum cea mai mică greşeală în folosirea otrăvii poate duce la moarte, tot astfel pot evolua lucrurile şi urmând calea Tantrelor.

Acestea sunt poziţiile de bază ale Tantrelor, care au! Constituit în decursul mileniilor obiectul diferitelor ceremonialuri, ritualuri magice şi uneori chiar al unor tăinuite beţii, orgii mascate de un sumbru văl mistic. Şi aici exagerarea a adumbrit judecata sănătoasă, rămânând numai o umbră care justifică cele mai primitive vicii şi destrăbălări care a determinat pe mulţi indieni, care au încercat sa afle în ele revelaţia, să respingă, până la urmă, Tantrele.

Vitarkananda făcu o lungă pauză. Îmbinându-şi sprâncenele şi mângâindu-şi barba, privea cu tristeţe înaintea lui ca şi cum degenerarea inevitabilă a înţelepciunii şi denaturarea marilor culturi religioase l-ar fi mâhnit adânc.

— Şi totuşi învăţăturile tantrice au adus multe foloase, vorbi din nou guru, ele fiind cele mai înverşunate adversare pentru Sati. Pricinuirea unui neajuns de un fel sau altul unei! Rinei era privită ea fapta cea mai reprobabilă.

Tantrele încurajau recăsătorirea văduvelor, insistau asupra dreptului femeilor de. A divorţa de bărbaţii impotenţi şi interziceau ca femeia să fie privită numai ca un obiect de desfătare.

Pentru cunoaşterea omului însuşi, Tantrele au făcut un imens pas înainte recunoscând existenţa în corpul acestuia a unor enorme forţe aţipite, proprii omului şi nu dăruite de o zeitate. Cea mai de seamă din aceste forţe, pe care o putem asemui cu forţele sexului, se numeşte Kundalini, care dormitează în trupul omului sub forma unui balaur încolăcit. Este însă şi Şakti, energia naturii şi trezirea ei, care generează în om apariţia unor forţe şi aptitudini uriaşe. Din acest punct de vedere învăţăturile Tantrismului fae una cu hatha-yoga oare şi obârşeşte din ele. Vreau să-ţi atrag atenţia asupra unui pasaj din Rudraiamala-Tantra care glăsuieşte aşa: „Acolo unde există desfătare lumească, nu există eliberare. Însă pentru minunaţii adepţi ai acelei forme ale lui Şakti, care se numeşte Şri-Sundari (frumuseţea sacră), atât desfătarea, cât şi eliberarea se află între palmele lor împreunate…”

— Cât e de minunat, învăţătorule! nu se putu stăpâni să exclame Daiaram.

— Iată de ce ţi-am vorbit despre Tantrism, numai pentru această singură Tantră! Are tot ce-ţi trebuie ţie ca artist, pentru

care frumuseţea constituie sensul şi desfătarea vieţii. Dar să nu-ţi închipui greşit că drumul tău va fi uşor şi simplu. Ca orice drum drept, va fi greu şi primejdios.

— Primejdios? De ce, învăţătorule?

— Pentru că, lăsându-te pradă simţurilor, dezvoltându-le şi rafinându-le până la extrem, eşti totuşi dator să le domini. Altfel, te aşteaptă nebunia, descompunerea şi prăbuşirea sufletească. E ca şi cum ai trece pe tăişul unei săbii, peste o prăpastie plină de spectre înfiorătoare.

— Oare voi fi în stare să răzbesc, învăţătorule? Nu sunt decât un om obişnuit cu un destin obişnuit!

— Eu simt că ai să fii. Sufletul tău e susţinut de doi pivoţi, iubirea şi năzuinţa spre frumos. Şi, cum iubirea asta a ta mai înseamnă şi întruchiparea frumuseţii în toată măreţia ei, socot că eşti bine înarmat. Ai auzit vreodată despre Şoraşi-Pudja, cultul femeii?

Artistul, neajutorat, nu putu decât să zâmbească, iar guru îi împărtăşi esenţa ritualului tantric, purificarea prin frumuseţe şi dragoste.

— Şi să ţii minte, încheie Vitarkananda, că Şoraşi-Pudja poate fi repetat de mai multe ori. Însă, dacă în timpul îndeplinirii ritualului vei cădea de pe tăiş, vei fi sfâşiat de simţămintele josnice. Destăinuieşte-i tot, fără să ascunzi nimic, în felul acesta ea îţi va fi un ajutor credincios. Nu uita asta!

Apoi, după câteva clipe de tăcere, Vitarkananda se ridică.

— E timpul! Să dormi bine. Atinse cu vârful degetelor fruntea lui Daiaram, ridicată spre el. Am să le explic ospitalierelor noastre gazde că plecarea ta, fără a le fi mulţumit, a fost o necesitate vitală şi nu o încălcare a regulilor de respect şi recunoştinţă. Noi doi ne luăm acum rămas bun pentru multă vreme şi îmi pare rău. Mare e puterea cu care un suflet se leagă de alt suflet…

— Învăţătorule! şopti cu amărăciune Daiaram, simţind cum i se strânge inima. Abia acum înţelese cât de mare era dragostea şi admiraţia lui faţă de omul acesta nespus de bun, de înţelept şi de modest. Niciodată nu-l pusese în inferioritate cu superioritatea lui. Din omul acesta, mai înţelept decât toţi cei pe care îi cunoştea în India, nu emana nimic altceva decât dragoste şi o bunăvoinţă absolut dezinteresată.

— Nu mai fi amărât, aşa e bine şi pentru tine şi pentru mine. Uneori, poate, voi fi cu tine, voi veghea asupra ta din depărtare, te voi ajuta cu un gând bun. Ţine minte, fiule, că gândurile bune şi rele, murdare şi curate, îşi au viaţa şi menirea lor proprie. O dată născute, se varsă în torentul comun al acţiunilor care determină Karma, pe a ta, pe a altora, chiar şi pe a întregului popor. De aceea ţine-le, nu îngădui gândurilor nedemne de tine să înflorească. Adio!

Artistul văzu pentru ultima oară, sub sprâncenele stufoase, ochii aproape rotunzi ai lui Vitarkananda, nasul lui Im şi coroiat, barba lungă şi căruntă, pometţii puternic reliefaţi pe obrajii lui supţi. Daiaram coborî în chilia de la baza turnului, ce-i fusese indicată, şi se prăbuşi pe pat. Părea a nu trecuse decât o secundă, când simţi că un călugăr necunoscut îl şi zgâlţâie de umăr. Daiaram coborî în trecătoare, şi când îşi întoarse capul ca să arunce o privire de bun rămas mănăstirii, fu prea târziu, aceasta dispăruse în dosul peretelui de stâncă.

Ramamurti şi călăuza începură urcuşul peste creastă insoliţi de croncănitul unor păsări de pradă. Apăsătoarele zile ale greşelii lui fatale, aceea de a se fi rupt de lume, trecuseră, întoarcerea sa în chiar miezul grijilor şi neliniştilor omeneşti, pline de aşteptări şi planuri, îl silea să acţioneze rapid şi fără şovăire. Mirat de el însuşi, artistul se simţea plin de energie şi forţă. Escaladară prima creastă, apoi a doua, ajungând pe seară, cu caii vlăguiţi, pe un podiş imens, năpădit de pelin înmiresmat, încadrat de râpe galbene. Călătorii se căţărară pe un dâmb pe care erau înfipte blocuri ascuţite de piatră.

Întregul platou scăldat în razele soarelui care scăpăta se transformă într-un nemărginit luminiş auriu. Spre miazăzi, podişul era străjuit de zidul roşu-violet al unor repezişuri, dincolo de care se înălţau munţi înveşmântaţi într-o uşoară pâclă albăstruie. Dealurile din apropiere se coloraseră în ultramarin, iar cele din depărtare păreau liliachii. Mai departe, spre sud, creastă cu creastă, culoarea devenea mai aprinsă. Albastrul lor devenea din ce în ce mai vesel, mai pur. Culmile dulci, rotunjite, aminteau de faldurile unei ţesături vaporoase. Lanţurile acestea de munţi se aflau aproape de patrie. Ţara albastră te îmbia cu blândeţe, şi Daiaram simţi cum îi coboară în suflet bucuria. Nu bucuria aceea rece şi tonifiantă pe care o simţise contemplând

splendorile de gheaţă ale Himalaiei, ci alta, cu o nuanţă de tristeţe care, ivindu-se în timpul contemplării a ceva viu şi minunat, oglindeşte în subconştient simţământul unei inevitabile pierderi.

Oare ceea ce vede nu este însuşi acoperământul Maya? Întunecat şi de nepătruns jos, iar mai departe şi mai sus, ţesătura se face tot mai albastră, mai străvezie şi mai uşoară, până ce se confundă cu cerul nemărginit…

„E bine! Gândi sau simţi Daiaram. Totul va fi bine!”

A doua zi parcurseră aproape douăzeci de miile, coborând spre Ind. Văzduhul devenea mai cald, mai prietenoase deveneau şi văile acoperite cu vegetaţie, mai slab, vântul.

Şeful echipei de geologi fu foarte mirat de apariţia tânărului indian în veşminte tibetane, care, la salutul lui în ladakhă: „Djuh-le!”, îi răspunse într-o hindi perfectă. Spre norocul lui Daiaram, şeful fusese chemat de urgenţă la Srinagar şi cum elicopterul pleca aproape gol, artistul nu mai fu nevoit să-şi întărească cererea cu bani. După ce dădu drumul însoţitorului său oare luă cu el caii, Daiaram îşi petrecu noaptea în tabără, iar dimineaţa, ciudata maşină insectiformă, învârtindu-şi palele elicei, rămase suspendată deasupra Inelului, apoi porni tacticos printr-o trecătoare largă spre sud-vest. Prin partea din faţă, transparentă, a cabinei, Ramamurti privea ca într-un vis torentele înspumate, blocurile de piatră şi ţancurile stâncilor, codrii de deodari, cedrii Himalaiei, care se depărtau plutind, în defileurile adânci, aparatul era împresurat de pereţi ameninţători şi surpături de repezişuri, iar rafalele de vânt legănau elicopterul, gata gata să-l izbească de stânci. Poale că priveliştea roţilor sale, care se învârteau neputincioase în înălţime, era cea mai neplăcută…

Aparatul ateriză pe un aeroport, de la poalele coamei muntoase Pir-Pandjal, la. Şase mile de oraş. Prima victorie! Două zile în loc de două săptămâni! Deocamdată însă această biruinţă nu constituia meritul său, totul se datora sprijinului pe care i l-a dat guru. De aci încolo va acţiona independent…

Întâi de toate, un magazin de confecţii, o baie bună după abstinenţa fortuită din Tibet. Şi, repede la poştă, sosise oare în sfârşit răspunsul lui Anarendra?

Răspunsul sosise, o scrisoare voluminoasă, expediată par avion, zăcea acolo de aproape o lună. Deci, scrisoarea era pe drum încă de când izbutise a-l convinge pe guru să-l supună cumplitei încercări... Ce neghiob, ce stupid încăpăţânat fusese! Daiaram desfăcu plicul şi, la gândul ce-i fulgeră prin minte, rămase împietrit... Dar dacă... în clipa următoare toate visurile lui vor fi spulberate...

— Cât pe-aci să nu te recunosc în hainele astea europene, auzi el un glas cunoscut. Şeful geologilor era la câţiva paşi de el împreună cu un tânăr european cu păr blond şi ochii albaştri, îmbrăcat cu un costum dintr-un material subţire, „prea uşor pentru Kashmir”, îi trecu prin gând, care, cu toate că era călit după stagiul din Tibet, se îngrijise de haine mai călduroase.

Încă din zilele pe care Daiaram le petrecuse în tabăra geologilor, şeful expediţiei îl simpatizase pe tânărul artist, iar entuziasmul ce-l manifestaseră amândoi în faţa frumuseţii naturii Kashmirului,. În timpul zborului îi apropiase şi mai mult. Inginerul observă însă imediat scrisoarea deschisă din mâna lui Daiaram, ca şi expresia lui de îngrijorare:

— Iartă-mă, văd că te-am stingherit! Dar noi ne voiri mai vedea, drumurile călătorilor se încrucişează întotdeauna. Să mergem, domnule... Daiaram nu desluşi bine numele neobişnuit, străin, pe care îl rostise celălalt.

Scrisoarea începea cu un reproş. Anarendra era de părere că dacă Daiaram i-ar fi explicat totul de la început, amândoi ar fi eliberat-o pe Tillottama chiar în prima seară. Îi descria cu lux de amănunte cum s-au desfăşurat filmările pe domeniile de la Rewah. Vechiul palat de la Gowindarh, unde maharajahul îşi cocolea tigrii albi, prinşi de el, devenise locul de desfăşurare a celei de a doua părţi a filmului. Răpită din templu (Khajurălio), devadâsi (Tillottama) este adusă de către „prinţ” în vechiul lui palat păzit de tigri. Devadâsi face o încercare de evadare şi e la un pas de pieire, dar.. „Fachirul” (Anarendra) o salvează. Anarendra îi scria că Tillottama îl uimise chiar şi pe el, un neînfricat yoghi, cu extraordinarul ei curaj, până în momentul când a priceput că se petrece ceva neobişnuit cu ea. Tocmai se desfăşura acea secvenţă a filmului când, (potrivit acţiunii, devadâsi trebuia să alerge pe zidul care îngrădeşte curtea interioară în care se aflau tigrii. Ea s-a oprit la un moment dat

sus pe zid şi s-a clătinat puţin ca şi cum şi-ar fi pierdut echilibrul, speriată. Aparatul de filmat începuse să bâzâie cu înverşunare. Anarendra, care mergea pe zid în întâmpinarea Tillottamei, văzu că fata nu-şi mai reia fuga, ci rămâne pe loc, pierdută în gânduri, total absentă la indicaţiile furibunde ale regizorului. Un tigru uriaş, alb oa zăpada, cu striaţiunile lui transversale de un negru-intens, se apropie de zid, se ridică sus de tot pe picioarele-i dindărăt, chiar în dreptul Tillottamei, cu gâtul întins spre ea. Ochii fiarei de un albastru-puternic o urmăreau neîncetat, când deodată fata se apleca, întinzând mâna spre tigru. Regizorul amuţi speriat, iar operatorul continuă să filmeze neaşteptata desfăşurare a scenei. Fiara îşi căscă botul dezvelindu-şi colţii mari, îşi culcă urechile şi se lăsă pe picioarele dindărăt. Privit de sus, capul i se păru lui Anarendra turtit şi lătăreţ ca de şarpe, iar ochii aţintiţi asupra actriţei, cu o clipă în urmă dispreţuitori, poate curioşi, începură să se întunece, din ce în ce mai injectaţi, plini de răutate… Tillottama se clătină din nou şi Anarendra înţelese că dacă mai trece o secundă, tigrul va face un salt atât de mare, încât o va ajunge, sau că ea va sări de pe zid drept în ghearele fiarei. Iute ca fulgerul, Anarendra porni spre ea, o înşfăcă, străbătu, alergând, zidul, coborî cele câteva trepte ale scării şi o aduse la umbra unui smochin care creştea într-un colţ al curţii.

Cum scena fusese splendid prinsă, regizorul refuză s-o mai filmeze o dată, dându-i nişte lungi explicaţii producătorului, care venise aici împreună cu echipa. De îndată ce „fachirii” îşi jucară rolurile, el le achită suma datorată, le mulţumi în termenii cei mai călduroşi şi… le oferi automobilul până la Allahabad.

Anarendra nu bănuia că tocmai în timpul acesta, Daiaram zăcea stâlcit în bătaie, pe un pat de spital, în acelaşi oraş.

Întorcându-se acasă şi primind scrisoarea lui Daiaram, Anarendra culese de îndată informaţii prin intermediul băncii care servea interesele companiei „Orfeu”, cum se numea dubioasa firmă a producerului. Domnul Traysish pornise cu întreaga echipă de filmare la Alanta şi Elloră, iar de acolo la Bombay. Acum se odihneşte la Lonauli, o staţiune balneară nu departe de Bombay, unde a închiriat o vilă pe timp de două luni. Anarendra îi şi însărcinase pe prietenii lui din Bombay să-l urmărească pe american.

El, de fapt, nu aştepta decât o telegramă din partea lui Daiaram oa să plece la Bombay sau oriunde va hotărî acesta. Telegrama îşi luă, aşadar, zborul spre New-Delhi, înştiinţându-l pe Anarendra că Ramamurti va sosi cu primul avion de la Srinagar, că trebuie să comande două locuri pentru Bombay, că are şi bani, contrar aşteptărilor. Imediat după expedierea telegramei, artistul ieşi grăbit de la poştă şi o luă la goană cât îl ţineau picioarele spre agenţia de transporturi aeriene. Avu norocul să pună mâna pe un bilet la care tocmai renunţase un militar, dar avionul nu pleca decât a treia zi dimineaţă. Mai mult de douăzeci şi patru de ore de aşteptare! Dacă Tillottama într-adevăr nu mai vrea să trăiască?… Dacă fusese ultima oară când crezuse în libertate, bunătate şi cavalerism? Şi dacă acum se credea amăgită, deoarece nu avusese de unde să afle ce se întâmplase cu el? O, zei, la ce bun să te lamentezi, trebuie să aştepţi să acţionezi! Totuşi, felul nedemn în care abandonase lupta îl va mai face să simtă multă vreme arsura ruşinii.

— Am spus eu că drumeţii se întâlnesc întotdeauna, spuse râzând vesel geologul din Ladakh, intrând în biroul agenţiei, însoţit de acelaşi tânăr. Ai venit să-ţi iei un bilet sau l-ai şi luat? Pentru New-Delhi, desigur?

— L-am şi luat. Pentru cursa de poimâine.

— Uite şi un tovarăş de drum, domnul Ivernev. Faceţi cunoştinţă, domnilor, sculptorul Ramamurti, abia întors din Micul Tibet, şi noul nostru mare prieten, geologul rus Ivernev. Iartă-mă, dar îmi vine foarte greu să pronunţ corect şi celălalt nume al dumitale.

Ramamurti îl cercetă eu interes pe omul uscăţiv, de aceeaşi vârstă cu el, şi prea uşor îmbrăcat.

— Ai petrecut multă vreme la Ladakh? îl întreba, într-o engleză corectă, geologul rus, împreunându-şi palmele eu degete prelungi, în loc să-i siringă mâna după obiceiul european.

— O, numai o lună şi jumătate… Într-una din mănăstirile din Tibet.

— Tare mult aş vrea să ajung şi eu acolo! se însufleţi rusul. Ştii, pentru noi, oamenii cu o structură romantică, Tibetul cu mănăstirile lui rămâne un pământ misterios, bogat în cunoştinţe cu totul deosebite…

— E clar că ai citit romane de aventuri apărute în Apus! se amestecă şeful geologilor din Ladakh.

— Bineînţeles! recunoscu vesel rusul. Noţiunile formate în copilărie sunt greu de şters.

— Ai fi găsit acolo un loc minunat ca să te refugiezi de viaţă, spuse Daiaram. Aş fi de acord cu mănăstirile din Tibet ca locuri de odihnă sau de psihoterapie. Odată şi odată aşa vor şi deveni!

— Interesantă idee pentru un indian!

— Faci aluzie la religiozitatea poporului meu? Dar eu abia vin de acolo.

— Pe dumneavoastră nu v-am auzit făcând o asemenea apreciere, se adresă rusul şefului expediţiei geologice, şi spuneţi că aţi petrecut acolo două anotimpuri. Bineînţeles, nu la o mănăstire… De altfel, am glumit. Dar mi-aţi făgăduit o masă drept răsplată pentru definirea unui mineral interesant din cele descoperite de dumneavoastră, vă rog să va îndepliniţi făgăduinţa. Ceea ce am descoperit noi, merită într-adevăr o masă bună. De altfel, îngăduiţi-mi mai bine să vă invit eu pe dumneavoastră, ca descoperitor, o meritaţi într-o măsură mult mai mare decât mine. Şi îl vom pofti şi pe noul nostru cunoscut…

— Domnul Ivernev se află aici într-un scurt concediu de odihnă, explică şeful, şi ne-a împărtăşit prieteneşte multe din vastele sale cunoştinţe în mineralogie. Acesta a fost motivul pentru care am venit aici şi te-am putut aduce şi pe dumneata. Expediţia în care prietenul nostru rus lucrează în calitate de consultant îşi are acum sediul în sudul Indiei…

— Atunci îţi sunt recunoscător şi dumitale, se înclină Daiaram, fără dumneata m-aş fi aflat şi acum cel puţin la vreo două sute de mile de Srinagar.

— E întotdeauna plăcut să-ţi oferi spontan ajutorul, vorbi Ivernev cu surâsul lui întrucâtva maliţios, întrucâtva trist; când procedezi aşa, te simţi într-adevăr bogat.

— La drept vorbind, chiar eşti, ştii atât de multe! spuse geologul din Ladakh.

— Nu sunt decât un inginer ca toţi inginerii, doar că am învăţat la un institut unde inginerul de mine e dator să-şi însuşească perfect cele trei materii de bază necesare muncii practice a unui geolog, mineralogia, arta minieră şi chimia.

— E vorba de Institutul de mine din Leningrad?
— Întocmai. La noi cunoaşterea mineralogiei, priceperea de a determina repede şi cu precizie mineralele e asemănată cu cunoaşterea simptomelor unei afecţiuni de către un modic. Şi într-un caz, şi într-altul se obţine cu mijloace simple un diagnostic just, ceea ce, departe de laborator, e indispensabil… Dar nu cred ca aceste amănunte să-l intereseze pe un artist, adică pe domnul Ramamurti. Cu dumneavoastră vom mai sta de vorbă seara, după lucru. Iar mâine, daţi-mi voie să vă invit pe amândoi la o excursie prin Srinagar şi împrejurimi. E ultima mea zi liberă şi am şi comandat un automobil…
Daiaram acceptă bucuros invitaţia, ziua chinuitor de lungă va trece astfel mai repede…
Geologul rus veni să-l ia de la hotel exact la ora stabilită. La volan şedea un sikh[49] morocănos, cu barba crescută până-n albul ochilor, iar geologul din Ladakh lipsea. La privirea întrebătoare a lui Daiaram, rusul răspunse că mister Şenoi fusese reţinut din cauza unor probleme urgente, dar dacă el, mister Ramamurti nu se va plictisi în compania lui, dat fiind că nu cunoaşte de loc Srinagarul…
— Uneori e mai bine să nu cunoşti nimic şi să mergi cu ochii larg deschişi, neinfluenţat de cunoştinţele şi de gustul altuia.
Rusul îl privi o clipă drept în ochi, dar nu spuse nimic.
Nici artistul nu avusese prilejul de a face cunoştinţă cu capitala Kashmirului în drumul său spre Ladakh.! se întipări în minte, pentru toată viaţa această zi în care rătăciseră împreună, „încotro vedeau cu ochii”, prin acest oraş necunoscut pe care Thomas Moore în poemul său liric compus în secolul al XIX-lea l-a numit „raiul pe pământ”. Poeţii Indiei, musulmani şi hinduşi, au cântat şi ei, folosind epitetele cele mai subtile şi pompoase, valea Kashmirului. Este adevărat că în mare parte versurile aparţin poeţilor curteni din diferite epoci, care au făcut din simţămintele şi vorbele omeneşti arme de neruşinată linguşire. Totuşi, nici cuvintele linguşitorilor nu au putut denatura adevărata frumuseţe a Kashmirului şi a capitalei lui. „Suntem săraci, spun locuitorii Kashmirului, dar avem cele trei bunuri care uşurează inima, după cum sună un vechi proverb: apa curată, iarba verde şi femei de o rară frumuseţe.”

Trecură peste râul cu ape repezi şi răcoroase, Djelam, nu departe de moscheea Şah-i-PIamad, clădită în formă cubică; moscheia, culminând cu o săgeată ascuţită pornită din centrul ei, a fost construită din lemn, fără un singur cui. Maşina ocoli pe o şosea impecabilă muntele „Tronul lui Solomon”, un dublu con, ca un baraj la marginea sudică a lacului Dai. Ivernev şi Daiaram ocoliră pe şosea acest lac de cinci mile, mergând de la est spre vest, pentru a arunca o privire şi asupra curioaselor parcuri Nisat şi Şalimar ale unor împăraţi mongoli. Faima şi-o câştigase Şalimarul, creat la porunca unuia dintre stăpânitorii mongoli de vază -– Djalianghir, în care se îmbinau însuşiri de crâncen suveran şi de ins sentimental, iubitor de flori, de linişte şi de femei. Legenda spune, că, zăcând pe patul de moarte, când a fost întrebat de curteni ce şi-ar dori mai mult, el a răspuns doar atât: „Kashmirul”

Şalimarul, cu poienile lui verzi şi copacii umbroşi, cu bazine şi cascade în trepte pe fondul munţilor albaştri împăduriţi, îl dezamăgi pe Daiaram. Poate pentru că auzise şi citise prea multe despre frumuseţea lui incomparabilă, imaginându-şi-l într-un chip cu totul extraordinar. Şalimarul însă, cu tot farmecul său, nu era cu nimic mai presus de alte grădini celebre ale patriei sale.

După ce ocoliră lacul Dai, se adânciră din nou în oraş, mergând pe şosea, între două lacuri, lăsând în urmă la nord dealul cu cetatea Hari-Parbat, trecură din noii peste Djelam şi se îndreptară, tot pe şosea, spre apus. La vreo şase mile de oraş, şoferul se opri lângă cel de-al treilea lac, unde şoseaua se bifurca, îşi întoarse capul şi se uită întrebător la Ivernev. Geologul îi făcu doar semn spre drumul din stânga, sikhul dădu satisfăcut din cap, şi maşina o porni sprintenă pe o pantă lină, de-a lungul unui râuleţ vijelios,. Cu apa ca smaraldul.

Daiaram înţelese că au luat-o de-a dreptul spre poalele Muntelui Pir-Pandjal şi chiar în clipa în care voi să întrebe încotro anume pornesc, rusul îi explică zâmbind, puţin sfios, aidoma unui puştan, că nu putuse renunţa la dorinţa de a vizita Hulmargul. Aşezat chiar la picioarele muntelui Afarvat, Hulmargul fusese construit de englezi, care, suferind teribil din pricina căldurii din şesurile Indiei, îl foloseau drept loc de odihnă în timpul concediilor. O dată cu plecarea englezilor, orăşelul

rămăsese pustiu. Hotelurile confortabile de câte trei etaje ca şi vilele erau goale, iar vitele oamenilor de la munte păşteau în voie prin poieniţele curăţate de pietre şi destinate plimbărilor.

— Îmi plac nespus locurile de munte, dar nu cele sălbatice, ci cele rânduite pentru oameni, spuse Ivernev, deoarece în regiunile părăsite numai vremelnic, şi nu abandonate, găsesc un anumit farmec melancolic. Îmi place grozav să hoinăresc toamna, e perioada când la noi, în Rusia, natura amorţeşte înainte de gerurile iernii, prin cartierele de vile ale Istmului Karelski, o zonă întinsă, destinată odihnei, chiar lângă Leningrad, oraşul meu natal. Când istmul se goleşte toamna, sanatoriile şi vilele frumoase devin cu desăvârşire pustii, ceea ce creează o atmosferă de linişte deosebită. Ea emană din toate: din ploaia potolită şi rece, din zborul lin al frunzelor purpurii, din vuietul vântului venind dinspre mare, din legănarea domoală a crengilor de pin. Dar nicio clipă nu-ţi lasă impresia de pustiu: sub tălpi simţi aleile asfaltate, pe şosea gonesc maşini, şi într-o oră te poţi întoarce într-un oraş enorm, plin de oameni… Nu cred însă că te interesează aceste impresii personale ale mele, şi îţi cer iertare că nu te-am prevenit că vom face această mică abatere din drum. Ai fi preferat, poate, oraşul? O să ne întoarcem acolo repede!

— Te înşeli amarnic. Mă interesează foarte mult atât călătoria, cât şi conversaţia noastră, protestă Daiaram şi, după o clipă de ezitare, întrebă: Dumneata ai suferit de curând o pierdere grea?

— Cum de ţi-a venit asta în gând? se întoarse, nedumerit, rusul.

— Crede-mă, nu ştiu cum să-ţi explic… Poate ceva în expresia ochilor dumitale, câte un cuvânt aruncat din când în când, iar acum, dorinţa asta melancolică de singurătate. Un indian ar fi procedat la fel, totuşi mi se părea că un european ar căuta mai degrabă să-şi verse năduful la un pahar, înconjurat de lume, în vacarmul unei orchestre. Sau, poate, mi-am făcut o idee greşită despre europeni?

— Eu cred că există şi europeni, şi indieni deosebiţi. Şi eu dumneata s-a întâmplat ceva de te-ai refugiat într-o mănăstire tibetană…

— Da, a început cu răni fizice, boală şi slăbiciune, iar apoi am încercat să fug de mine însumi.

— Şi n-ai izbutit?
— Bineînţeles că nu. Dar acum sunt altul!
— Aşadar, nu socoţi singurătatea tristă drept slăbiciune?
— Nu, atâta vreme cât îţi aduni gândurile şi forţele, atâta timp cât îţi faci planul cum să procedezi mai departe… după cele ce s-au întâmplat. Dacă, însă, eşti convins că e pentru totdeauna, înseamnă că ţi-ai pierdut tăria. Am început să înţeleg asta după încercarea întunericului la care am fost supus.
— Încercarea întunericului? Ce-i asta? Rusul deschise o cutie masivă cu nişte ţigări lungi, neobişnuite. Pe capac se afla desenat o mândreţe de cal negru ca pana corbului. El întinse cutia lui Ramamurti şi şoferului. Daiaram refuză, iar şoferul luă cu băgare de seamă una şi, după ce o aprinse, zâmbi pentru prima oară, cucerit de atenţia prietenească, aproape duioasă, a geologului din depărtata ţară nordică.
Artistul se simţi deodată pătruns de atâta încredere în Ivernev, încât începu să-i istorisească trista lui poveste. Drumul era din ce în ce mai prost; ploile desfundaseră şoseaua, maşina era zdruncinată şi se tot lăsa pe-o parte, când şoferul ocolea gropile. Neluând în seamă neplăcerile iscate de acest drum, rusul îl asculta cu mare atenţie, reaprinzându-şi din când în când ţigara care se stingea mereu.
— Îţi doresc succes! Din toată inima! Spuse geologul şi, punându-şi mâna peste degetele lui Daiaram, i le strânse cu putere, şi îţi mulţumesc. Povestea dumitale e atât de extraordinară, încât mi se părea că nici nu era vorba de dumneata, ci de un om eu totul aparte… erou de film sau, mai curând, eroul unei legende străvechi! Aş vrea să fiu în locul dumitale… Ivernev tăcu şi îşi aprinse altă ţigară.
— În locul meu? întrebă, sincer mirat, artistul.
— Desigur! Ai un ţel precis, ai luat o hotărâre fermă, vei da o luptă făţişă. Poţi să te baţi pentru iubita dumitale pierdută, ştii unde s-o găseşti, unde s-o duci…
— Dumneata, nu?
— Eu nu pot, nu ştiu nimic şi nici n-am posibilitatea să aflu.
— O posibilitate oarecare, cât de mică, există întotdeauna. Numai să iei acea hotărâre şi să te ţii de ea cu dârzenie…
Trecură de Tangmarg şi se aflau la altitudinea de şapte mii cinci sute de picioare. Drumul era din ce în ce mai desfundat şi,

după un sfert de oră de luptă aprigă cu hârtoapele, şoferul opri maşina, făcând un gest larg, prin care îi invita pe pasageri să-şi continue drumul pe jos, ca să parcurgă restul de două mile, având de străbătut încă patru sute de metri în sus pe povârniş.

Daiaram şi rusul o apucară pe urcuşul lin, folosind cărarea cailor, aşternută chiar lângă drumul care se transformase într-un jgheab presărat cu pietroaie. Reuşiseră să ajungă cu maşina la nivelul primelor măguri acoperite cu păduri ale regiunii pre muntoase. Brazii argintii, gigantici, ai Himalaiei, de câte şaptezeci de metri înălţime, drepţi ca nişte lumânări, se ridicau în văzduhul străveziu, singuri sub bolta albastră a cerului. Puternici, încât îmbrăţişarea a trei oameni abia le-ar fi putut cuprinde trunchiul, aceşti copaci ridicau până în tării un număr incalculabil de crengi suprapuse, foarte scurte, cu ace dese şi întunecate. Stând la picioarele acestor giganţi, oamenii păreau aidoma unor pitici. Lui Ivernev, obişnuit cu copacii nu prea înalţi, din patria lui nordică, cadrul acesta îi făcu impresia de a fi fost transplantat aici din erele îndepărtate, când pământul era locuit de animale uriaşe. Îi împărtăşi această impresie şi lui Daiaram. Indianul oftă cu tristeţe:

— Sunt într-adevăr codri foarte bătrâni din vremurile trecute, care au scăpat, au rămas teferi. Fratele cel mare al mamei e pădurar, şi ştiu de la el că după tăiere, asemenea codri nu se mai refac. În orice caz, asemenea giganţi nu vor mai creşte nicicând. Se pierde ceva din ambianţa înconjurătoare, la fel stau lucrurile şi cu secvoia din America.

— Sau cu cedrii din Siberia. Şi fiindcă veni vorba, acele lor de culoare închisă îmi amintesc grozav de cedrii noştri. Ca zvelteţe, brazii din Himalaia seamănă cu ai noştri din Tianşan, dar acele lor sunt mai deschise, iar ca înălţime sunt de două ori mai mici! Dar ce minunăţie e aici! Parcă te simţi mult mai bun, spuse gânditor geologul, trăgând cu nesaţ în piept aerul minunat de munte. Pe noi, nordicii, căldura din India ne dă gata. Mâine vom fi la Delhi, unde totul e altfel, dar eu trebuie să ajung şi mai departe, în Sud.

— În Sud? Dacă nu sunt indiscret, te-aş întreba: unde anume?

— La Madras, pentru că acolo se află baza expediţiei cu care lucrez eu.

— La Madras? Dar şi eu voi fi acolo peste câteva zile. E absolut necesar să găsesc acolo nişte rude de-ale Tillottamei şi să fac demersuri pentru ca ea să-şi recapete cetăţenia. Trebuie să încep cu Madrasul, e singura cheie a problemei.

— Înţeleg. Poate că ai să-mi dai şi inie de ştire cum s-a încheiat cutezătorul dumitale plan, pe oare eu îl doresc încununat de succes. Şi, crede-mă, că nu din curiozitate.

— Unde poţi fi găsit la Madras?

Rusul scoase din portofel o carte de vizită.

— Aici găseşti tot, şi telefonul şi adresa mea. Roiapetta nu e departe de Mount-road.

— Îţi mulţumesc. Ai să ai curând veşti de la mine. Sau, dacă nu le vei avea, vei înţelege că am suferit un eşec.

— Nu ştiu de ce, dar am sentimentul că vei izbândi. Poate din cauză că în dumneata există acea fermitate de fier, care e însăşi chezăşia succesului.

În poiana verde a Hulmargului, înconjurată de dealuri acoperite cu păduri dese de cetină întunecată, sufla un vânt destul de rece care cobora de pe repezişurile stâncoase din jur. Mai sus de terasa albastră a muntelui se ridicau încă două trepte, acoperite cu zăpadă, până la creasta ascuţită de gheaţă a coamei Pir-Pandjalului.

Case de lemn, hoteluri şi magazine se înşirau de-a lungul străzii pe care nu întâlniră nici ţipenie de om, întocmai ca într-un castel fermecat. Obloanele şi uşile uitate între deschise scârţâiau şi se trânteau pocnind, bătute de vânt, sporind impresia de părăsire şi de singurătate.

Odată întorşi de la Hulmag, luară masa, apoi se plimbară cu şkiara, ambarcaţie „taxi”, pe canalele lacului Dai pe care se înşirau hoteluri plutitoare şi bacuri-vile ce se închiriau. Se despărţiră seara târziu.

Daiaram, obosit de atâtea impresii, adormi cu greu, retrăind şi depănând în minte ziua petrecută în tovărăşia noului său cunoscut, atât de străin în aparenţă, şi totuşi atât de prietenos, mai apropiat decât se întâmplă adeseori să-ţi fie o rudă.

Artistul stătea, ca de obicei, culcat, cu ochii închişi, şi imaginile i se perindau în minte, ca o peliculă de film, proiectată cu încetinitorul.

Vesele îngrămădiri de căsuţe, ghemuite una în alta, constituiau aşezări la poalele munţilor, printre dealuri cu pini. Oraşul însuşi, cu râul, canalele şi lacurile lui liniştite, cu casele de piatră a câte două caturi în care nu găseşti două ferestre la acelaşi nivel, cu acoperişuri de lut întărit pe care creşte iarba şi adesea şi tufişuri, păstra acelaşi aspect. Vedea pereţii înalţi ai canalelor, grosolan pietruiţi, cu ieşindurile caselor suspendate deasupra lor, proptite cu bârne atât de strâmbe şi de nesigure, încât, privindu-le, te lua groaza. Ştrengarii veseli înotau în Canalul Mar printre bărci şi gunoaiele aruncate din case. Apoi, prin faţa lui se perindară grădini împrejmuite cu ziduri care înaintau până în râu, grădinile de zarzavat, plutitoare pe lacuri, grădini aflate pe nişte plute de trestie, pământ şi alge, ancorate de pari înfipţi în adânc; bazarurile pestriţe cu mulţimea lor de târgoveţi, stând impasibili în faţa mărfii pe care o expuneau şi cu mulţimea trecătorilor care nu cumpărau nimic. Peste tot locul, ca oriunde în India, cerşetori infirmi, băieţandri obraznici, ţigăncuşe murdare cu feţişoare frumoase, cu trăsături regulate şi ochi imenşi.

Forfotă şi mizerie, alături de simplitate şi măreţie. Zăpezi scânteietoare, lacuri reci şi pure şi ulicioare înguste, murdare şi puturoase. Aici, în această vale minunată, înconjurată de întreaga splendoare a lanţurilor muntoase, a luncilor şi a codrilor, obişnuitele contraste ale patriei sale păreau a ieşi mai puternic în evidenţă ca oriunde. Sau poate el devenise mai receptiv…

Pe canale şi pe lacuri pluteau nenumăratele bărci ale negustorilor, în care sub prelate de pânză groasă tronau oameni cu un aer grav sau, dimpotrivă, servili, fumând tacticos hliki, una din narghilelele Orientului. Vindeau de toate: de la căciuli şi broderii, la fioroase pumnale şi pistoale. Superbe erau bărcile pline vârf cu flori. Buchete înfoiate şi proaspete, de un roşu-aprins, galbene sau albastre, acopereau ambarcaţiile înguste, în toată lungimea lor, cu mormane compacte şi înmiresmate.

Prietenul său cel nou îl uimise. Era obişnuit să-i vadă pe europeni colindând febril bazarurile şi magazinele, cumpărând cât mai multe obiecte şi de tot felul. Ivernev privea cu interes minunatele broderii, covoarele şi urcioarele cizelate, sau obiectele de lemn sculptat care fac faima Srinagarului, dar acest

interes nu-l depăşea pe cel care îl manifesta el faţă de celelalte particularităţi ale oraşului. Geologul nu-şi cumpărase nimic, deşi, după cum observase Daiaram, nu se uita la bani dacă era vorba de o deplasare cu automobilul sau cu barca-taxi. O singură dată, când un negustor înfipt le abordase barca şi întinsese în faţa rusului o superbă blană de leopard, Ivernev vădise fie o şovăială, fie un regret, pentru că, după plecarea negustorului pe care îl concediase, rămăsese îngândurat multă vreme...

Succesiunea imaginilor ce se perindau în mintea artistului se topi pe nesimţite într-o somnolenţă. Se trezi cu un minut doar înainte de a fi intrat în cameră hotelului.

În timp ce taxiul gonea pe drumul colbuit spre aeroport, Ramamurti întorcea mereu capul, încercând zadarnic să zărească maşina geologului rus. La aeroport, însă, află de ce n-a văzut maşina geologului: zborul se amânase cu două ore din pricina unei furtuni iscate în regiunea Amritsar. Probabil că Ivernev aflase despre furtună din timp. Daiaram ieşi din clădire şi se aşeză pe o bancă sub un şopron, admirând ţancurile albe ale Pir-Pandjalului, înfăşurate ici-colo cu văluri de nori străvezii. Întârzierea, o nimica toată, două ceasuri şi încă două de zbor... Se va despărţi pentru multă vreme de aerul pur al platoului cu giganţii înzăpeziţi înfipţi în azurul neasemuit de intens al cerului. De pe această ultimă treaptă, înaltă de cinci mii şi jumătate de picioare, va coborî în şesuri dogoritoare, pârjolite de un soare necruţător, înecate în pulberea şi în mirajul adierii fierbinţi sub un cer plumburiu, care apasă capetele oamenilor întocmai ea metalul acesta moale şi greu.

Apoi, căldura umedă a Bombayului. Bombayul unde se chinuieşte Tillottama!

Aeroportul se umplea de pasageri. Artistul îl zări de departe pe noul său prieten rus, înconjurat de un grup numeros de oameni între care, singurul lui cunoscut, era şeful echipei de geologi de la Ladakh. Sfiindu-se să se apropie, Daiaram îi salută pe cei doi de la distanţă, şi se grăbi să se urce în avionul supraîncălzit de soare. Abia după ce decolară, se aşezară alături pe bancheta liberă din coada avionului şi convorbirea lor avu ca subiect schimbarea intervenită în viaţa oamenilor, o dată cu posibilitatea lor de a se deplasa cu repeziciune la distanţe

uriaşe. După cum schimbările în lumea înconjurătoare se petreceau literalmente într-un răstimp de ore, tot astfel şi viaţa suferea întorsături fulgerătoare, impunând oamenilor rapide schimbări în acţiunile, hotărârile sau deprinderile lor. Nu era deci de mirare că aceste întorsături intervenite în viaţa omului, dezorganizându-i traiul obişnuit, supuneau sistemul lui nervos unor puternice tensiuni, care pretind existenţa unui psihic bine echilibrat. Dar cum condiţiile de viaţă civilizată slăbesc organismul, rezultă o discrepanţă între cerinţele noului şi starea de fapt a omului.

Avionul fu puternic zgâlţâit şi legănat în zona în care aerul rece al Himalaiei se ciocnea cu frontul de aer fierbinte al văii Indo-Gangelui. Jos, se aşternuse o pâclă galbenă, uniformă. Încă puţin şi avionul rula lin peste dalele uriaşului aerodrom al New-Delhiului. Zăduful îi şi luă în primire pe cei care coborau din avion. Daiaram îşi luă rămas bun de la rus şi se grăbi spre Anarendra şi spre grăsunul şi veselul inginer Seşaghirirao, care-i făceau semne.

— Tibetul ţi-a priit! exclamă inginerul. Ai devenit irezistibil. Tocmai ce-ţi trebuie ca să porneşti la cucerirea frumoaselor!

— Da, dacă nu ţinem seama că-s tuns chilug. Nu mi-a crescut încă părul, răspunse Daiaram.

— Sub turban nu se vede! Acum înţeleg eu de ce eşti îmbrăcat ca un maharajah.

Anarendra îl privi dojenitor pe prietenul său: cum se poate glumi când e vorba de probleme atât de serioase? Şi spuse:

— Dacă nu eşti prea obosit, am putea pleca mai departe cu avionul chiar astăzi. Am şi reţinut două locuri.

— Cum adică, tu, Seşaghirirao, nu vii cu noi?

— Nu. Anarendra mi-a spus că sunteţi destui şi fără mine. E chiar mai bine aşa, acum mi-ar fi fost greu să-mi iau liber. Totuşi, dacă va fi nevoie…

— Hotărât nu, spuse ferm Anarendra, să mergem să prânzim. Mai avem un ceas şi jumătate. Duceţi-vă şi ocupaţi o masă, iar eu văd de bilete…

Într-un colţ al restaurantului se aflau multe mese libere. După ce luară loc, inginerul îşi întoarse puţin capul, apoi îşi apăsă palma peste mâna lui Daiaram:

— Făgăduieşte-mi că-mi dai de veste dacă ai să ai nevoie de ajutorul meu. Iar acum nu mă refuza! Şi Seşaghirirao îşi scoase portofelul. Daiaram îl opri:

— Crede-mă că de bani nu am nevoie! Priveşte, am asupra mea o sumă importantă, ca un afacerist... Artistul îi arătă portofelul doldora de bancnote.

— O, zei! Faţă de aşa comoară, cele cinci sute de rupii ale mele sunt ridicole. Dar mai rămâne ceva. Întinde mâna pe sub masă.

Daiaram simţi în mână un obiect voluminos, metalic.

— Ce-i asta? exclamă el când dădu cu ochii de un ditamai pistol automat cu ţeava scurtă şi cu un trăgaci neobişnuit de mare. Oţelul armei masive avea luciri sumbre.

— La ce bun? strigă el înapoindu-i arma, cu repulsia instinctivă a indianului faţă de crimă. Noi nu putem proceda la fel cu gangsterii.

Seşaghirirao izbucni într-un râs vesel, schiţând un gest de nepăsare:

— Cunosc la fel de bine ca şi tine stupiditatea legilor datorită cărora omul cumsecade umblă întotdeauna neînarmat, iar orice bandit şi hoţ, căruia puţin îi pasă de legi, face din el ce pofteşte. Aşadar, pentru a evita o asemenea eventualitate am născocit această armă. Niciun tribunal de pe glob n-o va putea considera drept armă de foc. Priveşte! Inginerul deschise o clapă şi scoase din minerul pistolului un flacon turtit, cu un lichid opalescent. Iată ce are arma în loc de încărcător şi cartuşe. Ăsta e, pistonul care presează de jos în sus, aici e clapa care deschide ţeava o dată cu apăsarea pe trăgaci şi mai are încă un piston prevăzut cu un pulverizator. Agresorul primeşte astfel drept în bot o porţie de materie chimică usturătoare, dar inofensivă, secretul meu. Nici vorbă de omor, în schimb victorie deplină asupra oricărui inamic! Un flacon la douăzeci de „împuşcături” de astea. Şi poftim încă două. Găseşti că e rău? Ia-l că are să-ţi prindă bine!

Daiaram îşi aminti de vorbele lui guru: „Acum tu păşeşti în lumea de jos, şi numai tăria de spirit nu-ţi va fi

Îndeajuns!”, şi, zâmbindu-i cu recunoştinţă, vârî pistolul greu în buzunar.

Sosi şi Anarendra cu biletele. Cei trei prieteni au stat la masă, până când au fost chemaţi la avion. Şi, abia după ce se ridicară în aer, Daiaram se hotărî să-i pună întrebarea care-l chinuia de atâta vreme: „Cum nădăjduiesc prietenii lui de la Bombay s-o găsească pe Tillottama?”

— A şi fost găsită! răspunse cu sânge rece Anarendra.

*CAPITOLUL 7 Focul stelar*

Pe terasa acoperită care dădea în grădină, Tillottama stătea în picioare, sprijinită cu umărul de unul din stâlpii îmbrăcaţi în verdeaţă. Povârnişul dealului pe care se afla vila fusese îngrădit cu un zid de piatră, dincolo de care se înşirau vile asemănătoare, iar mai departe se vedeau alte dealuri cu copaci rari şi se zărea lucind vag şoseaua netedă care duce spre Bombay şi spre ocean. Producerul Traysish o adusese aici, la marginea localităţii balneare Lonauli, după ce luările de vederi ale filmului fuseseră terminate. Incidentul de pe zidul de la Gowindarh, când fata, supunându-se unui impuls momentan fusese pe punctul de a sări în ghearele tigrului, îl pusese pe gânduri pe american. Se hotărâse, aşadar, s-o lase pe „steaua” lui să se odihnească şi să-şi mai acorde şi lui ceva distracţii, punându-şi totodată la punct unele afaceri la Bombay. Nu putea să nu-şi dea seama că după şederea lor la Khajurăho, Tillottama se schimbase, era mai tristă, mai dură şi că fiecare zi ce trecea o înstrăina şi de vechile-i obiceiuri, şi de dânsul, fără ca ea să manifeste însă o rezistenţă făţişă. Această pasivitate dispreţuitoare îl făcea să turbeze.

Şi acum, de pildă, Traysish ieşise pe terasă în papuci moi, urmărindu-şi pe furiş „steaua”, pierdută în gânduri, cu desăvârşire absentă la tot ce se petrecea în jur.

Părul ei negru cu reflexe albăstrii nu era împletit în cozi, ci ridicat după moda europeană, încolăcit pe creştet într-o torsadă mare care părea mult prea grea pentru gingaşul ci gât dezgolit.

Traysish o privi, comparând-o cu noua lui cunoştinţă, italianca Sandia, şi o întrebă, iritat:

— Ce-i cu tine? Eşti bolnavă? La ce te gândeşti într-una?

Tillottama tresări surprinsă.! se păruse ci în întrebările lui Traysish vibrase o nuanţă de compasiune,

Cu palmele împreunate a implorare şi cu capul plecat, Tillottama se lăsă pe genunchi:

— Dă-mi drumul, stăpâne! Tu singur ai spus că ţi-am adus mult mai mulţi bani decât i-ai plătit bătrânului Sohrab. Nu mai pot, tânjesc. Atâta timp cât sunt pe pământul ţării inele, am putinţa de a-mi regăsi pământul natal pierdut, şi poate şi rudele. La ce-ţi trebuie o simplă dansatoare neagră? Văd cum te uiţi la italianca aceea minunată, asta e o femeie pentru tine. Lasă-mă să-mi urmez calea şi am să-mi amintesc cu recunoştinţă de tine toată viaţa…

Traysish tăcea.

Ea îşi înălţă fruntea şi câţi ironia mută din ochii lui, mult mai elocventă decât vorbele. Tillottama se ridică. Traysish aprinse o ţigară:

— Şi care e, mă rog, calea asta a ta? O casă de toleranţă? Nu, eşti prea scumpă pentru aşa ceva! Râse el cu răutate.

De după zid se auzi un fluierat vesel.

— Iată-i pe prietenii tăi, italienii! Fugi la ei, fetiţo, şi nu te mai gândi la prostii. Zău că nu-ţi doresc răul! Roagă-i să mă scuze, dar trebuie să plec chiar acum; rămân peste noapte la Bombay.

— Tama, Tama! o chema un glas sonor.

— Ţi-am mai spus, Lea, să nu-i mai zici Tama. Cică tama înseamnă „dorinţă”. E ceva prea intim!

— Nu mai bombăni, Cesare. Nu-ţi prieşte căldura! Fata asta e personificarea, dorinţei, şi niciun bărbat adevărat n-ar putea contesta asta!

— De contestat, nu, dar aşa ceva nu se strigă pe stradă!

— O stradă în care nu e nimeni şi nimic, în afară de nişte vile goale…

— Hai, nu vă mai certaţi, copii, interveni Sandra, serioasă, uite-o pe Tillottama. Imediat o să-l vedem pe Cesare contorsionându-se ca un scamator şi trăgând focuri din colţul ochiului stâng. Ce comici sunt bărbaţii în faţa femeilor frumoase.

— Şi mai ales când nici nu-şi dau seama de asta, adăugă Lea,

— Destul cu calomniile, sunt la limita răbdării!

Şi Cesare o salută pe Tillottama într-o engleză înfiorătoare. Ca întotdeauna, Sandra îi veni în ajutor:

— Azi rulează un film nou, unguresc, care a ajuns aici în chip inexplicabil. Ne-a atras faptul că artista seamănă cu Lea. Hai să mergem s-o vedem pe Lea la cinema!

Tillottama acceptă, şi toţi patru o porniră spre centrul orăşelului, pe strada năpădită de o iarbă aspră. Traysish nu se mai temea că vedeta lui va fugi de aici, şi cum avea încredere în italieni, o lăsa uneori să iasă singură cu ei. Ea era însă convinsă că de după arbuşti sau din umbra caselor o urmăreşte o iscoadă, şi nu greşea…

— Să ştii însă că nu admit să te săruţi în film cu altul! declară Cesare.

— Interesant, şi ce ai să poţi face?

— Am să trag în ecran!

— Cu un tubuleţ cu vopsea?

Italienii izbucniră în râs. Sandra traduse convorbirea, şi Tillottama surâse cu tristeţe,

— Apropo de tubul cu vopsea, spuse Cesare. Când mergem data viitoare la Bombay am să cumpăr un colt adevărat. Am rămas cu un sentiment dezagreabil după aventurile noastre din Africa de Sud. Am impresia că de jur împrejur mişună ceva spurcat care nu aşteaptă decât să faci un pas greşit…

Sandra se adresă pictorului:

— Ştii, Cesare, eu am senzaţia că parcă am fi toată vremea urmăriţi. Nici în orăşelul ăsta liniştit nu mă simt bine.

— Ce sensibili sunteţi amândoi, râse Lea. Cesare a devenit capitalist şi îi e frică să nu fie prădat. Zău că era cu mult mai bine când n-aveam bani. Nu m-am aşteptat să primim o asemenea sumă de la Callegari, şi închipuiţi-vă că e încă departe de a fi tot!

— Bine, să zicem că eu mă tem de bandiţi, dar Sandra? se încruntă Cesare.

— Sandrei îi e frică de americani, de patronul Tillottamei. Se simte, în general, vulnerabilă în faţa bărbaţilor demoniaci. Amintiţi-vă de profesorul turc de la Capetown! Cât despre Traysish, de cum îi aruncă o privire, ea îşi şi găseşte de lucru cu o ţigară, sau se grăbeşte să se aşeze jos.

— Ai o limbă imposibilă, Lea, râse Sandra. Dar vă rog, nu mă distrageţi de la convorbirea mea cu Tillottama. Nu ştiu de ce e veşnic tristă, Am impresia că tot timpul o urmăreşte din spate o umbră ameninţătoare, cum de altfel ne urmărea şi pe noi în Africa. Sau asta mi se pare pentru că e atât de frumoasă, cum nu se mai poate!

— Asta-i conform teoriei tale despre pieirea frumuseţii si înfruntarea ei cu viaţa, interveni Lea. Dar să ştii că ea este mai prejos decât tine; tu eşti prea modestă, Sandra. Sunt convinsă că Tillottama îmbrăcată europeneşte n-ar face cine ştie ce impresie. Ce părere ai, Cesare?

— 39–22–43 la o înălţime de 162, după socoteala noastră europeană, sau cinci picioare, cinci ţoii după cea americană, declară sigur de el Cesare.

— Vezi că e prea mică?

— Iar dumneata, Cesare, îl dojeni Sandra, vorbeşti ca un angajat al unei agenţii de reclamă; m-ai readus în atmosfera vremurilor trecute şi a spiritului lui Flaiano!

— Eşti bolnăvicios de susceptibilă faţă de tot ce e legat de fotografia de reclamă, Sandra, observă Lea, nu-i nimic, are să-ţi treacă. Dar oare, nu vi se pare, prieteni, că nu se cade a vorbi de cineva prezent într-o limbă pe care n-o înţelege?

— Ca întotdeauna ai dreptate, Lea! Şi Sandra se strădui toată seara s-o distreze pe Tillottama.

Filmul rula cu subtitluri în indiană, şi italienii nu pricepură mare lucru în afară de subiectul lui relativ simplu ca psihologic şi de jocul bun al unor actori simpatici. Sandra privea furiş spre Tillottama. Filmul o tulburase grozav. Nu văzuse prea multe filme europene şi dintre acestea, cele mai multe de aventuri, cu gangsteri şi cu poliţişti viteji, sau superfilme istorice, despre trecutul Occidentului, prea puţin cunoscut de ea. Văzuse şi câteva filme în care fie un milionar care călătoreşte incognito, fie fiul unui bogătaş, se îndrăgosteşte de o fată simplă, o salvează de diferite primejdii sau o scoate din sărăcie şi face din ea o doamnă din lumea mare, o mare actriţă sau o femeie răsfăţată.

Peste tot eroinele erau urmărite de un noroc uimitor: indiferent dacă se aflau în ghearele unor gangsteri, în haremurile Orientului, în captivităţi la inamici sau în puterea unor ticăloşi, izbuteau să rămână neprihănite, virtuoase şi curate, pentru eroul filmului. Era o înşelăciune vădită, Tillottama cunoştea doar prea bine viaţa reală.

Acest film unguresc însă înfăţişa soarta obişnuită a unei tinere perechi. Aici oamenii nu se bizuiau decât pe ei înşişi, nu considerau drept nenorocire munca de fiecare zi, ştiau să

aprecieze plăcerile simple ale vieţii şi se bucurau de dragostea multor prieteni. Asta era tocmai viaţa la care visase întotdeauna Tillottama, iar după ce-l întâlnise pe sculptorul Ramamurti, visurile ei confuze începuseră să capete realitate. Soarta însă o obliga să-şi continue rolul minor de obiect frumos, cumpărat pentru desfătare şi expus vederii, pentru bani. Chiar dacă nu direct, ca la barul de noapte, ci în realitatea fantomatică a peliculei de film, într-un fel sau altul, ea slujea acestui scop.

Când sosise la Khajurâho, chiar din prima zi, dăduse cu ochii de Daiaram.

Sculptorul se afla cocoţat pe o cornişă, într-o poziţie atât de nesigură, încât inima fetei bătuse, fără să vrea, cu toată puterea, de grijă pentru acest necunoscut. Artistul nu purta decât o legătură în jurul şoldurilor şi ea îi admirase, fără voie, picioarele frumos formate, umerii largi şi ţinuta dreaptă de sportiv. În aceeaşi seară, rătăcindu-se prin galeriile templului Vişvanath, Tillottama îl surprinse în faţa statuii Surasundari. Avea aerul că se închină frumuseţii ei, şi cum s-ar fi putut interpreta altfel acel elan neprecupeţit de extaz. Atunci fugise ruşinată, înţelegând că fusese martora unui spectacol foarte intim. A doua zi, când îl întâlni pe Ramamurti lângă sculptura cu leul, citi în privirea lui acelaşi extaz, adresat de astă dată ei. În ceasul de neuitat al primei lor întâlniri, îşi văzuse, pentru prima oară în viaţă, frumuseţea chipului oglindită în adâncul ochilor lui. Ea este, aşadar, în stare să-l inspire pe un bărbat, să-l facă să creeze o mare operă de artă, aşa a înţeles ea că stau lucrurile atunci, şi asta i-a confirmat-o însuşi Daiaram mărturisindu-i iubirea, nu prin vorbe, ci prin puterea sentimentului care se vădea dincolo de cuvinte. Ea ar putea sluji drept model pentru sculpturi şi tablouri de aceeaşi valoare ca acele străvechi opere de artă, din care emana puterea frumuseţii şi a iubirii, exprimând marea capacitate de creaţie a făuritorilor lor, aducând în acelaşi timp mângâiere oamenilor pe anevoiosul lor drum prin viaţă…

Tillottama urmărea filmul cu nespusă tristeţe. Eroina cea veselă, veşnic gata să râdă, venise să se scalde împreună cu iubitul. Fata, în costumul de baie roşu cu buline albe, care se armoniza perfect cu părul deschis şi cu pielea ci bronzată, aurie, de nordică, îl tot tachina pe drăguţul ei până ce se pomeni

înşfăcată de două braţe puternice şi ridicată în aer. Amândoi râdeau nepăsători, uitând de tot şi de toate. „Cât de liberă e femeia europeană în comparaţie cu noi! Gândi Tillottama, cu ochii la adorabila ştrengăriţă care semăna într-adevăr cu mica italiancă Lea. Ea îşi poate îngădui să rămână nepăsătoare ca un copil şi în asta nu e nimic extraordinar, îşi pune un costum care, dacă l-aş purta eu, oamenii ar arunca în mine cu pietre, şi acceptă cu toată demnitatea omagiile bărbaţilor. Dar şi aceste omagii se manifestă altfel decât la noi, pentru că europenii sunt obişnuiţi cu trupul neacoperit al femeilor şi au învăţat să vadă în el frumuseţe, nu să cântărească anumite detalii care stârnesc poftele. Pe câtă vreme eu, în filmele mele, trebuie să mă las fotografiată goală ca cele din «casta a cincea», intangibilele care nu aveau dreptul să-şi acopere trupul cu veşminte, spre a nu fi la fel cu oamenii din castele superioare. Să mă descopăr în faţa privirilor murdare, infame ale unor trândavi cărora nu le place nimic şi care nu cred în nimic…”

În clipa aceea dorinţa de a-l vedea pe Daiaram fu atât de puternică, încât simţi în inimă o durere fizică. I-ar fi spus că acum, după ce se simţise învăluită de suflul entuziast al sentimentelor lui, ea nu mai poate trăi astfel. Daiaram dispăruse, pesemne că Traysish îi istorisise tot ce ştia despre ca, mijlocul cel mai sigur de a-l îndepărta pe un bărbat. Şi el dispăruse pentru totdeauna!

Tillottama nici nu prinse de veste când şi cum se terminase filmul şi abia apucă să-şi ascundă faţa pentru ca nimeni să nu-i observe lacrimile. Mergea spre casă, silindu-se să răspundă la glumele italienilor. Aceştia, mergând alături, vorbeau încet între ei. În faţa vilei, se desprinse de lângă zid silueta înaltă şi întunecată a lui Ahmed. Acesta se duse să descuie poarta, iar Tillottama îşi luă în pripă rămas bun de la italieni.

Tăcută şi însingurată, Tillottama şedea pe marginea unei otomane joase, sub trofeele pline de praf, care împodobeau „colţul de vânătoare” al holului. Alături, într-un rastel din lemn de mahon, se aflau arme şi puşti, dar nu de butaforie, ci adevărate, aparţinând lui Traysish, amator de arme de foc, şi de arme albe. Cândva el îi dăduse lecţii de tir pentru filmul Suverana thugilor.

Tillottama întinse încet mâna, scoase din cuibul rastelului o puşcă grea cu ţeava scurtă, încastrată în lemn. Capătul brunat, cu o cătare în formă de inel, era pironit asupra ei ca privirea fixă a unui şarpe veninos. Şi, ca şi atunci la Gowindarh, îi fulgeră prin minte acelaşi gând, provocându-i aceeaşi ameţeală.

Inima Tillottamei se strânse de mâhnire, o mâhnire atât de adâncă, încât toate se depărtară şi-i deveniră indiferente, în afară de gura neagră a ţevii. „Probabil că va fi dureros...” se gândi ea cu un pic de teamă. Dar în clipa următoare se învioră, curajoasă, va dura foarte puţin. Şi atunci nefericita ei viaţă se va curma pentru totdeauna, o dată cu toate greşelile, decăderea, ruşinea şi dorul după cele ce nu se împliniseră şi nu se vor mai putea împlini... Tillottama îşi puse arma pe genunchi şi întoarse închizătorul cu arc dur. Acesta se deschise, ţăcăni încetişor şi se retrase îndărăt. Dedesubt, ca un dinte de cobră, se arătă căpşorul ascuţit al glontelui. Fără grabă, ca în somn, băgă cartuşul în ţeavă. Închizătorul ţăcăni din nou scurt, ascultător.

Dar deodată în faţa ochilor ei apăru Daiaram, cu surâsul lui sfios şi extaziat. Ciudata amorţeală şi tristeţea care o copleşise ca un narcotic se curmară brusc, şi inima începu să-i bată fierbinte, precipitat.

„Tu exişti şi ai să vii! Îşi spuse ea. Iar dacă nu, voi porni eu să te caut! Şi dacă ucigaşii îmi vor curma viaţa, nu-i nimic... Voi muri pe drum spre tine, cu vântul libertăţii în plete, cu picioarele umede de roua zorilor. Dar nu aici ca într-o cuşcă, ferecată ca o fiară!” Tillottama se îndreptă de spate şi îşi înălţă capul privind în beznă spre tavanul înalt. Se liniştise, de parcă artistul dispărut i-ar fi făgăduit într-adevăr că va veni.

Un strigăt înăbuşit o făcu să-şi întoarcă privirea spre uşă. În dreapta, la intrarea în coridorul de jos apăruse Asan, un omuleţ scund şi gros, ale cărui atribuţii îi erau necunoscute şi de neînţeles. Un fel de secretar şi om de încredere al lui Traysish... Asan strigă după ajutor, iar în pragul holului se ivi Ahmed.

Tillottama ridică arma. Ahmed se aruncă spre ea cu dinţii rânjiţi. Ea nu voia decât să-i tragă o sperietură, dar nu avea habar de piedică. Aproape că nu atinse trăgaciul şi împuşcătura izbucni. Ahmed căzu jos, iar Asan începu să urle ca un turbat, acoperindu-şi faţa cu mâinile. Surprinsă, Tillottama azvârli cât colo arma, pe care Ahmed, viu şi nevătămat, o şi înşfăca,

mormăind pe înfundate blesteme printre care ea desluşi bherini! Ceea ce înseamnă în indiană „lupoaică”.

— Hat djao! Afară! Strigă ea autoritar, sărind în picioare. Cele două siluete albe se retraseră ameninţând-o că se vor plânge patronului. Tillottama izbucni în hohote de râs.

Şi continuă să hohotească până înţelese că nu se va putea opri. Vârându-şi în gură un colţ al vălului, fugi sus la ea, se aruncă pe pat râzând şi plângând, simţind astfel în suflet o mare uşurare după ceasul de grea cumpănă prin care trecuse.

— Nu crezi că ar fi timpul s-o luăm din loc? Lea se tolănise leneşă într-un fotoliu al terasei, care cam aducea cu cea din vila lui Traysish. Ei nu mai pot face nimic pentru mine!

— Tot e bine că şedinţele astea de sugestie te-au mai liniştit şi că Sandra şi cu mine ţi-am putut povesti tot, fără ca tu să te sperii.

— Şi prăpastia neagră s-a umplut, aprobă din cap Lea, dar numai aşa, ca dintr-o carte. Parcă aş fi citit toate astea şi apoi mi le-am închipuit. O explicaţie însă tot nu există.

— S-o lăsăm în plata domnului! Numai tu să fii cea dinainte, draga mea!

Duioşia profundă care vibrase în glasul lui Cesare o mişcă.

Toţi trei se aflau în India de aproape trei luni… Se duseseră întâi la Institutul de parapsihologie din Ganganagar, unde se cercetau tot soiul de fenomene psihice inexplicabile. Cum însă directorul, profesorul Banerji, lipsea, fiind plecat în Rusia, la Moscova, în institut, un mic colectiv de entuziaşti, nu rămăseseră decât doi colaboratori. Ceilalţi cinci erau plecaţi care încotro, în vacanţă, o dată cu sosirea garmiului, perioada de călduri a anului, Italienii se întorseseră la Bombay şi veniseră aici, la Lonauli, la un institut yoga, întemeiat de cunoscutul svami Kuvaliananda. Nici aici nu a putut fi descoperită enigma îmbolnăvirii Leei, dar şedinţele de sugestie, liniştitoare, o ajutaseră să-şi recapete echilibrul sufletesc. Cesare era mai convins ca oricând că întreaga vină o purta coroana neagră; totuşi presupunerile pe care şi le exprimase cu prudenţă, nu găsiseră o confirmare nici la parapsihologi, nici la savanţii din Lonauli. Cesare înţelese că încercările de a face ca psihologia umană să se dezvăluie „din ea însăşi”, fără observaţii asupra naturii, lipsiseră aceste investigaţii speculative de baza aceea

solidă, a comparaţiei şi a experimentării, pe care o posedă ştiinţa europeană, care deocamdată înainta foarte. Încet în domeniul psihologiei. Artistul începu să viseze la o întrevedere cu un erudit savant european de tipul enciclopediştilor, care devin an cu an mai rari pe acest pământ.

— Eu ştiu la ce te gândeşti acuma, Cesare! exclamă Lea. Ţi-ai adus aminte de Gauganagar. Aşa-i? Cesare dădu afirmativ din cap,

— Un orăşel ciudat, cu vânt şi praf, la marginea unui deşert, spuse Sandra. Insuportabil de cald chiar din luna mai.

— De ce ciudat? surâse Cesare.

— Pentru că are farmecul lui. Lume puţină, vecinătatea cu pustiul, vântul oare vuieşte fără încetare fac ca acest Gangtoagar să dea impresia… ah, cum aş putea să mă exprim?

— Că timpul s-a oprit în loc! rosti cu hotărâre Lea.

— Da… mai curând că a rămas în afara timpului.

Apoi Sandra adăugă:

— În astfel de orăşele trăiau proto indienii şi supuşii lui Alexandru Macedon. Cu siguranţă că adânca lui ancorare în vremurile trecute constituie tocmai ciudăţenia orăşelului. Şi la noi în Calabria sau în Apulia există asemenea locuri. Pe câte un promontoriu sau un platou dai de ruinele unui templu din antichitate, doar şase-şapte coloane, cu câte o frântură de fronton; o iarbă aspră şi uscată care foşneşte trist, bătută de vânt, la fel ca acum o mie de ani. Singur cu marea nemărginită, cu norii, cu lumina fierbinte a soarelui, ai sentimentul că toate astea îţi sunt familiare, apropiate, că îţi aparţin. Te simţi făcând parte din infinitul trecutului şi al viitorului care s-au întâlnit pe o linie de hotar subţire de tot şi că acest hotar eşti tu. Nu ştiu cum să vă explic mai bine. Apoi faci câţiva paşi şi dai peste o şosea pe care gonesc nebuneşte maşinile. Undeva, pe sus, uruie un avion mare. Atunci te uiţi câteva minute la toate astea, din afară, de parcă ai fi venit dintr-o altă lume, şi totul ţi se întipăreşte în minte cu atâta claritate, cu atâta prospeţime…

— Sandra, eu am încercat acest sentiment, spuse Lea, îţi aduci aminte, când am trecut de Suratgarh, de gospodăria aceea de stat pe pământul unui pustiu irigat. Tractoare ca nişte elefanţi de luptă, jeturi de apă ţâşnind din acele aparate de

stropit rotative, miros de vegetaţie proaspătă! Şi nu sunt decât cinci ani de când ruşii i-au ajutat să înjghebeze gospodăria asta!

— Da, au retezat o bucată de pustiu. Şi pământul a devenit o grădină.

— Bine, impresii din călătoria asta am cules noi pe toată viaţa, dar parcă era vorba să hotărâm ce facem mai departe?

— Tutorele şi patronul nostru cel cu picioarele pe pământ, sahib Pirelli, nu ne îngăduie să fim romantici, spuse râzând Lea, să vorbim deci serios. Eu sunt sănătoasă ca un… ca un tigru…

— Aş zice mai bine, ca o tigroaică!

— Admit, comparaţia nu-i rea! Făcând o săritură, Lea se cocoţă pe balustrada terasei.

— Lea, nebunatico, se sperie Sandra, ţi-ai şi închipuit că eşti o tigroaică. Ai grijă să nu aterizezi drept în grădină!

— N-are să se întâmple nimic. Treceam drept o persoană cu reflexe rapide şi coordonare bună în mişcări. Cesare are dreptate, sunt o pisică sălbatică!

— Niciodată n-am spus asta.

— Fie şi aşa! Principalul este că sunt sănătoasă şi că nu mai are niciun rost să fiu târâtă toată ziua bună ziua pe la psihiatri, fie ei şi indieni. Sigur! E timpul s-o ştergem de aici, din staţiunea asta plicticoasă.

— Sunt de acord să plecăm. Sandra şi cu mine nu ne-am pierdut vremea. Sandra mai ales, a devenit o adevărată expertă în arta antică indiană.

— Obişnuita înclinaţie a artiştilor spre exagerare, se întoarse Sandra cu o mişcare leneşă spre Cesare. Este adevărat că am văzut multe lucruri interesante, atât de multe, încât mi-am dat seama cât de limitată o instrucţia noastră istorică. Fără Asia nu putem pretinde că înţelegem istoria omenirii şi nici a artei.

— Ai un geamantan plin doldora cu caiete de notiţe, zâmbi Cesare, şi tot nu-ţi ajunge. Au fost date uitării până şi amazoanele; cineva a jurat să scrie o carte despre ele…

— Lasă că şi tu ai un teanc de albume greu cât toate zilele, cu aceleaşi temple şi muzee ca şi caietele Sandrei, o apără Lea, voi mă lăsaţi frumuşel pradă vracilor lecuitori, şi între timp…

— Nu te plânge, draga mea, nu ţi-au scăpat chiar atât de multe. Dar încotro să ne îndreptăm acum? Ce-ar fi să mergem la Madras, centrul culturii Indiei de Sud?

— Foarte bine! bătu Lea din palme, bucuroasă. Iar de acolo să mergem la Şantiniketan, Universitatea de artă Tagore, unde se învaţă la umbra copacilor, ca în antichitate. Singurul lucru prost e că o să fie cald.

— Dacă ne simţim obosiţi, plecăm spre nord, n-am fost prin părţile alea, măcar la Delhi.

— Nu mai am ce adăuga, planul e gata. Să vedem numai ce spune şi doctoral nostru în arte, Sandra! Poate că are o altă idee? De ce taci, doctore?

Tolănită într-un jilţ de răchită, Sandra privea gânditoare spre întinsul pustiu şi spre strada scăldată în arşiţă. Cuvintele lui Cesare despre amazoanele uitate o făcuseră să depene în gând impresiile culese în timpul şederii în India. Desigur, avusese noroc. Dacă te gândeşti să te apuci de un studiu istoric serios asupra dispariţiei supremaţiei feminine

— A matriarhatului, nu te poţi lipsi de India antică.

O trăsătură importantă a filosofici ei este că socoate femeia ca element de bază activ al naturii, iar bărbatul, oa element pasiv. Şakti, cuvânt care înseamnă, ad-literam, energie, este principiul feminin şi lui i se închinau oamenii, el fiind întruchipat de către Devi, mama divină, de Kurnari

— Fecioara, sau de Kali, distrugătoarea răului. Sandra o văzuse în multe temple pe Kali reprezentată călare pe un monstru semănând cu un leu, repezindu-se să lupte cu demonii. Şi întotdeauna în urma ei goneau credincioasele sale însoţitoare, cu ghioagele avântate, yoghinele, amazoanele Indiei. Nici că s-ar fi putut găsi o mai bună confirmare a presupunerilor Sandrei.

Dmvidienii au dat dovadă de mare înţelepciune, asemănând femeia cu focul vieţii care trezeşte, îndrumă şi formează forţele naturii şi, ca mamă, ocrotitoare, educatoare şi îndrumătoare a căii către ceea ce este frumos şi folositor. O astfel de reprezentare a femeii nu o va respinge astăzi niciun om cult din Orient sau Occident.

De mai bine de trei mii de ani oamenii au ajuns la maturitate în privinţa înţelegerii frumuseţii corporale. Idealul creat de ei din antichitate, reprezentat printr-un trup puternic, este răspândit de la Marea Mediterană până în valea Indului: cultura Cretei, Feniciei, Mohenjo Daroului şi Anauului. În fâşia aceasta de pământ existau cele mai bune condiţii de viaţă. Aici, înaintea

celorlalte ţări, apar aşezările sau oraşele cu casele cele mai confortabile, cu canalizare, cu căzi de baie şi cu băi de aburi. Nu temple gigantice, piramide sau palate, ci aşezări obşteşti. Pe acea vreme, în ultimul mileniu înaintea erei noastre, civilizaţia a marcat un înalt nivel în ce priveşte ocrotirea sănătăţii dinului, aici, în India, şi care s-a menţinut şi în primele zece veacuri ale erei contemporane.

Sandra evocă în memoria ei multe din sculpturile create de popoarele Indiei.

Impresia cea mai puternică i-o făcuse templul budist cioplit în stâncă, nu (departe de Poona. Chiar mirarea în şaitya, sanctuar, adânc săpată în chiar povârnişul muntelui de bazalt, te transpunea în ambianţa vremurilor demult apuse, când oamenii erau în stare să realizeze, cu uneltele cele mai rudimentare, fără a utiliza cărţi, fotografii şi îndreptare, lucrări gigantice, având ca lei numai crearea frumosului. O imensă arcadă săpată în adâncime cu muchii în relief se înălţa vertiginos deasupra deschizăturii dreptunghiulare a intrării. La dreapta, în râpa cioplită vertical, era un rând de elefanţi-femele, mici, de piatră, cu trompele lăsate până la pământ. La dreapta şi la stânga intrării, pe două panouri late, erau sculptate figuri omeneşti, patru perechi, dampati, care se armonizau de minune, contopindu-se într-o perfectă unitate cu concepţia de ansamblu a intrării templului. Figurile aflate pe partea stângă nu se păstrează chiar atât de bine, pe când piatra întunecată a sculpturilor din dreapta, bazalt dur, se reliefa conturându-se cu precizie pe fundalul firidei, cândva colorată.

O femeie de statură potrivită, într-o mişcare lină de dans, îl ţinea de mijloc pe bărbatul de lângă e.a. Piciorul drept era petrecut peste cel stâng, îndoit din genunchi. Braţul drept, distrus de vreme, fusese cândva întins înainte. Brăţările groase de la glezne, cingătoarea îngustă, împletită, alunecând peste şolduri şi cele două inele mari, cerceii, alcătuiau toată găteala acestei femei. Obrazul ei rotund, deteriorat de vreme sau de barbaria oamenilor, reda totuşi o frumuseţe veselă cu prisos de bucurie, caracteristice sculpturilor acelor timpuri, hotar între cele două ere. Forma capului aducea cu cea a femeilor dravidiene din India. Fruntea era îngustă, dar prelungă, nasul mic şi rotunjit, iar buzele cărnoase, răsfrânte ca petalele unei

flori. Umerii drepţi erau înguşti, picioarele, mici, cu glezne subţiri. Sânii apropiaţi şi proeminenţi ca nişte emisfere, lucru obişnuit la statuile indiene. Mijlocul îi era foarte subţire, contras tând violent cu şoldurile conturate ca două arcuri, mult rotunjite, pe care prelungindu-le am fi obţinut un cerc cu un diametru mai mare decât linia umerilor. După cum se convinsese

Sandra, acest cerc, care în partea de sus trecea prin locul cel mai îngust al taliei, iar în partea de jos cobora până la ultima treime a şoldului, era caracteristic, fără excepţie, sculpturilor de pe la sfârşitul erei trecute şi începutul erei noastre. Ce voiseră să exprime prin acest stil al artei lor meşterii antichităţii? Oglindirea exagerată şi accentuată a idealului existent în realitate?

Sandra intră în sala subterană a şaityei, în care lumina abia se strecura prin fantele boitei în formă de potcoavă alungită, care se ridica până la o înălţime de cincisprezece metri, enormă pentru o sală-peşteră, şi ornamentată cu muchii arcuite. Două câte două, capetele retezate ale acestor muchii rămâneau suspendate deasupra unor coloane hexagonale cu capitelul în formă de lotus simbolic, încununat de câte o lespede pătrată cu figuri de călăreţi. Pe elefanţi culcaţi. Toate acestea semănau foarte mult cu sălile subpământene ale sanctuarelor din Ajantă, numai că erau mai mari, mai simple, fără ca artiştii-sculptori să fi insistat prea mult asupra detaliilor, când au cioplit piatra.

Sanctuarul, în forma unei stupe simple, semisferice, aflat la capătul sălii, era la fel de sobru ca şi întregul lăcaş de treizeci de metri lungime pe opt lăţime, pentru construirea căruia fusese nevoie să se taie nu mai puţin de zece mii de tone de bazalt.

Sculpturile de sus, ca şi dampati de la intrare, erau făurite de aceiaşi mari artişti. O rază slabă de lumină, care căzuse asupra uneia din coloane, îi îngăduise Sandrei să cerceteze sculptura în toate amănuntele. Femeia care şedea chiar pe grumazul elefantului şi cea de la intrare semănau ca două picături de apă. Picioarele ei cuprindeau gâtul animalului şi erau ascunse de urechile acestuia. Femeia se lăsase pe spate, cuprinzând cu mâna dreaptă gâtul bărbatului care şedea în spatele ei, iar stânga şi-o dusese după cap. Un surâs galeş îi flutura pe obrazul ridicat a nepăsare în sus, iar nişte cute mici subliniau răsucirea puternică a trunchiului, toate aceste amănunte precise dădeau

viaţă statuii. Acum Sandra nu se mai îndoia că sculptorilor antichităţii le serviseră drept modele femei adevărate. Altminteri nu era cu putinţă să redai atât de veridic expresia iubirii şi a lascivităţii…

— Trezeşte-te, prietenă! Unde ţi-au zburat gândurile?! o mai strigă o dată Lea.

— Nu chiar atât de departe, nu mai departe decât la Kali. Vezi tu, Cesare nu are dreptate, am început. Îi cred cu adevărat că voi scrie despre amazoane numai aici, în India. Străvechea ei artă este plină de ecourile acelei perioade extraordinare din istoria omenirii pe care vreau s-o transpun în cartea mea. Să ştiţi că am început să-mi închipui viaţa şi aspiraţiile oamenilor de pe vremea aceea, aşa cum au fost în realitate.

— Şi din cauza asta vrei să rămâi aici?

— O, doamne, nici prin gând nu-mi trece una ca asta. Dar unde vreţi să plecaţi, iertaţi-mă, n-am fost atentă?

— La Madras. Să facem cunoştinţă cu cultura din sudul Indiei. Pe urmă la Şantiiiiketan.

— S-a făcut! Ce bine că dumneata şi Lea v-aţi încheiat socotelile cu para psihologii sau cum le-o fi zicând. Vom li liberi să mergem unde vrem.

— Tu chiar de la început n-ai prea avut încredere în Voga.

— După ce mi s-a înfăţişat, probabil, adunătura aceea de oameni despuiaţi, murdari de praf şi cu părul nemăsurat de lung! Nu pot să cred în înţelepciunea unor oameni de teapa ăstora. Ei nu au viitor. Dar te ai uitat vreodată, Lea, la copiii indieni? La ochii lor enormi, care ard de atâta curiozitate şi inteligenţă, încât m-am ruşinat că m-am consacrat prea puţin învăţăturii? O ţară cu asemenea copii trebuie, fără doar şi poate, să ajungă departe. Noi n-am avut prilejul să discutăm cu oameni de aici într-adevăr instruiţi, şi probabil că nici nu-l vom avea.

— Ai dreptate, până acum n-am prea avut noroc de cunoştinţe, afară de Tillottama. N-am venit de loc în contact cu pătura adevăraţilor intelectuali din India. Am nimerit într-un cerc de trântori şi businessmeni bogaţi, veniţi la odihnă cu Buick-mile lor.

— Am reuşit să-i detest! spuse Sandra cu aprindere. Sunt nişte snobi înveteraţi, care nu-i prea au la inimă pe europeni.

— Da, ei pretind că până şi pielea albilor pare a fi aidoma pielii morţilor.

— Poate că în afirmaţia asta a lor este şi un pic de adevăr. Aici, în India, pielea albă pare ofilită şi lipsită de viaţă,

— D-aia te plângeai că nu mai poţi umbla pe plajă în costumul tău de baie sub privirile înfocate ale indienilor, pentru că ai impresia că umbli goală?

— Da, e o senzaţie penibilă! Când mă gândesc, de cât curaj trebuie să dea dovadă drăguţele de sportive indiene!

— Dar să ştii că cele mai obişnuite sariuri transparente nu sunt mai prejos decât costumul tău de baie, ripostă Lea.

— Ba da, pentru că sunt obişnuite. În asta stă tot, iar dacă o femeie ţine morţiş să-şi arate corpul, va reuşi tot atât de bine cu sariul ca şi cu un bikini.

— Da, să ştii că sariul mă face să recunosc superioritatea femeilor indiene faţă de ale noastre. Gândeşte-te numai, câte eforturi, câtă inventivitate şi câte parale irosim noi cu fiecare schimbare a modei, pe când ele recurg de milenii la o simplă bucată de material care e cu mult mai elegantă decât rochiile noastre.

— Ba eu pretind că nu-i aşa. Există un model nu mai puţin nemuritor decât sariul, o fustă largă şi scurtă, un corsaj care mulează torsul şi descoperă umerii. E mai practic decât sariul, pentru că dă o mare libertate de mişcare picioarelor. Şi zău că nu ştiu de ce noi, europenele, nu adoptăm exclusiv acest model, în diferite variante, ca şi sariul. N-are niciun rost să tot inventezi modele peste modele stupide, să-ţi iroseşti pentru ele jumătate din viaţă şi să cheltuieşti jumătate din ce câştigi. Şi unde mai pui că strădania e zadarnică. Tot mai mulţi bărbaţi, nu ştiu de ce, mai ales americanii, le bănuiesc pe femei că poartă „falsuri”.

— Asta ce mai e? N-am mai auzit!

— Mulţumeşte-i lui dumnezeu! Sunt fel de fel de şiretlicuri care completează diferite lipsuri, care ar trebui să fie lăsate aşa cum sunt: sutiene cu resorturi şi gume, burleuri pentru şolduri…

— Ia ascultaţi, femeiuştilor! se supără deodată Cesare. Mult o să mai trăncăniţi despre cârpe? În felul ăsta n-o să hotărâm în veci nimic!

— Ce să mai hotărâm?!! se miră Lea. N-am spus că plecăm la Madras? Dă-mi o ţigară şi hai să telefonăm la hotel! Îi expediem o telegramă şi lui nenea Callegari ca să vină şi el la Madras.

— Să mergem cu toţii, se ridică Sandra, iar la întoarcere să-i facem o vizită Tillottamei, ca să ne luăm rămas bun. Ce fată minunată! Nu-ţi mai vine să-ţi iei ochii de la ea!

— Şi, profund nefericită, asta e convingerea mea, adăugă Lea. Am simţit-o deosebit de limpede ieri-seară. Am impresia că e veşnic încuiată în casă, şi că, de îndată ce face un pas, apare în urma ei mutra aia feroce cu turban albastru şi nasul teşit, ca din topor.

Cu toate că Cesare ciocănise cât se poate de energic, poarta vilei lui Traysish nu se deschise decât atunci când pe terasă se ivi Tillottama care îi porunci lui Ahmed să-i lase pe oaspeţi să intre.

Îi conduse într-un salonaş de la etaj, apoi se Scuză şi ieşi, întorcându-se peste puţin timp cu o tavă cu dulciuri.

— I-am dat drumul slujnicei să iasă în oraş, spuse fata în engleză, cu accentul ei dulce, aşezând cu mişcări îndemânatice farfurioarele pe masă.

Sandra îi urmărea mişcările căutând să-şi dea seama în ce consta surprinzătoarea ei distincţie. În precizia, în armonia mişcărilor sau, dimpotrivă, în iuţeală, poate chiar bruscheţe? De ce pare întreaga ei făptură atât de maiestuoasă, atât de aeriană? Îmbrăcată cu o rochie modernă, ar arăta ca o statuie înfăşurată într-o pânză…

Mişcările Tillottamei erau însoţite de clinchetul acela uşor, ca o şoaptă, care e indiciul că se apropie o femeie indiană, aşa cum parfumul şi fâşâitul rochiei o vesteşte pe o europeană. De altfel şi Tillottama mirosea a parfum, o mireasmă foarte slabă, proaspătă şi uşor amăruie, „Mitsuko” -ul lui Guerlain.

Lea o urmărea şi ea pe amfitrioană, gândindu-se la cu totul altceva. Are un trup superb, un păr negru şi des ca o noapte tropicală, ovalul feţei gingaş şi perfect conturat şi nişte ochi de asemenea dimensiuni, încât într-o altă ţară, şi nu aici unde ochii mari constituiau un atribut obişnuit, ar fi părut cu totul nefireşti. Tillottama era de o frumuseţe prea expresivă, ieşită din comun, plină de un mister romantic, o frumuseţe tulburătoare, senzuală, chinuitoare chiar.

Cesare văzuse jos în hol o ghitară europeană. Se rugă să-i fie adusă sus, şi începu să fredoneze împreună cu Lea Cantare, volare, în timp ce Sandra stătea de vorbă cu Tillottama. Puţin câte puţin conversaţia lor devenea mai intimă. Sandra îi povesti câte ceva din viaţa ei. Întâmplările nefericite prin care trecuse această femeie europeană, care părea atât de independentă şi de inaccesibilă, o uimiră şi o tulburară pe Tillottama. Fără a prinde de veste, se pomeni că-i vorbeşte Sandrei, cu toată sinceritatea. Italianca o asculta fascinată. Spre sfârşit, lacrimi mari i se rostogoliră fără voie pe obraji.

— Doamne, Sandra, ce-i cu dumneata? sări în picioare Cesare, lăsând ghitara din mână.

— Nimic... Sandra îşi scutură înciudată pletele; scoase o batistă din poşetă. Dă-mi repede o ţigară! Trebuie să le spun şi lor ce mi-ai povestit. Să ştii că sunt. Cei mai buni prieteni ai mei, îmi dai voie? I se adresă ea Tillottamei. Fata schiţă cu amândouă mâinile un gest care putea însemna şi permisiune, şi protest. Cu obrajii aprinşi şi tremurând de indignare, Sandra le împărtăşi pe scurt şi celorlalţi doi povestea Tillottamei.

— Să-i transmiţi, spuse pictorul, că o vom lua cu noi, iar apoi îl vom găsi şi pe artistul ei. Eu voi sta de vorbă cu el cum se stă de vorbă între confraţi întru artă... Pe scurt, mâine plecăm ia Bombay, şi ea va veni cu noi!

Sandra traduse, adăugind şi din partea ei câteva cuvinte convingătoare. Tillottama clătină cu tristeţe din cap:

— Gangsterii lui Traysish ne-ar ajunge din urmă, fără doar îşi poate. Nu pot admite ca voi să vă riscaţi viaţa. Dar vă sunt recunoscătoare tuturor din toată inima!

— Atunci, ce-ai să faci?

— Am să fug de îndată ce se va ivi prilejul. Şi dacă voi fi ucisă să n-aibă nimeni de tras ponoasele în urma mea.

— Dar dacă ar veni sculptorul dumitale, tot aşa i-ai respinge ajutorul? intră în vorbă Lea.

După ce auzi traducerea Sandrei, Tillottama zâmbi:

— Dar asta ar fi cu totul altceva!

— Are dreptate, ar fi într-adevăr altceva, spuse Sandra.

Se auzi claxonul puternic al unui automobil, şi Tillottama tresări uşor.

— El el Vă rog niciun cuvânt! Şi vă mai rog să faceţi tot posibilul să nu se observe ce părere aveţi despre el. O schimbare de atitudine i-ar da de bănuit.

— O, cred şi eu! făcu Sandra cu un zâmbet răutăcios.

Peste puţin timp în salon intră şi Traysish. Purta pantaloni scurţi, albi oa neaua şi o cămaşă de un albastru viu. După privirea ce i-o aruncă pe furiş, Tillottama îşi dădu pe dată seama că fusese informat asupra incidentului cu arma.

Traysish îi salută cât se poate de amabil pe cei prezenţi şi se lăsă într-un fotoliu, întinzându-şi picioarele înainte.

— Poate cântaţi ceva şi pentru călătorul obosit? spuse el văzând ghitara. Îmi plac atât de mult canţonetele voastre!

Cesare şi Lea încercară să refuze, dar Sandra le spuse pe: un ton poruncitor:

— Fado!

De mirare, producerul îşi lăsă în jos mâna în care ţinea bricheta.

Sandra înaintă câţiva paşi şi, cu o mină severă, îşi aşeză luatul pe speteaza unui fotoliu. Lea nu-şi mai recunoscu prietena. Tânără fată, veşnic gânditoare şi interiorizată, dispăruse, şi-i luase locul o femeie ţanţoşă, încordată ca o bonă, autoritară, vădind o exagerată siguranţă de sine. Fiecare din mişcările ei, fiecare unduire a trupului era. Calculată spre a stârni o desfătare senzuală, dar cu o regească indiferenţă faţă de tot şi de toate. Ochii ei îngustaţi, prelungi şi oblici, aruncară spre portughez o privire atât de expertă, de promiţătoare şi dispreţuitoare, încât, ca bărbat, lui Cesare i se făcu milă de ticălos.

Se auzi un murmur de strune. Sandra începu un cântec învăţat la Angola. Cesare mai repetă o dată refrenul. Tulburat, Traysish îşi maltrata ţigara, dovedind că dorul de patrie îi poate emoţiona chiar şi pe cei care nu sunt legaţi de ea decât prin strămoşi. Tillottama îşi privea, nedumerită, patronul care se muiase cu totul. Privi şi spre seducătoarea italiancă, incontestabil o bună actriţă. Dacă ar putea şi ea face la fel! Dar, de fapt, ar fi preferat să fie ca Lea, care stătea în picioare, nestingherită, în faţa lui Traysish, în şortul ei cu dungi galbene şi albe şi cu jacheta-i mică, tot galbenă, care contrasta atât de frumos cu culoarea aurie a pielii ei bronzate...

Producerul sună, porunci să se aducă băuturi şi o dojeni pe Tillottama că nu se gândise la asta mai devreme, deoarece europenilor le plac băuturile alcoolice. Totuşi, oaspeţii refuzară categoric să bea şi se ridicară să plece. Sandra se frământa cum să găsească mijlocul de a-i transmite Tillottamei că trebuie să se bizuie pe ajutorul lor şi să le scrie la Madras, dacă va avea nevoie de ei. Nu bănuia că, la rândul lui, producerul căuta febril să găsească mijlocul de a continua relaţiile cu ei. Când află că italienii pleacă la Bombay nu-şi mai putu ascunde bucuria.

— Iar după aceea, încotro? întrebă el grăbit.

— La New-Delhi, de acolo, la Kashmir, răspunse tot atât de grăbit Cesare, care, pentru orice eventualitate, se gândise să nu-i destăinuie direcţia călătoriei lor.

— Vă rog insistent, se înclină Traysish în faţa Sandrei, pe dumneavoastră şi pe încântătorii dumneavoastră prieteni, să fiţi oaspeţii mei la Bombay. Am închiriat o vilă în cel mai elegant cartier al oraşului, pe dealul Malabar. Veche, ce e drept, dar cu o grădină minunată…

Sandra, în numele tuturor, refuză în mod prietenos invitaţia, pretextând că au şi reţinut camere la hotel.

— Dacă nu vreţi să fiţi oaspeţii mei, îngăduiţi-mi cel puţin să vă ofer bilete la concursul de schi pe apă. Au venit sportivi americani, egipteni, iugoslavi şi germani; merită sa fie văzuţi acest spectacol excepţional.

— Şi, într-adevăr, merită! fu de acord Sandra. Tillottama, la aceste competiţii ne vom întâlni, nu-i aşa?

— Da… desigur, răspunse în locul ei producerul după o pauză. Deci aşa a rămas hotărât. Poimâine vin să vă iau de la hotel şi vă duc pe plajă. Păcat totuşi că n-aţi vrut să beţi nimic!

— Iar eu aş spune că e imprudent să consumaţi alcool pe căldura asta… la vârstă dumneavoastră, nu se putu stăpâni Lea.

— Scumpă signori, vârstă mea nu e chiar atât de îndepărtată de a dumitale, ripostă americanul.

— Cu atât mai rău, bătrâneţe timpurie!

Traysish îşi muşcă buza, iar obrajii i se îmbujorară uşor.

După ce-l salută, Cesare se grăbi s-o scoată pe Lea din casă.

De la volanul Thunderbirdului său, Traysish le făcu semn italienilor, care coborau în fugă treptele scării hotelului. Privirea

şi-o aţinti asupra Sandrei; un rânjet de satisfacţie, ti dezveli dinţii mari şi foarte albi, sub firul de mustaţă neagră.

Sandra se opri brusc în loc.

— Dar Tillottama unde-i?

— Nu vă speriaţi! Trecem acum s-o luăm, şi cu ocazia asia veţi vedea unde m-am instalat. Am să vă rog oa mâine seară să fiţi invitaţii mei, la o mică petrecere cu ocazia inaugurării locuinţei mele.

Din strada Mahatma Gandlii, trecând prin faţa muzeului şi a universităţii, ieşiseră la havuzul Florei.

— Ce înseamnă Thunderbird o întrebă Lea pe Sandra, pe care Traysish o aşezase lângă el.

— „Pasărea trăsnetului”, imul din noile modele ale lui Ford.

— Îţi place? întrebă americanul fără a întoarce capul.

— Nu! E ieftină şi trage prost, răspunse fata cu o nemaipomenită impertinenţă.

Cesare sări în sus şi se holbă la ea uluit.

— Maşina asta? întrebă eu condescendenţă Traysish. Dar crezi că te-ai putea descurca cu o astfel de maşină?

— Cred că da, făcu Lea modestă.

Automobilul coti într-un pasaj larg, tăiat de câteva ulicioare. Traysish frână în dreptul porţii unei vile mici, împrejmuită de un gard viu alcătuit din tufe dese de arbuşti ţepoşi luase cu grijă. Nu intră cu maşina în curte, ci începu să claxoneze nerăbdător. Pe treptele scării mici de la intrare se ivi Tillottama. Radiind de bucurie că-şi revede prietenii, veni în fugă să-i întâmpine. Italienii o priveau cu ochii mari pe dansatoare, oare abia îşi trăgea răsuflarea „neştiind că Traysish îi poruncise să se gătească întocmai ca o prinţesă.

Vedeau în faţa lor o femeie coborâtă de-a dreptul din poveştile Mahâbhâratei sau alo Rămâianei. Sariul de un roşu-aprins, brodat cu stele de aur şi cu aur pe poale, era strâns de o cingătoare lată tot de aur, cu o pafta masivă, pătrată, bătută în pietre roşii. O panglică grea, ţesută din fir de aur, prinsă de pafta, îi atârna până la pământ. Două şiraguri de mărgele strălucitoare, cU capetele lăsate libere, se încrucişau pe şolduri. Ciali, bluzuliţa care se îmbracă sub sari, era dintr-o mătase neagră ca noaptea, cu dunguliţe înguste, aurii. Mânecile, scurte, erau prinse de brăţări vechi, late, bătute cu rubine şi peruzele.

Brăţări mai masive îi prindeau încheieturile subţiri ale mâinilor. Două şiruri de perle, o semilună de aur pe piept, două sfere mici de aur pe lănţişoare lungi la urechi şi o diademă dantelată, contrastând puternic cu părul ei negru, toate aceste podoabe, chiar şi pentru ochiul profan al italienilor, purtau pecetea antichităţii. Sandra bănui că Tillottama îşi pusese costumul pregătit pentru film. Tillottama se fâstâci sub toate aceste priviri aţintite asupra ei şi, cu obişnuitul gest plin de farmec al femeilor indiene, îşi acoperi faţa cu un colţ al vălului ei lung, roz-liliachiu, prins pe cap, care-i cădea până jos.

— Doamne, dar asta e Şakuntalâ sau Sita! exclamă Sandra.

— Mai degrabă Draupadl, interveni cu ironie în glas Traysish, iar Tillottama se înroşi coborându-şi genele peste ochii foarte machiaţi,

— I-ai spus ceva urât? sări de la locul ei Lea. De ce o tachinezi întotdeauna pe Tillottama?

Traysish îi spuse înclinându-se:

— Draga mea, dacă binevoieşti, pot să-ţi ofer locul.

Lea îi făcu un semn de încurajare lui Cesare care se uitai la ea speriat, şi se aşeză sigură de sine la volan.

„Pasărea trăsnetului” demară lin, luând viteză. La o încrucişare, Lea acceleră şi, întorcând puţin câte puţin volanul, luă virajul la câţiva centimetri de bordură. Înmărmurit de teamă, Cesare nu-şi mai lua ochii de la dânsa.

Traysish fuma strâmbându-şi gura, dar până la urmă fu nevoit a recunoaşte că Lea e un şofer excelent cu reacţii, excepţional de prompte. Sandra îi adresa de mult fetei bezele prin oglinda retrovizoare.

— Încotro acum? întrebă repezit Lea, ieşind în Marine-Drive.

— La dreapta, spre poarta aceea de lemn, cu steaguri.

Îşi croiră drum prin mulţimea deasă spre tribunele de lemn înjghebate la repezeală, pentru publicul ales. Erau multe femei frumoase, majoritatea în sari, iar altele îmbrăcate europeneşte. Sandra remarcă două tipuri caracteristice de femei, înalte, maiestuoase şi calme, cu trăsături mari „orientale” şi cu pielea deschisă, femei din provinciile nordice şi din cele centrale, iar celălalt tip, oacheşe, cu ochi imenşi şi chipuri rotunde, mai mici de statură, în genul ţigăncilor, la fel de înfocate, de o veselie

contagioasă, care întruchipau frumuseţea ciravidiană a Indiei de Sud, aceeaşi pe care o ilustra atât de expresiv Tillottama.

Întrecerea începu. Miile de spectatori îi urmăreau cu respiraţia tăiată pe neînfricaţii sportivi.

Bărci rapide cu motor goneau peste valuri, trăgând după ele cu cabluri subţiri de nailon câte unul sau doi concurenţi. O dată cu creşterea vitezei, începeau salturi ameţitoare, răsuciri în aer şi sărituri lungi peste platforme înalte de trei metri. O fată tânără şi voinică, într-un costum de baie verde, execută o săritură, descriind în aer un cerc uşor înclinat, de vreo treizeci de metri lungime, Apoi, după ce îşi lepădă un schi, îşi vârî piciorul drept în ochiul unui trapez fixat de cablul de remorcare şi îşi continuă goana executând pe un singur picior ample şerpuiri, ca o balerină pe gheaţă. Dar nici asta nu i se păru destul. Deodată, în plină viteză, fata se întoarse cu spatele spre cablu şi, balansându-şi cu graţie braţele date în lături, adresă publicului uluit, care ovaţiona frenetic, sărutări aeriene.

— E ceva de neconceput! exclamă Lea minunându-se.

— După câte ştiu, au legături rotative, îi explică Cesare.

Un bărbat înalt şi muşchiulos, ca o statuie de războinic elen, gonea cu o viteză ameţitoare peste oglinda apei. Părea că zboară prin aer abia atingând suprafaţa înspumată a mării. Priveliştea aceasta era atât de surprinzătoare, încât întreaga asistenţă de pe plajă izbucni într-o furtună de aclamaţii.

Un cuter larg cu două motoare, gonind cu patruzeci de mile pe oră, ducea după el un sportiv înalt şi bronzat până la refuz. Purta pe umăr o femeie micuţă în costum vişiniu de gimnastică. În acompaniamentul motoarelor cei doi începură să execute exerciţii de gimnastică, poate nu prea complicate pentru o arenă de circ, dar uimitoare pentru aceste schiuri pe apă, care lăsau în urma lor o dâră de spumă ce despica albastrul mării ca o potecă de un alb orbitor.

Numărul următor fu executat de cinci tinere fete cu corpuri minunate, în costume de baie multicolore, care se armonizau perfect cu înfăţişarea lor. Într-o aliniere desăvârşită sau descriind zigzaguri complicate, executau figuri spectaculoase de balet, alunecând pe câte un singur schi. Una din ele, brună, cu un corp deosebit de frumos, prezentă o întreagă suită de dansuri la o viteză de treizeci de mile pe oră.

Cuterul descrise un amplu arc de cerc şi cele cinci balerine fură proiectate pe mal. Fetele îşi desfăcură cu dibăcie schiurile în chiar ultima clipă şi continuară să alerge în apa mică, răspunzând drăgălaş furtunoaselor ovaţii ale publicului.

— Vai, ce frumoasă e rusalka asta jucăuşă! exclamă Lea.

— Poate că e Nancy Gant, campioana Americii? răspunse Sandra, mai informată în chestiunile sportive.

Ţopăind şi zumzăind ca o viespe furioasă, ţâşni în larg un cuter de mare viteză, trăgând după el un zmeu galben pentagonal. Nu departe de tribună, zmeul se smuci ridicându-se la vreo treizeci de metri în văzduh. Sub el, pe un cadru uşor din tuburi de aluminiu, sta atârnat un gimnast, cu braţele îndoite. Schiurile lui atingeau aproape vârfurile uriaşilor cocotieri aplecaţi deasupra apei.

— Posibilităţile omului sunt pur şi simplu nelimitate! exclamă Cesare.

Lea sărise în picioare, cu obrajii roşii ca focul. Cei din spate începură să sâsâie. Sandra o trase de mână, şi Lea se aşeză la locul ei, dar, aruncând întâmplător o privire spre Tillottama, tresări şi începu să vorbească repezit în italiană:

— Sandra, ia te uită, ce-i cu ea?

Tillottama îşi dusese la obraz un capăt al vălului, căutând să-şi ascundă paloarea ca de cenuşă. Sandra se aplecă spre ea, dar Lea, fără să mai stea pe gânduri, îi puse lui Traysish o întrebare „tehnică”.

În şoaptă, abia auzit, Tillottama îi spuse Sandrei:

— Jos pe plajă trec acum doi inşi… unul, cel cu turban… Vezi, acolo? E… Ramamurti. Te implor, să-l ajungi din urmă şi să-i povesteşti tot…

Sandrei nu-i trebui mai mult de o clipă:

— Cesare, acolo jos e un vânzător de bomboane. Ai putea să-l ajungi din urmă înainte ca el să se piardă în mulţime?

Şi, drept răspuns la privirea lui mirată, îi explică repede în italiană ce trebuie să facă. Pictorul, ca un adevărat sprinter, o şi zbughi din tribună.

— Ce mai cavaler! făcu Traysish, ironic, în urma lui. Dar ce secrete aveţi, mă rog, eu Tillottama?

— Bărbaţii bănuiesc veşnic că avem tot soiul de secrete… Nu vezi, oare, că steaua dumitale nu se simte bine?

Traysish o privi scrutător pe Tillottama.

— Ar fi poate mai indicat să te duc acasă, spuse el morocănos, dând drumul mâinii Tillottamei, care tremura nervos, apoi aruncă o privire spre Sandra.

— De noi să nu duci nicio grijă, spuse italianca. Vom face o plimbare pe Marine-Drive, iar de acolo o să luăm un taxi. Aici, oricum, cursele vor mai dura. Îţi mulţumesc mult pentru acest rarisim spectacol pe care ni l-ai oferit!

— Aşadar, nu uita, mâine, neapărat!

Traysish se aplecă spre mâna Sandrei. Între timp Lea îşi învârti degetul deasupra creştetului cu un vag început de chelie al producerului.

Sandra o dojeni discret din ochi.

Italiencele abia avură răbdare să-i vadă ajungând la ieşire.

— Acum repede jos! I-am poruncit să-i ia cu el pe indieni şi să-i ducă mai încolo pe plajă, spre palmieri, dar nu cred ca iubitul nostru Cesare să reuşească să le explice în englezeşte tot ce trebuie.

Şi, cu drept cuvânt, engleza lui era cât pe-aci să-i joace festa. Când îi ajunse din urmă pe cei doi prieteni, gâfâind şi năduşit de atâta goană şi emoţie, constată că uitase toate cuvintele necesare şi nu putu să îngâne decât „wait, wait, there, there…” arătând spre grupul de palmieri din depărtare. Ramamurti strânse din umeri şi se pregăti să-şi vadă de drum când lui Cesare îi veni ideea salvatoare:

— Tillottama, Tillottama, wait!

Efectul fu zguduitor. Ramamurti îşi înfipse degetele ca de fier în carnea lui Cesare şi slobozi asupra lui un torent de vorbe englezeşti, din care acesta nu pricepu o iotă, dar continuă să arate spre palmieri. De astă dată cei doi indieni se îndreptară într-acolo fără a crâcni.

— Zeii şi milostiva Karma v-au trimis la mine, o, prietenii mei nepreţuiţi! se înclină adânc Ramamurti în faţa celor trei italieni.

— Prostii. Eu cred însă că te vom putea ajuta şi de aci încolo. Mâine suntem invitaţi cu toţii la Traysish. De ce să nu profiţi de această serată ca să pătrunzi în casă? Spuse Cesare. Noi vom căuta să-i distragem atenţia producerului, iar în timpul acesta dumneata o vei răpi pe Tillottama. Sandra traducea dând aprobator din cap.

— Prietenul italian are perfectă dreptate, observă liniştit Anarendra, Trebuie să pregătim totul pentru mâine şi să ne înţelegem şi cu Arvind. Chiar şi profesorul meu mi-a dat ordin să-l anunţ ca să fie şi el prin apropiere…

— Şarangupta în persoană? se miră Daiaram.

— El va acoperi retragerea, dacă va fi nevoie… Tu nu-l cunoşti încă pe acest neobosit luptător împotriva răului şi a fricii.

— Bine, atunci să veniţi la noi la hotel mâine după-masă. Dar fără Daiaram, pentru că, dacă americanului îi vine cumva în gând să ne viziteze, să nu bănuiască ceva, spuse Sandra. În felul ăsta o să stabilim totul aşa cum se cuvine.

Indienii îşi luară rămas bun, iar italienii plecară încet în urma mulţimii care părăsea plaja, discutând cu aprindere despre noua aventură în oare îi aruncase bună-credinţă lor.

Sandra, Cesare şi Lea dădură drumul taxiului în dreptul pasajului în care se afla vila lui Traysish şi priviră în jurul lor. Puţinele felinare, mult umbrite de copaci, îi împiedicară să-l vadă pe Daiaram, care le făcea semn să se apropie. Cei patru indieni se ascunseseră sub crengile joase ale unui platan mare. Italienii îi fură prezentaţi lui Arvind, un om subţiratic şi lui Şarangupta a cărui statură voinicească n-o putea camufla nici semiîntunericul. Mecanicul-auto stătea sprijinit de maşină într-o atitudine de indiferenţă. Radiatorul ei strălucitor se vedea ieşind din umbra deasă. Cele patru faruri mari, câte două de fiecare parte, erau îngropate într-un grătar masiv argintiu, farurile mici erau mult apropiate de pământ, mai jos de bara de şoc, ascunsă şi ea după un scut special, oare intra sub maşină ca falca unui degenerat. Aripile erau prevăzute cu nişte muchii lungi verticale; deasupra capotei plate, o creastă, iar pe grătar nişte litere mari de metal: Oldsmobile. Întregul aspect al enormei maşini avea acea ostentaţie de prost-gust prin care micul burghez, om de nimic, îşi atribuia o închipuită superioritate. Tot în acest scop el îşi construieşte o vilă somptuoasă în mijlocul unor cocioabe mizere şi îşi plimbă nevasta, proastă ca noaptea, încărcată de bijuterii, prin mulţimea de oameni trudiţi, sărăcăcios îmbrăcaţi.

— Mamma mia, de unde aşa maşină? şopti Lea.

Arvind o lămuri că o dată îl scosese dintr-un mare impas pe un play-boy, un petrecăreţ. Acum, la rugămintea lui, acesta îi

împrumutase maşina asta nouă, primită abia de două luni din America,

— Mi-am luat un concediu de cinci zile, urmă mecanicul auto, vă conduc până la Madras şi apoi mă întorc pe la Delhi. În felul ăsta n-o să vă poată nimeni da de urmă nici pe calea ferată, nici prin aeroporturi. Şi, în afară de asta, poliţia nu va îndrăzni să oprească o asemenea maşină pe magistrală…

— Planul nostru e următorul, vorbi Anarendra, care părea a-şi fi luat asupra-i rolul de comandant al „operaţiei”: Arvind rămâne la maşină, Daiaram şi cu mine pătrundem în casă, profesorul se plimbă pentru orice eventualitate pe lângă intrare. Sandra şi Cesare s-au oferit să-l ţină de vorbă pe patron, iar dumneata, Lea, în cazul când se încinge o bătaie, va trebui s-o aduci pe Tillottama la maşină!

— Aşadar, vor merge Arvind, Anarendra, Tillottama, Daiaram şi Lea, cinci inşi?

— Vom încăpea şi cinci la nevoie. De fapt are patru locuri, răspunse mecanicul.

— Numai atâtea, un asemenea monstru?!! se miră Lea.

— E o maşină decapotabilă, cu câte o singură portieră de fiecare parte. Acum i-am ridicat capota, explică Arvind.

— Oricum ar fi, interveni Sandra, tot nu putem pleca toţi, am da de bănuit. Cesare şi cu mine rămânem, ne vom exprima regretele faţă de amfitrion şi vom veni apoi cu avionul. Vom justifica dispariţia Leei spunând că i s-a făcut rău şi a fost nevoită să se înapoieze acasă…

Ferestrele vilei lui Traysish erau luminate cât se poate de îmbietor. Pe treptele care duceau în hol, amfitrionul, îmbrăcat în haine negre, îi întâmpină vesel pe oaspeţi.

Doi vlăjgani de slujitori gătiţi în fracuri albe erau postaţi la uşa scării dinspre grădină.

— Aţi venit pe jos? N-am auzit maşina, întrebă Traysish aplecându-se spre mura Sandrei.

— Am greşit strada şi abia după ce-am dat drumul taxiului am realizat acest lucru. Dar nu s-a întâmplat nimic

— O plimbare de cinci minute, atâta tot.

— Cu asemenea pantofi? Traysish se uită la tocurile „cui” de trei ţoii ale Sandrei şi la sandaletele decoltate ale Leei.

— În Italia suntem obişnuite cu plimbările seara, pe malul mării. Aici, ce-i drept, căldura te cam moaie, dar noi ne-am păstrat vechiul obicei.

Casa închiriată de producer se dovedi a fi spaţioasă, având la parter câteva saloane şi o terasă acoperită, care dădea într-o minunată grădină.

Spre mirarea italienilor, se adunaseră oaspeţi puţini. Numai două femei, amândouă îmbrăcate europeneşte, care le întâmpinară pe italience cu priviri neprietenoase, şi şase bărbaţi, toţi, pesemne, indivizi înstăriţi şi siguri de ei. Un domn gras şi mustăcios, cu nasul coroiat şi cu ochii bulbucaţi începu imediat să fie de o teribilă amabilitate cu micuţa Lea şi, convingându-se că fata nu ştie bine englezeşte, trecu la limba franceză. Grăsunul se declară mare amator de pietre preţioase şi bijuterii şi între ei se legă o conversaţie cât se poate de însufleţită. Lea îl dădu gata pe noul ei cunoscut, spunându-i: „Perlele se aleg dimineaţa în dreptul unei ferestre care dă spre nord”, recomandaţie aflată de la pictorul japonez Minoru Terada, care studiase în Italia. Terada era fiul unui cunoscut comerciant de perle. Iar când îi mai dezvălui încă un secret al lui Terada, spunându-i că pentru ca perlele să-şi păstreze luciul, trebuie spălate de două ori pe an cu apă călduţă săpunită şi că de şapte ori pe an ele trebuie înşirate din nou, dar numai pe un fir de mătase naturală, niciodată pe fir de nailon, grăsunul îşi scoase carneţelul.

Sandra o căută din ochi pe Tillottama şi, nevăzând-o, îl întrebă pe amfitrion unde e. Încruntat şi nemulţumit, acesta o încunoştinţă că încă din ajun ea nu se simţise bine şi, deci, nu va coborî să ia parte la serată. Atunci Sandra ceru s-o vadă. Traysish spuse câteva vorbe unui servitor, apoi o conduse printr-un salon lateral pe terasa care dădea în grădină. Tillottama purta sariul ei negru. Sandra o vedea pentru prima oară astfel îmbrăcată şi se minună din nou de frumuseţea ei inspirată.

— Te las câteva minute, dar te rog nu întârzia. Ne vom aşeza îndată la masă…

Sandra se grăbi să-i transmită tot ce aflase de la Ramamurti. Tillottama se transfigură sub ochii ei. Îşi înălţase mândră capul şi un surâs ironic, cutezător şi plin de nerăbdare îi descoperi

dinţii albi de sub buza de sus plinuţă şi răsfrântă. Se auziră paşii lui Traysish.

— Am să le trimit vorbă să fie jos în dreptul terasei cam peste un ceas, îi şopti Sandra grăbită, iar aici va veni Lea. Adio, ne vedem la Madras!

Tillottama o îmbrăţişă atât de tare pe italiancă, încât aceasta îşi pierdu răsuflarea, o sărută întocmai ca o europeană şi dispăru după o draperie. Sandra îşi aprinse iute o ţigară, se aplecă peste balustradă căutând să vadă dacă e cineva prin grădină.

Stăpânul casei ieşi pe terasă.

— Ce faci aici în singurătatea asta? Traysish o luă de braţ.

Sandra râse ademenitor, şi, supusă, se lăsă a fi condusă la masă.

Cu greu izbuti ea să se apropie pe neobservate de Lea şi de Cesare spre a-i preveni. În toiul cinei, pictorul îşi exprimă dorinţa de a schiţa portretul vecinei sale, o femeie cu o faţă mică şi răutăcioasă şi cu un gât lung ca de şarpe, dar, constatând că îşi uitase creionul de aur în salon, se scuză şi ieşi. Băuturile tari încălziseră şi învioraseră societatea, altfel lipsită de vlagă. Discuţiile deveneau tot mai gălăgioase, Traysish golea pahar după pahar îmbiind-o mereu şi pe Sandra. Jocul cu producerul care îi acorda o atenţie din ce în ce mai stăruitoare, ca şi aşteptarea deznodământului celor puse la cale îi încordaseră nervii, iar băutura o ameţise, şi Sandra se simţea în stare să comită cine ştie ce trăsnaie. Numai teama de a nu zădărnici planurile prietenilor ei o determinau să se stăpânească.

Cesare se întoarse şi-i făcu discret cu ochiul Leei care se ridică şi ieşi.

— Azi o să dansăm? întrebă Sandra cu glas tare; în aceeaşi clipă Traysish sări cu stângăcie în picioare.

— „Coctailuri şi râsete, sărutări, şi apoi…” cântă Sandra un cântec american. Şi apoi ce?… făcu câţiva paşi în tactul cântecului, aruncând spre american o căutătură piezişă, aprigă şi chemătoare.

Oaspeţii aplaudară. Traysish, şi mai roşu la faţă, se apropie de Sandra:

— Vino, te rog, o clipă în salon. Vreau să-ţi arăt ceva.

O asemenea invitaţie nu se potrivea de fel cu planurile lor; fata prinse cu coada ochiului privirea alarmată a lui Cesare. Traysish însă o şi apucase de mână şi o trăgea cu încăpăţânare spre salonul lateral. Ridicând din umeri, Sandra se supuse. Acesta închise bine uşa în urma lui şi o conduse spre dulăpiorul din faţa oglinzii, sculptat în stil baroc.

— Pur şi simplu în semn de prietenie... şi mai mult decât prietenie! Spuse el, scoţând din dulăpior o cutiuţă îmbrăcată în mătase aurie.

Sandra îi dădu mâna la o parte, totuşi el deschise cutia, înăuntru se afla un flacon de cristal împodobit cu aur, în formă de fragă.

„Parfumul «Fraise», ghici Sandra. Cel mai scump din câte cunosc...”

— Îţi mulţumesc, dar nu pot să sufăr mirosul de fragi; nici măcar sub forma asta înnobilată. În ultima vreme folosesc parfumul franţuzesc Magriffe. O, desigur, numai în ocazii speciale, cum ar fi cea de azi. Iar pentru fiecare zi prefer C’est lui, acesta e parfumul meu. Aşa că dăruieşte mai bine acest parfum Tillottamei.

Traysish puse, cu un aer indiferent, cutia la loc şi surâse stingherit:

— Ce legătură are asta cu Tillottama? Acum eu am nevoie de dumneata, tot atât de fermecătoare ca şi iubirea mea, în absenţă, Celo Alonzo. Ştii că semeni neverosimil de mult cu ea. Deodată amuţi, trăgând cu urechea.

Înainte ca Sandra să-l fi putut reţine, se şi afla pe terasă. Tillottama şi Lea stăteau lângă balustradă.

— Ce cauţi aici? Am poruncit să stai sus! Ca să tragi cu urechea, să mă spionezi?! O înşfăcă de mână şi o trase spre el.

Lea, care nu înţelesese niciun cuvânt (Traysish vorbise în urdu), se aruncă în apărarea ei, dar producerul o dădu brutal la o parte:

— Te rog să nu te amesteci! Tillottama, imediat sus!

— Ţine-ţi mâinile murdare acasă, ticălosule! strigă Lea într-o engleză corectă.

Traysish o înşfăca pe Tillottama de mijloc şi o târî spre cealaltă uşă. Înfuriată, fata îl plesni cu toată puterea peste obraz, se smulse din braţele lui şi se repezi spre balustradă;

Traysish o înşfăcă din nou, dar primi o palmă şi mai zdravănă. În culmea furiei, americanul se năpusti oa turbat asupra ei şi o trânti jos. Nemaiputându-se stăpâni, Lea îl pocni pe producer atât de tare, încât acesta scoase un strigăt de durere. Îmbrâncind-o nebuneşte pe italiancă, Traysish se aplecă spre Tillottama, căzută la pământ. În clipa aceea Daiaram sări peste balustrada terasei. Fără a mai sta pe gânduri, îi trase producer ului una zdravănă peste şezutul strâns în pantalonii strimţi. Individul zbură spre colţul opus al terasei, aterizând cât era de lung, pe pardoseala de ciment. Ramamurti o ridică în braţe pe Tillottama şi făcu un pas spre balustradă. Traysish sărise însă în picioare, ducându-şi mâna la spate, ca să-şi scoată revolverul din buzunar.

„Totul e pierdut” se gândi Lea.

Cu o mişcare mai iute decât a americanului băut şi zăpăcit de lovitură, Daiaram scoase din buzunar darul inginerului Seşaghirirao, îndreptă ţeava spre acest obraz atât de odios şi apăsă pe trăgaci. Nările umflate, ochii ieşiţi din orbite şi gura deschisă a lui Traysish primiră din plin jetul de lichid usturător. Îşi pierdu răsuflarea, lăsă să-i cadă pistolul şi îşi duse mâinile la obraz, apoi se prăbuşi la pământ, tuşind, strănutând şi sughiţând. Ahmed şi încă un servitor se iviră, cât ai clipi pe terasă. Cu un râs care nu prevestea nimic bun, Daiaram îi culcă alături de stăpânul lor. Substanţa toxică pulverizată făcu atât pe Lea, cât şi pe Tillottama să strănute. Amândouă săriră peste balustradă în braţele lui Anarendra, care izbutise să ajungă la timp. Toţi patru o luară la fugă pe aleea grădinii.

Dar grădina, pe cât se vede, era păzită, deoarece la fluieratul puternic care se auzi de după tufişuri, apărură cinci sau şase vlăjgani cu mutre fioroase de munteni din Pakistan. Îi ajunseră pe fugari în poartă.

— Fugi, Daiaram! strigă Anarendra. Am să te ajung din urmă!

Adeptul disciplinei hatha-yoga scăpă printr-o fentă fulgerătoare de lovitura unei vine de bou cu plumb la capăt, îl înşfăcă pe adversar întocmai ca pe un sac şi chiar cu povara asta îl culcă la pământ pe cel de al doilea agresor. Apoi se rostogoli la pământ, evitând astfel o lovitură de cuţit în spinare, dar se ridică iute şi, cu o zvâcnitură de picior, făcu să zboare

cuţitul din mâna vlăjganului. Chiar în clipa aceea auzi glasul liniştit al învăţătorului său:

— Fugi, e timpul, nu mai zăbovi!

Supus ca de obicei, Anarendra o zbughi afară pe poartă. Cu o mişcare imperceptibilă a piciorului, profesorul îl făcu să cadă pe cel care se aruncase în urma lui Anarendra şi se pregăti să-i întâmpine pe ceilalţi. Stând în faţa agresorilor, tăcut ea un bloc de piatră, îi intimidă cu calmul lui imperturbabil. Unul din ei, pesemne cel mai îndrăzneţ, sări într-o parte, scoase un cuţit lung şi începu să-i dea ocol pe la spate. Tot ce a urmat s-a desfăşurat într-o clipă, aşa încât oamenii, pe care Traysish i-a interogat ulterior, n-au fost în stare să explice cum s-au petrecut lucrurile. Şarangupta sărise şi el în direcţia omului cu cuţitul, îi strivise mâna şi dăduse cu el de-a azvârlita în ceilalţi care căzură grămadă unii peste alţii ca seceraţi. După ce examină liniştit maldărul de trupuri, Şarangupta o porni spre poartă. Zăbovi o clipă lângă Thunderbirdul lui Traysish care staţiona singuratic în faţa intrării, oaspeţii, fie că veniseră cu taxiuri, fie că dăduseră drumul maşinilor lor. Cu un oftat de părere de rău, Şarangupta deschise portiera şi puse mâna pe volan. Muşchii lui dorsali formidabili se umflară, apoi se auzi un geamăt şi un scrâşnet de metal. Hatha-yoga aruncă volanul rupt în tufişuri şi, cu acelaşi pas tacticos, ieşi pe poartă, topindu-se în beznă. Singurul martor al acestei fapte eroice fusese Cesare care alergase spre logia vilei, îngrijorat de soarta Leei şi a prietenilor lui indieni. Tot el zărise şi lumina îndepărtată a unor faruri sclipind pe panta dealului Malabar. Cu un suspin de uşurare italianul îşi aprinse o ţigară şi o porni în căutarea Sandrei. O găsi în centrul atenţiei generale a musafirilor, care nu bănuiau nimic şi o ascultau istorisind întâmplări cu substrat anecdotic din viaţa vedetelor italiene de cinema.

— Cesare, dă-mi o ţigară!

Sandra îl privi întrebător.

Întinzându-i portţigaretul, acesta ridică în sus degetul mare. Sandrei îi scânteiară ochii de bucurie.

— Dar unde este scumpul nostru amfitrion?

Traysish dădu buzna în sufragerie cu un pistol în mână, i u faţa tumefiată şi murdară. În urma lui, alergau cu armele în mână Ahmed, şoferul şi fiorosul pakistanez care îndeplinea

funcţia de grădinar. Musafirii săriră în sus îngroziţi, răsturnând scaunele şi cupele cu băuturi.

— Am fost jefuit! urlă americanul. Mai repede, fricoşilor, porcilor, maimuţoilor! Mişcaţi-vă! N-au putut ajunge departe... Iertaţi-mă, domnilor! În casa mea au năvălit nişte bandiţi. Au fugit, dar eu trebuie să... Oaspeţii nu mai auziră sfârşitul frazei, peste o secundă însă răzbătu de afară un răget fioros. Traysisli descoperise lipsa volanului de la maşina lui. Urmă o serie de invective auzite de toţi prin ferestrele deschise, însoţite de justificările pe diferite glasuri ale oamenilor care păzeau grădina, apoi un tropăit de picioare, după care se aşternu liniştea.

— Eu cred, Cesare dragă, că e timpul să plecăm acasă, îi spuse liniştită Sandra în engleză. Stăpânului casei nu-i arde de noi!

Musafirii începură să-şi cheme prin telefon maşinile şi taxiurile.

Traysish se întoarse gâfâind din greu şi se apropie de telefon.

— Dar spune odată ce s-a întâmplat? îl întrebă Sandra. Ai ţâşnit de lângă mine din salon ca scos din minţi şi ai dispărut. Ai fost atacat? De cine?

Traysish so uită prin cameră şi râse cu răutate:

— Dar unde e prietena dumitale?

— A intrat aici în fugă şi mi-a spus că ai jignit-o, începu Cesare apropiindu-se de el. Nici n-am apucat s-o opresc, că a şi ieşit pe poartă şi s-a urcat într-un taxi care tocmai trecea. Cer o explicaţie!

Cu un rânjet rău prevestitor, Traysish schiţă un gest de nepăsare şi întinse mâna spre telefon, Cesare însă era cu mâna pe aparat:

— Sir, aţi jignit-o pe soţia mea! Vă oblig să-mi daţi o explicaţie.

— Eşti beat, signor Pirelli! Lasă-mă în pace!

— Ba dumneata eşti beat, mister Traysish! E revoltător! Ne inviţi la dumneata în casă, te îmbeţi, te legi de soţia mea, dai buzna în salon cu un revolver încărcat în mână! Ce înseamnă toate astea?

Sugrumat de un acces de furie oarbă, Traysish nu putu articula câtva timp măcar un singur cuvânt. Pentru el, ar fi fost

un fleac să-i dea o lecţie acestui aventurier italian, dar… asta l-ar fi dezavantajat.

Până la urmă, storcând un zâmbet strâmb, spuse;

— Vă Cer scuze şi dumitale şi soţiei dumitale. Se afla lângă mine tocmai în momentul unei scene.. Hm… familiale şi, fără să fi priceput despre ce e vorba, a intervenit. Am fost nevoit s-o dau la o parte, ceea ce regret! Iar acum, iertaţi-mă, trebuie să telefonez la poliţie.

Oaspeţii începură să plece.

— Cred că totul a decurs cât se poate de bine, îi spuse pictorul Sandrei pe când goneau cu o maşină spre hotel.

Sandra întrebă:

— Acum, la Madras?

— Da, potrivit planului. Biletele sunt reţinute. Eu am să mă duc să le iau, iar tu să pregăteşti bagajele. Avionul pleacă la ora două noaptea şi noi trebuie să ne evaporăm înainte ca drăguţul nostru de amfitrion să înceapă iar a te sâcâi ca să-ţi obţină asentimentul la ceea ce râvneşte. Totul merge strună, Sandra dragă! Ce plăcut e să te crezi un vrăjitor bun!

Siguranţa lui plină de voioşie ar fi scăzut considerabil, dacă ar li auzit convorbirea celor doi indivizi, postaţi nu departe de casa de bilete. În timp ce Cesare achita biletele reţinute, conversaţia lor decurgea cam astfel:

— Ai avut dreptate, spuse cel eu ochelari fumurii, el e, blestematul acela de italian care a fugit de la patron la Capetown. O să punem laba pe un grand (o mie de dolari).

— Nu înţeleg de ce îşi bate patronul capul cu el? L-am achita şi am face-o uitată. Când colo, câtă tărăgăneală.

— Asta, frăţioare, nu-i treaba noastră! E clar că, deocamdată, n-avem voie să-i facem de petrecanie. Trebuie, pesemne, mai întâi să se stoarcă de la el ceva. Dar la urma urmei, ce ne pasă nouă, bani să iasă…

Anarendra îi ajunse pe Tillottama, pe Lea şi pe Daiaram chiar lângă platanul sub care staţiona automobilul. Arvind aştepta cu portierele deschise, schimbându-se, nerăbdător, de pe un picior pe altul. Uriaşa maşină se urni din loc, fără a face nici cel mai mic zgomot. Arvind nu aprinse farurile, şi automobilul se strecură tiptil de-a lungul străzii întunecoase. Numai farurile mici ca nişte ochişori aproape orbi, îndreptaţi în jos, luminau

pământul. Pe străzile acestui cartier nobil, aproape că nu întâlneai trecători. Arvind conducea repede, dar prudent: cel mai neînsemnat incident de stradă putea compromite strălucita operaţie a „răpirii devadâsi-ei”, cum o numise Anarendra, după titlul filmului la realizarea căruia colaborase nu demult cu Tillottama.

Cele două femei se instalaseră pe un singur loc, strâns lipite una de alta pe marochinul moale ca pielea de mănuşi, matlasată mărunt, transversal.

Maşina trecu de cartierele fabricilor Parei şi Dadar şi ieşi eu viteză în şoseaua principală, dar fu nevoită să zăbovească la digul Şaion, unde un puhoi compact de maşini şi căruţe se mişcau neîntrerupt în ambele direcţii, cu toate că era ora zece şi jumătate noaptea. În sfârşit, automobilul ieşi în şoseaua liberă şi îndată cubuleţul verzui luminos al indicatorului de viteză alunecă încet pe liniuţa prelungă a vitezometrului. Se auzi vuietul surd al aerului, care se freca de capotă. Lea apucă să zărească, în dreapta, stâlpul indicator, la cotitura drumului spre Lonauli.

Legănându-se şi tresăltând, maşina gonea prin întunericul uniform pe magistrala largă, lăsând în urmă vehiculele care mergeau în aceeaşi direcţie. Farurile puternice sfâşiau întunericul pe o distanţă de două sute de metri înainte şi se stingeau automat când întâlneau luminile altor maşini.

Tremurând din creştet până în tălpi, după toate prin câte trecuse, Tillottama se lipea cât mai strâns de Lea, aruncând din timp în timp, pe ascuns, câte o privire spre Daiaram, care şedea lângă dânsa. Maşina asta, care gonea nebuneşte, ducând-o departe de lunga şi umilitoarea ei captivitate, i se părea un vis, un basm, caleaşca fermecată din vechile legende, zburând prin beznă, tot mai departe în necunoscut, spre neprevăzut, dar, fără îndoială, spre ceva minunat. Iar chezaş e Ramamurti, braţele lui puternice…

Din ce în ce mai destins, în goana rapidă a maşinii, Daiaram se simţi pătruns de o fierbinte recunoştinţă faţă de puterea tehnicii. Nu-i venea a crede că eliberarea Tillottamei fusese atât de simplă, că ceruse atât de puţin timp, şi că o realizase numai cu ajutorul a trei prieteni de nădejde, un automobil şi un pistol cu chimicale. „nimic mai mult. Simţi nevoia să-i împărtăşească

acest gând şi lui Anarendra. De răspuns, însă, îi răspunse Arvind, aprinzându-şi o ţigară:

— Putea să se întâmple exact contrariul, pistolul să fi tras în dumneata, iar automobilul să te fi dus departe de Tillottama, aşa cum ţi s-a şi întâmplat de altfel. Nu, realizările tehnicii, dacă nu sunt dirijate raţional şi în scopuri bune, nu numai că nu fac nici două, parale, dar sunt mai primejdioase decât toporul în epoca de piatră!

Lea pufni fără veste în râs.

— Ce faţă, ba nu, ee mutră a mai făcut Traysish!

Ramamurti începu să râdă cu hohote. Râse şi Tillottama.

Acele de pe cadranul negru, pătrat, cu linii subţiri, concentrice, fosforescente, din centrul tabloului de bord, arătau ora unu noaptea, când, după un urcuş lung, apărură luminile oraşului Poona. Cele trei poduri de peste împletitura şerpuitoare a trei nuri şi cele două bariere de cale ferată nu-i întârziară pe călătorii noştri. Spre sud, în depărtare, se înălţau masivele Munţilor Ghaţi. Acum intraseră într-o regiune a ţării pe care n-o cunoşteau. Maşina străbătu străzile drepte şi triste ale fostului orăşel militar al englezilor. Încă un pasaj de nivel şi iarăşi noaptea străpunsă fie lumina farurilor, pe şoseaua pustie.

Anarendra se întoarse spre Lea care bombănea că în felul ăsta poţi străbate întreaga Indie, fără a avea ce povesti acasă.

— Aici nu sunt locuri care să ţi se întipărească în minte, nici ea arhitectură, nici ca monumente ale antichităţii. Poate doar un zid de cetate din centrul oraşului, Şanvar Peth, monument al stăpânirii Marăthî. Se mai păstrează şi azi cuiele de fier de câte un sfert de metru lungime, cu care strămoşii asigurau porţile cetăţilor ca să nu le poată clinti elefanţii de luptă. Iar în partea asta, Anarendra arătă spre sud-est, în munţi, este vestita Singarh, „Cetatea Leului”, care ziua se poate vedea şi de aici.

Tăcu. Vuietul vântului şi scrâşnetul cauciucurilor pe şosea creşteau într-una împiedicându-te să vorbeşti.

Matahala de Oldsmobile gonea cu iuţeala fulgerului. Cubuleţul vitezometrului aluneca mereu spre dreapta. Când oscilă între cifrele 110 şi 120, la stânga sus, pe tabloul de bord se aprinse o luminiţă roşie.

În aceeaşi clipă răsună un semnal prelung şi asurzitor, ea al unui apel telefonic de vapor.

— Ce-i asta? se aplecă Lea spre Anarendra, neîndrăznind să-l stingherească pe Arvind.

— E un semnal de alarmă. Viteza maximă e de o sută douăzeci de mile! Spuse repezit Arvind.

Cei din maşină se simţiră împinşi înainte ca de o labă moale şi grea. Mugetul asurzitor al claxonului sfâşie tăcerea nopţii şi se rostogoli spre dealurile îndepărtate.

Departe, în faţa lor, la limita de vizibilitate a farurilor se zări, ca o nălucire cenuşie, un car cu o pereche de boi, care întorcea pe mijlocul şoselei. În pofida faptului că Arvind micşorase viteza, ocolind carul, goana maşinii era atât de turbată, încât numai după geamătul strident şi sinistru al anvelopelor, pasagerii îşi dădură, în sfârşit, seama cu ce repeziciune rulau.

— Poate că ar fi mai bine să vă puneţi centurile! strigă şoferul.

Toţi se încinseră cu nişte benzi late, ca în avion.

Surescitarea nervoasă începu să slăbească. Apăreau semne de somnolenţă, de oboseală.

— Cum de nu-i e frică să conducă aşa? se gândi Lea cu glas tare.

— De ce să se teamă? se întoarse spre ea Anarendra. Dacă la o asemenea viteză se întâmpla ceva, totul se sfârşeşte pe loc, fără suferinţă şi spaimă. Proprietarul maşinii nu va fi prea amărât, pentru că e asigurată.

— Consolator avantaj al maşinilor de mare viteză, încuviinţă Lea.

Se lăsă pe spate, se lipi strâns de umărul Tillottamei şi peste puţin timp adormi cu buzele întredeschise. Tillottama se întoarse spre Daiaram şi-i întinse mâna stângă. Braţul fierbinte şi puternic al sculptorului o găsi de îndată pe întuneric. Degetele lor se împletiră. Fericirea o copleşi pe Tillottama. Avea impresia că inima i se dilatase într-atât, încât nu mai era în stare să bată. Daiaram, aplecat înainte, îi săruta rând pe rând degetele şi palma. În maşina care zbura ca vântul, timpul se oprise în loc. Îndrăgostiţii nu observau nici luminiţele caselor care săgetau pe lângă ei, nici maşinile întâlnite, nici micile târguri prin care trecea magistrala, Satara, Kolliapur, Belgaum…

Spre răsărit cerul prinse a se lumina. Înainte de a o lua pe drumul în pantă, Arvind opri maşina pe marginea lată a şoselei. Tăcerea păru deodată uimitoare. Tuturora le ţiuiau urechile, iar

mişcările le erau nesigure ca după un şoc nervos. Îşi desfăcură curelele şi coborâră. Arvind apăsă pe un buton. Capota lată ca un capac de pian sări în sus. Mecanicul cercetă motorul, apoi dădu ocol maşinii şi se uită şi sub botul ei. După ce-i făcu un control general, deschise cutia de bagaje şi scoase canistrele cu combustibil po care Daiaram şi Anarendra îl turnară în rezervorul aproape gol.

— A trebuit să iau rezerva completă. Nu înghite decât combustibil de primă calitate, premium, şi din ăsta nu găsim până la Bangalore, îi explică el. Leei care tocmai se apropiase.

— Şi mai e mult până acolo?

— Până la Bangalore? Vreo trei sute cincizeci de mile.

— Iar de acolo?

— Încă vreo două sute de mile până la Madras.

— Şi atât?

— Atât!

— Atunci de ce această goană fantastică? Vezi, bagă de seamă, Lea atinse cu duioşie obrazul supt al mecanicului, te distrugi!

— Fleacuri! Noi trebuie să ne depărtăm la o distanţă de neconceput pentru viteza unei maşini, ea să ieşim din raza lor de urmărire. Vor cerceta aeroportul, gările, şi şoseaua bineînţeles, fără însă ca ei să poată prevedea viteza cu care merge Star-fire-ul nostru.

— Cum ai spus? Star-fire, foc stelar, ce frumos sună! Exclamă Lea.

— E ultimul model de Oldsmobile. Trei sute cincizeci de cai putere!

— O! N-aş fi crezut niciodată, Lea arătă spre motorul relativ mic acoperit cu un lac roşu, cu discul mare al aspiratorului de praf, dintr-un aluminiu scânteietor.

— Presiunea e foarte mare, motorul are patru viteze, patru mii opt sute de turaţii…

Lea se retrase în marginea drumului. La tropice răsăriturile au o durată scurtă. Acum putea vedea cum se prezintă în întregime giganticul Star-fire. Caroseria lucioasă a maşinii de culoarea oţelului albastru era plină de praf, ca şi roţile albastre cu steaua lor strălucitoare în trei colţuri pe discurile concave şi haşurate.

Lea spuse:

— Animalul ăsta uriaş e frumos, clar nu e elegant. E prea lat, prea lung, prea cutie, într-un cuvânt un mastodont de lux.

— Urcaţi-vă în maşină! Plecăm! Comandă Anarendra. Ştiu că vă chiorăie maţele de foame, dar n-avem ce face. Nu ne putem opri nici la Dliarwar, nici la Hubli; o să mâncăm abia la Bangalore… Repetă acelaşi lucru în engleză şi pentru Lea.

— Poate că ar fi bine să-l înlocuiesc pe Arvind, iar el să se mai odihnească? propuse ea.

Faţa vioaie a lui Anarendra se împietri ca să-şi ascundă zâmbetul, dar Tillottama interveni, povestindu-i despre măiestria de şofer a Leei.

— Acum, locul lui Arvind îl voi lua eu, spuse el, după aceea te vom ruga şi pe dumneata. Dacă ne schimbăm des la volan, vom putea goni cu toată viteza.

Star-fire-ul se smuci înainte. Anarendra avea reflexe precise şi rapide şi nu conducea mai prost decât Arvind, însă şoseaua era din ce în ce mai circulată de maşini şi căruţe. Încordindu-se din răsputeri, Anarendra izbuti să menţină o viteză de aproximativ şaizeci de mile pe oră. Peisajul se schimbase mult faţă de cel din ajun. Copaci rari, mărăcinişuri întinse, case de pietre cioplite, cu acoperişuri turtite. Sate ca nişte mici ostroave verzi pline de tamarini şi grădini de mango sau de portocali cu câte o fântână cu cumpănă în mijloc. Femei subţiri şi înalte înveşmântate în sari de culoare cafenie, ponosite, prinse între glezne, ca şalvarii turcoaicelor. Un zăduf uscat şi apăsător, peste platourile roşietice.

Înainte de a intra în Bangalore, Arvind îl schimbă pe Anarendra la volan. Călătorii făcură apoi un popas de o oră, instalându-se, din prudenţă, într-un crâng, pe o colină, în partea nord-estică a oraşului, apoi se urcară din nou în răcoarea Star-fireului. Cum prima porţiune a şoselei, până la Kottur, nu era prea circulată, volanul îl preluă Lea. Arvind stătea alături de ea picotind. Fata întrebă de rostul cadranului de jos de sub tabloul de bord, fixat pe faţa înclinată a cutiei de viteze, care despărţea cele două locuri din faţă. Cadranul misterios nu era decât un tahometru. Lea se familiariză destul de repede cu sumedenia de butoane de pe tabloul de comandă. Arvind urmărea cu atenţie toate manevrele ei. Nu trecu niciun sfert de ceas şi văzduhul începu să vuiască în jurul maşinii, doar ceva mai slab decât

atunci când condusese Arvind. Lea stăpânea cu multă siguranţă fioroasa maşină. Şoferul o mai urmări o vreme; apoi îşi stinse ţigara, se sprijini de peretele moale al portierei şi închise ochii. Lea se desfăta de puterea Star-fireului, Volanul maniabil reacţiona la cea mai uşoară mişcare. Claxonul puternic, pe trei tonuri, făcea ca tot ce era viu să ţâşnească spre marginea drumului, speriind până şi placidele vaci. Banchetele puteau fi aşezate, automat, în mice poziţie, după voia ta, lucru care-i plăcu cel mai mult micuţei Lea. Optzeci de mile pe oră, nu era rău pentru o şosea şerpuitoare, cu cotituri şi umblată de ţărani căruţaşi cam grei de cap. Lea aproape că-şi făcuse somnul în timpul nopţii şi acum, după ce ieşiseră din Bangalore, gonea de-a dreptul spre răsărit, aşa după cum cotise magistrala bine reparată.

Goana lor dura de şaisprezece ceasuri. Şi Arvind, şi Anarendra moţăiau, iar în spate dormea dusă Tillottama, cu capul sprijinit de umărul sculptorului. Daiaram veghea, ţinând cu gingăşie în mâna lui mâna Tillottamei.

La Kolar, Lea se cam încurcă şi abia reuşi să se strecoare cu Star-fireul, din cale afară de lat, prin ulicioarele înguste. Arvind continua să moţăie, surâzând cuiva în somn, fericit.

Peisajul se schimbă pentru a treia oară. Blocuri de stâncă de forme ciudate alternau cu nişte salcâmi ţepoşi, iar în depărtare se vedeau povârnişuri brune acoperite de nişte plantaţii de pomişori necunoscuţi cu frunziş mărunt, de un verde-închis. Se mai scurse o oră şi jumătate şi Lea trecu de Kottur remarcând doar acoperişurile povârnite, de olane, ale caselor. Şoseaua cobora spre valea largă a unui râu, cotind brusc spre dreapta. Zăriră de departe, spre sud, linia de cale ferată care, ieşind din Bangalore, se distanţa de şosea. Arvind se îndreptă din spate, privi în jur, îşi aprinse o ţigară şi o rugă pe Lea să oprească maşina.

— Dezmorţirea! Ultima! Peste două ore, Madras.

Tillottama schiţă câţiva paşi de dans pe şosea. Cu fiecare ceas de călătorie, tăcuta ei tristeţe se risipea.

După popas, Lea fu declarată demnă de a ocupa locul de cinste de lângă şofer. Arvind nu mai goni cu viteza turbată de la început, şi cubuleţul vitezometrului oscilă în preajma cifrei 70.

— Cum îţi place maşina asta? o întrebă el.

— E bună, răspunse ea nu prea convinsă.
Numai patru locuri tapisate cu marochin la trei sutei cincizeci de cai putere, “o disproporţie inadmisibilă, neruşinată şi absolut inutilă. Ba mai mult, dăunătoare pentru imensa majoritate a oamenilor; dacă unul izbuteşte şi-şi procure o asemenea maşină, răpeşte altora posibilitatea de a şi-o cumpăra vreodată.
„E în genul acelei statistici care spune că dacă fiecărui individ îi revine câte un biftec, şi unul din ei a mâncat trei, înseamnă că doi au rămas flămânzi”, îi trecu Leei prin cap.
— Eu cam ştiu la ce te gândeşti, îşi îngustă Arvind ochii: îţi zici că e o maşină pentru netrebnici şi că dacă ai fi în locul guvernului, ai interzice să se mai fabrice. Vehicule de acest tip.
— Ai glii cât! Cu toate că sunt foarte recunoscătoare „focului nostru stelar”, Lea mângâie tabloul de bord al maşinii, dar aşa este! Şi, totuşi, oare am fi putut efectua acest raid nebunesc pe un drum nu chiar aşa de bun, într-o ambianţă de confort şi răcoare, dacă n-am fi avut o asemenea maşină?
— Bineînţeles că nu! Şi cu atât mai mult sunt şi eu de părere că ar fi mai nimerit să posede asemenea maşini cercetătorii, învăţaţii care au nevoie să călătorească, nu nişte trântori, care fac risipă de combustibil preţios, de dragul îndoielnicei beţii a vitezei. Unde e limita? Cu o jumătate de veac în urmă bogătaşii posedau automobile de patruzeci de cai putere, care fugeau cu viteza „ameţitoare” de treizeci de mile, pătrunşi de aceeaşi superioritate ieftină faţă de ceilalţi, pe care o încearcă şi play-boy-ul zilelor noastre care goneşte cu o sută de mile mai repede!
— Toate astea au ca scop să le dea de înţeles tuturor celorlalţi, indiferent pe ce cale, cât sunt ei de superiori şi de buni. Nici nu e neapărat necesar automobilul. Să-l vedeţi pe bogătanul nostru de la ţară care se umflă în pene când iese călare pe armăsarul lui puternic şi bine hrănit! Totul în el ţipă: oricum vă întrec, uitaţi-vă ce mai cal! Invidiaţi-mă! Pesemne că sentimentul ăsta din om e cu neputinţă de distrus…
— Dar trebuie distrus! spuse cu hotărâre mecanicul. Altfel n-are să iasă nimic!
— N-are să iasă nimic cu cine?
— Cu omenirea! Cu socialismul!
— Dumneata crezi în socialism?

— Păi cum altfel? Omenirea nu are altă cale, se impune ca societatea să fie organizată cum trebuie. Bineînţeles, un socialism fără înşelăciune, unul adevărat.

— Ah, cum aş dori să stau de vorbă mai pe-ndelete cu dumneata, dar nu mă pricep. Însă când o să vină Sandra cu avionul… Cât timp rămâi la Madras?

Arvind îşi aruncă privirea spre ceas:

— . Vom sosi la ora cinci. Ne odihnim douăzeci şi patru de ore, iar mâine spre seară o pornim înapoi. Dar nu pe acelaşi drum, ci pe malul mării până la Gudivada, de acolo la Hyderăbâd, apoi prin Sholapur la Poona. De astă dată o să călătorim fără grabă şi a treia zi vom fi Ia Bombay…

— Zău, îmi pare rău că ne despărţim aşa. Dă-mi adresa dumitale de la Bombay, îl rugă Lea. Şi eu, şi Sandra doream grozav să cunoaştem intelectualitatea muncitoare indiană! N-am avut parte decât de comercianţi, de artişti, şi mai cu seamă de oameni care nu fac nimic!

— Nici nu te poţi aştepta să dai peste de-alde ăştia ca noi prin hotelurile de lux! Dumneata pluteşti prin pătura superioară, ca flotorul în carburator, cu toate că nu semeni de loc cu o memsahib, cum le spunem noi englezoaicelor sau americanelor şi pe care nu prea le avem la inimă…

— În pătura superioară? se indignă Lea. Dar eu acum două luni eram săracă lipită pământului, ca un şoarece de biserică, ducând grija zilei de mâine.

— Aha, o moştenire, aşadar?

— Poţi s-o numeşti cum vrei, rosti încet Lea, gândindu-se că era într-adevăr moştenitoarea acelor necunoscuţi căutători de diamante, care le lăsaseră o hartă şi o bocceluţă cu pietre, pe care Flaiano fusese cât pe-aci să şi le însuşească.

Arvind o privi cu oarecare îndoială, dar nu spuse nimic.

Madrasul se aşternea pe un şes, în preajma ţărmului. Străzile largi erau mărginite de câte două-trei rânduri de copaci, ale căror frunzare ascundeau vederilor vitrinele magazinelor ce se înşiruiau la o distanţă apreciabilă de partea carosabilă a străzilor. Însă, ca şi în toate celelalte oraşe ale Indiei pe care le văzuse Lea, alături de fiece cartier confortabil ţi se înfăţişa o monstruoasă îngrămădire de case. Cintadripet i se păru o speluncă, încercuită într-un cot al canalului fetid, cu apă stătută.

Intrară în oraş prin Poonamalay-road, trecură de două ori peste linia de cale ferată şi peste braţele râului, cotiră brusc de la fortul Saint-George pe frumoasa Mount-road, în care se afla hotelul, locul lor de întâlnire, stabilit dinainte. Maşina nici nu apucă să se apropie de treptele largi ale intrării când de sub colonadă ieşiră alergând în întâmpinarea lor Sandra şi Cesare.

Arvind apăsă pe un buton şi capota începu să se retragă încet, împăturindu-se în încăpătorul spaţiu gol din spatele banchetei. Zăduful năvăli în maşina decapotată ca un şuvoi fierbinte într-o cadă. Sandra îşi îmbrăţişă cu duioşie prietena.

— Pentru toţi sunt reţinute camere. Pe Tillottama o iau la mine. Să nu vă miraţi dacă găsiţi la voi nişte valize nou-nouţe care nu conţin decât câteva cărţi. Le-am cumpărat împreună cu Cesare pentru ca Daiaram şi Tillottama să treacă în ochii tuturor drept nişte călători respectabili. Anarendra şi Arvind cu automobilul lor fantastic par magnaţi în toată legea, aşa că „geamantanele lor” pot rămâne în cutia de bagaje.

Arvind îşi dădu jos pasagerii şi făgădui că se va întoarce după ce automobilul va fi spălat, revizuit şi uns. Toţi rămaseră uimiţi de gestul Tillottamei care, făcând o adâncă plecăciune în faţa lui Arvind şi a maşinii, şterse cu vălul ei praful gros de pe o bucăţică a caroseriei şi îşi apăsă buzele de suprafaţa strălucitoare, albăstruie a oţelului, rostind ceva care suna ca un recitativ cât se poate de melodios.

— Spune, traduse grav Daiaram, că încă din copilărie păstrează în memorie un basm cu o caleaşcă, o caleaşcă albastră, care duce oamenii departe de spaime şi suferinţe, într-o lume vastă şi luminoasă. Basmul a devenit realitate, iată caleaşca şi, oare, e albastră numai aşa… Întâmplător?

*CAPITOLUL 8 Apsara Tillottama*

Pictorul Cesare a fost cu totul pe neaşteptate victima unui atac banditesc. Într-o seară, chiar pe ulicioara de lângă hotel, patru indivizi se năpustiră asupra lui, îi legară mâinile şi începură să-l. Târască într-o direcţie necunoscută. Opunându-le o rezistenţă disperată, Cesare porni să strige cât îl ţinea gura după ajutor. O lovitură zdravănă în cap îl făcu să-şi piardă cunoştinţa. În urma comoţiei cerebrale suferite, zăcu În spital timp de trei săptămâni. Întâmplarea nu părea a avea vreo legătură cu Traysish presupunând că acesta ar fi încercat să se

răzbune, pentru că indivizii aceia intenţionaseră. Să-l ducă undeva.

Italienii bănuiau, şi nu fără temei, că atacul era în legătură cu coroana neagră. Ei îşi închinară o vilă separată unde peste puţin sosi şi căpitanul Callegari. Grupul de prieteni era acum complet, cu excepţia locotenentului Andrea.

Madrasul li se păru prietenos, iar cu căldura se obişnuiseră. Sandrei şi Leei le plăcea obiceiul femeilor de aici să umble desculţe, îmbrăcate numai în sari, le plăceau feţele oacheşe, cizelate ale tamililor şi ale celorlalţi reprezentanţi ai popoarelor din sudul Indiei. Chiar şi oraşul era mai curat decât celelalte pe care le cunoşteau; până şi petele roşii de betel pe care localnicii îl mestecau şi-l scuipau murdărind dezgustător străzile, lucru cu care nu se puteau de fel obişnui călătorii noştri, erau aici mai rare.

Totuşi, după atacul săvârşit asupra lui Cesare, sentimentul de securitate şi linişte îi părăsise. Viaţa lor încântătoare dinainte, în calitate de turişti curioşi şi nepăsători, fără niciun fel de obligaţii, aidoma unor făpturi dintr-o altă lume, fusese distrusă. Lea îşi cumpără un pistol automat, învăţă repede să tragă şi-l purta în permanenţă armat în poşetă. Căpitanul Callegari căuta zadarnic s-o convingă că o armă nu poate fi de mare folos, dacă nu ştii când şi de cine să te fereşti, pentru că cel care loveşte primul are întotdeauna şansele de partea lui şi că în asta constă puterea oricărei bestii.

După părerea căpitanului, era timpul să plece definitiv, dacă nu din India, măcar din Madras. Sandra şi Lea erau de aceeaşi părere, dar nu se putea face nimic înainte ca Cesare să fie complet restabilit.

În ajunul ieşirii lui Cesare din spital, italienii fură vizitaţi de Daiaram, care le aduse vestea îmbucurătoare că el şi Tillottama reuşiseră în sfârşit să obţină toate documentele şi mărturiile necesare. După planul întocmit de Tillottama, cei doi colindaseră întreg oraşul, stradă cu stradă, casă cu casă, şi în cele din urmă izbutiră să dea de unchiul ei, unica ei rudă din Madras care se mai afla în viaţă. Locuia în aceeaşi mică vilă din Triplicane ca şi în anul acela funest, 1947.

Zilele acestea urma să aibă loc şedinţa tribunalului pentru restabilirea drepturilor cetăţeneşti ale Tillottamei, după care se vor putea căsători.

— Şi plecăm de aici! strigă bucuroasă Lea.

— Încă nu. Am început să lucrez, modelez o statuie cu Tama ca model.

— Vai, ce bine! O să venim s-o vedem.

— E încă prea devreme. Dar vreau să vă invit, în orice caz, pentru că zilele astea soseşte de la Salem un prieten de-al meu rus, geolog. Vă amintiţi poate de întâlnirea mea de la Kashmir? Până atunci se va înzdrăveni şi mister Cesare.

— O să venim neapărat, promise Lea, chiar doresc să fac cunoştinţă cu un învăţat rus. Dar… avu o ezitare, să modelezi o statuie, aşa cum ai vrut-o dumneata, cere foarte mult timp. Or, noi vom pleca. O să rămâneţi aici amândoi cu Tama, în ditamai oraşul. Cine ştie, s-ar putea ca Traysish să vă găsească. Mie mi se pare, poate influenţată de nenorocirea care s-a abătut asupra lui Cesare, că e primejdios să rămâneţi.

Ramamurti surâse cu condescendenţă şi o contrazise cu o încăpăţânare care nu era în firea lui. Se vedea că lucrul îl pasiona din cale-afară şi că nu voia, sau mai degrabă nu putea să se gândească la nimic altceva.

Lea se supără şi revărsă asupra lui un torent năvalnic de vorbe, profitând de faptul că îşi perfecţionase simţitor engleza.

La acest atac atât de temperamental, Daiaram îşi pierdu o clipă cumpătul şi îşi desfăcu mâinile a neputinţă.

— Dumneata crezi deci că în singurătatea prizonieratului ei, Tillottama ar fi iubit pe orice venetic care i-ar fi apărut în faţă?

— Nici vorbă! Eşti prea modest şi ai face bine să te uiţi mai des în oglindă, ripostă aproape supărată Lea. Dar, cum să-ţi spun, mie frumuseţea Tillottamei mi se pare extraordinară, cum ar fi, să zicem, automobilul colosal cu care am fugit de la Bombay. Aşa cum un Star-fire nu poate aparţine decât unui om foarte bogat, tot astfel se întâmplă şi în viaţă; nu e de loc simplu să trăieşti cu o femeie de o frumuseţe atât de neobişnuită, atât de rară. Trebuie să fii ori foarte puternic, ori de nu, s-o ţii încuiată. Privind-o pe Tillottama, îi înţeleg pe musulmani.

— Şi eu în ochii dumitale…

— Da, nu-mi pari destul de influent, de puternic, de impunător, de crunt, ca s-o păzeşti neîncetat pe frumoasa dumitale în viaţa asta obişnuită, cu oameni obişnuiţi, ca şi noi, care nu sunt nici prinţi de sânge, nici arhimilionari. Mă tem pentru dimineaţa şi pentru Tillottama, te rog să nu mă înţelegi greşit, Daiaram. Ce însemnăm noi, care nu ne putem bizui nici pe influenţă, nici pe forţă? Simplu ca bună ziua dumneata poţi fi omorât, iar Tillottama, legată burduf, poate li dusă de aici, cât ai clipi, aşa cum era, de altfel, s-o păţească Cesare. După Capetown pluteşte asupra noastră o veşnică ameninţare. Nu înţelegem despre ce anume ar putea li vorba şi deci nu ştim cum să ne apărăm. Grea e soarta., Neasemuitei Frumuseţi” în lumea noastră crudă; în acelaşi timp e cu neputinţă să fugi şi să te ascunzi într-una, pentru că la un moment dat ţi se face silă să mai trăieşti! Simt cum totul în mine se revoltă de cum încep să mă gândesc. Tama trebuie să devină o mare artistă de cinematograf… şi să aparţină poporului Indiei, ba chiar lumii întregi!

Lui Daiaram îi năvăli tot sângele în obraz. Câteva clipe o privi pe Lea fără a rosti vreun cuvânt. Aceasta, simţindu-se stânjenită, se grăbi să-şi aprindă o ţigară.

— M-am gândit şi eu mult la asta, reluă el încet, şi am hotărât că cei ce mă vor ajuta s-o păzesc pe Tillottama, după ee vom ajunge la Deliii, vor fi prietenii mei. Noi, indienii, transpunem sarcina răspunderii noastre asupra destinului şi ne-am obişnuit să acceptăm tot ce ni se întâmplă, fără a ne face din asta o culpă, în afară de cazul când am ascunde adevărul faţă de noi înşine.

Lea îşi întoarse descurajată capul:

— Nu-l mai recunosc pe Daiaram al nostru. Parcă a băut mătrăgună. Sau aşa sunt toţi artiştii când îi mistuie focul creaţiei?

— Destul, Lea, lasă-l în pace pe mister Ramamurti! interveni deodată căpitanul. Ce rost are să te amesteci în treburile altora şi încă într-o ţară străină. Aventura de la Bombay vă ajunge! Aşa nu mai merge!

— Chiar dacă te amesteci cu intenţii bune?! nu se lăsă Lea.

— Nu e uşor să hotărăşti ce e bine şi ce e rău în mijlocul unor oameni şi ale unor obiceiuri străine…

— Ba mie mi se pare că dacă priveşti treburile altora ea pe ale tale proprii, totul se clarifică, interveni Sandra. Se poate ca şi într-o ţară îndepărtată să te simţi ca la tine acasă, după cum poţi fi aidoma unui străin faţă de rudele tale de sânge. Scumpul nostru căpitan raţionează de pe o poziţie marinărească şi pentru el orice ţărm este îndepărtat.

Coroana neagra

Callegari nu catadicsi să mai răspundă; îşi trase tacticos pipa din buzunar şi începu să fumeze. Lea se repezi s-o sărute pe Sandra, aşa obişnuia ea să-şi exprime entuziasmul.

Daiaram Ramamurti se întoarse acasă pe seară, după ce rătăci multă vreme prin suburbia de sud a Madrasului, unde el şi Tillottama închiriaseră un bungalow nou-nouţ chiar la marginea mării.

Odaia lui Daiaram, care îi servea şi de dormitor, şi de atelier, avea o fereastră joasă şi foarte lată care dădea drept spre ocean. Artistul deschise larg fereastra. În cameră năvăli briza umedă a oceanului, zgomotul valurilor, foşnetul palmierilor de pe ţărm şi glasurile de seară ale păsărilor. Şevaletul cu crochiuri în cretă şi cărbune şi două socluri cu eboşe în lut erau aşezate lângă fereastră. Pe o măsuţă scundă zăceau mape cu foi de hârtie groasă, pe care erau întipărite nesfârşitele căutări ale liniilor feţei şi trupului Tillottamei. La perete, în faţa celeilalte ferestre, se înălţa o statuie neterminată în mărime naturală, înfăşurată cu grijă într-o pânză umedă.

Daiaram se aşeză la fereastră şi îşi aprinse o ţigară. Prea multe evenimente se petrecuseră în ultima vreme, şi viaţa îi pusese prea multe probleme mari care cereau rezolvări prompte. Poate că el, cu firea lui contemplativă, nici nu e potrivit pentru un asemenea rol? Dar, oare, guru nu i-a spus că sufletul fiecăruia se poate ridica şi desăvârşi numai prin el însuşi?

Iar el, Daiaram Ramamurti, trăieşte azi pe socoteala învăţătorului său, şi singurul mijloc de a răsplăti marea datorie, ce o are atât faţă de guru, cât şi faţă de toţi ceilalţi care în ceasul de grea cumpănă fuseseră alături de el, era să creeze ceva de o reală valoare şi frumuseţe.

Da, sarcina lui nu era uşoară.

Lucra ca un posedat, cuprins de un elan de inspiraţie, recunoştinţă şi iubire. Primise în dar de la soartă un model de o perfecţiune aproape supranaturală. La ce putea cuteza să mai năzuiască?

Uneori toată inspiraţia lui se spulbera brusc, ca şi cum s-ar fi lovit de un zid orb, lunecos, rigid. El nu se poate înălţa până la treapta superioară a inspiraţiei, să contopească într-un singur tot trăsăturile schimbătoare, de o clipă, care se fracţionau în mii de aspecte, ale Tillottamei, să le oprească, să le redea cu aceeaşi viaţă, în lut, iar mai apoi,

În piatră sau în bronz. Uneori se credea un sculptor incapabil, care se zbate cu o sarcină ce îi depăşeşte puterile.

Ramamurti îşi aducea, ruşinat, aminte de cele întâmplate iu perioada începuturilor sale. Făcuse multe schiţe cu capul Tillottamei, prinzând cele mai variate unghiuri şi expresii, apoi începuse să-i schiţeze corpul, îmbrăcat, neîndrăznind să-i ceară mai mult. Ceea ce ar fi putut spune, uşor şi simplu, fie chiar şi unei presupuse fiice de maharajah, acolo, la Kliajurâho, acum, după ce aflase povestea ei, i se părea de neconceput.

Ghicindu-i liniile trupului sub sariul subţire, o desena înveşmântată. Tillottama îl urmărea atentă, uitându-se din când în când peste umăr la desene. Şi o dată, în timp ce Daiaram se chinuia, căutând să redea linia inimitabilă a umerilor ei, Tillottama îl rugă să se întoarcă cu spatele. Un fâşâit uşor îi trădă intenţiile. Ea îşi lepădă sariul subţire şi apăru în faţa lui, dreaptă, în toată splendoarea goliciunii ei, puţin mai palidă şi foarte gravă.

Daiaram desena febril pe hârtie schiţă după schiţă, rugând-o numai, din când în când, să-şi schimbe poziţia.

Artistul desenă astfel până ce observă că Tillottama e gata să cadă din picioare de oboseală, se trezi la realitate şi încetă lucrul.

— Stai şi tu jos, dragul meu! Tillottama întrebuinţa arareori aceste cuvinte care pe buzele ei căpătau o deosebită duioşie. Spune-mi adevărul, numai adevărul despre tine şi despre mine. Ce se petrece aici? Îi puse palma pe piept, în dreptul inimii. Văd că suferi, că nu mai eşti sigur de line, că eşti mâhnit. Parcă te-ar părăsi puterile. Şi îmi dau. Seama că nu eu sunt pricina. Noi doi ne-am apropiat foarte mult. Am înţeles acum ce înseamnă o

dragoste adevărată, mare, pentru toată viaţa, asta-i când o aştepţi pe amritmaya, încântarea de fiecare clipă. Şi aceasta pogoară asupra noastră, creată de noi amândoi. Tu crezi în mine, iar eu, în tine, şi dorinţa devine nesecată, pentru că nuanţele simţămintelor sunt nenumărate şi devin tot mai aprinse datorită dragostei. Oare asta nu te înaripează?

— Cum să nu te înaripeze cea mai mare fericire cu putinţă, dăruită de zei?

— Atunci ce anume te stinghereşte şi te împiedică să creezi?

— Tu trebuie să mă înţelegi, Tama! Fericirea de a te fi întâlnit e ca tăişul unui pumnal, grozav de ascuţit şi foarte îngust. Iar alături, şi în stânga, şi în dreapta, două abisuri întunecate… Unul, ecoul tristeţii comune tuturor oamenilor şi tragedia întâlnirii cu frumosul: noi ne dăm seama cât este de insesizabil şi cum ne scapă tot ce am văzut, învăţat şi creat în zborul iute al timpului, asupra căruia nu avem nicio putere. Clipele minunate zboară ca vântul, frumosul de care ne e dat să ne bucurăm atât de puţin în viaţă trece pe lângă noi. Toţi oamenii care se întâlnesc cu frumosul simt o tristeţe, dar e o tristeţe plăcută! Ea dă forţă, stârneşte dorinţa de luptă, îl cheamă pe artist la fapte mari, şi atunci artistul poate opri timpul în loc şi reţine frumosul în creaţiile lui.

— Dar celalalt abis? întrebă neliniştită fata.

— O, să nu vorbim de el, l-am biruit încă acolo, în Tibet. Vina mea este că m-am dovedit mai slab decât am crezut şi n-am putut deocamdată trece pe tăişul pumnalului. Dar tu exişti, eu te văd, te aud, te simt, şi nu se află putere pe lume care să te ascundă vederii mele, să te ia din viaţa mea! De fiecare dată iarăşi şi iarăşi pricep asta, şi puterea şi încrederea în mine ca artist cresc. Numai prin artă voi fi pe de-a-ntregul al tău, pentru totdeauna, dacă până atunci mă vei socoti vrednic…

— De ce prin artă? Oare nu-i mai bun drumul drept? Iată-mă în faţa ta, aşa cum sunt!

— Făurindu-te din nou în lut sau piatră, voi birui tot ce e întunecat, care se iveşte în mine însumi şi poate şi în tine. Dacă mă voi putea înălţa până la un asemenea nivel al creaţiei, voi păşi şi peste toate celelalte şi voi urma drumul nostru comun, cel al Tantrei!

— Poate că ar fi mai bine să mă îndepărtez… să te las? Ultimele cuvinte Tillottama le rostise abia auzit.

— Nu se poate! Tu nu poţi fi smulsă din inima mea, pentru că asta ar însemna să mi se ia şi sufletul. Dar dacă crezi că e mai bine pentru tine, e altceva!

În loc de răspuns, ea îi întinse amândouă mâinile. Daiaram i le luă într-o pornire de dragoste şi extaz şi o atrase spre el. Tillottama, fără pic de sânge în obraz, îşi întredeschise buzele, iar răsuflarea i se opri.

O ridică în braţe. Un geamăt uşor îi scăpă Tillottamei printre buze când îi cuprinse cu toată puterea ei umerii puternici.

În clipa aceea Daiaram se trezi. Cuvintele sacre „adu-ţi aminte” îi răsunară în auz, lăuntric. „Altceva, altceva, şi iotul va fi altfel…” repeta el ducând-o pe Tillottama în atelier. O lăsă cu nesfârşită duioşie pe lada care-i slujea drept postament pentru pozat. Cu ochii larg deschişi de uimire, Tillottama surprinse pe faţa lui o expresie de concentrare cu <i nuanţă de tristeţe, aproape de disperare.

— A sosit timpul, steaua mea, spuse el, îţi va fi greu! Nu crezi în mine?

Ochii ei imenşi străluciră:

— Dragul meu, aştept de mult! Stăpâneşte-mă şi voi fi ea argila care ascultă supusă de degetele tale!…

Casa de la ţărmul mării se transformă în refugiul a doi. Ehiinnici. Daiaram şi Tillottama petreceau în atelier zile, iar adeseori şi nopţi întregi. Era casa tăcută a muncii şi creaţiei, unde stăpân atotputernic era artistul, exigent, interiorizat, nerăbdător.

Puţin câte puţin devenea tot mai limpede ce anume trebuia exprimat în statuia Anupamsundortei. Şi dificultatea supraomenească a misiunii lui se ridica în toată măreţia ei. Lată chipul unei femei, pătruns de ancestrala forţă a patimii, a sănătăţii şi a maternităţii, de o uluitoare supleţe, de o vioiciune în mişcări aproape animalică şi în acelaşi timp încununată de cea mai înaltă spiritualitate umană. Câtă dreptate avusese guru, vorbind de marea contradicţie între trupul animalic şi sufletul omenesc!

Urma să cizeleze până la extrema limită perfecţiunea animalică, insuflându-i focul luminos şi puternic al gândirii,

voinţei, iubirii, răbdării, atenţiei, bunătăţii şi grijii, tot complexul din care se adapă spiritul omului, sufletul femeii…

O asemenea performanţă nu era mai uşoară decât mersul deasupra unei prăpăstii pe tăişul unui pumnal. Nu-i era îngăduit să irosească nimic, nici măcar o picătură, din nepreţuita perfecţiune a creaţiei milioanelor de veacuri de dezvoltare animală şi în aceeaşi măsură nici să-i adauge măcar o picătură! Aici nu se putea aplica metoda îngroşării liniilor care îl salvează întotdeauna pe artist printr-o accentuare artificială a formei, menită a-i exprima forţa. El va izbândi numai în măsura aceea strict severă în care va reda cealaltă latură a omului, cea spirituală. Va trebui să îmbine aceste două elemente contradictorii în limbajul formelor şi al liniilor care se exprimă într-un mod eu totul deosebit miele faţă de celelalte.

Dacă va predomina latura animalică, va fi un eşec! Fiecare va interpreta în chipul Pârâmratiei lui o chemare către acel ceva viu, frumos, dar fără valoare, care-l trage po om în jos, spre abisul dorinţelor întunecate.

Dacă vor interpreta statuia lui drept o biruinţă a raţiunii asupra naturii, va fi un eşec tot atât de mare, deoarece în realizarea figurii Anupamsundartei trebuie să se păstreze însuşirile unui suflet minunat, întreaga finalitate superioară, armonioasă şi desăvârşită a naturii.

O, zei, cum să înfăptuiesc o asemenea operă?

Daiaram nici nu bănuia că-şi propusese acelaşi ţel ca şi artiştii anticei Elade, Kalokagathia, unitatea frumuseţii sufletului şi a trupului. Acest ţel se născuse nu o dată în clipe de mare inspiraţie creatoare în diferite ţări, în decursul istoriei omenirii, peste tot unde oamenii realizau înţelegerea forţei şi a frumuseţii naturii lor animalice, luminată de setea de cunoaştere.

Atitudinea statuii artistul o concepuse demult. O văzuse o dată pe Tillottama îngenuncheată la malul mării, căutând scoici. Unul din genunchii ei atingea pământul, celălalt picior se sprijinea pe vârful degetelor. Cu mâna stângă ridicată spre ceafă îşi ţinea părul fluturat de vânt, iar cea dreaptă, întinsă cu degetele desfăcute, era vârâtă în nisip. El a strigat-o, iar fata şi-a întors faţa spre el, cu ochii larg deschişi, încă pierdută în gânduri, dar peste o clipă chipul Tillottamei se lumină de zâmbetul ei deosebit, plin de gingăşie. Se ridică în vârful

degetelor, îndreptându-şi, sprintenă, trupul mlădiu. În clipa aceea, artistul o văzu pe Pârâmrati-Tillottama cu torsul uşor îndoit spre spate, cu umerii daţi înapoi, susţinându-şi pletele grele căzute pe ceafă. Mâna dreaptă întinsă se dădu într-o parte voind parcă să înlăture ceva; picioarele strâns alăturate se încordară îndreptându-se din genunchi. Momentul unduirii avântate şi sprintene a trupului coincise cu însufleţirea obrazului gânditor, aproape trist, luminat deodată de bucurie. Această secundă unică, de tranziţie, dintre trup şi suflet, artistul ştiuse s-o surprindă şi să şi-o întipărească în minte. O atitudine mai potrivită pentru statuia lui nici nu mai trebuia să caute!

Forma aceasta exterioară se îmbina de minune cu ideea principală a concepţiei lui Daiaram, de a înfăţişa trezirea sufletului care năzuieşte spre stele, o dată cu efortul tuturor forţelor şi al simţurilor izvorâte dintr-un trup tânăr.

Ramamurti izbuti să execute foarte repede schiţa provizorie a statuii.

Însă, între reuşita planului general al sculpturii şi terminarea ei se deschidea o prăpastie uriaşă. În calea lui! Daiaram se interpuneau acum mii de detalii, mărunte, dar importante, mii de nedumeriri şi enigme. Tillottama îl inspira adeseori, sugerându-i soluţii de o mare subtilitate cu o intuiţie surprinzătoare, vorbindu-i prin graiul trupului şi sufletului ei, depăşindu-l uneori chiar pe artist. Era la fel de pasionată de proiectul făuririi statuii ca şi el, şi nu mar, după ore întregi de muncă neîntreruptă, adormea chiar acolo, în atelier. Nu o dată, când Daiaram, mâhnit de câte un insucces, lăsa lucrul devreme, Tillottama îl deştepta, pentru că îşi dădea deodată seama în ce anume constase dificultatea. Alteori, dimpotrivă, se întâmplă ca artistul să intre el ca un vifor în odaia ei, unde o găsea dormind, senină, ghemuită, cu mâna sub obraz, aidoma unui copil, şi atunci o trezea, zorind-o, ca să nu se destrame cine ştie ce idee salvatoare, care de abia îi mijise în minte.

Vremea trecea şi, cu cât se apropia momentul în care statuia urma să fie terminată, cu atât creştea şi neliniştea lui Daiaram. Încrederea în izbândă, de care fusese stăpânit la începutul lucrului, se topea cu fiecare zi. Teama punea din ce în ce mai vârtos stăpânire pe artist…

Capul Tillottamei se ivi în dreptunghiul ferestrei. Se ducea să se scalde în mare. Văzându-l fumând la geam, îl chemă cu gestul indienilor, ţinea palma înainte mişcând graţios degetele. Daiaram sări pe fereastră, şi amândoi coborâră panta acoperită de iarbă. Luna răsărise, argintind oceanul şi perdeaua subţire a aburilor, care se ridicau din pământul umed şi cald. Malul era pustiu, şi plescăitul valurilor nu tulbura acea linişte imensă, ca în spaţiile siderale. Nu mai exista pe lume nimeni, în afară de Tillottama, de el şi de ocean. Ramamurti o ridică în braţe, intră cu ea în apă, iar când valul se apropie, o lăsă jos. Tillottama începu să înoate. Înota şi el alături de ea, simţind cum i se risipesc toate îndoielile, de parcă acestea s-ar fi diluat în ocean. Prea multe raţionamente instabile, confuze. Trebuie să lucrezi, adunându-ţi toate forţele, toată voinţa. Aşa procedau vechii meşteri care ştiau că cel mai însemnat secret al izbânzii este dorinţa nesăţioasă şi neînduplecată de a crea!

Dar Tillottama? El va modela cu mâinile lui chipul Anupetmsundariei ca să-l dăruie oamenilor, iar frumuseţea

Tillottamei va dăinui veşnic, zugrăvită pe pânza pictorilor sau a ecranelor, nu-i oare totuna? Cândva îi va fi dat şi lui s-o ajute, aşa cum îl ajută şi ea acum. Vor fi împreună, amândoi, atâta vreme cât există şi va exista dragostea; lăsând în urmă umbrele trecutului, se vor avânta în întâmpinarea viitorului, în întâmpinarea bucuriilor, amărăciunilor sau primejdiilor vieţii lor viitoare!

Ieşiră la mal. Ceaţa ascunse depărtările, transformând plaja într-un palat fantomatic cu un labirint de pereţi străvezii de argint. Tillottama. Cea de bronz, în această lume difuză şi impalpabilă, era singura realitate vie, cizelată cu o precizie uluitoare. Când îi văzu ochii, i se. Tăie răsuflarea: străluceau ca stelele! Întocmai.ca stelele, şi abia acum înţelese sensul comparaţiei oare i: se părea banală, pentru că strălucirea lor răzbătea din adâncuri, aşa cum răzbate lumina stelelor din abisurile fără sfârşit ale spaţiilor.

Tillottama îl privea pe Daiaram; era aşa cum îl văzuse pentru prima oară în templul Kandharya Mahădeva.

— Tama!... Căzu în genunchi în faţa ei.

Tillottama voi să spună ceva, dar nu izbuti, După lunga ei nostalgie, după gelozia lui Daiaram, după deznădejdea iscată de

năzuinţele ei neîmplinite, bucuria dorinţei o cutremură până în străfundurile fiinţei. Scurte hohote de plâns înăbuşit îi izbucniră din gâtlej.

Rareori, în timpul dansului, în momentele de maximă inspiraţie, mai simţise Tillottama o bucurie a trupului şi a sufletului atât de pură. Obişnuită cu privirile lui străine, cercetătoare, din timpul lucrului, cu răceala ermetică pe care i-o arăta în clipele în care încerca să se apropie, de el, se simţea acum transportată în lumea visurilor împlinite. Nu crezuse niciodată că patima poate fi atât de frumoasă, că atât sufletul, cât şi trupul vor cânta eu totul deosebit în braţele iubitului, înflăcărându-se şi înălţându-se graţie adoraţiei lui.

Apsara-Tillotlanui şi Tillottama lui cea vie deveniră pentru Daiaram una şi aceeaşi întruchipare reală a bucuriei şi a forţei, pe care oamenii o numesc frumuseţe.

Pletele negre ale Tillottamei se răsfiraseră pe nisip, obrajii rotunzi ardeau ca focul, buzele cărnoase şopteau cuvinte de dragoste şi recunoştinţă. Opreliştea care îi despărţise atâta vreme şi care păruse mai trainică decât o barieră de fier se destrămase ca fumul de îndată ce se aprinsese flacăra adevăratei iubiri,

„Aceasta şi este Şoraşi-Pudja noastră”, îşi spuse Tillottama, aducându-şi mâinile sub ceafă.

„Oare ne-am abătut de la calea noastră tantrică?” se întreba Daiaram, admirând-o.

Ceaţa se risipi; o dată cu primele licăriri ale zorilor, marea se făcu albastră-cenuşie, iar nisipul, trandafiriu. Pe acest fundal, trupul Tillottamei părea întunecat, ea de tuci, cioplit din cine ştie ce materie, datând de la facerea lumii; ochii, fântâni tainice! Şiragul dinţilor frumoşi ce se zăreau printre buzele întredeschise, mărgăritare strălucitoare! Liniile negre ale sprâncenelor contrastau cu albastrul din jurul pleoapelor, braţele suple se încrucişaseră sub ceafă, pieptul se înălţase, iar dunga care brăzda în lung pântecul se adâncise. Toate liniile corpului deveniseră mai pure, mai cizelate de pornirea patimii. Această frumuseţe nouă era fiziceşte palpabilă şi pentru ea, căreia îi trecu fulgerător prin minte că statuia ei ar fi trebuit sculptată tocmai acum.

Daiaram şedea cuprinzându-şi genunchii cu braţele.

Aşadar, pornind pe calea Tuntvci, ei n-au urmat oare ritualurile Şoraşi-Pudja prin care oamenii îşi dezvăluie trupurile, dar nu se apropie cu adevărat? Dar apropierea lor s-a săvârşit pe drumul creaţiei comune, umăr la umăr, sub semnul dragostei şi al patimii stăpânite.

Acum nu mai le era teamă de torturile sufletului „inferior”, apropierea lor nu se făcea prin bezna originară, ci pe tăişul luminos al pumnalului, deasupra tuturor abisurilor inimii, se înălţa ca o floare triumfătoare a iubirii, deasupra firii, întunecate şi puternice, a Pământului.

Artistul se simţi ca învăluit de răsuflarea nemărginitului ocean al veşniciei. Aidoma unui orb ce şi-a recăpătat vederea, înţelese că în această nemărginire nu există decât dragoste şi cunoaştere, bucurie şi bunătate, puritate şi lumină.

Toate câte sunt în afară de acestea nu merg înainte, continuându-se în veşnicie, ci se depun în străfundurile tulburi ale vieţii, ca putreziciunile în străfundurile golfurilor întunecoase şi tainice.

Vreme de milioane de ani, picătură cu picătură, oceanul orb al vieţii lipsite de sens clipoceşte pe faţa Pământului şi cine ştie a câtor alte lumi. Clocotul mut al patimilor şi al gândurilor sumbre, fără întoarcere, fără înălţare, a dominat sute de mii de ani existenţa unor făpturi, jumătate oameni, jumătate animale. Şi aşa s-au perindat aceste făpturi, fără legătură cu trecutul, fără a se gândi la viitor, dispărând ca o frunză smulsă de vânt. Dar întunericul din suflet trebuia biruit, trebuia să răzbeşti prin el, aşa cum îi fusese de altfel şi lui dat s-o facă, în această nouă epocă de putere a omului, încă prizonierul vechii sale răutăţi.

Pentru Daiaram, calea Tantrei se adeveri a fi aidoma drumului creaţiei lui întru făurirea Anupamsundartei. Aşa şi trebuia să fie! Întocmai aşa e şi Tama! Înţelege şi intuieşte tot, i-o ia adeseori înainte, graţie mai strânsei ei apropieri de natura-mumă şi a fineţei ei de străveche draoidiană, înţeleaptă şi pătrunzătoare, în care mai arde focul întunecat al forţelor primare… „O, zei, cât de mult o iubesc”

Pe nesimţite, soarele ieşi la suprafaţa oceanului, voios, aşternându-şi razele peste crestele mici ale valurilor line. Tillottama şi Daiaram se pomeniră în văzul întregii lumi, sub bolta mută şi azurie a cerului. Dar ei n-aveau, ce ascunde, nici

lor, nici celorlalţi, n-aveau să ascundă acel ceva nou care pusese pe de-a-ntregul stăpânire pe ei. Se întoarseră acasă fără grabă.

Luorau ziua şi noaptea, abia lăsându-şi timp pentru somn şi mâncare. Tillottama îşi privea copia cu înţelegere şi bucurie. Era şi nu era ea. Cu o intuiţie de mare artist, Daiaram ştiuse să îmbine în opera lui desăvârşirea trupească şi un spirit înaripat.

Zilele treceau. Daiaram aproape nu mânca, nu dormea, mistuit de focul creaţiei, alunecând uneori în mod primejdios spre extaz, asemenea celui pe care-l atinge un yoghi sau un sad.hu…

Purtându-i de grijă lui Daiaram, Tillottama uitase de sine, de oboseala ei. Îl implora să mai lase lucrul, să se odihnească măcar câteva zile, dar sfătuindu-l astfel, nu făcea decât să-l îndârjească.

Artistul simţea că dăduse tot ce putea dărui cu mintea, inima, iubirea şi mâinile sale…

În Tillottama se născu un simţământ ciudat. Statuia nu era aşa cum şi-o imaginase ea, când visa clipa în care va sta în faţa chipului terminat al Anupamsundartei. Clipa aceasta sosise. Statuia era splendidă, dar privind-o, fata nu încerca un simţământ de bucurie. Ea nu era încă în stare să înţeleagă că, de vreme ce luase parte la făurirea celor mai gingaşe detalii, pierduse putinţa de a vedea opera în totalitatea ei.

Nici Daiaram nu era mulţumit. Ceasuri întregi retuşa câte un amănunt, imperceptibil pentru un ochi străin, Era neliniştit şi, în mod inconştient, amâna mereu finisarea statuii, ca şi cum s-ar fi temut de un eşec, sau de a recunoaşte că nu se poate da mai mult. Şi totuşi, această clipă sosi.

Artistul cercetă fiece cută cât de neînsemnată a lutului crud. Tillottama îl urmărea cu respiraţia tăiată, fără a îndrăzni să facă nici cea mai mică mişcare. Chipul lui exprima o crâncenă nelinişte. Făcu un pas înapoi, suspină şi spuse:

— Hatam! (Gata) Văd multe imperfecţiuni, dar nu mai sunt în stare de nimic. N-a ieşit aşa cum am visat-o, cum am conceput-o… Dar n-are a face… Cu aceste cuvinte păşi spre lada pe care şedea Tillottama, îşi întinse braţele spre dânsa şi se prăvăli la picioarele ei leşinat. Fata sări îngrozită şi încercă să-i ridice trupul greu. Dar, deodată în faţa ochilor săi totul fu acoperit de o

perdea de flăcări roşii şi apsara cea vie căzu şi ea la picioarele sculpturii triumfătoare de frumuseţe, forţă şi viaţă.

Tăcerea din atelier atrase atenţia slujnicei lor care alergă ţipând la doctorul din apropiere şi, din fericire, la această oră matinală, îl găsi acasă.

— Cum se poate una ca asta, îl dojeni cu asprime bătrânul medic. Puternici, dumneata ca un tigru, dumneaei ca o tigroaică, şi să ajungeţi în halul ăsta! Puţin vin, supraalimentaţie şi trei zile la pat, dar separat, separat! Să luaţi şi somniferul ăsta!

O scânteie de ironie se aprinse în privirea artistului aţintită asupra Tillottamei. Pricepând cărui fapt îi atribuie medicul starea lor de slăbiciune, ea se făcu roşie ca focul şi îşi ascunse faţa în mâini, scuturată de râsul pe care căuta să şi-l reprime. După ce mai bombăni niţel şi o privi dojenitor, medicul plecă. Daiaram sări în picioare şi se apucă să înfăşoare statuia cu cârpe ude. De cum termină, fu nevoit să se culce iar, din cauza unui nou acces de slăbiciune.

Rusul Ivernev, care bănuise că tăcerea lui Daiaram nu prevestea nimic bun, îi găsi pe amândoi palizi şi slăbiţi.

Amintindu-şi de călătoria lor cu avionul spre necunoscut, de plimbarea cu maşina şi de discuţia lor atât de sinceră, artistul se bucură nespus, privind obrazul fin, arămiu, rumen, ars de soare, al geologului, ascultându-i engleza domoală în care înghiţea sfârşitul cuvintelor şi-l accentua teribil pe „r”. Vântul ce năvălise pe fereastră îi răvăşea părul ea inul, moale, decolorat de soare, şi spulbera cenuşa ţigării lui lungi, ruseşti. Un zâmbet de bucurie îi lumina faţa. Artistul credea că un astfel de surâs, deschis şi luminos nu-l poate avea decât un om eu ochi albaştri, din nordul cel îndepărtat. În surâsul fiilor Sudului, rămânea întotdeauna ceva tăinuit. Sau poate că era numai o impresie din cauza culorii închise, de nepătruns, a ochilor?

Ivernev se ridică, străbătu emoţionat camera, apoi surâse din nou:

— Ei,. Acum arată-mi-o şi mie pe fata cea răpită. Se poate?

Daiaram o chemă pe Tillottama. Care îşi pusese sariul negru şi brăţările de sticlă, ca ţărăncile indiene. Geologul rămase încremenit câteva clipe, îşi trecu apoi mâna peste ele şi prinse a

râde încetişor. La privirea întrebătoare a artistului. Spuse reţinut:

— Oare apsarele au avut vreodată nevoie de complimente? Iar dumneavoastră, doamnă Vidiadevi, sunteţi desigur o apsară! Tillottama, pot oare şi eu să vă spun astfel?

Tillottama, care-şi descoperise ca europenele faţa privirii entuziasmate a oaspetelui, se înclină sfioasă, împreunându-şi mâinile ca indienele…

— Iată unde, s-au ascuns! se auzi glasul sonor al Leei.

Bucuroasă, Tillottama ieşi în fugă s-o întâmpine. Alături de Lea o zări pe Sandra, iar în spatele lor venea Cesare, slab, cu ochii adânciţi în orbite, însoţit de un bărbat-cărunt şi roşu la faţă, în uniformă de marinar.

— Ne întrebam dacă n-aţi fost cumva atacaţi de acoliţii lui Traysish! spuse Cesare. Eram neliniştiţi şi ne-am hotărât să vă vizităm. Unde aţi dispărut?

— Am lucrat tot timpul, surâse cu vinovăţie Ramamurti, apoi îl prezentă pe geologul rus.

Lea se instală imediat lângă sculptor, eu intenţia de a da frâu liber curiozităţii ei nesăţioase.

— Ia spune-mi, ce ai tot lucrat? întrebă Cesare privind statuia înfăşurată. Trebuie să ne-o arăţi. Deşi nu-s decât un pictor de reclame, sântem totuşi, colegi de breaslă…

Daiaram se ridică brusc, păli, şi, cu mâini tremurătoare, dădu jos pânza. Se lăsă tăcerea. Lea înmărmuri cu gura întredeschisă, şi artistul îşi dădu seama cu o nesfârşită uşurare, că făcuse o operă de artă ieşită din comun.

Trase la o parte perdeaua, şi razele soarelui prinseră a juca pe lutul umed, ca pe pielea vie a Tillottamei. Era ca şi cum valakhilii, spiriduşii soarelui, coborâseră din tării şi alergau pe statuie, strălucind, chicotind şi hârjonindu-se.

Sub focul lor jucăuş, fineţea vrăjită a lucrării artistului făcuse ca liniile trupului celestei prietene a muritorilor, ai apsarei să prindă viaţă.

Tânără femeie se unduia într-un avânt cutezător, susţinându-şi la ceafă podoaba grea a părului, desprinzându-se parcă de pământ cu un gest al mâinii. Picioarele întinse şi încordate înălţau amfora şoldurilor frumos rotunjite. Mai sus de acest punct de concentrare a forţei feminine, torsul ei subţire e lăsase

spre spate oferind cerului şi soarelui emisferele sânilor ei împliniţi. Încă o treaptă a năzuinţei spre înălţimi o constituia gâtul prelung, surprins într-o pornire avântată şi viguroasă, purtându-şi cu semeţie capul. Faţa, luminată de iubire şi raţiune, tăinuia, undeva în conturul pleoapelor, al sprâncenelor şi al buzelor, melancolia visătoare a meditaţiei.

Tillottama privea statuia, de parcă ar fi văzut-o pentru întâia oară.

Cesare se uita aproape înspăimântat la confratele lui indian.

— Fir-aş de zece mii de ori blestemat! Şi focosul italian il luă în braţe pe hindus.

Toţi începură a vorbi deodată. Atelierul răsuna de vorbărie în italiană şi engleză, Tillottama fugi din cameră, aruncând pe furiş o privire spre rus. Acesta stătea degajat, cu cotul sprijinit pe o măsuţă şi privirea aţintită spre statuie.

— Ce ai de gând să faci mai departe, Daiaram? S-o torni în bronz sau s-o ciopleşti în piatră?

— Nu ştiu, mărturisi artistul. Aş dori s-o cioplesc din bazalt de Deeean, acelaşi din care au fost create sculpturile antice de la Kărll şi Elloră, însă mă tem că nu voi avea pentru asta nici destulă forţă şi nici destul timp. Din nefericire, furat de o pornire, am sculptat statuia aici şi nu acolo unde am de gând să mă stabilesc, adică la Delhi. Ca a câştig timp s-ar putea să fie lucrată în piatră cu o maşină de copiat şi abia pe urmă s-o duc acolo, dar căutarea materialului ia timp şi… necesită fonduri. Din aceleaşi motive nit pot executa nici cea de a doua variantă, s-o torn într-un aliaj special din bronz în care se adaugă argint şi cadmiu, descoperit de meşterii antichităţii. Nu se contractă de loc la răcire, reproduce exact forma, e rezistentă şi are culoarea pielii… Tillottamei. Poate totuşi am să găsesc bani eu împrumut pentru un bronz obişnuit…

Fumul ţigărilor plutea spre fereastră, şi toţi se uitau la indianul întristat, care nu-şi mai lua ochii de la opera lui. Geologul rus rupse primul tăcerea:

— Daiaram, ascultă-mă cu atenţie! Eu primesc aici de la guvernul vostru bani frumoşi. Dumneata ştii că nu sunt un mare amator de a achiziţiona lucruri şi că sunt singur… Aşteaptă! Tonul rusului devenise autoritar. În consecinţă, posibilitatea de a vărsa o sumă oarecare pentru statuia dumitale îmi va da prilejul

să fac cu plăcere un dar acestei ţări, care mi-a devenit foarte dragă. Îţi voi completa pe loc un cec pentru suma de două mii de dolari. Nu, nu ai dreptul să refuzi! E vorba de soarta unei opere care de acum încolo nu-ţi mai aparţine. Înţeleg că poţi găsi bani şi aici, dar… timpul! Nu ţi-e îngăduit să rişti! Primeşte, aşadar, această sumă de la un rus, ca semn al năzuinţelor şi sentimentelor noastre comune…

— Ba nu, dă-mi voie, dumneata gândeşti mai repede decât noi! se amestecă Cesare. Te rog, crede-mă că şi eu aveam de gând să-i fac aceeaşi propunere. Până mai ieri eram un pictor în mizerie. Cine altul te poate mai lesne înţelege decât mine, Daiaram?! Printr-o fericită întâmplare am ajuns posesorul unei considerabile sume de bani. Şi nu numai eu, ci şi Lea, şi Sandra, iar asta graţie iubitului nostru căpitan. Cesare arătă spre căpitanul Callegari. Trebuie să primeşti această sumă de la noi!

Pe faţa lui Daiaram se zugrăvi o dureroasă şovăială.

— Păi e foarte bine! spuse împăciuitor rusul. Participăm cu toţii, în semn de prietenie şi comuniune pentru triumful adevăratei arte în lume. Vă rog să credeţi că dacă domnul Ramamurti ar fi creat nu „Neasemuita Frumuseţe”, ci cine ştie ce capodoperă abstractă, n-aş fi dat nicio copeică, cu toată simpatia mea pentru Tillottama şi Daiaram.

Cesare aruncă o privire pătrunzătoare spre geolog, dar acesta se şi aplecase asupra carnetului de cecuri.

— Deci, câte două mii fiecare, şi apsara Tillottama să fie turnată din acel aliaj de pe vremea antichităţii pe care l-au creat metalurgiştii din Vijayanagar! E prea mult? Poftim, dacă mai rămâne ceva, ai să ni-i restitui, mie şi domnului Pirelli. Dar gândeşte-te şi la transport! Iată cecul!

— Dumneata, după câte văd, cunoşti aliajul de la Vijayanagar! exclamă Ramamurti.

— Aş fi un prost geolog dacă n-aş fi studiat istoria tehnicii unei ţări în care am fost invitat să lucrez! Vechii indieni au fost în general mari meşteri în domeniul metalelor,

— Şi cunoşti toate aliajele? se interesă Cesare.

— Ei, chiar pe toate nu, surâse rusul, crezi că sunt puţine în lumea asta!

— Nu, eu mă refer la metalele care se întrebuinţau în antichitate.

— În general le ştiu. Dar în fiecare an geologii descoperă ceva nou. S-a constatat că metalurgiştii din antichitate amestecau în aliaje fel de fel de materii, ceea ce noi numim adaos. Poate chiar unele pe care nici nu le cunoaştem. Pentru a găsi şi a dibui un secret sau altul al antichităţii, trebuie să ajungi tu însuţi la acelaşi nivel al cunoaşterii, ba poate să-l şi depăşeşti.

— Oare noi n-am depăşit până azi antichitatea? întrebă Sandra.

— Depinde! Căile antichităţii nu sunt la fel cu ale noastre, şi la multe lucruri ei au ajuns, ca să zicem aşa, pe o cale ocolită. Cu prilejul săpăturilor de la Micene, spre exemplu, au fost descoperite nişte brice, meşterite cu trei mii de ani în urmă, din „bronz negru”, un aliaj special de metale rare care au tăria oţelului de wolfram. Tot aşa, într-o corabie scufundată, a fost găsită o sabie dintr-un aliaj de vanadiu, mangan…

— Doamne, ce interesant! Nu ştiam asta! Exclamă Sandra. De pildă, descoperirile subacvatice… Îşi curmă vorba, avertizată de privirea căpitanului.

Cesare simţea însă că poate avea deplină încredere în rus. Cineva care îşi dă fără niciun interes banii pentru opera de artă a unei ţări străine nu poate să nu fie un om de treabă. Nu era o poză: ce profit putea avea el de pe urma unor italieni întâlniţi întâmplător sau a unui artist indian, fără influenţă, şi fără avere.

— Spuneţi-mi, ce compoziţie ar putea avea un aliaj negru, care a stat în mare mii de ani, intact, fără a fi suferit vreun fel de modificări? întrebă pe un ton stăruitor Cesare.

— Ştiu eu?! Depinde la ce a fost întrebuinţat, ce s-a făcut din el. Luaţi de pildă cunoscuta coloană neagră de la Delhi, înălţată cu o mie cinci sute de ani în urmă, în timpul domniei lui Kumaragupta, construită din fier negru care nu rugineşte niciodată. Dimensiunile ei, înălţimea de opt metri şi greutatea de şase tone, sunt prin ele însele mărturia unei mari măiestrii, fără a mai vorbi de metal… Poate că metalul la care te referi e pur şi simplu un fier asemănător?

Cesare nu mai stătu pe gânduri şi-i povesti lui Ivernev toate amănuntele despre coroana neagră.

— Va să zică, chiar dumneavoastră sunteţi italienii aceia, strigă el, de îndată ce artistul se opri pentru a-şi trage sufletul.

Ce extraordinare coincidenţe! Păi atunci am şi eu ceva interesant pentru dumneavoastră.

Asaltat de întrebările italienilor, Ivernev abia putu povesti până la sfârşit păţania din memorabila seară a logodnei lui din îndepărtatul Leningrad. Agitaţia care se stârnise fu până la urmă curmată de Sandra.

— Va să zică, a existat o legendă cunoscută numai de istorici şi arheologi. Atunci devine lesne de înţeles ce anume voia profesorul Deragazi!…

Ivernev sări ca ars, pierzându-şi cu totul calmul obişnuit:

— Iartă-mă, te rog, miss Citti, ai spus, Deragazi? Unde l-aţi întâlnit?

— La Capetown, răspunse Cesare. Acest ciudat profesor ne-a oferit o sumă enormă pentru coroană. Îl cunoşti şi dumneata?

Fără să răspundă, Ivernev se ridică şi începu să se plimbe încolo şi încoace prin cameră.

— Coroana neagră cu pietre cenuşii, murmură el, pietre cenuşii, unde am mai auzit eu despre pietrele cenuşii?! Alia! Strigă el cu însufleţire. Un prieten al meu, mineralog din Leningrad, mi-a vorbit despre nişte pietre cenuşii. Nişte pietre furate de la Muzeu… furate! Trebuie să-i scriu neapărat… Şi socoteşti că tocmai coroana asta a fost pricina îmbolnăvirii inexplicabile a soţiei dumitale? Se opri el în dreptul fotoliului pe care şedea Cesare.

— Eu nu ştiu nimic, numai că altă pricină nu poate fi. Nimeni nu mi-a confirmat presupunerile… Visul meu este să stau de vorbă eu un mare savant, nu cu un specialist, m-am săturat de ei, ei cu un enciclopedist.

— Am să-i scriu profesorului meu, Vitarkananda, interveni Daiaram. E un mare cunoscător al artei antice şi e de o mare erudiţie. Poate că el ar putea să vă ajute să elucidaţi provenienţa acestei coroane.

— Dacă aveţi dreptate şi dacă în coroană stă dezlegarea misterului, atunci poate că acesta şi este motivul pentru care unii se căznesc din răsputeri să pună mâna pe ea. Geologul

Îşi aprinse iar o ţigară, acceptă ceaiul oferit de Tillottama şi reluă: Cunosc şi eu un savant, enciclopedist, medic şi biolog, doctorul Ghirin. Dacă va veni la Congresul psihofiziologilor de la

Delhi, poate că l-aţi putea întâlni şi încerca să rezolvaţi problema. Cât timp mai aveţi de gând să staţi aici?;

— La Madras sau în India?

— La Madras, pentru ca eu să am timp să primesc un răspuns de la prietenul meu mineralogul, şi în India, dacă aveţi de gând să treceţi şi pe la Delhi.

Italienii schimbară priviri între ei:

— Avem de gând să mai stăm aici vreo două săptămâni, până la mijlocul lui octombrie, răspunse pentru toţi căpitanul Callegari, iar pe urmă să plecăm la Caleutta şi la Orissa.

— Dar am putea-o lua imediat şi spre Delhi! interveni Lea făcându-i cu ochiul lui Cesare. Iar la Caleutta, după aceea.

— Văd că totul se rânduieşte cât se poate de bine, spuse Ivernev. Lăsaţi-mi adresa, iar mie să-mi scrieţi aici, pe adresa asta, şi le dădu cartea lui de vizită.

— Cum îţi place Madrasul? întrebă Lea.

— Mult de tot. Îmi aminteşte de Nankin, fosta capitală a Chinei în timpul Gomindanului, e tot atât de răsfirat, şi tot aşa întâlneşti la orice pas lanuri de semănături, chiar în raza oraşului, iar transportul, dată fiind aria lui foarte mare, e la fel de defectuos.

— Dar aici, cu ce te-ai ocupat? De altfel, iartă-mă. Poate că e un secret profesional,

— Geologia are într-adevăr secretele ei pe care suntem obligaţi să le păstrăm în interesele ţării care ne invită. Dar nu în cazul de faţă. Am lost la Salem, la sud-vest de aici, am studiat diferite feluri de roci, aşa-zisele gnaisuri ceamochitice.

— Şi sunt interesante?

— O, extrem de interesante! E vorba de o formaţie de roci care alcătuiesc, am putea spune, temelia continentelor emisferei sudice, a Africii de Sud, a Australiei şi chiar a Antarctidei. Faptul că ele se întâlnesc la temelia Indiei, pledează pentru originea lor comună. Cu miliarde de ani în urmă India şi Africa alcătuiau un singur tot, iar acum…

— Poţi găsi în ele minerale asemănătoare?

Ivernev o privi, mirat, pe Lea:

— Ai o minte ageră, doamnă Pirelli.

— Spune-mi simplu, Lea… eu şi „doamnă”… Asta înseamnă oare că în India s-ar putea găsi zăcăminte diamantifere tot atât de bogate ca şi în Africa de Sud, că ar trebui căutate?

— Dumneata ar fi bine să iei parte la consfătuirile geologilor din această ţară.

— Nu te eschiva de la răspuns. Ar fi posibil? Trebuie căutate?

— Este posibil! Şi trebuie! Dar într-un viitor îndepărtat. India are multe lacune în privinţa exploatării celor mai importante zăcăminte care stau la baza dezvoltării tehnice a oricărui stat mare. Dar o să mai vorbim despre asta când ne vom întâlni; acum însă, trebuie să plec. Mi-e teamă că i-am obosit pe amfitrionii noştri. Eu unul abuzez de mult de răbdarea lor. Prietene Daiaram, aştept o veste despre turnarea statuii. O vei turna aici, nu-i aşa?

Ivernev făcu în faţa tuturor o plecăciune, aidoma unui indian, se opri o secundă în faţa statuii apsarei, rosti repede câteva vorbe, apoi ieşi.

— Ce-a spus? întrebă Tillottama care se uita în urma oaspetelui lor din ţara cea rece şi îndepărtată, Rusia.

— A spus „o floare în zorii zilei”, răspunse Sandra. Eu i-aş spune altfel: „Zorii zilei într-o floare”.

— O, se potriveşte şi una, şi alta, exclamă Tillottama, trupul apsarei este într-adevăr o floare în zori, iar sufletul, zorile într-o floare. Asta înseamnă că amândoi aveţi dreptate.

Cesare aplaudă.

Pe o scară foarte largă dintr-o piatră de culoare deschisă, Tillottama şi Daiaram intrau tocmai în localul expoziţiei de artă organizată în aripa stângă a muzeului, construit ca un palat în stil modern.

Săli enorme, cu belşug de lumină şi aer, duşumele şi scări colorate în albastru-deschis, armătura şi balustrada, din aluminiu argintiu. Ferestre mari cât pereţii, străvezii ca cristalul, sau de o gingaşă opalescenţă…

„Iată Într-adevăr o construcţie a viitorului, deschisă şi senină, se gândi Daiaram amintindu-şi de templele întunecoase, înţesate de coloane, îmbâcsite de miile de obiecte inutile ale ritualurilor, prăfuite şi vetuste, afumate de veacuri de tămâiere… Oare în clădirile acestea atât de vesele ale

vremurilor de azi oamenii vor deveni şi ei mai buni? Mai buni, în aceeaşi măsură în care s-au înfrumuseţat şi construcţiile noi?

Sau clădirile au devenit mai frumoase, iar oamenii mai răi? Ce atitudine vor lua ei oare când vor veni în contact cu visul meu despre «Neasemuita Frumuseţe»?…”

În expoziţie nu era multă lume. Acolo însă unde se termina unul din pasajele laterale, se aflau întotdeauna mulţi vizitatori.

— Aici stăruia acel murmur înăbuşit în care se putea desluşi atât entuziasmul, cât şi observaţiile critice prin care publicul îşi exprimă întotdeauna părerea când e vorba de o operă de artă adevărată.

Metalul cafeniu-roşietic cu nuanţe liliachii al sculpturii scotea minunat în relief toate liniile corpului. O modestă inscripţie: D. Ramamurti, Apsara, pânza de în cenuşie care învelea soclul, un colţ de perete gălbui-cenuşiu, şi atâta tot. Visuri, ani de frământări, suferinţe, o muncă necruţătoare… ajutorul Tillottamei, sprijinul prietenilor care se adunaseră întâmplător laolaltă din ţări atât de îndepărtate şi atât de deosebite!

Tillottama, emoţionată şi tulburată, se ascundea după o draperie care dădea pe scara de serviciu de unde vedea şi auzea tot ce se petrece în preajma statuii. Ea se vedea ca printr-o perdea de ceaţă, despuiată şi neajutorată, expusă judecăţii mulţimii, Observaţiile critice care îi parveneau la ureche le considera drept jigniri aduse iubitului ei, drept profanări ale visului lor sacru, al amândurora.

Cel mai mult îi şfichiuiau nervii glasurile unora, stridente şi pline de importanţă. Erau probabil ale aşa-zişilor apreciatori consacraţi ai frumosului. Aceştia stăteau chiar lângă statuie, privind-o şi vorbind despre ea ca nişte neguţători de sclavi despre o sclavă, insultând-o cu fiecare gest, cu fiecare vorbă.

— Corpul e urât! aruncă în silă o femeie slabă, îmbrăcată europeneşte. Ia uitaţi-vă ce şolduri, la o talie neverosimil de subţire! Un fel de Nitambini din Kămasutram!

— Vasnottedjak, interpretarea erotică a femeii, se auzi un glas răsunător, reîntoarcerea la primitivismul din antichitate.

— Nu se înţelege prea bine ce a vrut să exprime artistul cu toate că are incontestabil ceva dinamic, poate…

— Nicidecum, e doar o stilizare după vechile canoane.

— Are prea multă forţă animalică. Pur şi simplu, se topeşte de dorinţă!

Tillottama făcu un pas înapoi, astupându-şi urechile. Ar fi vrut să alerge spre statuie, s-o acopere cu trupul ei şi să strige: „Nu-i adevărat! Nu-i adevărat! Oare nu vedeţi?”

Mâna lui Daiaram, puternică şi drăgăstoasă, o strânse pe neaşteptate de braţ; auzise şi el:

— Tama, nu te potrivi! Guru m-a învăţat că daca omul nu are sădit în el frumosul care să-i aprindă flacăra inimii, care să-l răscolească, să nu-i dea tihnă, zadarnic vei încerca să-i vorbeşti… Din nimic nu se poate naşte nimic. Toate vorbele şi explicaţiile cad în gol, în abisul acelui suflet care nu se va schimba în vecii vecilor. Trebuie să stai de vorbă cu cei în care zace o bogăţie care nu s-a trezit încă, atunci va veni şi ecoul. Gândeşte-te numai, au trecut milenii, iar ei, ’ aceştia, n-au adăugat nimic la vechea înţelegere a frumuseţii şi patimii, n-au luminat aceste tainice străfunduri cu flacăra adevăratei cunoaşteri. Iar arta pe care o propovăduiesc redă nuanţe de simţăminte mărunte care se nasc din stări minore şi dispar într-o neînţelegere grosolană a legilor dragostei şi frumuseţii. Nu-i asculta, oricine ar fi ei. Închipuita lor erudiţie nu e de fapt decât o ruşinoasă orbire în faţa trecutului, născut între zidurile unei vieţi mărginite, sufocante, care se pleacă înrobită în faţa primejdiilor şi dificultăţilor cunoaşterii!

Ramamurti o luă de mână, şi amândoi coborâră scara.

Spectatorii recunoscură într-o clipită în Tillottama modelul statuii, iar pe Daiaram, drept făuritorul ei. Îmbujorându-se, Tillottama îşi acoperi faţa cu vălul. Ramamurti însă nu se pierdu cu firea. Vesel şi nestingherit, făcu o plecăciune celor care doreau în mod sincer să-şi manifeste entuziasmul în faţa apsarei, creaţia lui, şi în faţa Tillottamei care nu peste mult timp va purta numele de Steaua Indiei în operele de artă pe care le va mai inspira.

Tillottama îşi birui sfiiciunea şi privi în juru-i. Chipurile morocănoase şi nemulţumite aparţineau doar celor câţiva inşi care se aflau foarte aproape de sculptură. Zeci de oameni însă, bărbaţi şi femei, care se găseau ceva mai departe de lucrare, nu-şi mai luau ochii plini de admiraţie de la apsară.

— Sunt zorile în care mai dăinuie mult întuneric, rosti ca pentru sine un bărbat cu ochelari mari cu ramă de aur şi înfăţişare de savant, dar, fără doar şi poate, zori!

„Câtă dreptate are, gândi Daiaram. Mai dăinuie mult întuneric şi în Tillottama, şi în mine însumi. Imaginea frumuseţii antice se contopeşte în mod inevitabil cu întunericul existent în natură, cu felul în care s-a realizat întruchiparea i feminină. Iar acest lucru nu poate fi depăşit altfel decât

Dacă datorită raţiunii, omul a ştiut să transforme simpla atracţie animalică în flacăra sacră a iubirii, va veni de la ine şi cealaltă treaptă a ascensiunii. Patima tulbure şi chinuitoare a trupului va deveni o desfătare conştientă, supremă, întru adorarea frumuseţii. Chipul iubitei, cu mlădierile trupului, cu fluturarea genelor, cu strălucirea ochilor, eu noianul ei de fermecătoare întruchipări, îţi va împlini ceasurile şi zilele. Şi patima însăşi, izvorâtă din frumos, va deveni un admirabil dar al naturii care ascute simţurile şi înalţă sufletele…”

## PARTEA A PATRA Tăişul briciului

*CAPITOLUL 1 Pietrele de la şes*

Seleznev îl vedea acum pe Ghirin pentru a doua oară. De data aceasta, îmbrăcat în halat alb, îi păru schimbat, străin şi sever, Do faţă erau, bineînţeles, şi nelipsitele ajutoare ale acestui doctor ciudat: Serghei, un băiat iute şi inimos. Şi Verocika, o fată subţirică şi vrednică, „devotaţii mei ostaşi pe câmpul de bătălie”, cum obişnuia să spună în glumă Ghirin. Cei doi ostaşi arboraseră nişte mutre solemne, ca la o trecere în revistă. În fundul laboratorului zăpuşitor din subsol, abia luminat de câteva lămpi, care atârnau din tavan, aproape până jos, şedeau la o masă foarte lungă câteva persoane, tinere şi bătrâne. Toţi îl ascultau pe Ghirin, care vorbea făcând energic naveta de la un capăt la celălalt al mesei.

— Innokenti Efimovici Seleznev a venit din Siberia Răsăriteană spre a afla explicaţia ciudatelor halucinaţii de care a început să sufere în urma unei răni primite pe front şi care s-au agravat foarte mult după o intoxicaţie puternică cu ciuperci. Aceste halucinaţii îl chinuie, îl alarmează. Simţurile devin ascuţite, pacientul are impresia că-l pândeşte a primejdie de moarte.! se nălucesc fel de fel de animale pe care dumnealui nu le cunoaşte decât din ilustraţii, elefanţi, rinoceri, feline gigantice; apar şi

dispar, când izolate, când învălmăşite. Suntem întemeiaţi să credem că avem ele a face aici cu un caz extrem de rar de afirmare a memoriei ancestrale memory of generations, cum a denumit-o un savant englez, adică a „informaţiei ereditare”, cum ar spune învăţaţii contemporani în termeni cibernetici. Această memorie, inimaginabil de vastă, gigantică am putea spune, este codificată de organism pentru a acţiona în zona adâncă a subconştientului. Numai în cazuri anumite şi probabil numai la om, ea irupe în conştient, şi poate fi descifrată astfel în unele imagini supuse gândirii.

— Doriţi să întrebaţi ceva? se adresă el unui bărbat în vârstă, care îl privea sceptic de după ochelarii lui cu ramă subţire, de metal.

— Vreau o lămurire. Dumneavoastră călcaţi, aşadar, pe urmele lui Freud, împărţind activitatea nervoasă superioară a omului în conştientă şi subconştientă?

— Aici nu e vorba de Freud, ci de realitatea obiectivă a naturii. Eroarea comisă de el şi de adepţii săi constă tocmai în faptul că şi-au imaginat psihicul nostru disociat în conştient şi subconştient. În fond este vorba de o unitate dialectică, de cele două laturi ale unui proces unic, care se numeşte gândire. Cum ar fi două curente paralele care exercită în permanenţă o acţiune de influenţare reciprocă şi care se controlează şi se induc reciproc… M-am exprimat clar?

— Clar, clar, continuaţi, Ivan Rodionovici! se auzi un glas plin de nerăbdare. A trecut vremea când unii pseudosavanţi despărţeau psihicul de fiziologie, iar ceilalţi, dimpotrivă, căutau să explice totul cu ajutorul reflexelor, drept care s-a ajuns la un impas. Noi am ieşit din acest impas numai cu ajutorul ciberneticii. Şi când te gândeşti că Pavlov însuşi visa la o „căsătorie legitimă a fiziologiei cu psihologia”. Dar să terminăm odată cu preambulurile!

— Nu fiţi atât de categorici, prieteni! Adeseori o premiză eronată duce la o experienţă reuşită, iar o teorie falsă prilejuieşte descoperirea unui adevăr, care altfel ar fi rămas pe veci îngropat sub un maldăr de observaţii şi date, aparent inutile. În ştiinţă şi în artă trebuie să munceşti, nu glumă! Să mergi înainte, chiar dacă te poticneşti din când în când. Dar, aşa cum se spune în Asia Mijlocie, drumul nu-l biruie decât cel care

înaintează… Să ne biruim şi noi drumul… După o tăcere, reluă: memoria ereditară care zace în organismul uman, este rezultatul experienţei de viaţă a nenumărate generaţii, începând cu vertebratele, peştii, şi sfârşind cu omul, de la paleozoic până în zilele noastre. Această memorie instinctivă a celulelor în parte şi a organismului în ansamblu este tocmai autopilotul, cel care ne conduce automat prin toate formele de manifestare ale vieţii, luptând cu bolile, punând în funcţiune cele mai complexe sisteme de reglare, nervoase, chimice, electrice, sau mai ştiu eu care altele. Cu cât cunoaştem mai bine biologia omului, cu atât descoperim în ea sisteme mai complexe. Toate duc la ţelul principal, independenţa organismului faţă de influenţa nemijlocită a mediului înconjurător, cu alte cuvinte, la echilibrul şi independenţa procesului de gândire, pe calea creării unei permanente stabilităţi a umorilor din mediul intern al omului, ceea ce poartă numele de liomeostază. Afară de asta, pentru asigurarea supravieţuirii, este nevoie de formarea discernământului, iar acesta determină în mod subconştient orientarea spre frumos, îl face să evite un loc primejdios sau un aliment dăunător. Pe scurt, impune acele reacţii care în trecut erau atribuite inspiraţiei divine, atunci când se manifestau mai puternic. Bagajul de experienţă individuală din subconştient îi îndrumă adeseori pe savanţi la descoperiri neaşteptate, intuitive, ceea ce de fapt nu constituie decât rezultatul unui proces de triere, subconştient şi foarte îndelungat, al unor fapte şi concluzii. Uneori, anumite senzaţii din bagajul memoriei experienţei trecute duc la apariţia halucinaţiilor, deşi, ca regulă generală, aceste halucinaţii nu apar decât în cazul unei disocieri bolnăvicioase a activităţii cerebrale normale. Eu nu am în vedere decât halucinaţiile reversibile, provocate în conştiinţă de nişte particule iscate din adâncul insondabil al memoriei. Ele ne mână spre posibilitatea de-a dreptul ameţitoare, de a privi chiar prin om în abisul milioanelor de veacuri care s-au scurs de-a lungul istoriei umane, trezind la viaţă zăcământul de amintiri codificat din conştiinţa lui. Noi vom putea nu numai să disociem conştientul de subconştient, ci să şi dezvăluim memoria subconştientă pe care, reflectând-o în conştient, să obţinem descifrarea ei.

Aceasta este deocamdată singura cale de urmat, deoarece descifrarea propriului său cod nu o poate efectua decât creierul însuşi. Bănuind că halucinaţiile lui Innokenti Efimovici sunt reversibile, i-am propus să accepte a fi supus unei experienţe inofensive, deşi dificile, şi el a primit, aducând astfel un real folos ştiinţei.

— În felul ăsta oi ajunge şi eu să pricep despre ce e vorba, interveni Seleznev care îl ascultase pe Ghirin cu toată atenţia.

— Iată despre ce e vorba: Un om normal se numeşte acela la care, exprimându-mă la figurat, acul indicator al psihicului palpită în dreptul lui zero, la limita insesizabilă dintre conştient şi subconştient, care se influenţează reciproc şi fuzionează de-a lungul axului psihic, fin ca… tăişul de brici. Această stare este asigurată de un sistem extrem de complex de procese chimice, de acţiunea reciprocă a hormonilor, enzimelor, chiar şi a unor substanţe simple opuse ca polaritate, şi care, la rândul lor, oscilează pe axe tot atât de înguste. Una dintre axele chimice principale ale psihicului este axa hormonilor hipofizei şi a glandelor suprarenale, cu alte cuvinte axa pituitară, adrenalinică, cea care reglementează circulaţia fosforului în creier şi în întregul organism. Reţinerea fosforului o dată cu urina şi dezechilibrarea acestei axe o poate provoca un anumit preparat, cum ar fi LSD-25. Noi i-l vom administra lui Innokenti Efimovici şi-i vom disocia conştientul de subconştient. Vom vedea ulterior ce anume vom folosi pentru excitarea stării de depresiune, pentru a-l sensibiliza la maximum faţă de semnalele din subconştientul lui disociat. Am de gând ca la început să folosesc bufotenin. Va fi poate necesar să mărim conţinutul de serotonin din creier, sau să-i dăm, de probă, să fumeze seminţe de Cohaba, plantă din America de Sud. În afară de acestea trebuie intensificat procesul de gândire. Asta e tot.

— Cum se obţine oare intensificarea procesului de gândire? întrebă Serghei.

— Prin tulburarea echilibrului dintre colinesterază şi acetilcolină, tot atât de antagoniste, ca şi celelalte sisteme. Prima substanţă stimulează activitatea cerebrală intensificând procesul de gândire, iar cealaltă, îl reduce. Este interesant de observat că pe măsură ce vom coborî pe scara animală, efectul abrutizant al acetileolinei se va mări. Am găsit mijlocul

introducerii inofensive a eolinesterazei în creier prin lacunele sanguine…

— Pe ici. Pe colo, n-am înţeles, spuse Seleznev, dar ceea ce mă interesează este rezultatul. Şi chiar foarte mult. De la o vreme încoace nu-mi mai e capul aşa cum trebuie şi mi-e teamă să nu păţesc ceva… dacă totul, aşa cum aţi spus, e pe o muchie de cuţit.

— Toate pe lume sunt astfel şi totuşi dăinuiesc de milioane de ani. Tocmai în asta stă miracolul vieţii şi mai cu seamă al gândirii. Iată cum vom proceda: Acum am să vă dau o porţie de LSD-25 şi veţi cădea într-o stare de euforie, vă veţi simţi vesel şi liberat de orice griji, supărări şi temeri, de tot ce e urât în viaţă. Va fi o stare de euforic cum o încercăm uneori într-un vis frumos. O să vă simţiţi deci foarte bine, dar nu peste mult timp vă va fi rău, foarte rău! Veţi intra într-o stare de nostalgie, apoi într-una de adâncă amărăciune pentru fericirea spulberată, iar adânca amărăciune va culmina cu o stare greu de redat, ceva comparabil cu un abis cosmic în care sunteţi gata-gata să cădeţi. Şi veţi cădea, implorând ajutor. Ghirin se întoarse spre ascultătorii şi observă: La bolnavii de schizofrenie, năzăririle infernului şi torturilor infernale, întotdeauna legate de un abis fără ieşire, sunt incontestabil generate de acest stadiu de disociere a psihicului,

Când aceste senzaţii violente se vor atenua, nu veţi mai simţi decât indiferenţă şi apatie faţă de toate câte s-ar mai putea întâmplă, Poate că vi se va năzări un drum îngust mărginit de două prăpăstii, dar asta nu vă va mai înfricoşa. Până şi soarele se va întuneca şi vă veţi adânci într-un hău rece şi rupt de lumea întreagă. Acesta este ultimul stadiu. După ce într-un răstimp de aproximativ patru ore veţi trece prin cele trei faze, vă veţi reîntoarce la starea dinainte. Mai gândiţi-vă, puteţi încă renunţa.” Nu vă sileşte nimeni!

— Ba să mă ierţi, doctore! Nu m-am temut de nimic în viaţă şi n-am să mă sperii nici de acele prăpăstii despre care aţi vorbit. Daţi-mi tabletele, ce s-o mai lungim!

— O clipă! Totul trebuie făcut după anumite reguli. Ghirin deschise uşa groasă a camerei encefalografului şi-l aşeză pe Seleznev într-un fotoliu mare, adânc. O să vă încuiem aici, izolat de întregul univers. Vom comunica prin interfon. Ne veţi ţine în

curent cu toate impresiile şi senzaţiile pe care le veţi încerca, iar noi vom face notaţiile corespunzătoare. De asemeni puteţi nota tot ce doriţi; poftim aici, sub această mică lampă de birou, albastră, un caiet, un creion şi un ceas. Căutaţi, dacă puteţi, să notaţi şi timpul. Iii, acum totul e într-adevăr gata! Ghirin îi strânse mâna şi îi şi. Serghei închise pe dată uşa cu două zăvoare masive…

Seleznev trecu prin toate fazele prevăzute de Ghirin.

A fost nevoie de o săptămână de experienţe, înainte de a se fi reuşit dozarea justă a combinaţiei de substanţe necesare, care, asemeni bisturiului chirurgical, să permită deschiderea ivărelor şi zăgazurilor memoriei subconştiente în sectoarele unde Seleznev le avea întâmplător slăbite. Ceva din lanţul extrem de lung al transmiterii mecanismelor ereditare, de la strămoşi la urmaşi, rămăsese în el intact, păstrându-şi prospeţimea primitivă, întocmai cum evenimente petrecute cu milenii în urmă s-au păstrat transmise din gură în gură, prin mituri şi legende. Desigur că la Seleznev nu era vorba de un glas care să vorbească din bezna mileniilor. Au trebuit biruite dificultăţi considerabile, înainte ca acest vânător, fin observator şi neîntrecut povestitor, să poată înfăţişa prin viu grai crâmpeie de culori şi de senzaţii, şi, în sfârşit, frânturi de imagini vizuale disparate, care ieşiseră la suprafaţă din străfundurile „eului” său.

Când lanţul memoriei îl legă cu trecutul şi cu eroii acestuia, al căror urmaş devenise, de fapt, potrivit amintirilor Seleznev fu cuprins de un simţământ inexprimabil de măreţie, ba chiar de nemurire. Cu firea lui, înclinată spre meditaţiile filosofice, îşi dădu seama de formidabila putere a Pământului.! se părea că priveşte lumea din vârful unei coloane gigantice îndreptată spre cer alcătuite din nenumăratele transformări la care a fost supus tot ce e viu, coloană care îl înălţă tot mai sus, spre depărtări ale timpului şi cosmosului, de-a dreptul inimaginabile.

În urma consultărilor sale cu paleontologii, Ghirin a stabilit că între acel crâmpei din istoria omenirii, care a pâlpâit scurt timp în conştiinţa lui Seleznev, şi anul 1961, trecuseră aproape patruzeci de mii de ani. El a declarat ulterior că aceasta este o realizare modestă şi că, în viitor, ştiinţa va atinge negreşit profunzimi şi mai mari în domeniul amintirii trecutului.

Cine ar mai fi putut găsi acum pe glob locul acela cu lanţul lui de munţi stâncoşi, a căror coamă cobora până în şes? Pâlcuri de cedri gigantici, crescuţi la întâmplare pe povârnişurile abrupte, cenuşii şi roşii, despicau piatra cu rădăcinile lor şerpuitoare. Şiruri de măguri coborau domol spre câmpie, apoi se curmau brusc, sugerându-ţi o labă enormă cu ghearele adânc înfipte în scoarţa pământului.

În peşterile acestui lanţ muntos trăia tribul din care făcea el parte, oameni voinici şi veseli, iscusiţi vânători de fiare mari; ei îi dispreţuiau pe pescarii de pe malul râului, mâncători de broaşte ţestoase. Aceştia din urmă cunoşteau toate curiozităţile stihiei apelor şi nu se temeau de spurcăciuni, crocodili şi şerpi veninoşi, în schimb nu se încumetau să intre în luptă făţişă cu regii fiarelor, leii, tigrii şi leoparzii, sau cu teribilele feline cu colţii ca nişte săbii, machairozii, vestigii ale trecutului, care uneori îşi mai alăturau urletul răguşit răgetului asurzitor al leilor şi răcnetului tigrilor.

Seleznev ştia că fraţii lui de trib nu se temeau de lupta făţişă cu felinele uriaşe. Marea lor descoperire, în afară de foc, care i-a asigurat strămoşului nostru posibilitatea de a deveni om, era suliţa. Trainică, lungă şi ascuţită, poate ţine la distanţă o forţă mult superioară, cu gheare şi dinţi aducători de moarte, neîngăduindu-i să se apropie de locul lui vulnerabil, pântecul. Fiind înarmat cu o suliţă, omul poate înfrunta incomparabil mai lesne fiara, se cere însă putere, inteligenţă şi iuţeală în luptă. De îndată ce a ajuns să stăpânească această armă, omul a început să se deosebească de celelalte vieţuitoare, maimuţele, permanent înfricoşate şi deci veşnic înrăite, gata de tot soiul de ticăloşii. Omul umblă pe stânci cu o agilitate cu neputinţă de atins de către majoritatea animalelor, în schimb el nu se poate cocoţa fulgerător pe copaci, pentru a-şi salva viaţa în cazul când e atacat Iară veste, sau să sară din copac în copac, migrând la mari depărtări în căutare de hrană.

Omul e dator să primească lupta!

În inima stâncilor, străjuit din spate de tovarăşii lui, luptători tot atât de îndrăzneţi ca şi el, e capabil să-şi-apere copiii si femeia, chiar şi noaptea, când stăpâne sunt fiarele. Ochii lor, care văd pe întuneric mai bine decât ai omului, le dau acestora un imens avantaj; dacă asta se petrece în preajma stâncilor în

care îşi au peşterile, nu-i o nenorocire! Însă în câmp deschis, când porneşti după hrana, atât de săracă în munţi, e vai şi amar de cei mai voinici vânători, dacă în drum îi surprinde noaptea.

Fiecare tufiş, vâlcea, dâmb devine o ascunzătoare de unde iu orice clipă poate ţâşni răcnind o felină uriaşă. Dar şi mai înfiorător e atunci când, pe neaşteptate, aproape fără niciun zgomot, fără ca nimic să-l fi prevenit, asupra drumeţului se năpusteşte o matahală de fiară, neagră, strivindu-l sub greutatea ei. Un trosnet de vertebre, un icnet de mânie şi groază stins pe buze, şi jivina sângeroasă s-a făcut nevăzută În tufăriş, în gheare cu prada ucisă, tovarăşul de lângă line. E zadarnic să-l mai cauţi pe întuneric, chiar dacă te iei după mirosul de sânge proaspăt!

Celelalte pericole, în comparaţie cu acesta sunt întâmplătoare, şi omul care nu şi-a pierdut cumpătul poate scăpa cu viaţă chiar dacă e atacat de un rinocer întărâtat sau de un laur furios.

Dar nu e nimic de făcut, trebuie să umbli după vânat, să-l aduci acasă, ba mai trebuie să şi bei, iar apa o găseşti anevoie, şi adăpătoarele sunt primejdioase… or, se ştie că omul care umblă şi aleargă mult are nevoie de o cantitate mare de apă…

Trebuie să avem mereu prezentă în minte lupta grea care fe u dat cu natura, familiarizarea cu lumea vegetală, căutarea de noi locuri, dobândirea hranei, perfecţionarea şi născocirea adăposturilor, a uneltelor, a căruţelor, crearea tehnicii, a artei, a medicinii, a religiei, ca şi acumularea giganticei experienţe a vorbirii şi scrierii. Oare toate acestea s-au dobândit cu una cu două? Zecile de milenii care s-au scurs până azi sunt rezultatul a nenumărate vieţi scurte, dar bogate, când oamenii puneau la bătaie toate torţele minţii şi ale trupului, pentru a putea vieţui şi creşte o generaţie nouă.

— Imensele capacităţi omeneşti fizice şi intelectuale corespund pe deplin acestei aprige lupte pentru viaţă, cu toate că unii dintre nerecunoscătorii urmaşi ai oamenilor de atunci, stând confortabil la căldurică în cochiliile lor de piatră, încearcă să prezinte viaţa strămoşilor drept incoloră, stupidă, sub semnul unor veşnice temeri.

De toate acestea Seleznev îşi dădea instinctiv seama cu toată fiinţa lui, urmărind formidabilul belşug de animale din şesul nemărginit. Această imensă mulţime de erbivore făgăduia o

viaţă îndestulată, prisos de măduvă de oase pentru copiii mici, sânge pentru femeile care îşi alăptau pruncii, carne şi seu pentru dezvoltarea muşchilor puternici şi neobosiţi ai bărbaţilor vânători. Însă, pentru a pune mâna pe o asemenea pradă, eu toată acea bogăţie de animale pe care astăzi planeta noastră a pierdut-o, trebuie să te depărtezi de adăpostul stâncilor, să te aventurezi până departe în câmp deschis, devenind astfel o jucărie a întâmplării. Proporţional cu miile de capete pe care le numărau cirezile, tributul pe care şi-l luau fiarele nu era mare şi nu făcea decât să mai stăvilească înmulţirea vitelor, care, devenind prea numeroase, ar fi murit de foame după ce ar fi păscut ierburile şi frunzişul din împrejurimi.

Altfel se pune însă problema fiind vorba de oamenii din trecut. Aceştia sunt puţini şi fiecare din ei e păzit cu grijă de cei din trib: cât de anevoios este, cu toate vicisitudinile vieţii, să creşti un copil până să ajungă bărbat luptător, sau femeie voinică pentru perpetuarea neamului! Odraslele omului cresc într-un timp extrem de lung până să ajungă nişte membri de valoare ai tribului, instruiţi şi educaţi. De aceea, fiecare individ omorât sau schilodit în încăierările cu fiarele constituie o pierdere mare, iar moartea câtorva vânători sau a câtorva femei poate aduce întregul trib în pragul dispariţiei... Ca valoare superioară individuală, omul se aseamănă cu elefantul care şi el se dezvoltă foarte încet, fiind păzit de ceilalţi cu vigilenţă şi apărat prin luptă.

Cu mult înainte, nişte minţi agere născociseră adăposturi săpate de-a lungul potecilor celor mai umblate. Erau vizuini subpământene unde se putea ascunde vânătorul atacat de o fiară, sau femeia plecată după apă. Dar aceste vizuini nu puteau salva decât unul, sau cel mult doi inşi. Ce se făcea atunci un grup mai mare de vânători, pe deasupra încărcaţi cu o pradă grea? Afară de asta, în aceste mici vizuini nu puteau fi păstrate rezervele de alimente şi mai ales apa. Nu, pentru omul care pătrundea în câmpie, vizuinile nu erau de prea mare ajutor.

Seleznev înţelese toate acestea, când se văzu în câmp deschis departe de familiarele lui grohotişuri de stâncă şi bolovani. De obicei, vânătorii care porneau după pradă se străduiau să rămână prin preajma stâncilor salvatoare, pentru a se adăposti

în caz de pericol, fugind cu iuţeala unui sprinter, atingând o viteză aproape egală cu cea a unui trăpaş.

. Seleznev pricepu abia acum de ce stâncile şi ruinele, blocurile singuratice de piatră, ca şi repezişurile, îi atrag pe oameni şi azi, după zeci de milenii, părându-le prietenoase, trezindu-le vagi amintiri, slujindu-le drept prototipuri în construcţiile arhitecturale.

Apoi în faţa lui se desfăşură ca pe un ecran cinematografic o serie de privelişti din câmpie, pe jumătate ireale, succedându-se eu mult mai rapid decât dacă ar fi mers sau chiar dacă ar fi alergat.

Presimţirea nedesluşită a morţii apropiate, cu care se familiarizase încă de când începuseră să-l chinuie halucinaţiile, se transformă de astă dată în certitudine, pentru că vedea gonind spre el un animal ciudat, tot atât de întărâtat şi atot nimicitor ca un rinocer. Dar nu, nu era rinocer, ci un elefant, un elefant însă cu totul neobişnuit. Era poate mai mare chiar decât uriaşul elefant indian Shango, pe care-l văzuse în Grădina zoologică din Moscova. Elefantul era negru, cu o trompă mică şi picioare scurte, dar care îi purtau cu repeziciune trupul prelung. Monstrul avea o frunte foarte ieşită, ceea ce îi dădea un aer tâmp şi feroce. Impresia ceasta o accentua şi mai mult gâtul lui exagerat de gros, pe care se reliefau nişte muşchi formidabili. Surprinzători erau şi fildeşii săi groşi nemaipomenit de lungi, trunchiuri, nu alta, de câte patru metri fiecare, de o nuanţă verzuie şi nu albi, cum sunt de obicei colţii elefanţilor. Matahala gonea ine Seleznev! Tropotul picioarelor i se repercuta pe pământ cu un sunet surd… Apoi arătarea dispăru brusc, şi Seleznev nu află în ce fel scăpase de acest elefant neghiob, în care, după descrierea lui, paleontologii recunoscură mastodontul din Auvergne, sau anancus, care putea fi întâlnit în număr mare de-a lungul râurilor de şes ale Europei şi Kazahstanului.

După mirosul de nuferi şi de reveneală proaspătă, vânătorul îşi dădu seama că se află în apropierea unui râu de şes… Solul, oarecum umed şi moale, era năpădit de tufe mărunte, crescute în mănunchiuri care se desfăceau aidoma unor evantaie, împrăştiate ici-colo ca într-o grădină. Printre tufe rătăcea un animal care semăna de departe cu un taur; avea picioarele ca

nişte stâlpi şi o coamă verticală de păr. Pe botul lătăreţ, cu nările umflate, căta în sus, ca un topor, un fel de creastă în spatele căreia, pe o frunte bombată ca o cupolă, se ridica un corn drept şi lucios, ca la rinoceri. Ochii, mari şi răi, erau pe jumătate ascunşi sub arcade.

Inorogul se propti cu botul în pământ, şi, opintindu-se din răsputeri, prinse a despica şesul în două. Muşchi de un metru grosime se bulbucară pe grumazi ca nişte valuri. Ară o brazdă adâncă din care se răsuciră rădăcini groase, şi începu apoi să le înfulece, făcând să scârţâie pământul între măselele lui puternice ca nişte pietre de moară.

Amintirea unui buldozer cu un motor de o sută de cai putere, care spinteca pământul, acoperi viziunea inorogului, însă paleontologii determinară cu uşurinţă că era vorba de un elasmoteriu, un animal curios care vieţuise prin stepele Ucrainei, Siberiei, şi aproape în toată Asia, inclusiv China.

În memoria lui Seleznev se succedară multe alte animale care rămaseră neidentificate, fie pentru că nu s-au păstrat până azi urmele lor, fie că s-au păstrat atât de prost, încât savanţii n-au mai putut să le reconstituie înfăţişarea iniţială.

Plăsmuirile prindeau viaţă, înghesuindu-se şi suprapunându-se la nesfârşit, şi a fost nevoie de un timp considerabil, pentru ca Seleznev să încerce acea înspăimântătoare senzaţie de scufundare în hău. Se pomeni fără veste în adâncul unei prăpăstii strimte şi întunecoase, cu pereţii verticali, care se apropiau vertiginos în partea de sus, închipuind o boltă neagră de o grosime inimaginabilă. Această boltă părea a-l fi rupt definitiv de restul lumii. Deodată, văzu din nou lumina orbitoare a soarelui, răsfrântă de nişte stânci mai deschise. O luă pe binecunoscuta potecă ce ducea la un izvor. În faţa lui, aruncând înapoi priviri speriate, alerga o femeie, ducând pe umăr pielea încolăcită a unui uriaş şarpe boa care îi servea drept burduf pentru căratul apei. Seleznev se uita cu plăcere la picioarele ei robuste care-i purtau sprintene trupul voinic, la umerii rotunjiţi, peste care Untura podoaba părului în inele, des şi încâlcit. Îi plăceau pomeţii depărtaţi şi dinţii mari strălucitori, ochii prelungi şi înguşti care-l priveau vesel, ştrengăreşte. Florile albastre de saxifraga prinse deasupra urechii stângi îi dădeau un aer de cochetărie. Deodată, îi sări în ochi luciul gras al unei bucăţi ile

piatră de pe povârniş, desprinsă pesemne din stâncă. Puica fi o bucată din nepreţuitul nefrit, un excelent material pentru topoare, de o trăinicie extraordinară, sau o bucată de obsidian cu aspect vitros, care se despică uşor şi serveşte la confecţionarea cuţitelor tăioase sau a vârfurilor de suliţi. Dintr-un singur salt, Seleznev se şi cocoţase pe povârniş. Examină piatra şi sări înapoi pe potecă.

Femeia mergea repede şi, după un ieşind al stâncii, la vreo doua sute de paşi înaintea lui, dispăru. Vânătorul o luă în pas alergător în urina ei, ocolind ieşindul şi încremeni în loc, împiedicându-se aproape de ea. Femeia se ghemuise la pământ cu mâinile cruce pe piept şi capul plecat.

Părul îi cădea pe faţă ca o perdea deasă. La douăzeci de paşi, acolo unde poteca intra în spaţiul dintre râpele albe, văzu stând la pândă un machairod. Nemişcat, proptit pe labele dinainte, ţinându-şi semeţ capul masiv ca cioplit în piatră cenuşie, îşi măsura de sus, pe îndelete, victima dinainte condamnată. Din botul larg căscat, cum nu-l pot căsca decât machairozii, ieşeau cei doi colţi ai lui, curbaţi şi turtiţi ca nişte hangere, lungi de o jumătate de cot.

Cu mirosul său fin, Seleznev simţi de la distanţă duhoarea răsuflării fiarei. Din gura larg căscată, prelingându-se de-a lungul fălcii de jos, bale vâscoase picurau în pulberea albă încinsă a potecii.

Machairodul îl văzuse şi el pe Seleznev. Blana de pe şira spinării şi-o ridicase, iar perii aspri şi negri din jurul botului i se zbârliseră, făcându-l să pară mai mare a mai fioros.

Cum machairozii vânează de obicei numai noaptea, apariţia acestuia ziua în amiaza mare, ba încă în preajma unor lunci locuite, se vădea că mai avusese de a face cu oamenii...

Animalul se făcu una cu pământul, strângându-se.

O zvâcnitură fulgerătoare şi uriaşa felină îşi va proiecta trupul în aer şi se va prăvăli cu toată greutatea asupra fragilei şi temerarei făpturi care cuteza să-l înfrunte, şi pe care, odată doborâtă, o va sfâşia cu ascuţişurile straşnicelor ei gheare, scoase ameninţător.

Seleznev slobozi atunci un ţipăt strident, care descumpăni fiara, ţinând-o astfel în loc încă o secundă... Dar în această secundă de zăbavă vânătorul avu timp să smulgă femeia de la

pământ, înşfăcând-o cu palma lui mare de claia ei de păr şi s-o arunce peste umăr poruncindu-i fără cuvinte: „Fugi!” Aceasta o luă spre peşterile salvatoare cu o iuţeală pe care n-o puteau atinge decât strămoşii noştri îndepărtaţi.

Seleznev însă nu mai avu când s-o vadă, deoarece fiara se şi năpustise asupră-i. Cu o nemaipomenită viteză de reacţie, în timp ce cădea strivit de greutatea matahalei, vânătorul nu făcu altceva decât să-şi lase mâinile să alunece în jos pe lemnul suliţei bine proptite în pământ.

Şocul fu atât de puternic, încât i se tăie o clipă răsuflarea, şi o ceaţă roşie îi acoperi vederea. Vânătorul însă nu se mai temea de nimic şi nu simţea durere. Intrase în acel extaz războinic pe care îl încearcă orice luptător neînfricat. Această stare de extaz le dă dreptul la existenţă în neînchipuit de cruda istorie a evoluţiei vieţii pe Pământ. Massiii şi oanderobo… iscusiţii vânători de lei din Africa, iată ecourile contemporane ale acelei lupte vitejeşti a omului cu fiarele, luptă care în paleolitic se dezlănţuia cu o furie nebunească.

Trupul lui Seleznev devenise un monolit de muşchi ascultători, duri ca piatra, supuşi ordinelor unui creier care nu ştie ce-i frica. Mai târziu, când vânătorul i-a descris acestea, doctorul Ghirin i-a explicat mecanismul psihic al luptei şi al fugii, când din glandele suprarenale se revarsă în sânge o cantitate enormă de adrenalină, mărind brusc energia, forţa şi iuţeala mişcărilor.

Cu burta spintecată de suliţă, machairodul se arcui şi se întoarse pe spate, căutând să ajungă cu dinţii şi cu ghearele la arma adânc înfiptă în măruntaiele sale. Această clipă îi fu de ajuns lui Seleznev ca să se restabilească pe picioare şi să sară sus pe povârniş. Cu degetele lui, puternice ca nişte căngi, se agăţă vârtos de proeminenţele abia vizibile ale stâncii, alunecă, se redresă ajutându-se cu piciorul, apoi se trase în mâini, ridicându-se numai cu o palmă mai sus de locul unde ghearele fiarei apucaseră să zgârie piatra, lăsând dâre adinei şi paralele.

Răcnete bestiale, de răutate, durere şi dezamăgire îl însoţeau pe Seleznev în ascensiunea lui pe repezişul râpei, inaccesibilă fiarei prea masive. Stăpânită de o furie nemărginită, aceasta se lipise cu burta de râpă, străduindu-se din răsputeri să-l ajungă pe Seleznev.

Machairodul izbuti chiar să se ridice mai sus cu un cot. Vânătorul însă fu silit să-şi întrerupă ascensiunea. Povârnişul absolut neted, uşor suspendat deasupra capului său, nu-i mai permitea să înainteze. Simţind cum îi îngheaţă sângele în vine, se proptea de piatră cu fiecare părticică a corpului, ştiind că a te opri însemna a cădea. Nu reuşea să se menţină pe perete decât schimbându-şi necontenit punctul de sprijin. Câteva clipe încă şi totul va lua sfârşit. Fără să vrea, vânătorul îşi înălţă privirea spre cerul care strălucea nepăsător şi văzu decupându-se eu precizie pe albastrul lui o siluetă voinicească. Era un vânător din acelaşi trib cu el care, opintindu-se, ridică de jos un bolovan enorm şi-l zvârli cu toată puterea. Fiara lăţită pe stâncă nu putu evita lovitura care ţintise drept în botul ei. Fără a scoate un sunet, gigantica felină cenuşie se rostogoli pe potecă. În aceeaşi clipă se prăbuşi şi Seleznev. Căzu pe picioare, lăsându-se pe vine alături de fiara năucită şi, Iară o clipă de zăbavă, o luă la fugă în direcţia opusă. Strigătul de victorie a mai multor glasuri izbucni o dată cu o grindină de pietre, ce se prăvăliră asupra macliairodului care prinse a se dezmetici. De astă dată biruise omul, sau, mai exact, înfrăţirea în luptă a oamenilor…

Toate acestea Seleznev le notase în urma unei halucinaţii repetate, adăugind noi amănunte. Imaginile ce-i reveneau mai des în memorie erau cele legate de nişte pietre mari. Oamenii care trăiau printre stânci învăţaseră din timpuri imemorabile să mânuiască pietrele, rostindu-şi peşterile, apărându-şi intrările şi căile de acces spre ele. Toţi membrii tribului, bărbaţi şi femei, mutau din loc în loc, cu ajutorul pârghiilor şi sprijinindu-le de bolovani, blocuri mari de piatră. Unul din geniile necunoscute, căruia omenirea îi datorează întregul ei viitor, a avut ideea de a muta spre şes blocuri enorme pe care niciun mastodont din Auvergne nu le-ar fi putut urni din loc. Mai multe lespezi grele, de piatră cenuşie, trainic înfipte în solul dur, alcătuiau o cetate în care se puteau adăposti la un ceas de grea cumpănă mai mulţi războinici surprinşi de întuneric la întoarcerea dintr-o expediţie îndepărtată. Apoi alte câteva blocuri erau transportate şi aşezate la o depărtare atât de mare, încât abia se puteau zări, dar pe care un alergător bun o putea acoperi gonind cu viteza lui maximă. Încet, încet, generaţie după generaţie, oamenii durau în şesuri fortăreţe de piatră. Un trib puţin numeros nu

putea deplasa prea departe pietrele. Totuşi, aceste întărituri împinse spre şes asigurau tribului putinţa de a apară un număr mai mare de oameni. Creşterea numărului membrilor tribului a permis ca pietrele să fie împinse din ce în ce mai departe, în locuri cu o faună mai bogată, în vecinătatea râurilor. Şi, în sfârşit, sus pe dealuri, de unde un ochi ager vedea o mare de ierburi legănate de vânt, mărăcinişuri şi rare pilcuri de copaci, care adăposteau mari turme de animale, prinseră a se înălţa semeţe inele de lespezi ascuţite, cu o îngrăditură suplimentară de blocuri verticale acoperite în partea de sus cu bucăţi prelungi de piatră paralelipipedică, aşezate transversal.

Din interiorul acestei îngrădiri de nepătruns, peste care nu putea sări nici cel mai vânjos animal de pradă, vânătorii puteau respinge atacul mai multor lei, al machairozilor sau al leoparzilor. Aici era destul loc pentru tăierea prăzii, pentru odihnă după vânătoare şi chiar pentru uscarea la vânt a cărnii, care, preschimbată în pastramă, nu se mai strica în timpul drumului lung până la peşteri.

Sub ochii oamenilor se săvârşea o minune, şi minunea asta o realizau chiar ei. Blocuri de stânci, ce nu puteau fi urnite nici de stăpânitorii atotputernici ai şesurilor, elefanţii, cedau în faţa eforturilor înfrăţite ale oamenilor. Această superioritate îi însufleţea şi mai mult, le dădea imbold în luptă. Încrâncenându-se şi încordindu-şi muşchii puternici, oamenii începură să vâre pârghii sub blocuri, pricepând repede cum trebuie să-şi sincronizeze mişcările într-un efort unanim. Alăturarea raţională a unor forţe acţiona cât zece mastodonţi. Pas cu pas, blocurile se târau încet spre şes, transformându-se acolo în adăposturi de nădejde, care aveau să dăinuiască veşnic, ocrotind pe cei viteji şi rămânând în acelaşi timp obiecte de sfioasă admiraţie din partea descendenţilor lor mai slabi fiziceşte pentru a putea face faţă sorţii schimbătoare a triburilor străvechi.

Mişcarea cetăţilor de piatră spre şes îi amintea ceva lui Seleznev. După ce îşi revenea la starea normală, îl obseda dorinţa de a descoperi ce anume îi sugera această imagine, până când îi veni în minte o comparaţie. Urmaşii de astăzi ai locuitorilor peşterilor, infinit mai numeroşi şi superiori în ce priveşte cunoştinţele şi potenţialul lor tehnic, îşi alătură tot

astfel eforturile, pentru a ieşi în necuprinsele spaţii ale cosmosului.

Compatrioţii lui Seleznev nu târau blocuri de piatră pe pământ, ci trimiteau spre înaltul cerului uriaşe corăbii. Nu peste mult, refugii de metal, sputnicii, vor trebui să înconjoare ca o centură Pământul, la hotarul spaţiului cosmic, pentru a sluji drept rampă de lansare în cutezătoarele zboruri spre alte planete…

Seleznev nu va putea uita niciodată una din scenele cele mai pregnante pe care o trăise acum şi care-l umplea de trufie.

Se găsea în incinta unei împrejmuiri rotunde de piatră, ridicată pe un deal nu departe de râu, împreună cu un grup de vânători şi de femei tinere, care nu avuseseră copii, şi vânau cot la cot cu bărbaţii, fiind în acelaşi timp foarte iscusite în pregătirea cărnii pentru păstrare. Era noapte, o noapte fără lună. Nenumăratele luminiţe ale stelelor scăpărau în bezna fără fund a bolţii cereşti, ca ochii unor fiare necunoscute şi îndepărtate, pândindu-şi parcă prada, plutind deasupra munţilor, pădurilor, câmpiilor şi apelor… Şi pe pământ se aprinseseră ochii fiarelor care dădeau târcoale cetăţii oamenilor, adulmecând izul cărnurilor puse la uscat şi mirosul de om. Inelul de piatră era însă inaccesibil, şi nu numai atât, ascundea o primejdie de moarte. Oamenii, invulnerabili, apăraţi de stânci, respingeau cu suliţele lor orice atac. Bâtele şi topoarele desăvârşeau treaba, drept care, peste piatra rece a peşterilor se aşterneau alte piei moi de uriaşe feline, piei atât de folositoare când ai copii mici,

În noaptea aceea, instinctul prevestitor al omului, neelucidat încă de urmaşi, fie din pricină că îl socoteau supranatural şi incognoscibil, fie că îl renegau pur şi simplu, neîncrezători în marile posibilităţi ale organismului omenesc, acest instinct, deci, îi avertiză de apropierea unei primejdii. Ce fel de primejdie putea fi, n-o ştia încă nimeni. Se strânseră toţi în preajma trecerilor înguste păzite de străji. Niciunul din ei, bărbat sau femeie, n-a închis o clipă ochii Întreaga noapte; au stat de veghe, sfredelind cu privirea întunericul de nepătruns, tainic, ameninţător.

Fiarele care le dădeau târcoale, simţind şi ele primejdia, se făcură nevăzute. Trecu destul de multă vreme. Stelele străluceau netulburate, şi în tăcerea nopţii nu se simţea nici cea

mai uşoară adiere a vântului, care arareori se potolea pe aceste întinderi.

Deodată, cel mai tânăr dintre vânători trase cu putere aer în piept, semnal de alarmă. Îşi lipi urechea de blocul vertical de stâncă, şi ceilalţi îl imitară. Prin grosimea stratului de pământ şi prin corpul răcoros al pietrei, se transmise vibraţia îndepărtată a solului din ce în ce mai ritmică şi mai deasă, ca o călcătură. Era într-adevăr călcătura unei uriaşe turme de elefanţi, care venea chiar în direcţia împrejmuirii de piatră. Oricât ar fi de mare, turma elefanţilor nu se abate din drumul ei şi mătură tot ce întâlneşte în cale pe nesfârşitele întinderi ale unui şes. Pornind la un drum lung, ea nu se desfăşoară, închipuind un front larg, ci caută să meargă cât mai înghesuit.

Spre a nu stârni curiozitatea giganţilor, oamenii stinseră pe dată focurile. Tropăitul greoi creştea cu fiecare clipă. De altfel, turma de elefanţi nu se mişca fără zgomot, în câmp deschis, aşa cum o făcea în pădure. În afară de aceasta, după toate probabilităţile, turma mergea sau la trap, sau extrem de repede, îndreptându-se în cine ştie ce locuri îndepărtate, şi vai de cei care n-au avut timp să dispară din calea ei.

În zgomotul iscat de turma care se apropia, se desluşea un ritm aparte. Părea că undeva pe sub pământ se aude bătaia acelor tobe uriaşe care au însuşirea să-i farmece pe oameni, îmbiindu-i să facă mişcări voioase de dans… tu-tum, tum, tu-tum, turn, tu-tum, turn…

Vânătorii simţiră cum le trece un fior pe şira spinării, dar nu stârnit de frică, ci de un puternic presentiment al primejdiei plină de făgăduinţa unor minunate trăiri, la hotarul morţii evitate, neapărat evitate, altfel n-ar mai fi putut exista niciun fel de trăiri…

Stelele mari, care licăreau la orizont deasupra ierburilor înalte, se întunecaseră. Acolo se conturau elefanţii ca nişte stânci abrupte negre ce se mişcau cu repeziciune, era avangarda turmei alcătuită din masculii cei mai mari, care croiau drumul pentru ceilalţi. Elefanţi la fel de aleşi şi de înţelepţi încheiau undeva în depărtare turma înşirată pe o lungime de câteva mii de paşi.

Înălţimea neobişnuită a pahidermelor care se apropiau atrase atenţia lui Seleznev. Stăpânitorii şesurilor aparţineau unei

anumite specii de elefanţi, dispărute, căreia învăţaţii, urmaşi ai vânătorilor din peşteri, surprinşi de înfăţişarea ei măreaţă, i-au dat numele de archidiskodon mericlionedis sau „elefantul meridional“.

Seleznev ştia că elefanţii africani de astăzi, loxodonta africana, au picioarele mai lungi şi trompele mai scurte decât elefanţii de pădure din India, care se hrănesc cu iarbă. Archidiskodonii erau mai înalţi decât cei africani. Capetele lor cu fildeşi foarte groşi şi frunţi teşite se legănau la o înălţime de şase metri. E drept că aceştia erau căpeteniile cele mai puternice, totuşi şi mulţimea care îi urma grăbită se înălţa în beznă aidoma unui zid abrupt şi negru amintind mai degrabă de turnurile de asediu ale evului mediu decât de nişte fiinţe vii.

Archidiskodonii goneau drept spre cercul de piatră. Niciodată până acum cetăţile de şes nu avuseseră prilejul de a ţine piept unei turme atât de numeroase. Căpetenia vânătorilor, un uriaş, cu o coamă deasă de păr şi o barbă binişor încărunţite, nu stătu multă vreme pe gânduri. De altfel nu mai avea la dispoziţie decât câteva secunde.

La un semnal pe care îl dădu muteşte, toţi vânătorii se retraseră spre centru şi se ghemuiră în spatele celui de al doilea şir de pietre, îngrămădite între blocurile principale. Se preschimbaseră în stane de piatră, ca toate sălbăticiunile în aşteptarea unei clipe hotărâtoare.

Elefanţii urcară dealul şi simţind miros de om, se preschimbară la rândul lor în nişte umbre negre care înaintau tiptil, fără a face nici cel mai mic zgomot. Archidiskodonii erau atât de colosali încât acoperiseră aproape tot orizontul. Jumătate din inelul de piatră deveni deodată un zid orb, fără niciun interstiţiu. Asta însemna că în faţa fiecărei treceri înguste dintre blocuri, se postase câte un elefant. Giganţii erau atât de înalţi, încât capetele lor depăşeau nivelul îngrădirii de piatră; totuşi nu puteau ajunge până la oameni cu trompele pe care le trecuseră peste îngrăditură, trăgând zgomotos aerul.

Seleznev privea necontenit la ochişorii minusculi ai elefantului ce se înălţa deasupra lui şi în care jucau parcă flăcărui roşietice. Archidiskodonii rămăseseră la fel de încre meniţi ca şi vânătorii, care nu-şi trădau neliniştea nici prin cel mai uşor oftat.

Lui Seleznev i se păru că ochii elefantului nu exprimau nici ostilitate, nici mirare, ci doar o oarecare curiozitate, atenuată de o sclipire de umor. Archidiskodonul din stingă se dădu deodată cu un pas înapoi, îşi lăsă capul în jos şi împinse cu fruntea şi fildeşii lespedea verticală a îngrădirii exterioare. Îndată, imitându-l, alţi trei elefanţi îşi aplecară capetele şi se lăsară cu toată greutatea trupurilor lor enorme ca nişte munţi asupra celorlalte pietre. Seleznev nu ştia la ce adâncime fuseseră îngropate blocurile principale, deoarece cercul de piatră îl construiseră locuitorii din peşteri ale unor generaţii anterioare. Acum totul depindea de trăinicia muncii înaintaşilor. Dacă un singur bloc va ceda la eforturile elefanţilor, aceştia vor dărâma împrejmuirea şi atunci nu va mai avea nimeni putinţă de scăpare... Gigantul din stânga trâmbiţă asurzitor şi, adunându-se din nou într-un ghem formidabil, împinse blocul. Toţi cei care stăteau în faţa îngrădirii îi răspunseră în acelaşi timp. Elefantul ce privea ţintă la Seleznev îl învălui cu răsuflarea lui cu iz de copac frunzos din şes.

Tropotul turmei amuţi. În închipuirea lui, Seleznev vedea cum în faţa dealului se îngrămădiseră sute de elefanţi opriţi de obstacol.

Strămoşii dispăruţi în negura vremii îi cunoşteau însă pe elefanţi şi prevăzuseră că le-ar putea da de furcă odată şi odată. Viteji vânători şi constructori conştiincioşi, ei nu-şi precupeţiseră truda, coborând baza blocurilor în gropi adânci, şi bătucind cu străşnicie pământul în jur. Niciunul din blocurile piloni nu se clinti măcar. Clipele treceau şi Seleznev simţi cum pune stăpânire pe el o bucurie trufaşă, crescândă. Nu era încă sigur că archidiskodonii nu vor născoci un mijloc, cum ar fi, de pildă, să împingă în bloc câte trei sau patru deodată. Dar fie că şeful turmei nu era prea ager la minte, ori poate o fi socotit că nu merita să stăruie, fiind mai simplu să ocolească piedica, oricum o fi fost, fapt e că giganţii se depărtară puţin de blocul de piatră, rămânând totuşi un răstimp nehotărâţi. Deodată liniştea fu sfâşiată de un sunet ascuţit de trâmbiţă, semnal dat de elefantul cu care Seleznev se privise ochi în ochi. În aceeaşi clipă, grupul din faţă, alcătuit cam din douăzeci de masculi, se despică în două, ocolind cercul de piatră prin dreapta şi prin stânga. În două se despică şi turma care se pusese în mişcare,

prelingându-se pe lângă cetatea înălţată de om, aidoma unui râu ce ocoleşte stâncă întâlnită în cale. Uneori câte unul sau doi elefanţi se ridicau în faţa trecerilor, ca nişte ziduri negre. Întinzându-şi trompele, trăgeau cu zgomot aerul în plămâni. Trâmbiţele răguşite mai răsunară o dată. Era detaşamentul masculilor păzitori care încheiau procesiunea. De undeva din depărtare, în spatele vânătorilor, le răspunseră cei din frunte. Pesemne că archidiskodonii îşi comunicau reciproc că inelul de piatră nu ascunde nicio primejdie şi ariergarda îl ocoli prin dreapta iuţind pasul. Prudenţi, vânătorii aşteptară până ce nu se mai auzi călcătura greoaie a elefanţilor. De-abia atunci izbucniră din pieptul lor strigăte de triumf, care răsunară până hăt-departe şi se ridicară spre cerul înstelat întru slăvirea înţelepciunii omului şi a trudei strămoşilor…

Aceste ciudate trăiri, ca şi efortul depus pentru a reconstitui scene întregi din vedenii izolate, care, fie că repetau sâcâitor aceleaşi amănunte lipsite de importanţă, fie că se perindau cu repeziciune aidoma unui sobor de chipuri, pierzându-se din pricina neputinţei lui de a le interpreta, toate acestea, luate împreună, îl obosiseră până la ultima limită pe Seleznev, şi vigurosul lui sistem nervos începuse să cedeze.

Ghirin hotărî să înceteze experienţele, socotind că, de vreme ce Seleznev a înţeles fenomenul halucinaţiilor lui eidetice, a scăpat pentru totdeauna de ele. Savantului îi părea rău că trebuie să închidă această fereastră tainică, deschisă miraculos spre trecut, dar grija pentru sănătatea psihică a unui om nu-i permitea să mai stăruie.

Seleznev îl implora să continue, visând să trăiască încă o dată asemenea aventuri nemaiauzite, ce se petreceau dincolo de perdeaua vremurilor apuse.

Doctorul rămase însă neînduplecat. Şi totuşi, Seleznev mai avu o dată prilejul să viziteze lumea fantomatică a trecutului.

Fie din neglijenţa lui Serghei, fie subtilizat cu bună ştiinţă de către unii din cei care asistau la experienţe, fapt este că dispăruse procesul-verbal al probei noului preparat cu Sazagitanin, care, potrivit propunerii lui Ghirin, stimula pe cale biochimică centrele memoriei informaţiei ereditare. Tocmai după experimentarea preparatului, vedeniile lui Seleznev, până atunci alcătuite doar din crâmpeie de imagini, care se succedau

prea repede, începuseră să fie de mai lungă durată, având şi o continuitate, ceea ce îi permitea să reconstituie câte un eveniment în întregime.

Ivan Rodionovici era peste măsură de mâniat. Seleznev vedea pentru prima oară cum ochii lui întotdeauna calzi şi prevenitori luaseră o expresie aspră, străină de propria-i fire. Ghirin nu suporta munca lipsită de sens, la care te supune neglijenţa sau uitarea.

— Avem şi aşa în viaţă prea multe îndatoriri şi treburi pe care nu le putem evita şi care ne împiedică să ne îmbogăţim cunoştinţele, să ne dăruim pe deplin creaţiei. Dacă nu vom fi exigenţi şi le vom spori numărul, tot refăcând şi cârpăcind, nu cred ca în scurta noastră viaţă să ajungem departe…

Serghei jura cu atâta convingere că procesul-verbal a fost şterpelit de duşmani, încât, până la urmă, Ghirin clătină din cap:

— Ia spune, ce fel de educaţie ai primit dumneata? auzi, n-a trăit niciun sfert ele veac şi i se năzare duşmani pretutindeni.

Cu tot respectul ce-l nutrea faţă de învăţătorul lui, Serghei nu se putu stăpâni de a face o ironie:

— Şi dumneavoastră credeţi că n-aveţi duşmani?

— Sunt convins şi pot s-o dovedesc.

— A va rog să mi-o dovediţi.

— Poftim. Un duşman lipsit de motive constituie un caz patologie, o manifestare de sadism, uşor de depistat, mai ales de către noi psihologii, şi e un fenomen rar întâlnit. Aşadar, trebuie să ţinem seama numai de duşmanii făţişi sau ascunşi, care au un motiv să te duşmănească. Principala cauză a duşmăniei între oameni, care n-au legături directe unii cu alţii şi cu atât mai mult când le au, este invidia. Din păcate, invidia, în. Forma ei primitivă, mic-burgheză, burgheză, cum vrei să-i spui, va rămâne calamitatea cea mai gravă a relaţiilor dintre oameni. Întâmplător am venit pe lume cu sentimentul invidiei foarte slab dezvoltat, redus la zero prin educaţie, nu e meritul meu, cum nu e meritul meu că am o memorie care vi se pare prodigioasă. În consecinţă, eu unul nu sunt duşmanul nimănui.

— Dar adversarii din lumea oamenilor ele ştiinţă? Dar cei ce vă invidiază calităţile?

— Ei, aceştia au fost şi vor fi întotdeauna, dar sfera lor ele acţiune e limitată. Eu mă ocup cu nişte cercetări într-un

domeniu care încă n-a fost îndeajuns explorat, domeniu care nu atrage aproape pe nimeni şi nu lasă să se întrevadă nici carieră, nici succese. Pentru ca cineva să-mi pună piedici, trebuie mai întâi să înţeleagă ce anume fac, iar asta n-o pot înţelege decât adevăraţii învăţaţi, or, aceştia, fiindcă veni vorba, sunt incapabili de a invidia. Pe de altă parte, pentru afacerişti, eu nu prezint niciun interes: nu mă ocup nici de disertaţia mea, nu cer un local special; laboratorul mi l-am înjghebat într-o pivniţă, nu râvneşte nimeni la el, iar ajutoarele mele sunt voluntari, netrecuţi pe state de salarii. De unde să răsară atunci aceşti aşa-zişi duşmani de care pomeneşti?

— Oricum, vă invidiază că sunteţi atât de… liber. Că nu alergaţi după onoruri. Oare un asemenea om nu-i de invidiat?

— Eşti tare în argumente, Serghei! Ar fi trebuit s-o ştiu, se înveseli Ghirin. Ce să-i faci, hai acum să dregem ce am stricat. Să ne luăm riscul de a-l mai deranja o dată pe Innokenti Efimovici.

Instalându-se în fotoliul confortabil din cămăruţa întunecoasă, Seleznev era mai emoţionat ca oricând. Poate fiindcă era ultima lui călătorie în lumea extraordinarelor vedenii pentru care doctorul Ghirin găsise mijlocul de a le scoate la iveală, developându-le ca pe nişte clişee şi făcându-l astfel să trăiască episoade pe care nimeni altul nu le-ar fi putut trăi.

De acum încolo nu va mai fi nimic, o ştia bine, deoarece pierduse facultatea de a mai avea halucinaţii între experienţe. Acum, putinţa de a vedea ceva era în funcţie de diferite preparate, un praf gălbui într-un flaconaş lătăreţ, un lichid albăstrui din nişte fiole lungi şi subţiri închise ermetic… apoi un extract de cactuşi, altul de ciuperci şi cine mai ştie ce medicamente cu o putere magică mult mai grozavă decât filtrele vrăjitorilor.

În această ultimă seară de reîntâlnire cu trecutul, veniseră la laborator prietenii lui Seleznev, geologii Andreev şi Turişcev. Fata vânătorului, Irina, se dusese cu Rita la o lecţie de gimnastică artistică.

Andreev se interesase de la bun început de aceste experienţe, socotind că şi el, şi Ghirin merg pe drumuri alăturate, căutarea urmelor trecutului, unul în scoarţa terestră, celălalt în om.

Prietenii fură nevoiţi să plece la casele lor înainte de terminarea experienţei, de data aceasta efectul preparatului se dovedise a fi extrem de prelungit, şi halucinaţiile vânătorului durară fără întrerupere câteva ore. După Ghirin, acest Icnomen era efectul preparatelor luate de pacient anterior, ceea ce de altfel era şi un semnal de alarmă; trebuia să se înceteze cu experienţele.

Vera isprăvi de stenografiat primele impresii ale lui Seleznev abia pe la ceasurile două noaptea. Pentru a-i calma surescitarea psihică, Ghirin îi administra siberianului o doză de clorpromazină, îl conduse personal acasă cu un taxi, îi dădu un somnifer şi, obosit şi el, se duse să se culce. Seleznev îi făgădui să vină a doua zi la laborator pentru a-i povesti totul cât se poate de amănunţit.

Savantul era nespus de mâhnit. Astăzi îşi luase pentru totdeauna rămas bun de la prima posibilitate reală de a face cercetări în domeniul memoriei ancestrale. Poate că niciodată în viaţă nu-i va mai fi dat să întâlnească o asemenea eventualitate fericită. Sau dacă o va întâlni, s-ar putea ca experienţele să nu reuşească, dacă posesorul memoriei eidetice se va dovedi un om slab dezvoltat intelectualiceşte, care să nu fie în stare să reproducă cu aceeaşi precizie şi claritate halucinaţiile lui, ca Seleznev. Da, e mai mult ca sigur că fereastra care s-a deschis pentru o clipă spre trecut, nu se va mai deschide niciodată în faţa lui, a lui Ghirin! Ce să-i faci! Se va mulţumi cu publicarea rezultatelor acestor experienţe, atrăgând astfel asupra lor atenţia altor cercetători, a unora mai tineri. Cazurile de manifestare a memoriei ancestrale vor fi minuţios studiate… Colective de cercetători îşi vor consacra activitatea acestui domeniu. În urma studierii temeinice a unui mare număr de cazuri, care nu vor mai fi pierdute din ignoranţă, vor deschide acest nou drum şi vor face accesibilă omului posibilitatea de a privi în oglinda vremurilor trecute, tăinuită în propriul său organism…

„Nu este oare aceasta cea mai bună recompensă a cercetătorului? Nu, nu e cea mai bună, îşi răspunse tot el. Cea mai bună, ar fi prezenţa a cinci-zece Seleznevi! Deoarece durata maturităţii omului este infinit de scurtă, nu numai când ne referim la vastitatea de necuprins a cunoaşterii, ci şi la căutările

neobosite ale savantului. Dacă simte că a ostenit pe parcurs, înseamnă că a început agonia spirituală a cercetătorului, oricât de mari i-ar fi fost realizările şi meritele din trecut. Da, ce frumos a spus matematicianul francez Poincare: «O idee este doar un fulger în această noapte nesfârşită, dar fulgerul acesta înseamnă totul!» Frumos, trist şi adevărat pentru vremea lui, Dar pentru noi acum e limpede, că în viitor vor scăpăra milioane şi miliarde de fulgere ce vor alunga noaptea nesfârşită a ignoranţei, şi contopindu-se laolaltă, vor da puterea nemuririi unui şir întreg de generaţii care cercetează universul.”

Lui Ghirin îi cam plăcea să se auto consoleze. Adormi şi de data aceasta, bucurându-se în conştiinţa lui, că făcuse o treabă bună.

Cu toate că luase somniferul, Seleznev nu putea să adoarmă. Halucinaţiile, în ultima lor fază, fuseseră foarte limpezi. Pentru întâiaşi dată nu mai era vorba de fiare, ci de oameni văzuţi cu o mare claritate, văzuţi de aproape şi nu şterşi şi incerţi, ca nişte umbre trecătoare.

Erau cu totul deosebiţi de acei îndepărtaţi strămoşi din imaginaţia lui sau înfăţişaţi în cărţile savanţilor idealişti, mai bine zis ale pseudosavanţilor, care din fundul cabinetelor lor, incapabili fiind de a-şi face cercetările în chip obiectiv şi sub toate aspectele, atribuiau cu naivitate obiectului lor de studiu, adică strămoşilor noştri, propria lor slăbiciune şi lipsă de curaj. Ei n-au izbutit să-şi dea seama că studierea triburilor sălbatice existente astăzi nu duce practic la nimic.

Aşezate de istorie în afara drumului principal al omenirii, alungate în cele mai aride colţuri ale planetei, aceste triburi, în rândul cărora foamea, bolile şi superstiţiile fac ravagii, sunt departe de a-i putea reprezenta pe adevăraţii noştri strămoşi, pe aceia care au mers pe calea raţiunii şi a ajutorului reciproc, evoluând de la animalul inteligent la omul creator, transformator al lumii înconjurătoare, progresând de la turmă, la societate.

Dacă cei cărora le place să-i zugrăvească pe oamenii din vechime ca pe nişte făpturi terorizate, veşnic flămânde, murdare şi pline de paraziţi, s-ar gândi câtuşi de puţin la faptul că un copil se dezvoltă foarte încet şi că pentru a creşte un om de valoare, sănătos, inteligent şi puternic e nevoie de atâta timp

şi de atâta grijă, şi-ar da seama că în ambianţa traiului primitiv părinţii lui nu pot fi altceva decât nişte eroi, nişte adevăraţi voinici cu o deosebită capacitate de adaptare la mediu şi perfecţi fiziceşte. Abia peste zeci de milenii, când s-a înmulţit nemaipomenit de mult, neamul omenesc şi-a putut permite odiosul „lux” al mortalităţii infantile în masă, rămânând în viaţă un număr mic de indivizi sănătoşi, compensându-se parcă astfel automat incapacitatea părinţilor de a crea odraslelor lor condiţii normale de dezvoltare şi educare. Aşa se petreceau lucrurile în epoca evului mediu, mai ales în prima perioadă de dezvoltare a capitalismului, sau chiar în vremurile noastre, în colonii. Cu trei sute de veacuri în urmă, cu toate că moartea stătea peste tot la pândă, sau poate tocmai din cauza asta, fiece viaţă de om era o floare rară, ocrotită cu grijă de toţi membrii tribului, locuitorii dealurilor stâncoase. Ei erau prea puţin numeroşi şi obştea avea prea multă nevoie de minţi agere, de bravură, îndemânare sau forţă din partea fiecărui bărbat, din partea fiecărei femei.

Încă de la primele halucinaţii, Seleznev avusese impresia că acele făpturi erau înzestrate cu un surplus de forţă şi spirit întreprinzător. „Brav în orice împrejurare”, cum spuneau despre ei înşişi eroii lui Homer. Şi totuşi i se păru surprinzător belşugul de ingenioase meşteşugiri, care uşurează viaţa din peşteri: preşuri, paravane şi despărţituri înjghebate din beţe, piei sau rogojini împletite din ierburi; colţuri prietenoase pentru copii; îl surprinse curăţenia din peşteri respectată cu. Stricteţe, plăcerea eu care oamenii se scăldau, priceperea eu care îşi scurtau părul şi barba. În ei exista o evidentă năzuinţă către frumos, oglindită nu numai în felul în care îşi împodobeau vasele şi armele, nu numai în desenele care împestriţau suprafeţele cât de cât netede ale pereţilor şi stâncilor, ci şi în îmbrăcăminte. Îşi îmbinau eu iscusinţă blănurile şi pieile după culori, ca şi mărgelele din coji de ou de struţ, clinti de animale, cristale moi de mică, ghips sau calcit din care îşi făceau podoabe. Femeile vârstnice purtau tunici scurte ele blană de culoare închisă, cu părul scurt, mamele tinere şi chipeşe făceau pe elegantele eu fustiţe în ciungi, lucrate din blănuri divers colorate, iar fetele tinere, mlădii ea nişte trestii, preferau pestriţele blănuri de leopard, în zilele călduroase femeile foşneau cu fustele lor din fire lungi de iarbă pe care izbuteau să le combine din

mănunchiuri multicolore. Bărbaţilor le plăcea mai mult blana de râs, ele lup, de urs, cu părul mai lung, care le dădea o înfăţişare mai războinică şi mai voinicească, iar plozii alergau goi goluţi, chiar când vremea era foarte rece.

Locuitorii peşterilor îşi făceau mult de lucru cu armele şi uneori, stârniţi de chipurile de pe pereţi, începeau să se antreneze aruncând cu suliţa în fiarele desenate spre a-şi menţine în formă braţul şi ochiul, gata în orice moment de a înfrunta jivinele, sau. A-şi ţinti fără greş vânatul.

Seleznev se miră la început de numărul mic de bătrâni, dar mai târziu găsi explicaţia, văzând râvna cu care oamenii se aruncau în luptă la vânătoare, preferind să moară în timpul încăierării cu fiarele, decât să poarte povara adâncilor bătrâneţi. Tribul era nevoit să ocrotească femeile şi bărbaţii bătrâni pentru ca aceştia să se ocupe cu minuţiozitate de educaţia atât de îndelungată a copiilor, deoarece, pentru, i deveni un membru de valoare al tribului, locuitorul peşterii, fie bărbat, fie femeie, trebuia să stăpânească la perfecţie, în egală măsură, dar, bineînţeles, în direcţii diferite, o seama de iscusinţe. Natura l-a înzestrat pe om cu o mare tărie şi cu o nebănuită capacitate de rezistenţă. În stadiul de sălbăticie, ca individ matur, vieţuia doar câţiva ani, cheltuindu-şi în acest răstimp toate forţele. Acea aspiraţie a omului de a trăi intens, de a simţi din plin viaţa, aşa cum, în treacăt fie zis, o găsim exprimată în romane, în filme, şi pe care o trăieşte cu adevărat omul de ştiinţă şi ostaşul, oglindeşte de fapt modul în care s-au adaptat la mediu străbunii noştri.

Traiul lor plin de încordare nu amorţea o dată eu încheierea anotimpului marilor vânători, când de-a lungul lanţului întăriturilor de piatră, oamenii cărau din şes rezerve de carne, de rădăcini comestibile şi poame, strângându-şi hrană pentru perioada migraţiunii animalelor, sau a celei secetoase, timp în care trăiau sub permanenta ameninţare a incendiilor. Sătui şi osteniţi, îşi refăceau forţele printr-o odihnă prelungită, îndeletnicindu-se cu treburi casnice sau ascultând cu desfătare inepuizabile povestiri. În trib erau mulţi povestitori de talent în jurul cărora se adunau întotdeauna grupuri de ascultători; în sclipirea ochilor, în surâsul care dezvelea şiragul strălucitor al dinţilor, în zgomotoasele lor exclamaţii desluşeai entuziasmul,

interesul pe care le stârneau povestirile. Viaţa cerea isteţime şi perspicacitate, iar oamenii erau la înălţimea acestor cerinţe, totdeauna atenţi, lucizi şi calmi în faţa nenumăratelor primejdii ale existenţei lor, căliţi, dârzi şi puternici. În afară de asta, pe locuitorii peşterilor îi caracteriza interesul şi curiozitatea faţă de tot ce e pe lume. Ei preţuiau frumosul, fiind înzestraţi cu un gust infailibil în privinţa ornamentării obiectelor care-i însoţeau pretutindeni. Seleznev nu remarcase niciun fel de tatuaje, perforări ale nasului sau buzelor.

Viguroşi, cu fruntea lată, cu maxilare puternice şi nasuri drepte, ’ uşor lăţite, bărbaţii îşi împodobeau capul cu pene, iar coamele negre ca pana corbului ale femeilor se armonizau de minime cu florile roşii, galbene, albastre şi albe, întotdeauna proaspete, care la rândul lor se îmbinau fericit cu puritatea de cristal a ochilor lor luminoşi, de cele mai multe ori cenuşii...

Seleznev ieşi din peşteră şi se opri pe pragul de stâncă, orbit de lumina puternică a razelor soarelui ce scălda nesfârşită întindere pierdută undeva departe, dincolo de orizont. Pragul, care se prelungea cât vedeai cu ochii de-a lungul coamei muntelui, era aproape suspendat deasupra grohotişului de la poale. Ici-colo, pe prag, se vedeau oameni din tribul lui, îndeletnicindu-se cu diferite treburi. Într-o adâncitură a prăpastiei câţiva copii cam de zece ani ascultau instrucţiunile a doi bărbaţi cu părul şi bărbile încărunţite. Muşchi tari ca piatra zvâcneau la fiece mişcare pe trupul celor doi bătrâni.

Învăţătorul îl atrase spre el pe un băieţel gol puşcă, cu o pană de bufniţă după ureche, şi-l întoarse cu profilul spre auditoriu, explicând caracteristicile corpului omenesc, în comparaţie cu al animalelor. Seleznev îi urmărea cu interes gesturile şi desenele pe care le schiţa pe nisip cu vârful unei suliţe uşoare. Bătrânul vânător explica marele dezavantaj al poziţiei verticale a omului în timpul luptei cu fiarele. Animalul are în partea de sus o spinare dură, alcătuită din oase şi muşchi, iar în faţă, un bot plin de colţi. Locul cel mai vulnerabil al omului e pântecul, aflat la acelaşi nivel cu colţii fiarei. E destul ca o singură gheară veninoasă să intre în măruntaiele lui, pentru ca omul să dispară pentru totdeauna în neştiutele spaţii albastre, de unde nimeni nu se mai întoarce. În luptă omul se apleacă, dar poziţia aplecată nu-i asigură stabilitatea, şi poate cădea mult mai uşor

decât un patruped. Iată de ce, pentru a deveni un adevărat vânător, trebuie să înveţi a mânui la perfecţie arma, deoarece avantajul omului stă în armă, fie el oricât de puternic. Însă nu poţi mânui bine o armă fără a fi pe deplin stăpân pe propriul tău trup, iată de ce e nevoie de nesfârşite exerciţii şi întreceri de îndemânare, rezistenţă şi perseverenţă…

Seleznev trecu pe lângă puştii care-l ascultau cu nesaţ pe dascăl şi-o luă încet de-a lungul terasei, îndreptându-se spre un mic ostrov cu o pădurice deasă, care se desluşea albăstrind departe în zare. O presimţire tulburătoare îl făcu să-şi iuţească pasul şi aşa destul de iute, şi să fugă chiar pe unde terenul era mai bun.

Pe o proeminenţă a coamei muntoase aşezate în curmeziş, Seleznev văzu un bărbat, nemişcat ca o stană de piatră, cu privirea pierdută în depărtarea câmpiei. Mai aproape de potecă, într-o firidă care slujise drept cuib unui condor, şedea, de asemenea încremenită, o copilă care scruta zările cu ochii larg deschişi. Seleznev ştia că locuitorii peşterilor se izolau adesea pentru a medita şi a retrăi trecute emoţii. Aceasta se numea „a întreba cerui şi pământul”. Se ştia că în astfel de clipe, omul nu trebuie stingherit. Vânătorul îşi încetini mersul, urmându-şi drumul cu paşi neauziţi, însă fata se întoarse brusc spre el. Un zâmbet deschis şi încrezător dădea obrazului ei o expresie copilărească, şireată şi blândă, ultimul tablou pe care-l văzu Seleznev înainte de a fi cotit spre o mică vâlcea. Surâsul acesta a fost într-adevăr ultimul salut al străvechiului popor care a locuit în munţii aceia necunoscuţi, cu trei sau patru sute de veacuri în urmă… Aici nălucirea îşi pierdu coeziunea. Vânătorul se văzu deodată foarte departe de locul unde locuia tribul său, la marginea unei păduri dese, tropicale, care se întindea până sub poalele crestei muntoase. Povârnişurile albe erau spintecate de scurte trecători, în pereţii cărora se zăreau nişte goluri negre, probabil peşteri. Din adâncul trecătorilor, unde se înghesuiau copaci cu frunze late, se ridica mirosul de putregai al hăţişului umed. Peşterenii se fereau de aceste locuri, extrem de periculoase pentru vânătorul singuratic. Seleznev se opri, trăgând pe nări aerul cald. Adierea de vânt, care abia aluneca peste vârfurile scunde ale tufişurilor, nu aduse cu ea niciun iz deosebit, nu-l făcu să simtă câtuşi de puţin duhoarea vreunei

fiare. Vânătorul o luă de-a lungul poalelor făcând iscusite volte printre blocurile de calcar.

După ce ocoli două sau trei ieşinduri, se opri brusc în loc. Dinspre panta domoală ca o semilună încrustată în povârniş şi înconjurată de străji triunghiulare de piatră, rezultat al eroziunilor râpei, Seleznev adulmecă prin văzduhul care se învârtejise deodată un iz cu totul necunoscut, care nu-i amintea cu nimic nici mirosul de fiară, nici cel de erbivor.

Se auzi un scrâşnet de pietre mărunte strivite de o călcătură greoaie şi nestingherită. De după o stâncă triunghiulară se ivi o făptură nemaivăzută, nici om, nici fiară, ci o gigantică maimuţă care aducea cu omul după portul drept al capului, după umerii laţi şi drepţi. Răşchirându-şi degetele groase cât lemnul suliţei, colosul şi le propti în piatră şi luă poziţia verticală, vădindu-se a fi de înălţimea unui elefant matur, de două ori şi ceva mai înalt decât Seleznev. Uimirea, nu teama, uimirea cu drept cuvânt, îl ţintui în loc pe vânător. Trupul voinic cu un piept mai voluminos decât al unui rinocer era acoperit cu o blană cu păr scurt, de un cenuşiu-deschis. Braţele îi erau foarte groase, dar nu prea lungi.

„Explicaţia e simplă, îşi spuse Seleznev, o asemenea namilă nu se poate căţăra în copaci.” Picioarele uriaşului erau ascunse de pietre, dar dacă ar fi fost la fel de lungi ca ale omului, nu i-ar fi putut suporta greutatea trupului. Dihania se legăna dintr-o parte în alta ca un elefant, trăgând în piept aerul cu un zgomot ameninţător, care aducea a răget surd.

Ţinându-şi răsuflarea, Seleznev se uită ţintă la monstru. Nu-i era frică. Cunoştea drumul, ceea ce îi dădea posibilitatea s-o ia lesne la fugă. Era neîndoielnic însă că gigantica maimuţă l-ar fi ajuns dintr-un singur salt.

Vânătorul cerceta liniştit animalul, care a fost apoi determinat de paleontologi drept reprezentant al maimuţelor antropoide gigantice, gigantopileei sau megantropi. Acum ele sunt cunoscute mai ales în China de Sud după neînsemnate rămăşiţe de oase; un enorm maxilar inferior şi măsele de opt ori mai mari decât ale gorilei.

Ochii micuţi, îngropaţi sub arcadele frunţii, îl cercetau la rândul lor pe om cu atenţie, dar fără a da semne de’ furie. Capul greoi, care se legăna ceva mai sus de Seleznev, semăna cu un bloc de granit şlefuit grosolan, atât de masive erau

proeminenţele oaselor sub pielea zbârcită bătând în cenuşiu a botului său spân. Burta maimuţei ghiorăi zgomotos, şi vânătorul râse în sinea lui, amintindu-şi de recenta lecţie a bătrânului. Da, dacă creşti până la asemenea dimensiuni, într-adevăr n-ai nevoie să-ţi fereşti buri a în luptă: muşchii groşi ca nişte lespezi de granit vor face să ricoşeze ca o minge chiar şi un bivol care s-ar izbi de ei; de altfel, cine s-ar încumeta să-şi măsoare puterile cu gigantopitecul, când braţele lui cât nişte trunchiuri de copac pot frânge cât ai clipi trupul oricărui adversar, poate cu excepţia archidiskoclonului sau a anemcusului, care cu fildeşii lor nemaipomenit de lungi ar ajunge maimuţa de la distanţă... dar nu erau multe şanse ca drumurile elefanţilor să se încrucişeze cu această specie de făpturi, asemănătoare cu omul, cărora condiţiile de viaţă şi hrană deosebit de favorabile le-au permis să se dezvolte până la dimensiuni gigantice. Acestea, alegându-şi parcă forţa în| detrimentul inteligenţei, au dăinuit o perioadă de timp mai scurtă decât alţi antropoizi şi, pesemne că niciodată n-au foşti prea numeroase.

Şi totuşi, stând în faţa unui gigant de aproape patru metri înălţime, Seleznev nu putea să nu admire forţa uriaşă şi vigoarea de luptător, tăinuite în acest fioros maimuţoi. Fără! Arme şi fără prea multă inteligenţă, câţiva gigantopiteci erau în stare să nimicească orice animal de pradă. Fiecare din ei putea frânge ca unui pui de dropie gâtul unui machairod. O asemenea forţă n-avea cum să nu fie îmbietoare. Vânătorul îi făcu prieteneşte cu ochiul îndepărtatului său confrate, care, ridicat în toată uriaşa lui înălţime, aducea şi mai mult a om. Abia peste câteva ceasuri, în patul confortabil al unui apartament din Moscova, Seleznev pricepu că marele dezavantaj al acestor dimensiuni enorme consta în faptul că gigantopitecul fiind vegetarian, nu putea vieţui decât acolo unde găsea; roade hrănitoare din belşug, şi ca atare era numai vremelnici legat de locurile pe unde poposea.

Omul, potrivit staturii şi forţei sale, se situa pe la mijloc, între animalele mărunte şi cele mari, mulţumindu-se cu hrană de orice fel, putând chiar să rabde de foame multă vreme. Pe de altă parte, posedând arma şi bucurându-se de solidaritatea existentă între el şi ceilalţi, era în stare să ţină piept celor mai crânceni duşmani sau stihiilor... Toate acestea însă îi trecură

prin gând mai târziu, căci în timpul nălucirilor Seleznev uitase de orice, admirând matahala de neînvins care bătea pasul pe loc pe povârnişul acela cu pante line. Îmboldit de o pornire de simpatie faţă de gigantopitecul, care nu i se păruse a li o făptură răutăcioasă, vânătorul îi adresă un discurs, căutând să-l convingă de sentimentele sale de prietenie, lăudându-l pentru măreţia lui. Maimuţa îşi înclină capul, se propti cu pântecul de stâncă şi, fără a-şi lua privirea de la Seleznev, păru că se străduieşte să-l înţeleagă. Pe neaşteptate! Însă, ochii i se injectară. Seleznev tăcu. Gigantul scoase uni urlet asurzitor, îşi dezveli colţii bonţi, apoi se lăsă încet pe| labele dinainte, pierzându-şi pe dată asemănarea cu omul. Dintr-o smucitură surprinzător de rapidă, antropoidul colosal se năpusti asupra lui Seleznev.

Acesta nu se sperie de fel şi sări într-o parte, simţind cum un val de aer cald îi atinge pielea sensibilă, apoi o luă la sănătoasa peste povârnişul pietros, ţinându-se pe lângă tufişuri. Îi era ciudă că animalul nu l-a înţeles. Omul şi giganticul antropoid ar fi putut convieţui de minune, ajutându-se unul pe altul, îmbinând o minte ascuţită cu o forţă formidabilă. Pesemne însă că alianţa dintre forţă şi inteligenţă era imposibilă; nişte instincte ciudate şi întunecate înfuriaseră animalul. Dându-şi seama că nu e în stare să pună laba pe om, uriaşa maimuţă se opri scoţând un scâncet ascuţit, care îţi tăia auzul. Seleznev surâse şi trecu de la fugă la marş forţat, triumfând de victoria lui facilă asupra acestei namile muşchiuloase. Dar triumful fusese prematur. O buturugă uriaşă, zvârlită de o mână dibace, ţiui deasupra capului vânătorului care, de astă dată conştient de primejdie, simţi cum îi îngheaţă „sângele în vine. O secundă mai târziu Seleznev gonea în zigzaguri, iar gigantopitecul azvârlea în el cu pietre şi cioate, însoţindu-şi fiecare eşec cu câte un urlet de furie. Alegându-şi cu grijă drumul, vânătorul alerga cât îl ţineau picioarele, făcând salturi disperate, până ce socoti, în sfârşit, că se depărtase la o distanţă care-l scotea din raza primejdioasă. Abia atunci se uită înapoi. Gigantopitecul stătea iarăşi în picioare, sprijinit de rădăcina unei buturugi smulse din pământ, conturându-se precis pe fondul povârnişului de culoare deschisă. Şi din nou asemănarea lui cu omul îl făcu pe vânător

să uite de spaima prin care trecuse, copleşit de năzuinţe nedesluşite, irealizabile.

Acum însă un alt adevăr incontestabil îşi făcea loc, pe o cale lăturalnică parcă, în conştiinţa lui Seleznev. Se gândea că nu întâmplător în toate basmele şi legendele din trecut, transmise oral, în decursul a sute de secole, de la o generaţie la alta, uriaşii nu apar niciodată buni, înţelepţi, ci răi şi proşti ca noaptea. Într-adevăr, de la o minte primitivă, întunecată nu te poţi aştepta la nimic bun.

Silueta antropoidului îşi pierdu claritatea, dispărând o dată cu întregul peisaj muntos ce se profila în spatele său. În locul lor se iviră din întuneric, sclipind, contururile albăstrii ale instrumentelor lustruite.

Dispăru şi acea încordare a trupului său, care cu o clipă înainte gonea în zigzag pe grohotişul unor munţi necunoscuţi; duritatea fotoliului de metal în care era aşezat, devenită acum familiară lui Seleznev, se transmitea corpului. Omul închisei din nou ochii aşteptând urmarea celor trăite, dar totul luase, definitiv, sfârşit. Vânătorul mai rămase un timp aşa, ca să-şi vină în fire, apoi aprinse lampa cu abajur albastru şi se apucă să descrie în grabă totul. Abia după aceea sună, şi uşa groasă se deschise încetişor…

A doua zi, Seleznev veni pentru ultima oară în laboratorul în care trăise atâtea lucruri extraordinare şi povesti auditoriului său restrâns, dar cum nu se poate mai atent, despre gigantopitec. Vera, care nota totul cu atenţie, umpluse un teanc apreciabil de foi, iar magnetofonul îşi învârtea înainte rolele albe, discret şi sârguincios.

— Asta-i grozav! nu se putu stăpâni Serghei, tulburând tăcerea care se lăsase după terminarea povestirii. Ce n-aş da să pot vedea şi eu o maimuţă de asta, de patru metri.

— Nici nu-i exclus s-o vezi, dacă vei apuca vremea când ştiinţa va ajunge să dezvăluie străfundurile memoriei ancestrale care zace în fiecare individ.

— Şi toate astea zac într-adevăr în fiecare din noi? întrebă pentru a suta oară Vera, cu sfiiciune.

— Nu întocmai. În fiecare sunt ascunse alte lucruri, poate chiar mai interesante, explică Ghirin. În orice individ altceva.

Vorba ceea: „la fel bat inimile noastre, dar niciuna nu simte la fel”.

— Aş da totul ca să mai fiu o dată acolo… spuse vânătorul privindu-l ţintă în ochi pe Ghirin. Dă-o dracului de sănătate. Când te gândeşti numai că dintre toţi oamenii, deocamdată doar eu sunt unicul, ce zici, Ivan Rodionovici? Mi se pare că noi doi nu avem dreptul să încetăm experienţele?

Punctul acela dur din ochiul doctorului, pe care acum îl cunoştea, îi sugeră lui Seleznev că e zadarnic să stăruie. Acest Ghirin blând şi conciliant în aparenţă când era vorba de lucruri fără însemnătate, devenea intransigent când era vorba de ceva ce socotea el a fi important. Asta siberianul o înţelesese bine.

— Dumneata nu eşti desigur unicul, răspunse aspru Ghirin. Oameni ca dumneata sunt probabil destui.pe lume, dar până acum nu au fost depistaţi. Iar dacă eşti unicul, cu atât mai mult trebuie să-ţi purtăm de grijă, ca unui cosmonaut. Eşti cu drept cuvânt un călător, în timp, un călător în trecut. Şi degeaba crezi că însuşirea asta o ai pentru totdeauna. Ai observat doar că halucinaţiile dumitale au devenit din ce în ce mai scurte şi mai greu de provocat? Incursiunea pe care am făcut-o în subconştientul dumitale s-a terminat şi e mai cuminte să-i mulţumeşti pentru asta sorţii…

— Da, aşa este! Am priceput. N-am ce-i face, trebuie să mă întorc acasă. Bun rămas, laborator! Vânătorul îşi roti privirea prin încăperea joasă şi întunecată şi făcu spontan o adâncă plecăciune în faţa celor prezenţi. Îţi mulţumesc din suflet, Ivan Rodionovici, ca şi elevilor dumitale, Să nu-l supăraţi pe siberian şi să poftiţi să-l vedeţi şi acasă la el, veţi fi primiţi ca nişte rude apropiate. O să vă răsfăţ cu vânătoarea, cu pescuitul, cu poame de pădure, o să vă scăldaţi în râul nostru de cristal, la baia de aburi o să vă aburesc cu cvas făcut din ierburi aromitoare. O să mâncaţi ce n-aţi mâncat niciodată, stroganină adevărată din cir[50]! Congelat de viu, prăjituri crocante din alune de cedru, chifteluţe din ieruncă, prăjite în seu de urs…

— Încetează, Innokenti Efimovici, la toţi ne e foame şi ascultându-te, putem da în ulcer, râse vesel Ghirin. E greu să rezişti unei asemenea invitaţii… poate că o să ne luăm un concediu şi o să dăm o raită pe la dumneata, toţi trei, Vera, Serghei şi cu mine!

— Vai, ce minunat ar fi, Ivan Rodionovici! bătu din palme Vera.

— Păi atunci, care ar fi piedica? stărui Seleznev.

— Anul ăsta nu se poate face nimic, clătină din cap Ghirin. La toamnă plec în India, invitat de savanţii de acolo. Şi iarna nu e totuna cu vara.

— De ce? Şi iarna-i bine! O să facem plimbări cu schiurile şi cu sănii trase de reni. Nu uitaţi că atunci pe meleagurile noastre e vremea colţunaşilor cu carne, şi apoi mai e şi frişca îngheţată…

— Destul, destul, îl imploră Ghirin, parcă ai fi sirena lui Cehov. Dumitale ţi s-ar potrivi de minune postul de administrator al unei cantine dietetice la un spital mare.

Răspunsul fu o cascadă de râs. În prag apăruse Irina îmbujorată, ţinându-şi mâna pe creştet, peste părul cârlionţat şi ciufulit.

— Tata, şi administrator de cantină! Că bine le mai potriviţi, Ivan Rodionovici! Păi acolo o să-i tragă pe toţi în proţap… ca pe nişte peşti…

— Dar tu de ce te ţii cu mâna de cap? întrebă tatăl, fără prea multă duioşie.

— Cred că mi l-am găurit. Ca să pătrunzi aici, în templul ăsta al ştiinţei, trebuie să mergi în patru labe. N-am fost atentă şi m-am izbit de o ţeavă, de am văzut stele verzi!

— Atunci când ne mai vedem, Ivan Rodionovici? întrebă Seleznev, îmbrăcându-şi impermeabilul bleumarin.

— Îţi voi telefona poimâine. Până atunci prelucrăm toate datele şi ne consultăm cu paleontologii…

Seleznev clătină din cap şi zâmbi:

— Am mereu în faţa ochilor maimuţa aceea. Mare meşteră mai era la aruncări. Când eram ţânc, şi eu azvârleam cu pietre, dar ceva mai prost decât ea.

— Treaba asta ştiu s-o facă şi azi toate antropoidele mari: gorila, urangutanul, cimpanzeul. Cred că maimuţele mari au învăţat să azvârle cu beţe şi cu pietre tocmai pentru că nu puteau să alerge repede, şi, asta e poate chiar mai important, pentru că, fiind prea greoaie, nu se puteau căţăra prin copaci după fructe, pe crengi prea subţiri. Erau deci nevoite să le dea jos. Omul este de asemenea prea greu ca să ajungă până la roadele copacilor atât de înalţi. Aceasta l-a determinat să descopere însuşirile bâtei, cu care, ţinând-o de un capăt, dădea

de-a azvârlita. Mai târziu suliţa, armă de mânuit şi nu de aruncat, i-a îngăduit să-şi poată măsura puterea cu fiarele, răpunându-le, şi câştigându-şi astfel superioritatea de om.

— Numai suliţa?

— Desigur că nu! Istoria evoluţiei omului este cu mult mai complexă şi nu rareori încercăm s-o simplificăm prosteşte, eliminând dintr-însa o sumedenie de etape.

— De pildă, împrejurările de ordin psihologic, sări Serghei. Şi se roşi.

— Desigur, şi cele psihologice. Să luăm cazul cel mai simplu: faptul de a poseda o suliţă l-a făcut pe om să aibă mult mai multă încredere în sine în orice împrejurare, înzestrându-l cu o bărbăţie conştientă şi nu cu furia bătăioasă a fiarei. Aşadar, strămoşii noştri au parcurs un drum care le cerea o colosală bărbăţie, fapt de care v-aţi convins singuri şi chiar ne-aţi confirmat-o personal. S-au găsit vârfuri de suliţă înfipte în oase de rinoceri şi mastodonţi, în oase de mamut, iar în India a fost descoperit un desen pe stâncă unui deal din Vindhya, care reprezintă lupta unui rinocer cu oamenii, toate acestea sunt mărturii ce ne poartă în neantul mileniilor. Gândiţi-vă la locuinţa construită în întregime din oase de mamut, dezgropată nu demult în Ucraina, ţestele, fildeşii, oasele picioarelor şi. Ale bazinului fuseseră aşezate unele lângă altele, alcătuind o împrejmuire ele ţăruşi, consolidată cu coaste! O asemenea colibă în câmp deschis trebuie să fi fost un lucru extraordinar.

— Reiese că noi, în comparaţie cu strămoşii noştri, suntem nişte pigmei?

— Nicidecum. Ceea ce pare surprinzător la ei, va înceta să-ţi mai pară astfel, daca îţi vei aminti că… ei s-au adaptat la mediul înconjurător, la traiul lor primitiv de vânători, în decurs de milenii. Noi îi întrecem în alte privinţe în aceeaşi măsură în care ei ne-ar fi întrecut la vânătoare, spre exemplu, în orice fel de condiţii, şi oricât de diferite ar fi ele, omul îşi dezvăluie uriaşele sale posibilităţi.

— Am înţeles, Ivan Rodionovici. Hai să mergem, fetiţo, râsul meu siberian!

— Tată! exclamă dojenitor Irina.

Serghei o însoţi pe tânăra siberiană cu o privire atât de stăruitoare şi de melancolică, încât Vera pufni în râs.

— Ce-ai găsit de râs? se răsti la ea studentul.
— Am găsit, pentru că am auzit că râşii sunt nişte jivine foarte periculoase. Sar din copac drept în capul omului…
— Câte îţi mai trec prin cap, spuse supărat Serghei, uitându-se în altă parte. Ce părere aveţi, Ivan Rodionovici, sunteţi mulţumit?
— Nu mă pot împăca cu gândul că fereastra asta s-a închis, dar, în general, rezultatele mi-au întrecut toate aşteptările. Memoria ancestrală s-a dovedit bogată în imagini, aşa cum am şi presupus. De data asta legea lui Finnegan n-a acţionat.
— Care lege?
— Profesorul meu, academicianul Berg, geograf şi biolog, a născocit cu mulţi ani în urmă o definiţie aplicabilă aparentei concentrări a coincidenţelor nefericite şi a numit-o legea coincidenţei nefericite sau, cum s-ar zice în popor: unde-i aţa subţire, acolo se rupe. Fapt este că dacă scapi un inel pe duşumea, e aproape sigur că se va rostogoli între două scânduri, cu toate că, făcând suma îmbinărilor, obţii o suprafaţă incomparabil mai mică decât suprafaţa scândurilor. Un sandviş care cade de pe masă nimereşte neapărat cu untul pe duşumea, şi aşa mai departe. Nu demult am aflat că această lege este binecunoscută de savanţii englezi, mai cu seamă de experimentatori aerodinamişti sau hidraulişti. Ei au supranumit-o legea lui Finnegan, un nume irlandez. Notaţi că englezii îi socotesc pe irlandezi capabili de tot soiul de absurdităţi. To talk Irish, „a vorbi irlandeza”, cu alte cuvinte, „a spune inepţii”. Formularea legii lui Finnegan este următoarea: „Dacă o experienţă o poate lua strâmb, şi nu aşa cum ar trebui, atunci o va lua strâmb fără doar şi poate.”
— A noastră n-a luat-o strâmb. Ura! Pentru Ivan Rodionovici. Ura! Pentru Verocika.
Cuprins de entuziasm, Serghei o sărută zgomotos pe Vera, se feri de pedeapsă şi ţopăi într-un picior până în fundul laboratorului, ca să deconecteze firele camerei obscure.
După ce mai făcu una, alta, Serghei rămase tăcut şi abia când Ghirin se îndreptă definitiv spre uşă, studentul se adresă şefului său:
— M-am gândit la cele spuse de dumneavoastră, Ivan Rodionovici! Şi am ajuns la concluzia că legea lui Finnegan, dacă

există, nu poate fi aplicată decât în viaţa de toate zilele. Casă, facultate, laborator, stadion, ring de dans…

— Ai uitat să pomeneşti de restaurant, bibliotecă şi atelier, chicoti Vera.

— Lasă, Verocika, eu vorbesc foarte serios, se încruntă Serghei. Am descoperit că legea lui Finnegan nu se poate aplica în toate cazurile, asta după ce mi-am amintit de cărţile despre călătorii pe mare, despre corăbii şi corăbieri. Când se săvârşeşte ceva foarte îndrăzneţ, când oamenii pornesc la o acţiune eroică, atunci când se aruncă nebuneşte în acţiune, împrejurările par a ceda în faţa lor. Dacă ar fi fost altfel, mult mai multe din aceste corăbii ar fi naufragiat. Mă refer şi la alpinişti, la piloţii-încercători, la geologi, la scafandri. Bărbăţia şi voinţa înfrâng această lege a dumneavoastră.

— Legea nu-i a mea, dar raţionamentele dumitale îmi par interesante. Într-adevăr, înţelepciunea poporului a remarcat acelaşi lucru, de unde şi proverbul: „Pe îndrăzneţ glonţul îl ocoleşte”. Ideea asta are un substrat foarte important care merită aprofundat, conveni Ghirin. Un bătrân filosof francez a spus că toate vastele generalizări sunt eronate, inclusiv şi afirmaţia lui. E aici un sâmbure de adevăr, dar un sâmbure asemănător am găsit şi în ultima nuvelă a fantezistului american Mac Intosh, în care se spune că omul are tendinţa să cunoască într-o măsură din ce în ce mai mare lucruri din ce în ce mai mici. Echilibrând aceste două antiteze, vom găsi soluţia justă.

*CAPITOLUL 2 Torpilorul Bezuprecinâi*[51]

Fără a da vreo importanţă faptului că îl durea degetul, Ghirin se plimba cu paşi mari în sus şi în jos de-a lungul şcolii, aşteptând-o pe Sima. Cu două zile înainte îi intrase o aşchie sub unghie. Ca orice om sănătos, însă, convins că la el rănile se închid „ca la câine”, nu luase niciun fel de măsuri, dar îşi primise pedeapsa făcând un abces de toată „frumuseţea”. Era nevoie de o mică intervenţie chirurgicală, pe care singur îi venea greu să şi-o facă, operând cu mâna stângă; aşa că hotărî să se ducă la o policlinică, după obişnuita lui plimbare cu Sima.

— N-ai de gând să vii la Andreevi? o întrebă el. În seara asta are loc la ei o petrecere în cinstea Seleznevilor, care pleacă în curând.

— N-ai fost niciodată la ei.

— De ce? Doar eşti de mult prietenă cu Rita.

— De patru ani. E o fată foarte bună şi ştiu că părinţii ei sunt oameni minunaţi. Şi totuşi… cum să-ţi explic?

— Ba chiar te rog să-mi explici.

Văzându-l că se uită la ceas. Sima se nelinişti.

— Probabil că te grăbeşti?

— Ba de loc! Azi sunt liber toată ziua. După o intensă activitate, am încheiat seria de experienţe, iar ajutoarele mele mi-au cerut o permisie şi au plecat. Ştii ceva? Întâi ar trebui să trec să-mi fac o incizie, iar pe urmă ţi-aş propune să vii la mine. De mult vreau să-ţi arăt portretul dumitale -– Balerina, pictat de Serebreakova.

— Cum adică să-ţi faci o „incizie”?

— Trebuie să mă tai la un deget, şi Ghirin îşi scoase din buzunar mâna dreaptă bandajată, eu alte cuvinte să-mi deschid un abces.

— O, te-ai infectat? Şi poţi să stai aşa? Înduioşată, Sima îl mângâie pe mână.

— M-am învăţat să-mi reprim durerile, mai ales pe cele fără însemnătate, ca asta.

— Şi cum faci?

— Prin autosugestie. În India, asta se practică de vreo trei mii de ani. De altfel şi străbunii noştri cunoşteau astfel de „secrete”, secrete, numai pentru că ele depind de gradul de autoeducare a omului. Fără îndoială că vrăjitorii şi vracii vechilor slavi se pricepeau să curme durerea, cum o fac şi hipnotizatorii, folosind aceleaşi mijloace.

— Atunci să mergem la policlinica dumitale. Am să te aştept şi apoi te conduc acasă.

Descrierile literare în care eroul e cuprins de ameţeală când priveşte în ochii iubitei i se păruseră totdeauna lui Ghirin cât se poate de banale. De astă dată însă, privind în ochii imenşi ai Simei, uşor întunecaţi, simţi cum în gândurile lui se produce un fel de schimbare de ritm, de parcă peste ele s-ar fi lăsat un zăgaz, învolburându-le cursul regulat şi lin, preschimbându-le într-o galopadă incoerentă, haotică, rămânându-i doar sentimentul că se află în apropierea Simei, Psihicul lui disciplinat izbuti să pună capăt neorânduielii dintr-însul, dar regretul după ceea ce dispăruse îi pricinui o durere acută.

„... Acum, când mai am puţin până împlinesc o jumătate de veac, iar viaţa mea e fără căpătâi, ca şi înainte vreme, numai muncă neîntreruptă şi fără sfârşit, ce pot să-i ofer eu ei, care a sorbit, fără doar şi poate, din vinul roşu al durerii şi din vinul alb al nădejdii, cum spun chinezii? Nu, s-o pierd cu bună ştiinţă, nu pot! N-am întâlnit nimic mai de preţ în toată viaţa mea. Deci va fi aşa cum va hotărî ea!”

— Îţi pare rău că n-ai elevi, sau mai bine zis că ai atât de puţini? îl întrebă Sima cu compasiune.

— Cum de-ai ghicit? se miră Ghirin. E adevărat ce spui, dar nu la asta mă gândeam acum.

— Ştiu! Atunci când ai spus că azi eşti liber, am surprins în glasul dumitale o inflexiune abia perceptibilă. Cu toate că atunci, în Parcul Nikitin, am dat greş, pot fi şi eu o vrăjitoare din acelea pentru care ai închinat în gând o cupă de vin, când ai luat întâiaşi dată ceaiul la mine. Şi eu m-am gândit că dumneata, care te dăruieşti pe de-a-ntregul muncii şi care posezi cunoştinţe atât de bogate, ar fi trebuit să ai un colectiv numeros de colaboratori, de elevi, să ţii conferinţe, şi nu aşa, din când în când, întâmplător, ci să creezi un curs special al dumitale de psihofiziologie sau de biologie psihică. Îmi închipui cât de mulţi auditori ai avea!

— Într-adevăr, împrejurările nu mi-au fost favorabile. Până nu demult am fost nevoit să tac şi să practic medicina, în loc să mă ocup “de cercetări ştiinţifice. Astăzi, însă, e cu mult mai uşor. În presă au început să fie comentate chiar şi probleme de telepatie. Totuşi inerţia este încă mare şi probabil că c-am să pot face altceva decât să pregătesc terenul pentru cei ce ma vor urma. Ce să-i faci, treaba de plugar e totuşi o treabă bună, şi nu sunt mâhnit de fel. În ştiinţă nu-şi mai aduc acum aportul doar indivizi izolaţi, ci colective uriaşe de cercetători şi de aceea ştiinţa progresează atât de repede. Să vezi asta, dându-ţi în acelaşi timp seama că unele ramuri ale biologiei umane le duc în spinare indivizi izolaţi... este, desigur, destul de trist!

Şi din nou Sima mângâie uşor cu vârful degetelor mâna lui Ghirin, punând în această atingere de o clipă o mare duioşie.

În Piaţa Vosstanie, vântul flutura mantaua subţire de ploaie a Simei, răvăşindu-i părul scurt şi des. Trei tineri îi depăşiră şi, ca la comandă, întoarseră capul după ea.

— Uită-te, leită Barbara Kwiatkowska, numai că are corpul mult mai frumos! Eh! Oftă dinadins zgomotos unul din ei.

Cel de al doilea îi răspunse printr-o zicală:

— Frumuşică-i Maricica, dar e a altuia fetica.

— Iată în zicalele populare un bun exemplu de filistinism, spuse liniştită Sima. Dacă mi-ar sta în puteri, aş scoate din uz toate zicalele astea vulgare.

— Mă ierţi, dar nu i-am prins înţelesul.

— Înţelesul zicalei este că Maricica nu-i aparţine celui ce vorbeşte şi că pentru el fata e ca şi când n-ar exista. Asta-i morala unui egoist notoriu.

— Foarte bine. Într-adevăr, cu câtă fineţe şi minuţiozitate trebuie să urmărim noi fiecare mişcare sufletească, dacă vrem să ne numim oameni ai celei mai evoluate societăţi. Să depistăm şi să stârpim din noi maimuţa egoistă, stăpânul, proprietarul. Cei ce cred în viitor, să procedeze astfel.

— Ivan Rodionovici, începu Sima pe un ton rugător, poate că totuşi noi nu suntem înrudiţi cu animalele astea infecte?

— Ba dimpotrivă, suntem, şi nu încape nicio îndoială! Drept e că nu chiar rude şi nici descendenţi direcţi. Cu milioane de ani în urmă a existat un grup deosebit de antropoizi din care ne tragem noi. Vezi, picioarele noastre sunt adaptate pentru escaladarea stâncilor şi nu pentru a ne căţăra în copaci, aşa că noi suntem de când lumea nişte locuitori ai stâncilor. Pavianii sunt şi ei locuitori ai stâncilor.

— Dezgustători mai sunt pavianii ăştia ai dumitale! Noi suntem, totuşi, altfel.

— O, ca activitate axială hormonală, se aseamănă cu noi. Vezi dumneata, există un mecanism cu hormonul glandelor suprarenale, adrenalina. În momentul unei mari încordări sufleteşti, spaimă, luptă sau furie, adrenalina se revarsă din belşug în sânge, sporind brusc activitatea musculară. Dacă sperii deodată un erbivor, o antilopă, un cerb, în aceeaşi clipă în sângele animalului va fi pompată o doză de adrenalină, şi el va face. Un salt uriaş, îndepărtându-se automat de primejdie. Tigrul, când se sperie, se ghemuieşte pentru salt, iar omul înmărmureşte pe loc. De ce reflexul de bază al apărării acţionează la om în felul acesta? E puţin spus că nu-i un animal de pradă! Trăind prin locuri stâncoase sau în copaci, orice salt

făcut în mod inconştient, într-o direcţie sau alta, îi poate fi imediat fatal. El trebuie, neapărat, să rămână nemişcat, stană de piatră, cu muşchii încordaţi, spre a nu aluneca de la înălţime şi să piară. În asta noi ne asemănăm cu rubedeniile noastre, maimuţele. Nu suntem nici tigri, nici cerbi, nici cai cel puţin. Şi e păcat.

— Da, e păcat, consimţi Sima.

O dată ajunşi la policlinică, Sima îl petrecu până la uşa cabinetului de chirurgie, şi, înainte ca el să intre, îi atinse uşor umărul.

Chirurgul care îl primi era o femeie zveltă, cu bucle oxigenate şi cu cercei lungi în urechi. De îndată ce-şi aruncă privirea spre degetul lui Ghirin, întrebă:

— Facem o incizie?

— Da, răspunse acesta liniştit.

Doctoriţa făcu ochii mici şi dădu câteva dispoziţii surorii medicale. Când totul fu gata, îi palpă fără menajamente degetul ca să vadă până unde se întinsese infecţia. Ghirin se crispă.

— Nu-i nimic, nu-i nimic, fii bărbat şi rabdă!

Se apucă de lucru, însă cu atâta cruzime, încât oricine, afară de Ghirin, ar fi început să urle de durere. Cu toate acestea, doctoriţa nu putea fi acuzată de incompetenţă: incizia fusese făcută cu pricepere şi nu mai adâncă decât era necesar. După ce puroiul şi sângele fură înlăturate, ea continuă să scormonească rana, ba chiar o râcâi cu chiureta. Roşie în obraji, arunca din când în când câte o privire spre pacient.

— Ştiu că doare, dar trebuie să suporţi… trebuie să suporţi! Repeta ea.

La un moment dat Ghirin îşi pierdu răbdarea. Înţelesese că avea de-a face cil un doctor sadic. Unui chirurg, o anumită doză de cruzime nu-i strică, ba dimpotrivă, îi este necesară. Uneori însă se întâmplă ca un asemenea medic să fie atât de crud cu pacienţii, încât e vai şi amar de bieţii oameni ce-i încap pe mână.

— Destul, spuse el tăios, tot ce era de făcut a fost făcut. Puneţi un tampon şi pansaţi-mă. Dumneavoastră sunteţi măcelar, nu chirurg.

Blonda păli de indignare.

— Ce ştii dumneata? Eşti un răsfăţat ea majoritatea bărbaţilor. Dacă ţi-a fost teamă e-o să te doară, de ce ai mai venit? Şi pe deasupra îl mai şi insulţi pe medicul care te îngrijeşte. Soră, pansează-l!

— Vă aduc la cunoştinţă că şi eu sunt chirurg, şi încă militar. Şi să ştiţi că în decursul practicii mele am avut prilejul să descalific un medic care lucra în genul dumneavoastră.

— Nu înţeleg despre ce vorbiţi, femeia avusese o tresărire în glas. Acum, după ce veţi fi pansat, vă rog să plecaţi. Mai aşteaptă şi alţi bolnavi.

— În anticameră nu e nimeni. Înainte de a face o sesizare în scris, arătând că sunteţi un pericol social, trebuie să ştiu…

— Plecaţi! strigă ea cu glas piţigăiat, dar îşi înghiţi brusc vorba sub privirea sfredelitoare a lui Ghirin. Simţi că i se taie picioarele şi se sprijini de marginea mesei de operaţie.

— Când aţi început să simţiţi plăcere făcându-i pe alţii să sufere? întrebă Ghirin autoritar. Ştiţi ce vreau să spun. E vorba de simţământul acela tainic, ascuns, pe care nu vi-l mărturisiţi nici dumneavoastră înşivă.

— Eu… eu nu ştiu.

— De când?! întrebarea plesni ca un bici.

— La început nu, dar mai târziu am băgat şi eu de seamă… Şi, deodată, spre stupoarea surorii, femeia asta îngâmfată începu să plângă amarnic.

Ghirin oftă uşurat şi se ridică.

— Să ţineţi minte întâmplarea asta! Să vă rămână bine întipărită în minte, pe toată viaţa! Supravegheaţi-vă! Dacă veţi lupta cum trebuie, meteahna va trece repede. Vă voi vizita peste un an ca să mă conving. Veţi opera în prezenţa mea. Iată numărul meu de telefon, îmi puteţi telefona.

— Voi face întocmai, întocmai…

În sala de aşteptare îl întâmpină Sima. Ghirin se scuză că zăbovise atât de mult, explicându-i că avusese ceva de vorbit cu chirurgul.

— Am constatat la ea un dezechilibru psihic. Asta se întâmpla uneori, dar pentru un medic e foarte periculos, deoarece tocmai el este chemat să vindece suferinţele omeneşti. Un asemenea caz trebuie neapărat reprimat.

— Şi dumneata ai reuşit?

— Ceva, ceva, am reuşit eu. Nu recurg la sugestie decât arareori, dar n-aş fi izbutit în alt chip să sparg carapacea de insolenţă şi minciună cu care se îmbracă asemenea indivizi.

— Vai, Ivan Rodionovici, dumneata ai fi omul nimerit care să treacă din când în când şi pe la unele instituţii publice! Nu ştiu de ce, sadicii ascunşi se află tocmai acolo unde oamenii îşi aduc nădejdile, doleanţele şi suferinţele. Intri şi constaţi că eşti refuzat cu voluptate, cu grosolănie, că eşti înadins umilit şi insultat. De ce oare dai peste specimene de astea tocmai la spaţiul locativ, în tramvaie, autobuze, sau în spitale, aşa cum ai păţit dumneata astăzi?

— Păi unde altundeva? în uzină trebuie să creezi obiecte, pe câmp să semeni grâne, şi ai de-a face cu maşini, iar acestea la un tratament prost răspund printr-un randament prost. Lupta împotriva elementelor sadice este o treabă foarte serioasă şi totodată foarte delicată. În cazurile cele mai frecvente, mic-burghezul lezat în aspiraţiile lui egoiste caută să se răzbune împotriva tuturor celor care cad sub dependenţa lui, fie şi vremelnic. Un egoist sadea, o canalie, făcând rău tuturora cărora le-o poate face, încearcă în felul acesta să devină egalul oamenilor mai harnici şi mai capabili decât el. Dorinţa de răzbunare nemotivată merge pe aceeaşi linie cu tendinţa de a refuza, de a repezi, de a jigni, şi aşa mai departe. Va fi bine atunci când se va purcede la urmărirea celor care au de-a face cu cetăţenii, să se procedeze cam în felul următor: care este proporţia dintre solicitările refuzate oamenilor şi cele satisfăcute pe timp de un an. Şi dacă rezultatul va fi defavorabil, elementul în cauză să fie destituit pe loc din funcţia pe care o ocupă în „domeniul deservirii populaţiei”.

Am început în sfârşit să ne debarasăm de dezgustătorul obicei de a scrie denunţuri. A trecut vremea când indivizi cam de aceeaşi teapă făceau rău pentru a-şi chinui victimele şi a triumfa în chipul cel mai josnic, născocind scrisori de-a dreptul calomnioase, sau exagerând cine ştie ce greşeli mărunte. Acum acestor lucruri li se acordă cu mult mai puţină importanţă, drept care oamenii suferă infinit mai puţin, totuşi, necunoscându-se destulă psihologie, ponegrirea nu este îndeajuns pedepsită. Ghinioniştii înrăiţi sau pur şi simplu

— Coroana neagră invidioşii mărunţi se agaţă de cine ştie ce greşeală sau de vreo neconcordanţă a punctelor de vedere emise de un învăţat, de un scriitor sau de un pictor, fac din ţânţar armăsar şi se adresează unor instanţe superioare, cerând ca omul să fie destituit, hăituit, pedepsit.

— S-ar cuveni ca asemenea manifestări să fie urmărite încă din copilărie, adăugă Sima. Cât de frecvent se întâmplă ca la început să ai în faţă doar un copil obidit, iar după câţiva ani…

— Un huligan înrăit?

— Nu chiar atât de grav. Dar în orice caz te pomeneşti cu un om egoist, total indiferent faţă de cei din jur, un individ incapabil de a-şi înţelege semenii. Unul ca ăsta îşi pune radioul cu transistori drept pe fereastră, îi trezeşte pe toţi ceilalţi cu claxonul automobilului sau cu zgomotul asurzitor al motorului, îşi garează vehiculul chiar în uşa blocului sau în mijlocul trotuarului, barând trecerea celorlalţi, le îngăduie copiilor lui să urle şi să ţipe sub ferestrele vecinilor. Şi, ca răspuns la protestele vecinilor, face şi mai rău, în ciudă. Ce blestemată expresie e şi aceasta: „în ciudă” şi cât ne strică în viaţă! Exclamă Sima cu aprindere. Şi cât de greu e să deosebeşti unde sfârşeşte ştrengăria şi începe răutatea. Păcătuiesc şi eu adeseori în jocul ăsta, simt în. Mine un drăcuşor care mă îmboldeşte să comit câte o ştrengărie.

— Şi totuşi trebuie neapărat să ştim să facem diferenţa între ele, interveni Ghirin, pentru a da copiilor o educaţie cât mai corectă. Să ne dăm seama dacă acţiunile au fost făcute din răutate, invidie, dintr-un sentiment ascuns de inferioritate sau dintr-un exces de vitalitate. Să ştim să separăm cu grijă unele de celelalte.

Sima râse încetişor.

— Am citit într-o carte despre Africa un episod hazliu. Era vorba de o zebră care zvârlea din copite, stârnind praful chiar sub nasul unui leu care mergea agale la adăpat, zădărându-l. Asta zic şi eu ştrengărie! Când un puşti se balansează sus pe o stinghie, e o ştrengărie, iar când bate o fetiţă plăpândă, e o grosolănie, o manifestare de sadism.

— Nu-mi mai rămâne altceva decât să-ţi dau dreptate, consimţi Ghirin.

— Dar ia spune-mi, ce este nobleţea, din punct de vedere psihologic?

— Un echilibru între excitaţie şi inhibiţie, adică un psihic normal care alege calea justă în diferitele împrejurări ale vieţii. Iată de ce un om normal e bun prin însăşi natura lui, şi nu rău, cum caută s-o demonstreze unii filosofi. Dacă inhibiţia va fi mai puternică decât excitaţia, va genera un egoism placid pe care nimic nu-l va abate de la satisfacerea dorinţelor şi instinctelor primitive.

Dacă excitaţia va fi mai puternică decât inhibiţia, va rezulta tipul criminalului, al senzualului, al gurmandului. Dar în acelaşi timp poate să se nască şi un creator, un artist, sau un politician fanatic. Eu cred că e destul! Să luăm un taxi, desigur că eşti obosită.

Casa în care locuia Ghirin arăta cu totul altfel decât aceea unde stătea Sima. Era o casă nouă, eu apartamente mici, înaltă, curată şi luminoasă. Urcară la etajul opt. Ghirin o salută amabil pe vecina lui de apartament, o femeie îngrijită, cu bluză albă, care se armoniza cu părul ei argintiu, apoi o conduse pe Sima într-o cameră pătrată, cu o mobilă cât se poate de modestă.

Venise şi rândul Simei să examineze ambianţa în care trăia el.

Aproape acelaşi mobilier ca şi al ei, dar ceva mai nou. O masă de birou pe care se aflau maldăre de manuscrise. Cărţi, nu atât de multe pe cât se aşteptase; ea îşi închipuise camera lui îmbrăcată toată în covoare şi rafturi cu cărţi.

Deasupra mesei şi a divanului, câteva tablouri mari, reproduceri, îi atraseră atenţia. Un elefant uriaş din Africa păşea ţanţoş, agitându-şi codiţa subţire. Un alt elefant, şi mai mare, clăpăug, fluturând din urechile lui cât toate zilele, gonea drept spre ea, cu fildeşii ridicaţi ameninţător. Animalul speriat fugea de incendiul care cotropise savana; în spatele lui pălălăiau trâmbe de flăcări. Un bivol negru, într-un peisaj de stufăriş răvăşit, adulmeca ceva, singuratic şi posomorit. O pereche de lei îşi rânjeau colţii, cutremurând probabil cu răgetele lor valea la buza căreia îşi pândeau prada. Aceste animale, înfăţişate nespus de expresiv, o interesară atât de mult pe Sima, încât nu observă imediat portretul unei balerine.

— Cine-i pictorul? întrebă fata, lăsându-se într-un fotoliu modern, incomod, în care nu-ţi puteai sprijini capul.

— Wilhelm Kunert, Văd că nu-l cunoşti, trecătoare este gloria făuritorilor cic artă care şi-au ales ca temă natura, şi nu omul.

— Vinovată sunt eu, cu ignoranţa mea, şi nu acei făuritori.

— Nu eşti nici prima, nici ultima! Kunert a fost un celebru explorator al Africii. Şi ca vânător, şi ca pictor, e primul care a creat minunate tablouri zugrăvind animalele Africii, ele au intrat apoi în toate manualele.

— Aha, parcă-mi amintesc.

— Acum toate eforturile lui au devenit inutile. Minunile fotografiei şi ale cinematografiei au făcut posibilă executarea unor cadre cu animale, cum nici el n-a visat. Şi n-au trecut decât cincizeci de ani de atunci! Ultimele sale tablouri Kunert le-a pictat la începutul secolului nostru, înainte de a se fi împuşcat.

— S-a sinucis?

— Când s-a convins că nu mai poate călători prin Africa şi nici iubi pe tânăra lui soţie, grozav de frumoasă, şi-a tras un glonte în tâmplă cu puşca lui de vânătoare care-l slujise cu credinţă prin junglele şi savanele Africii de Răsărit. A mers la sigur!

— Îmi închipui… să-ţi faci ţeasta ţăndări la… câţi ani avea?

— Şaptezeci, O vârstă la care ai dreptul să te simţi obosit după o viaţă grea şi încordată. Dar am vorbit destul despre Kunert, iată portretul dumitale,

Sima cerceta cu atenţie reproducerea după tabloul Serebreakovei şi, pe măsură ce-l privea, îi plăcea mai mult. Era o tânără balerină şezând sprijinită într-un cot şi jucându-se eu o pană de struţ, gata parcă să se ridice, să-şi ia zborul, atitudine care o caracteriza şi pe Sima. Purta o rochie înfoiată, după moda secolului al optsprezecelea, bine strânsă într-un corsaj, cu o garnitură albă spumoasă pe margine, care-i descoperea mult umerii cizelaţi, pieptul sculptural şi braţele. De sub turbanul împodobit cu un şirag de mărgăritare coborau două bucle negre, dese şi lungi, încadrându-i obrazul aplecat spre umărul stâng, ca şi gâtul gingaş. Dar ce avea mai atrăgător erau ochii mari cu o privire în acelaşi timp fixă, gânditoare şi neliniştită, în dezacord cu desenul cald al gurii mici şi cu figura ei ca din alte timpuri; conturul obrazului şi nasul drept, uşor prelung, constituiau atribute ale stilului Serebrpakovei, Cât de bine izbutise pictoriţa să redea spiritualitatea luminoasă a întregii făpturi a tinerei balerine, rezultatul multor ani de viaţă ordonată, de renunţări,

de antrenament şi muncă asiduă. Asemănarea nu se vădea din prima clipă, măcar datorită faptului că gimnasta Sima, ca turnată în metal, era mult mai voinică decât balerina.

— Cât e de frumoasă! oftă întretăiat Sima. Dar în ce constă asemănarea şi cine-i balerina?

— Eu mă refer la asemănarea lăuntrică. Uită-te la ea cu mai multă atenţie. E o balerină din Leningrad, Lidia Ivanova, cea mai frumoasă şi mai talentată dintre toate prin anii douăzeci, care a murit foarte tânără de o moarte tragică.

— Mă mir că n-am auzit de ea, deşi am citit câte ceva din istoria baletului nostru.

— A murit în împrejurări misterioase, probabil asasinată, răspunse Ghirin, şovăitor, devenind pe loc neliniştit şi făcând legătura între balerina dispărută şi Sima. Acum, însă, am să-ţi arăt încă un portret, dar care de astă dată are cu dumneata o asemănare fizică şi nu lăuntrică.

Sima căzu pe gânduri. Ghirin rămase tăcut, iar ea reluă:

— Curios, fiecare mă vede în alt fel. Prietenele îmi spun că semăn ca două picături de apă cu statuia acelei fete cu braţele pe după ceafă, sculptată în lemn de Konenkov, şi care se află expusă la Galeriile Tretiakov. Spun că am acelaşi corp, numai că în talie sunt ceva mai subţire, iar picioarele nu…

— Adevărat, semeni foarte mult cu ea!

— Alţii mă compară cu fata de la marginea iazului, a lui Borisov-Musatov, dacă i-ai văzut reproducerea când ai venit la mine, un dar din partea fostului meu bărbat, adăugă Sima pe un ton indiferent.

Ghirin îşi amintea perfect de remarcabila acuarelă în care marea măiestrie a artistului îmbinase într-un singur acord desişul luxuriant al pădurii din spatele oglinzii de apă cristalină şi chipul femeii de pe malul cu risipă de ierburi. Indiferenţa din glasul Simei nu fusese prefăcută, şi totuşi un simţământ întunecat şi astringent, ca un vin amar şi aspru, tulbură seninătatea sentimentelor lui duioase faţă de ea. Ghirin se alarmă: după atâţia ani de viaţă?! Să-şi fi pierdut oare capul din cauza Simei? Îi va fi oare dat să rătăcească iar pe respingătoarele cărări ale geloziei zgândărite? „Nu, n-am să mi-o îngădui!” îşi porunci lăuntric sa lepădă din minte obsedantele, meschinele gânduri legate de acel capitol din viaţa Simei.

„Bine am ajuns”, se mustră în sinea lui şi spuse cu glas tare:

— Felul în care îţi formezi o părere despre un om, depinde de moment. Una e când te vede omul în plin elan de forţă, bucurie şi sănătate, alta, când eşti obosit, trist sau dezamăgit: impresia poate varia chiar de la ceas la ceas…

— Asta e adevărat. Deci dumneata m-ai cunoscut într-o perioadă de tristeţe calmă, poate că e una din cele mai bune stări ale omului. Dar, ia spune-mi, cum de ţi-am plăcut atunci când m-am produs la televiziune?…

— Pentru că şi acolo erai dumneata, alta şi totuşi aceeaşi!

— Alta şi totuşi aceeaşi, repetă, gânditoare, Sima. E bine spus. Ar merita să mi-o notez… dacă în genere aş fi capabilă să scriu! Uneori mă apucă o dorinţă teribilă să scriu, versuri mai ales. Dar n-am talent. N-am nici cine ştie ce aptitudini, şi n-am avut parte nici de cine ştie ce succese!

— Ba dimpotrivă, eşti plină de talente!

— Depinde cum interpretezi! Eu socot că talentul este o însuşire care-ţi permite să faci ceea ce nu poate realiza omul mijlociu. Pe câtă vreme eu, judecă şi dumneata: la patinaj artistic, locul şase, la gimnastică artistică, locul cinci, la gimnastică, locul opt, la înot şi sărituri de la trambulină, tot opt. Şi nu la cine ştie ce concursuri unionale sau internaţionale, ci în cadrul Federaţiei…

— Într-un cuvânt, nu poţi săvârşi nimic care să iasă din comun, în schimb faci bine multe lucruri, şi tocmai asta se cheamă a ieşi din comun, ceva cu mult mai dificil decât a te specializa într-o singură ramură. Aşa mi-ai apărut în primul moment, desăvârşita linie de mijloc, care îmi este foarte apropiată, pentru că şi eu fac parte din acelaşi tip de oameni: fără capacităţi remarcabile într-o anumită ramură a ştiinţei, lipsit de geniu, cum ar spune savanţii. Iată o mărturisire care spulberă aureola eroului dumitale.

— Nu prea îţi seamănă. Crezi că n-am surprins lăudăroşenia dumitale copilărească? „Uite ce grozav sunt eu!”

Ghirin izbucni într-un râs atât de molipsitor, încât prinse şi Sima a râde, apoi întrebă:

— Ce găseşti caraghios în ce am spus?

— Iartă-mă! Şi ca să-mi ispăşesc vina, am să-ţi arăt încă un portret al dumitale.

— Dar câte ai?!
— Numai două. Asta-i balerina Nataşa Truhanova, reprezentată de Bakst în rolul lui Peri, răspunse Ghirin la întrebarea mută a Simei. O adeptă a Isadorei Duncan. A repurtat mari succese la Paris, prin nouă sute zece. Ulterior s-a căsătorit cu generalul Ignatiev şi a revenit în patrie. S-a stins din viaţă nu demult la Moscova.
— Până la urmă cred că ai dreptate! recunoscu Sima. Dar unde şi cum găseşti asemenea lucruri?
— Întâmplă tor. Iar când te-am întâlnit pe dumneata, mi-am amintit îndată de Truhanova în rolul lui Peri. Atunci am şi pus-o pe perete.
— Dar pe pictoriţa aceea, Sima se întoarse spre portretul balerinei, cum ai spus că o cheamă?
— Zinaida Serebreakova:” Poate că ai văzut tabloul ei, La oglindă de la Galeriile Tretiakov. Îţi aminteşti, o fată în cămaşă albă în faţa oglinzii…
— Iar împrejur, flacoane albastre-argintii. O lucrare minunată, dar parcă n-am mai văzut-o de mult.
— Să fi fost scoasă? De altfel şi acest portret de balerină e pus la secţia de rezervă a Muzeului Rus din Leningrad. Acolo trebuie să fie mai multe tablouri ale acestei minunate pictoriţe ruse, unul din cei mai remarcabili maeştri, pe nedrept uitaţi. Multă vreme tineretul nostru aproape că n-a ştiut de Rorich, unul dintre marii pictori ai omenirii, mă refer la Rorich-tatăl. Au dispărut din expoziţii şi Bilibin şi Kustodiev, fără să mai vorbim de Golovin, de Bakst, de Lancere, de toţi acei care au fost puşi în una şi aceeaşi oală, denumiţi miriskusniki[52] şi acuzaţi de păcate de neiertat. Şi pe dumneata te-a indignat acea desconsiderare din perioada antebelică a tot ce era vechi rusesc, a stilului rus în artă. Şi cât de grabnic a trebuit ca totul să fie adus la normal din momentul în care pe cerul Patriei s-a aşternut umbra războiului.
— Mai cunoşti cumva şi alte lucrări de ale Serebrealcovei? Şi unde se găsesc anume?
— Da, mai cunosc. După mine, cel mai valoros este portretul soţiei lui Lansere pictat cu o forţă uriaşă, o femeie cu cosiţe negre. Dar uite-o chiar pe Serebreakova in autoportret. Ghirin puse în faţa Simei o carte poştală veche.

— Cam golaşă pentru un autoportret, surâse Sima, uitându-se la femeia care se scălda printre trestii. Acum îmi dau seama că în tabloul de la Galeriile Tretiakov tot dânsa era. Un chip foarte interesant, are o expresie cam vicleană.

— Printre lucrările ei, întâlneşti adeseori acest tip de femeie. Serebreakova e de fel din Sumi, la hotarul dintre Kursk şi Ucraina, unde femeile sunt deosebit de frumoase, o frumuseţe de odinioară, elevată şi atrăgătoare. Au cei din partea locului un „sânge” străvechi, deosebit. De câte ori am întâlnit oameni cu fruntea lată, cu tăietura ochilor prelungă, cu bărbia îngustă, şi i-am întrebat de unde sunt, mi s-a răspuns aproape întotdeauna acelaşi lucru, din Sumi.

— Ce a devenit acum Serebreakova?

— E în Franţa, cu o mulţime de tablouri ale ei, care nu au niciun succes. A vrut chiar să se întoarcă în patrie, dar e prea bătrână. Are peste optzeci de ani. Eu, dacă aş fi în locul celor care dispun de soarta artei noastre, aş recupera această moştenire. Altfel va fi vândută pe preţuri de nimic. Trebuie s-avem în vedere că e vorba de un artist mare, rus de al nostru, de o valoare incontestabilă, a cărui operă face parte integrantă din patrimoniul culturii noastre… Cândva, înainte de război, am refuzat desenele ce ni le lăsase moştenire Alexandr Iakovlev, pictorul-călător. Ar merita ca şi această moştenire să fie recuperată. Acolo se vinde pe nimica toată, dar e vorba de un artist de al nostru, un rus veritabil, o parte inalienabilă a culturii noastre naţionale…

Ghirin se ridică şi declară că o va servi pe Sima cu ceai, ca să se decidă odată, al cui ceai e mai bun.

O aromă de iasomie pluti prin cameră de îndată ce Ghirin aduse ceainicul de ceramică roşie. La întrebarea pe un ton mirat a musafirei, el îi spuse că e un ceai chinezesc din florile liui-cea, pe care i-l adusese un pacient. Sima luă ceaşca, privi cu rezerve infuzia palidă, de un galben-verzui. Totuşi ceaiul se dovedi a fi surprinzător de bun la gust, fără zahăr, liui-cea îţi potolea setea şi te înviora mai bine decât cafeaua.

— Seamănă puţin cu coc-ceaiul din Asia Centrală; dar e infinit mai bun, recunoscu Sima. Mă dau bătută. N-am gustat niciodată un asemenea ceai şi nici prin magazine nu l-am văzut.

— Nu există în comerţ. Am să-ţi dăruiesc cutiuţa asta, ca unei adevărate cunoscătoare şi amatoare de ceai. Te rog să nu mă refuzi.

Sima îi mulţumi şi luă cu băgare de seamă cutiuţa pestriţă. Privirea îi căzu asupra teancului de note de pe poliţă.

— După câte văd, îţi place să cânţi. Dar ai oare un cântec preferat, unul trist şi în acelaşi timp mângâietor, pentru clipele grele din viaţă?

— Da, ce-i mângâietor, e totdeauna trist. Asta uneori oamenii n-o înţeleg şi se străduiesc să-l distreze pe cel trist şi ostenit prin ţipete voioase, printr-o ritmică deşănţată, printr-un cântec vesel. Un om veşnic vesel, fie întâlnit în viaţă, în filme, fie în cărţi sau în cântece, îţi face totdeauna, nu ştiu de ce, impresia că e un prostănac. Mai e ceva care nu-i pe placul nimănui, şi anume: cântecele pseudo muncitoreşti, cu exprimarea acelor sentimente mărunte, proprii, chipurile, clasei muncitoare. Şi cu drept cuvânt, nu se bucură de succes. Mă întreb de ce trebuie să-şi limiteze omul simţămintele doar la viaţa de producţie şi la aspiraţiile minore în afara ei: şi-a scos salopeta, a luat-o pe ulicioară spre nişte fete, a cântat, a băut niţeluş şi tunde-o la meci! Zău că vechea Rusie analfabetă, când îşi crea minunatele ei cântece lirice, simţea şi visa cu mult mai frumos decât clasa celor instruiţi. De altfel aşa şi era în realitate. Pe câtă vreme, aceste caraghioslâcuri îi displac şi-l irită pe cel care le ascultă. Un cântec trist însă, acordat la unison cu starea lui sufletească, va atenua iritarea sau durerea, îi va spori mâhnirea şi-l va face pe om să se îndrepte din nou spre lumină şi bucurie. Minunate şi absolut juste psihologiceşte sunt cuvintele:

Senin port al meu dor,
Că tu mi-aprinzi în suflet dorul.

— Şi care-i atunci cântecul dumitale trist-mângâietor?

Ghirin se fâstâci deodată, ca un băieţandru:

— Al meu e un cântec de luptă… Da, el îmi vine întotdeauna în ajutor când viaţa mă supune la grele încercări. N-ai decât să râzi, dar cântecul meu preferat e Variag. Nu acela în care „se ridică ancorele”, cel de îmbărbătare, ci acela în care „se sparg reci talazuri de punte”. Iată:

Căzut-a catargul cel mare Cuirasa e spartă-ntr-un loc. Se luptă-nvrăjbit, marinarul, cu marea, cu duşman, cu foc!…

Glasul de bariton al lui Ghirin bubui cutremurând odaia, făcând-o pe Sima să tresară.

— Ce curios… şopti ea devenind dintr-o dată serioasă, ba chiar uşor întunecată. Ghirin o privi şi îşi curmă cântecul:

— Desigur, poate părea curios că, deşi există atâtea mii de bucăţi minunate, mie mi-e drag tocmai cântecul ăsta marinăresc, legat de un război din vremi trecute. Cândva, în copilărie, mi-a căzut în mână o colecţie a unei interesante reviste, Niva, în care se vorbea de războiul ruso-japonez. Noi nu ne dăm încă bine seama cât de mare poate fi înrâurirea pe care o exercită asupra noastră prima carte serioasă. Interesul faţă de acţiunile flotei noastre în războiul cu japonezii trăieşte în mine şi azi, iar exemplele de uimitor eroism al oamenilor noştri în luptele acelea, fără sorţi de izbândă, mă susţin psihologiceşte în clipele de grea cumpănă.

— Am spus că e ciudat, pentru că şi eu… Bunicul meu a participat la războiul ruso-japonez; era locotenent pe torpilorul Bezuprecinâi.

— Cum? Torpilorul care a pierit cu întregul lui echipaj în bătălia de la Ţuşima, sau mai bine zis, după bătălie?

Tăcută, Sima încuviinţă din cap, iar în faţa lui Ghirin apăru tabloul evocat de propria lui fantezie şi de acea succintă comunicare oficială japoneză, „Descrierea operaţiunilor de război pe mare în anii 37–38 Meidji”, singura în care se pomeneşte de soarta torpilorului, după bătălia de la Ţuşima. Ordinul irevocabil al amiralului Rojestvenski, care zăcea neputincios în cabina torpilorului „Bedovâi”: „A se naviga spre Vladivostok, direcţia nord-est 23”, continuă să rămână în vigoare. Rămăşiţele escadrei învinse se strecurau cutezător spre nord, urmărite de crucişătoarele şi torpiloarele japoneze. Atunci s-a manifestat voinţa de a învinge, bărbăţia neprecupeţită şi stoicismul marinarilor militari ruşi, care au uimit întreaga omenire. Bătălia bătrânului crucişător „Dmitri Donskoi”, avariat şi arhiplin cu oameni salvaţi de pe torpilorul „Osliabia”, cu cinci crucişătoare inamice, s-a pecetluit pentru totdeauna în memoria lui Ghirin. Nespus de tragică, plină de demnitate este clipa în care, întâlnind crucişătorul „Vladimir Monomah”, cuirasatul „Sisoi Velikii” a semnalizat: „Mă scufund! Rog a primi echipajul la bord!” Marinarii care îşi puseseră toată nădejdea în

crucişător, citiră, următoarea semnalizare înălţată pe catargele lui: „Şi eu mă scufund!” Laconismul şi stoicismul acesta marinăresc îl mişcase până în străfundul sufletului pe Ghirin, un om îndeobşte lipsit de orice sentimentalism. Iată de ce i se şi fixaseră, de pe atunci în minte multe din amănuntele cuprinse în rapoartele oficiale şi în dosarele tribunalului militar-naval, iată de ce ţinea şi azi minte acel scurt extras din „Descrierea operaţiunilor maritime de război”. Extrasul spunea că crucişătorul „Citose”, unul dintre cele mai bune ale flotei japoneze, care se evidenţiase în multe acţiuni, a întâlnit un torpilor singuratic rusesc care naviga încet spre nord, şi care avea probabil maşinile avariate, deoarece nu-şi putea mări viteza. Crucişătorul „Citose” se apropie de torpilor şi stabili că este Bezuprecinâi. Semnalizând eu fanioane şi o salvă de tun, „Citose” ordonă torpilorului să se predea. Acesta însă îşi urmă drumul. „Citose” deschise focul (desigur de la o asemenea distanţă, încât nici tunurile, nici torpedourile torpilorului nu puteau atinge nava japoneză) şi, după ce-l nimeri de câteva ori, Bezuprecinâi se scufundă. Crucişătorul japonez nu izbuti să salveze nici măcar un singur om.

Nişte marinari bine informaţi îi spuseseră lui Ghirin că cele comunicate de „Citose” nu erau pe de-a-ntregul exacte. Sunt două variante posibile: fie că crucişătorul inamic nici n-a încercat să-i salveze pe marinarii noştri, fie că torpilorul a rezistat atacului vreme mai îndelungată decât susţine raportul oficial, interval în care au fost avariate mijloacele de salvare, şi întreg echipajul de pe bordul torpilorului Bezuprecinâi a fost distrus până la ultimul om. Torpilorul cu un deplasament de 350 de tone, înarmat cu şase tunuri de câte 120 milimetri, stânci pe loc, nu avea nicio şansă de a scăpa de urmărirea unui crucişător cu un deplasament de cinci mii de tone, cu două tunuri de câte opt ţoii şi un arsenal întreg de arme de calibru mai mic. Şi totuşi Bezuprecinâi nu s-a predat.

Cât despre Sima, aceasta vedea un torpilor singuratic sub focul inamicului şi un locotenent frumos şi tânăr sprijinit cu mâinile de copastia punţii de comandă. Mama ei, fiica acestui locotenent, fusese o femeie de o rară frumuseţe; probabil că şi bunicul a fost frumos. Torpilorul înaintează dârz prin foc, preferind să se scufunde decât să cadă în mâna duşmanului…

Sima nu-şi închipuia prea desluşit cum se desfăşoară o bătălie navală, dar mândria resimţită faţă de acest bunic al ei, pentru faptul că făcuse parte din eroicul echipaj al acestei corăbii, trăia din totdeauna în inima ei, ajutând-o să-şi biruie necazurile. Aşa dorea şi ea să-şi trăiască viaţa. Îi povesti lui Ghirin despre visurile ei din copilărie şi remarcă o uşoară rumeneală pe obrajii lui puţin supţi.

— Într-adevăr, mă aşteptam să aud asemenea cuvinte din gura dumitale. Închipuie-ţi că şi eu am visat să fiu ireproşabil. În tinereţe am săvârşit, totuşi, unele abateri de care, deşi nu erau prea grave, mă ruşinam. În ce te priveşte, eu gândesc că ţi-a fost mai uşor să-ţi traduci intenţia în fapt, pentru că de la naştere asta ţi-e firea.

— Îmi vine greu să mă pronunţ în această privinţă, răspunse Sima. Nimeni nu ştie cum mă comportam când eram mică. Şi îşi acoperi buza de sus cu cea de jos, cum fac copiii bosumflaţi.

După câtva timp de tăcere, urmă:

— Am rămas singură la vârstă de patru ani, şi m-a luat la ea o vecină, profesoară de limbi străine. Ea a devenit mama mea adoptivă. Ei îi datorez interesul faţă de muzică, de cărţi, aspiraţia de a mă iniţia în artă, de a cunoaşte limbi, acestei femei care a fost a doua mea mamă şi profesoara mea în accepţiunea largă a cuvântului. Ea m-a crescut în aşa fel, încât viaţa să mi se pară interesantă, iar munca să nu-mi fie nicicând grea, de nesuportat. Vorbesc rar despre ea, memoria mamei Liza mi-e prea scumpă… Şi mi se pare ciudat când unii se miră că o profesoară de educaţie fizică, o sportivă, citeşte mult şi are preocupări variate. Ca şi cum sportul merge neapărat mână în mână cu ignoranţa, justificând-o totodată! Pe urmă, în timpul războiului, am răbdat de foame într-o Moscovă rece şi pustie, iar apoi am trăit într-o sărăcie „luxoasă”. Aşa numea mama mea adoptivă felul nostru de trai, pentru că posedam ceea ce socotea ea a fi lucrurile cele mai de seamă pentru intelectuali, o încăpere rostuită ca un apartament separat, un instrument muzical şi multe-multe cărţi, astea nu constituiau, oare, un adevărat lux?

După aceea, Sima a intrat la Institutul de educaţie fizică, unde profesorii au remarcat-o încă din primii ani, iar acum chiar ea este aceea care predă de şase ani, altora.

— Nu-ţi aminteşti de loc de părinţii dumitale?
— De tata, de loc. Iar de mama, e ciudat, nu-mi amintesc cum arăta, dar parcă o simt şi acum. Mi-a rămas: senzaţia aceea de căldură, maternă şi dulce, care probabil că e absorbită de orice copil, cu toată fiinţa lui. Tata era inginer-mecanic, mi se pare, iar mama cunoştea la perfecţie câteva limbi străine pe care le preda ca şi mătuşa Liza, iată de unde se cunoşteau ele. Bunica mea, nu din partea tatii, ci a mamei, soţia locotenentului de pe Bezuprecinâi, a călătorit mult, graţie pensiei primite de pe urma dispariţiei bunicului. Mama, pe atunci o fetiţă, a fost cu ea în Anglia, Franţa, Italia, Grecia şi nu mai ştiu unde încă. Se spune că era deosebit de dotată pentru învăţarea limbilor străine. Afară de asta, era poetă şi redacta cărţi, vezi, despre mama ştiu destul de multe, pentru că mătuşa Liza o cunoscuse. Cât despre tata, a rămas pentru mine un om cu totul necunoscut. Şi nici alte rude n-am.
— Dar ştii că la Leningrad există o biserică în care, pe nişte plăci de marmură fixate în zid, sunt înscrise numele vaselor, cu listele membrilor echipajelor care au pierit? întrebă cu prudenţă Ghirin.
— A existat. Se numea biserica Cristos Mântuitorul şi se afla pe unul din canalele Nevei; a fost construită în memoria marinarilor care au murit în războiul cu Japonia. M-am şi dus în mod special la Leningrad ca s-o vizitez, dar ea şi fusese dărâmată.
— Cine ce avea cu bisericuţa asta?! se miră Ghirin. Avea o valoare istorică, deşi nu era prea veche!
— S-a întâmplat probabil în perioada despre care ai pomenit adineauri.
— Şi eşti sigură că părinţii dumitale nu mai sunt în viaţă?
— Mi s-a comunicat că „au murit absolut nevinovaţi”.
— Nu-i aşa că ăsta-i motivul pentru care n-ai fost încă niciodată la Rita?
— Ai ghicit. Mi se părea că oamenii mă tratează sau cu milă, sau cu suspiciune. Nu pot să spun că m-am sălbăticit, clar prefer să stau retrasă în cochilia mea.
Cu grijă şi duioşie, Ghirin îi luă mâna, de parcă ar fi. Foit de cristal, şi o duse la buze. Fata nu şi-o retrase, dar privind drept în ochii doctorului, spuse:

— Doreşti, desigur, să ştii ce a urmat? O, în zadar protestezi, sunt hotărâtă, să-ţi povestesc tot aşa cum a fost. Mai bine mai devreme decât mai târziu… Fraza începută îi muri pe buze, dar nu-şi coborî privirea. La nouăsprezece ani m-am măritat cu un student de la institutul nostru; tânărul mi s-a părut a fi întruchiparea bărbăţiei. Povestea e banală, ceea ce-i lipsea, era tocmai bărbăţia. Un suflet de băieţandru stricat, într-un trup muşchiulos. Nu trecuse decât un an de la moartea mătuşii Liza şi aveam atâta nevoie de un sprijin! Rămăsesem singură pe lume. Convieţuirea noastră a pornit-o prost de la bun început. Când a aflat că originea mea îi poate dăuna în privinţa călătoriilor sale în străinătate s-a speriat aşa de rău, că mi-a spus-o în faţă. Am plecat de la el fără să mai stau pe gânduri şi, în acelaşi timp, mi-am văzut spulberate iluziile pe care mi le formasem în copilărie, prin lecturi, despre eroismul, cinstea şi cavalerismul bărbaţilor…

— Dintr-o statistică psihologică, interveni Ghirin, a reieşit clar, că, în condiţii grele de viaţă, bărbaţii se împart în două categorii distincte. La unii se înregistrează o creştere a dârzeniei şi a curajului, iar la ceilalţi, o creştere a iresponsabilităţii, tendinţa de a fugi de orice povară psihică şi de griji, trecându-le pe umerii femeii sau căutându-şi uitarea în alcool.

— Mie însă mi se pare că sexul masculin e pur şi simplu răsfăţat de numărul de femei rămase fără bărbaţi în urma războiului. Iar dacă-i vorba de tineri, care n-au văzut frontul, aceştia îi imită pe cei vârstnici, ripostă Sima.

— Dar ce altceva este răsfăţul, decât lipsă de dârzenie şi refuzul de a face faţă oricărei responsabilităţi? surâse Ghirin.

— Adevărat, nu m-am gândit la asta! Dar n-am spus încă tot. Sima îşi eliberă mâna din degetele calde ale lui Ghirin. Apoi am mai avut două… pasiuni… care păreau a fi serioase.

— Şi?…

— După cum vezi! Sunt de mult şi în chip absolut singură! Să-ţi explic de ce, e complicat şi prea intim. Iar acum…

— Aştepţi să-ţi povestesc şi eu viaţa mea, nu? S-a făcut!

Şi Ghirin îi vorbi Simei despre copilăria, învăţătura şi munca lui de medic, ca şi despre primele lui încercări de a-şi afla drumul propriu în ştiinţă. Despre război şi cum a izbutit să se specializeze în chirurgie, într-un timp record. Despre lunga

perioadă de după război în care nu-şi putuse canaliza eforturile în acel domeniu al ştiinţei spre care se simţea atras. Despre căsătoria lui nereuşită, fără copii, care se încheiase cu câţiva ani în urmă, când el şi soţia lui se despărţiseră, negăsind că mai are vreun rost să-şi continue viaţa în comun. Deosebirile dintre ei care, la început, îi încântaseră pe amândoi, se dovediseră a fi inconciliabile.

— Cam asta-i tot, în linii generale, îşi încheie el povestirea, iar acum, Moscova. Am fost solicitat să vin să lucrez aici, pentru a fi folosit, fără s-o ştiu, desigur, ca pion în întrecerea carieristă a unor afacerişti ai ştiinţei, necunoscuţi mie. Mi-am dat seama de asta la timp, am refuzat şi am fost lăsat în voia celor patru vânturi. Lucrez acum la un institut care are prea puţin de-a face cu profilul cercetărilor de care am eu nevoie. Studiind fiziologia halucinaţiilor vizuale, am la dispoziţie un laborator, aparate complexe şi posibilitatea de a merge pe calea mea, în timpul pe care mi-l lasă liber tematica. Aceasta este una din cauzele faimoasei mele lipse de timp…

— Să ştii că n-am să te mai ironizez, iartă-mă, şopti Sima cu un aer de vinovăţie.

— Fleacuri!

— O întrebare. Am înţeles oare bine, că ai acumulat într-una cunoştinţe, fără să te risipeşti în treburi secundare, şi că în asta te-a ajutat tocmai ceea ce la prima vedere pare un şir de ghinioane?

— Pe legea mea, Sima, mă surprinzi prin felul dumitale plastic de a-ţi imagina lucrurile complicate. Cred că aşa este. A trebuit să fiu un izolat în ştiinţă, ca dumneata în viaţă.

Sima şedea ca de obicei pe marginea canapelei „gata să-şi ia zborul”, privindu-l tăcută.

— Aş putea să te întreb ceva, Sima?

— Tot ce vrei. Simt şi văd…

— Că n-am să te întreb nimic indiscret? Asta n-o garantez. Uneori opreliştile noastre lăuntrice sunt stranii. Eşti fericită, Sima?

— Nu ştiu. Acest cuvânt e prea des folosit fără temei şi sensul i se pierde, transformându-se într-un sunet gol. Ce întâlnim mai adesea în romane sau piese? Unul aleargă după fericire, dar se află mereu la un pas de ea, altul se mulţumeşte cu o fericire

iluzorie, pentru care tremură toată viaţa. Mie una mi se pare că fericirea adevărată constă în schimbare, chiar şi într-una nefavorabilă, dar cu care să ai puterea să lupţi şi până la urmă să învingi.

— În orice fericire există inevitabil şi un revers, aşa cum există succese şi insuccese, rânduială şi neorânduială. Iar noi evaluăm adesea fericirea din punctul de vedere al vieţii obişnuite, mic-burgheze, fără a bănui cât de multilaterală şi schimbătoare e fericirea. Dar care e fericirea dumitale concretă acum?

— Elevele mele, care din stângace, urâte, sfioase şi aduse de spate, devin din zi în zi mai frumoase, mai sigure de ele! Dacă ai vedea cum conştiinţa că trupul lor e minunat, ascultător şi uşor, le dă putere de viaţă, le schimbă psihologia! Iată de ce am ales eu munca asta şi n-aş schimba-o pentru nimic în lume, în ciuda tuturor eşecurilor, amărăciunilor şi, în sfârşit, a manifestărilor de ignoranţă şi grosolănie, doar ai de-a face cu tot soiul de oameni. În sensul acesta deci sunt fericită, cu toate că nu încetez de a visa la o întâlnire miraculoasă. Îmi doresc uneori cu atâta disperare ceva măreţ, ceva deosebit, care să mă poarte până la hotarul dintre viaţă şi moarte printr-o trăire extraordinară, printr-un avânt grandios de sentimente. Să iubesc sau să slujesc o cauză atât de pasionantă, încât să nu-mi fie frică de moarte, ci dimpotrivă, să-mi dau cu drag viaţa pentru triumful ei, deşi în fiecare fibră a corpului meu sălăşluieşte o nesecată dorinţă de a trăi… Nu ştiu cum să spun!

Ghirin se ridică, palid de emoţie se aplecă spre Sima, întinzându-i mâna cu palma în sus, când deodată se auzi o bătaie în uşă. Sima tresări.

— Ivan Rodionovici, sunteţi chemat la telefon, spuse un glas de femeie, probabil al doamnei cărunte pe care o întâlniseră când au intrat în casă.

Ghirin se încruntă, stătu câteva clipe pe gânduri, apoi, din nou stăpân pe sine, se scuză şi ieşi.

Se înapoie peste câteva minute, găsind-o pe Sima contemplând portretul balerinei. Fata se întoarse spre el:

— Trebuie să plec!

— Dar la bolnavul meu mă duc abia peste două ore.

— Am venit la dumneata la trei, şi acum e şase şi jumătate. Mătuşa Liza spunea că maximum de timp care unui musafir

civilizat îi este îngăduit să-l petreacă într-o casă este de trei ceasuri. Eu însă am depăşit limitele bunei cuviinţe şi nu vreau să fiu nepoliticoasă. Sper însă că ai să-mi îngădui să vin din când în când să admir portretul balerinei?

— Am să ţi-l dăruiesc… Ba nu, mai bine să rămână aici, că aşa ai să vii mai des pe la mine! Exclamă Ghirin şi, prinzând-o de mână, îi sărută degetul mic.

— Mâinile doamnelor se sărută aici! arătă ea dosul palmei, şi izbucnind deodată în râs, străbătu în fugă vestibulul trântind uşa în urma ei.

Încruntându-se şi surâzând, Ghirin se lăsă pe canapea, mai degrabă alarmat decât bucuros de sentimentul ce-l cuprinsese şi a cărui intensitate răsturnase toate opreliştile psihologice pe care el şi le ridicase de-a lungul anilor. Toate astea se datorau faptului că nu întâlnise mai devreme o fată ca Sima, o fată care să corespundă visurilor sale; că între ei nu se ridica nimic care ar fi putut sluji drept temei pentru un refuz. Vârsta? Era sigur că, în timpul întrevederilor lor, nici măcar o singură dată nu se făcuse simţită, nu răsunase nicio notă falsă care să pară că vrea să camufleze diferenţa lor de vârstă.

Şi-o închipui limpede, mergând pe stradă, aparent fără a se grăbi, dar în realitate iuţind pasul, depărtându-se din ce în ce de casa lui. Privirile trecătorilor întâi alunecă indiferente asupra ei, pentru ca în clipa următoare să rămână intrigate de frumuseţea ei ciudată, discretă şi fermecătoare. Entuziasmul, invidia, senzualitatea sau pornirile urâte din aceste priviri fugare, se stingeau însă brusc în faţa seninătăţii ei binevoitoare, atât de deosebite de voita inaccesibilitate sau de aerul provocator al unora dintre femeile frumoase. Ce fel de armă posedă oare Sima, împotriva inevitabilei asprimi a vieţii, ea care reacţionează cu prea multă violenţă la nedreptate? Ghirin intuia că punctul oarecum vulnerabil al Simei se afla tocmai în această trăsătură a caracterului ei, pe care n-o puteau schimba nici loviturile primite, nici autoeducaţia, nici semeţia ei lăuntrică. Ea e aidoma acelui trandafir din adorabila poveste a lui Saint-Exupery, care avea ca armă împotriva tuturor primejdiilor din viaţă doar patru spini. Neliniştea lui

Ghirin. Constituia mărturia puterii dragostei sale crescânde. La urma urmei, nu era nici el decât un biet suflet de om, nehotărât,

stăpânit de dorinţe contradictorii. Dar dacă după atâţia ani de la singura şi adevărata lui iubire, pasiunea de acum se va dovedi a nu fi fost decât trecătoare, sporită de ceea ce era neobişnuit în această fiinţă? Atunci, în loc să devină sprijinul şi tovarăşul ei de drum, se va alătura şi el, fără voie, forţelor duşmănoase ale lumii împotriva cărora fata nu are decât patru spini... pe câtă vreme, dacă n-ar fi nutrit pentru ea niciun sentiment, ar fi putut deveni prieteni. Nu, cu Sima nu e cu putinţă, e prea feminină şi aprigă, şi apoi, îi place atât de mult. Dacă el ar fi avut vreo şaizeci-şaptezeci de ani... ba nu, şi atunci ar fi iubit-o... Cu dragostea lipsită de drepturi a unor speranţe apuse şi a unui trup care se stinge...

În timpul acesta, mergând pe o străduţă aproape pustie, Sima văzu venind spre ea doi bărbaţi beţi criţă cu mantale de ploaie şleampăte şi pălării cafenii. Cei doi îi barară dinadins drumul. Sima dădu să-i ocolească, dar beţivul care mergea pe partea dreaptă, făcu un pas, i se postă în faţă şi întinse braţele, gata-gata să pună mâna pe ea: Sima făcu o promptă eschivă în partea opusă, dar acolo o aştepta cu braţele deschise cel de al doilea huligan. Fata se opri în loc. Primul, bolborosind ceva, încercă s-o înşface. Ea îl apucă de mână, îl smuci spre ea, şi se dădu brusc la o parte, pornind liniştită înainte. Întărâtat, voinicul începu să alerge după ea, înjurând trivial şi ameninţând-o cu pumnul. Sima se opri în loc, aşteptă să se apropie şi, cu îndemânare, îl apucă de cot, îi trânti una peste ceafă şi, îmbrâncindu-l, îi puse o piedică zdravănă. Flăcăul se prăbuşi ca suflat de vânt cu nasul în asfalt, iar Sima o luă cu paşi repezi din loc. După ce se ridică, greoi, individul se uită în jur şi o porni glonţ după neobrăzată, strângând în pumn o bucată de cărămidă, dar se lovi piept în piept cu un bărbat în vârstă care-i închise drumul. Încercă să-l ocolească, acesta însă nu cedă, iar pe tovarăşul lui, care tocmai sosea şi el, îl respinse un tânăr bine îmbrăcat. După un scurt schimb de cuvinte, cei doi pierde-vară se potoliră şi o porniră frumuşel braţ la braţ, fără să se mai agaţe de femeile întâlnite în cale...

Printr-un efort de voinţă, Ghirin îşi impuse să nu se mai gândească la ea. Era din nou chemat ca de obicei în cazurile disperate să vină în ajutorul unui bolnav necunoscut, căruia, conform unui diagnostic categoric îi fusese semnată sentinţa.

Telefonul îl primise de la un aviator vârstnic, astăzi pensionat, pe care Ghirin îl îngrijise cândva cu succes şi care de atunci credea în el orbeşte. Îl implora să vină să-l vadă pe un camarad de-al lui, la care fusese de curând diagnosticat un cancer pulmonar; boala evolua cu repeziciune. Se impunea o neîntârziată intervenţie chirurgicală, dar bolnavul nu voia să se supună nici unei operaţii, socotind, şi nu fără temei, că, în cazul lui, metastazele izolate vor fi foarte greu de depistat. Dacă îi este sortit să moară curând, vrea să plece din viaţă întreg, nu ciopârţit. Aviatorul îl convinsese pe Ghirin să se deplaseze până la prietenul lui şi să-l convingă că este absolut necesar să accepte a fi dus la tăiere, cum îi spunea acesta intervenţiei chirurgicale. Ghirin nu-l refuzase, desigur, dar… aviatorul urma să vină să-l ia pe la opt, şi el încă nu se pregătise; mai bine zis nu era convins că are rost să-l facă pe omul acela să-şi schimbe hotărârea Dacă concluzia medicilor care i se transmisese prin telefon era justă, şi nu avea niciun motiv să se îndoiască de ea, operaţia nu va avea ca rezultat decât o scurtă amânare a inevitabilului. Din fericire, bolnavul nu avea dureri atât de mari, încât să accepte orice, numai să se liniştească. Dar cine poate afirma că totul se va desfăşura neapărat aşa şi că destinul n-a lăsat o portiţă de scăpare pentru măiestria chirurgului şi radiaţiile puternice ale tunului de cobalt? Ghirin se ridică, se duse la bucătărie şi scoase din frigider o sticlă cu riajenka lui preferată. El nu mânca după ora şase decât dacă urma să lucreze seara.

Fostul aviator îşi conducea Volga tăcut, cu mână sigură. Furat de gânduri, Ghirin abia îşi dădu seama că ajunseseră undeva pe şoseaua Leningradului. De cum intrară în casă însă, ochiului ager al doctorului nu-i scăpă nimic: nici mersul ţeapăn al femeii care le deschise uşa, nici ochii speriaţi ai unui băieţandru lung şi deşirat pe care îl zări pe coridor, nici felul cum, printr-un efort de voinţă, de pe obrazul amicului său dispăru mâhnirea. Aviatorul intră deci în cameră, exclamând voios: „Poftim, Nikolai, ţi l-am adus pe făcătorul meu de minuni!”

Bărbatul, culcat pe o canapea extensibilă, îşi înălţă curios capul, şi Ghirin înţelese cât ai clipi, că omul acesta nu are nevoie de nicio consolare şi că, dimpotrivă, el e cel care ar putea consola pe oricine… Profesiunea modelează chipul

oamenilor. Nu o dată întâlnise Ghirin astfel de feţe ca turnate în metal, modelate de intensele lor trăiri şi răspunderi, cum ar fi chipurile energice ale aviatorilor încercaţi sau ale şoferilor care avuseseră prilejul să fie pionierii unor traseuri noi şi primejdioase, sau cele ale căpitanilor de nave…

Ochii albaştri ca azurul ai bolnavului îl cercetară pe Ghirin cu calm şi cu o uşoară nuanţă. De ironie. Cu un gest larg şi firesc îi pofti pe noii veniţi să şadă.

„Cât de puţin îi cunosc oamenii chiar şi pe cei mai apropiaţi prieteni ai lor!”. Îşi spuse Ghirin, gândindu-se la aviatorul care îl adusese acolo. De ce să recurgi la metoda standard de încurajare, eficace poate la un copil, sau chiar la un om matur, dar prostănac, nu însă la monolitul acesta sufletesc.

Refuză ţigara oferită, se aşeză la picioarele bolnavului şi începu să vorbească fără nicio afectare profesională, aşa, de parcă el, Ghirin, ar fi fost un vechi şi apropiat prieten al acestui om, renumit pilot-încercător. Fără a se pripi, fără a face uz de falsa autoritate cu care unii medici îşi ascund deseori slăbiciunile şi greşelile faţă de bolnavi, el îi împărtăşi toate raţionamentele pe care şi le făcuse anterior. Îi vorbi despre eşecul posibil, îi vorbi cu convingere şi despre posibilitatea unei „portiţe de salvare” la care n-are niciun sens să renunţe cu atâta uşurinţă şi încăpăţânare. Ironia care mijise în privirea bolnavului, dispăruse. Nu-şi mai lua ochii de la doctorul necunoscut. Probabil că tot astfel îşi urmărise şi instrumentele de bord în clipele de primejdie. Abia când Ghirin tăcu, omul oftă zgomotos şi îşi aprinse o nouă ţigară:

— M-ai pus pe gânduri, şi eu care nu voiam să mai ascult de sfatul nimănui! Care va să zică, astfel stau lucrurile… ca într-un zbor de încercare, nici la stânga, nici la dreapta; mergi ca pe o sfoară întinsă. Iar sfoara-i subţire subţire, şi numai ce te pomeneşti că odată plesneşte…

Bolnavul privi cu coada ochiului la Ghirin. Acesta nici nu-i zâmbi încurajator, nici nu-l descumpăni. Ciudatul doctor şedea calm, cu ochii aţintiţi spre colţul îndepărtat al încăperii, unde se afla o pianină.

— Cântaţi la pian? întrebă deodată bolnavul cu o lacomă curiozitate şi, la semnul de aprobare al lui Ghirin, urmă: Mă prăpădesc după muzică, mai ales după cea cântată la pian, dar

de cântat, n-are cine. Personal n-am avut timp să învăţ, iar pe feciorul meu îl tot pun să exerseze, dar el, în loc să-i facă lui taică-său o bucurie, fuge de pian ca dracul de tămâie!

— Nu i-aţi găsit un profesor bun, asta-i. Muzica e un lucru gingaş care cere o pregătire treptată în funcţie de capacitatea şi gustul elevului, iar părinţii şi profesorii uneori habar n-au de asta. Şi astfel, neştiind cum şti la, copilul nu rămâne decât cu un fel de oroare faţă de una din bucuriile vieţii.

— Va să zică, asta el N-am ştiut-o şi nici n-aveam de unde s-o ştiu. Ar fi bine ca dumneavoastră, doctorii, sau muzicienii, mă rog, n-are importanţă cine, să scrieţi despre asta. Chiar aşa cum aţi spus-o! Dracul ştie, oare toţi s-au lăsat pe tânjală? Afli la bătrâneţe lucruri care ar fi trebuit să le ştii din pruncie. Păcat!… Bolnavul tăcu un timp, îşi mai aprinse o ţigară şi spuse: Ce-ar fi, doctore, dacă v-aş ruga să-mi cântaţi ceva, dar să fie neapărat ceva trist? Însoţindu-te cu muzica, gândeşti mai bine, mai adânc, mai limpede…

Ghirin nu-l putu refuza şi se aşeză la pian. Studia bucata asta de două luni. Morarul şi pârâul de Schubertliszt, cu muzica ei cristalină, tristă ca o despărţire, îl vrăji pe bolnav, care asculta atent, sprijinit într-un cot.

Ghirin gândea şi el mai bine în sunetele muzicii şi, cu cât trecea vremea, cu atât creştea în el dorinţa de a-l salva pe acest om. Gândurile i se răsuceau ca spirala unui resort bine strâns, apoi se desfăşurau rapid, licărind unul câte unul. Concentrându-se la maximum, ceea ce se numeşte în general flux de inspiraţie, îşi amintea de vechile lui raţionamente în legătură cu posibilităţile tratării afecţiunilor canceroase. Tumorile canceroase apar în general în urma unei tulburări a programului molecular complex al metabolismului şi al înmulţirii celulelor. Celulele capătă atunci însuşiri noi şi se dezvoltă potrivit unui program propriu, independent de structura generală a organismului.

În consecinţă, organismul îşi pierde posibilitatea reglării acestor formaţii celulare.

Totuşi, în decursul a milioane de ani de existenţă a organismelor superioare complexe, fără îndoială că trebuie; să se fi creat nişte metode de luptă împotriva tulburărilor; de acest fel.

Este aproape sigur că în procesele de metabolism ar trebui să se petreacă o anumită schimbare care ar putea exercita o influenţă asupra celulelor canceroase, schimbându-le structura genetică, întrerupând procesul lor de înmulţire independentă faţă de organism.

Ghirin termină de cântat. În tăcerea care se lăsase, auzi oftatul zgomotos al bolnavului:

— Ah, cum aş mai vrea să trăiesc, din an în an totul e mai interesant. O să aflăm ce se petrece pe Venus, apoi pe Marte, apoi vom aseleniza, cu om la bord. Universul se tot lărgeşte, şi tu să fii obligat să pleci!… Mi-e ciudă de nu mai pot!

— Acum am să-ţi cânt Balada a patra de Chopin, se întoarse spre el Ghirin.

În sunetele severe ale binecunoscutei melodii, gândurile i se aşezau ordonat, legându-se unul de altul precum cărămizile unei clădiri.

„Judecând apriori, un organism viabil trebuie să posede necesarmente astfel de dispozitive de apărare, pentru că este posibil ca o tulburare a complexului program molecular al organismului să fi intervenit nu o dată în decursul vieţii individului şi, în consecinţă, de cvadrilioane de ori în istoria dezvoltării vertebratelor superioare. Drept confirmare certă a celor spuse, slujesc ultimele observaţii ale marelui endocrinolog contemporan Lipschitz, originar din Rusia, care lucrează în America de Sud făcând studii asupra hormonilor steroizi. Elevii lui au observat nişte simptome care indică prezenţa unei substanţe celulare ce opreşte dezvoltarea celulelor canceroase. Vagi indicii asupra existenţei unor celule, care reglează înmulţirea celulelor numite convenţional promin şi reţin, au şi fost obţinute cu prilejul unor recente cercetări în domeniul biologiei moleculare. Prominul provoacă înmulţirea celulelor, iar reţinui o frânează. Reţinui este probabil mai puţin stabil decât prominul şi, o dată cu vârstă, cantitatea de reţin scade. Toate acestea nu reprezintă decât studiile incipiente ale unor cercetări şi ipoteze teoretice, şi totuşi…

Desigur că, cu ajutorul sistemului de reglare neurohormonal, adică neurobiochimic al metabolismului, se poate exercita o influenţă asupra celulelor acestor tumori. Probabil că în anumite cazuri organismul o poate face singur, dar, ca regulă, trebuie

ajutat… Cu ce să-l ajutăm însă, deocamdată nu ştim. De aceea este mai lesne să-l otrăvim, decât să-i aducem un folos real.

Să luăm experienţele recente cu anticoagulante, substanţe care nu permit sângelui să se închege. Cum coagularea bruscă a sângelui prezintă un pericol de moarte, organismul e prevăzut cu o puternică armă de apărare. Introducându-se un coagulant, care face ca sângele să se închege, ’ în el creşte brusc conţinutul de anticoagulanţi, fibrinolizina şi heparina. Reacţia este aproape fulgerătoare, acţionând prin creier (subconştient) şi salvând în felul acesta organismul. Şi iată că s-a adeverit cum creşterea conţinutului de anticoagulante se poate provoca pe calea sugestiei.

Ceva asemănător trebuie să aibă loc şi în procesul de distrugere a celulelor canceroase, substanţe care să influenţeze mecanismul genetic trebuie să existe şi în organism. Şi dacă-i aşa, ar trebui să se încerce să i se provoace organismului această stare, tot prin creier, prin sugestie, ca şi în cazul fibrinolizinei…”

Aplecându-se spre pian, Ghirin surâse, prevăzând scepticismul şi ironia cu care ar fi privită încercarea sa de a pune în mod public bazele unei asemenea metode; ba mai mult, ar fi acuzat că face apel la leacuri băbeşti.

Ripostând închipuiţilor săi adversari, adică celor mai înverşunaţi adepţi ai teoriei virotice a cancerului, Ghirin gândi:

„Admiţând că e un virus, totuşi cauza iniţială constă în tulburarea metabolismului şi a reglării neurochimice.

Ei caută să găsească diferite virusuri, crezând că, descoperindu-le, vor înlătura cauza îmbolnăvirii. Asta e ca şi când în cazul unui accident pe vas, marinarii ar începe să calculeze pierderile pricinuite de năvălirea apei, în loc de a căuta spărtura şi a o închide. Un virus nu pătrunde în organism decât atunci când. Un sistem de apărare slăbit îl lasă să pătrundă, când se formează o breşă în regulatorul neurohormonal. În primul rând, trebuie căutată breşa, cum ar căuta marinarii spărtura vasului, şi anume în activitatea superioară nervoasă a centrilor care se ocupă cu elaborarea anticorpilor ce vor forma scutul de apărare împotriva afecţiunilor respective.

În orice caz, nimeni nu riscă nimic, îşi reluă el raţionamentele, punând în finalul «crescendo» al baladei accente mai viguroase, şi am convingerea că există o şansă, fie şi infimă, pentru salvarea acestui om. Trebuie în prealabil bine gândită desfăşurarea şedinţelor de sugestie; trebuie să-l fac pe bolnav să creadă; numai încordarea maximă a psihicului său îmi poate fi de ajutor. Va fi nevoie, desigur, de câteva şedinţe de hipnoză, cu una singură n-am făcut nimic...”

Ghirin încetă să cânte, coborî fără zgomot capacul pianului şi se ridică:

— Acum am să vă rog pe toţi să ieşiţi şi să închideţi bine uşa. Trebuie să rămân singur cu colonelul.

Fostul aviator, cunoscutul lui Ghirin, şi soţia bolnavului, care şedea mâhnită într-un colţ cu ochii ţintă la bărbatul ei, se uitară miraţi la doctor, dar privirea acestuia şi tonul său autoritar îi făcură pe amândoi să se supună. Ghirin se aşeză lângă bolnav şi îi împărtăşi toate la câte se gândise, cerându-i în acelaşi timp să păstreze secretul.

— La ce altceva te puteai aştepta de la mine, decât la un consimţământ total?!! se miră bolnavul. Încă pe când cântai, am hotărât tot, în mod irevocabil...

— Ai hotărât să refuzi operaţia? întrebă plin de înţelegere Ghirin.

— Da! Sau viaţa în adevărata accepţiune a cuvântului, sau nimic. Punct!

— Cu atât mai bine. Aşa nu vom pierde nici timp. Dar să ştii că în ce priveşte propunerea mea, trebuie să fii la fel de hotărât.

— Te-am înţeles! Dar, ia spune-mi, doctore, te pricepi la aşa ceva? Ai învăţat metoda, sau e un dar al dumitale înnăscut?

— Şi una, şi alta, îi zâmbi prieteneşte Ghirin.

— Înseamnă că am noroc!

— La Moscova sunt specialişti mai mari decât mine în domeniul sugestiei, dar de cazul dumitale vreau să mă ocup personal, pentru că ştiu ce anume trebuie. Altul n-ar înţelege, sau ar vădi neîncredere.

Colonelul îi întinse mâna lui slăbită, dar încă puternică:

— Aş fi vrut să-ţi mai spun una, alta, dar văd că nu e nevoie. Rareori s-a întâmplat probabil ca în ochii albaştri ca azurul şi cam severi ai acestui luptător călit în focul atâtor întâmplări

neprevăzute să pâlpâie o asemenea flacără. Va să zică, pornim amândoi într-un zbor orb, dumneata ţinând locul aparatelor de bord?

— E o comparaţie interesantă, dar nu şi justă. Eu trebuie să-ţi deconectez conştiinţa, ca să acţionez asupra sectorului subconştient al psihicului. În acelaşi timp şi dumneata trebuie să dai dovadă de voinţă şi tenacitate în a urma. La aşa ceva trebuie să te pricepi!

— M-oi pricepe, dacă vei izbuti să mă lămureşti, declară cu convingere colonelul, şi Ghirin, bucuros, izbucni în râs simţindu-se dintr-o dată încrezător în succesul acestui proiect ce părea lipsit de sorţi de izbândă.

Furios, proferând blesteme la adresa ţevilor de pe coridoare, neîndrăznind încă să-şi îndrepte spinarea, fostul aviator, prieten cu Ghirin, dădu buzna în laborator cerând să vorbească neîntârziat cu medicul. Serghei, indignat de modul incalificabil în care fusese încălcată ordinea stabilită, se mulţumi să arate fără o vorbă spre uşa cămăruţei în care Ghirin se izolase cu un pacient, pentru experienţe. Aviatorul se aşeză încăpăţânat pe un scaun scârţâitor şi, oftând zgomotos, declară că e hotărât să-l aştepte pe doctor chiar până la miezul nopţii. În cele din urmă, Vera se dădu bătută şi-l puse în legătură cu Ghirin, prin telefonul interior.

— Ivan Rodionovici, trebuie să mergem la Demin. Am primit un telefon de acolo şi mi s-a spus să te aduc neîntârziat. S-a întâmplat ceva.

Lui Ghirin îi îngheţă inima.

— Dar ce anume s-a întâmplat, nu ţi s-a spus?

— Nu. Nevastă-sa m-a chemat şi mi-a spus că el vrea să te vadă imediat.

— Bine! Du-te la maşină şi aşteaptă-mă.

În vestibul îl întâmpină chiar colonelul, îl îmbrăţişă lăsându-şi câteva clipe capul pe umărul lui.

— Azi-dimineaţă a avut loc consultul medical. Toţi m-au felicitat: diagnosticul fusese greşit. O anumită formă de inflamare a ganglionilor, nimic altceva; şi colonelul îi adresă un surâs larg, luminos, făcându-i cu ochiul. Acum e momentul să faci un mare tărăboi! Sunt gata să-ţi servesc de cobai!

— N-o să fie niciun tărăboi! Ghirin îi făcu şi el la rândul său cu ochiul.

— Cum vine asta?! Vrei adică să rămână o taină, ceva la care năzuiesc mii de învăţaţi şi visează milioane de oameni? Atunci chiar eu am să…

— Ba n-ai să faci nimic. Ţi-am mai spus că există întotdeauna posibilitatea unui diagnostic greşit. Pentru a dovedi că a fost just, ar trebui să te deschidă, dar dumneata ai de gând să mai trăieşti mult.

— Nu glumi, doctore, e vorba de ceva foarte serios.

— E naiv să mă convingi de importanţa vindecării cancerului. Se vede, colonele, că nu ştii nimic despre valul uriaş şi tulbure al pseudoştiinţei care a cuprins toate ţările. Câte nu s-au mai născocit: şi anumite metode de alimentare, şi o gimnastică a ochilor pentru a nu avea nevoie de ochelari la bătrâneţe; şi nu mai ştiu ce unde magnetice dianetice, educaţia psihologică a omului de când e în pântecele mamei; pseudo yogismul, chir o practica, un anumit masaj prin care se aşază la loc nişte elemente inexistente ale scheletului, poţi oare să le enumeri pe toate? Despre sumedenia de medicamente nici nu mai vorbesc. Acum însă în multe ţări a fost instituit un control de stat, care va fi şi mai vigilent în urma incidentului cu talidomida, un tranchilizant german care a schilodit o mulţime de copii în pântecele mamei; sau medicamentul american, nu-mi mai amintesc cum îi spune, care dizolvă excesul de colesterol în cazurile de scleroză, şi care provoacă o cataractă prematură, tulburarea cristalinului.

Să nu-ţi închipui cumva că astea sunt doar pasiuni izolate, trecătoare, cum apar şi dispar la noi. Nu, în Apus sunt institute întregi pseudoştiinţifice, cu milioane de adepţi, şi care dispun de mijloace serioase. America deţine locul întâi, dar nici alte ţări nu s-au lăsat mai prejos…

— Vrei să spui că întâi trebuie să măsori de o sută de ori?

— Absolut just. Şi fără gălăgie, dacă nu chiar în taină, pentru a nu stârni speranţele credulilor sau ale condamnaţilor, care se agaţă şi de un pai. Ştiinţa adevărată procedează astfel pentru a nu trezi în oameni nădejdi zadarnice. De aceea şi dumneata ai să taci, iar eu, cu atât mai mult. Ştiinţa cuprinde an de an mase mai largi, apoi se bucură de mult respect şi nu e prost plătită;

dar nu şi-a format încă o metodă prin care să fie depistaţi trântorii, cârpacii şi farsorii care se travestesc în savanţi. Iată de ce tocmai în vremurile noastre, învăţaţii trebuie să fie deosebit de atenţi şi să nu tulbure apa limpede a căutărilor ştiinţifice.

*CAPITOLUL 3 Verigile lanţului*

În sufrageria încăpătoare a Andreevilor nu mai era lo.; de musafirii veniţi să-şi ia rămas bun de la siberienii care câştigaseră simpatia tuturor. Irina tot schimba priviri cu Rita, aşteptând pe cineva. În sfârşit, Rita, care o zbughise pentru a nu ştiu cita oară de lângă ea, auzind soneria, se înapoie şi îi făcu semn Irinei să se apropie, şoptindu-i: „Ea el”

„Ea” fu întâmpinată cu exclamaţia răsunătoare a amfitrionului însuşi:

— Aha! A sosit, în sfârşit, această misterioasă Sima, alias Harun al-Raşid… Să vină încoace!

Profesorul puse stăpânire pe amândouă mâinile fetei care se fâstâcise de tot şi o cercetă cu simpatie. Ekaterina Alexeevna însă îi sări în ajutor.

Clătinând dojenitor din cap, o luă cu ea, ca să i-l prezinte pe Seleznev. Siberianul o pofti imediat să vină la ei ca să le „muştruluiască şi pe fetele de la noi, întru pierzania bărbaţilor”.

— Mă uit la Irina mea cum s-a făcut, urmă vânătorul, avea un mers legănat, ca o raţă, iar acum, ba pluteşte precum lebăda, ba ţopăie aidoma unei iepşoare sirepe…

— Tată! îi strigă, indignată, Irina, aflată în spatele lui. Nu-l asculta, Serafima Iurievna. Aşa-i la noi în taiga obiceiul, să ne tachinăm într-una. Nici nu poţi să-ţi închipui câte trebuie să îndur…

Irina o conduse pe Sima în colţul camerei unde se afla tineretul. Rita dispăru după pian cotrobăind preocupată într-un teanc de note.

— Vrei să-ţi cântăm Geologii? se adresă ea tatălui ei.

— Nu-i nevoie! Melodia-i frumoasă, dar cuvintele sunt stupide. Ea îi tot jură fidelitate şi-l tot convinge că nu-l va înşela. Foarte demodat! E frumos tot ce e în pas cu vremea, chiar dacă noi, bătrânii, nu-l pricepem uneori. Se mai întâmplă însă ca şi o piesă „modernă” să sune fals. Nu arareori vi s-a întâmplat chiar vouă ca, aflându-vă în faţa unei lucrări compuse într-o manieră

de mult depăşită, să exclamaţi: „Asta nu-i tipică pentru vremurile noastre!”

— Spre exemplu? întrebă Rita.

— Ei, uite, de pildă, noi: pentru generaţia noastră, idealul de om, eroul, era un bărbat dârz, scump la vorbă, stăpânit. Astăzi însă în Apus, ba chiar şi la noi, eroul cărţilor şi al filmelor este de o sensibilitate gingaşă, sau de-a dreptul un isteric, un vorbăreţ spiritual, zgomotos, repezit şi cu capul în nori. După părerea mea, e un fel de întoarcere la evul mediu, la feudalism. Şi atunci era, şi acum este un orăşean înveterat. Aici e buba.

— Şi ce nu-ţi place?

— Nu-mi place acest ideal. Il socot o întoarcere la o ediţie veche şi mai puţin reuşită a omului. E dezgustător cât sunt de supărăcioşi şi de sentimentali asemenea tineri. Iar când omul e supărăcios, dovedeşte lipsă de integritate a caracterului, iar când e prea sentimental, dovedeşte cruzime…

— Oho, Leonid Kirillovici, spuse Ghirin, nu mă aşteptam ca dumneata să ai un astfel de punct de vedere, clasic pentru un psiholog! în general, însă, îţi împărtăşesc părerea!

— Un moment!… se auziră câteva glasuri deodată, dar soneria stridentă din vestibul întrerupse convorbirea.

— Cine ar putea fi? se întrebă, intrigată, Ekaterina Alexeevna. Rita, deschide!

În sufragerie intră un bărbat cu mişcări iuţi, uscăţiv şi oacheş.

— A, Soltamurad! exclamă cu glas prietenos profesorul. Mă bucur foarte mult, te rog, pofteşte. Tovarăşi, acesta este Soltamurad Behoev, colegul elevului meu Ivernev, care se află acum în India. Soltamurad, cunoscător al limbilor indiene!

— Vai de capul meu! strâmbă el din nas. Nu sunt copt încă. Iertaţi-mă, nu ştiam că aveţi musafiri. Evghenia Sergheevna este aceea care mi-a poruncit să trec pe la dumneavoastră când vin la Moscova, să vă întreb ce mai e nou?

— Deocamdată, nimic. Totuşi va trebui să mai rămâi cu noi. Stai jos. Pari cam tulburat, aşa-i?

— Nu. Ştiţi… să vă spun ce mi s-a întâmplat. Am vrut să vă telefonez de la un telefon public, dar aparatul era defect, iar geamurile cabinei sparte. Altul tot defect şi cu geamul spart. Mai departe, o firmă spartă. O iau după colţ, fac câţiva paşi, când deodată, poc! Cineva a tras în mine cu o praştie. Cum sunt iute

de felul meu, îl şi ochisem pe ştrengar şi am alergat după el până l-am prins. Pramatia a început să urle ca din gură de şarpe, de parcă! Aş fi tăiat de viu. Cât ai clipi au şi răsărit nişte oameni în luată firea care au început să strige la mine: „De ce baţi copilul? Şterge-o cât eşti încă teafăr!” Eu încerc să le ’. Pun că nu e vorba de un copil, ci de un huligan, de un fricos, de o scârnăvie care te pândeşte de după colţ, iar ei, nu se lasă: „Ba huligan eşti tu, întinde-o şi spune bogdaproste că nu te-am dat pe mâna miliţiei, că au văzut oamenii cum ai stâlcit copilul în. Bătaie.” Am scuipat şi mi-am văzut de drum. Sunt foarte necăjit, cum e posibil să fie educaţi astfel copiii? Ce o să iasă din ei, din mişelul ăsta, de pildă?! Face o ticăloşie şi se ascunde, aşa sunt ei învăţaţi să trăiască? Unul ca ăsta să intre în comunism! Raionul dumneavoastră e frumos, nou, nimic de zis, dar oamenii de aici nu sunt încă buni gospodari! Oare un adevărat gospodar se apucă să strice ce-i al lui, ba să-i şi jignească pe cei care-i ocrotesc avutul? Halal de aşa gospodari!

— Lasă, Soltamurad, stai jos. Crede-mă că nu toţi cei de aici îs la fel.

— Urâte-mi mai sunt aceste scârnăvii care pândesc de după colţuri, cum prea bine le-ai spus, interveni tulburată Sima, nişte mişei care jignesc şi chinuiesc întâi fetiţele, pe urmă fetele tinere, iar mai târziu îşi maltratează nevestele. Cită bestialitate zace în acei nemernici care se strecoară noaptea prin parcuri, ca să mutileze o statuie minunată, să zgârie cu un cui, pe marmura curată ceva trivial, să spargă o cabină telefonică sau să pilească scândurile unui scrânciob de copii. Spune-mi, Ivan Rodionovici, dacă ăştia pot li numiţi oameni normali?

— Criteriul normalului constituie în Occident obiectul unor serioase discuţii. Unde se află hotarul dintre un om normal şi unul anormal? Mie mi se pare că răspunsul e simplu şi nu pretinde publicarea a tomuri de rapoarte. Cel mai convingător criteriu al normalului este comportarea omului în societate. Orice abatere de la disciplina liber consimţită, care deformează sau afectează bunele relaţii tovărăşeşti, se datorează probabil unor defecte psihice care merită a fi cercetate. Nu vorbesc, desigur, de unele abateri întâmplătoare în comportare, ci de încălcarea sistematică a regulilor normale de conduită.

— Destul despre psihopaţi, interveni Ekaterina Alexeevna, aşezaţi-vă la masă!

— Te rog să mă ierţi, surâse Ghirin vinovat, sunt atât de obişnuit să-mi predic ştiinţa, încât am căpătat o deformaţie psihică, sunt gata întotdeauna şi oriunde să ţin conferinţe.

La masă, Ghirin nimeri lângă Behoev.

— Nu cumva eşti rudă cu celebrul Zelim-han, îl întrebă doctorul pe cecen, supranumit Abrek Zaur?

— Cum, îl cunoaşteţi pe Zelim-han?

— Întâmplător. A apărut pe vremuri o carte a scriitorului osetin Gatuev. Prin anul douăzeci, după cartea aceasta s-a realizat filmul Abrek de aur. Eram încă puştan pe atunci şi m-a pasionat teribil. N-ar strica să ruleze din nou. Conţine mai mult romantism decât cel mai actual film de aventuri. După câte îmi amintesc, tatăl lui Zelim-han şi al lui Soltamurad era Guşmazuko, fiul lui Beho, cum se obişnuia să se scrie numele celor din munţi în vremurile ţariste, Behoev. Iar Zelim-han purta numele de Guşmazukaev.

— Totul e chiar aşa, exclamă plin de entuziasm cecenul. Soltamurad Guşmazukaev a fost bunicul meu! Am devenit cu toţii Behoev în timpul Puterii Sovietice.

— Dar cine e acest Zelim-han? întrebă Andreev.

— Un erou izolat, un vajnic luptător împotriva jandarmeriei şi a funcţionărimii ţariste, pentru triumful dreptăţii. De altfel, aşa se şi cuvenea să facă un abrek, adică un răzbunător izolat, să lupte împotriva încălcării libertăţii şi onoarei, răspunse Ghirin, însoţit de gesturile de aprobare ale lui Soltamurad.

— Cam în genul dumitale? râse înfundat Andreev.

— Ba nu, în cazul acesta analogia nu-şi are locul, răspunse cu seriozitate Ghirin. Dacă ai şti câte „teorii” pseudoştiinţifice şi ipoteze false născocite de şarlatani şi paranoici, înzestraţi uneori cu însuşiri strălucite, există în biologie, n-ai mai ironiza pe oamenii care încearcă să pună stavilă în calea pătrunderii acestor teorii în biologie şi medicină. În Apus sunt publicate mii de tomuri cu teorii demenţiale, care au câştigat printre ignoranţi milioane de adepţi, de fanatici, mi-e greu să le spun altfel. Chiar atunci când ştiinţa distruge câte o şcoală pseudoştiinţifică, adepţii ei se ţin de ea încă mulţi ani de zile. Toate acestea sunt probleme foarte complexe, oamenii sunt prea dornici de

miracole, de dorinţa de a adera la ideile unui profet oarecare. Acum, când toată lumea s-a convins de marea putere a ştiinţei, pe terenul ei au început să apară asemenea pioleţi şi nu pe acela al religiei, cum se întâmplă pe vremuri.

— Şi dumneata nu vrei să devii un astfel de profet?

— De bună seamă că nu. Ar însemna falimentul întregii mele vieţi.

— Da, în parte ai dreptate! recunoscu Andreev. Noi nu ştim încă să dirijăm ştiinţa ca lumea. Ea se înalţă ca un val uriaş, dar mai conţine şi multe gunoaie. De altfel şi înlăuntrul ştiinţei adevărate s-au strecurat tot soiul de mincinoşi.

— Cum pot fi compatibile ştiinţa şi minciuna? Asta înseamnă că nu e ştiinţă! Protestă un aspirant-cristalograf.

— Ba da, e ştiinţă, dar... cum să-i spun, aflată pe o treaptă inferioară, luată drept superioară. La noi în geologie, de pildă, au fost multe lucrări de genul acesta. Câte un cercetător, tânăr şi ambiţios, începător, ajungând la câte un sector nou, face nişte observaţii care contrazic, să zicem, concluziile mele. Fără zăbavă, i se şi publică articolul său în care susţine că, de vreme ce observaţiile lui le contrazic pe ale mele, toate concluziile pe care le-am tras eu, Andreev, sunt eronate. Observaţiile sunt adoptate, citate, şi nimănui dintre acei pripiţi nu-i dă prin gând că deducţiile lui Andreev au fost făcute pe baza unui material incomparabil mai vast. Dacă vrei să mă combaţi, atunci fă-o în momentul în care tu însuţi ai adunat un material cel puţin la fel de bogat. De la asemenea indivizi care sunt puşi pe negaţii, ştiinţa are puţin de câştigat. Mult mai mult folos ar fi adus ştiinţei dacă tipărea mica sa observaţie, arătând cinstit că, deocamdată, e vorba de unicul caz care contrazice schema lui Andreev, şi că mai are nevoie încă de multe date pentru a ajunge la concluzii definitive.

— Omul e grăbit să ajungă un mare savant, ripostă ironic aspirantul. După părerea mea e şi mai rău când născoceşti mai întâi o schemă şi abia după aceea te apuci să-i adaptezi faptele, denaturând, înşelând şi exagerând. Aceştia îi defăimează cum vor pe adversarii lor ştiinţifici, îi împroaşcă cu noroi, îi învinuiesc de neghiobii şi falsuri.

— Dar ştiu, oare, cetăţenii, tineri şi mai vârstnici, se ridică deodată de la locul ei Rita, că astăzi, mult stimata noastră

maestră a sportului la pentatlon, Sima Metalina, împlineşte… sprezece ani şi că, în consecinţă, e ziua ei de naştere?

— Oho! Câţi, câţi? Se auziră exclamaţii vesele.

— V-am spus doar… sprezece. Ca toate tinerele ce trec de nouă… sprezece ani. Sima, dragă, ştiu că am s-o păţesc cu tine, dar n-am putut rezista tentaţiei de a-ţi face un dar. E o surpriză pe care noi ţi-o pregătisem de mult.

— Şi cine sunt aceşti „noi”, mă rog? întrebă Andreev.

— Ei, elevele Simei împreună cu băieţii lor, să zicem, pentru că nu te poţi lipsi de tehnica masculină.

Într-o încăpere lungă şi îngustă, incomodă, se şi puseseră pe lucru doi tineri din „detaşamentul” Ritei. Unul potrivea un mic aparat de proiecţie, iar celălalt, în poziţie de sentinelă, stătea lângă un magnetofon deschis, gata conectat.

— O fi poate o surpriză, dar nu văd unde-i darul! exclamă Andreev.

— Darul e aici! spuse Rita, atingând cu mâna aparatul de proiecţie. Linişteşte-te, tată, acum totul se va clarifica. Vă rog să vă ocupaţi locurile. Stingeţi lumina! Ghennadi, hai, dă-i drumul!

În zumzetul uşor produs de aparat, începură să se proiecteze pe peretele din fund al camerei secvenţe din programele de gimnastică executate de Sima şi filmate de amatori sau obţinute prin cine ştie ce minune de la jurnalul de actualităţi cinematografice. După programul de gimnastică artistică urmă o demonstraţie de patinaj artistic; Sima execută un splendid dans pe gheaţă, în ritmul unei vesele melodii orientale, Abdulla. Furată de armonia şi cadenţa cântecului, asistenţa bătea din picioare, de răsuna încăperea. Imaginea patinoarului ce scânteia sub lumina reflectoarelor fu subit înlocuită cu alta: albăstrind sub razele strălucitoare ale soarelui, se legăna acum la picioarele unei trambuline albe o întindere de apă. Sima, într-un costum negru de baie, păşi până la capătul scândurii elastice suspendată sus de tot deasupra apei, făcu o săritură pregătitoare, apoi zbură în jos, făcând un dublu salt şi dispăru în apă, aproape fără a stârni stropi.

Plafonierele imensei săli de gimnastică se aprinseră din nou. Sima fusese filmată lucrând la un aparat special paralele cu barele mai apropiate decât de obicei. Se culcă cu pieptul peste bare şi în timp ce-şi arcuia spinarea îşi ridică picioarele în sus şi-

şi aduse capul spre ele, apoi, tot atât de încet, fără vreun efort vizibil, îşi depărtă picioarele în „şpagat”. Piciorul stâng atinse cu vârful degetelor capătul unei bare, iar dreptul se întinse înainte deasupra capului ei. Încovoindu-se şi mai mult, Sima îşi ridică mâinile de pe paralele şi cuprinse cu ele glezna piciorului drept, formând aproape un inel. Spectatorii nu se putură abţine să nu aplaude; speriindu-se parcă de zgomotul aplauzelor, ecranul se stinse, scurt-metrajul de amatori luase sfârşit.

De cum se reaprinse lumina, ochii tuturor se îndreptară în chip firesc spre Sima; obrajii fetei ardeau ca focul.

— E, oare, mulţumit califul meu de darul vizirului său? şi Rita făcu în faţa ei o bufonerie.

— Mi-ar fi fost foarte plăcut dacă reprezentaţia asta ar fi avut loc la mine acasă. Nu e, oare, o necuviinţă publicitatea asta pe nepusă masă? Reclama unei prietene făcută ostentativ…

— Crede-mă, Serafima Iurievna, că dumneata nu ai nevoie de reclamă, se amestecă Andreev, iar filmul este foarte interesant. Aşadar, te asigur că tuturor ne-a făcut mare plăcere, drept care îţi aducem mulţumirile noastre, dumitale ca şi Ritkăi.

— Adevărat, îţi mulţumesc din inimă! Seleznev se strecurase până la Sima şi-i scutură cu putere mâna. Nu. Mi-am închipuit niciodată că o siluetă feminină mă poate mişca într-atât! Cât de frumoase pot fi muieruştele… hm… hm… femeile, fetele. Asta am priceput-o şi eu de când s-a metamorfozat Irina mea, şi n-a trecut decât o lună de când învaţă meşteşugul ăsta la dumneata.

— Ei, Irina e înzestrată de la natură.

— Se jură pe viaţă că va veni din nou la Moscova după ce va câştiga destule parale pentru un concediu mai lung.

— E adevărat, tată! Irina se apropie cu o mişcare graţioasă de Sima şi o cuprinse de talie. Cu toate că gimnasta era voinică şi avea tocuri «cui» de şapte centimetri, ea păru scundă în comparaţie cu siberiana, înaltă şi maiestoasă ca o regină.

— Acum e rândul lui Ivan Rodionovici! declară Rita în timp ce musafirii se aşezau în jurul mesei şi îşi treceau unul altuia ceştile cu ceai.

— Io-te-te, Ghirin hai de povesteşte, Sima hai de dovedeşte, se întoarse profesorul, prefăcându-se invidios. Gata! Aţi şi uitat

de aventurile lui Andreev? V-aţi săturat de ele? De altfel şi tu, Innokenti Efimovici, ai avea ce să istoriseşti.

— Nu vorbi aşa, Kirillâci, ripostă cu seriozitate vânătorul, noi doi, cum să spun, noi doi ştim ce ştim şi suntem cum suntem. Pe câtă vreme Ivan Rodionovici ne explică de ce suntem aşa şi nu altfel şi cum am putea deveni mai buni. Am trăit atâta amar de ani şi nici n-am bănuit că poate să existe o asemenea ştiinţă şi că se cunosc atâtea lucruri despre om… Cum să nu fie interesant?

Ghirin se ridică, şi, făcând câţiva paşi de-a lungul peretelui, se opri locului:

— „Acum ascultaţi asta!” spuse el. Aşa începea pe vremuri explicaţia unei situaţii de luptă în flota engleză. Noi ne-am obişnuit cu continua dezvoltare şi perfecţionare a tehnicii, ba chiar ne-am plictisi, dacă n-am fi la curent cu noile descoperiri ştiinţifice care azi depăşesc până şi imaginaţia.

Numărul din ce în ce mai mare al descoperirilor, creşterea ritmului de dezvoltare a ştiinţei, iar după ea şi a tehnicii, se desfăşoară, cum ar spune un inginer, în curbă exponenţială. Eu, ca om cu un sistem de gândire în imagini şi nu abstract, îmi închipui dezvoltarea civilizaţiei tehnico ştiinţifice ca pe un val. Uriaş care se ridică deasupra capetelor noastre la o înălţime gigantică, aproape ameninţătoare. Poate exagerez, spunând ameninţătoare, dar situaţia asta te face să te şi temi că psihicul omului nu-i pregătit pentru asemenea ritm, iar noi am făcut prea puţin ca să-l pregătim.

Concepţiile noastre asupra omului viitorului decurg din categoriile care au apărut şi s-au dezvoltat în trecut, dar oamenii prezentului, fie că o vrem, fie că nu, sunt cu totul altfel. Avântul ştiinţei cere tot mai mari eforturi, tot mai multe forţe.

Şi va fi nevoie de mult mai multe, pentru îndeplinirea măreţei misiuni de transformare a oamenilor şi de refacerea economiei în vederea făuririi societăţii comuniste. Dar oare aceste forţe cresc şi se educă proporţional cu ritmul cerut? Ce s-a realizat în vederea înţelegerii generale a legilor vieţii psihice umane? Mă tem că n-am reflectat încă serios asupra acestei probleme! Există o discrepanţă între pregătirea noastră şi imperioasele cerinţe ale epocii, ale vieţii, ale rolului nostru de avangardă a umanităţii.

Priviţi adevărul în faţă: creşterea inevitabilă a densităţii populaţiei din marile oraşe, mai ales în ţările capitaliste, dăunează sănătăţii individuale şi vigorii fizice, măcar că progresele medicinii oferă condiţiile unei longevităţi mai mari şi o apreciabilă scădere a mortalităţii când se ivesc unele epidemii. Rezistenţa fizică redusă şi prea marea încordare nervoasă slăbesc echilibrul psihic al omului.

De aci rezultă o serie de manifestări de dezechilibrare psihică, în majoritatea lor neînsemnate şi inofensive, dar câteodată cu consecinţe neaşteptat de. Dăunătoare pentru societate, liste interesant de reţinut faptul că aceste manifestări sunt îndeobşte mai accentuate în ţările care au un standard de viaţă ridicat. În primul rând constatăm existenţa alcoolismului şi a narcomaniei, încercări de a oferi un repaus sistemului nervos suprasolicitat, de a se refugia de tensiunea cotidianului, de a reduce contactul cu lumea înconjurătoare, ajungând astfel la un pas de îndobitocire. După care urmează acele sălbatice explozii de huliganism, consecinţă a slăbirii centrilor de frânare ai creierului şi mai ales a autodisciplinei. În sfârşit, mai înregistrăm existenţa a ceea ce în Occident e numit escapism, dorinţa de a te refugia indiferent unde, spre a scăpa de vacarmul infernal, insuportabil al metropolelor. Refugiul unora se concretizează prin mania de a colecţiona fel de fel de fleacuri, cum ar fi timbre, cutii de chibrituri, invitaţii, sau discuri cu muzică de jaz care îi îmbată cu ritmul ei infernal. Acestea din urmă îşi află întrucâtva explicaţia: se ştie, din timpuri imemoriale, că până şi nişte simple bătăi de tobă pot literalmente fascina un om.

Un aspect mai rafinat al escapismului îl constituie aspiraţia de a pătrunde în alte lumi, în care prinţese minunate îi aşteaptă, în grădini de o neasemuită frumuseţe, pe vitejii de aici, de pe pământ. Aşa se explică uriaşul succes al literaturii ştiinţifico-fantastice cu privire la cosmos…

— Cum, dumneata eşti împotriva pătrunderii omului în cosmos? izbucni Rita şi se ascunse în spatele Irinei.

— Care intelectual poate fi împotriva acestui superb vis al omenirii? ripostă pe un ton liniştit Ghirin. Dar visul acesta nu trebuie în niciun caz să degenereze în dorinţa de a evada de pe Pământ, unde, chipurile, omul nu e în stare să-şi găsească un rost în viaţă şi tinde spre aflarea altor lumi mai frumoase, a unor

civilizaţii superioare, cu intenţia de a jefui şi a se întoarce din piraterie pe Pământ, putred de bogat, aşa cum de altfel şi sunt prezentate lucrurile adesea în literatura ştiinţifico-fantastică americană. Există o singură cale adevărată care duce spre Cosmos, cea generată de un surplus de forţe, de pe o planetă organizată, în căutarea unor fraţi întru intelect şi cultură. Iar ca să îndeplinească o asemenea acţiune, omul trebuie să se simtă cum nu se poate mai mult legat de acest Pământ, pe care îl transformă printr-o muncă avântată, devenind el însuşi tot mai bogat şi mai tare din punct de vedere spiritual, pentru a face faţă eforturilor titanice ce i se vor cere întru adevărata supunere a spaţiilor interstelare. Toate acestea nu sunt posibile decât în condiţii de organizare superioară a societăţii, socialism şi comunism. Însă formele sociale superioare nu pot fi create decât de oameni educaţi, disciplinaţi şi cu o înaltă conştiinţă, aceasta este inevitabila interdependenţă dialectică subliniată neobosit de Lenin şi atât de clar formulată de către Congresul al XXII-lea al Partidului.

Vremea trece, şi omul, ca parte integrantă a societăţii, devine atât de preţios pentru ziua de mâine, pentru acel mâine comunist, încât de pe acum educaţia, cultura şi pregătirea psihică a lui nu mai trebuie socotite ca până acum drept elemente de suprastructură, ci ca elemente de bază ale forţelor de producţie. Şi într-adevăr, legătura reciprocă a acţiunilor colective ale oamenilor din societate se dezvoltă, devine tot mai complexă, căpătând o tot mai mare importanţă. Rezultă de aici un lanţ lung ale cărui verigi, luate în parte, dacă se vor dovedi slabe, de proastă calitate, vor provoca necontenit rupturi ale lanţului zădărnicind astfel eforturile elementelor trainice. Se impune o deosebită atenţie şi un mare simţ de răspundere în mânuirea unor maşini complexe şi primejdioase, în fabricarea unor medicamente şi preparate chimice neobişnuite, în conducerea unor operaţii de mare delicateţe cu regimuri şi toleranţe de o extremă precizie şi, în sfârşit, în dirijarea unor utilaje cu caracter ucigător, absolut peste tot e nevoie de mare atenţie şi simţ de răspundere, bazate pe un psihic sănătos şi pe o deosebită rezistenţă fizică. Spre deosebire însă de corpul omenesc, psihicul care n-a fost educat din copilărie se lasă lesne supus intemperiilor existenţei sau unor influenţe nefaste,

deoarece conştiinţa se formează în raport cu condiţiile de mediu, nu mai puţin importante decât ereditatea; de aceea tocmai psihicul se dovedeşte a fi mai gingaş.

O educaţie greşită traumatizează grav psihicul, părinţi brutali şi despotici, un mediu, dubios generează oameni cu, înclinaţii paranoice: bănuitori, agresivi şi cruzi.

Gingaş lucru mai e şi psihicul! Poţi lucra cot la cot cu un om timp de zece ani de zile fără a bănui că ai de-a face cu un schizofrenic sau cu un paranoic, când, la un moment dat, un simplu şoc, pe care un ins absolut sănătos îl suportă uşor, îl transformă pe cel dintâi într-un maniac sau într-un ucigaş, cu atât mai periculos, cu cât, necunoscându-i-se meteahna, i s-ar putea încredinţa, fără rezerve, o muncă de răspundere.

Lată de ce dezvoltarea psihologiei şi psihiatriei, observaţia şi studiul psihofiziologiei constituie una dintre cele mai importante preocupări de viitor şi n-am să obosesc de-ar fi să repet asta până în ultima clipă a vieţii. E timpul ca ştiinţelor menţionate să li se dea atenţia cuvenită. E timpul ca de pildă ni şcoli, copiii cu deficienţe psihice sau cu un psihic dezechilibrat în urma unei educaţii greşite să fie separaţi cu mai multă scrupulozitate de copiii absolut sănătoşi şi normali. În unele profesii… Dar n-am de gând să enumăr sumedenia de măsuri indispensabile care ar fi trebuit de mult luate.

Ghirin se plimbă de câteva ori de la un capăt la celălalt al mesei.

— Din spusele mele, rogu-vă, să nu trageţi concluzia că lumea e pe cale să alunece spre abisul demenţei. O asemenea interpretare ar fi pe de-a-ntregul greşită. Toate predicile, despre răul congenital şi despre creşterea anormalităţii, a perversităţii şi a sadismului, proprii, chipurile, omului, izvorăsc atât de frecvent în arta contemporană apuseană, dintr-o profundă lipsă de înţelegere a legilor biologiei, dintr-o ignoranţă care nu se deosebeşte prea mult de cea a fanaticilor religioşi ai evului mediu. Într-adevăr, dacă veţi fi vreodată martorii unei manifestări de furie inexplicabilă sau ai dorinţei sadice a cuiva de a chinui, umili şi a face rău, e aproape sigur că aveţi în faţa dumneavoastră un caz de deficienţă psihică şi că omul acesta trebuie transferat de urgenţă într-un domeniu de activitate în care să nu mai aibă prilejul de a-şi manifesta violenţa.

Dar asta să nu vă neliniştească. Prin însăşi forţa lucrurilor, omul este bun şi omenos, pentru că aceste calităţi îi sunt adânc sădite încă din pruncie de către părinţi, fiind expresia grijii acestora faţă de urmaşi. Numai imperioasa nevoie de a face bine, de a compătimi şi a ajuta, numai aceste simţăminte au determinat schimbarea psihicului fiarei obtuze, silind-o să-şi ocrotească puiul ani în şir, întâmpinând nenumăratele greutăţi şi primejdii ce se iveau până ce acesta ajungea un membru de valoare al turmei, nemaivorbind de perioada când turma a evoluat spre societate. Acelaşi rol salutar l-au jucat şi ancestralele instincte sociale: altruismul, întrajutorarea, prietenia şi grijile vitale. Ca rezultat al procesului de selecţie naturală au supravieţuit iniţial cele mai unite familii, apoi cele mai unite ginţi, iar mai târziu, triburi.

Cunoscutul popularizator al biologiei, Jean Rostand, în ultima lui carte, Esenţa omului, în care îşi expune teoria sa consacrată geneticii, şi-a exprimat părerea asupra structurii morale a psihicului omenesc în următorul fel: „Răul este dominant, iar binele, recesiv”. Cu alte cuvinte, în ereditatea omului apar întâi sentimentele rele, iar cele bune vin pe planul al doilea cu tendinţa de a dispărea în general. E lesne de constatat că în cazul de faţă nu poate fi vorba de genetică, ci de transferarea aceloraşi idei freudiene asupra unei născocite scheme a genelor biologice. Într-adevăr, motivele de bază ale autoconservării, ca egoismul, cruzimea şi lăcomia, ar fi predominat în om şi probabil că ar fi distrus omenirea cu totul, dacă n-ar fi trecut acele sute de milenii, când făpturile pe jumătate oameni mai trăiau în colective unite: toţi pentru unul, unul pentru toţi. În acest răstimp în ereditatea psihică s-au infiltrat adânc elementele de ajutorare reciprocă, de dragoste părintească, de compasiune şi putere de sacrificiu.

Tot aşa, în decursul a milioane de veacuri s-au format şi mecanismele ereditare ale omului, care, luate, în ansamblu, alcătuiesc o nesecată rezervă de sănătate şi forţă. Iată de ce, atunci când se îmbunătăţesc condiţiile generale de trai şi constituţia oamenilor se modifică, ei devin aidoma unor voinici, înalţi şi chipeşi, iar bunătatea, aspiraţia spre frumos şi dreptate, îşi croiesc drum prin mileniile de asuprire, cruzime şi minciună…

— Bravo, straşnic mai eşti! tună pe neaşteptate Andreev.

— De ce? Eu nu vă împărtăşesc decât nişte lucruri simple, dar care au fost uitate, intenţionat sau întâmplător, asta s-o stabilească viitorii cercetători. Mă tem să nu abuzez de atenţia dumneavoastră, totuşi ţin să vă mai spun ceva. Îngăduiţi-mi numai câteva minute.

Îndoiala asupra însuşirilor pozitive ale omului a generat neîncredere în privinţa capacităţii şi forţei sale creatoare, ceea ce a dus la pesimism, la teama că omul nu va putea suporta ritmul turbat al civilizaţiei şi că va cădea în abis. Şi iarăşi este vorba în esenţă de necunoaşterea biologiei şi a psihofiziologiei, de ignoranţă în ce priveşte istoria evoluţiei animalelor şi a statornicirii fiinţei cugetătoare. Cu cât vom cunoaşte mai bine imensa complexitate a organismului uman, cu atât ne vom da mai limpede seama de uriaşele rezerve şi de neaşteptatele posibilităţi ascunse într-însul. Chiar dacă n-am fi ajuns la progresele actuale ale biologiei, această certitudine ar fi putut fi elucidată numai din istorie, din observaţiile asupra lumii contemporane. Nu trebuia decât să renunţăm la acea stupidă prejudecată, mai primejdioasă decât superstiţia, considerată nejust drept scepticism ştiinţific, dar care nu e de fapt decât ignoranţă.

Pe măsură ce condiţiile vieţii şi ale societăţii devin mai complexe, ţelurile simple şi clare din trecut, ale omului izolat, se tot îndepărtează şi se pierd în această complexitate. Iată de ce oamenilor de azi le este de-a dreptul neîngăduit să rămână inculţi, căci astfel se pierde legătura dintre fenomene şi acţiunile indispensabile omului ca membru al societăţii.

Noi am negat pur şi simplu unele însuşiri cunoscute ale fachirilor indieni, de teama ca nu cumva să fie socotite drept supranaturale. În acest fel noi am renunţat la explicaţia lor ştiinţifică, lăsând ca ele să fie tălmăcite de idealişti, care cred în minuni. În realitate, omul posedă efectiv posibilitatea de a-şi încetini într-atât bătăile inimii, de pildă, încât el să poată rămâne un timp îndelungat îngropat în pământ, reducându-şi la maximum respiraţia. Un camarad al meu de arme, ofiţer al Armatei Sovietice, poseda această însuşire din naştere. De faţă cu mine îşi încetinea bătăile inimii până la douăzeci-treizeci pe minut, spunând că şi-ar putea opri inima de tot, dar că îi e frică să nu-şi piardă cunoştinţa şi să moară. I-am spus şi eu atunci că

unii dintre prizonierii din lagărele de concentrare nemţeşti, aduşi la disperare de pe urma torturilor la care erau supuşi, au învăţat această artă, rărindu-şi într-atât bătăile inimii, încât îşi provocau astfel o moarte rapidă şi fără durere.

Se ştie că o sectă de călugări din Tibet pot sta goi în nopţile geroase, ba se mai şi udă cu apă. Yoginii indieni, dimpotrivă, ca să scape de căldură, se sugestionează, închipuindu-şi că se află în preajma unor râuri răcoroase de munte sau pe culmile înzăpezite ale Himalaiei.

Se ştie de asemenea că oamenii din epocile miceniană şi cretană umblau în veşminte foarte uşoare, iar femeile lor îşi meritaseră porecla de baticolpos (piept adânc) pentru că purtau o îmbrăcăminte atât de decoltată în faţă, încât amândoi sânii le rămâneau descoperiţi. Spartanilor, în general, le era interzis până la bătrâneţe să poarte veşminte călduroase, ci exclusiv din pânză de în şi iarna, şi vara. Femeile şi fetele umblau în tunici necusute în părţi, drept care erau numite de atenieni himnomeros, cu şoldurile descoperite. A umbla cu şoldurile goale în timpul iernilor nu prea dulci ale Greciei, însemna o călire atât de serioasă, încât spartanele n-aveau a se teme de loc de frig, iar părul lor extrem de des a devenit proverbial. Există multe exemple cu privire la influenţele binefăcătoare ale călirii în condiţii aspre a organismului, însă în timpul din urmă au cam fost uitate, la fel ca şi faptul că omul posedă o mult mai mare forţă şi rezistenţă fizică decât cea pe caic ne-am deprins a o socoti drept normă.

Dervişii din secta Rifa-i din Cairo, adepţii „sfântului” Sandi, organizează uneori spectacole numite dosch.

Căpetenia acestei secte trece cu o caleaşcă peste trupurile prosternare ale dervişilor lui, fără a le pricinui vreun rău. Este absolut sigur că aici nu e vorba de nicio minune. O anumită gimnastică şi anumite exerciţii de respiraţie dezvoltă în aşa măsură muşchii intercostali ai acestor oameni, ca şi plămânii şi presa lor abdominală, încât ei pot suporta fără niciun. Risc o greutate de neconceput pentru un european mai puţin, rezistent, în condiţiile de viaţă civilizată din oraşe. Eu, de exemplu, mi-am dezvoltat în mod special muşchii abdominali după sistemul lui Miiller şi… Ghirin îşi roti privirea prin încăpere, cred că aici nu există niciun obiect po care să nu-l pot susţine pe

pântece, chiar dacă i-aţi da drumul din tavan. Tar tinerii aceia greci care au slujit de modele pentru celebrele statui ale lui Lisip şi Policlet, Apoxiomenul şi Doriforul, s-ar putea culca fără grijă sub un camion de trei tone, dacă nu de cinci…

Când muşchii sunt bine dezvoltaţi, iar pielea e rezistentă şi întinsă, graţie practicării exerciţiilor fizice în aer liber şi a înotului, omul e capabil şi de alte „minuni”, cum ar fi aceea de a sta culcat pe cuie sau cuţite. Omul se poate da de-a rostogolul pe cioburi de sticlă aşa încât acestea să trosnească şi să se spargă, iar pielea lui să rămână nevătămată.

Rezistenţa normală a dinţilor omului poate părea acum o scornitură, dar am văzut cu ochii mei la ţară oameni turtind între dinţi monede groase de aramă sau ridicând în dinţi maşini de cusut, apucându-le de axul acela vertical mic şi neted pe care se pune mosorul. Mai e nevoie, oare, să pomenim de faptul că nu orice cal se poate compara, din punct de vedere al rezistenţei, cu omul? De pildă, Leonid Kirillovici, e aici de faţă, în anii tinereţii, ca să-i facă de ruşine pe colectorii lui văităreţi, a făcut pe jos o sută douăzeci de verste prin stepă în numai douăzeci şi patru de ore. Am întâlnit oameni, pentru care, ca şi pentru dumneavoastră, geologii, a parcurge nouăzeci de kilometri într-o zi, nu constituia nimic extraordinar, cu toate că drumurile treceau prin potecile muntoase ale taigalei. Se ştie de asemeni de mult, că ostaşii zuluşilor din Africa se întreceau la fugă pe distanţe inari cu caii lor cei mai iuţi.

Într-una din insulele Japoniei, nu-mi mai amintesc în care anume, samuraii practicau din timpuri străvechi o anumită tehnică a luptei fără arme. Cu muchia palmei, ei pot rupe în două o scândură groasă sau coloana vertebrală a unui om, ba chiar îi pot reteza capul.

Nu mai vorbesc despre „minunile” cunoscute de toţi, pentru că ne-am deprins cu ele şi nu ne mai par câtuşi de puţin supranaturale.

Dar, oare, artiştii de circ nu ne prezintă surprinzătoare exemple de echilibru, de calcul, de precizie şi ele o fenomenală coordonare musculară? Oare ceea ce a executat adineauri în faţa noastră pe ecran Serafima Iurievna nu constituie aceeaşi minune care nu-i minune, graţie admirabilei perfecţiuni a trupului omenesc?

Îmi amintesc că prin anul treizeci am fost cu toţii surprinşi de fapta eroică a zoologului american Beebe care a coborât într-o batisferă la o adâncime de o jumătate de milă. Te lua groaza când citeai amănuntele coborârii în abisul negru al oceanului, descrierea acelei lumi înfricoşătoare a străfundurilor, inaccesibilă omului; cablul de oţel trosnea şi scârţâia sinistru sub greutatea acelei sfere masive; cea mai mică defecţiune a etanşeităţii ferestruicilor de cuarţ îi putea fi fatală.

Pe câtă vreme azi, omul coboară fără batisferă, ba chiar fără costum de scafandru, la aceeaşi adâncime, iar cu un acvalang se poate scufunda mai în adânc! Totul se rezolvă doar prin găsirea combinaţiei corespunzătoare de gaze care să poată înlocui azotul din aer. Iar cu cât trece vremea, e, e realizează alte performanţe, şi mai şi. Copiilor şi tinerilor din ziua de azi le apare un aşa-zis al şaselea simţ, putinţa de a deosebi culorile şi de a citi cu degetele chiar fără ca suprafaţa celor scrise sau desenate să fie atinsă. Vedeţi, aşadar, cum se lărgesc din ce în ce capacităţile omului, în măsura în care el se. Cunoaşte mai bine pe sine însuşi!

Ştiţi, oare, că tigrul sau leul, ducând în bot o pradă mare, dezvoltă în momentul saltului peste un obstacol înalt o forţă care poate atinge cincizeci de cai putere? Or, aceste feline nu au cine ştie ce musculatură. Secretul acestei forţe formidabile stă în sistemul lor de reglare neurohormonală, care le permite să primească din partea muşchilor un randa ment complet. Omul este de asemenea înzestrat cu un sistem nervos foarte puternic, şi el poate primi din partea trupului său un randament nebănuit de mare, dar asta va dobândi numai în urma unui îndelungat antrenament. Noi, orăşenii, ne temem de o potaie, în timp ce strămoşul nostru primitiv răpunea singur o haită de dulăi. Printre vânătorii din Africa sunt frecvente cazurile când un om se ia la trântă cu un leopard. Vajnicii noştri străbuni, asemeni lui Mţâri, răpuneau feline şi mai mari, cu mâna goală. Charles Cotter, unul dintre celebrii vânători ai Africii de Răsărit, a scos-o la capăt eu doi leoparzi care-l atacaseră simultan. I-a sugrumat frumuşel pe amândoi, şi, după ce şi-a legat rănile, şi-a văzut mai departe de vânătoare. Iar în India, leopardul antropofag îi nimicea pe semenii noştri cu sutele, răspândind

groaza în regiuni întregi, dat fiind că populaţia nu cuteza să înfrunte fiara.

Posibilităţile omului, atât fizice, cât şi psihice, sunt neînchipuit de mari şi nu există niciun motiv să ne facem griji, să punem la îndoială perspectivele lui de viitor, în cazul când vom şti să păstrăm şi să dezvoltăm echilibrul dintre psihic şi forţa noastră fizică!

Ghirin tăcu, se lăsă pe un scaun şi îşi întinse paharul spre Rita care tocmai turna ceaiul.

— Ivan Rodionovici, vorbi Sima cea dintâi, am avut prilejul să asist la prelegerea dumitale în faţa artiştilor, când ai demonstrat cu atâta limpezime că simţul şi nevoia de frumos sălăşluiesc în noi şi că ne sunt indispensabile. Apoi, cu ajutorul lui Innokenti Efimovici, i-ai convins şi pe alţii de noianul de amintiri care şi ele zac tăinuite în străfundurile psihicului nostru…

— Mai degrabă în cele ale fiziologiei noastre, o corectă el, pentru că aceasta face parte din trecut, pe câtă vreme psihicul apare ca un rezultat al influenţei reciproce dintre fiziologie şi mediul existent.

— Îţi cunosc meticulozitatea de savant, surâse Sima, dar trebuie să-mi ierţi imprecizia în exprimare. Reiau deci. Azi ne-ai vorbit despre însemnătatea psihologiei… a psihofiziologiei, pentru viitor. Dar dacă ai sintetiza toate acestea? Fă-o pentru noi, ca să înţelegem mai bine.

— Da, bine. Am să încerc! Din tot ce am spus mai înainte, aţi dedus desigur că perfecţiunea fizică, sănătatea şi forţa constituie însăşi frumuseţea. Orice dezvoltare în această direcţie, dacă e practicată nu unilateral, ci multilateral, duce în mod firesc la înfrumuseţarea omului. Nu trebuie să ne ferim de condiţiile grele de viaţă, dacă nu sunt exagerat de grele, dacă mediul e prielnic şi hrana suficientă, ele vor contribui la făurirea unui om frumos şi zdravăn.

Nu întâmplător în ultima vreme s-au înmulţit „descoperirile” în materie de oameni de o uimitoare frumuseţe, care vieţuiesc în condiţiile aspre ale munţilor şi junglei, şi trebuie avut în vedere că acolo frumuseţea nu e un fenomen izolat, ci un fenomen de masă. Aşa, de pilda, surprinzător de frumoşi sunt daiacii[53] din Indonezia. În acest sens s-a mai făcut recent următoarea descoperire: nişte geologi francezi, călătorind prin Thailanda, au

dat în Munţii Ceantaburi peste un trib vechi, care trăia izolat în junglele de munte. După cum comunică ziarele, oricare dintre femeile acestui trib ar putea ocupa locul întâi la un concurs de frumuseţe.

Se poate spune că perfecţiunea fizică se realizează la hotarul dintre condiţiile de trai aspre şi cele favorabile.

Tot astfel şi desăvârşirea psihică se situează la hotarul dintre acţiuni şi porniri contradictorii, fiind expresia echilibrului psihic.

Un psihic normal, „nobil”, va simţi şi alege indiscutabil calea justă, firească în cea mai evoluată societate, societatea comunistă, care, structural, nu poate fi formată nici din fanatici, nici din filistini. Să munceşti, dar în aşa fel, încât să nu uiţi de toate celelalte obligaţii ale tale de cetăţean, educator al copiilor tăi, şi al tău personal. Societatea este un organism foarte complex, iar în comunism va fi alcătuită din oameni dezvoltaţi multilateral, cu multiple preocupări: deci cum e şi firesc, şi cu un psihic. Multilateral dezvoltat.

Dacă omul nu are preocupări variate, devine în scurt timp un indiferent, un egoist. Această groaznică indiferenţă cunoscută încă în Roma antică sub denumirea grecească de acedia „se răspândeşte astăzi în diferite ţări şi este extrem de dăunătoare oricărei societăţi, nemaivorbind de a noastră!

Amfitrionul surâse:

— Aşadar, disciplină şi iarăşi disciplină?

— Nicidecum! Nici nu-i posibil ca omul să fie pe de-a-ntregul adaptat la condiţiile înconjurătoare, deoarece acestea sunt într-o continuă schimbare.

„Omul care îşi înăbuşă pornirile, fără a cunoaşte pricina, comite un rău tot atât de mare ca atunci câni s-ar deda cu bună ştiinţă relelor”, spune o maximă indiană. Voi observa în treacăt că aceasta este în deplină concordanţă cu legile psihofiziologiei.

„Dorinţele neîmplinite te macină pe dinăuntru”, iată încă o vorbă din bătrâni.

Conformism înseamnă în esenţă frânarea sau sistarea dezvoltării. Lupta lăuntrică dialectică este baza oricărei organizări în viaţă, a oricărui proces şi a oricărei structuri complexe. Fără această bază nu se realizează decât o creştere cantitativă, asemeni unei tumori canceroase din celulele

omogene, fără influenţă reciprocă; în locul unei societăţi organizate, am avea de-a face cu o mulţime eterogenă.

E mult mai uşor să guvernezi o mulţime, dar evoluţia e un fenomen continuu, iar mulţimea rămâne pe loc ca o formaţiune obştească stagnantă, şi ruptura ei de membrii de frunte ai societăţii şi de cerinţele progresului se adânceşte tot mai mult. Iată unde duce o disciplină exagerată. Pentru introducerea ei se cere multă înţelepciune şi prudenţă. Trebuie evitat prin orice mijloace să se exercite o presiune permanentă asupra psihicului şi omul trebuie neapărat lăsat să-şi „revină”, aşa cum îşi revine oţelul, pentru a nu se face prea fragil. Era cât pe aci să uit să vă spun cum trebuie lăsate să-şi „revină” femeile pe care le apasă în permanenţă fel şi fel de griji, ducându-le la crize de isterie de-a dreptul penibile.

— Iar aveţi ceva contra femeilor, se indignă Rita. Nu mă aşteptam la una ca asta din partea dumneavoastră, Ivan Rodionovici!

— Eşti prostuţă, fata mea! răspunse liniştită Ekaterina Alexeevna. Tot ce a spus e just. Femeia-i veşnic legată de casă, ea e şi „croitoreasă, şi grădinăreasa”, şi nu are niciodată răgaz să se destindă.

— Bine, mamă, dar astăzi suntem tot atât de instruite ca şi bărbaţii, izbucni Rita.

— Da, şi, din păcate, needucate. Nenorocirea asta cu educaţia a început din secolul al nouăsprezecelea, o dată cu dezvoltarea capitalismului. Educaţia bărbaţilor a fost înlocuită cu instrucţia, situându-i pe ei pe o treaptă mult superioară în viaţă. Apoi educaţia a dispărut, rămânând doar ca o tradiţie în familiile aristocratice. Femeilor, în schimb, li se făcea pretutindeni mai mult educaţie decât instrucţie. Asta le-a slăbit puterile în lupta cu viaţa, dar în acelaşi timp a, salvat neamul omenesc dela o totală sălbăticire. Şi Ekaterina Alexeevna se uită, triumfătoare, în jur.

— Într-un fel aveţi dreptate, aprobă Ghirin. Oamenii sunt din zi în zi mai puţin aserviţi muncii, acelei munci nesfârşite şi monotone, dar în acelaşi timp nu şi-au pus problema cum să-şi folosească clipele de răgaz. Eşecul psihologic al civilizaţiei contemporane se concretizează printr-o trândăvie lipsită de sens, necompensată cu nimic. Or, compensarea trebuie făcută

prin educarea copiilor şi prin autoeducare. Marea problemă a vieţii este să menţii omul în stare alertă, să fie concentrat fiziceşte şi spiritualiceşte. Pentru asta el are nevoie să aspire la un ţel măreţ.

— Sunt ţeluri şi ţeluri, râse Sima, dându-şi ca de obicei capul pe spate. După mine, tineretul nostru de sex masculin suferă de un escapism, după cum spui dumneata, Ivan Rodionovici, un escapism aparte, aş zice eu, orientat spre grosolănie, ignoranţă şi spre un limbaj voit trivial.

— Oare nu-i o consecinţă a faptului că vreme de mulţi ani. Omului muncitor i s-au trecut cu vederea anumite lipsuri de educaţie, o moştenire a trecutului, care se resimţeau în comportamentul său? Bubui glasul lui Andreev. Iar suspomeniţii tineri se inspiră din acest trecut.

— Eu cred că aici e vorba pur şi simplu de delăsare, ripostă Ghirin. Noi ne-am pierdut obişnuinţa de a educa. Am înlocuit diversitatea învăţăturii, stând ore în şir la şcoală şi făcându-ne lecţiile. Procedând aşa, credem că totul e în or• dine. Nu, tovarăşi, pentru a educa un om, trebuie să-l pui să muncească paisprezece ore din douăzeci şi patru, şi, bineînţeles, în domenii diferite. Învăţătura primită la şcoală să alterneze cu patinajul, dansul, automobilismul, ciclismul, gimnastica şi muzica. Prins în cleştele muncii şi al antrenamentului, numai aşa va ieşi un produs veritabil şi nu un rebut! Trebuie neapărat variaţie! E timpul să ne dăm seama de imensa greşeală pe care o comit toţi părinţii, făcând sacrificii, zbătându-se din răsputeri, spre a asigura copiilor lor un viitor tihnit, fără griji de ordin material. Şi procedând aşa, copiii în loc să fie căliţi, învăţând ce-i viaţa, nu iau act de ea.

Oamenii cu judecată înţeleg că nici vilele, nici mobilele, mici automobilele şi nici banii nu au nicio valoare, dacă omul nu există ca atare, dacă nu e educat ca un cetăţean activ, stoic, însetat de cunoaştere, dornic de dragoste şi de ştiinţă, dacă nu păşeşte prin viaţă singur, dacă nu şi-o făureşte cu mâinile lui, evitând să trăiască pe socoteala altora.

— A sosit timpul să se instituie o responsabilitate juridică a părinţilor pentru rebuturi în educaţie! strigă un tânăr cu o bogată podoabă de păr.

— Poate că n-ar fi cazul să se procedeze chiar atât de sever, surâse Ghirin. Fii dialectician şi învaţă că nu poţi pretinde de la viaţă împlinirea în chip absolut a idealului şi a ţelului râvnit. Totul e relativ, şi iată de ce nu ne e de loc indiferent preţul, ca să zicem aşa, cu care ne realizăm aspiraţiile. Dacă pentru a ne atinge scopul vom recurge la orice mijloace, vom săvârşi o monstruozitate. Viaţa va întoarce inevitabil foaia şi idealul se va schimba. Este atât de greu să faci o lege dreaptă pe un tăiş de brici, încât pentru a o realiza e nevoie de uriaşele eforturi comune ale celor mai luminate minţi. Iar toate astea sunt aşa, pentru că pe măsură ce trece timpul, răul se transformă adeseori în bine, iar binele, în rău. Este dialectica vieţii, acel proces în faţa căruia religia s-a dovedit neputincioasă, cu toate strădaniile de a impune oamenilor veşnicele ei dogme şi canoane.

— Ne-am cam obişnuit să ne învinuim unii pe alţii, să-i căutăm pe vinovaţi cu lumânarea, să ameninţăm, rosti îngândurată Sima. Noi nu facem altceva decât să condamnăm. După mine, e cu mult mai interesant să cauţi să înţelegi, nu să condamni… să înţelegi că fiecare om îşi are slăbiciunile lui, dar şi laturile lui pozitive…

Ekaterina Alexeevna îi cuprinse, în tăcere, umerii şi o mângâie pe cap.

— Eu am să mă exprim ostăşeşte, interveni Seleznev, ostaşul din prima linie nu are unde să se ducă atâta vreme cât luptă. Sau mormântul, sau spitalul. Un om adevărat nu are altă soluţie în viaţă decât să stea în linia întâi.

— Bravo, tată! exclamă entuziasmată Irina.

Însă Ghirin clătină din cap a îndoială.

— De când lumea, cei ce păşesc în frunte, luptătorii curajoşi şi tari, beneficiază pentru aportul lor deosebit în cadrul societăţii, şi de glorie, şi de cinstire, şi de o retribuţie materială excedentară, Ghirin rosti mai apăsat ultimele cuvinte. Comuniştii însă trebuie să renunţe în mod conştient, din convingere, la acel surplus. Dar cu asta n-am ajuns decât la jumătatea drumului spre comunism. Cealaltă jumătate mai anevoioasă este rezolvarea problemei legate de asigurarea mijloacelor de existenţă a celor slabi. Aceştia, la rândul lor, sunt şi ei datori să-şi aducă aportul pe măsura posibilităţilor, desigur,

dar nu cu mai puţină râvnă şi dăruire decât cei tari. Aici e al doilea element de sprijin al echilibrului dialectic în societatea comunistă.

Şi am să mai adaug ceva, anume pentru dumneavoastră, fetele şi femeile tinere. Să înţeleagă fiecare femeie-mamă că ea şi copilul ei nu sunt scântei izolate care gonesc spre întuneric şi se sting fără urmă, ci sunt verigile unui lanţ fără sfârşit, întins din trecut spre viitor. Trăinicia lanţului depinde de fiecare verigă. Iar veriga asta are nevoie de ocrotirea psihicului încă din pruncie. Iată tot ce vă pot spune în concluzie şi scuzaţi-mă că v-am reţinut atât de mult atenţia.

Tăcerea care se lăsase fu întreruptă de aspirantul-cristalograf.

— S-a făcut târziu, şi Rita îmi face semne. Ar vrea să danseze, ca şi mine de altfel. Daţi-mi, totuşi, voie, să vă pun o întrebare foarte importantă: oare am înţeles eu bine că oamenii dumneavoastră cu psihic „nobil” sunt oameni de mijloc, nici obtuzi, nici geniali? Cum rămâne atunci cu geniile din domeniul ştiinţei şi al artei? Oare indivizii aceştia, psihiceşte echilibraţi şi perfecţi din punct de vedere fizic, nu reprezintă cumva mulţimea anodină?

— În niciun caz! Dacă s-ar aduna laolaltă oameni multilateral dezvoltaţi şi cu o înaltă conştiinţă socială, dintr-o asemenea mulţime aş vrea să fac şi eu parte! În ce priveşte geniile, dacă sub acest cuvânt se subînţeleg oameni care îi depăşesc cu mult pe semenii lor de condiţie mijlocie, prin posibilităţile lor, aceştia sunt de două tipuri. Unii indivizi, datorită unei rezerve excepţionale de forţe fizice şi psihice sunt înzestraţi cu o putere de muncă ieşită din comun şi reuşesc să realizeze cu mult mai mult decât ceilalţi oameni de mijloc, tot atât de bine echilibraţi psihic. Aceştia şi sunt adevăraţii oameni ai viitorului. Dar mai există genii de alt tip în care este dezvoltată o singură însuşire, în detrimentul celorlalte. Ca o consecinţă a unei anumite puteri de concentrare a efortului, aducând a fanatici, aceştia o iau cu mult înaintea omului de mijloc, însă psihicul lor nu se poate numi echilibrat, ci adeseori paranoic. Astfel de genii sunt, pe de o parte, membri folositori ai societăţii, iar pe de alta, dificili de suportat de către comunitate şi adeseori chiar primejdioşi. Dar destul despre asta, intrăm într-un alt domeniu. Ce just s-a exprimat Spencer: „Cunoştinţele noastre se aseamănă cu o

sferă, cu cât devine mai mare, cu atât se înmulţesc şi punctele de contact cu necunoscutul”. Orice discuţie asupra unui subiect de asemenea: cu cât o chestiune e studiată mai detailat, cu atât mai numeroase devin şi problemele colaterale ce se ivesc. Drept care, merită, oare, să ne lăsăm antrenaţi în discuţii, în detrimentul plăcerii, de a putea dansa cu dansatoare atât de minunate ca Mărgărită Leonidovna şi Serafima Iurievna? Sau cu mica: noastră regină din Siberia?

Seleznevii au plecat; aşadar, duminică, iar luni, Andreev s-a întors acasă mai devreme decât de obicei. De cum intră, trecu în biroul său şi se trânti pe canapea.

În clipa când Ekaterina. Alexeevna auzi recitându-se cu glas tare poezia Patru a celebrului geolog Dravert pe care Andreev o pusese personal pe muzică, înţelese că bărbatul ei primise din nou un „bobârnac al sorţii”, cum numea el necazurile serioase.

Suspina undeva plouase cu floare de fragă, Când prin cedri, în lumina de ceruri târzii, Îmi ieşi pe potecă icoana cea dragă, şi fără să-mi spună vreo taină ochii căprii, Am ştiut că-i cea de pe urmă şi iubirea dinţii.

Ea recurse pe loc la încercatele leacuri femeieşti, îi pregăti preferatele lui cotlete „a la Kiev”, scoase de la păstrare nişte brânză fermentată şi o sticlă de coniac moldovenesc. Profesorul bău, se aşeză pe divan, îşi aprinse cu neruşinare o ţigară, chiar în faţa nevesti-si.

— Ia spune-mi ce s-a întâmplat, Leonid? întrebă ea.

— Nimic deosebit. Traversam în diagonală curtea din apropierea institutului nostru, unde e acum un şantier de construcţie. Văd un camion vechi „ZIS” de trei tone, la fel cu cele cu care ne croiam drumul prin Deşertul Mongoliei sau ne strecuram prin pădurile taigalei. Stătea părăsit, cu cabina bătută în placaj, cu radiatorul proptit într-un gard. Ultimul lui potou, după ce şi-a făcut pe deplin, datoria.

— Bine, şi pe urmă?

— Nu e, oare, limpede că. În curând am să mă proptesc şi eu tot aşa, cu fruntea într-un gard?…

Ekaterina Alexeevna îl privi atentă printre gene şi se aşeză lângă el.

— Haide, Leonid, dă-i drumul.

Şi Andreev îi povesti soţiei că fusese la K.G.B.[54]. Sosise, pe numele lui, din Germania Occidentală, o carte groasă, din partea unui expeditor cu desăvârşire necunoscut. În scoarţele puţin dezlipite ale volumului fusese găsit un cod cifrat, adresa unui loc de întâlnire şi o scrisoare prin care era anunţat că „potrivit înţelegerii, reprezentantul nostru vă va aduce cei cincisprezece mii de dolari, în schimbul informaţiei promise de dumneavoastră”.

Anchetatorul cercetase volumul, documentele „acuzatoare” şi spusese:

— Liniştiţi-vă şi aveţi încredere în experienţa mea. Cei care pot plăti asemenea sume pentru o informaţie, ştiu să ascundă mai bine mesajele cifrate. În consecinţă, nu poate fi vorba de altceva decât de o provocare. Dumneavoastră sunteţi acela care aţi mai apelat la noi cu prilejul recentei vizite a unui arheolog din Ankara, un anume Deragazi?

— Da. Ce probă de ticălos!…

— Se vede că ăsta e numai începutul. Atenţie, să nu vă pomeniţi cu cevaşi mai şi! Noi, desigur, ne vom strădui să vă ocrotim, în cazul în care ne veţi da permisiunea să controlăm tot ce vine pe numele dumneavoastră. Dar s-ar putea să ne şi scape ceva, inofensiv la prima vedere.

— Ce înţelegeţi dumneavoastră prin „şi mai şi”?

— De pildă, o carte sau o scrisoare care să conţină otravă sau microbii vreunei boli molipsitoare, sau un manuscris în aşa fel rânduit, încât să vă înţepaţi când îi desfaceţi foile. Probe de pietre sau cristale în care este introdusă o puternică substanţă radioactivă, sau o otravă care se volatilizează în contact cu aerul… Dar câte nu poate născoci o minte diavolească, şi mintea lor e pe drept cuvânt diavolească, vă rog să mă credeţi! De aceea vă recomand să fiţi foarte prudent! Să n-aveţi încredere nici dacă primiţi ceva de la vechii dumneavoastră colegi, adresele lor pot fi folosite de către provocatori fără nicio dificultate.

— Înţeleg şi vă mulţumesc foarte mult… Dar… mai este un om care de asemenea trebuie prevenit…

— Vă referiţi la doctorul Ghirin? Nu trebuie să fie prevenit, ci bătut! Cu acea experienţă prostească a lui l-a speriat pe Deragazi şi ne-a lipsit de posibilitatea de a-l demasca.

— Poate că altfel Deragazi nici nu v-ar fi oferit această posibilitate?

— Nu vă contrazic, s-ar putea să aveţi dreptate. Dar Ghirin al dumneavoastră ce-a obţinut? Nimic! Câte parale credeţi că face declaraţia filosofică pe care a stors-o de la arheolog? Fiecare n-are decât să gândească aşa cum îi place. Şi s-a întâmplat aşa, fiindcă metodele noastre sunt privite cu neîncredere!

— Totuşi, cum rămâne cu Ghirin?

— N-aveţi nicio grijă! Doctorul dumneavoastră, atât de sigur de persoana sa, a spus că nu se teme de nimic, pentru că, chipurile, i-a poruncit individului să uite de el! E caraghios să credem că Deragazi îl va asculta!

Când îşi luară rămas bun, anchetatorul îi aminti lui Andreev că ei aşteaptă cu nerăbdare din partea lui şi a lui Ivernev comunicări cu privire la acele date pe care le conţin materialele lui Ivernev-senior, date care au stârnit interesul bandei lui Deragazi.

După ce-i împărtăşi totul soţiei, Andreev o luă iar de la început:

— Îţi dai seama ce porcărie! Cincisprezece mii! Ce scârnăvie! Şi suma a ales-o mai rotunjoară, pentru ca totul să pară mai plauzibil: adicătele s-a prins bătrânul idiot, n-a putut rezista… Abia acum înţeleg cum trebuie să se fi simţit oamenii ponegriţi pe nedrept.

— Ba nu, nu înţelegi, îl contrazise soţia. Nu s-a făcut decât o încercare neizbutită de a ţi se pune ceva în cârcă. Domnilor de acolo li se pare că la noi mai există maniaci, care îşi închipuie că e destul să-i dai drumul peste graniţă oricărui savant sovietic, ca acesta, de cum coboară din tren sau de pe vapor, să alerge la serviciul de informaţii al englezilor sau al americanilor şi să spună: Iată-mă, daţi-mi atâtea lire!

Profesorul pufni de indignare, întocmai ca Rita, dădu din mână a lehamite şi apoi, încet-încet, începu să-şi mai vină în fire. Un păhărel de coniac şi o ţigară îi redară liniştea. Câteva minute încă şi Andreev cânta cu glas tare o romanţă ţigănească.

Deodată îşi curmă cântecul şi căzu pe gânduri.

„Am să scotocesc din nou peste tot! Am să mă duc la Leningrad la buna mea prietenă, Evghenia Sergheevna, ca să-mi

arate arhiva personală a lui Maximilian Feodorovici. Cred totuşi că sunt mai puţin greu de cap decât Mstislav…”

*CAPITOLUL 4 Milostivirea zeilor*

Soarele revărsa asupra oraşului risipă de raze. Moscoviţii, în nesfârşit şuvoi, se îndreptau spre locurile de agrement din împrejurimi. Nici Sima cu Ghirin n-au rămas de căruţă. Serghei plecase, pentru sfârşitul lui iunie şi întreg iulie, la nişte lucrări de construcţie. Înainte de a pleca îi încredinţase iubitului său dascăl comoara lui nepreţuită, motocicleta. La banii obţinuţi din vânzarea frigiderului câştigat la loterie, adăugase economiile surorii sale şi o sumă oferită de Ghirin şi-şi cumpărase această mult visată motocicletă.

Ghirin, care fusese motociclist în tinereţe, îşi aminti de trecut. Este adevărat că circulaţia din zilele noastre nu-ţi permite excese de bravură, dar îţi dă posibilitatea să te deplasezi repede la locuri de scăldat, unde nu dai peste îngrămădeala obişnuită de trupuri dornice de soare şi apă.

Ei se duceau de preferinţă la un cot al râului Moscova, unde apa era acumulată de un mic zăgaz, şi datorită faptului că şoseaua nu trecea prin apropiere, mai întotdeauna locul era pustiu. Ghirin o apuca pe poteca ştiută, făcând adevărate acrobaţii printre buturugile albăstrii ale brazilor, apoi cobora pe o pantă nisipoasă direct spre o poiană, toată numai flori galbene, îngrădită de un răchitiş des. Sima se întindea de obicei pe un ponton vechi, împins, nu se ştie de ce, până departe în râu şi se cufunda în gânduri, urmărind nuferii albi uşor legănaţi de curentul apei. Strânsă între maluri abrupte, oglindind cerul metalic, dogoritor, apa cu răsfrângerile ei plumburii părea din ce în ce mai întunecată, mai tainică şi mai de nepătruns spre adânc.

Ghirin se aşeza la celălalt capăt al pontonului, aproape de parii vechi înfipţi sub mal, muindu-şi picioarele în apa răcoroasă şi curată. Sima, arsă de soare, într-un costum de baie violet, cu o mutră cercetătoare, savantă, pescuia cu îndemânare lujerele verzi şi groase ale florilor. Încercând o ciudată nelinişte în suflet, Ghirin nu-şi putea lua ochii de la ea. O iubire mare implică întotdeauna un profund sentiment de răspundere şi grijă, de ocrotire şi teamă, pentru cea mai scumpă fiinţă pe care o ai pe lume. Doreşti cu toată făptura să-i rostuieşti, să-i uşurezi viaţa.

Ascundeau motocicleta şi hainele în tufişuri şi o hau înot pe firul apei; râzând în hohote, se lăsau să alunece cu burta pe pietrele îmbrăcate în muşchi, care propteau marginea desfundată a micului stăvilar. Mai jos apa se făcea foarte mică: abia le ajungea până la brâu. Sima şi Ghirin reuşeau totuşi să înoate de-a lungul curentului în „şir indian” cu capul în apă, ridicându-l doar din când în când, ca să tragă aer. Apoi, uzi şi puţin înfriguraţi, o luau pe poteca umedă a malului, se zbenguiau ca nişte ştrengari prin băltoacele călduţe şi străvezii. Lutul depus pe fund, gros ca smântâna, se strecura plăcut printre degetele picioarelor desculţe, iar vântul uscat, străbătut de soare, le zbicea repede pielea cu suflarea lui caldă, mângâietoare.

În dimineaţa aceea, pe la mijlocul lui august, ziua începu senină, dar după ora douăsprezece se produse o bruscă schimbare.

Nori grei se târau dinspre sud-vest, şi cei doi înotători nu se mai putură bucura de soare. Ghirin găsi un adăpost sub râpă, adună nişte vreascuri şi aprinse un mic foc.

— Mă tem că s-a terminat cu vremea frumoasă, spuse el amărât… Se termină şi concediul dumitale…

— Până atunci mai e încă mult de tot, spuse Sima. Mă întreb dacă face să-mi consum tot concediul acum. Mai cu seamă că n-ai să mai fii cu mine.

— Da. Plec în curând în India.

— Mi-ai mai pomenit într-o zi de asta. Sincer vorbind, te invidiez. Odată şi odată am să ajung şi eu în ţara asta extraordinară. Corespondez cu nişte profesoare de gimnastică indiene. După părerea lor, gimnastica noastră artistică are multe elemente de dans care le-ar interesa, îndeosebi pentru a le aplica în şcoala indiană.

— Păi atunci de ce n-ai pleca acolo chiar acum?

— Asta nu-i este dat unui muritor de rând ca mine, care n-a fost invitat de vreo organizaţie şi n-are bani pentru un voiaj turistic; unde mai pui că la noi un asemenea voiaj costă deocamdată exagerat de scump…

— Sima, de ce n-ai veni cu mine? în ce mă priveşte, toate cheltuielile mele sunt suportate de un institut indian… Să ştii că nu glumesc de fel, adăugă el ca răspuns la privirea

neîncrezătoare şi ironică a fetei. Ştii doar că nu sunt prea spiritual de felul meu şi acum e vorba de tot ce? Poate fi mai important pentru viaţa mea…

— Nu înţeleg…

— Având în vedere faptul că şi mie, ca şi lui d'Artagnan, râu mi-au fost hărăzite grade mari, nu poţi veni cu mine decât într-o singură calitate, cea de soţie!

Sima tresări, făcu un pas înapoi şi oftă scurt. În ochii ei larg deschişi, Ghirin citi spaimă, bucurie, şi încă ceva care aducea a ciudă sau a dezamăgire.

— Te-a tulburat propunerea mea, se grăbi el să spună, dar toate mergeau în direcţia asta, şi eu…

Sima se apropie de el cu una din mişcările ei insesizabile şi îi puse vârful degetelor pe buze.

Începu să vorbească cu ochii în pământ. Obrajii îi ardeau ca focul.

— Vezi dumneata, poate că eu nu sunt aşa… cum ţi se pare. Poate nu sunt o fată serioasă.

— Ce sunt enormităţile astea pe care le spui! strigă indignat Ghirin.

— O, nu! Uite că nu ştii. Când îmi vorbeşti, cuvintele dumitale îmi dau, în prima clipă, o bucurie imensă, iar în cea următoare simt o amărăciune. De ce?

— Cum vine asta?

— Hai, caută să mă înţelegi!

— Aha, am înţeles. Ghirin izbucni în râs încercând un sentiment de nespusă uşurare, apoi se aplecă şi o luă în braţe. Continuând să râdă, o săltă brusc în aer, apoi o prinse şi o strânse la piept cu putere.

Sima îl îmbrăţişă pe după gât. Şi, ca atunci, în Parcul Inikitin, se încordă ca o strună în braţele lui, sărutându-l. Trecu multă vreme până ce el o lăsă din braţe.

— E bine, acum totul e bine! exclamă ea, lipindu-se strâns de el.

Ghirin o ridică din nou în braţe ca să nu-şi mai desprindă privirea de ochii ei imenşi şi nesfârşit de adânci, ca acele faimoase vâltori fatale, la care visează de când lumea orice voinic.

— Vezi acum că nu sunt decât o proastă, vezi, şoptea ea strângându-şi pleoapele. Ar fi trebuit să-mi dau seama încă atunci în parc, când colo, n-am priceput nimic, nici după ce am asistat la lupta aceea cu Deragazi. Ţi-era teamă de… puterea dumitale de sugestie, aşa-i? Am dreptate? Aşa-i, oare, Ivan, dragul meu? Mi-eşti drag, tare drag, repetă ea ascultându-şi propriile cuvinte.:

— Aşa a fost! răspunse Ghirin, îngropându-şi faţa în părul ei ciufulit şi o sărută din nou cu atâta pasiune, încât trupul Simei căpătă iar duritatea sculpturii lui Konenkov.

Câteva picături de ploaie îi căzură pe obraz.

— O pornim! Ghirin făcu un pas spre motocicletă. Altfel bidiviul nostru n-o să ne mai poată scoate din lutul ăsta desfundat… şi deocamdată e cald. Ne facem ciuciulete?!

— Ne facem! consimţi cu entuziasm Sima, dându-şi capul pe spate, ca să-şi înlăture de pe obraz şuviţele negre răvăşite de vânt.

, Abia apucară să iasă la şosea, şi deasupra lor apărură nori negri. Ghirin goni, luându-se la întrecere cu vântul, atâta timp cât şoseaua rămase uscată; nu izbutiră totuşi să scape de ploaie. Chiar la intrarea în Moscova o aversă zgomotoasă, furibundă şi caldă se prăvăli asupra lor udându-i până la piele. Oricât îşi strângea pleoapele ca să poată desluşi drumul prin perdeaua deasă a ploii, Ghirin fu nevoit să cotească spre marginea şoselei şi să încetinească viteza, iar Sima, udă leoarcă, cu obrazul lipit de spinarea lui, cânta veselă, parcă în ciuda intemperiei:

Pe timp rece sau călduţ Satul acela nou-nouţ Din ce pricini nu se ştie Trăia, fără veselie. Dar într-o duminică Iat-o fată frumuşică Nu se ştie când şi cum Se ivi cu apa-n drum Scăldând, iaca dintr-o dată Ziua-n veselie toată.

Biciuirea ploii, stropii care ţâşneau de sub roţi ofereau textului un acompaniament firesc.

Plescăind se varsă apa Râcle înveselită fata. Iar voinicul vrând, nevrând Simte inima-i bătând.

Ghirin traversă cu prudenţă o încrucişare de străzi, apoi ieşi pe Podul Borodino.

— Să mergem de-a dreptul la mine, să ne uscăm şi să bem ceaiul acela verde miraculos!

— Ştii bine că nu pot să rezist dacă mă ispiteşti cu liu-ceai.

… Sima aţipise pe canapea, înfofolită într-o pijama a lui Ghirin. Acesta intră în cameră, aducând ceainicul. Cu Sima ghemuită pe canapea, odaia lui era acum cu totul alta. Fata asta avea darul de a crea în jurul ei o anumită ambianţă, de a răspândi un farmec cu totul deosebit. Un râuşor neînsemnat căpăta pentru Ghirin măreţia unui fluviu plin de taine, însorit şi prietenos, când pe mal, alături de el, se afla Sima.

În picioare, lângă masă, cu ceainicul în mână, Ghirin se gândea privind-o: „Aspiraţiile omului spre tot ce e tainic şi enigmatic, proprii tuturor romanticilor, fie că e vorba de un loc, de o locuinţă şi mai cu seamă de un om, sunt generate de sentimentul de aşteptare a ceva profund, extraordinar, veşnic nou. Dacă după prima impresie se dezvăluie un suflet lipsit de adâncime, plat ca o farfurie, se produce o reacţie instantanee numită decepţie, adică o frânare stabilă, de o intensitate egală cu intensitatea aşteptării. Sima însă este veşnic învăluită de ceva nou, de ceva adânc, plin de sens. Sentimentele acestea izvorăsc oare din deosebita ei putere de stăpânire sau nu sunt decât mirajul creat de ochii mei de îndrăgostit? Abia acum îmi explic de ce vechii slavi credeau în existenţa unor încântătoare zâne ale pădurilor şi câmpiilor numite „fecioarele vieţii”, rusalcele de mai târziu care aveau puterea să transmită omului bucuria şi forţa vie a naturii.

Privirea întrebătoare a fetei îi rupse firul cugetărilor.

— Mă gândeam la bucurie şi forţă, o lămuri el, care sunt considerate drept un dar deosebit pe care ţi-l hărăzeşte soarta, ca o milostivire a zeilor. Or, tocmai astea constituie fondul unui suflet de om sănătos, se zămislesc în însuşi omul şi, în consecinţă, el este cel care şi le dăruieşte sieşi.

— Dar cum le poţi realiza?

— Nu e vorba de a putea cu tot dinadinsul. Condiţia este ca omul să fie în stare de uriaşe elanuri sufleteşti. Şi poate nu depinde nici de asta, ci de un anume concurs de împrejurări care să dezlănţuie brusc forţe psihice până atunci zăgăzuite.

— Tu ai trecut prin asemenea clipe?

— Da.

— Şi ce ai simţit?

— În astfel de clipe ţi se pare că eşti la hotarul unui ţărm necunoscut, de parcă ai fi păşit dincolo de linia vieţii obişnuite, cunoscute. Toate forţele fizice şi sufleteşti sunt încordate la maximum şi îndreptate spre un singur ţel, tot restul rămânând estompat, în afară, şi totuşi, perceput cu o extremă acuitate şi fineţe. Eşti indiferent faţă de toate, exceptând acest ţel unic. Sau, mai bine zis, nu indiferent, ci cuprins de un fel de cutezanţă miraculoasă în faţa unei forţe a vieţii, care-l încătuşează pe om, determinându-i acţiunile.

Te simţi din ce în ce mai ireal, imponderabil parcă şi, în sfârşit, ai sentimentul că moartea-i pe-aproape. Un tărâm fermecat, ori moartea. Un singur pas te desparte de acel tărâm fermecat sau de moarte şi nu mai ştii dacă nu cumva e vorba de unul şi acelaşi lucru. Ţi se paie că în oricare din clipele următoare ai putea să mori, dar gândul ăsta nu te înfricoşează de fel, ci, dimpotrivă, parcă te îmbie.

Multora li s-o părea stranie o astfel de senzaţie, dar dacă şi-or aminti de prima lor iubire, de clipele ei de început, de primele senzaţii ameţitoare ale celor dintâi atingeri nevinovate de îndrăgostiţi…

— Şi nu numai în iubire! exclamă Sima. Când ţi se întâmplă ceva extraordinar de plăcut, ţi se pare că ai putea muri pe loc. Şi chiar aşa de-ar fi, nu te-nspăimânţi de fel!

— Aha, o ştii, aşadar, şi tu! Sentimentul acesta al apropierii morţii apare în clipele de maxim elan sufletesc. Subconştientul nostru ne vesteşte că am atins o limită, şi struna prea întinsă a vieţii e gata-gata să plesnească. E interesant că teama de moarte dispare cu desăvârşire. În loc de teamă, te cuprinde un sentiment de comuniune cu întregul univers, te simţi pur şi clarvăzător. Ai citit minunata carte a geologului austriac Tihi Cho Oyu, milostivirea zeilor P

— Nu, şi, după tonul tău, văd că, necitind-o, am pierdut mult.

— Mult. Tihi a scris o poveste adevărată despre ascensiunea lui cu prilejul unei expediţii, cu oameni puţini şi echipament foarte uşor, pe unul dintre giganţii Himalaiei, Cho Oyu (Zeiţa peruzelei), înalt de opt mii două sute de metri. Curajoşii austrieci şi cei câţiva localnici din neamul Şerpa[55] care-i însoţeau, au atins într-adevăr această culme, dar numai dintr-o pornire disperată şi o imensă încordare a voinţei. Tihi îşi dădea

seama de tot riscul expediţiei, şi faptul că a încheiat-o cu o victorie l-a interpretat drept un dar al artei, o „milostivire a zeilor”. Dar iată ce scrie el despre ziua când au atins culmea.

Ghirin luă imediat de pe poliţă o carte micuţă pe care era desenat un şerpa alpinist pe fondul unor culmi înzăpezite şi începu a citi:

— „Celelalte vârfuri coborau tot mai jos, tot mai larg se deschidea cerul albastru-intens al Tibetului… Am ajuns la. «zona morţii», altitudine de opt mii de metri. Această denumire n-a fost născocită de jurnaliştii dornici de senzaţional, ei de medicii care au stabilit că dacă la această altitudine în organismul omului nu se produce schimbul de oxigen, poate stagna metabolismul şi, în consecinţă, survine moartea. Acest proces este ireversibil…”

Înaintau fără oxigen, observă Ghirin, ridicându-şi ochii de pe carte. Simei nu-i scăpă strălucirea neobişnuită a privirii sale, care-i trăda emoţia. „Oricât ne-ar fi fost de greu să facem fiecare pas, acolo sus, oricât ne-am fi sufocat, simţeam că trecem prin cea mai extraordinară şi mai minunată aventură. Poate că pricina acestui simţământ să se fi datorat apropierii pur fizice de cer, conştiinţei că am atins graniţele ce ne despărţeau de lumea noastră. Probabil insuficienţa oxigenului a făcut ca circumvoluţiunile noastre cerebrale să funcţioneze altfel…

Mă simţeam în acelaşi timp şi un zeu, şi un neînsemnat fir de praf. Cerul, gheaţa, stâncile şi eu, deveniserăm un tot indivizibil. Mi se părea că păşisem dincolo de limitele lumii reale şi că am atins o lume condusă după alte legi. Îmi amintesc de cuvintele lui William Blake: «Dacă s-ar deschide porţile perceperii absolute, omului i s-ar părea totul

— Aşa cum este, infinit». Aici porţile acestea se deschiseseră larg, şi mă simţeam copleşit de o fericire de nedescris, supranaturală. Nu se schimbase nimic în urma faptului că atunci când puteam raţiona normal, ajungeam la convingerea că trebuie să mor în aceeaşi zi. Urcasem târziu, ştiam sigur că nu ne vom putea întoarce în tabără, şi că vom muri îngheţaţi. Gândul acesta nu-mi tulbura de fel buna dispoziţie. Nu conţinea nimic ameninţător, nici eroic, şi nu-mi dădea ghes să mă grăbesc. Bucuria viitorului nostru succes

— Eu fiind acum convins că vom atinge culmea, nu mai juca niciun rol. Culmea aceea, ca atare, avea absolut aceeaşi valoare ca tot ce ne înconjura, inclusiv persoana aceea nu era decât o părticică a întregului.

În pofida convingerii că ziua aceea se va încheia cu moartea noastră, nu mai încercam nicio răspundere faţă de viaţa prietenilor mei din echipă. Noţiunile căpătară un nou înţeles; nu făcuseră loc nepăsării, ci unei schimbări a valorilor…

Deodată ascensiunea se curmă («mergeau fără odihnă de opt ore!» observă entuziasmat Ghirin), şi deasupra noastră nu se vedea decât o nesfârşită boltă, aidoma unui uriaş clopot albastru care cobora asupra noastră, învăluindu-ne. Cucerirea unei culmi constituie desigur o mare bucurie, dar apropierea de cer îţi dă un mai mare sentiment de maiestate. Puţini oameni înaintea noastră au fost atât de aproape de el…” Fără niciun fel de maşini, doar pe jos! Spuse Ghirin, şi, închizând cartea, i-o întinse Simei. Ţi-am citit un pasaj mai mare, pentru că Tihi redă aici cu multă precizie acea stare de maximă încordare a tuturor forţelor fizice şi spirituale, ca şi incomensurabila bucurie în pragul morţii.

— Nu înţeleg de ce se întâmpla aşa, rosti îngândurată Sima.

— Nici eu nu ştiu. O explicaţie convingătoare nu există. Cu toate acestea, din punctul de vedere al psihofiziologiei, baza fenomenului este explicabilă. Omul, ca organism, este o maşină biologică în aşa fel calculată încât să poată fi din timp în timp supusă unei uriaşe încordări din partea tuturor forţelor sale. Pe asta se bazează şi psihicul, şi de aceea asemenea clipe se îmbină cu un simţământ de bucurie care nu poate fi asemuit cu nimic. Este inevitabil ca ele să fie rare, pentru că nu pot fi prelungite, dar şi împrejurările care le provoacă sunt întotdeauna excepţionale, şi în multe cazuri se încheie cu moartea. Îţi aminteşti de minunata povestire a lui Wells Poarta verde, nu ţi-e îngăduit să-i treci prea des pragul, pentru că s-ar putea să nu te mai întorci!

Extrema încordare a tuturor forţelor a dus întotdeauna la realizări atât de remarcabile, indiferent în ce domeniu, încât erau socotite ca o milostivire trimisă de zei, din sfere superioare. În realitate aceste daruri au fost un drept dobândit de omul care a ştiut să se dăruiască pe sine pe de-a-ntregul

unui lucru. Nu este, oare, minunat ca un lucru realizat de om să pară divin; şi forţele ascunse într-însul, atât de mari încât să fie socotite drept un dar al zeilor?

— Mi se pare că în cursul bătăliilor treci prin astfel de momente când nu mai simţi frică nici pentru tine, nici pentru tovarăşii tăi de luptă, ci numai extazul bătăliei, spuse emoţionată Sima.

— Bineînţeles! Oare ascensiunea pe Cho Oyu nu a fost tot o bătălie? Mai adaug că nu dispare numai frica de moarte, ci şi senzaţia de durere. Vestiţii massai din Africa de Răsărit, „viteji între viteji”, care vânează lei, voinici înarmaţi numai cu un scut şi o lance, sunt cuprinşi la un moment dat de un asemenea extaz războinic, încât nici nu-şi simt rănile. Totuşi, ghearele şi dinţii leului îi rănesc grav. Se întâmplă adeseori ca vânătorii europeni să le coasă rănile pe loc, iar băştinaşii, cu trupurile împietrite, aflaţi încă în transa bătăliei, nici să nu bage de seamă că sunt operaţi. Extraordinar este faptul că în timpul unor astfel de stări psihice, vindecarea se produce şi ea foarte rapid. Abia acum începem să apreciem importanţa influenţei psihice asupra proceselor de vindecare şi în general asupra rezistenţei organismului la boli, ceea ce nu prea demult era socotit drept o prostie, în timp ce în Birmania, de exemplu, până şi elefanţilor li se aplică psihoterapia.

— Nu cumva să le spui una ca asta colegilor tăi, au să te facă cu ou şi cu oţet.

— Au să mă facă!

— Mie însă poţi să-mi spui, sunt convinsă că ai dreptate, cu toate că nu sunt competentă în ştiinţa asta complicată.

— Cunoscătorii vieţii elefanţilor afirmă că în privinţa caracterului, a schimbărilor ce survin cu vârsta, ca şi a reacţiilor lui faţă de boală, animalul acesta seamănă foarte mult cu omul, fiind poate ceva mai curajos în unele împrejurări şi mai slab în altele. Se întâmplă ca un elefant să se îmbolnăvească de o boală necunoscută, care să nu cedeze la metodele de tratament obişnuite, dar care nici să nu necesite o operaţie. Soseşte o zi când elefantul, ostenit de a mai lupta cu boala, oftează din greu, trage un geamăt şi se culcă la pământ. Dacă nu e imediat ridicat în picioare, nu se va mai ridica niciodată. Atunci medicii elefanţilor din Birmania se hotărăsc să recurgă la metoda

extremă: chiuind din răsputeri, aruncă în ochii animalului nişte piper grozav de iute. Usturimea insuportabilă îl înfurie, animalul se ridică şi… se face bine.

Sima nu putu rezista şi izbucni în râs.

— Mi te-am închipuit, mărturisi ea pe un ton de vinovăţie, cum te apropii de un bolnav şi după ce-l examinezi, îi arunci nişte piper în ochi. Grozav!

— Piper poate nu, mormăi el, dar nici omul nu e elefant, se pot găsi alte metode.

— De pildă, un revolver şi nişte înjurături înfiorătoare! îşi îngustă Sima ochii.

Ghirin îi aruncă o privire pătrunzătoare:

— Lasă figurile astea, Sima. Spune-mi mai bine ce ai pe suflet, ce te apasă?

— Nimic, absolut nimic… dar… eu nu plec cu dumneata, şi, la drept vorbind, ce nevoie ai avea de mine?

— Cum poţi glumi astfel! se indignă el.

— Nu glumesc de loc. Oare tu… dumneata nu-ţi dai seama de asta? Ai avut de la viaţă tot, eşti copleşit de munca dumitale până peste cap, ce-ţi mai trebuie?

Ghirin încremeni nedumerit ca un cal brusc oprit din săritură, apoi scutură din cap ca şi când ar fi vrut să înlăture un gând.

— Multe şi în primul rând, tu îmi trebuieşti! Ultimul cuvânt răsunase tăios, ca o izbitură a cărei violenţă Sima o resimţi fiziceşte. Greşeşti dacă îţi închipui că sunt acelaşi Vanea Ghirin care gonea într-o barcă cu vâsle pe Neva. Nu mai sunt nici acela care îşi făcea conştiincios practica într-un spital din nord. Şi nici acela care conducea un spital ca chirurg-şef, şi nici acela care a venit la Moscova acum doi ani. Pe toţi ne schimbă, ne cioplesc din nou timpul şi experienţa, lăsându-ne numai ceea ce avem la bază, şi, în plus, eforturile pe care suntem în stare să le depunem şi din care rezultă sau decădere, sau perfecţionare. Şi acest nou Ivan Ghirin are nevoie, ca de aer, de Serafima Iurievna Metalina, aşa cum este ea acum, în clipa asta.

— Dar pentru tine ştiinţa e mai presus de orice!

— Acela care pune ştiinţa mai presus de orice, e un posedat fanatic, ceea ce eu nu am fost şi nu voi fi niciodată! Dar nu vreau să te conving că numai tu eşti raţiunea mea ele a fi. Nu, oricât te-aş iubi, mai am nevoie de multe în afară de tine, cum

ai şi tu, în afară de mine. Ce altceva ar fi decât un univers cât o cameră? Şi tot ce s-ar afla în această cameră, ar lua proporţii exagerate în chip monstruos, ca într-un coşmar! Aşa-i?

— Da! şopti Sima, apropiindu-şi, din nou ochii ei primejdioşi de obrazul lui Ghirin. De data aceasta, lumina pe care o proiecta asupra trecutului, a prezentului şi a viitorului aparţinea Simei. Şi niciodată Ghirin nu încercase o bucurie atât de luminoasă şi nu întâlnise o atât de deplină concordanţă de sentimente cu cineva.

În sfârşit, fata se eliberă din îmbrăţişare, sări în picioare şi-i porunci lui Ghirin să admire tabloul cu elefantul. Când el întoarse capul, Sima se şi schimbase şi privindu-se în geamul întredeschis ca într-o oglindă, îşi netezea rochia care se uscase.

— Păi cum rămâne cu fierul de călcat?

— N-am nevoie de el! E timpul să plec, le-am promis fetelor mele că azi mă ocup de ele.

— Dar, mai târziu, seara, ne vedem?

— Aş vrea să rămân puţin singură! Şi nu trebuie să mă priveşti aşa… de scrutător, Ivan, bunul meu… şopti Sima, roşindu-se până-n albul ochilor. Asta nu înseamnă nimic altceva decât că, pur şi simplu, vreau să rămân puţin singură.

Ridicându-se pe vârfuri şi întinzându-şi gâtul, îl sărută apăsat pe buze.

Ghirin îl găsi pe profesorul Andreev aplecat asupra unui maldăr de prospecte, cu o ţigară fumegândă între dinţi, fenomen extraordinar.

— Fii mărinimos şi iartă-mă că te-am stingherit, dar Mstislav se adresează direct luminăţiei-dumitale!

Cei care-l cunoşteau bine pe Andreev se lămureau îndată după verbul lui pompos că profesorul e în preajma unor evenimente importante.

— Iată, citeşte, mi-a fost adusă azi-dimineaţă de la Ministerul de Externe. Andreev îi înmână un imprimat mare, albăstrui.

„Rog stăruitor controlaţi materialele tatii menţionarea noului mineral cristale transparente cenuşii stop întrebaţi Ghirin dacă se cunoaşte influenţa asupra creierului a radiaţiilor toxice ale gazelor incluse în cristale minerale provocând pierderea memoriei stop Elucidaţi urgent Sugorin descrierea pietrelor

furate primăvara trecută Muzeu mineralogic stop Telegrafiaţi New Delhi ambasada stop Ivernev.”

Profesorul îl urmărea cu atenţie pe Ghirin, sperând că va citi ceva pe faţa lui. Neconstatând niciun fel de reacţie, oftă nemulţumit.

— Toate astea nu-ţi sugerează nimic? exclamă întrebător, cu o nuanţă de dispreţ geologul.

— Nimic. Leonid Kirillovici! Mărturisi Ghirin. Desigur că am să mă mai gândesc, am să mă sfătuiesc cu nişte cunoscători în materie, biofizicieni, biochimişti, dar mă tem că…

— Te-am supraestimat!

— Dar dumneata n-ai nicio idee?

— Păi nu vezi că e vorba de ceva cu totul nou?

— De ce nu vrei să admiţi că poate exista ceva cu totul nou şi necunoscut şi în domeniul nostru? O altă specialitate decât a dumitale ar trebui neapărat să fie mai înţeleaptă? E o concepţie cam studenţească, te rog să mă ierţi.

— N-am vrut să spun nimic, mormăi împăciuitor Andreev, slavă domnului, te cunosc de atâta amar de vreme. Admiratorii dumitale mi-au împuiat capul că eşti atotştiutor. Aşadar, ai să încerci să lămureşti lucrurile? Dar cât mai repede cu putinţă.

— Sigur! Totuşi, am nevoie de două-trei zile.

— Perfect. Azi plec la Leningrad să citesc acele însemnări şi totodată să aflu de la mama lui Mstislav unde se află Sugorin, ca apoi să iau legătura cu el. Şi eu am nevoie de cel puţin trei zile. Rămâi să cinezi cu noi?

— Nu, nu pot.

— Fă cum crezi. Eu însă trebuie să ajung pe la şapte la Şeremetievo.

Peste câteva ceasuri, Andreev stătea liniştit de vorbă cu mama lui Ivernev.

— Mi se pare că suntem cam de o seamă, Leonid Kirillovici?

— Dacă eşti născută în nouă sute doi.

— Atunci dumneata eşti un pic mai în vârstă; eu sunt din nouă sute cinci. Dar oricum, nu-i o diferenţă prea mare. Ai înţeles deci că n-am cum să ştiu ce s-a petrecut în treisprezece-cincisprezece. Va trebui să cauţi singur. Instalează-te în camera lui Mstislav. Eu n-am să te pot ajuta decât la partea tehnică, la descifrarea scrisului lui Maximilian Feodorovici. E rău desigur să

fii nevasta a doua intrând târziu în viaţa unui bărbat, Maximilian Feodorovici s-a însurat cu mine în douăzeci şi opt, când eu nu aveam decât douăzeci şi trei de ani, iar el împlinise patruzeci şi patru. Prima lui soţie a murit în douăzeci şi cinci…

— De ce ai spus că e rău, nu înţeleg?

— Pentru că nu străbaţi împreună cu bărbatul tău drumul până la sfârşit şi rămâi doar un străjer însingurat al memoriei lui.

— Dar feciorul?

— El va ajunge probabil să-l înţeleagă pe tatăl lui după ce eu nu voi mai fi. Vorbesc de acel sentiment mare şi adânc, de acel sentiment care are o înrâurire asupra întregii vieţi; nu vreau nicidecum să-i reproşez lui Mstislav lipsa de respect, ca fiu.

— M-m-m…

— Abia în urma întrebărilor dumitale mi-am dat seama ce lungă perioadă de viaţă a petrecut-o bărbatul meu înainte de mine şi fără mine. Nu ştiu nimic despre el, nu mă refer la întâmplările prin care a trecut, astea toate mi le-a povestit, dar nu-i cunosc sufletul. Aş fi putut, cred, să intuiesc ce anume căutaţi, dar constat că nu sunt în stare, nu simt unde ar putea fi tăinuit, în ce cuvinte anume.

— Nu-i nimic, nu se poate să nu-i dăm de rost când ne-om pune pe treabă amândoi, spuse cu convingere Andreev, lăsându-se în fotoliul din faţa bătrânei mese de scris care îi aparţinuse cândva lui Ivernev-tatăl şi pe care astăzi se îngrămădeau rezultatele cercetărilor lui Ivernev-fiul.

Abia a doua zi, Evghenia Sergheevna îi atrase atenţia lui Andreev asupra unei fraze subliniate apăsat şi energic, din carnetul de însemnări al geologului, din 1916: „Să nu uit să vorbesc cu D. U. În privinţa pietrelor mele cenuşii, pentru Anert”. Sărind peste următoarele două pagini pline de cifre, socoteli, calculele cheltuielilor apropiatei sale nunţi, jos de tot dădură peste o frază aproape indescifrabilă: „Ieri am fost la Alexei Kozmici la locuinţa lui (strada Gogol 19), a vândut pietrele mele. Va fi supărat, dar nici eu n-aş mai putea acum…” Mai departe creionul alunecase pe marginea paginii şi textul se întrerupea.

— Iată acele pietre cenuşii care tăinuiesc, desigur, cheia celor întâmplate, spuse Andreev, aprinzându-şi o ţigară, ţigară care nu-i mai făcea plăcere. Trebuie să cercetăm mai departe.

Mai departe însă, deşi răsfoiră amândoi pagină cu pagină carnetul care se păstrase în bună stare şi scrisul era citeţ, nu mai descoperiră nimic şi firul conducător care abia mijise se pierdu.

*CAPITOLUL 5 Cristalul cenuşiu*

Uraganul zgâlţâia pereţii subţiri ai construcţiei tropicale. Ivernev, slab ca un copil, îşi reaminti de puternicele vânturi de pe Munţii Himalaia.! se perindau în minte succesiuni de imagini ale minunatului Kashmir, legănate, tremurătoare ca într-un miraj, ce dispăreau apoi, risipindu-se întocmai ca fumul pe pereţii încăperii tapisate cu o ţesătură deschisă. Una dintre privelişti, care, pesemne, i se întipărise trainic în minte, stăruia mai îndelung şi adeseori se repeta.

În munţi, la mare înălţime, dincolo de marginea pădurilor, era o vale uscată şi pietroasă, împresurată de nişte creste gigantice. De la această vale o lua pieziş o depresiune colosală cu pereţii abrupţi de forma unei pâlnii, adânc încrustată în stânca înzăpezită a acelui lanţ muntos. Chiar la gura ei se afla un cătun, cinci case numai şi un singur copăcel, ocrotit cu mare grijă. Ivernev privea de sus, de pe creasta muntelui, căsuţele din vale; nu păreau mai mari decât sfărâmăturile de stâncă, împrăştiate din belşug pe buza văii, în stânga. Sus, la o înălţime incomensurabilă, se învârtejea furtuna stârnind un nor strălucitor de pulbere de zăpadă care se prelingea în jos ca un văl aproape străveziu. Un soare strălucitor şi un cer albastru se oglindeau în limbile gigantice de zăpadă care coborau prin haosul negru al stâncilor dinţate până aproape de gura pâlniei laterale. Văile însă, atât spre dreapta, cât şi spre stânga, cât vedeai cu ochii, erau de un cenuşiu uniform, cum nu poate fi decât piatra omogenă izbucnită din măruntaiele pământului. Această vastitate de necuprins a mării de piatră, aproape înfricoşătoare cu giganticii ei pereţi de stâncă şi cu orbitoarele ei zăpezi azurii, înconjura nişte mizerabile locuinţe omeneşti atât de fragile, încât ţi se făcea milă de ele ca de nişte fiinţe vii, oropsite.

În aceste case însă, locuiau oameni mândri, puternici şi siguri de ei, zămisliţi parcă de aceşti munţi ameninţători. Când Ivernev, în starea lui de toropeală amestecată cu delir, se gândea la aceşti oameni, îl cuprindea o veselie febrilă şi un sentiment de nespusă fericire că ei trăiesc acolo şi că sunt aşa cum sunt…

Boala era pe punctul de a-l părăsi, dar, slăbit încă, mai trebuia să stea câteva zile la pat. Avusese o formă gravă de febră paratifoidă, pe care o contractase bând apă nefiartă dintr-un puţ de o vechime milenară. Cedase unei slăbiciuni de moment şi setei insuportabile care-l chinuise în ziua aceea.

Noii lui prieteni nu-l internaseră în spital, ci îi organizaseră o excelentă îngrijire la domiciliu, angajând două tinere şi teribil de severe surori medicale, întotdeauna însoţite de un „frate de caritate”, hazliu şi mucalit. Medicul lui Ivernev, gras, scund şi întotdeauna asudat, îl vizita pe geolog, zilnic. Sosea cu vechiul său automobil care scotea trâmbe de fum puturos şi pe care îl conducea cu o îndemânare demnă de un automobilist de curse.

Totul mergea bine, dar Ivernev era nervos, furios pe el şi pe soartă din pricina acestei boli stupide. Ar fi trebuit să ajungă de mult la Delhi, unde îl aşteptau telegrame şi scrisori de la Andreev şi Sugorin, şi probabil şi de la Ghirin. Poate că dezlegarea misterului în legătură cu tatăl său, cu persoanele cu inele şi cu coroana neagră, se afla acolo, în acele răspunsuri la telegrama lui, care pentru alţii nu prezentau niciun interes…

Şi ce oameni surprinzător de buni a avut în juru-i! Italienii, sculptorul indian Ramamurti şi minunata lui soţie îşi amânaseră plecarea la Delhi, până ce el se va fi însănătoşit. Cesare aştepta şi el, mort de nerăbdare, răspunsul din Rusia. Şi nu era, desigur, numai vorba de curiozitate, ci de speranţa că dacă s-ar lămuri într-un fel sau altul misterul coroanei negre, ar şti ce trebuie să facă mai departe, ar afla care pot fi urmările straniei îmbolnăviri a Leei. Recentul atac banditesc al acelor indivizi, tocmiţi anume spre a-l răpi, constituia o mărturie elocventă a faptului că umbra care apăruse în spatele italienilor la Capetown îi urmărea şi aici în acest mare oraş indian. Cuminte ar fi fost să plece eu toţi cât mai curând din ţara asta. Ei însă zăboveau. Poate că vinovată de aceasta era Sandra, care nutrea o profundă simpatie pentru geologul rus.

O dată, într-un acces de melancolie, consecinţă a oboselii şi totalei lipse de veşti privitoare la Tatia, maică-sa îi scria despre toate în afară de ceea ce era mai important pentru el, îi mărturisi Sandrei pricina tristeţii sale, iar Sandra găsi în spusele geologului rus puncte comune cu propria ei soartă. Nici ea nu mai primise de mult scrisori de la Andrea şi i se părea că acesta dispăruse fără urmă, întocmai ca Tatia. În compania celor două perechi fericite din preajma ei, Sandra se gândea mereu la Andrea şi dorul de viteazul ei cavaler o chinuia nespus.

Italianca îl luă, aşadar, pe Ivernev sub protecţia ei şi poate că însănătoşirea lui destul de rapidă i-o datora acestei fete, care îl vizita zilnic pe prietenul ei rus, ca să-l binedispună.

Astăzi Sandra îi aducea o telegramă de la Deliii, prin care i se anunţa sosirea doctorului Ghirin. Ca să n-o nelinişească pe mama lui, Ivernev nu-i scrisese nimic de boală, şi Ghirin îl invita la o întrevedere. Geologul îi dictă imediat Sandrei următoarea telegramă: „Zac bolnav Madras mare nevoie să te văd stop ia cu dumneata poşta ambasadă comand avion plătit stop” Era puţin probabil ca Madrasul să facă parte din planurile lui Ghirin, se pare că urma să viziteze numai oraşele Bombay şi Calcutta.

Ivernev se înşela însă, după conferinţa de Ia Delhi, Ghirin a fost adus tocmai la Madras.

Era prima zi când Ivernev putea să şadă pe pat şi acest eveniment coincidea cu sosirea lui Ghirin. Doctorul intră; părea şi mai masiv în costumul lui alb de o croială bogată, ţinând în mână o pălărie care-l stingherea vizibil; era însoţit de o tânără femeie nu prea înaltă, bronzată, cu ochii mari şi părul negru, care se adeveri a fi soţia lui.

Ghirin îşi apropie cu voluptate obrazul de ventilator.

Deşi purta o rochie strâmtă, Sima părea că nu se sinchiseşte de zăduf şi pielea ei netedă nu era de fel jilavă. Aceeaşi însuşire de a suporta bine căldura îl mirase pe Ivernev şi la Tillottama. De altfel, tânăra femeie avea ceva comun cu Tillottama, bineînţeles nu ca înfăţişare.

Cum era şi firesc, începură întrebările despre Moscova, despre rude şi prieteni, despre toate, întrebări ce par lipsite de interes pentru un străin, fiind însă atât de importante pentru compatrioţii care se întâlnesc departe de patrie, întocmai ca şi cuvintele obişnuite, în aparenţă, dar pline de un adânc substrat

lăuntric pe care le. Schimbă ei între ei nişte îndrăgostiţi. Deodată, Ivernev păru că-şi aminteşte de ceva şi tăcu, iar Ghirin, făcându-i semn din cap că l-a înţeles, scoase din buzunar un plic oficial. Geologul îl rupse nerăbdător şi începu să citească. Discret, Ghirin se ridică şi se îndreptă spre verandă împreună cu soţia lui.

— Iertaţi-mă! de ruşine şi slăbiciune, obrazul i se îmbrobonase de sudoare, Ivan Rodionovici şi… Serafima Iurievna. Aştept de atâta vreme veştile astea, că am uitat de regulile bunei-cuviinţe.

— Fleacuri. Cu atât mai mult cu cât scrisoarea conţine într-adevăr lucruri interesante. După ce-o citeşti, am să-ţi mai spun şi eu câte ceva… Ţi-am îndeplinit rugămintea, e drept, cu rezultate infime. Ghirin închise după el uşa subţire şi coborî împreună cu Sima cele câteva trepte de piatră care dădeau într-o grădină neînchipuit de mică.

— În partea asta e umbră şi adie briza mării. Prea e cald pe aici pentru de-alde noi, nordicii. Şi când te gândeşti că am suportat întotdeauna bine căldura. Tu, cum de nu suferi de loc? Pe de o parte mă mândresc cu tine, iar pe de alta, te invidiez. Asta se numeşte adevărata termoreglare.

— Prea mult te-ai ocupat ultimul an de… termo reglarea asta, îl dojeni Sima, dar numai teoretic.

— O recunosc.

Sima îl sărută, ridicându-se pe vârfuri şi cuprinzându-i cu braţele gâtul.

— Pentru ce mă răsplăteşti? întrebă Ghirin, dându-i părul pe spate şi mângâindu-i uşor urechile micuţe care-i plăceau atât de mult.

— Când, oare, vor înceta bărbaţii să pună această întrebare? A fost străbătut drumul de la peşteri până la zborurile interstelare, dar ca şi înainte…

— Tradiţia asta nu-i rea! râse în hohote Ghirin.

Un scrâşnet sonor de roţi pe pietriş, şi un automobil verde, lat şi scund, frână în faţa porţii.

— Fără îndoială că sunt nişte musafiri care au venit la Ivernev, spuse Sima în şoaptă, ea şi cum aici cineva ar fi putut pricepe ruseşte.

— D-da! se cam strâmbă Ghirin. Vai de capul meu, dacă vreunul din ei nu ştie englezeşte.

— Din nou o căinţă târzie.

— Am preferat în mod conştient să fac un pas înainte în ştiinţă decât să mă perfecţionez în limbi! Şi, în general, nu s-a întâmplat nimic teribil. Merita. Tot n-am de gând să călătoresc mult şi pentru astfel de deplasări, engleza e suficientă.

Din maşină coborâră o groază de oameni. Trei femei — două europene cât se poate de bronzate de soare şi o fiică a Indiei foarte oacheşă a cărei piele părea şi mai. Închisă din pricina sariului ei negru, apoi patru bărbaţi, doi indieni, doi europeni, fiecare pereche fiind alcătuită dintr-un bătrân şi un tânăr.

— Ia te uită, însănătoşirea geologului nostru este sărbătorită azi de o întreagă delegaţie, surâse Ghirin. Se vede că Ivernev se bucură de succes pe aici.

Stăpânul casei şi noii veniţi se cunoşteau de mult, dar de astă dată, felul lor liber de a se comporta unii faţă de alţii era întrucâtva stingherit de prezenţa lui Ghirin, a Simei şi a acelui bătrân subţiratic cu barbă deasă cum poartă sikhii, personaj cât se poate de impunător, cu turbanul lui alb şi înalt. Sculptorul Ramamurti le împărtăşi că acesta este guru, profesorul său de Istoria artelor, Vitarkananda. Ivernev era oarecum la curent cu rolul pe care învăţatul îl jucase în viaţa lui Daiaram şi se ridică puţin pe pat ca să-l salute cât mai respectuos. Bătrânul însă, cu o grijă de-a dreptul paternă, îl convinse să rămână culcat şi îşi trecu de câteva ori degetele peste fruntea şi tâmplele bolnavului. Ivernev fu pe dată cuprins de o foarte plăcută senzaţie de linişte şi încredere şi închise pentru o clipă ochii.

— Nu e bine să-l obosim! se încruntă Sandra, care o entuziasmase de la prima vedere pe Sima prin falnica ei frumuseţe.

Totuşi, după ce soţia artistului indian îşi dădu pe spate vălul subţire, făcu o adâncă plecăciune în faţa bolnavului, şi-i întinse, cu un gest pur european, amândouă mâinile, lăsându-şi braţele descoperite până la umeri, Sima nu mai avu ochi decât pentru ea. Tot aşa şi cei doi artişti, Daiaram şi Cesare, o cercetau de partea lor pe una din reprezentantele sexului frumos din îndepărtata Rusie, care se abat atât de rar prin India.

Nimeni dintre ei, în afară de Ivernev, nu observă cum cei doi învăţaţi se priveau drept în ochi, cu acea francheţe, posibilă numai între doi mari prieteni, sau doi duşmani de moarte.

În clipa în care Vitarkananda, după ce-l liniştise pe geolog, se întorsese spre cei prezenţi, întâlnise privirea cercetătoare a medicului rus. Ridicându-şi uşor sprâncenele frânte, negre ca smoala, de deasupra ochilor adânci şi întunecaţi, indianul îşi îndreptă privirea întrebătoare asupra ochilor de un albastru palid, ca zăpezile Himalaiei în zori, ai rusului. Acest neobservat duel, sau, mai bine zis, această înfruntare a două forţe, se prelungi timp de câteva minute, până când Vitarkananda îl întrebă pe Ghirin cu jumătate de glas:

— Eşti din cei iniţiaţi?

— Dacă sub cuvântul iniţiat, vă referiţi la ştiinţă, da, dacă vă referiţi la yoghi, nu.

Profesorul îşi ascunse zâmbetul sub mustaţa-i deasă:

— Fiecare învăţat, dacă e un învăţat adevărat, este un neînfricat şi consecvent căutător de adevăr, şi este deci un fnani-yoga, cu o disciplină a gândirii şi a voinţei.

— E greu să hotărăşti tu însuţi dacă eşti sau nu un adevărat învăţat, dar eu mă străduiesc să slujesc ştiinţa din toate puterile şi dezinteresat.

— Lini dau seama, tot aşa cum îmi dau seama că tânără doamnă, Vitarkananda îşi trecu privirea asupra Simei, a urcat până acum nu puţine trepte spre Ghenanda-Samhit (profesorul folosise denumirea tantrică a hatha-yogii).

— Sunt convins că soţia mea nu s-a gândit la asta, surâse Ghirin.

— La dumneavoastră în Rusia şi în general în Occident nu sunt puţini aceia care, fără a bănui măcar că sunt yoghi, ating aceleaşi culmi ale perfecţiunii şi ale înţelegerii ca şi yoghinii.

Exclamaţia zgomotoasă a Leei le întrerupse discuţia molcomă, iar Sandra traduse torentul năvalnic al vorbelor ei:

— Lea spune că visează de mult să vadă mai de aproape una din uimitoarele gimnaste ruse!

— Deşi sunt într-adevăr o gimnastă rusă, nu pot fi pusă alături de fetele noastre care au învins la Roma, ci pur şi simplu sunt una din miile de maestre ale sportului de la noi. Şi e purul adevăr, n-o spun din modestie.

— Oricum, dumneata îmi placi! exclamă Lea, luând-o de braţ. Ia uită-te, Cesare, şi ea e mică, tot ca mine, poate un pic mai înaltă.

— Nu cu mult, cu vreo cinci centimetri!

— Cesare, m-am obişnuit cu lipsa de consideraţie a bărbaţilor, suspină Lea, dar crede-mă că e indecent să-ţi holbezi ochii aşa cum o faci tu. Întâi cu Tama; acum cu rusoaica. Şi chiar de la prima întâlnire! Crezi că dacă eşti pictor, ţi-e îngăduit orice? Aş vrea să ştiu ce o să mai urmeze?

— Uite ce o să urmeze: Cesare se ridică. L-am obosit pe Tislav, aşa pronunţa italianul numele acesta greu pentru el. E timpul să mergem. Le-aş propune prietenilor noştri ruşi să vină cu noi. Pe aici pe aproape e o vilă luxoasă ai cărei proprietari sunt plecaţi în călătorie, iar noi le-am închiriat bazinul de înot, adânc şi cu o trambulină. Asta ne-a făcut suportabilă şederea la Madras, unde e aşa de cald!

Sima se uită întrebător la Ghirin, iar acesta la Ivernev. Geologul dădu a încuviinţare din cap.

— Bazinul e îmbrăcat într-o faianţă albastră de culoarea cerului, iar apa e un amestec de apă călduţă cu cea de izvor! O adevărată răcoare azurie! Îi ispiti Cesare. Il luăm şi pe profesor cu noi.

Daiaram şi Tillottama îşi holbară ochii de groază, dar Vitarkananda nu se simţi de fel jignit şi, cu multă blândeţe, le răspunse că face parte din generaţia veche pentru care sunt incompatibile asemenea distracţii. Cesare se grăbi să-i ceară scuze, dar învăţatul nici nu voi să audă.

— Aş dori să mai stăm de vorbă, i se adresă el lui Ghirin, după ce vă veţi fi odihnit după drum şi veţi fi terminat cu conferinţa…

— Nu sunt obosit, dar şedinţele noastre încep chiar de mâine, răspunse acesta. Poate că v-ar conveni să ne vedem sâmbătă, după încheierea conferinţelor?

— Foarte bine. Vă rog, aşadar, să veniţi la mine, să-mi faceţi această cinste. Îmi îngăduiţi să mai invit câţiva prieteni de-ai mei? Nu vor fi decât bărbaţi… Daiaram va veni să vă ia. Prietenii mei vor fi foarte bucuroşi să participe Ia această întâlnire cu un medic-psiholog rus. Noi am mai auzit câte ceva despre cele expuse de dumneavoastră Ia conferinţa de la Delhi.

— Vă sunt foarte recunoscător, spuse încet Ghirin, nu sunt un bun orator şi nici nu ştiu la perfecţie limba engleză. Totuşi mă interesează extrem de mult să discut cu prietenii

dumneavoastră. Păcat că timpul pe care îl voi petrece aici e foarte limitat.

— În cazul acesta, de ce nu l-aţi prelungi?

— Vă făgăduiesc că am să încerc!

— Vă mulţumesc! Şi încă o întrebare: Ştiu că Daiaram se interesează de o veche legendă în legătură cu o coroană neagră şi cu expediţia lui Iskander în India. Oare la rugămintea dumneavoastră?

— Este o rugăminte a prietenului meu, geologul Ivernev. De altfel, şi eu sunt cât se poate de interesat în găsirea manuscrisului legendei.

— Bine. Vă vom ajuta şi noi. Trebuie să vă spun că vechile legende despre Iskander le culege şi le studiază un profesor japonez venit acum patru ani în India. Am auzit despre el doar în treacăt. Dar pot să aflu lucruri mai precise şi să vă pun în legătură cu dânsul.

— Mai bine nu.

Vitarkananda îl privi din dungă cu ochii lui atotştiutori:

— Înţeleg. Vă feriţi să atrageţi atenţia celor… care-l urmăresc pe pictorul italian. Lucru firesc. Dar e timpul să plec. Vitarkananda se ridică, adresă o plecăciune tuturor şi ieşi însoţit de Daiaram.

Ghirin o convinse pe Sima să meargă la bazin cu italienii şi rămase cu Ivernev. Sima înţelese că au nevoie să rămână singuri şi plecă sub protecţia Leei şi a italianului în vârstă. Croiala tunicii sale uşoare, obrazul cu pielea tăbăcită, ca şi privirea-i fermă îl trădau pe marinarul de profesie. Veselul grup nu apucase să iasă din casă, când geologul îl rugă pe Ghirin să-l ajute să se ridice în capul oaselor. Scuturând în aer foile cu binecunoscutul scris al lui Andreev, geologul exclamă de astă dată eu un glas mai plin:

— Gândiţi-vă numai ce ciudată coincidenţă! Leonid Kirillovici a dat în însemnările tatii peste un pasaj extrem de scurt unde acesta scrie că a găsit nişte cristale cenuşii transparente în haldele unei mine foarte vechi, în timpul expediţiei pamiro-afgane. Eu mi-am aruncat ochii pe notiţa asta, dar nu i-am dat nicio importanţă. Ce probă de tâmpit mai sunt!

— Cum a fost posibil una ca asta?

— Însemnarea părea făcută, aşa, în treacăt. Nici tata şi nici altcineva n-au descris acest nou mineral.

— Probabil că înainte de revoluţie n-a apucat s-o facă, şi nici după aceea; de altfel, a fost un timp când lucrările ştiinţifice se tipăreau greu.

— Şi totuşi, se publicau. Tata ar fi putut s-o facă mai târziu.

— Asta înseamnă că după revoluţie aceste pietre nu mai erau la el. Se vede că s-au pierdut într-un fel oarecare. Mineralogia nu era, după câte ştiu, specialitatea tatălui dumitale?

— O, nu. Era un geolog obişnuit, având ca preocupare locul de origine al minelor, ca toţi prospectorii şi topografii.

— Poate că nu era sigur că mineralul găsit de el este într-adevăr interesant şi, având de lucru până peste cap, nu s-a mai consultat cu mineralogii, conveni Ghirin.

— Este o presupunere verosimilă. Dar iată ce a mai descoperit Leonid Kirillovici; el transcrie însemnarea integral, şi regret că mi-a scăpat când am revăzut arhiva personală a tatii: „Ieri am fost la Alexei Kozmici, la locuinţa lui (strada Gogol 19), a vândut pietrele mele…” Vedeţi, cuvintele acestea profesorul Andreev le-a subliniat. Acest „Alexei Kozmici” era probabil, bijutier. În acelaşi carnet mai este o frază: „De vorbit cu D. U. Despre pietrele mele cenuşii”.

Totuşi lucrurile nu stau chiar aşa de prost cum vi se pare. Un coleg al meu, mineralogul Sugorin, mi-a descris din memorie aspectul unor astfel de pietre furate de la Muzeu, înainte ca ele să fi fost determinate, un pandantiv montat în platină, găsit în casa de fier a unei locuinţe bombardate. Pietre străvezii, de nuanţă cenuşie, cu o puzderie de infime paiete metalice, răspândite în masa mineralului. Judecând după felul cum sunt aşezate muchiile, se poate presupune că aceste cristale, în stare brută, erau în formă de coloane, scurte prismatice.

Glasul lui Ivernev tremura de emoţie şi slăbiciune. Ghirin se apropie de el şi-l ajută să se culce din nou.

— Staţi puţin, că vreau să vă mai spun ceva, Vorba e că această descriere repetă întocmai descrierea pietrelor cenuşii din coroana neagră găsită de perechea de italieni pe care i-aţi cunoscut acum. Numai că cele din coroană erau mai mari.

Ghirin, care se aplecase deasupra bolnavului, se îndreptă de spate, surprins.

— Acel Wilfried Deragazi pe care-l cunoşti, i-a oferit italianului pentru coroană o sumă enormă, apoi a venit în Rusia, ca să lămurească personal, cum s-ar spune, de unde anume a luat taică-meu aceste pietre cenuşii. Iar Tatia… a primit misiunea de a-l ajuta, răsfoind manuscrisele tatălui meu.

— Ee! atât putu scoate Ghirin.

— Daţi-mi o ţigară de acolo, din dulăpior!

— O să te apuce ameţeala,

— Daţi-mi-o! insistă el.

După ce trase un fum, îl apucă tusea, îşi şterse năduşeala cu mânecile cămăşii lui de pânză uşoară şi urmă:

— De aici putem trage o concluzie de o extremă importanţă: în primul rând că locul de origine al cristalelor cenuşii nu-l cunoştea decât tatăl meu, şi în al doilea, că pietricelele astea au o proprietate cu totul excepţională. Cei care o cunosc, cutreieră lumea întreagă de dragul lor, fără să se uite la bani. Şi mai ştiu ceva în legătură cu asta. Şi Ivernev îi istorisi povestea faimoasei coroane şi a subitei îmbolnăviri a Leei, Iar când îţi aminteşti de istoria lui Alexandru Macedon, mai precis de legenda despre plecarea lui precipitată din India, pe care ne-a po vestit-o Soltamurad Behoev…

— Pe Soltamurad îl cunosc! Iartă-mă, ce ţi-a povestit?

— Legenda spune că Alexandru, după ce şi-a pus pe cap străvechea coroană fermecată, a uitat cu ce scop venise în India. Acelaşi lucru i s-a întâmplat şi Leei! De cum şi-a pus coroana pe cap, a căpătat o amnezie parţială. Recunoaşteţi că această coincidenţă este dovada faptului că flota scufundată este chiar flota lui Alexandru Macedon; după împărţeala între diadohi flota i-a revenit lui Nearh. Iar potrivit legendei, Nearh a căpătat şi coroana fermecată… Sunteţi mulţumit? O maşină electronică ar fi spus de mult, da!

— Ce-i pasă maşinii? Ea nu poate li acuzată de nebunie. S-ar spune cel mult ca a avut un scurtcircuit, şi atât. Dar schemei dumitale nu i se poate găsi niciun cusur. Se întâmplă fel de fel de lucruri din astea neaşteptate, cum ar fi descoperirea unor excelente lentile optice în vechea Troie. Mă voi limita la următoarea ipoteză: rolul cristalelor în electronica cuantică a fost înţeles de ştiinţă abia acum, şi nici asta pe de-a-ntregul. Dar ai auzit despre nişte generatori cuantici, mascrul şi laserul? Sunt

cristale de rubin sau ale altor minerale care produc o formidabilă intensificare a luminii. Sunt cristale care luminează Luna şi a căror lumină ajunge cu mult mai departe de limitele sistemului solar pe calea acumulării şi redării în cascadă a masei de electroni. Despre acţiunea biologică a laserului nu ştim aproape nimic. Pe de altă parte însă, ne sunt cunoscute din antichitate diferite influenţe biologice atribuite unor pietre preţioase, în majoritatea cazurilor fiind vorba tot de cristale. S-ar putea ca superstiţiile străvechi să conţină o doză de judecată sănătoasă şi rezultate ale unor precise observaţii. Da, ne rămâne să admitem că aceste cristale cenuşii, expuse în anumite condiţii luminii solare, emit raze care acţionează asupra celulelor nervoase ale creierului. Iar în coroană ele sunt dispuse şi orientate în aşa fel încât radiaţiile lor pătrund în regiunea jumătăţilor occipitale a emisferelor mari, unde se găsesc centrele memoriei.

— Într-adevăr, Lea a stat cu coroana pe cap în lumina unui soare orbitor!… Îşi aminti Ivernev. Dar cum a putut fi făcută o astfel de descoperire în timpuri atât de vechi?

— Prin metoda experimentală şi pe dibuite, oamenii realizau multe. O parte din acele realizări au fost mai târziu uitate, pierdute din pricina necontenitelor războaie care distrugeau total civilizaţii întregi, atâta vreme cât populaţia era încă puţin numeroasă. Probabil că din numărul acestor descoperiri pierdute fac parte şi proprietăţile cristalului cenuşiu, redescoperite apoi de cineva, din întâmplare. În privinţa naturii acestor însuşiri, n-au decât să-şi bată capul mineralogii, cristalografii, fizicienii,

— Este absolut necesar să facem rost de o probă. Altfel nu ne rămâne decât să dăm cu bobii, ca să aflăm dacă secretul stă în cristal, sau în acele particule argintii din interior. Prezenţa unor gaze şi a unor lichide ia cin se în cristale se află de mult în atenţia ştiinţei. Unul dintre primii care le-a analizat a fost Humphrey Davy. Soluţii de apă sărată într-o blendă de zinc, sfalerit sau topaz, prezenţa unei substanţe asemănătoare ţiţeiului în fluorit, gaze la mare presiune în cristalul de munte, toate acestea, o dată cu elaborarea celor mai subtile metode de analiză, devin o nepreţuită mărturie a condiţiilor de presiune, de temperatură, de compoziţie a soluţiilor, care au existat în

momentul formării cristalelor, eu milioane şi miliarde de ani în urmă…

— Sau poate că nici nu e vorba de incluziuni, ci de compoziţia cristalului în general? Se întrebă Ghirin.

— Totul e posibil. Nimeni nu te opreşte să dai frâu liber fanteziei, emiţând şi ipoteza prezenţei unor materii străine, a unor elemente cu totul deosebite, „perimate”, de pe suprafaţa pământului, în genul tehneţiului sau franţiului. Se poate chiar admite că în compoziţia cristalului cenuşiu a intrat o substanţă provenită din adâncimi atât de colosale ale scoarţei terestre, încât toate elementele familiare nouă să se fi transformat în altele, înzestrate cu proprietăţi cu totul deosebite, aşa după cum carbonul brut, scos la suprafaţă de la adâncimi de o sută — o sută douăzeci de kilometri, ajunge la noi sub forma materiei celei mai dure din lume, diamantul.

— Şi că, laolaltă cu altele, a răbufnit din măruntaiele pământului acea răutate primară, cosmică, îndreptată împotriva vieţii, răutate proprie oricărui proces iniţial al mişcării materiei.

— Foarte just, ba chiar poetic! Dar cum să transplantăm această poezie pe solul ştiinţei reale? Surâse ironic Ivernev.

— Nu există decât un singur mijloc: prietenul dumitale Cesare să scoată coroana, dacă este într-adevăr ascunsă după cum ţi-a dat a înţelege, şi s-o predea în mâinile învăţaţilor. În felul acesta va scăpa de primejdia care altminteri îl va ameninţa fără încetare, prin grija „prietenului” nostru comun, Deragazi.

— Într-adevăr, ar fi cea mai simplă ieşire din impas. Şi cea mai justă. Credeţi, aşadar, că-i pot împărtăşi tot?

— Desigur. Capătul firului e în mâna lui, asta pe de o parte, iar pe de alta, nu mi-a făcut impresia unui om care ar fi în stare de orice pentru bani. Ca om inteligent, nu poate să nu-şi dea seama că, atunci când într-o afacere se amestecă o putere organizată, omul izolat trebuie să se dea la o parte şi să încredinţeze chestiunea unei alte organizaţii nu mai puţin puternice. Iar dumneavoastră, geologii, trebuie să luaţi cele mai urgente măsuri de ocrotire a acestei mine străvechi, în ipoteza că ea, potrivit însemnărilor tatălui dumitale, ar putea fi găsită.

— Dragă Ivan Rodionovici, după câte am înţeles, mina asta se află tocmai în Afganistan.

— Ce să-i faci, oricum ar fi, vom întocmi o notiţă raport, iar eu chiar astăzi… ba nu, aşa nu merge. N-ai putea trimite pe cineva dintre colegii dumitale la Delhi, cu avionul?

— Nu l-aş putea ruga decât pe geofizicianul Volodea Tulâmov. Afară de el şi de mine, aici la Madras, alt geolog sovietic nu există. Să zboare, că n-o să moară!

— Foarte bine. Să-mi dai un bileţel pentru el. Acum însă te rog frumos să stai liniştit un sfert de ceas şi, la lucru. N-are rost să scrii mult, nici cei de acolo nu-s proşti. Trebuie o copie şi pentru Leonid Kirillovici, să-şi bată şi el capul.

După ce îl culcă pe Ivernev, Ghirin ieşi pe terasă şi îşi reluă firul gândurilor.

„Cristalele, formă stabilă a existenţei unei materii, necesită, pentru a se forma, o energie suplimentară, spre deosebire de materiile amorfe. Această energie suplimentară le dă posibilitatea de a se împotrivi influenţelor exterioare prin reţeaua lor organizată, prin colţurile lor dure şi suprafeţele lor lustruite. Prin distrugerea unui cristal se degajă necondiţionat un volum oarecare de energie. Tot astfel şi psihicul omului, înzestrat cu o imensă energie, dă dovadă de o mare stabilitate, atât în ce priveşte excitaţiile din afară, cât şi conflictele sale lăuntrice. Iar omul cu un psihic insuficient de puternic se lasă uşor influenţat de presiunea din afară, de panică, de psihozele sociale şi este în general puţin stabil din punct de vedere moral. Cam diluat… ar spune Sima…”

Sima, numele ei cald îi risipi grijile acestei zile grele. Peste un ceas cel mult îi vu vedea ochii imenşi, adânci adânci, pricina înşelătoarei lor tristeţi.

*CAPITOLUL 6 A căzut o stea*

Intrară cu toţii în bazin, afară de Tillottama. De când devenise soţia lui Daiaram, nu-şi putea permite să încalec vechile obiceiuri, cu toate că îi plăcea foarte mult să se scalde în mare împreună cu Daiaram sau cu italiencele, dar nu în prezenţa altor bărbaţi. Dansatoarea se instală li umbră sub cort, iar ceilalţi şase, cu nişte mutre satisfăcute, se cufundară în apa cu adevărat divină, dacă ne referim la culoarea şi răcoarea ei. Sima nu putu rezista tentaţiei de a sări de pe trambulină şi începu să facă salturi, sau ca „rândunica”, sau răsucindu-se în tot felul în aer însoţită de strigătele de entuziasm ale celorlalţi cinci

înotători, mai puţin iscusiţi decât dânsa. Dintre toţi numai Lea se încumetă să se ia la întrecere eu gimnasta rusă şi se aruncă de pe platforma cea mai înaltă a trambulinei, executându-şi într-adevăr perfect săritura.

Sima se urcă la rândul ei în vârful trambulinei şi. Stând la capătul scândurii elastice, se gândi la un truc. Toţi ceilalţi se aşezară în aşteptare, pe marginea opusă a bazinului. Cesare nu-şi mai lua ochii de la ea, urmărind-o cum se balansează încet în lumina aceea puternică, aidoma unei statuete cioplite din lemn negru şi bronz auriu. Lea îl înghionti uşor pe pictor.

— Încântătoare! şopti Cesare, şi totuşi liniile corpului ei îmi par oarecum barbare.

— Nu-i adevărat! şopti furioasă Lea.

— Stai, poate nu m-am exprimat bine. Nu barbare, ci surprinzătoare, şi de aceea, şi mai frumoase. Chiar aşa! O curbură neobişnuită iei, o gropiţă dincolo…

— Cesare al nostru a uitat chiar şi de celebrul lui vitals, observă Sandra.

— Vezi să nu! L-am şi stabilit de mult: 34–24–40 la înălţimea de o sută şaizeci. E original!

Făcând o săritură pregătitoare, Sima îşi luă avântul şi, răsturnându-se în aer pe spate, descrise o spirală lină, dispărând în apa adâncă. Sandra îi făcu cu ochiul lui Cesare, iar Lea îşi duse mâna la buze şi trimise un sărut spre Sima care se apropia înot. Cesare, aplecat spre urechea lui Daiaram, îi şoptea ceva, gesticulând. Cu temperamentul lui de meridional.

— Ce-or fi complotând cei doi? întrebă în glumă Sima, urcându-se pe bordura de piatră galbenă, încălzită la soare, care încadra bazinul.

— Nimic, răspunse Sandra, cred că îşi dispută dreptul de a-ţi modela statuia. Priveşte numai ee mutre lacome au! Artiştii-sculptori au văzut o pradă!

— Cesare nu e sculptor, râse Lea, dar e un excelent desenator.

— Spuneţi-le că statuia mea este de pe-acum expusă la cea mai mare galerie de tablouri din Moscova, Tretiakov… Sima făcu o pauză şi, văzând mirarea pătrunsă de respect care se oglindea pe fetele expresive ale italiencelor, adăugă:…făcută cu douăzeci de ani înainte ca eu să mă fi născut. Italiencele izbucniră în râs,

iar Sima reluă pe acelaşi ton serios: Toţi sunt de părere că eu aş fi copia ei. Şi nu singura. Făpturi ca mine pot fi întâlnite adesea.

— În cazul ăsta nu putem decât să invidiem Rusia! exclamă Sandra. Dar să ştii că trebuie neapărat să vezi statuia Tillottamei, modelată de bărbatul ei.

— Poate că frumoasele noastre doamne s-au răcorit şi au ciripit pe săturate? se auzi glasul lui Cesare. Să mergem la masă. Signora Ghirin, hai să-l luăm pe soţul dumitale. Sperăm că veţi rămâne cu noi, nu-i aşa?

Sima refuză invitaţia, pentru că după terminarea pauzei de prânz trebuia să viziteze o şcoală de dans, vestită în toată India.

Ghirin o aştepta pe Sima la locul stabilit în Marindrive, lângă monumentul pescarilor.

— Dragul meu, să mergem să ne scăldăm în ocean.

— Aoleu! Acolo sunt rechini mari cât toate zilele! Oribil.

— Să-i luăm ca însoţitori pe îndrăzneţii ăştia de italieni, Cesare şi Lea. Ei au cuţite şi acvalanguri. Dar trebuie să te anunţ că am repurtat şi eu o mică victorie: am demonstrat sistemul nostru de gimnastică la şcoala de dans şi am fost solicitată de către televiziune să mă produc.

Ghirin o ridică în braţe.

— Ivan, nu-i frumos! Toată lumea se uită la noi!

— Nici pomeneală, în jur nu-i ţipenie de om.

— Nu e cavalereşte ce faci! Să profiţi de forţa asta mare şi să mă arunci în aer! E o umilire a femeii libere! Te simţi foarte mică… Tu râzi de mine, ia uită-te niţel în ochii mei! Tu mai ai ceva, ceva cu care vrei să te făleşti un pic,

— Ai ghicit… Îţi aduci aminte de prelegerea mea ţinută în faţa artiştilor? De consideraţiile mele asupra frumuseţii? A reieşit că ele răspund înţelepciunii străvechi a Indiei. Ascultă ce-i spune un tată feciorului său:

„– Ia adu-mi de acolo un fruct de nkigrodh.

— Poftim, domnule.

— Rupe-l în două.

— L-am rupt, domnule.

— Ce vezi acolo?

— Seminţe, atât de mici, că aproape nu se văd.

— Rupe una din ele,

— Am rupt-o, domnule.

— Ce vezi înăuntru?
— Nimic, domnule!”
Şi atunci tatăl i-a spus: „Fiule, părticica asta minusculă, pe care tu nici nu o poţi percepe, este esenţa giganticului copac niagrodh. Crede-mă, fiule, aici zace tot ce va alcătui copacul, toată frumuseţea şi măreţia lui…” Asta s-a scris, rândunico, încă înaintea erei noastre, în Ciandog Upanişade. Dacă aş fi ştiut asta mai devreme, aş fi utilizat neapărat istorioara în prelegerea mea, ca să arăt unde stă ascuns în om simţul frumosului…
La propunerea lui Ivernev, perechea Ghirin se instalase şi ea în mica lui vilă. De la ambasadă sosise dispoziţia ca
Ivernev să plece la Deliii, de îndată ce va fi în stare să suporte călătoria cu avionul,
După şedinţe, Ghirin se ducea la biblioteca spaţioasă a societăţii pentru studiul Vedantei.
Serile, la Ivernev veneau italienii şi Ramamurti cu soţia. Cesare o convinsese pe Sima să-i pozeze pentru un portret. Peste două zile, Ramamurti îşi aduse şi el mapa. Cei doi se întreceau în iuţeala şi precizia crochiurilor. Lea şi Sandra, puţin geloase pe succesul Simei, stăteau de vorbă cu Ivernev şi Ghirin, punându-le nenumărate întrebări despre Ţara Sovietelor. Căpitanul Callegari mai mult asculta, pufăind din lulea şi, din timp în timp, dădea câte o replică tare, spre a stârni între tineri înflăcărate discuţii contradictorii.
Abia peste cinci zile Ghirin şi Sima izbutiră să-şi facă timp pentru a vizita expoziţia în care se afla Apsara lui Ramamurti.
Restul zilei Ghirin fu atât de tăcut, încât Sima se alarmă. Abia când fu nevoit să răspundă la întrebările ei, îşi dădu şi el seama de starea ciudată în care se afla. Ghirin îşi amintise de o statuie aşezată pe un soclu la fel de simplu, acolo unde se întâlnise prima dată cu Sima, şi, cu o nelinişte surdă în suflet, se adânci în gânduri asupra minunaţilor oameni pe care îi întâlnise de-a lungul vieţii şi a atitudinii lor faţă de societate. Anna, şi soarta ei tragică în acel sat bătrânesc. Lidia Ivanova, o balerină excelentă şi un om de calitate. Sandra, şi viaţa ei nefericită. Şi, în sfârşit, Tillottama. Cu toate că izbutise să scape din cloaca aceea de gangsteri, asupra ei parcă planează o nenorocire. Poate că Lea avea dreptate. Nu e bine că Daiaram este atât de sigur de el. Ar fi timpul să înţeleagă că el singur constituie o prea slabă

apărare. Ar trebui să renunţe la izolarea lui şi să-şi ducă viaţa la Delhi înconjurat de prieteni. Ideea de fatalitate, care gravitează în jurul oamenilor multilateral desăvârşiţi, îşi are o foarte veche origine. În vechea Eladă oamenii îşi dădeau bine seama că bunătatea şi frumuseţea, o minte imparţială şi strădania de a afla adevărul, în cazul când omul nu le păstrează doar pentru el, când încearcă să trăiască altfel decât cei care se lasă îngenuncheaţi sau înşelaţi, toate acestea îi otrăvesc viaţa, împingându-l spre o iminentă şi timpurie pieire. La polii opuşi ai oikumenei, pământ locuit, atât la hinduşi, cât şi la greci, se credea că zeii sunt cei cărora desăvârşirea nu le este pe plac, când.

De fapt, oamenii erau cei incapabili de a sesiza un adevăr simplu: dezacordul dintre o societate prost organizată şi rarele ei elemente valoroase, precursori ai omenirii viitoare.

Încă de pe vremea legendelor despre regele Arthur cel drept, în Europa creştină dăinuia credinţa că pe cavalerii viteji, cum ar fi, de pildă, Galaliad[56], dumnezeu îi lua la el. Aşa se explică tristeţea pe care o resimt toţi oamenii, când vin în contact cu frumuseţea, şi acesta este motivul pentru care artiştii tuturor generaţiilor şi raselor se străduiesc din răsputeri să imortalizeze frumosul, făurindu-l din materiale care să dăinuiască veşnic.

Această faptă măreaţă Daiaram o şi săvârşise. Apsara lui, tânăra nimfă cerească, va intra în patrimoniul artei universale. Iar Tillottama cea vie îi va mai inspira şi pe alţi artişti să făurească noi opere de artă.

Această femeie, însă, este cu totul lipsită de apărare. Legea nu pedepseşte de bună seamă decât după ce faptul a fost consumat. Altfel nu este posibil, e adevărat, şi o atare organizare a lumii este în avantajul celui care atacă, întocmai cum avantajat este tigrul care pândeşte un erbivor.

Nici dragostea unui întreg popor, o dragoste cum nu s-a pomenit în întreaga istorie a omenirii, dragostea unui popor cu miile lui de ochi. Vigilenţi, nu l-a putut păstra pe marele nostru Lenin. Nici poporul Indiei nu l-a ştiut apăra pe conducătorul ei, Mahatma Ghandi… poate şi pentru că celor care iubesc cu adevărat nici nu le trece prin minte de ce poate fi în stare un nelegiuit. Pe când nişte fanatici, cărora le lipseşte o doagă, sub influenţa unor oameni versaţi şi pricepuţi psihologi, îndrăznesc.

A ridica mâna asupra unei fete a cărei unică apărare este frumuseţea, găsind pentru asta „un călău, e un fapt care nu prezintă nicio dificultate.

În privinţa Simei, de pildă, era liniştit. Sima asta, modestă şi în aparenţă ştearsă, rivalizează în realitate cu Tillottama, lucru de care îşi dăduseră seama amândoi artiştii, atât indianul cât: şi italianul. Cum se face că sunt liniştit? Fiindcă în ţara noastră au fost înlăturate înseşi posibilităţile atacurilor mişeleşti ale ticăloşilor care stau la pândă ca lupii. Mai există desigur şi oameni de nimic, dar acestora le e mult mai greu să acţioneze, pentru că a fost înlăturată puterea banului. Şi asta o înţelegi cu adevărat abia atunci când petreci câtăva vreme într-un mediu atât de diferit de al nostru.

În ajunul plecării sale, Ivernev îi invită pe Ghirin şi pe Cesare la el, pentru a discuta despre coroana neagră.

Cei trei bărbaţi se izolară în camera de lucru a lui Ivernev.

Acesta îi povesti lui Cesare, de astă dată cu toate amănuntele, tot ce se întâmplase la Leningrad şi la Moscova, înainte şi după vizita lui Deragazi, fără a-i ascunde tragedia lui personală. Cuvintele sobre ale geologului îl mişcară pe pictorul italian care trăgea furios din ţigară.

Apoi Ghirin expuse presupunerile lui eu privire la cristalele cenuşii, stăruind asupra faptului că, după furtul pietrelor din Leningrad, cele incrustate în coroană rămăseseră singurele care ar putea fi puse în slujba ştiinţei.

— Să admitem că presupunerile dumneavoastră sunt juste, spuse italianul îngustându-şi ochii din pricina fumului, şi că într-adevăr cristalele cenuşii ar avea o influenţă asupra memoriei. Cum se explică atunci faptul că ele sunt atât de căutate în lumea întreagă, cheltuindu-se în acest scop uriaşe sume de bani? Ce poate fi atât de extraordinar de important în faptul că un om, căruia i se pune pe cap un asemenea cristal, îşi pierde memoria?

— Ai atins punctul nevralgic, răspunse Ghirin calm. Tocmai aici e cheia. Şi, bineînţeles, o cheie folosită în scopuri josnice, iată de ce acţionează ei pe ascuns. Josnicia are întotdeauna un caracter secret. Iată în ce constă, cred eu, fondul chestiunii. Crearea unor roboţi pentru luptă şi muncă ar fi un lucru foarte costisitor. Dar ei au la îndemână mecanisme ieftine, aproape

gratuite şi minunate din punct de vedere biologic, oamenii. Însă omul nu este un robot…

— Am înţeles, am înţeles! exclamă Cesare, sărind în sus. Omul care şi-a pierdut memoria poate deveni un robot,

— Cel care şi-o pierde total, nu mai e bun de nimic, pentru că, o dată cu memoria, îşi pierde şi întreaga capacitate de adaptare la viaţă. Însă dacă pierderea este parţială…

— Da, da, da! Exact cum s-a întâmplat cu Lea! Doamne, dar e limpede ca lumina zilei. Pictorul îşi avântă în sus amândouă braţele. Iată de ce vânează ei coroana. Ea le poate aduce câştiguri fantastice.

— Coroana ţi-ar putea aduce şi dumitale sume considerabile dacă te-ai hotărî s-o vinzi „doritorilor”, rosti cu răceală Ghirin, cu toate că, sincer vorbind, sunt convins că banda lui Deragazi va găsi mijlocul de a scăpa de dumneata de îndată ce le vei arăta comoara. Nu vreau să te conving de nimic, dar îţi atrag atenţia că pe omul ăsta l-am văzut de aproape!

Cesare dădu de câteva ori din cap, dar înainte de a fi apucat să deschidă gura, Lea răsări de după draperiile trase ale uşii:

— Dragii mei, a sosit perechea Ramamurti! Tillottama o să ne danseze! Ea vine de la televiziune unde s-a produs şi e îmbrăcată cu costumul ei de dansatoare; au adus şi magnetofonul. Veniţi mai repede!

— Să mergem, surâse Ghirin, signor Pirelli să nu se grăbească cu răspunsul. Pentru el problema comportă o mare răspundere şi aş vrea să-l aflu numai în forma lui definitivă…

Sima se repezi înaintea lui Ghirin.

— Ivan, o să vedem acum dansurile Tillottamei! Ce bine-mi pare! Il luă de braţ şi se lipi strâns de umărul lui.

Pe Tillottama n-o sperie de fel micimea odăii. Dimpotrivă, mişcările ei oarecum comprimate în spaţiul restrâns căpătară o plasticitate, o forţă şi o iuţeală cum nu-i mai fusese dat nici unuia să vadă până atunci. Magnetofonul revărsa o jerbă de ritmuri duble, greu de prins de către un european, întrerupte uneori de notele prelungi şi tremurătoare ale unor instrumente de coarde.

Emoţionată şi eu respiraţia tăiată, Sima urmărea această reîncarnare a apsarei, neştiind că Tillottama îşi execută o improvizaţie proprie, după muzica lui Ravi Dasom, un

compozitor tamil, scrisă recent şi intitulată Lacrimile lotusului. Păstrând întreaga gamă a mişcărilor de braţe, care uimeau în dansurile clasice indiene, Tillottama renunţase la unele atitudini, în genere respectate cu sfinţenie de către păstrătorii vechilor tradiţii, cum ar fi cele cu picioarele pe jumătate îndoite şi mult depărtate, care simbolizau nimicnicia omului, puternica lui legătură cu pământul şi înceată lui ascensiune spre cer; de ce să le execute, de vreme ce aceste mişcări par inestetice, chiar dacă sunt interpretate de o mare dansatoare sau un mare dansator. Tillottama urma tradiţia dansului Europei sau a Orientului arab care se formase cam în aceeaşi perioadă cu cea a înfloririi Eladei şi Cretei, şi era cât se poate de pretenţioasă în ce priveşte estetica atitudinilor şi a mişcării picioarelor, exprimate cu cel mai mare rafinament în baletul clasic rus.

Pentru o artistă indiană acest stil al dansului constituia o inovaţie foarte îndrăzneaţă, pe care spectatorii ei europeni n-o putuseră aprecia la justa valoare. Totuşi, ei nu rămaseră indiferenţi faţă de nobleţea cizelată a mişcărilor. Acest dans le plăcu mult mai mult decât coregrafia tradiţională indiană, care, aici la Madras, ajunsese la înalta perfecţiune a devadasilor din străvechile lor temple.

Numai Daiaram, care îşi urmărea într-un extaz aproape religios iubita, îşi dădea pe deplin seama de însemnătatea creaţiei dansatoarei, întrezărind în ea viitoarea artă a Indiei. Un dans nou, după care va urma un al doilea, un al treilea… Ea va crea un nou curent, contribuind astfel la înlăturarea a tot ce a viciat arta veche a Indiei. Eventualele reproşuri vor aluneca fără a o atinge, ea seminţele de muştar pe vârful săgeţii, cum se spune în Dhammapada, codexul înţelepciunii Indiei de Sud…

Noaptea tropicală timpurie fu deodată luminată de lună. Daiaram stinse lumina, apoi deschise larg fereastra, şi Tillottama îşi continuă dansul la lumina atât de puternică a lunii, încât nu estompa, ci dimpotrivă, scotea şi mai bine în relief cele mai delicate mişcări ale dansatoarei, ale braţelor ci, care păreau aproape negre, ca şi trăsăturile fine ale feţei, cioplite parcă din lemn de abanos.

Glasul dulce, aproape copilăresc, din magnetofon, începu Cântecul dragostei şi într-o surprinzătoare armonizare cu el, trupul Tillottamei se preschimbase într-o şuviţă de apă

tremurătoare, cu jocul ei de tainice simţiri, înfiorându-se, apoi încremenind o clipă, neliniştită. Cântecul încetă şi în liniştea care se lăsase se auzi pocnetul supărător al magnetofonului, căruia i se tăiase contactul. Lea se aruncă spre Tillottama, sărutând-o, fără să-şi ascundă lacrimile de entuziasm care străluceau în ochii ei luminaţi de lună. Sima, mai reţinută, o atrase spre ca pe dansatoare şi îşi lipi obrazul de obrazul ei, aşa cum făcea în îndepărtata Rusie când îşi felicita prietenele sau elevele care înregistrau o victorie sportivă sau realizau o demonstraţie reuşită. Simţi la ea aceeaşi duritate a trupului încă încordat şi desprins de realitate, când simţurile nu percep încă lumea palpabilă din jur.

— Să-ţi ocroteşti comoara, îi spuse Ghirin lui Ramamurti.

— Desigur, răspunse Daiaram cu un surâs atât de mândru şi de fericit, încât camera parcă se lumină.

Ramamurti îşi luă rămas bun de la cei prezenţi. Se ridicară şi cei trei italieni dare se oferiră să-i conducă acasă cu maşina pe prietenii lor indieni. Ivernev, care nu era încă pe deplin restabilit, ieşi pe verandă, iar Sima şi Ghirin coborâră în grădină, ca să-i petreacă pe oaspeţii lor până la poartă. Maşina italienilor era trasă puţin mai la o parte, în careul de lumină al unui felinar puternic, înconjurat ea de obicei de o puzderie de gângănii nocturne. În dreptul celui de-al doilea felinar, câteva persoane şedeau pe o bancă sub copaci.

Sima schiţă către cei ce plecau un gest de sărut şi se îndreptă spre casă pe poteca îngustă. În urma ei păşea Ghirin, cufundat în gânduri şi răspunzând monosilabic la potopul de laude pe care Sima le adresa Tillottamei. Deodată ea se întoarse şi îşi privi bărbatul pieziş, de jos în sus. Privirea asta îl fascina totdeauna pe Ghirin.

— Tu ai observat cât de negru îi e părul? Părul ei e ca noaptea însăşi, şi tot atât de des. Astăzi, văzând-o pe Tillottama în lumina lunii, am înţeles că numai aşa şi nu altfel arată adevărata regină a nopţii.

— Aşa e, şi eu asociez părul ei cu vălul nopţii.

— Asta pentru că părul ei n-are absolut nicio nuanţă roşcată. Bate în albastru de negru ce e, ca la ţiganii noştri. Şi eu aş fi vrut să am un păr ca al ei, când colo, al meu e plin de reflexe roşietice, arămii, cum e al Sandrei.

— Depinde de gust, se însufleţi în sfârşit Ghirin. După părerea mea, în culoarea care se numeşte negru ca pana corbului e prea mult întuneric, lini place că în părul tău răzbat prin negru luciri roşietice, ca nişte flăcărui…

— Eşti drăguţ, Ivan.

— Iar în ce-i priveşte pe ţigani, şi ei sunt indieni de origine, sau mai precis drauidieni. Mi se pare verosimilă ideea că părul negru care bate în albăstrui, de altfel caracteristic multor popoare străvechi de origine mongolă şi dravidiană, este mărturia unor vestigii din vremuri străvechi. Este mărturia unei intensificări a radiaţiilor de undă scurtă ale soarelui, emanate cândva, sau poate ale exploziei vreunei supernova, care au provocat o pigmentaţie deosebită a părului şi a pielii.

Deodată din stradă se auzi o pocnitură înăbuşită, ca atunci când se desfundă o sticlă de şampanie, apoi a doua, urmată de strigătul de spaimă, de furie şi de durere al unui glas bărbătesc. Câteva secunde mai târziu se auzi detunătura cu ecou prelung a unui pistol automat, însoţită de ţipete urmate de alte câteva împuşcături care se succedară cu repeziciune. Ghirin şi Sima se repeziră spre poartă, iar Ivernev, încă slăbit de boală, o luă alergând pe scară, în jos, căzu şi se rostogoli pe potecă, zdrelindu-şi faţa şi mâinile. Pe stradă se auzeau ţipete, lipăit şi tropăit de picioare, desculţe şi încălţate: Nu trecuseră nici trei minute de când oaspeţii îşi luaseră rămas bun de la prietenii lor.

În timp ce Sima şi Ghirin ieşeau pe poartă, cei cinci mai erau cu faţa spre ei, făcându-le semne eu mâna. Prima care s-a întors a fost Tillottama. În grupul de oameni înghesuiţi lângă banca de sub copac recunoscu deodată profilul individului cu nasul mare, teşit la vârf.

„E Ahmed”, tresări ea, cuprinsă de acea ură aproape uitată. Dar chipul acesta al trecutului dispăru în spatele a doi tineri eu bluze multicolore.

Tillottama îl strânse pe Daiaram de mână. Acesta se apleca spre ea alarmat, privindu-i nedumerit obrazul devenit deodată foarte palid.

— Să plecăm cât mai repede! îl rugă încetişor Tillottama.

Lea intră în maşină, răsuci cheia de contact şi deschise portiera, făcându-i Tillottamei semn să urce.

Între timp, grupul de oameni se depărtase de bancă, apropiindu-se de felinarul sub care era trasă maşina. Înainte ca vreunul să fi înţeles ce se petrece, unul dintre tineri scoase de sub cămaşă un pistol lung. Ceva se izbi de caroseria maşinii, atingând şoldul Tillottamei. Sandra făcu o mişcare bruscă înainte pentru a o feri pe Tillottama, ducându-şi braţele spre spate, cum face o cloşcă cu aripile apărându-şi puii. Bubui o nouă împuşcătură. Glontele trecu prin braţul Sandrei şi de astă dată o nimeri din plin pe Tillottama. Cele două femei căzură la pământ ca secerate. Cu o secundă înainte, urlând ca o fiară, Daiaram sărise spre cel care trăgea. Unul din însoţitorii ucigaşului îi puse piedică. Daiaram căzu lat pe asfalt, la picioarele individului eu pistolul. Totuşi, apucă să-l prindă de picioare pe ucigaş, să-l smucească spre el şi să-l strivească sub greutatea trupului său, căutând să-i smulgă arma. Cesare, care încerca să ridice femeile rănite, plin de sus până jos de sânge, îl lovi cumplit pe cel de-al doilea bandit şi-l trânti la pământ. Se aplecă apoi asupra lui Daiaram, fără a băga de seamă că un al treilea individ, mai în vârstă şi pe care nu-l observase din pricina hainelor lui de culoare închisă, ridicase asupra lui un pumnal îngust şi nemaipomenit de ascuţit. O clipă doar, şi pumnalul ucigaşului i-ar fi pătruns sub omoplat, străpungându-i inima. Dar Lea îi şi sărise în ajutor. Ţinând în mână pistolul greu pe care, din ziua atacului săvârşit împotriva lui Cesare, îl purta totdeauna cu dânsa, trase fără pic de şovăială direct în mutra individului cu mustaţa neagră. Banditul se prăvăli la pământ, lovindu-se atât de tare cu capul de stâlpul de piatră al felinarului, încât se auzi o bufnitură. Ceilalţi bandiţi se dădură brusc îndărăt, iar individul care trăsese se smulse cu un efort disperat din mâinile puternice ale lui Daiaram şi-i dădu o lovitură crâncenă în ceafă cu pistolul. Desfăcându-şi în neştire braţele şi cu degetele mâinilor răşchirate, Ramamurti căzu cu nasul în asfalt. Ucigaşul se trase de sub el aidoma unui şarpe şi ridică din nou arma. Lea mai trase o dată, dar mâna îi tremurase şi criminalul îşi primi glontele în pântece. Individul se îndoi din şale urlând de durere, cu gura lui neagră, căscată cât era de mare. Pierzându-şi aproape cunoştinţa de groază şi dezgust, Lea mai trase o dată. Urletul se curmă brusc, iar individul se prăvăli în faţa italiencei,

care-şi zvârli cât colo pistolul şi-şi acoperi faţa cu mâinile, simţind cum i se întoarce stomacul pe dos de greaţă.

Cesare continua să se lupte cu unul din bandiţii în bluză multicoloră, îşi dădea seama că ar trebui să alerge în ajutorul Tillottamei şi al Sandrei, dar nu putea să-l lase din mână pe bandit. Din toate părţile năvăleau oameni. Mulţimea, cu răsuflarea ei grea, alcătui un zid viu în jurul masacrului unde Cesare şi banditul se zvârcoleau încă în praf.

— Ajutaţi-mă, puneţi mâna pe el! ţipa Cesare folosind puţinele cuvinte indiene pe care le învăţase.

Mutra uscată şi feroce a individului cu nasul teşit răsări din mulţime:

— Ce staţi? Daţi în englezii ăştia blestemaţi! Urlă necunoscutul în urdu, tamilă şi hindi. N-aţi văzut cum memsahib i-a omorât ca o fiară pe doi dintre ai noştri?!

Acela care i se păruse Tillottamei a fi Ahmed (şi el era) îşi făcuse o socoteală justă. Mulţimea începu să vocifereze şi făcu o mişcare spre Lea încremenită şi spre Cesare care se lupta mai departe cu banditul. Chiar în clipa aceea Ghirin ieşi în pas alergător din grădină. Cu experienţa lui de medic militar, cântări cu iuţeală situaţia şi se aruncă spre cele două femei care zăceau la pământ, una peste alta, liniştite ca doi copii pe care i-a doborât somnul, şi această linişte nefirească prevestea tot ce putea fi mai înfiorător. Întorcându-şi capul, Ghirin îi strigă din fugă Simei, în ruseşte:

— Fugi la Mstislav, telefonează la poliţie cât mai repede!

După ce o ridică uşor pe Sandra şi se convinse dintr-o privire că glontele care îi rănise braţul şi alunecase pe lângă coaste nu-i pricinuise decât un şoc, o culcă pe bancheta automobilului, apoi se aşeză în genunchi în faţa Tillottamei. Buzele minunatei dansatoare, atât de roşii cu trei minute înainte, erau acum cenuşii, iar pielea ei de bronz întunecat luase o nuanţă albăstrie, punându-şi parcă pe ea pecetia morţii. Din gura întredeschisă copilăreşte, se prelingea şiroi de sânge, aproape negru, inundând asfaltul.

Marea experienţă dobândită în război îl făcu pe Ghirin să-şi dea imediat seama că rana era mortală. O singură săritură, şi Ghirin ajunse tocmai la timp ca să oprească cu un gest autoritar furia mulţimii. Înşfăcându-l pe banditul cel tânăr de mână, Ghirin

îl desprinse de pictor şi-l puse pe picioare. Banditul se muie deodată, pironindu-şi ochii bulbucaţi asupra lui. Cesare se ridică răsuflând greu, se apropie de Lea şi o scutură cu putere, strigându-i ceva pe italieneşte.

Ahmed făcu un pas înainte arătând mulţimii spre Ghirin şi spre Lea. Apoi începu să strige ca scos din minţi, rânjindu-şi dinţii şi dându-şi ochii peste cap. Îşi ţinea mâna în sus strângând un pumnal cu lama recurbată. În pumnii întunecaţi ai câtorva bărbaţi din mulţime, apărură cât ai clipi şi alte cuţite.

Ghirin îşi pironi privirea grea ca plumbul în ochii lui Ahmed. Pakistanezul tăcu, îşi lăsă mâna în jos, apoi îşi coborî ochii în pământ. Trupul i se muie brusc, iar pumnalul căzu zăngănind pe asfalt.

Presupunând că servitorul americanului ştie englezeşte, îi porunci cu glas puternic şi autoritar:

— Apropie-te, ucigaşule!

Ahmed păşi supus înainte, desprinzându-se de mulţime şi, în aceeaşi clipă, cei care se îmbulziseră în spatele lui, crezând că el era şeful, se dădură înapoi.

— În genunchi!

Ahmed se prăbuşi atât de brusc în genunchi, încât se auzi cum i se lovesc rotulele de asfalt.

Fără să piardă nicio secundă, Ghirin se întoarse la Tillottama. Stăpânit de nespusa amărăciune ce i-o dădea certitudinea, palpă cu mâna lui sigură de chirurg minuscula perforare lăsată de glontele care intrase pieziş din stânga, pe sub braţ, luând-o apoi puţin în sus. Acum Ghirin îşi dădea seama de tot ce se întâmplase. Străbătând aorta, foarte aproape de bronhia stingă, glontele sfâşiase şi bronhia. Tot sângele Tillottamei, propulsat de inima ei puternică, se scursese pe gură în câteva secunde.

Chiar dacă atunci, pe loc, i s-ar fi putut face o operaţie în condiţiile cele mai perfecte, „Neasemuita Frumuseţe” a lui Daiaram tot n-ar fi avut şanse de scăpare. Totul se terminase. Viitoarea stea a Indiei apusese pentru totdeauna.

Mulţimea încremenise îngrozită. Unii căzuseră în genunchi, strigând: „Sannicisi! Sanniasi!” (E un sfânt, e un sfânt!) Banditul cel tânăr se prosternă cu faţa în jos, alături de căpetenia lui, care stătea încremenit în genunchi, cu dinţii rânjiţi, ca un câine

turbat, în lumina puternică a felinarului. Aşa îl găsi maşina poliţiei care irupse prin mulţime ca un vifor.

O linişte apăsătoare se lăsase peste casa primitoare a lui Ivernev, unde cu trei ceasuri în urmă răsunase duiosul cântec al Lacrimilor lotusului.

Ghirin, adânc îndurerat, se plimba de la un colţ la altul prin salon. Sandra, iscusit pansată, stătea în capul oaselor într-un fotoliu, îmbrăcată într-o rochie a Simei, prea scurtă pentru ea. Lea fuma ţigară după ţigară, aruncând din când în când câte o plivire spre Cesare, care şedea cu capul în palme, legănându-se în neştire. În camera sa de lucru, Ivernev scria ceva la maşină. Urmând să plece, trebuia să lase poliţiei o declaraţie asupra celor întâmplate.

— Doctore Ghirin, i se adresă Sandra, ai examinat şi dumneata rana lui Daiaram?

— Am examinat-o. Osul e neatins. Are însă o puternică comoţie cerebrală.

— Dar când îşi va reveni?

— Ar fi trebuit să-şi revină de mult, însă când a fost ridicat de Salvare, i-am rugat pe doctori să-i dea o doză puternică de somnifer. Cu cât se va trezi mai târziu, cu atât va fi mai bine pentru el! Îşi va mai reface forţele.

— Era mai bine să-l fi omorât şi pe el o dată cu ea, murmură Cesare ridicându-şi capul.

— S-ar putea să ai dreptate! După câte cunosc din obiceiurile indienilor, înmormântarea sau mai bine zis ritualul arderii soţiei trebuie să-l facă neapărat soţul, Va trebui deci să amâne internarea lui Daiaram în spital. I-am telefonat profesorului Vitarkananda şi parcă m-am mai liniştit în privinţa sărmanului băiat.

— Doamne, dumnezeule, Tillottama noastră e moartă! Lea, care tot timpul se ţinuse tare, izbucni în nestăvilite hohote de plâns. Mie… mi se părea tot timpul că e nemuritoare, atât era de frumoasă! Ce aţă subţire mai e şi viaţa omenească I…

Cesare o atrase spre dânsul. Lea se lipi de el plângând şi suspinând amarnic. Descărcarea nervoasă care se produsese în sfârşit îi era salutară.

Ghirin îşi băgă mâinile în buzunare şi ieşi pe verandă. Rămase acolo nemişcat, cu ochii la stele.

Sima intră în salon, împingând în faţa ei o măsuţă pe rotile, încărcată cu ceşti şi ceainice. După ce îşi roti privirea prin încăpere, ieşi şi ea pe verandă. Spinarea voinicească a lui Ghirin acoperea lumina felinarului din stradă. Fredona abia auzit sau murmura ceva, şi Sima ştia că aşa se consola el în clipele grele din viaţă. Se apropie de el cu paşi uşori, înţelegând că nu e îngăduit să-l tulbure pe bărbatul ei în asemenea clipe. Recunoscu romanţa Niciun ecou, niciun cuvânt şi niciun senin şi rămase uimită de sensul adânc al cântecului al cărui înţeles i se dezvălui abia acum în tristeţea amară a acestei nopţi. Ghirin îşi ridică privirea spre constelaţiile din înaltul cerului, apoi îşi lăsă brusc capul în jos. Glasul îi tresări şi se frânse o dată cu ultimele cuvinte, „ea steaua oare cade în neagra beznă a nopţii”. Sima nu se mai putu stăpâni şi, înecând-o plânsul, se aruncă la pieptul bărbatului ei, cu faţa scăldată în lacrimi.

— Aşa a căzut în bezna veşniciei şi „Steaua Indiei”, murmură ea. Oare într-adevăr nu putea fi salvată, Ivan, dragul meu?

— Nu se putea, rândunico, orice altă rană, da, dar nu o rană ca asta! Nu plânge. Ea a plecat fără veste, în plină înflorire a frumuseţii şi puterii ei. Pentru ea e bine! Pentru Daiaram e cu mult mai rău!...

— Nu pot... nu pot să mă împac cu ideea asta, scâncea încetişor Sima. Ce cruzime monstruoasă, ce mârşăvie! Spune-mi, de ce s-a întâmplat aşa, Ivan?

Ghirin îi mângâia tăcut părul des şi răvăşit.

— Să mergem, e mai bine să fim cu ceilalţi împreună! zise el în sfârşit, conducând-o spre salon.

Cesare se ridică şi se apropie de Ghirin cu un aer oficial.

— Doctore Ghirin, trebuie să vă comunic că m-am gândit bine la cele ce mi-aţi propus dumneavoastră şi Tislav. Am să scot coroana şi ani să v-o dau dumneavoastră! De îndată ce în Sud se termină furtunile de iarnă, căpitanul Callegari şi cu mine vom tocmi o corabie şi vom scoate coroana. Numai eu o pot găsi. Asta o s-o facem cât mai curând cu putinţă! Că vorba ceea: cine poate şti zilele omului?! Cine poate şti ce-oi mai avea de pătimit

Ghirin se gândi câteva clipe şi-i răspunse:

— După părerea mea n-ar fi just ca această coroană să ne fie dată nouă. Este o relicvă străveche a pământului indian şi aparţine poporului ei. Ea trebuie predată guvernului Indiei. Aşa

socot eu că este just. Iar nouă, adică nu nouă, ei guvernului Rusiei Sovietice, s-ar cădea să ni se dea numai unul din cristalele cenuşii ale coroanei, pentru că tatăl lui Mstislav a fost primul care a descoperit aceste pietre, pentru că ele ne-au fost furate şi, numai prin intermediul nostru a putut fi înţeleasă menirea lor. Şi pentru încă un motiv: numai noi putem populariza cercetările făcute asupra lor, în pofida uneltirilor tainice puse la cale de persoanele cu inele, căutătorii de pietre cenuşii. Asta e părerea mea. Dumneata vorbeşte cu Mstislav şi întreabă-l şi pe el ce crede. Cu siguranţă că-ţi va spune cam acelaşi lucru.

Cesare strânse cu putere mâna ce i se întinsese. Ghirin îl întrebă:

— Dumneata ai mai vrea să afli ceva de la mine, dar nu îndrăzneşti? Ia să-ţi iei curajul şi să întrebi. Eu n-am niciun fel de complexe şi de aceea poţi să mă întrebi tot ce vrei.

— Da, aveţi dreptate. Iată: eu am văzut cum… am văzut ce puteţi face dintr-un om, chiar dintr-un şarpe atât de primejdios ca Ahmed…

— Cu alte cuvinte, de ce nu ţi-am poruncit pur şi simplu să dai coroana?

— Exact!

— Ei. Fără să mai vorbim despre etică şi morală, hipnoza nu face parte dintre minuni, şi posibilităţile ei sunt foarte limitate. Interesant e că hipnoza poate fi cu mult mai uşor folosită când e vorba de o faptă bună decât de una rea. De unde şi vechea credinţă că dara] înnăscut al sugestiei dispare dacă e; folosit în dauna oamenilor.

Cesare îşi luă cu greu rămas bun de la ruşii care păreau să fi intrat temeinic în viaţa lui.

Biletul pe care îl primise Ivernev era pentru cursa de noapte a avionului „Air India” şi geologul era foarte amărât că nu va putea vedea pentru ultima oară splendoarea zăpezilor Himalaiei.

În clarobscurul avionului, în vuietul uniform al motoarelor, cu ochii pe jumătate închişi, Ivernev încerca să-şi închipuie întâlnirea cu maică-sa, care-i trimisese o scrisoare la Delhi. Despături pentru a zecea oară foaia de hârtie subţiată pe la îndoituri. Cutremurându-se din când în când, giganticul avion îl purta spre casă, spre toate câte făceau parte diii viaţa lui pe

care nu şi-o putea închipui altfel. Fără Tatia însă, şi asta pentru totdeauna! Cuvântul acesta te face să te înfiori! Abia acum sesiza pe deplin înţelesul profund şi tragic, de iremediabil, al acestui cuvânt.

„Dragul meu, îi scria Evghenia Sergheevna, a trebuit să mai trec printr-o încercare. Tatia a venit la mine după ce a citit Darul Altaiului. Ştia că eşti departe, şi numai asta a determinat-o să vină. Chiar aşa a. Şi spus, şi asta mă face să mă simt mai puţin vinovată că n-am izbutit s-o conving să rămână până vii tu. Uneori mi se pare că ea arc dreptate, alteori, că tu, cu acea nestrămutată credinţă a ta în puterea iubirii.

Tatia mi-a mărturisit tot. Pătrunzând în casa noastră ca un inamic, mai curând ca un hoţ, s-a pomenit că iubeşte. Pe line şi pe mine; cu toată forţa imensului contrast între cele ce Ie-a găsit în casa noastră, şi crudul ei trecut şi viitor, într-o ambianţă caldă şi trainică în care găsise un nou sprijin în viaţă, noi interese şi prieteni şi în plus fericirea, de a iubi şi de a fi iubită. Şi totul sporit de disperarea că în situaţia ei nu are nicio ieşire, fiind în imposibilitate de a-şi salva dragostea, fără a expune unui pericol de moarte nu numai persoana ei, dar şi pe noi.

Mi-a spus toate acestea plângând ca o fetiţă mică şi mi-am dat seama că nu minţea.

Ea s-a smuls din ghearele criminale care o încătuşaseră şi nu se va mai întoarce niciodată la viaţa dusă în trecut. Asta e cu adevărat opera dragostei tale şi, poate, şi a mele. Tatia va dispare pentru totdeauna în depărtările de necuprins ale ţării noastre. Şi asta nu numai pentru a scăpa de răzbunarea acelei bande de nelegiuiţi. În răstimpul acelor puţine săptămâni cât a stat la noi, iubită, frumoasă şi pură, iubind la rândul ei, a înţeles pentru prima oară că o femeie, trăind o fericire curată, se simte ca o adevărată regină; în răstimp a uitat de tot şi de toate, în afară de tine.

Scurta fericire a acestei nenorocite fete nu poate renaşte. Ea nu se simte în stare să se întoarcă în casa noastră, Ia tine, la mine, ca un hoţ iertat, pentru că imaginea asta ar stărui în veci între ea şi noi. Şi singurul lucru demn ce-l putea face, era să fi plecat pentru totdeauna. Şi Tatia a plecat, fiul meu!”

Ivernev îşi dădea seama că mama lui are dreptate şi că a pierdut-o definitiv pe Tatia. Nu simţea încă nici durere, nici dorul

acela chinuitor, rana ce ţi-o pricinuieşte pierderea unei mari speranţe abia începea să-şi arate semnele.

Toate câte le văzuse, întorsătura prin oare trecuse în anul acela greu, îl făcuseră mai matur cu câţiva ani. Încercase fericirea şi durerea unei mari iubiri, văzuse o ţară imensă cu o cultură milenară şi întreaga bogăţie de aspecte ce le oferă un popor de patru sute de milioane. Întâlnise oameni înţelepţi ca acest Ghirin care se afla acum în preajma lui, oameni minunaţi ca Tillottama sau ca Suna, oameni frământaţi de căutări ca Daiaram sau chiar ca.. Cesare, se ciocnise de forţele întunecate ale unor gangsteri internaţionali…

Ivernev îşi dăduse pentru prima oară seama cât de asemănătoare sunt aspiraţiile oamenilor spre frumos, spre o viaţă împlinită, însufleţită de dorinţa de a crea şi de a aduce un folos altora, atât în ţări, cât şi în epoci diferite. Aspiraţii rămase neîndeplinite, din timpuri imemoriale, până ce a început lupta pentru organizarea unei noi societăţi în ţara lui, o societate în care, „cântărind ce e în dreapta, cântărind ce e în stânga”, cum sună un vechi proverb indian, oamenii îşi vor pretinde lor înşişi de a purta o permanentă răspundere pentru fiecare acţiune, pentru fiecare cuvânt sau gând al lor, întrebându-se: oare este de folos semenilor mei?

— Nu trebuie să iei ad literam expresia mea despre drumul pe tăişul unui brici, îi spusese Ghirin la despărţire. E mai degrabă vorba de un discernământ de o subtilitate superioară în hotărâri, cercetări, legi şi morală, şi, desigur, în alegerea direcţiei de urinat.

Şi Ivernev, care acum învăţase multe, se va întoarce la Leningrad înarmat cu această înţelepciune simplă: fericirea nu se caută ca aurul, şi nu e o roată a norocului. Fericirea şi-o făureşte cu mâna lui acela care dispune într-însul de suficientă forţă, pricepere şi dragoste.

*CAPITOLUL 7 Puntea aşvinilor*

Daiaram nu-şi părăsise încă patul de spital când sosi şi bunul lui prieten Anarendra, chemat de Vitarkananda. Bătrânul învăţat ştiuse să înăbuşe în Daiaram prima pornire de crâncenă deznădejde, dar artistul era într-o stare atât de groaznică, încât avea nevoie de o îngrijire permanentă. Totuşi, găsise în el forţa

de a asista la înmormântarea „Neasemuitei Frumuseţi”, sprijinit de un braţ şi de altul de Anarendra şi de Cesare,

Valul de indignare unanimă stârnit de mârşăvia comisă se rostogolise de la Madras la Bombay, dar principalul autor al asasinării Tillottamei izbutise cu chiu, cu vai, să se facă nevăzut, dându-şi complicii pe mâna legii.

Ghirin nu-şi mai putea amâna plecarea, şi Vitarkananda îşi adună prietenii cu o zi înainte ca medicul rus să ia avionul.

Când Ghirin luă loc în maşină lângă Anarendra, care avea o atitudine cât se poate de serioasă şi de respectuoasă, se înnoptase de-a binelea. Maşina părăsi în goană străzile din centru, scăldate în lumini, trecu apoi prin cartierele slab luminate ale vilelor mici şi prin cele întunecate ale suburbiilor, şi se îndreptă spre luminiţele rare, presărate ici, colo pe îndepărtatele dealuri dinspre sud-vest. Ghirin, care în drum spre Madras consultase ghidul turistic, presupunea că au luat-o pe lângă Muntele Sfântului Toma, cu faimoasele ruine ale unei străvechi biserici nestoriene. Drumul era destul de lung şi Anarendra gonea cu o viteză de şaizeci de mile pe oră. În sfârşit, sigur pe volan, coti pe un drum îngust, străjuit de copaci, oare abia se desluşea pe întuneric. Razele farurilor se proptiră în zăbrelele de fier ale unei porţi masive care se deschise singură ca într-un basm. Drumul, ce urcase pieptiş dealul, continua şi dincolo de poartă. Casa de pe culme, care lui Ghirin i se păru foarte mare, era abia luminată, şi de aceea în bezna deasă tropicală, la început, n-o băgase de seamă.

De după cele două uriaşe vase de lut, cu plante ornamentale, aşezate în dreapta şi în stânga monumentalei intrări, ţâşniră spre a-l primi, doi bărbaţi, desigur slujitori.

Ghirin se feri cu toată energia de nenumăratele lor manifestări de respect şi urcă în fugă scara până la arcada intrării, unde îl aştepta Vitarkananda. Profesorul îşi conduse oaspetele într-un imens salon. Din toate cele patru colţuri ale încăperii, urcau în curbe elegante patru scări de piatră albă, care, cotind într-un chip de neînţeles la prima vedere, convergeau toate în dreptul unui balcon suspendat deasupra sălii.

Rusul cercetă cu interes bizara arhitectură a clădirii.

— Să nu credeţi că asta e casa mea, spuse profesorul cu zâmbetul lui spontan şi totodată aspru, care nu se potrivea cu

faţa lui plină de bunătate. Unul dintre elevii mei, din străvechiul neam al unor rajahi din India de Sud, a vrut să mă onoreze, punându-mi la dispoziţie un adăpost care nu corespunde nici cu meritele, nici cu gusturile melc. Dar să urcăm, prietenii mei ne aşteaptă. Trebuie să vă previn că au foarte rar de-a face cu europenii. E un cerc intim care v-a deschis porţile în urma comunicărilor dumneavoastră de la Delhi. De aceea vă rog să nu le luaţi în nume de rău faptul că ei nu cunosc manierele europene.

Urcară până în balcon, apoi străbătură o cameră mare, pe jumătate descoperită spre cerul înstelat, luminată slab şi aşternută cu covoare. Aici, pe divane late şi joase, şedeau vreo zece bărbaţi înveşmântaţi în alb, cu turbane de asemenea albe, ca şi Vitarkananda. Bărbile, cărunte sau negre ea smoala, late sau înguste, păreau a fi unicele semne distinctive ale acestor oameni. Toţi, cu excepţia unuia, cel mai bătrân, se ridicară în picioare, salutându-i pe noii veniţi cu o plecăciune tăcută. Sub tavanul jos foşneau abia auzit largi evantaie mecanice.

Vitarkananda îl aşeză pe Ghirin în aşa fel încât se găsiră amândoi în faţa celui mai vârstnic dintre cei prezenţi, un bărbat cu barba scurtă şi o agrafă de aur prinsă în turban. Câţiva servitori care se mişcau fără a face cel mai mic zgomot aşezară în faţa lui Ghirin o măsuţă eu băuturi şi o cutie cu fel şi fel de ţigări. Ghirin le refuză pe toate şi ceru doar un pahar cu apă. Măsuţa dispăru pe dată. Pe chipurile impenetrabile ale indienilor nu se putea citi nimic. Numai în privirea întunecată a bărbatului cu barbă neagră din stânga lui, Ghirin surprinse parcă o nuanţă de aprobare.

Tăcerea se prelungi timp de câteva minute, în decursul cărora oaspetele simţi aproape palpabil privirea concentrată a celor adunaţi aici îndreptată asupra lui şi se străduia să-şi adune gândurile, înţelegând că nu dintr-o simplă curiozitate voiseră să-l cunoască aceşti oameni serioşi şi tăcuţi.

— Am fost cu toţii bucuroşi să aflăm, vorbi, în sfârşit, Vitarkananda, că la congresul de la Delhi a luat parte un erudit psihofiziolog din ţara aceea imensă, prietenă şi profund simpatică nouă, în care, până în ultimii zece ani, acestei ştiinţe nu i s-a acordat atenţie. În trecut, asta ne-a pus în mod serios pe gânduri, deoarece ţara dumneavoastră, pentru prima oară în

toată istoria omenirii, era cea care pornea la gigantica operă de construire a unei lumi noi.. Dar cum poate exista o lume nouă fără oameni noi, fără o cunoaştere temeinică a naturii umane şi a legilor ei?

Timp de milenii cele mai luminate minţi ale Indiei s-au preocupat de cunoaşterea omului, a sufletului şi a trupului său, dobândind remarcabile succese în acest domeniu extrem de dificil. Din păcate, Occidentul, fără să-i punem la socoteală pe cei izolaţi, cu o gândire mare şi vastă, 1l-a dat importanţă descoperirilor filosofice ale Indiei. Absorbiţi de grija de a produce o sumedenie de lucruri, mergând pe calea dezvoltării tehnicii în dauna grijii pentru desăvârşirea omului, europenii socoteau drept naive cercetările noastre în domeniul psihologiei. Dar, în acelaşi timp, cei din Occident se lasă ademeniţi cu naivitate de minunile pe care, chipurile, le săvârşesc scamatorii noştri, de acele succese obţinute prin dezvoltarea fizică, prima treaptă a autoperfecţionării, liatha-yoga, şi care europenilor li se par acte supranaturale. Aşa-zisele “minuni au acoperit cu totul în ochii lor autenticele realizări ale gândirii umane din filosofia indiană. Nu mă îndoiesc că superstiţiile, îngrămădite în jurul faimoşilor fachiri indieni, că poveştile despre yoghi şi acea negură, acel mister, acea închipuită atotputernicie de care sunt pline lucrările teozofilor, ale antropozofilor şi ale altora, asemeni lor, chemaţi, chipurile, să dezvăluie în faţa Occidentului tainele ştiinţei indiene, pentru a-i atrage pe cei însetaţi de minuni, repet, nu mă îndoiesc, că toate acestea i-au împiedicat pe savanţii Rusiei Sovietice să facă mai temeinic cunoştinţă cu aportul Indiei la tezaurul comun al omenirii. Ne pare însă ciudat că, deşi reneagă ideologia Occidentului pe care o numesc burgheză, învăţaţii şi militanţii dumneavoastră pe tărâmul culturii au luat-o pe urmele acelor savanţi cunoscuţi ca lipsiţi de obiectivitate, din America şi Anglia, care ne caracterizează arta în primul rând drept pornografică, morala drept primitivă, iar filosofia drept naiv-religioasă şi, în măsura în care nu este creştină, chiar dăunătoare.

Ne surprinde cum de n-aţi sesizat fermitatea practică a dialecticii care străbate întreaga noastră filosofie, fineţea, prudenţa şi înţelepciunea cu care s-au dezvoltat normele de comportare şi cele ale moralei sociale, descoperirile în domeniul

psihofiziologiei care în multe privinţe au depăşit gândirea ştiinţifică europeană, ca şi unele probleme ale filosofiei, cum ar fi de pildă problema trecerii de la particular la general şi de la general la particular, elucidate de noi în chip desăvârşit. Profesorul Vitarkananda făcu o pauză de câteva clipe, apoi încheie: Oare faptul că majoritatea acestor descoperiri sunt îmbrăcate într-o formă de exprimare religioasă vă împiedică să luaţi cunoştinţă de adevărata lor esenţă? Iată de ce am ţinut să avem o întrevedere cu dumneavoastră. Un savant care studiază psihofiziologia nu poate trece nepăsător pe lângă toate aceste probleme şi nu este admisibil să nu cunoască temeinic ştiinţa indiană, indiferent de părerea lui despre ea. Noi vrem să auzim de la dumneavoastră, un savant al unei ţări care construieşte comunismul, care, cu alte cuvinte, luptă pentru cea mai înaltă şi înţeleaptă orânduire socială de pe glob, vrem să vă auzim, aşadar, părerea asupra posibilităţii îmbinării realizărilor cercetătorilor Indiei şi ale celor din Ţara Sovietică.

Vitarkananda tăcu şi se lăsă jos pe canapea, luând o atitudine de liniştită aşteptare. Nimeni nu mai rosti niciun cuvânt. Cu un efort de voinţă, Ghirin îşi stăpâni emoţia. Se ridică încet de pe pernele moi ale divanului, se propti bine pe picioare şi căpătă pe dată liniştea de care avea nevoie. „Precizie, nu uita de precizia în exprimare, nu te lăsa antrenat, că să vorbeşti în limba ta”, îşi spuse el în gând, inspiră adânc şi începu:

— Cea mai măreaţă realizare a gândirii religioase-filozofice a Indiei, în mod inexplicabil nesesizată de către Occident şi de care poate că nu şi-au dat bine seama nici indienii, a fost aceea că, încă din vremuri imemoriale l-aţi pus pe om alături de divinitate. În formula că nici dumnezeu şi nici omul nu au putere asupra Karmei, asupra legilor generale ale Universului, eu întrevăd imensa cutezanţă a gândirii dumneavoastră străvechi. Atât omul cât şi dumnezeu sunt părţi ale spiritului universal, cu alte cuvinte nu există o voinţă a lui dumnezeu, ci doar o desfăşurare în comun a proceselor sistemului universal, care, pentru a fi biruite, trebuie neapărat cunoscute şi de care trebuie să se ţină seama. Cât de puternică este această concepţie în comparaţie cu acea închinare servilă în faţa puterii ameninţătoare a lui dumnezeu, care hotărăşte întregul destin al omului, pedepsindu-l, persecutându-l şi blestemându-l, ceea ce

alcătuieşte temelia religiei străvechi iudaice şi a celor ce se trag din ea, cea creştină şi cea a islamului, care cuprind toate bazele filosofiei şi moralei religioase a Occidentului, lucrul acesta cred că nu mai are nevoie de nicio explicaţie.

Ghirin se opri, îl auzi pe Vitarkananda tuşind uşor şi se întoarse spre profesor.

— I-ar fi oare greu oaspetelui nostru să facă pauze după terminarea fiecărei formulări? întrebă cu prudenţă profesorul.

— Ba dimpotrivă! răspunse el prietenos şi puţin vinovat. Are să-mi fie chiar mai uşor să-mi adun gândurile, eu nu posed atât de bine engleza ca dumneavoastră.

Mulţumit, Vitarkananda făcu o plecăciune şi începu să traducă cele spuse de Ghirin, într-o limbă melodioasă, cu totul necunoscută oaspetelui. Cei prezenţi încuviinţară din cap, iar câţiva dintre oi schimbară câte o privire.

— Multe din tezele filosofiei indiene, acum. După ce ştiinţa europeană a făcut un pas gigantic înainte, apar într-o lumină nouă, urmă Ghirin. Hunele, trei la număr, sunt, conform gândirii indiene, însuşirile de bază ale lumii materiale, ale naturii în veşnică transformare. Hinduismul include aici şi psihicul, socotindu-l, aşadar, ca ceva material şi în veşnică schimbare. Felul acesta de a înţelege dezvoltarea universului psihic al omului a fost demult preluată de către gândirea filosofică indiană. Dacă luăm, “bunăoară, învăţătura despre metempsihoză, în limbaj comun migraţiunea sufletelor sau reîncarnarea dintr-un trup într-altul, noi, materialiştii, putem accepta ideea că din punct de vedere al eredităţii, are într-adevăr loc o perpetuă transmisiune a mecanismelor acestei eredităţi. Aceste mecanisme aflate în produsele sexuale constituie tocmai adevărata imortalitate a speciei, transmiterea ştafetei vieţii de la un individ la altul şi în sensul acesta noi toţi suntem fraţi îndepărtaţi care de multe ori am renăscut şi am murit, sub forma verigilor lanţului nesfârşit al speciei, ducând cu noi memoria generaţiilor, adică instinctele lor de adaptare. În ceea ce priveşte repetarea la nesfârşit a unuia şi aceluiaşi fenomen, daţi-i orice nume doriţi, suflet, corp astral, sau cheagul cine ştie cărei substanţe, asta noi nu o putem accepta. Dacă pe lume nu există doi atomi identici, cum s-ar putea oare repeta un organism atât de complex, o organizaţie nervoasă

atât de subtilă ca a omului? Fiecare viaţă luată în parte este unică în felul ei şi totodată veşnică sau, în orice caz, de o durată lungă, este ca un lanţ întins spre viitor, alcătuit din indivizi care se înlocuiesc unul pe celălalt într-o continuă succesiune, ca rândurile de valuri ale. Aceleiaşi ape care vin alergând spre mal, se ridică şi apoi cad,

Din nou, cei trei indieni care şedeau alcătuind un grup în marginea din stânga a divanului, de îndată ce profesorul le traduse spusele lui Ghirin, schimbară câte o privire. Un surâs oarecum întunecat şi neîncrezător flutură chiar şi pe buzele bătrânului cu agrafa de aur.

— Şi mai există o concepţie pe care vechea filosofie indiană a anticipat-o, şi anume noţiunea de Karma, adică mecanismul care pedepseşte sau răsplăteşte greşelile sau meritele omului din existenţele sale anterioare. Noi ştim acum că mecanismele eredităţii pe care le poartă celulele sexuale sunt influenţate. — deşi nu dintr-o dată şi nici nemijlocit (şi fiindcă veni vorba, tot astfel funcţionează şi Karma dumneavoastră, iar asta nu e o coincidenţă, ci pura oglindire a realităţii), de viaţa strămoşilor, de înfăptuirile şi tarele lor. Exercitându-şi influenţa asupra eredităţii, viaţa dusă de strămoşi determină nu numai esenţa fizică, ci şi cea psihică a descendenţilor. Este firesc că o viaţă sobră aduce după sine sănătate şi vigoare sufletească şi trupească, deci, o viaţă mai fericită şi mai plină. În felul acesta atât Karma cât şi metempsihoză se realizează ca o ştafetă, ca o făclie olimpică, în ce priveşte acumularea memoriei instinctive şi a sănătăţii, adică a frumuseţii şi a bucuriei, sau dimpotrivă, a bolilor, a slăbiciunii şi a nefericirii. În acest sens s-ar putea accepta şi dezvoltarea ulterioară a studiului despre Karma, Karma unor popoare întregi. Dar noi nu o vom accepta şi vom socoti drept profund greşită inevitabilitatea acelei Karme care depăşeşte şi puterea lui dumnezeu, şi a omului. Cunoaşterea legilor eredităţii, făurirea unei vieţi sănătoase, educarea însuşirilor înalte, sufleteşti şi trupeşti, toate laolaltă sunt în puterea omului, dar nu a individului izolat, ce e drept, ci a societăţii umane. Şi de aceea, pentru viitoarele generaţii, Karma poate fi corectată şi preîntâmpinată în mod conştient.

— Karma şi-o corectează în avantajul său înţeleptul care a pătruns legile unei vieţi drepte, ripostă Vitarkananda, după ce termină de tradus cele spuse de Ghirin.

— Dar el nu poate corecta ceea ce s-a acumulat între timp, ceea ce atârnă deasupra capului său şi nu numai al său, ci şi al întregului popor, sub forma unor răfuieli ameninţătoare, după cum reiese din învăţătura dumneavoastră. Noi însă credem că tot ceea ce se transmite din trecut, poate şi trebuie să fie corectat, cu condiţia să învăţăm cum s-o facem. Iar că acest lucru este posibil, nu cred că o veţi contesta.

Indienii schimbară iarăşi priviri între ei. Cineva rosti cu jumătate de glas câteva vorbe pe care Ghirin nu le înţelese. Medicul reluă analizarea tezelor principale ale filosofiei indiene, înfăţişându-le fondul dialectic şi curăţind-o de învelişul ei mistic.

— Dumneavoastră, indienii, aţi fost de fapt mai norocoşi decât creştinii europeni, încheie Ghirin. Înţelepţii dumneavoastră se izolau pentru a medita în păduri răcoroase şi mai ales în lumea minunată a Munţilor Himalaia. Acolo, contemplând scânteierea rece a zăpezilor de cea mai mare puritate, ca şi piscurile gigantice înălţate spre tării, în ţara aceea cu stânci golaşe şi cu un cer adânc şi limpede, desprinsă de frământările omeneşti, înţelepţii dumneavoastră supuneau lumea unei analize profunde şi lipsite de orice patimă. Iată ce v-a îngăduit să descoperiţi că la baza existenţei ar sta două substanţe, să-l aşezaţi pe om pe un tron, la acelaşi nivel cu dumnezeirea, să creaţi religia cea mai rece, şi dacă mă pot exprima astfel, cea mai lipsită de dumnezeu pe care abia mai târziu aţi îmbrăcat-o cu masca ritualurilor şt a chipurilor. Asta pentru că, fără îndoială Advalta şi Vedanta, în forma lor pură, sunt prea depărtate de inima omului de rând, iar o religie fără inimă este poate posibilă numai în schimnicia munţilor înzăpeziţi…

Pe câtă vreme creştinii întemeietori ai bisericii şi ai filosofiei religioase creştine se depărtau spre deşerturile Arabici şi ale Africii de Nord. Aici, sub dogoarea necruţătoare a soarelui, în mirajul aerului incandescent, unde până şi stelele boitei eterne li se păreau că se leagănă ca într-un delir, erau supuşi unor groaznice halucinaţii. Creierul lor, aprins de soarele crâncen, care le sporea şi mai mult dorinţele trupeşti refulate, a generat acea concepţie nebunească despre dumnezeul pedepsitor şi

despre iad, despre elementul diavolesc din femeie, despre zguduitoarele scene ale judecăţii de apoi şi ale sfârşitului lumii, despre groaznicele uneltiri ale satanei. E caracteristic faptul că toate acestea pornesc; încă de la proorocii evreilor din antichitate, care se izolau de asemenea

În pustiuri dogoritoare:, iar asceţii creştini au continuat a dezvolta aceeaşi linie filosofică. Acumularea unei experienţe negative de viaţă, supusă unei permanente tensiuni psihice de teama pedepsei date de dumnezeu şi de teama păcatului, a generat multe psihoze paranoidale, luate drept revelaţii divine. Noi, europenii, am dus în spate până în evul mediu această povară cu totul potrivnică aspiraţiilor fireşti ale omului către frumuseţe şi către cunoaşterea acestei lumi de necuprins. Dumneavoastră, indienii, n-aţi fost siliţi să căraţi această povară nici în artă, nici în literatură şi nici în filosofie, dar n-aţi fost nici scutiţi de plată în altă privinţă

— Pentru nepriceperea de a vă menţine pe acea foarte subţire linie de hotar necesară în urmărirea unui drum drept, situată între fanatismul exagerat şi o înstrăinare lipsită de patimă.

— Şi care este plata aceea? întrebă Vitarkananda, după ce traduse şi acest fragment al cuvântării lui Ghirin.

— Dumneavoastră, indienii, aţi deschis cu milenii în urmă drumul spre desăvârşirea omului pe calea unei minuţioase dezvoltări şi sporiri a forţelor lui fizice şi psihice. Aţi învăţat să dirijaţi acei muşchi şi nervi care în mod normal nu se supun voinţei unui european, aţi aflat multe despre hipnoză şi despre cultura fizică superioară a trupului. Dar aţi folosit, oare, această cunoaştere pentru sporirea fericirii şi a frumosului? Perfecţionarea individuală, fără o menire de ordin obştesc, este în primul rând incompletă, iar în al doilea lipsită de ţel. Ca şi cum ai făuri o maşină puternică şi ai încuia-o în magazie. A activa în cuprinsul societăţii umane

— Nu a te izola de ea, acesta-i ţelul. Să nu luaţi spusele mele drept o învinuire, nu sunt în măsură nici să condamn şi nici să critic pe nimeni, Sunt doar un om de, ştiinţă, căutător al adevărului ştiinţific, care ştie că aflarea acestui adevăr e condiţionată de împrejurări şi timp.

V-aţi ascuns de lume, probabil pentru că aţi pătruns de foarte mult timp resursele psihofiziologice ale omului, într-o vreme

când nimeni nu se gândea încă la posibilitatea justificată ştiinţificeşte a realizării unei formaţiuni sociale mai perfecţionate decât împărăţiile feudale sau despotismul sclavagist, când, în afară de casta militară şi cea preoţească, adică de grupările cele mai inutile ale societăţii, toţi ceilalţi

— Adevăraţii făuritori ai valorilor materiale şi spirituale, erau puşi pe o treaptă mult inferioară.

Sistemul de caste, născocit în scopul, ca să zic aşa, de a creşte rase de oameni cu diferite meniri obşteşti, nu şi-a găsit justificarea nici cu mii de ani mai târziu, iar în ce priveşte ţelul lui direct, perfecţionarea oamenilor, a eşuat total. Cei din casta paria de aici din India sau rodia din Ceylon sunt adeseori specimene mai frumoase şi mai inteligente decât indivizii aparţinând castelor superioare. Ei o datorează condiţiilor grele de trai, în timp ce brahmanii s-au prostit în multe privinţe, închistaţi în obiceiuri vechi. India n-a ţinut seama de dialectica vieţii şi şi-a primit pedeapsa.

Dumneavoastră n-aţi folosit cunoştinţele căpătate, temându-vă că ele ar putea dăuna oamenilor. Acelaşi lucru de altfel, se petrece astăzi şi cu puternica noastră ştiinţă europeană. Aţi socotit că însuşiri necesare pentru o cunoaştere profundă nu sunt date decât unui număr infim de aleşi.

Aşa s-a întâmplat că descoperirile făcute de minţile cele mai luminate ale Indiei au fost îngropate sub un morman de superstiţii religioase şi de ritualuri inutile, folositoare uneori, unor escroci de ocazie. În ceasurile de grea cumpănă prin care a trecut patria dumneavoastră, şi nu au fost puţine în viaţa greu încercaţilor indieni, aceste cunoştinţe au fost de folos doar unui neînsemnat mănunchi de oameni, dar nu Indiei.

De îndată ce profesorul traduse aceste cuvinte, trei indieni se ridicară de la locurile lor şi începură să-i vorbească repezit lui Vitarkananda.

— Prietenii mei spun că e o afirmaţie neîntemeiată. Înţelepţii Indici, yoghii şi svamii, au luptat pentru libertate şi au pierit în rând cu ceilalţi şi în fruntea multora.

— Nu la asta m-am referit. Cunosc prea puţine lucruri ea să arunc o asemenea învinuire indienilor, popor pentru care nutresc o profundă stimă. Căutaţi să mă înţelegeţi. Eu mă refer la faptul că ceea ce au dobândit yoghii şi svamii în psihologie, n-

au sporit nici în trecut şi nici în prezent forţele poporului indian în drumul său spre o viaţă mai bună. Cu excepţionala dumneavoastră putere de concentrare asupra oricărui obiect, ar fi trebuit să-i fi lăsat de mult în urmă pe savanţii europeni, acum când vă daţi fără îndoială seama că fără ştiinţa despre natură, despre lumea materială, poporul Indiei nu va putea merge în rând eu celelalte popoare. Şi tocmai acum constatăm că revelaţiile yoghilor n-au adus foloase acestei ştiinţe. Forţele lor nu s-au îndreptat spre înlăturarea efectivă a ceea ce e dăunător şi rău pe lume, ei spre alte obiective, închipuite piedici care ar sta în calea poporului.

De astă dată se ridicară în picioare toţi prietenii profesorului cu excepţia bătrânului lipsit de puteri care îşi pironise doar ochii miraţi asupra acestui ciudat savant din Rusia Sovietică. El îşi ridică doar mâna, îndemnându-i pe ceilalţi să se liniştească şi, cu glas slab, îi spuse ceva lui Vitarkananda.

— Scami Paramatmananda vrea să cunoască pricina pentru care, după părerea mult stimatului nostru oaspete, noi n-am progresat în domeniul descoperirilor lumii materiale care în ochii savanţilor din Occident par atât de importante.

— Pricina rămânerii dumneavoastră în urmă, după părerea mea, constă în aceea că aţi abandonat străvechile tradiţii ale căutărilor şi luptei, acele tradiţii care au dus India la realizări atât de înalte în ştiinţa şi arta vremurilor străvechi. Forţele spirituale şi trupeşti descoperite prin căutări de milenii le-aţi canalizat numai spre dumneavoastră pentru obţinerea acelei beatitudini individuale; din cauza asta aţi fost pedepsiţi de către natura însăşi, întrucât cercetările ulterioare s-au curmat. Într-adevăr, dacă un om poate atinge extazul, samâdhi, şi chiar treapta lui superioară, nirvikâlpăsamâdhi, pe care o denumiţi contopirea cu oceanul sufletului universal şi cu divinitatea, dincolo de viaţă şi de moarte, de ce să mergi mai departe? În realitate, însă, senzaţii analoge cu samâdhi pot fi provocate şi la oameni neiniţiaţi în disciplina yoga, prin reducerea bioxidului de carbon din sânge cu ajutorul intensificării respiraţiei şi a autohipnozei, aşa-numita hipocapnie. Este o stare anumită a organismului, şi nu o legătură mai presus de simţuri cu lumea exterioară. Noi, învăţaţii din Apus, putem obţine aşa zisa afundare în infinit cu ajutorul anumitor medicamente, în felul

acesta, toată pregătirea minunată şi prelungită a puternicei maşini cugetătoare, dacă ţelul final îl constituie o închipuită contopire cu dumnezeirea, capătă o anumită analogie cu beatitudinea oamenilor cu totul nepregătiţi din tratatul Paradisuri artificiale de Baudelaire. Atunci această pregătire nu duce de fapt la niciun fel de revelaţii şi culmi ale cunoaşterii. Şi nu-i greu de înţeles de ce în ultima vreme yoghii şi svamii n-au putut antrena după ei mulţi adepţi şi nici descoperi nimic care să întreacă posibilităţile savanţilor care s-au ocupat îndelung de obiectul lor de studiu.

Părerea mea este că mişcarea dumneavoastră s-a oprit, şi că nepăsarea a luat locul spiritului cândva iscoditor, însetat de cunoştinţe al marilor învăţaţi şi filosofi indieni, care au creat încă în antichitate filosofia materialistă Catvaka, au măsurat atmosfera Pământului, au descoperit circulaţia sanguină cu sute de ani înaintea europenilor şi au prevăzut aproape exact dimensiunile atomului de hidrogen cu două mii de ani înaintea ştiinţei noastre.

În raja-yoga, regina tuturor yogylor, una din treptele cele mai înalte, a cincea, dacă nu mă înşel, numită titikşa, este starea de totală nepăsare faţă de tot ce ar putea surveni, bucurie sau suferinţă. Starea asta dumneavoastră o numiţi eliberare, dar din punctul nostru de vedere este o mare nefericire. În epocile de grea cumpănă ale omenirii, în sânul diferitelor popoare apărea apatia, o stare de o ucigătoare impasibilitate faţă de tot şi de toate, inclusiv propria ta persoană. Această rupere a contactului cu lupta pentru viaţă e cauzată de lezarea mecanismelor ereditare şi a unei deficienţe a psihicului, iar dumneavoastră vă provocaţi aceste deficienţe în mod deliberat. Procedaţi, oare, în acest fel de teama suferinţei? Din prudenţă, deoarece bucuria fiind legată dialectic de suferinţă, pentru a o evita pe aceasta din urmă, renunţaţi la amândouă?

— Aşadar, socotiţi că drumul yoga este inutil? întrebă cu asprime Vitarkananada.

— Cum puteţi interpreta astfel vorbele melc? clătină Ghirin din cap dojenitor. Forţele fizice şi posibilităţile psihice ale omului sunt uriaşe, şi priceperea de a le dirija este deosebit de necesară tocmai acum în epoca noastră, când ciocnirea dintre vechi şi nou ameninţă lumea cu nemaipomenite calamităţi.

Chiar dumneavoastră aţi dat epocii noastre numele de „veacul de fier”, Kăli-yuga, epoca Agni, a focului cosmic; prevedeţi răspândirea unor boli necunoscute până azi, faceţi apel la „pregătirea medicilor”. Şi în acelaşi timp întregul ideal al unui yoghi sălăşluieşte în „salvarea” lui personală, plecând şi lăsând lumea să-şi urmeze calea ei. Oare poate fi acesta un ţel în sine? Câteva zeci de oameni, să presupunem, vor ajunge la o mare dezvoltare a propriilor lor forţe, amăgindu-se cu închipuita lor „salvare”, feriţi de viitoarea naşterilor şi a morţilor. Dar ce folos vor avea din aceasta fraţii dumneavoastră, oamenii? Chiar dacă ar fi un creator a tot ce există, o faceţi pentru el? Torentul alcătuit din miliarde de vieţi goneşte năvalnic spre viitor umflându-şi şi înspumându-şi apele, iar dumneavoastră nu vreţi decât să săriţi în afara lui, pe mal? Sună mândru numele de Tirthakara, cel care aşterne deasupra torentului existenţelor o punte chemându-i şi pe alţii să-l urmeze. Dar ca rezultat final o astfel de activitate duce teoretic la curmarea morţilor şi a naşterilor, adică la sfârşitul lumii. Şi asta după toate câte le-a îndurat în viaţă pe drumul anevoios al înţelepciunii şi al voinţei? Aşa, oare, au procedat bodhisatvii care au renunţat la nirvana? Nu este, oare, de o mie de ori mai nobil un alt ţel, acela pe care şi l-a pus un popor întreg, poporul meu, şi care înaintează spre el în ciuda unor mari greutăţi? Ţelul acesta este de a-i face pe toţi instruiţi, curaţi, eliberaţi de sentimentul fricii, egali în faţa legii şi a societăţii, de a le face accesibilă tuturor inepuizabila frumuseţe a omului şi a naturii. Cu cât vor fi mai desăvârşiţi cei ce năzuiesc şi luptă pentru atingerea acestui ţel, eu atât mai repede se va sfârşi drumul cel lung şi anevoios. Câtă nevoie ar avea poporul indian, care acum s-a eliberat, de oameni ca dumneavoastră.

Ghirin se stăpâni, dându-şi seama că mersese prea departe şi încheie, de astă dată pe un ton liniştit:

— Yoga dumneavoastră, adică perfecţionarea psihofiziologică, aşa cum ar spune un învăţat din Apus, mi-o închipui ca ceva care înşurubează trainic conştientul de subconştient, susţinând eu un ax de fier tăria sufletului şi a trupului şi care, printr-o puternică încărcătură de energie, îi dă puteri să-şi ia zborul spre înălţimi, să ducă o luptă grea şi să capete o dârzenie de neînvins… Dar la ce toate acestea, dacă nu slujesc oamenilor,

dacă nu le mobilizează foiţele pentru a contribui la sporirea frumuseţii şi fericirii pe pământ? Oare nu vorbeşte Buddha, ca de un merit extraordinar, despre aportul, măcar de mărimea unui bob, pe care trebuie să-l aducă fiecare întru fericirea oamenilor?

Omul care îşi cunoaşte istoria din paleontologie, care cunoaşte anevoioasa lui ridicare până la treapta de făptură cugetătoare, după miliarde de ani de suferinţă lipsită de sens, e dator să se simtă pătruns de o imensă responsabilitate faţă de propria-i soartă. Ce drept are el să-şi rişte fiinţa, să vorbească despre propria lui distrugere sau să refuze viaţa şi moartea cum o fac yoghinii. Oare numai pentru ascensiunea lui individuală? Ce fel de înţelepciune este aceasta şi unde e celălalt taler al balanţei pe care sunt aşezate toate suferinţele trupului viu în drumul pe care l-a parcurs de-a lungul istoriei, de la amibă la om? Prin ce se deosebeşte, judecând după rezultate, o asemenea filosofie de delirul nebunesc al focului purificator al bombei infernale chemată să distrugă.. Omenirea plină de rele”? Cum se explică faptul că până în ziua de azi aţi rămas în afara adevăratei dumneavoastră chemări?

Ghirin tăcu. Se înclină stângaci în faţa celor prezenţi şi îşi reluă locul, ştergându-şi faţa năduşită de încordare şi emoţie. Tăcerea fu întreruptă de Vitarkananda:

— Eu îl numesc brahman pe acela care rosteşte o cuvântare plină de adevăruri, instructivă, fără a fi tăioasă şi fără intenţia de a jigni, începu el în limba tamilă, repetându-şi fratele şi în engleză, pentru Ghirin. Ştiinţa a devenit religia Apusului, dar mai există multe probleme referitoare la om pe care nu le cunoaşte şi, ca tare, nu poate răspunde la toate exigenţele lui sufleteşti. Vai şi amar de ea, dacă ştiinţa nu va îndreptăţi giganticele nădejdi care s-au pus într-însa, deoarece atunci gândirea europeană va suferi, moralmente, un total eşec…

Profesorul Vitarkananda îşi înclină capul într-o parte ca o pasăre care se uită ţintă la ceva şi urmă:

— Deocamdată, cu toate că viaţa dumneavoastră, a europenilor, e mai organizată, mai asigurată şi mai înzestrată tehniceşte decât a noastră, nu se prea observă că aţi fi dobândit mai multă fericire, E drept, eu nu cunosc Rusia, dar cred că dumneavoastră, fiind aşezaţi între Occident şi Orient şi care aţi

pornit să vă reorganizaţi viaţa într-un chip nou, sunteţi altfel. Însă propria statistică a americanilor şi confirmată de cercetări ştiinţifice vorbeşte despre creşterea necontenită a narcomaniei, alcoolismului şi, în aceeaşi măsură şi a îmbolnăvirilor psihice. S-a constatat că din optzeci de milioane de americani douăzeci şi opt de milioane sunt într-o măsură oarecare deficienţi din punctul de vedere al sănătăţii lor psihice sau fizice. Numărul celor înapoiaţi mintal din Statele Unite, potrivit calculelor instituţiilor medicale, întrece totalul bolnavilor de cancer, scleroză, tuberculoză, poliomielită şi alte calamităţi sociale, luate împreună. Şi asta, în ţara cea mai îndestulată şi cea mai înaintată din punctul de vedere al civilizaţiei tehnice. Unde sunt, aşadar, avantajele ştiinţei occidentale?

Profesorul se ridică şi se apropie de balustrada care încadra partea descoperită a încăperii. Ghirin se uită în jos şi abia acum îşi dădu seama că se aflau pe terasa unui turn scund şi pătrat, cea mai înaltă parte a clădirii. Vegetaţia deasă a parcului se ghicea doar, neagră în întuneric, coborând de pe deal spre şesul din preajma ţărmului mării… Luminiţele rare, galbene, nu se puteau lua la întrecere cu puzderia de stele suspendate deasupra infinitului ocean întunecat.

— Şi acolo, şi acolo, Vitarkananda arătă spre ocean, apoi spre dealurile care se îngrămădeau în spatele casei, e o lume în care ţările sunt ca nişte tigri gala să atace cu monstruoasele rachete, care pot şterge de pe faţa pământului oraşele cele mai mari, transformându-le într-o pulbere otrăvită. Oameni cuprinşi de demenţa înarmării, şi care nu cred decât în forţă, se fălesc în faţa lumii întregi cu puterea aducătoare de moarte a armelor lor. Gigantice submarine plutesc pe apele oceanelor; sunt înarmate şi ele cu rachete, gata să ţâşnească din adâncul apelor. Îmi amintesc de o reclamă dintr-o revistă americană, un câmp neted, semănat ou iarbă deasă, iar sub suprafaţa lui paşnică, în puţuri adânci, zac bine ascunse corpurile ca de rechini ale rachetelor care vor sparge la momentul potrivit capacul subţire şi stratul de pământ cu iarbă, şi vor ţâşni la suprafaţă pentru a-şi slobozi odioasa lor încărcătură asupra ţării condamnate.

Acolo râurile seacă şi ogoarele sărăcesc, pentru că pădurile dispar, transformându-se în hârtia destinată nenumăratelor

gazete care împroaşcă peste lume, fără nicio sfială, noianul lor de minciuni. Asemeni crinilor din cartea sfântă a creştinilor, gazetele se întorc mereu chiar la propriile lor născociri, lansând în rândul maselor o temă uitată, o minciună sau o nerozie, umflată până la dimensiuni cosmice. Acum, a mai apărut încă o invenţie a ştiinţei apusene, de astă dată nu de vorbe, ci de imagini, umplând timpul liber al oamenilor cu născociri himerice şi dăunătoare, ţinându-i lipiţi de ecranele care-i hipnotizează, şi asta în interiorul unor clădiri înăbuşitoare şi strimte, timp liber care ar putea fi consacrat perfecţionării utile şi frumosului autentic. Chiar ceea ce împrumută Occidentul de la noi suferă o monstruoasă degradare. Pseudo-yoghii promit în schimbul banilor înălţare şi putere grabnică, înşelându-i de bună seamă pe credulii însetaţi de minuni, incapabili de uriaşul efort al adevăratei discipline yoga.

În America s-a răspândit aşa-zisul „budism” al sectei japoneze Zen, transformat de trântori, chipurile, confesori ai Dharmei, într-o răstălmăcire barbară a celor mai nedemne ritualuri ale lamaismului inferior. Inactivi, obtuzi şi leneşi, aceşti închipuiţi „budişti” se dedau la desfătări bestiale.

Cei din Apus au început să înţeleagă şi ei că desprinderea de natură împinge civilizaţia lor spre o mare primejdie. Tot mai des se ridică voci care afirmă că omul, fiind şi el o parte a naturii, „o distruge sistematic, dezgolind în jurul lui aşezările în care locuieşte, creând ideale condiţii de îmbolnăvire”.

Alţii spun că omul „a distrus în jurul său frumosul într-o măsură mult mai mare decât ceea ce a adunat în muzeele şi galeriile lui de pictură. Însă ticăloşia cea mai mare este că el caută să supună legilor vremelnice ale pieţei legile de bază ale biologiei.”

Am luat acestea din două cărţi americane apărute recent, Primăvara tăcută şi Arma noastră sintetică, ai căror autori se străduiesc să-şi dea seama de viitorul destin al omului în condiţiile civilizaţiei apusene. Şi acest destin le apare în culori cam sumbre…

La dumneavoastră se văd tot mai mulţi oameni cu ochelari de culoare închisă care ascund ceea ce are omul mai minunat –. Ochii, temându-se deci să-şi arate deschis privirea, care le oglindeşte adevăratele simţăminte… Iată ce este civilizaţia

apuseană, care se răspândeşte în toată lumea ca o epidemie. Ce poate face împotriva ei un yoghi înarmat doar eu forţele propriului său suflet?

Profesorul tăcu, încurajat de semnele de înţelegere ale turbanelor înalte. Ghirin găsi de cuviinţă să-i răspundă şi trase adânc aerul în piept.

— Încă nicio religie de pe pământ n-a îndreptăţit nădejdile pe care şi le-au pus în ea oamenii, în vederea unei organizări drepte a vieţii. Oricât i-a ameninţat iadul creştin, budist, musulman sau evreiesc cu cele mai grozave pedepse, sau hinduismul cu reîncarnarea în dezgustătoare vietăţi, n-a fost posibilă reorganizarea vieţii în concordanţă cu principiile religioase. Ştiinţa poate dobândi cu mult mai mult, dar numai cu condiţia de a se ocupa de om în toată complexitatea lui. Mărturisesc însă cinstit că în ştiinţa europeană şi, din păcate, şi în cea sovietică, această tendinţă nu se observă încă. La noi există, însă, altceva, în lupta diferitelor ideologii se lărgeşte tot mai mult răspândirea ideilor comuniste şi victoria finală a acestei ideologii este inevitabilă.

„De ce?”, mă veţi întreba, desigur, dumneavoastră. Iar eu vă voi răspunde: pentru că nicio religie şi nicio altă ideologic nu promite un trai egal pe pământ fiecărui om, puternic sau slab, genial sau cu posibilităţi reduse, frumos sau urât. Egală pentru toţi în folosirea tuturor bunurilor şi frumuseţilor vieţii, imediat, nu într-o existenţă imaginară viitoare, nu într-o lume de apoi. Iar cum omenirea e alcătuită, în genere, din oameni de mijloc, comunismul îi convine majorităţii covârşitoare a omenirii. Duşmanii noştri spun că o viaţă egală, pentru cei slabi şi pentru cei tari, ar. Nedreptăţi pe cei din urmă; cei slabi ar trăi pe socoteala celor, tari! Or, tocmai în asta constă esenţa dreptăţii comunismului, la fel ca şi a culmilor hinduismului, sau a filosofiei budismului pur. Tocmai în acest scop oamenii trebuie să devină puternici, pentru a-i ajuta pe toţi semenii lor să se ridice la un nivel înalt de viaţă şi de cunoaştere. Vedeţi, oare, în asta ceva care să contrazică faimosul principiu yoga, „ocroteşte-l pe aproapele tău ca şi pe cel ce-ţi este străin şi ajută-i să se înalţe”?

Pentru mine nu e un secret faptul că în Apus, ba poate şi aici în Răsărit, mulţi oameni, chiar şi din cei cu o vastă cultură, ei

înşişi fiind necredincioşi, îl socotesc pe ateul declarat drept un om amoral. Explicaţia e simplă, principiile morale ale acestei lumi sunt formulate de religie şi inoculate prin intermediul ei. În consecinţă, îşi spun ei, ateul va renega necesarmente, o dată cu religia, şi toate regulile de morală şi etică. Aş fi fericit dacă dincolo de formulările mele imperfecte aţi vedea că din materialism, la care se adaugă o adâncă cunoaştere a naturii, se naşte şi o nouă morală, o nouă etică şi estetică, mai perfectă, pentru că principiile ei se bazează pe studiul ştiinţific al legilor de dezvoltare a omului şi a societăţii, pe cercetarea inevitabilelor schimbări istorice ale vieţii şi psihicului, pe cunoaşterea necesităţilor imperioase ale datoriilor sociale. Aş dori să acceptaţi că materialistul e şi el înzestrat cu un suflet profetic şi cu o inimă zbuciumată, după cum se exprimă un mare poet al nostru. Nelinişte nu numai pentru el, ci şi pentru întreaga lume înconjurătoare de care e inseparabil legat orice om, pentru că soarta omenirii este şi soarta lui.

Dar ideologia comunistă mai conţine ceva care condiţionează inevitabilitatea răspândirii ei în lumea întreagă. Niciun alt sistem social nu umple cu un sens mai mare şi mai înalt viaţa omului de mijloc, pentru că viaţa închinată altora în vederea atingerii unui ţel mai măreţ e luminoasă şi mai interesantă decât ţelul pe care vrei să-l atingi numai pentru binele tău; o astfel de viaţă este cu drept cuvânt meschină…

Ghirin se apropie şi el de balustradă, apoi se întoarse cu faţa spre indieni.

— Pe acest pământ să trăiască omul, exclamă el întinzându-şi mâna spre spaţiul ce se deschidea în faţa balconului, deoarece alt pământ nu i-a fost dat. El nu a ajuns încă să răzbată până la alte planete prin haosul materiei neorganizate a cosmosului. Şi deocamdată noi ştim în mod cert că în sectorul Galaxiei noastre, numai aici, pe Pământ, materia s-a ridicat până la gândirea şi până la posibilitatea reorganizării lumii după legile frumosului şi binelui. Desăvârşirea organismului nostru, înţeleasă din străvechi timpuri în India, n-a fost o milostivire a zeilor. Este cucerită, câştigată prin suferinţele şi sângele a miliarde şi miliarde de victime pe drumul dezvoltării istorice a lumii animale a planetei noastre. Cum să renegăm, aşadar, viaţa pământească, să-i lăsăm pe ignoranţi şi pe ticăloşi să distrugă şi

să jefuiască minunata natură, osândind generaţiile viitoare la mizerie din toate punctele de vedere?

Ghirin tăcu şi începu să cerceteze iscusitele împletituri cioplite pe stâlpii balustradei de marmoră. Era zadarnic să tragă cu urechea la discuţie, deoarece tot nu pricepea niciun cuvânt.

Indienii vorbeau încet, pe rând, cu jumătate de glas, fără să se întrerupă unul pe altul şi fără să ridice tonul. Servitorii aduseră o băutură rece şi acrişoară, ca limonada, în pocale înalte aşezate pe tăvi. Ghirin îşi bău cu plăcere paharul. Ba unul, ba altul din cei prezenţi îl examinau cu atenţie pe medicul rus. Acesta, la rândul său, se întreba dacă a reuşit să-i facă să priceapă necesitatea înţelegerii reciproce ce se impunea acum între moştenitorii puternicei gândiri a Indiei şi ştiinţa contemporană materialistă. Poate că nu vorbise tocmai aşa cum ar fi trebuit. Ar fi fost mai bine poate să-şi noteze în prealabil în englezeşte ideile principale, dar cine putea şti…

Reflecţiile acestea le întrerupse moşneagul Paramatmananda. Sprijinit de cei doi vecini ai săi, se ridică în picioare şi se înclină în faţa lui Ghirin, rostind câteva fraze.

— Prietenii mei îi mulţumesc învăţatului rus pentru înţeleapta sa cuvântare, traduse profesorul. Ei au auzit expunerea precisă a poziţiei unui materialist în legătură cu gândirea filosofică şi cu unele particularităţi ale ştiinţei speculative indiene. Poziţia diametral opusă a vederilor sale nu i-a speriat, noi cunoaştem de mult dialectica vieţii. Mai mult, acest contrast oferă speranţe pentru o profundă înţelegere şi cercetarea în comun a unor probleme, dumneavoastră de pe poziţia dumneavoastră, noi, de pe a noastră…

Prietenii mei, urmă Vitarkananda după o pauză, nădăjduiesc că veţi veni din nou printre noi şi vă oferă colaborarea lor în toate câte doriţi să le aflaţi în timpul şederii dumneavoastră aici, sau în alte oraşe ale Indici. Dacă socotiţi necesar să mai staţi de vorbă cu noi, ne vom aduna bucuroşi din nou, Acum însă prietenii mei sunt nevoiţi să ne părăsească.

Ghirin îşi luă rămas bun de la fiecare în parte, în maniera indiană, făcând câte un namaste, adică aplecându-şi capul deasupra palmelor împreunate. Amfitrionul se duse să-şi petreacă oaspeţii, rugându-l pe Ghirin să mai rămână cu el câteva minute. Acesta începu să se plimbe, mângâiat de uşoara

adiere de seară, relaxându-se astfel după încordarea lui nervoasă.

Vitarkananda se întoarse cu un pachet nu prea mare în braţe şi i se alătură.

— Trebuie să vă spun, începu Vitarkananda, că niciunul din prietenii mei europeni n-a avut parte de o asemenea consideraţie şi n-a fost ascultat cu atâta atenţie. În drumul lor, prietenii mei au cunoscut multe şi căutările dumneavoastră le-au inspirat respect şi le-au stârnit un interes prietenesc.

Noi cunoaştem mai multe drumuri. Ilalha-yoga, omul care îl posedă, este stăpân pe respiraţie, ceea ce nu e decât o treaptă inferioară, care dă trupului vigoare. Dar mai este laia-yoga, sau drumul voinţei cu subîmpărţirile lui în care intră şakli-yoga, sau stăpânirea energiei, care excită forţele naturii, iantra-yoga sau drumul stăpânirii formei, mantru-yoga, stăpânirea sunetului, forţei şi vibraţiei sonore, dhyanayega sau drumul cugetării care dă putere asupra procesului de gândire.

Mie mi se pare că dumneavoastră sunteţi cel mai aproape de raja-yoga, sau de yoga de metodă şi de analiză şi mai ales de subîmpărţirea ei numită jnani-yoga, sau drumul cunoaşterii, stăpânirea forţelor intelectului. De asemenea nu vă este străin nici drumul karma-yoga sau yoga acţiunii, a disciplinei obşteşti şi înţelegerii interdependenţei fenomenelor din viaţă. Voi greşi, oare, spunând că obligaţiile pe care i le impune omului acel regim social spre care tindeţi în Rusia are multe, multe puncte comune cu karma-yoga? Sunteţi însă foarte departe de acele subîmpărţiri ale raja-yogei, cum sunt kutidalini-yoga şi samâdhi-yoga, drumuri ale stăpânirii forţelor neuropsihice şi ale forţelor extazului, ale revelaţiei şi contopirii cu oceanul sufletului universal.

Oricât ar fi de deosebite metodele noastre, acel ţel măreţ pe care şi-l pune omul, cunoaşterea naturii şi a lui însuşi, ne însufleţeşte deopotrivă, pe noi ca şi pe dumneavoastră.

Nu se poate să nu-ţi pleci cu respect fruntea în faţa eforturilor titanice ale ştiinţei naturii. De aceea ne şi interesează atât de mult ideile cu privire la activitatea spirituală a omului pe care le-aţi exprimat dumnevoastră, un materialist din Rusia Sovietică, precum şi punctele de contact ale cunoştinţelor, atinse în cuvântarea dumneavoastră.

Lipsiţi de falsă trufie, prietenii mei n-au luat drept reproş acele cuvinte aspre pe care le-aţi rostit, cum că filosofii Indiei au dat înapoi în faţa datoriei lor faţă de ţară şi popor. Va trebui să cugetăm asupra celor auzite, şi la viitoarea noastră întâlnire să vă relatăm împrejurările şi forţele lăuntrice oare au condiţionat situaţia actuală. Iar la despărţire trebuie să vă povestesc o istorioară.

Acum treizeci de ani, unul din pictorii noştri a pictat un tablou, care, din motive lesne de înţeles atunci, nu şi-a primit recunoaşterea. El l-a numit Puntea Aşvinilor, adică în traducere directă din sanscrită — puntea călăreţilor. Sub numele acesta tradiţia Mahâbhâratei subînţelege gemenii, zei şi tămăduitori, cu alte cuvinte, zorile dimineţii şi amurgul de seară.

— Aşa! exclamă interesat Ghirin. Tradiţia noastră rusească veche, din basme, îşi închipuie tot astfel zorile şi amurgul, adăugind însă încă doi călăreţi, ai nopţii şi ai zilei.

— Îmi voi îngădui să vă dăruiesc tabloul Puntea Aşvinilor, reluă Vitarkananda despachetând obiectul adus, învelit într-o bucată de pânză scrobită.

Într-o gamă monotonă şi sumbră de nuanţe cenuşii şi violete, se aşternea un ocean zbuciumat, zbătându-se între maluri stâncoase şi colţuroase, învăluite în negură. Pe malul din stânga, pe dealuri care se înălţau aidoma unor trepte spre interiorul ţării, se vedeau clădiri impunătoare şi coşuri fumegânde, iar pe cel din dreapta, munţi înzăpeziţi. La poalele lor, locuinţe strimte, orientale şi temple durate în diferite stiluri arhitecturale: indiene, tibetane şi chineze.

Deasupra apelor oceanului, reunind cele două maluri, îşi înălţa uriaşa arcadă o punte împletită parcă din săgeţi luminoase. Pe această punte înaintau unul spre celălalt, pe cai negri, doi călăreţi, neînarmaţi, dar îmbrăcaţi în armuri. Cel din stânga, în albastru-cenuşiu, cel din dreapta, în portocaliu-cafeniu. Cu un gest larg şi generos, ca o chemare la prietenie, fiecare întindea spre celălalt mâna lui dreaptă.

Ghirin privi cu recunoştinţă spre bătrânul indian.

— Înţeleg tot, fără să mai am nevoie de explicaţii, tot, în afară de săgeţi.

— Simbolul e simplu, surâse Vitarkananda. Săgeţile sunt gândurile şi cunoştinţele care împletesc o punte între factorii

care, în realitate, nu se pot alătura. Semnificaţia mai profundă a acestui tablou îi poate scăpa cu uşurinţă unui om din nord, pentru că lui îi este dat să vadă cum se împreună în timpul verii asfinţitul cu zorile. Pentru un locuitor al tropicelor însă aceasta este cu neputinţă, deoarece ziua fiind egală cu noaptea, asfinţitul şi zorii nu se întâlnesc niciodată.

Drept răspuns la privirea adâncă şi pătrunzătoare a lui Vitarkananda, Ghirin întinse mâna către bătrânul învăţat cu un gest aidoma cu cel al călăreţului de pe punte.

## EPILOG

Vântul rece stârnise pe suprafaţa apei valuri mărunte care sărutau nisipul plajei, susurând încetişor. Pinii foşneau la unison cu marea, şi zgomotul acesta ritmic şi monoton îţi amorţea conştiinţa, eliberând-o totodată, purtându-ţi gândurile undeva spre depărtarea nemărginită a timpului, trezind fugare ecouri în memoria simţurilor.

Ghirin observă că Simei i se făcuse frig şi se ridică pentru a o lua de aici, din pustietatea Săgeţii.

— Să o luăm pe la insule, propuse el.

Pinii viguroşi şi scunzi se împotriveau cu mlădieri vântului care împrăştia în cascade frunzele mestecenilor, aurii. Departe, în faţă, se zăreau brazi puternici şi negri ca nişte portaluri. Dincolo de ei se aşternea o poiană învăpăiată de un foc rece, de aur şi purpură. Frunzişul verde-argintiu al sălciilor cu trunchiuri întunecate se apleca deasupra unei ape cafenii şi curate, iar arţarii şi frasinii ce-şi pierdeau frunza acopereau cetina deasă a brazilor albaştri cu o puzderie de frunze portocalii.

Frumuseţea peisajului de toamnă cu cer întunecat, vânt şi nori ce se târau jos de tot, trezea în sufletele oamenilor încântare şi melancolice ecouri.

Ghirin şi Sima trecură podul Trei de peste Elaga, şi se treziră pe prospectul Primorsk în faţa unui fost templu budist.

Sima se opri în extaz. Un gard masiv de piatră brută împrejmuia o mică grădină cu zade galbene şi stejari desfrunziţi. Clădirea era masivă, în stil tibetan, din granit cenuşiu zgrunţuros cu ferestrele şi uşile încadrate într-un chenar de labradorit negru. Pe cornişa frontonului, dungi din plăci de teracotă, roşii, albe, verzi şi albastre alternau cu şiraguri de cerculeţe din faianţă. Cele câteva clopote aurite, o roată şi două antilope de

asemeni poleite cu aur, de pe acoperiş, făceau o ciudată notă discordantă cu sobra eleganţă de forme şi culori a ansamblului.

— Ia te uită, Ivan, spuse Sima, clădirea asta e pustie. Ar trebui să ţi se dea pentru laboratorul tău.

— Nu se poate. Ar fi un început prea luxos. Asemenea pretenţii anihilează până şi cele mai nobile intenţii. Ar fi bine dacă s-ar organiza un institut cu un colectiv numeros. Dar şi pentru asta ar trebui un termen destul de lung. Unii oameni de ştiinţă cred că dacă oferi un local şi în plus cât mai multe locuri disponibile, adică posturi pe o schemă, prelucrarea uneia sau a alteia dintre probleme se va face cât ai clipi. În realitate e nevoie de oameni cu o pregătire prealabilă de câţiva ani în direcţia respectivă! Eu am însă o idee pe care o voi publica în presă.

— Ce idee?

— Una cu totul nouă! Să se creeze un institut în care să se facă schimburi de idei extravagante, cum spun fizicienii. Tot ce se poate prevedea în limita posibilului, fantezii ştiinţifice, ipoteze etc. Şi astfel să poată lua contact, făcând cu lăcomie schimb de inspiraţii din cele mai diferite ramuri ale ştiinţei, scriitori, popularizatori, fantezişti. Şi, de bună seamă, tineretul! Dar nicidecum amatorii de senzaţionale polemici şi discuţii sterpe, ahtiaţi de tot ce e la modă. Să nu iasă din asta un circ întreg în numele ştiinţei! Sprijin tovărăşesc şi critică inteligentă… pe scurt, nu dueluri între adversarii întru ştiinţă, ci căutări inspirate în comun. Pentru un asemenea institut, club, centru, numeşte-l cum vrei, al cărui ţel este limpede, cu condiţia să nu fie amestecat cu nimic altceva, ar fi într-adevăr potrivită această clădire minunată. Şi voi lupta pentru crearea unui astfel de institut, la fel cum lupt şi pentru psihofiziologie.

— Tu eşti în stare! Tu ai învins până acum multe greutăţi; chiar şi pe idealiştii indieni i-ai învins, dar faţă de mine ai ţinut asta în secret. Nu-i cinstit.

— De unde ştii, cine ţi-a spus-o?

— Mstislav, când am fost ieri la ei.

— Îmi face un foarte prost serviciu. Să strigi victorie înainte ca ea să fi avut loc, înseamnă să pierzi bătălia următoare, subapreciind forţele inamicului. Eu aş socoti că am obţinut o victorie dacă aş fi izbutit să-i fac să înţeleagă că un materialist

contemporan nu e un admirator al materiei moarte cum se credea despre noi la începutul secolului, ci un om care caută să pătrundă, fără a o simplifica, imensa complexitate a universului. Transformările materiei au devenit atât de multiple, încât înşişi idealiştii noştri din Apus s-au dovedit a fi nişte simplificatori înapoiaţi şi care nu-i mai atrag pe cei într-adevăr însetaţi de cunoaştere. Dialecticienii indieni m-au înţeles, iar înţelegerea este drumul cel mai de seamă în relaţiile dintre oameni. Mai cu seamă acum, când s-a copt ideea necesităţii imperioase de a uni popoarele întregii planete, făcând să dispară în străfundurile oceanelor rămăşiţele mocninde ale vechilor ideologii, dogmatism fanatic şi trufia naţionalistă, toate acestea o dată cu rezervele otrăvite ale armelor nucleare.

Sima îşi ridică spre el ochii, de astă dată înveseliţi.

— Acum când sunt cu tine, cred că nu se mai poate întâmplă nimic rău. Uneori, însă, când îţi aminteşti de fascism, sau citeşti câte ceva despre dârzenia şi furia reacţionarilor din lumea întreagă, te apucă groaza.

— Nu-ţi fie teamă, draga mea. Eu cred în bunul-simţ şi în judecata sănătoasă, deoarece cunosc istoria şi învăţ să cunosc psihologia oamenilor. Desigur, e anevoios acel unic drum just spre societatea comunistă, drum cari: se poate asemui cu un tăiş de briei. Pe acest drum se cere într-adevăr din partea tuturor o temeinică autoeducaţie spirituală. Simpla redeşteptare a puternicelor principii sociale care fac parte din psihicul uman, deşteptarea sentimentelor de fraternitate şi ajutorare care au existat odată în trecut, dar au fost reprimate de secole de asuprire, de invidie, dezbinări religioase şi naţionale din societăţile sclavagiste, feudale şi capitaliste, va da oamenilor o asemenea forţă, încât cele mai crâncene asupriri, cele mai crunte regimuri se vor prăbuşi ca nişte case de cărţi de joc. Aşa s-a năruit la noi autocraţia, aşa s-au dărâmat imperiile coloniale şi diferitele dictaturi din America Centrală.

— Mă simt admirabil când privesc lumea cu ochii tăi. Mă îngrijorează viitorul, ca aproape pe orice femeie. E nevoie să avem sentimentul că viitorul ne va fi senin, şi dacă nu-l avem, survine îngrijorarea, urmată de tristeţe. Eu am uneori, vorbind în limbajul tău medical, accese de tristeţe. Îmi amintesc că un an după moartea mamei Liza, când am mai avut şi alte necazuri şi

mă lăsasem pradă melancoliei, am plecat vara într-un sat de lângă Moscova. Tristeţea mă copleşea o dată cu apropierea nopţii. Mă duceam pe câmp, afară din sat, şi hoinăream cu ochii la stelele care sclipeau deasupra zidului negru al pădurii de brazi, fredonând un cântec vechi. De după brazi se ridica secera lunii, iar pietrele albicioase care se zăreau în iarba luncilor înrourate semănau eu nişte oase. Păsările săgetau tăcute pe lângă mine, zburând jos de tot, scoţând din când în când câte un ţipăt ascuţit, iar în stânga mea se stingea molcom văpaia întârziată a asfinţitului, îmi venea să plâng gândindu-mă la speranţele mele mari şi aprige care nu se împliniseră decât într-o atât de mică măsură, cu atâta zgârcenie. Mă refer la sentimente, la întâlnirile cu frumuseţile vieţii. Şi în sufletul meu neliniştea pentru viitor creştea.

Mă aşezam pe o piatră, călduţă încă de peste zi, şi trăgeam adânc în piept mireasma ierbii colbuite, umezite de rouă.

Şi deodată, simţeam ca într-o revelaţie, că toate astea sunt ale mele, iar eu a lor, de întotdeauna. Că tot aşa, ca şi mine, au stat pe câte o piatră, căutând să întrezărească viitorul, tânjind după trecut, şi alte fete de ale noastre, poate ieri, poate cu cinci sute de ani în urmă.

Nu pot să-ţi explic cum anume, dar starea mea sufletească se schimba, aveam presentimentul unei mângâieri. Drumul care fugea spre depărtare şi codrul de nepătruns deveneau pragul unei minunate taine care mă aştepta. Ar fi fost de ajuns s-o pornesc într-acolo, şi să merg mult, mult de tot, la dreapta asfinţitului, la stânga lunii…

De atunci multe s-au schimbat, atmosfera de basm s-a risipit, dar a rămas aşteptarea, dezvăluirea unei taine ivite, între zidurile vieţii cotidiene, care se întredeschid încetişor. Deşi nu ştiu ce anume mi se va dezvălui şi unde mă va duce viitorul. Iar de când ai apărut tu, aşteptarea s-a transformat în certitudine. Zidurile se deschid într-adevăr şi eu zăresc dincolo de ele o lume bogată, vastă, minunată. Nu ştiu dacă voi ajunge, nu ştiu dacă vom ajunge împreună, dar ştiu că înaintăm. Şi te iubesc atât de mult, Ivan!

Ghirin îi strânse mâna într-a lui. Antrenaţi de discuţie, cotiră o dată cu şoseaua, şi se opriră în faţa întinderii Lahtei ce se aşternuse fără veste în faţa lor. Amurgul albăstrui se lăsa peste

un şes mlăştinos, pe întinsul căruia străluceau, ca nişte oglinzi trandafirii, minuscule lacuri iar deasupra vârfurilor pinilor scunzi se aprinseră pe cer, printre nori, primele stele. O suflare de vânt foşni peste vasta întindere şi, cu aripa ei slobodă, aplecă iarba întunecată,. Răvăşi părul Simei, mângâie uşor obrazul lui Ghirin. Şi amândoi porniră grăbiţi spre oraş, contopindu-şi paşii în acelaşi ritm.

---

[1] Cherchex la femme, de vină-i femeia (Fr.).
[2] Vitrinele Rosta, placate politice agitatorice desenate sau pirogravate, folosite în perioada 1919–1922 de către un grup de oameni de artă (M. M. Cercoinnah, V. V. Maiakovski şi alţii), care activau în cadrul Rosta (Agenţia Telegrafică Rusă).
[3] Eklmaton, faraon cunoscut şi sub numele de Avicnhotep al IV-lea.
[4] Rabkrin (Controlul muncitoresc ţărănesc), organ al Controlului de Stat în perioada 1920–1934.
[5] Acidul lisergic, substanţă halucinantă, descoperită de elveţianul A. Hoffmann în anul 1953.
[6] S. Freud, (1856–1939), medic psihiatru austriac. Deşi în momentul apariţiei sale a prezentat interes prin faptul că a pus problema fenomenelor psihice inconştiente, concepţia freudiană este unilaterală şi neştiinţifică, întrucât exagerează şi absolutizează importanţa ins tine teilor faţă de conştiinţă, reduce trebuinţele omului la nevoile biologice, ignorând condiţionarea lor socială, dă o interpretare arbitrară fenomenelor vieţii psihico. Extinzând teoria sa la domeniul fenomenelor sociale, Freud a încercat să explice apariţia societăţii omeneşti, războaiele, lupta de clasă, creaţia artistică etc., prin particularităţile psihicului individual, redus la rândul său la instincte.
[7] Helmholtz, Herman von (1821–1894), filosof, fizician şi fiziolog german. Cu toate că lucrările sale au contribuit în mod obiectiv la fundamentarea şi la dezvoltarea materialismului filosofic, Helmholtz nu a fost consecvent în concepţiile sale filosofice. El a oscilat între kantianism şi materialismul spontan, ştiinţific-naturalist, şi a promovat teoria agnostică a hieroglifelor, conform căreia senzaţiile? I reprezentările omului n-ar fi imagini,

copii, reproduceri ale lucrurilor fi ale proceselor reale, ci semne convenţionale, simboluri, hieroglife, care nu au nicio asemănare eu obiectele reprezentate de ele.
[8] Bidstrup, Herluf (n. 1912), caricaturist danez.
[9] Cro-Magnon, localitate în Franţa, unde au fost descoperite în 1868 fosile ale rasei umane. Omul de tip Cromagnon, care a trăit în paleoliticul superior (cea 40.000–14.000 î.e.n.), prezintă în general toate caracterele omului actual.
[10] Ginfego (Ginkgo biloba), specie de arbore dioic străvechi, din familia ginkoaceelor, rămas aproape neschimbat din era terţiară. Este originar din China de Est.
[11] Şevalet, instrument de tortură, folosit de inchiziţie. După ce victima era răstignită pe şevalet, braţele şi picioarele îi erau trase în lături, smulse din încheieturi, apoi zdrobite.
[12] Fiat Millecento, Fiat-1100.
[13] Gold-digger, aventurieră (engl.).
[14] Rodin, Auguste (1840–1917), celebru sculptor francez.
[15] Lloyd, este vorba de societatea de navigaţie maritimă şi fluvială cu sediul în cartierul cu acelaşi nume din Londra.
[16] Golful Navarino, actuala denumire a Golfului Pylos.
[17] Dream girl, o fată ca în vis (engl.).
[18] Pound, monedă echivalentă eu o liră sterlină.
[19] Boşimani, populaţie băştinaşă din sudul Africii (cea 60.000 locuitori), organizată în triburi. Ocupaţia principală a boşimanilor este vânătoarea şi culesul fructelor.
[20] Afrikaans — varietate a limbii olandeze, vorbită de buri. Din 1925 este, alături de engleză, limba oficială în Republica Sud-Africană.
[21] Flashy, superficiala (engl.).
[22] Easily accessible, uşor accesibilă (engl.).
[23] M.P.V.O. — Apărarea. Locală antiaeriană.
[24] Ektag Altai, Altaii Mongoliei, lanţ muntos în R. P. Mongolă.
[25] Koto instrument muzicale japoneze.
[26] Samisen instrument muzicale japoneze.
[27] Vecernii Leningrad, Leningradul de seară.
[28] V.S.E.G.E.I. — Institutul unional de cercetări geologice.
[29] Nanai, populaţie răspândită în regiunea cursului inferior al Amurului şi în nord-estul R. P. Chineze.
[30] Lakşmi sau Şri, îu mitologia indiană, zeiţa frumuseţii.

[31] Bodhisatva, divinitate, care, după dogmele religioase budiste, ar avea putere de a se reîncarna într-un nou-născut.
[32] Sari, îmbrăcăminte pentru femei, compusă dintr-o pânză drapată pe corp.
[33] Subadar, ofiţer superior hindus în armata colonială engleză.
[34] Malayăla limbă dravidiănă vorbită de maluyau, locuitorii provinciei Kerala.
[35] So long, la revedere (engl,).
[36] Vină, instrument muzical de percuţie.
[37] Sarangi, instrument muzical de coarde asemănător cu vioara.
[38] Tamila, limbă dravidiauă vorbită de tamili, populaţie văspân- dită în sudul Indiei, Ceylon etc.
[39] Urdu, aspect al limbii literare hindustane, limba oficială a Pakistanului.
[40] Kannanda sau kannara, limbă dracidiană vorbită de karmanzi, locuitori din provinciile Mysore, Madras, Bombay, una din cele mai vechi populaţii indiene.
[41] Telugu sau andina, limba populaţiei cu acelaşi nume, de origină drattdiană, care trăieşte în statele Audlua-Praclesh şi Madras.
[42] Singhaleza este alături de engleză limba oficială în Ceylon.
[43] Patan, denumire indiană a unor triburi africane stabilite în nordul Pakistanului.
[44] Murticar, sculptor.
[45] Bara-sahib, şef, conducător.
[46] Astarte, zeiţă feniciană, protectoare a fertilităţii pământului, a maternităţii şi a dragostei.
[47] Eros, zeul dragostei în mitologia greacă, fiul Afroditei.
[48] Vedele, vechi monumente de literatură (devenite mai târziu cărţi sfinte), principalul izvor pentru studierea istoriei Indiei de Nord de la mijlocul mileniului al II-lea, până la mijlocul mileniului I, î.e.n. Cuvântul veda înseamnă „ştiinţă”, în sens de ştiinţă sacră. Cele mai valoroase sunt următoarele patru culegeri: Rgveda Veda imnurilor; Samaveda — Veda cântecelor; Yajuroeda — Veda rugăciunilor ji a formulelor sacrificiale; Atharoeda — Veda descântecelor.
[49] Sikh, membru al unei secte religioase indiene; locuitor al Pun- jabului.

[50] Cir (caregoims nasus), specie de peşte.
[51] Bezuprecinâi în limba rusă înseamnă ireproşabil.
[52] Miriskusntki, de la Mir iskusstca (Lumea artei), grupare de artă care a luat fiinţă la sfârşi tul secolului trccut, pe baza unui program rafinat estetizant; în practică, activitatea grupării a rupt barierele estetismului van, dăruind nume de seamă artei realiste. Şi-a încetai activitatea în anul 1924.
[53] Daiaci, triburi indoneziene care populează raioanele şi centrele muntoase şi pădurile tropicale ale Insulei Bonieo.
[54] K.G.B. — Comitetul pentru Securitatea Statului, de pe lângă Consiliul de Miniştri.
[55] Şerpa, populaţie din Munţii Himalaiei, trăind în Nepal şi India.
[56] Galaliad, figură eroică din legendele Craniului.